

Ipqitchuat Makpigaat

Agaayyutim Uqałhi Iñupiatun

**The New Testament in Iñupiat
Northwest Alaska Eskimo**

The New Testament in Iñupiat
Northwest Alaska Eskimo

First edition, © 1977, International Bible Society

Second Edition, © 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Illustrations on pages 26, 45, 52, 69, 87, 134, 176, 196, 221 and 433 are by Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages 47, 50, 54, 63, 66, 74, 76, 78, 114, 116, 141, 165, 174, 198, 213, 225, 238, 243, 245, 248, 262, 288, 304, 307, 335, 338, 343, 350, 367, 383, 399, 413, 416, 421, 435, 438, 440, 442, 448, 455, 464, 468, 490, 499, 501, 509 and 519 are by Horace Knowles © The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972.

Illustrations on pages 26, 45, 52, 69, 87, 134, 176, 196, 221 and 433 are by Horace Knowles revised by Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994.

The illustration on page 181 is used by permission of the © 1978 David C. Cook Publishing Co.

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons License

Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 3.0 Unported

You are free to:

Share — to copy, distribute and transmit the work

Under the following conditions:

Attribution — You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

Noncommercial — You may not use this work for commercial purposes.

No Derivative Works — You may not alter, transform, or build upon this work.

With the understanding that:

- **Waiver** — Any of the above conditions can be **waived** if you get permission from the copyright holder.
- If you copy or distribute this work, you must include the terms of this license agreement.
- **Other Rights** — In no way are any of the following rights affected by the license:
  - Your fair dealing or fair use rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
  - The author's **moral rights**;
  - Rights other persons may have either in the work itself or in how the work is used, such as **publicity** or **privacy** rights.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Table of Contents

	page
Matthew	Mt .....
Mark	Mr .....
Luke	Lk.....
John.....	Jn.....
Acts.....	Ac.....
Romans.....	Ro .....
1 Corinthians.....	1Co.....
2 Corinthians.....	2Co .....
Galatians.....	Gal .....
Ephesians.....	Eph.....
Philippians.....	Php.....
Colossians.....	Col .....
1 Thessalonians	1Th.....
2 Thessalonians	2Th .....
1 Timothy	1Ti.....
2 Timothy	2Ti .....
Titus.....	Tit .....
Philemon.....	Phm .....
Hebrews.....	Heb .....
James.....	Jas.....
1 Peter	1Pe .....
2 Peter	2Pe .....
1 John	1Jn .....
2 John	2Jn .....
3 John	3Jn .....
Jude	Jud .....
Revelation.....	Rev.....

Uqałhich Aglaanji Matthew-ŋum

Sivulliaŋi Jesus Christ-ŋum

- 1** ¹Uvva ukua aglañich sivulliaŋiñ Jesus Christ-ŋum, kiŋuviaŋupluni David-miñ Abraham-miñlu.
²Abraham aapagigaa Isaac-ŋum,
Isaac-li aapagigaa Jacob-ŋum,
Jacob-li aapagigaa Judah-ŋum aniqataiñlu.
³Aasiiñ Judah aapagigaak Perez-ŋumlu Zerah-ŋumlu, taapkuak aakaŋak Tamar,
Perez aapagigaa Hezron-ŋum.
Hezron-li aapaŋa Ram-ŋum.
⁴Ram-li aapagigaa Amminadab-ŋum,
Amminadab-li aapagigaa Nahshon-ŋum.
Nahshon-li aapagigaa Salmon-ŋum.
⁵Salmon-li aapagigaa Boaz-ŋum, Rahab-mik aakaqaqtuam,
Boaz-li aapagigaa Obed-ŋum, aakaqaqtuam Ruth-mik,
Obed-li aapagigaa Jesse-m, ⁶Jesse-aasiiñ aapagigaa umialgum David.
David-li aapagigaa Solomon-ŋum, aakaqaqtuam Uriah-m nuliaqaluaŋanik.
⁷Aasiiñ Solomon aapagigaa Rehoboam-ŋum,
Rehoboam-li aapagigaa Abijah-ŋum,
Abijah-li aapagigaa Asa-ŋum.
⁸Asa-li aapagigaa Jehoshaphat-ŋum,
Jehoshaphat-li aapagigaa Jehoram-ŋum,
Jehoram-li aapagigaa Uzziah-ŋum,
⁹Uzziah-li aapagigaa Jotham-ŋum,
Jotham-li aapagigaa Ahaz-ŋum,
Ahaz-li aapagigaa Hezekiah-ŋum.
¹⁰Hezekiah-li aapagigaa Manasseh-ŋum,

Manasseh-li aapagigaa Amon-ŋum,
Amon-li aapagigaa Josiah-ŋum.

¹¹ Josiah-li aapagigaa Jeconiah-ŋum aniqataiňlu. (Ukua taimani
Israel-aágmiut aullautraupmata Babylon-mun.)

¹² İñuich tikiutikkaupjanikmata Babylon-mun,
Jeconiah aapagigaa Shealtiel-ŋum,

Shealtiel-aasiiň aapagigaa Zerubbabel-ŋum,
¹³ Zerubbabel-li aapagigaa Abiud-ŋum,

Abiud-li aapagigaa Eliakim-ŋum,
Eliakim-li aapagigaa Azor-ŋum,

¹⁴ Azor-li aapagigaa Zadok-ŋum,
Zadok-li aapagigaa Achim-ŋum,

Achim-li aapagigaa Eliud-ŋum,

¹⁵ Eliud-li aapagigaa Eleazar-ŋum,
Eleazar-li aapagigaa Matthan-ŋum,

Matthan-li aapagigaa Jacob-ŋum,
¹⁶ Aasiiň Jacob aapagigaa Joseph-ŋum, uijan Mary-m, taamna Mary

Jesus annivigikkaja taiguutiqaqtuam Christ-mik.

¹⁷ Iluqatiňaasiiň kiňuviağıich aullağniiplutij Abraham-miň David-mun-aglaan akimiağutailauniqsut, suli aullağniiplutij David-miň iñuich aullautrauhatnunaglaan Babylon-mun kiňuviağıich akimiağutailaup-miňiqsut. Aasiili iñuich aullautrauhatniňaglaan akimiağutailaupmiut kiňuviağıich aniňhanunaglaan Christ-ŋum.

Aniňija Jesus Christ-ŋum

¹⁸ Uvva Jesus Christ-ŋum aniňha itnaiňiplugu inniqsuq. Aakaşa Mary nuliaksrausutianikami Joseph-mun, aglaan katigaluaqatik ilitchuginiq-suq siňaiyautilaágmiňik Ipqitchuakun Irrutchikun. ¹⁹ Aasiiň uiksrautaa Joseph nalaunjaruaquniqsuq. İlisi magaa katchuutiňiksranı Mary-mik nalaunjaítkisilaaja, aglaan kanjusaágjuňnígaa iňuňnun. Taatnamik sivunniňqiqsuq avitchuklugu nalunautchipluni. ²⁰ Taavrumija isumaa-luktitlugu Atanǵum isaǵulgın sagviutinigaa siňňaktukun nipliqhuni, "Joseph, kiňuviağıgaatin David-ŋum, sivuğanak Mary-mik tuvaaqatniň-niqańlılutin atakkii siňaiyaupkaǵaa Ipqitchuam Irrutchim. ²¹ Igňiqaǵisiruq. Atchiǵisigiň Jesus-mik. Atakkii anniqsugisigai iňuňni killuqsautiňtiňiň."

²² Tamatkua iluqatiň atuumarut tańısqaqlıugu Atanǵum uqauittutigikkaja tumigiplugu taimña sivuniksriqiri,

²³ "Taamna ajutituqsimaitchuaq siňaiyauniaqhuni igňiqaǵisiruq.
Iñuich taiguutiqaǵisigaat Immanuel"

(itnautauruaq, Agaayyutim iqatigigaatigut). ²⁴ Joseph-ŋum itiqami taimma ilaqatiksraqtaágigaa Mary isaǵulgın Atanǵum uqauittutaagun.

²⁵ Ilaksianjiniqaa igñiqałhanunaglaan; aasiin Joseph-ŋum atchiigñiigaa Jesus-mik.

Puqksuat Aŋutit Aggiqsut Kivaknamiñ

2 ¹Jesus anianikman Bethlehem-mi Judea-miittuami, Herod umialguhani, aŋutit puqksaat tikiñniqsi Jerusalem-mun, apiq-sruqtuqhutij, ²“Sumiimma aniva umialgat Jew-ŋuruat? Tautukkikput uvlugiaja kivaknamiñ, taatnaqhuta aggiqsugut sitqugvigityaqtuaqługu.” ³Umialgum Herod tusaakamiuj taamna isumaalutchañniqsiq iluqatiñlu Jerusalem-miut. ⁴Tavra katipkaqługich iluqaisa qauklujich agaayuliqsiit aglaliqirit, ilijich apiqsrugniqai sumi Christ, anniqsuqt akiqsrutauruaq, aniñiaqmagaan. ⁵Ilijisa kiuniqaat, “Bethlehem-mi Judea-miittuami, itna sivuniksriqiri aglajatigun ittuq,

⁶ ‘Inuich ifnuuruasii Bethlehem-mi, nunajaniittuami Judah-m,
kamanainñiisraunjuruasii akungatni inuiñ Judah-m,
ilipsitniñ sivulliuqti aggigisiruq
ajanatchityaqtuaquni iñugikkamnik Israel-ŋum.’ ”

Micah 5:2

⁷Herod atanġum nalunautchipuni puqksaat aŋutit tikisinniġai, iłit-chuġiviginiallapiaqługich napmun ilipman uvlugiaq sagviqmagaan.

⁸Iłitchuġianikamiuj Bethlehem-muquniġai nipliqlihuni, “Aullaġusi pakallapiaqsiuj ililgauraq, aasiin paqitkupsiuq iłitchuġipkaġumagipsit-ja. Uvaŋaptuuq utlakkumagiga sitqugvigityaqtuaqlugu.” ⁹Taavrumiña umialgum uqautianikmatiñ aullaqniqsiut. Tautujniqaat uvlugiaq qiñik-kaqtij kivaknamiñ. Sivulliukkauniqsiut uvlugiam nutqaġniałhanunaglaan inimum ililgauram nayukkajanun. ¹⁰Tautukamitruj uvlugiaq quviet-challapiaqniqsiut. ¹¹Isiqhutiż tupiġmum tautujniqaat ililgauraq aakaġalu Mary. Sitqugviginiqaat sivuġaanun ililgauraq. Aŋmaġniġaich akisu-ruaqkatiż qaitchipluguasiiñ maniñnik kaviqsaanik tipraqiksautinigu, frankincense-nik suli myrrh-niglu. ¹²Aasiin kilikkauniqsiut siññaktukun utiquiňitlujich Herod-mun. Tavra aiñiqsiut atlakun apqutikun.

Pigruġnijat Egypt-mun

¹³Taapkua aullaanikmata isaġulga atanġum sagviġniqsiq Joseph-mun siññaktukun nipliqlihuni, “Makillutin. Pigruutiuj ililgauraq aakaġalu Egypt-mun, aasiin taamaniitchumausi uvamnun uqautiniałapsiknunag-laan. Atakkii Herod pakajniqaa ililgauraq tuqqutchuglugu.” ¹⁴Joseph makitluni aullautiniqaa ililgauraq aakaġalu unnuami Egypt-mun.

¹⁵Immigñiqliqaa Atanġum uqauttutigikkija tumiqiplugu sivuniksriqiri, “Egypt-miñ tuqługiga Igñiġa.” Taatnamik tavraniinniqliqsiut tuquniałhanun-aglaan Herod-ŋum.

Nukatpiągruurat Tuquqaqtaurut

¹⁶ Herod ilitchugikami saglutaqtillağmiñik puqiksaanun ajetinun qinnallapiąniqsuq. Tilisiňiqsuq tuqqutqoplugich nukatpiągruurapayaat Bethlehem-miittuat suli iluqaisa avataaniittuat, tamatkua ukiuqaqtuaat malgųjnik nutautluktuatlu, atakkii ilitchugiplugu puqiksaat ajetit uqautigikkaçat uvlugiam sagviňlagun. ¹⁷ Uqauttutauruaq tumigiplugu sivuniksriqiri Jeremiah taimňa immiumaniqsuq,

¹⁸ “Nipi tusaǵnaǵniqsuq Ramah-mi
qiaruaq kijęvęgpluni.

Rachel-ŋum qianiǵai qitunǵaurani arayunaiqhuniunniň
atakkii qitunǵańich iluqatiň tuquplutiň.”

Jeremiah 31:15

¹⁹ Herod tuquanikman isaǵulgä Atanǵum sagviňniqsuq Joseph-mun siňnaktukun Egypt-mi uqaqhuni, ²⁰ “Makillutin aullautiň iligauraq aakańalu nunajanun Israel-ŋum. Taipkua tuqqutchiňiaqtuat iligauraq tuqurut.” ²¹ Makitluni aullautiniňaa iligauraq aakańalu nunajanun Israel-ŋum. ²² Aglaan tusaakamiň Archelaus atanǵuniplugu Judea-mi inaani aapami Herod sivuuǵatchajniqsuq aullańiksraǵmnik. Kilikkaukami siňnaktukun aullańiqsut nunajanun Galilee-m. ²³ Aasiiň iňuuniagaqsiplutiň nunaaqqimi Nazareth-mi. Immiumaniqsuq uqautaumaruaq tumigiplugich sivuniksriqirit, “Taiguutiqaǵisiruq Nazareth-miumik.”

Quliaqtualha John Paptaaqtitchirim

3 ¹ Taipkunani uvlni John Paptaaqtitchiri quliaqtuaǵniqsuq iňuilaami Judea-mi, ² uqaqhuni, “Isummitqigitchi atakkii Agaayyutim ajaa-yuqautaa galliruq.” ³ Taamna John ilańjuruq sivuniksriqirim Isaiah-m uqautigikkaja nipliqhuni,

“Iňuk tuqńiraqtuq iňuilaamiň,
Itqanaiyautisiň apqutiksraja Atanǵum,
nalǵuoglugu tumiksraja.”

Isaiah 40:3

⁴ John atnuǵaaqaǵniqsuq pikukturuam amian nuyaiňik, qisińmik tap-siqaqhuni, niqiqaqhuni piglijanik suli igutchaich siigńaqtalliajtñik nanipayaaq paqitchumiň. ⁵ Iňuich utlańiňaat John Jerusalem-miňlu, Judea-miňlu, nunaaqqiňiňlu avataani kuujan Jordan-ŋum ittuat. ⁶ Iňuich quliaǵinigaich killuqsaıtitiň aasiiň John-ŋum paptaaqniǵai kuuja-ni Jordan-ŋum. ⁷ Aglaan tautukamigich iňugiaktuat Pharisee-ŋuruat Sadducee-ŋuruatlu utlautiruat paptaaqvianun uqautiniǵai, “Tuqunaliktun nimiǵiatun ittusi. Qimakkumiňaitchusiasu aggıǵńiaqtuamiň qinnautaa-

niñ? ⁸Qiñiqtittitchi iñuuniałapsigun isummitqillapliaqtilaapsitník. ⁹Suli isumaniaqasi, ‘Uvagut Abraham-mik aapaqaqtugut.’ Nipliutiniągipsi uumiňa, uyağanjiň makunakja Agaayun iñiqsiňhiňauruq ililgaanik Abraham-mun. ¹⁰Ipiqautaqtauaq kipriňhiňaağuqtuq napaaqtunik kańjisiġun. Napaaqtupayaaq asirritlaITCHUAQ kipikkaugisiruq aasiiň igitauluni ikniğmun.

¹¹“Iłumun paptaağipsi imiğmik isummitqiļiğmun, aglaan aqupkun aggirişiruq kamanatluktuaq uvańniň. Nakuunjitchuña saagałiksramnik aluğutiknik. Paptaağisigaasi Ipcitchuamik Irrutchimik suli ikniğmik. ¹²Tigummiągigaa tiktittaun salummallapiągukluginch mukkaaksrat sanik-ļuńniň. Katitkisigai mukkaaksrat siğlaağmiňun, aglaan ikipkağısigai sanikluich ikniğmun qamiyumiňaitchuamun.”

Jesus Paptaakkauruq

¹³Aquagun Jesus tikiňniqsuq Galilee-miň Jordan-mun John-mun paptaaqopluni ilaanun. ¹⁴Aglaan John-ŋum paptaağunjtikaluguagaqsiňiňgaa uqautiplugu, “Ilvich paptaaqtaksrağıgaluağikma. Suvaata utlautivich uvańnun paptaaqplutin?” ¹⁵Aglaan Jesus kiuniğaa, “Nakuuruq. Taamna taatnağıuptigu tanığńiağıkpuq iluqaan Agaayyutim injiańa.” John taatna piyumaliğńiqliq. ¹⁶Jesus paptaakkaujanikami mayuğniqsuq imiğ-miň. Aasiiň qılık ańmaqhuni tautuńniňaa Irrusia Agaayyutim atqaqtuaq tińmiağruuraturun mitluni ilaanun. ¹⁷Aasiiň nipi qilańmiň nipliğńiqliq, “Taamnataavra piqpagikkäga Iğńiǵa. Quyalisimağaana.”

Jesus-ŋum Ańiqusaaqsiułha

4 ¹Taatnaanikman Ipcitchuam Irrutchim sivulliğńiňaa Jesus iñuiłaa-mun uuktuaqsiutyaqtitlugu tuunğağmun. ²Aasiiň uisauraahuni malgúkipiani uvlni unnuaniļu niğisuliğńiqliq. ³Uuktuaqtitchirim utlakamių uqautiniğaa, “Iğńiğipiaqpatin Agaayyutim makua uyağaičh qaqqiağuqtikich.” ⁴Aglaan Jesus kiuniğaa, “Aglausimaruq Agaayyutim uqałhani, ‘Iñuk iñuunianjitchuq niqiňhiňakun aglaan uqałipayaatigun aniruatigun qanganjiň Agaayyutim.’” ⁵Tavrani tuunğaum aullautiniğaa Jesus Jerusalem-mun, aasiiň inillaklugu qutchiňiqliq srajanun nuvuk-kanjan agaayyuvikpaum, ⁶uqautiplugu, “Iğńiğipiaqpatin Agaayyutim nutigiağıň. Aglausimaruq,

‘Tiligisigai isaǵuligikkani munaǵitqulutin.

Argagikkaǵmiknik akigağısigiatain.

Atnińjitchumaittin isigaktin uyağanjuńun.’”

Psalm 91:11, 12

⁷Jesus-ŋum uqautiniğaa, “Aglausimaruq suli, ‘Uuktuağumiňaitchiň Ataniq Agaayyutin.’” ⁸Tuunğaum aullautitqilgiňiňiňaa Jesus qutchiňa-

piaqtuamun iğgimun, aasiñ qiniqtitlugu atanǵuvipayaanjiñik nunam kamanautinjitiñiglu. ⁹Uqautiniğaa, “Tamatkua supayaat qaitkisigitka ilipnun sitqugvigigupja sivumnun.” ¹⁰Jesus-ŋum kiuniğaa, “Tuungaqaq, piğiñ! Atakkii aglausimaruq, ‘Ataniq Agaayyutigikkan kisian agaay-yuvigiyumagiñ savautilugulu.’” ¹¹Tavra tuungaum uniññigaa, aasiñ isaqulgich tikiññigaat savautityaqlugu Jesus.

Jesus-ŋum Aullağniigaa Savaani Galilee-mi

¹²Jesus-ŋum tusaakamiuj John isiqtauniplugu aullağniqsuq Galilee-mun. ¹³Unitlugu Nazareth utlautiniqsuq Capernaum-mun itchaqtuaqhuni siñaani narvaqpaum nunajakni Zebulun-ŋumlu Naphtali-mlu. ¹⁴Taamna immiumatquplugu uqattutauruaq tumigiplugu sivunksriqiri Isaiah,

¹⁵“Iňuich tamatkua nunajakni Zebulun-ŋumlu Naphtali-mlu
tujaani narvaqpaum, taaganitchiajanı Jordan-ŋum,
Galilee-mi nunajatni Jew-ŋunjitchuat,

¹⁶tamatkua iňuuniaqtuat taaqtuami
tautuňniňaat kamanaqtuaq qauma,
aasiñ qaumam qaggutiniğai iňuuniaqtuat taǵǵajanı tuqułhum.”

Isaiah 9:1,2

¹⁷Tikiňjanikami Capernaum-mun Jesus-ŋum aullağniñigaa quliaqtuaħħi, “Isummitqigitchi atakkii Agaayyutim ajaayuqautaa qalliruq.”

Jesus-ŋum Tuqłuğniğai Sisamat Aqalunaňniaqtit

¹⁸Jesus pisuhkuni siñaagun narvaqpaajan Galilee-m tautuňniğik aniqtigiik, Simon taiguutiqaqtaaq Peter-mik suli Andrew aniqataa, kuvriqsuak narvaqpajmum aqaluňniaqtaaplutik. ¹⁹Uqautiniğik, “Maliksikja, uvakjanıňaglaan piňňajniağısirutik iňuujnik aqalunaňniaqtitun.”

²⁰Tavrauvaa Simon-ŋum suli Andrew-m uniňniğaiq kuvratik maliklüguasiiñ. ²¹Jesus igliqtuiňaqhuni apqusaaqługugu narvaqpaaja Galilee-m. Tautukmiňiğik aniqtigiik James-lu John-lu, iğňak Zebedee-m, ikimmruak umiammi aaparijlu Zebedee ilaaqtuiruat kuvramiknik. Jesus-ŋum tuqłuğniğik maliqupluni. ²²Tavrauvaa uniňniňaak umiaqtik aaparijlu maliklugu Jesus.

Jesus İlísautırırıoğlu, Quliaqtuaqşırırıoğlu, İlúaqşırırıoğlu

²³Jesus kukiľuňniqsuq iluqaani Galilee-mi, İlísautripluni Jew-ŋuruat katragviňitħi suli quliaqtuağıplugu tusaayugaallautaq Agaayyutim ajaayuqautaata, mavruuqługilu iňuich atniġňautipayaanjiñik.

²⁴Tusaayugaallautaq Jesus-kun siaminniqsuq iluqaanun Syria-ŋum, aasiñ iňuich tikiutruğniňaich atniġňapayaaqtaaq nařirrutipayaaqtaatlu, ilajich irrusiqluqahutiň qiiqsrutaqahutiň suli avatiňich tuquňaplutin.

Jesus-ηум mavruugniğai iluqaitñik. ²⁵ Iñugiaktuat iñuich malijinigaat, aggihutiq Galilee-miñ, avataaniittuaniñlu nunamiñ atiliñmiñ Decapolis-mik, Jerusalem-miñ, Judea-miñlu, suli nunamiñ igluani ittuam Jordan-ηум kuurjan.

Jesus-ηум Quliaqtuaħha Igħġimi

5 ¹Jesus-ηум qiñiqamigħi iñugiallapiaqtuat mayuġniqsuq qimigħaa-mun, aquvitluniasii. Maliguaqta Jesus-muġniqsut.

Quviasuutipiagatat

²Ilaan iħisautiaqsiñiğai nipliħħuni,

³ Quvianamiurut tamatkua iłitchuqsriruat inuqsraliġmiknik irrutchikun,

atakkii Agaayyutim ajaayuqautaa pigigaat.

⁴ Quvianamiurut tamatkua kiżjuvġuruat,
atakkii Agaayyutim arakkisigai.

⁵ Quvianamiurut tamatkua piisaanjitchuat,
atakkii nunapayaaq pigigisigaat.

⁶ Quvianamiurut tamatkua kimmutiqaqtuat nalaunjarualigej mik,
atakkii Agaayyutim pisuiqsimaaqtikisigai.

⁷ Quvianamiurut tamatkua nagliktauruat,
atakkii Agaayyutim nagliktuġisipmigai.

⁸ Quvianamiurut tamatkua uummatiqaqtuat ipqitchuamik,
atakkii qiñigisigaat Agaayyun.

⁹ Quvianamiurut tamatkua tutqiutiqaqtitchiruat akunġatni iñuich,
atakkii Agaayyutim taiguutiqaġisigai qitunġaġmiñik.

¹⁰ Quvianamiurut tamatkua piyuqaqsuruat piqtigiplugu
nalaunjaruaħiq,
atakkii Agaayyutim ajaayuqautaa pigigaat.

¹¹ Quvianamiurusi piijiqsrutigikpasi suli piyuağusi suli niplialutiq qanuspayaanik pigiċċuanik ilipsigun sagħlaturu ġilusi pisigilu maliġuaqtau ħiqliks u vamen. ¹² Quviatchapiagataġitchi atakkii kamanaqtuq akilju siaksraqsi ittuaq qilajjmi. Taatnatuntuq piyuqaqsu pmiñihsut taip-kua sivu niksriqit sivupsitni iñuuniaqtuat.

Iñuich Ittut Taġiutunlu Qaummaqtunlu

¹³ “Ilipsi taġiugħiġaasi nunam. Taġiuq taġiugniiġumi qanuġuni taġiugnili tħiġi kisiva? Atuġumiñaiqsuq agħlaan igitaksraġu ħiña qit-tut-miġaġu qħu iñu jgħix. ¹⁴ Naniġiġaasi nunam. Nunaqqi nappakka uruaq qimigaamun iriqsimat laitchuq. ¹⁵ Kisupayaam ikitnam iuġi naniq iłi l-ġalli kaa ata anun utkusium agħlaan naniq aġvijjム qaqemmata utlasiplu.

tupqum iluani ittuapayaanun. ¹⁶Taatnatun qaumapkaqsigik nannisi sivugaaatni iñuich. Tautukkumagaat savaallautaqsı, aasiñ kamaksruaqsiługu aapari ittuaq qılajmi.

Jesus Iłisautriruq Maliğutaksrakun

¹⁷“Isumanasi aggigñiluña piyaqquġiaġlugich maliğutaksraji Moses-ŋum naagaqaq ilisauttutinjich sivuniksriqirit. Agginitchuja piyaqquġiaġlugich aglaan tanığiaġlugich. ¹⁸Uqautigipsi, Qılıglu nunalu piiġumiñaitchuk aglausimaruapayaaq maliğutaksrani immiumagaluaqnaġgu. ¹⁹Kiñapayaaq navguiruaq kamanaiññiqsrallapiajañatnik tillisit aasiñ ilisautripluni atlanik iñuġnik taatnaquplugin, taamna iñuk kamanaiññiqsrauniqtaq ukunakja iñuġniñ Agaayyutim ajaayuqautaani. Aglaan kiñapayaaq kamaksriruaq tillisiñik ilisautripluniasiñ atlanik taatnaquplugin, taamna iñuk taiguutiqaġisiruq kamanaqtuamik ukunakja iñuġniñ Agaayyutim ajaayuqautaani. ²⁰Uvva uqautigipsi, Nalaunnjaruaļiqsi nakuutluñitpan iñuuniağusiatniñ aglaliqirit suli Pharisee-ġuruuat suuramikunniiñ isiġumiñaitchusi ajaayuqautaanun Agaayyutim.

Jesus Iłisautriruq Qinnautiħikun

²¹“Tusaamarusi uqautauruamik iñuġnun injilġaan, ‘Iñuağniaqnak’. Kiñapayaaq iñuaqtuaq tikiutraugisiruq atanniivijmun. ²²Aglaan uqautigipsi, Kiñapayaaq qinnautriruaq aniqatmiñik tikiutraugisiruq atan-niiviñmun, suli kiñapayaaq nipliraqtuaq aniqatmiñun suksrauñiñpiługu tikiutraugisiruq uqaqsittaağvíjmun, suli kiñapayaaq nipliraqtuaq aniqatmiñun kinnauniplugu tikiutraugisiruq ikniżjanun anasiñjuqsaġvium. ²³Taatnamik, aatchuityağníguvich aatchuutiksraqnik Agaayyutmun tunillaqtuğvíjmi itqaġluqasiiñ aniqatvich sua-tasamma akikjautaa ilipnun, ²⁴unillugu aatchuutiksrautin sivuġaanun tunillaqtuğvíjum aasiñ iħuaqsityaqqaġlugu taimña akiġautaa aniqatiupnun, aasiili utiġutin aatchuutigityaġlugu aatchuutiksrautin. ²⁵Akilliġikkäqpich uqaqsittaağvíjmuutiniaqpatin ilauraġiliutiyumagiñ qilamik piqatigijjaan apqutmi. Aatchuutigiviägaatin atanniqsuqtimun, aasiñ atanniqsuqtim qaillet qaqnaksrimun isiqtautqulutin. ²⁶Uqautigikpiñ, Aniyumiñaiapiaqtutin kisianik akiġiġuvich akiqsrutipnik ilaanun.

Jesus Iłisautriruq Atlatułikun

²⁷“Tusaamarusi itna uqaqsimaruamik, ‘Atlatuğniaqnak.’ ²⁸Aglaan uqautigipsi, Kiñapayaaq qiniqtuaq ağnamik ikliġiplugu atlatuaniktuq isumamiñi. ²⁹Taliqpium irivich killuqsaqtipatin piiġlugu igirruñ. Nakuutluñniaqtaq piyaqquġupku iħaviñġa timivich uumakja iluqaan timivich igitauļiksrajanjiñ anasiñjuqsaġvíjmun. ³⁰Suli taliqpium

argakpich killuqsaqtitpatin kipilugu igirruq. Nakuutluuniaqtuq piyaq-quğupku argaħhiñan uumakja iluqaan timivich aullaħiksrajan iñ anasiñjuqsaġvijmün.

Jesus Iłisautriuq Aviħikun

31 “Uqaqsimaruqsuli, Kisupayaam avitkumiuq nuliani qaitchiliuq aglaamik nalupqinaigutinik avinnikun. **32** Aglaan uqautigipsi, Aġutim nuliani tuniqsimagaluañjaan ilaanun avitkumiuq atlatuqtitkaa. Taamna avittuaq patchisauruq. Suli aju nuliaqtuaq avittuamik atlatuqmiuq.

Jesus Iłisautriuq Akiqsruutigun

33 “Tusaasimagiksuli itna uqautaumaruaq iñugikkaptiknun injilġaan, Akiqsruqtaġuvich navijñiaq nagu aglaan atuumayumagiñ akiqsruuti-gikkan iñuñun Atanġum sivuġaani. **34** Aglaan uqautigipsi, Sumiunniiñ akiqsruġumiñaITCHUSI qilakun atakkii qilak Agaayyutim aquppiutaġigaa, **35** naagħal nunakun atakkii iñiqtuiqsaqvígigaa isigaġmiñun, naaga-lu Jerusalem-kun atakkii nunaqqiġigaa kamanaqtuam umialgum.

36 Naagaqaa akiqsruġumiñaITCHUTIN niaqupkun, atakkii atausi q nuyaq qatiqsipkaġumiñaITKIÑ unniñ taaqsipkaġlugu. **37** Taatnamik, aنجignaġuvich anjillapiäġumuutin suli naagaġġiġuvich naagaallapiäġutin, atakkii supayaam uqaħhum illataruuam tamatkuuñu ja pigiitchu amitħaqta ruq.

Jesus Iłisautriuq Akisaqtuħiġi

38 “Tusaamagiksi uqautturauraq, ‘Iri akisaqtqaġli irimik, kigutuuq kigutmun.’ **39** Aglaan uqautigipsi, Akisaqtuġġiñaq nagu iñuum pimaqħuk-taqpatin. Kisupayaam isaksaqpatin taliqiagħun iqsraqpich alaġġumagiñ igħlanik iqsraqpich. **40** Kisupayaam akiliipkaġġiñaqpatin atnuġaapnik uqaqsittaġviġmi pipkaġġumagiñ quppiġaān. **41** Suli aġuyaktim nunuri lu-si saagaqtitpasi natmaġġiġiñk natutħiġi mile-lamik saagħauti yuġi mal-ġuġnejn mile-laaknik. **42** Iñuum iñiqpatin sumik-tasamma qaitchumagiñ iñilaanun. Suli iñuk atugaksraġukpan itigautipkaġġiñaq nagu.

Piċċagħiġi Uumiksrigikkas

43 “Tusaamagiksi itna uqaqsimaruqaq, ‘Piċċagħiġiġi iñuunia-qatiusi aasiñ uumigilugħiċċi uumiksrigikkas.’ **44** Aglaan uqautigipsi, Piċċagħiġiġi uumiksrigikkas suli agaayutilugħiċċi tamatkuu piyuaq-tigikkas. **45** Taatnaġġupsi qiniqtikiksi iñuñun iħuaqqun atriplugu aapari qil-ġażi ittuaq, atakkii siqiñini siqiñnaaġgiksitkaa pigiitchuanunlu nakku-ruanunlu suli sialuktitlugu nalaunjaruanunlu nalaunja ittchuanunlu. **46** Piċċagħiġiġi kisiitħiġi tamatkuu piċċagħiġiġi, suvaata akiñ-nak-taaqaġġiġi Agaayyutmiñ? Taatnatun tax-siliqir pitħapmiut. **47** Suli

paqlagupsigik kisiitnik aniqatiusi, savaaqagñiqpsi pitlukhusi atlaniñ? Taatnatuntuuq tax-siliqirit pitlapmiut. ⁴⁸Taatnamik nalaunjaruksraurusi atrilugu aapagikkaqsi qilañmi nalaunjallapiaqtuaq.”

Jesus Iłisautriuq Nagliktuutitigun

6 ¹“Qaunagititchi savaaginiaqasiuj nalaunjaruakun savaaqsi qiniqquasaqsiñaagusi sivugaatni iñuich. Taatnağupsi aapapsi qilañ-miittuam akiliğumiñaitkaasi. ²Taatnamik aatchuguvich nagliktuutinik nipitusiragautiginiaqnaqgich atrilugich ukpiñjuaqtit Jew-ηuruat katrag-vijitñi suli tumitchiani kamarsruqusaqsiñaqhutij iñuñun. Uqautigipsi, akiliusiaqaaniktut. ³Aglaan aatchuguvich nagliktuutinik inuqsraqtuanun saumik argaiñ ilisimapkaqniaqnagu taliqpium argakpich savaajanik. ⁴Nagliktuisitchi nalunaqtuakun. Aapavich qilañmi qiniitlaruam supayaanik akiliusiaksritkisigaatin.”

Jesus Iłisautriuq Agaayułikun

⁵“Aasiisuli agaayugupsı piñiaqasi atrilugich ukpiñjuaqtit, atakkii agaayullaturut makitaplutiñ katragvijitñi suli saqqviñitñi tumitchiat qiniillañniaquplutiñ iñuñun. Uqautigipsi, akiliusiaqaaniktut. ⁶Aglaan agaayutyagnağuvich isigutin inipnun taluluguasiñ suli agaayuyumautin aapapnun qiniignaitchuamun. Aapavich qiniitlaruam nalunaqtuakun akiliğisigaatin. ⁷Suli agaayuguvich niplirağniaqnak imaiłaanik uqautinik atrilugich ukpiqtauanjitchuat, atakkii isumasuurut Agaayyutmun tusaa-gisiñiplutiñ taklıługu agaayugumiñ. ⁸Tuvrautinası, atakkii Agaayyutim aapapsi ilisimagaa sumik inuqsraqtilaaqsi apiqsruğaluaqtitnasi ilaanun. ⁹Itna agaayuyumuusi,

‘Aaparta qilañmiittuatiin!

Iñupayaaq nunami kamaksrili ilipnik ipqiqsitlugu taavrumuuna atqiñ.

¹⁰ Aullagniili ajalatchiļhiñ iñupayaanik.

Iñupayaaq nunami tupiksrlı pisułigkeitkapnik
qilañmi itmatantuq.

¹¹ Aatchuqtigut uvluğagıkpan niqimik inugikkaptiknik.

¹² Suli natqigutiluta killuqsautiptiknik
natqigutrisimaqmatun tamatkua savamaqluutriruanik
uvaptiknun.

¹³ Suli sivulliutiniaqasigut uuktuaqsiułigmun,
aglaan annautiluta pigiitchuamıñ.

[Atakkii umialgurutin saññipayaaqqaqhutin kamanautiqaqhutinlu
isutchuamun. Amen.]’

¹⁴ Atakkii natqigutigupsigik iñuich killuqsautrigikkasi, Aapapsi qilañ-miittuam natqigutigisipmigaasi. ¹⁵ Aglaan natqigutinjtkupsigik iñuich

killuqsautrigikkasi, Aapapsi qilaqmiittuam natqigutiyumiñaitmigaasi killuutipsitñik.”

Jesus Iłisautriruq Uisauraalikun

16 “Suli uisauraağupsi, qinñaqaqnasi ipiqtunaqsilusi ukpijjuaqtitun. Qinñaqiiliragağniığaich kiiñatiq qinqqusaaħiňaqhutij iñuñun ilijitñik uisauraaligmikni. Uqautigipsi, akiliusiaqaaniktut. 17 Aglaan uisauraağupsi uqsrugtiğlugich niaqusi, suli igġuğlugich kiiñasi; 18 Qininqiħiňaġniaqası iñuñun uisauraağusi aglaan Aapapsitñun qinīgnaitchuanun, suli Aapapsi qinīqtuam nalunaqtuakun akiliusiaksritkisigaasi.”

Jesus Iłisautriruq Umialgutitigun

19 “Tugvaiñasi umialgutinik marrumuña nunamun, qupilgullu qaħhum-lu piiñgiqsakkanjanun, suli tigliżniaqtit siqumitchiplutiż tigliktuğviatnun. 20 Aglaan tugvaisitchi anniġikkapsitñik qilażmun qupilgullu qaħhumlu piiñgiqsaqumiňaisajanun, suli tigliżniaqtit siqumitchumiňaisajat-nun tigliżniaġutij. 21 Atakkii anniġipayaakkavich irviatni uummatin tavraniitkisipmiuq.”

Jesus Iłisautriruq Qaummatigunlu Taaqtuakunlu

22 “Iri naniġigaa timim. Irrakkiň qinītlakpakanik qaunagilgunciaqtutin aullapayaağuvich. 23 Aasiiň irrakkiň pigitpakanik ilvich saptaaqsiňiaqtutin. Aglaan qinīlguitchupku Agaayyun [kaņiqsitolħi] lutin pisuħhanik] qanutunaglaan taaqtaaq ilipni tataħnaqtiginiaqpa!”

Jesus Iłisautriruq Agaayutikunlu Isumaaluutitigunlu

24 “Kiñaliqaa savautriyumiňaitchuq malġunejnik ajaayuqaqäguni. Atakkii uumigisigaa ilaqataa aasiiň piqpagilugu ilaqataa, naaga-qaa iluqnauqsimaaġisiruq ilaqataanun aasiiň suksraağlugu ilaqataa. Savautriyumiňaitchutin iluqaaknik Agaayutmiglu maniġmig-lu. 25 Taatnamik uqautigipsi, isumaaluñniaqası iñuułipsitñik, sumik niġigisipmagaapsi suli imiġusi, naagaqaa timigikkaqsi sumik atnu-ġaġisipmagaapsi. Uvva iñuuļiq pitluktuajnejt pa niqimiň suli timi atnuġaaniň? 26 Qinīqsigik tiġi miurat silami. Nauthirriitlaitchut naa-gaqaa kipritlaitchut tugvailutiżlu siġħuaġmiknun. Naagauvva Aapapsi qilaqmiittuam niġipkaqsimaaġäġigai. Ilipsimi akisutluktuañujiňiñiqpsi tiġi miuraniň? 27 Nallipsi isumaaluguni iñuuniqtusilaaġisivaun iñuuħhi? 28 Suli suvaata isumaalugaġivisi atnuġaakrsapsitñik? Isummatigillaksigk qanuq nauriat nunami nauraġitilaajatnik. Savatlaitmiut naagaqaa ukiħħarriitlaitmiut. 29 Aglaan uqautigipsisuli, Solomon-unniiň qanutun kamanaqtigigaluaqħuni atnuġaaqanjiňiñiqsuq atriplugich piñnaqnaq-

tuat nauriat. ³⁰Taatna Agaayyutim qaunagitlaniqpagich ivgich ittuat ugluvak aasiñ uvlaakun igitauplutiq iknigmun, qaitchigisigaasi atnu- gaanik inuġikkapsitñik. Ukpiqsriżiķiññaqpat! ³¹Isumaalukasi itnaġusi, Sumik niġiñiaqpisa imiġutalu atnuġaaqaġutalu? ³²Atakkii ukpijait- chuat isumaalukmiraqtut supayaanik tamatkunija. Aasiñ aapari qilaġmiittuaq ilisimaruq inuqsraqtilaapsitñik iluqaitñik tamatkunija. ³³Pakaaqqaġilugu Agaayyun aŋjalatchiruaq nalaunjuaruaŋpluni umialiktun. Taatnaġupsi qaitchigisigipsi inuġikkapayaapsitñik. ³⁴Taatnamik isumaalunjniaqasi uvlaakuksramik atakkii uvlaakuksraq isumaaluutiqaq- tuq iñmigun. Uvlulaat iħuillliuġutiqaaniktut iñmigulaa.”

Jesus Ilisautriruq Atanniijlikun

7 ¹“Atanniijniaqasi atlanik, Agaayyutimli atanninjitchumagaasi. ²Atakkii atanniigupsi atlanik, taatnatuntuuq atanniikkaugisip- miusi. Taatnatuntuuq qanuq irrutrigupsi atlanik irrutikkaugisipmiusi. ³Suvaata tautukpiuq irriutaŋuluuraq aniqatvich iraani aasiñ suliqutigi- ħiġlu tamanna qirugraitchiaq iripni? ⁴Qanuġuvva uqautriñiaġniqpitch aniqatiupnun, ‘Piġlagu irriutaŋuluuraq irimiitan,’ qiniṣujaqnagu qirug- raitchiaq irimiitan? ⁵Ukpijħuqtaa, sivulliulugu piiqsriruq qirugraitchiaq iripni. Qiniġluniagiñli nalupqinaiġluq irriutaiqsiġliksran aniqatvich iraaniñ. ⁶Qaiññiaqasigij ipqitchuat sut qipmiñun, atakkii saatpiġaasi siqumitchugusi. Naagaqaa iginニアqasigij akisuruat sunjaurat sivuġaattun kuniat, atakkii tutmaluginiaġaich isigaġmiknik.”

Agaayusitchi, Pakakkitchi, Katchaktuqqitchi

⁷“Iniġupsi qaisaugisiruq ilipsitñun, pakaaqagupsi paqitkisigksi; katchaktuġupsi talu aŋmakkauniaqtuq ilipsitñun. ⁸Atakkii kiñapayaaq iniqsruqtuaq akuqtuġisiruq, suli pakaaqaqtaq paqitchigisiruq, suli talu aŋmakkaugisiruq kisupayaamun katchaktuqtuamun. ⁹Kia iġñiñi qaitchigisivaun uyaġajmik iñiqpan qaqquqtuġuguni? ¹⁰Naagaqaa qait- chigisivaun nimiġiamik iñiqpan aqaluktuġuguni? ¹¹Pigiitchaluaqhusi ilisimaraġġikxi qanuq qaitchiġliksraqsi nakuuruanik sunik qitunġaurap- sitñun, maatnaasu aapasi qilaġmiittuaq qaitchiñiapiqtaq nakuuruamik tamatkunuja iniqsruqtuanun ilaanun. ¹²Qanusipayaatigun irrutitqusu- gupsi atlanun iñuġun taatnatuntuuq irrutriyumausi atlanik. Taavruma atunim iļgai iluqaisa ilisauttutijeh sivuniksriqirit suli maliġutaksraji Moses-żum.”

Amisuuraqtaq Paa

¹³“Isiġitchi amisurakun paakun. Atakkii paa sivuniqaqtaq piyaqquġ- viksramun anjiruq, suli tumi tasamuja qaġanaqtaq aasiñ iñugiaktuat

igligvigiplugu. ¹⁴ Aglaan paa sivuniqaqtuaq iñuułigmun amisuurauraqtuq suli apqun tasamuja qaǵanaitchuq. Aasiiñ iñugiakisuurat paqitkaat.”

Napaaqtuq Ilısaǵigaat Asianjigun

¹⁵ “Qaunagititchi sivuniqsriqijjuaqtuanik utlautruqtuat ilipnun atnuǵaaǵutij ipnaisun qaamiktigun, aglaan ilumiktigun amaqqutun ugiaǵnaqhutiń. ¹⁶ Asianjisigun ilısaǵiniaǵisi. Iñuich asiaǵniaǵuuvat asiavirjník kakitlujnaniń, naagaqaa aqpijník kakitlaǵnaligaaniń? ¹⁷ Napaaqtuqıksuaq nauriraqtuq asiaǵiksuanik, aglaan napaaqtuqıı-laq nauriraqtuq asiaǵiitchuanik. ¹⁸ Napaaqtuqıksuaq nauritlaıtchuq asiaǵiitchuanik, suli napaaqtuqııitchuaq nauritlaıtchuq asiaǵiksuanik. ¹⁹ Napaaqtupayaaq asirritlaıtchuq asiaǵiksuanik kipikkauraqtuq igitaupluniasiń ikińgmun. ²⁰ Taatnamik asianjisigun ilıtchuǵiniaǵisi, ami iñuuniallaułhatigun.”

Qańaunniiń Naluniǵipsi

²¹ “Kińapayaaq uqaqtuaq uvańnun, ‘Ataniıq,’ isiǵumińaitchuq ańaa-yuqautaanun Agaayyutim, aglaan kisiitník tamatkua tupiksriuat pisułhanik aapam qılańmiittuam. ²² Aqulliǵmi uvulumi iñugiaktuat iñuich uqaǵisirut uvańnun, ‘Ataniıq, sivuniqsriqisuurugut atığikkapkun anitqataqļugich irrusiqļuich suli savaaqaqhuta iñugiaktuanik quviqnaqtuanik.’ ²³ Aasiiñ nalupqinaıǵlıgu uqautigisitka, ‘Piigitchi uvańniń. Ilısimanıńńiǵpsi, pigiılıqirisii!’”

Malǵuk Tuppırıık

²⁴ “Taatnamik kisupayaaq tusaaruaq tamatkunija nipliuttutigikkam-nik aasiiń atuǵlugich, atrıqaqtuq puqiksaamik iñuymik tuppırıamik uyaǵaum qaańjanun. ²⁵ Sialugruağuqman kuugich ulitlutin, suli anuq-ḥıǵruağuqman makitalgupluni taamna tupıq ulǵunińńiqaqsuq, atakkii turviqaqhuni uyaǵamik. ²⁶ Aglaan kisupayaaq tusaagaluaqhuni nipliuttutimnik atuumanjitńamigich atrıqaqtuq isumalguitchuamik iñuymik tuppırıamik qaviam qaańjanun. ²⁷ Sialugruağuqman kuugich ulitlutin, suli anuq-ḥıǵruağuqman makitalguitluni tupıq ulǵuniqaqsuq suksraunǵıllapiaqhuni.”

²⁸ Jesus uqanajiqman taapkunija iñugiaktuat iñuich quviǵusuńniqsut ilisauttutaińik. ²⁹ Atakkii Jesus-ńum ilısautiniǵai ańalatchisıqaqtuatun iñuktun, atrisuaqnaǵich aglaliqirit.

Jesus Mamititchiruq Auyugaqtualıńmik

8

¹ Jesus atqaqman qimiǵaamiń, iñugayaqaqpaurat malijniǵaat.

² Tavrani auyugaqtualgum utlakami sitquǵviginigaa sivuǵaanun

uqaqhuni, "Ataniiq, pisuksiñāğuvich mamitiłhiñaugikma." ³Jesus-ŋum isakługich argakni aksijñigaa nipliqhuni, "Piyummatiqaqtuja, mamit-in!" Tavrauvaat ajuutim auyugaqtuaña mamitikkauruq. ⁴Jesus-ŋum uqautiniğaa, "Uqańniaqnak kisumununniñ iñuŋmun, aglaan tau-tuktitchaqtuağıñ agaayuliqsimun isivgiuqtillutin. Aatchuiyumautin tuniłlautinik Agaayyutmun tuvraqlugu Moses-ŋum tillisaa. Taatnağuvich iñupayaam iłitchuġiniağaa mamitilaan."

Jesus Mamititchiruq Ajuuyiuqtaiñ Qaukiata Savaktaanik

⁵Jesus tikitman Capernaum-mun, ajuuyiuqtit qaukiata Rome-mağ-mium paagnigaa apiqsruqługu ikayuqpluni. ⁶Tavra nipliğñiqsuq, "Ataniiq, savaktiga amma kijunimni nalaruq aulatlaitchuaq iłuiłliulla-piaqhuni." ⁷Jesus-ŋum nipliutiniğaa, "Utlakkisigiga aasiiñ iłuaqsilugu." ⁸Ajuuyiuqtit qaukiata kiuniğaa, "Ataniiq, utlaktaksrauŋiļuqtuŋjaun-niñ tupimnun, aglaan tillisiqałhiñağıñ savaktigali iłuaqsiyumuq. ⁹Atakkii ayalatiqaqmiuja qaukligñik suli ajuuyiuqtıqaqluja ayalatamnik. Tilikapku una, 'Aullağıñ!' aullaqaqtuq. Suli tilikapku taamna, 'Qağgaiñ!' aggigaqtuq. Suli tilikapku savaktigikkaǵa, 'Taamna piuñ!' pirägigaa." ¹⁰Jesus-ŋum tusaakamiuñ taamna quviğusunniqsuq. Nipliutiniğai iñuich maliktuat iñimiñik, "Iłumun uqautigipsi, paqit-chijitchuña Israel-unniñ kisumik ukpiqsriłlapiaqtuamik uumatun. ¹¹Suli nipliutigipsi, Iñugiaktuat Jew-ŋunjitchuat aggirisirut kivaknamiñ suli kanaknamiñ aquvillutijaasiñ niqiqpaktuani Agaayyutim ayaayuqautaani piqatgilugich Abraham-lu Isaac-lu Jacob-lu. ¹²Aylaan tamatkua Agaayyutmun qitungaġiniruat igitaugisirut taagñiqsallapiamun. Tavrani qiagisirut tiriqulalutijnunniñ kigutiqich." ¹³Jesus-ŋum nipliutiniğaa ajuuyiuqtit ayalataat, "Añilağıñ. Ukpiqsriłlapkun iñiq-taugisiruq." Taavrumatavra savaktaa mamitkaniktigñiqsuq taavrumani sassağniğmi.

Jesus Mamititchiruq Iñugiaktuanik Iñuŋnik

¹⁴Jesus isiqami Peter-m tupqanun tautuňiğaa Peter-m aaka-ruaña nalaruaq uunaqłuktitluni. ¹⁵Jesus-ŋum aksijñigaa argaigun aasiñ uunaqłuňajaiqhuni. Tavra makitiqhuni niqliuġutiaqsiñigai. ¹⁶Unnuksraaqman iñugiaktuat irrusiqłuqaqtuat tikiutruġniġaich ilaanun, aasiñ Jesus-ŋum anittaġniğai irrusiqłuich uqałigmiñik, suli iłuaq-sipługich iluqaisa atniġñaqtuat. ¹⁷Atuumakamiuñ taamna tanigñiğaa sivuniksriqirim Isaiah-m uqautigikkaja,

"Ilaan piiġai sayairrutivut timikun
suli akigaġiplugich atniġñautivut."

Iluqnaunjitchuat Maliguaqtit

¹⁸Jesus-ŋum tautukamigich iñugayaat avatimiňi tiliňigai maliguaqtini ikaaqplugich igluanun narvaqpaum. ¹⁹Aglaliquiri utlautiniqsuq ilaanun nipliqhuni, “Ilisautrii, malikkisiikpiň sumupayaaguvich.” ²⁰Jesus-ŋum kiuniňaa, “Kayuqtut sisikaqtut tiňmiuratlu siłam ugluqaqhutij, aglaan Iğniňjan İňuum iniksraitkaa napmun tullaňksraja niaquğikkağmi.”

²¹Atlamsuli maliguaqtim nipliutinigaa, “Ataniiq, iluvigialaktiqqaagliugu aapaga malikkumaikpiňli.” ²²Aglaan Jesus-ŋum uqautinigaa, “Malinjña, tamatkua tuquňjaruat irrutchikun iluviqsillich tuquňjaruanik.”

Jesus-ŋum Quunniňguqtikaa

²³Aasiiň ikiniqsuq umiamun maliguaqtaiļu malikhutij. ²⁴Tavrakŋatchiaq anuqlıgruağıňniqsuq narvaqpak qaiqpaich immautruğnialiqlikü umiaq, aglaan Jesus siňiktuağıňniqsuq. ²⁵Maliguaqtaiň utlaklugu iqiliqsağniňaaqtiqqaagliugu aapaga malikkumaikpiňli.” ²⁶Aglaan nipliutinigai, “Ukpiqsrılıkiňňiaqpat! Suvaata iqsvisi?” Makitnami iňiqtiňnigik anugilu qaiqpaillu, aasiiň quunniňguğniqsuq. ²⁷Maliguaqtai quviğusukhutij uqağıniqsut, “Qanusiuniqpa una ajuŋ anuğimunniň qailiqpauratlu kamagivatruŋ?”

Jesus Mamititchiruq Malğuňnik Aŋutik Irrusiqļuqaqtuak

²⁸Jesus tikitman igluanun narvaqpaum nunaňanun Gadarenes, mal-ğuč aŋutik irrusiqļullak nuyuagnallapiaqtuak aggihutik iluvigüňiň paağıňiňaa, kia-unniň iňuum qaanjılguisak apqutmi. ²⁹Iğialaniqsuk, “Suniaqpisiguk? Aggiqpich naglikssaaqtitchaqtaqhuunuk sivuanı piviksram?” ³⁰Kuniaqagaňniqsuq iñugiallapiaqtuanik niğiruanik uňasi-piaŋtitchuami. ³¹Irrusiqļuich injiqsruağniňaaqtiqqaagliugu aapaga malikkumaikpiňli.” ³²Jesus-ŋum nipliutinigai, “Aullağıtchil!” Aasiiň anikamıň malğuňniň aŋutinjıňiň isığniqsut munaq-sranun kunianun. Iluqatiň kuniat paŋaliňniqsut tuňaanun narvaqpaum, naparaqhutij qutaiļakun ipnakun aasiiň ipiplutij. ³³Qaunaksriruat kunianik pigrugiňniqsut nunaqqimun. Tarani uqautiginigaat iluqaaq qanuqtilaaŋak aŋutik irrusiqļullak. ³⁴Iluqatiň nunaqqim iňuiň paağıňiňaaqtiqqaagliugu aapaga malikkumaikpiňli.” ³⁵Aglaan Jesus-ŋum iňiqtiňnigik anuğimunniň qailiqpauratlu kamagivatruŋ.”

Jesus Mamititchiruq Aŋutmik Aulatlaitchuamik

9 ¹Jesus ikipluni umiamun ikaağniqsuq aasii tikitļuni nunaqqimiňun. ²İlaŋich iňuich tikiutriňniqsut aulatlaitchuamik nalaruamik ikiňiňaa. Jesus-ŋum tautukamiuŋ ukpiqsrılıhat nipliğniqsuq aulatlaitchuamun, “İlauraamaaŋ, quviatchauğigij. Killuqsautitin natqigutikkaurut.” ³İlaŋich

aglaliqirit uqağniqsut ijmkunun, “Una iñuk uqağniqluktağıqsuq.”

⁴Jesus ilisimaplugich isummatijich nipligñiqliqsuq, “Suvaata isumavisi pigiitchuanik? ⁵Nalliaknik qaǵanatlkpa nipliqliqsuni, ‘Killuqsautitin natqigutikkaurut,’ naagaqaa nipliqliqsuni, ‘Makillutin pisugiñ?’ ⁶Ilitchuǵitqugipsi Igñiňjanik Iñuum ajalatchisıqaqtılaajanik nunami natqigutritłaruamik killuqsautinik.” Tavraasiiň nipligñiqliqsuq aulallaitchuamun, “Makillutin tigulugich ikitivgätin aggiiň.” ⁷Ajung makitluni aiňiqliqsuq. ⁸Iñugayaat qiniqtuat taavrumiya quviǵutchańniqsut, aasiiň kamaksruǵniǵaat Agaayyun qaıtchiruaq taatnatchimik ajalatchilıǵimik iñuňnum.

Jesus-ŋum Tuqļuǵaa Matthew

⁹Jesus aullaqami tavrakja tautuňniǵaa ajun atilik Matthew-mik aquppiruaq tax-siliqvivimni nipliutipluguasii, “Malinja.” Matthew-m makitluni malinjańigaa. ¹⁰Jesus niǵińiaqtıtlugu Matthew-m tupqani iñugiaktuat tax-siliqirit suli killuliqirit isiqhutiń niǵiqasığniǵaich Jesus-ŋum maliguaqtaińlu. ¹¹Pharisee-ŋuruuat tautukamitruj taamna apiqsruǵniǵaich maliguaqtai, “Suvaata ilisautriksi niǵińiaqatauva tax-siliqirini suli killuliqirini?” ¹²Jesus-ŋum tusaakamiuŋ Pharisee-ŋuruuat apiqsruutaat nipligñiqliqsuq, “Tamatkua surruitchuat inuqsratlaitchut taaktimik, aglaan tamatkua atniǵñaqtuat. ¹³Ki, ilitchaqsiuŋata taavruma uqałhan qanuita laajanik, ‘Kimmutigitlukkiga nagliktaq uumakja tunillaqtułiǵmiń.’ Agginjitchuja tuqļuǵiaǵlugich nalaunjaruat, aglaan killuliqirit.”

Apiqsruun Uisauraatlıkun

¹⁴Maliǵuaqtaiň John-ŋum utlajnigaat Jesus aasii apiqsruqļugu, “Suvaata uvagut Pharisee-ŋuruuatlu uisauraağagıvisa aasiili maliǵuaqtitin taatnatun pińgitmipkaqlugich?” ¹⁵Jesus-ŋum kiuniǵai, “Iłauraajı ilaqtatnijaqtuam alianniutlaitchut ilaan nayuqataułhani ilinjıtńi. Aglaan katchuutiniaqtuam unitchiviksraja tikińniaqtuq. Tavrali aullaanikpan ilauraajı alianniugisirut uisauraağutiń. ¹⁶Iñuk ilaaqtuitlaitchuq nutaa-mik ilińiǵimik atnuǵaaluňmun, atakkii ilaaǵutauruaq algutiniaeqtuq utuqqaqtuamiń atnuǵaamiń aasiiń allaq aglitłukhuni. ¹⁷Naagaqaa iñuich kuviriltaitchut nutaamik misuqqumik puuǵruanun. Taatnaǵaluaqmikpata puuǵruat qaaǵniaqtut aasiiń misuǵuq kuvıluni suli puuńich suksraunǵiǵutiń. Aglaan kuviragigaat nutaaq misuǵuq nutaamun puumun. Iluqatikli puuǵlu misuǵuǵlu piińgińitchumuuk.”

Jairus-ŋum Pania suli Aǵnaq Aksıjñiktuaq Jesus-ŋum Atnuǵaaajanik

¹⁸Taatna uqaqtitlugu tamatkunuja sivulliuqtim Jew-ŋuruuat katrag-viata tikińniqliqsuq sitquqhuni sivuǵaaunun Jesus nipliqlihuni, “Paniga amma tuquqammiqliqsuq. Maligluja aksigiaǵuŋ argaknik iñuulunia-

siiñ.”¹⁹ Jesus-ñum makitluni maliñniçaa piqatigiplugich maliguaqtini.²⁰ Maliktitlugu añañnam aunaaqsruguitlaiqsuam qulit malgúñni ukiuni tikiññiçaa tunuanun Jesus-ñum, aksikluguasiiñ atnuñaañan akuagun²¹ isumapluni ijmiñun, “Aksillagukkaluağıga quppiçaña mamilluñaasiiñ.”²² Jesus-ñum kinjaqami qiniñniçaa añaq nipliutipluguasiiñ, “Añaqaq, quviatechaugigiiñ. Ukpıqsrıliqpich iłuqaqsipkağaatin.” Tavrakjatchiaq añaq iłuqaqsikkauniqsuq.²³ Jesus-ñum tikitñami sivulliuqtim tupqanun tautupniçai supluaqtuğnanik atuqtuuraqtit iñugayaatlu kijuvğuruat.²⁴ Nipliğñiçsuq, “Annisitchi. Niviaqsiagruck tuquñajitchuq. Siñiktuaqsiñaqtuq.” Aglaan iñuich mitautiginigaat Jesus.²⁵ Iñugayaat anianikmata, Jesus isiñniçsuq niviaqsiagrurum inaanun. Tigupmaniasiiñ argañmigun niviaqsiagruck makinniçsuq.²⁶ Iñuich siaminniçaat tusaayugaallautaq taavrumuuna nunaaqkipayaanun.

Jesus Mamititchiruq Malgúñnik İññuñnik Ayauñaruañnik

²⁷ Jesus aullaqman tavrakja malguk ayauñaruak aňutik maliñniçaaak kappaïjalputik, “Nagligillajniaqtiguk, iğñiğikkajatiin David-ñum.”²⁸ Jesus isiçman tupiğmun ayauñaruak utlañniçaaak. Aasiñ Jesus-ñum apiqsrugniçik, “Ukpıgivitku uvamnun taamna savaagıtlatilaaja?” Taapkuak kiuniçaaak, “Aa, Ataniq.”²⁹ Jesus-ñum aksijñiçik irijikkun nipliutiplugik, “Ukpıgipluja taatnaqhutik qiniñlasitqiksutik.”³⁰ Taapkuak aňutik qiniñlasitqinjiñiçsuk. Jesus-ñum algaqsrullapiägnigik uqaqunjtługik kisumununniñ taavrumija,³¹ aglaan aullaqamik siaminniçaat tusaayugaallautaq Jesus-kun nunaaqkipayaanun.

Jesus Mamititchiruq Aňutmik Uqatlaitchuamik

³² Taapkuak aniaqsipmiuglu. Ajuñ irrusiqlulik uqatlailaaq Jesus-muutikkauniqsuq.³³ Irrusiqluk anitmagu uqatlailaaq ajuñ uqaaqsiñiçsuq, iñugayaat quvígusukhutij nipliğñiçsut, “Qanaunniñ tautuksimaiññiçsugut atrıjanik uuma Israel-mi.”³⁴ Aglaan Pharisee-ñuruat nipliğñiçsut, “Anitchiraqtut irrusiqluñnik atuqlugu sañja aňalataata irrusiqluich.”

Jesus-ñum İlunjuksrı̄ha

³⁵ Aasiñ Jesus kükiluñniçsuq nunaaqkipayaani nunaaqqiuranili, ilisautripluni Jew-ñuruat katraqvirijitñi quliaqtağıplugulu tusaayugaal-lautaq Agaayyutim añaayuqautaagun suli mamititlugich qanusipayaanik atniğñautilgillus nañirrutilgillus.³⁶ Tautukamigich iñugayaat ilunjuç-chajniçsuq, atakkii iñuiñliuqhutij qanuqsausiuqhutijlu atriplugu ipnaiq qaunaksrailaaq.³⁷ Jesus-ñum uqautiniçai maliguaqtini, “Katittaksraq ilumun iñugiakkaluqtaq, aglaan savaktit ikittut.³⁸ Iñiqsruqsiuñ añaayuqaja katitchivium tuyuqaqulugu savaktinik katitchivijmun.”

Jesus Piksraqtuq Qulit Malguunnik Uqqiraqtinik

10 ¹Jesus-ŋum ijmiňuquniňai qulit malguk maliguaqtini, aasiň saňjiksriňňiňai anitchitlaşiplugich irrusiqluňnik suli iňuaqsip-kaitlaşiplugich qanuspayaanik naňirrutiliňnik. ²Uvva ukua qulit malguk uqqiraqtaiň atijich: Sivulliq Simon taiguutiqaqtuaq Peter-mik, aniqataalu Andrew, James-lu John-lu iğňak Zebedee-m, ³Philip-lu, Bartholomew-lu, Thomas-lu, Matthew-lu tax-siliqiri, James-lu iğňiňa Alphaeus-ŋum, suli Thaddaeus, ⁴Simon-lu ilajanata Zealot-kuaqtuat, suli Judas Iscariot aat-chuutigintiktaaq Jesus-mik aquvatigun.

Jesus-ŋum Aullaqtitkai Qulit Malguich Maliguaqtini

⁵Taapkua qulit malguk Jesus-ŋum tuyuginiňai algaqsruqlugich itnaqhuni, “Aullaqniaqasi Jew-ŋunjitchuanun naagaqaa isigniaqasi nunaqqipayaajitňun Samaria-ǵmiut. ⁶Aglaan aullałhiňagitchi iňuiňun Israel-ŋum ittuanun tammaummiruatitun ipnaisun. ⁷Aasiň iglaułlapsitňi quliaqtağıyumagaksi, ‘Agaayyun ayalatchılıhiňaağuqtuq iňuňnik nutaakun.’ ⁸Iňuaqsipkaiļusi atniqňaqtuanik, anipkaqtillugich tuqruat, mamititchiļusi auyugaqtualgitňik, anittaqlugich irrusiqluich, suli aat-chuutigiyumagksi akuqtuağıkkraqsi akiňlaağlugu. ⁹Maniligaağniaqasi kaviqsaamiglu qatiqtaamiglu unniiň kanjuyamiglu. ¹⁰Puukataiļaağusi aullağupsi, quppigaatqiutailaağusilu, suli aluğutitqiutailaağusi, naagaqaa ayauppiqiaňlaağusi, atakkii savakti piqaqtitaksrauruq inuğikkajananik. ¹¹Nunaqqimupayaağupsi naagaqaa nunaqqiuramun pakakkumausi iňuňmik tukkiyumaruamik, aasiň tukkuummiļusi tupqani aullaqniałlapsitňunaglaan. ¹²Tukkuummigupsi taavrumani tupiğmi nipligumuusi, ‘Agaayyutim iňuaqqutillaňniaağumagaasi.’ ¹³Iňuich taapkua pağlak-pasi tutqiutiqağniaqtut. Aglaan pağlanitpasi tutqiutiqağumiňaitchut. ¹⁴Kisupayaamakuqtunitpasi naagaqaa naalağnisunjtatigik uqauttutisi, ipsuktuqsiuň apyuq isigapsitňiň aniňaağupsi tupiğmiň naagaqaa nunaqqimiň. ¹⁵İlumun uqautigipsi, qağanatluňniaqtuq iňuiňi Sodom-ŋum Gomorrah-ŋumlu Atanniivium uvluani taapkunakja iňuiňiň tukkuliinitchuamiň ilipsitňik nunaqqiatni.

Nagliksaaqtirrutiksrautit

¹⁶“Tuyuginiağıpsi ipnaisun akunǵatnun amaqqut. Taatnamik puqik-kumausi nimiğıatun suli suqłukkatatlaitchuatun tiňmiağruuraturun. ¹⁷Qaunagilugich iňuich, atakkii uqaqsittaağvíymuutigisigaasi ipiqaqtuglusı Jew-ŋuruuat katraqvíjinjtňi. ¹⁸Suli pisigelunja tikiutrauniaqtusi sivuğaatnun kavanauruat umialgilllu. Piviksraqaǵisirusi ilisimaraulusi ilijitňun suli Jew-ŋunjitchuanun. ¹⁹Aglaan tiguraugupsi isumaalunija-

qasi qanuq naagaqaa sumik uqaġnijaqtalaapsitniķ, atakkii tavraġuqpan qaitchikkunaqtusi uqaksrapsitniķ. ²⁰ Atakkii ilipsi uqaġumiňaitchusi, aglaan Irrusija Aapapsi uqaġisiruq ilipsigun. ²¹ Aniqatim aatchuutigisigaa aniqatni tuqqutautqulugu, suli aapam pigisipmigaa taatnatun qitungaurani; iļilgaat akikjaqtuipmiņiqliqsut ajaayuqaġmiknik aa-siiñ ajaayuqaatiñ tuqqutillugich. ²² Iñupayaam uumigiliutigisigaasi piqutigiluña, aglaan makitaruaq payaġiġuni isuanun anniqskukaugisiruq. ²³ Piyuaqsiugupsi uumani nunaaqqimi, qimakkumuusi atlamu nunaqqimun. Ilumun uqautigipsi naatchitlāsigaluaqası savaapsitniķ nunaqqipayaanjiñi Israel-ħum Igħrija Iñuum aggħiġisiruq. ²⁴ Maliguaqti kamanatltlaITCHUQ ilisautrimiñi, naagaqaa savakti ajaayuqaġmieniñ. ²⁵ Iñuich uumigisigaat maliguaqti atunim iļilugu uumigipmatun ilisautrigikkajha, suli taatnatuntuuq savakti ajaayuqaġjatun. Iñuich tuqħiraġniqpatruż ajaayuqaġja tupqm Beelzebub-mik tupiqatauruat maatnaasu tuqħiraġniqgħaich taavrumiņa atiġmik.

Sivuugaginasigik Iñuich

²⁶ “Iqsiginiaqnasigik iñuich. Supayaaq matuqaqtuaq sagvikkaugisiruq, suli nalunaqtuapayaaq ilitchugipkakkaugisiruq. ²⁷ Uqautigikkaǵa ilipsitnun taǵmi uqautigiyumagiksi qaumami. Suli iñuich isivruutigikkaǵat siuttapsitnun quliaqtaǵiyumagiksi tupqich qaańatniń. ²⁸ Suli iqsiginiaqnaǵich iñuich tuqqutchiraǵaqtuat timimik, aglaan tuqqutchumińaitkaat iñuusıq; sivuǵagiłhińaqsıuŋ taamna piyaqquitlaruaq iluqaaknik iñuutchimiglu timimiglu anasińjuqsagaǵvijmi. ²⁹ Uvva malǵuktińmiurak tunitlaitpak atauthimun nallıglıglik maniuramik? Naagauvvanalliakunniiń katakkumińaitchuq nunamun aapagikkraqsi nalunjaan. ³⁰ Agaayyutim ilisimagai iluqaisa nutchasi niaqupsitni suli qanutun iñugiaktilaajat. ³¹ Taatnaǵusi sivuǵaganasi, akisuruuanıtluktusi tamatknakıa tińmiuraǵayaanıń.

Uqağıłhalu Piilaağıłhalu Christ-miki

³²“Taatnamik kisupayaaq nalupqinaiqhuni uqaqpan sivugaatni iñuich piginiluni uvamnun, ilaa nalupqinaiqlugu uqaqigisipmigiga sivugaani Aapaa qilañmiittuam. ³³Aglaan kisupayaam piilaágikpaaja iñuñun pii-laagigisipmigiga Aapaanun qilañmiittuamun.

Jesus Aggiutiriuq Aviktuiłığmik

³⁴“Isumaniaqasi aggigñiluña tikiutyityağlugu tutqiun nunamun aglaan savikpak. Aggijitchuña iñuich piyatigiiksityağlugich aglaan atingiquplugich.

35 Atakkii piqutigiluna iññiguruat akikñaqtuitlasiplugich aapamiknik,

paniuruat aakamikniglu,
ukuañjuruat aakaruamikniglu.

36 Iñuum tupiqatiñi uumigirigisigai.

Micah 7:6

37 “Iñuum piqpagitlukkumiñ aapani naagaqaa aakan uvamniñ maliguaqtaulguyumiñaitchuq uvamni, suli iñuum piqpagitlukkumiñ iğnígikkani naagaqaa panigikkani uvamniñ maliguaqtigijitkiga.

38 Suli iñuum akiggijutipitkumiñ sanniğutani maligluña maliğuaqtigijitkiga. **39** Iñuum tigummiñiaqtuam iñuułigmiñik tammaigisigaa ilumutuuruaq iñuułiq; aasiñ iñuum tammaigumiñ iñuułli piqutigiluña piññaktaagigisigaa.

Akiliusiaksrat

40 “Iñuum akuqtuqpasi akuqtullapiaqmigaanja, suli kisupayaaq akuqtuiruaq uvamnik akuqtullapiaqmigaa tuyugiriga. **41** Kiña iñuk akuqtuiruaq sivuniksriqirimik pisigiplugu sivuniksriqiraopluni akuqtuigisiruq sivuniksriqirit akiññaktaaksrajanitatun, suli iñuk akuqtuiruaq nalaunjaaruamik iñuñmik pisigiplugu nalaunjaraujałha iñuum akuqtuigisiruq nalaunjaraujałha iñuum akiliusianatun. **42** Suli kisupayaaq aatchuiruaq atautchimununniñ makua kamanaññiçsrauruat maliğuaqtima nigliñaqtuamik imigmik qallutmun pisigiplugu maliğuaqtäułha, ilumun uqautigipsi, tammaiayumiñailłapiagaa akiliusiaksrani.”

11 ¹Jesus naatchianikami ilisautriłigmiñik qulit malguk maliğuaqtimiñik aullaqniqsuq tavrukja ilisautrityaqhuni suli quliaqtuağıaqhuni nunaaqqirijitnun Galilee-m.

John Paptaaqtitchiri Tuyuqaqtuq Malğuñnik Malığuaqtijñik

2 John tusaakami isiqtaułigmiñi qanuq Christ, anniqsuqtı akiq-sruutauruaq, savaaqtaqtilaanjanik, tuyuginiğik malguk maliğuaqtijñi **3** apiqsruqiaqplugu Jesus, “Taimñauvich John-łum uqautigikkaję aggiğniaqniplugu? Naaga niğiuñniaqpisa atlamic?” **4** Jesus-łum kiuniğik, “Utiğusik uqautigityakku John-mun tusaakkaqsk suli qinikkaqsk. **5** Ayaunjuaruat qiniłtasiplutiñ, pisutlaitchuatlu pisutlasiplutiñ, auyugaqtualgillu mamitikkaaplutiñ, tusaatlaitchuat tusaatlasiplutiñ, tuquñjuaruat arjipkaqlugich, suli tusaayugaallautaq quliaqtuarjupluni iläippańnun. **6** Quvianamiuruq iñuk qapiqtajtchuaq pisigiluña.”

7 John-łum maliğuaqtik aullaqsiplmaknik Jesus uqaaqsiñiqsuq iñugayaanun John-kun, “Sumik qiniğiaqpsi iñuiłaami nunami, ivigaamik ajanalataakkajanik anuğim? **8** Sumikmi qiniğiaqniqpsi? Iñuñmik atnuğaaqtauaq akisuruanik? Naagga, tamatkua atuqtuat akisuruanik atnuğaanik iñuuniaqtuañjurut umialgum tupiqpańjani. **9** Taitñiñitpan

sumikmi qiniqiaqpisi? Sivuniksriqirimik? Aa, John qinikkaqsi pitluktuq sivuniksriqiriñiñ. ¹⁰ Uvvauna aglausimaruaq John-kun,

‘Atanji, tuyugisigiga uqqiraqtiga sivupni.

Itqanaiyagisigaa apqutiksran sivunnapni.’

Malachi 3:1

¹¹ Ilumuturuuamik uqaqtuña ilipsitñun, John Paptaaqtitchiri kamanat-luktuq iñuujniñ aniruaniñ nunami uvujanunaglaan. Aglaan iñupayaqaq kamanaiñniqsraruaq ukunakja Agaayyutim ayalatajiniñ kama-natluktuq John-miñ. ¹² John Paptaaqtitchiri sagviqman Agaayyuu aullaqniñiqaqsuq ayalataqmínik iñuujnik, aglaan iñuich saqlaktuat aippavak akilliliqsuiniqqsut uvujanunaglaan. ¹³ Atakkii sivuniksriqiripayaat suli Moses-ñum maliğutaksrañiñ uqağıgaat John-ñum aggigñialhanunag-laan. ¹⁴ Ukpigisukkupsiuñ sivuniksriqirit uqağıkkajat ukpiġiniagiaksi John Elijah-ñutilaañjanik aggisagaqmaruamik. ¹⁵ Kiña iñuk siutiqaqtuaq tusaali.

¹⁶ “Sumik atriqaqpak makua iñuuruat pakma? Ittut ililgaatun aqappip-ļutij tuniriñiaqtuatun katimmavijni suli tuqlirautiplutij avatmun,

¹⁷ ‘Atuqtuurautigaluagäpsi aglaan aąggijitlusi.’

‘Atuqhutali kiňuvġuutinik aglaan qianjitchus.’

¹⁸ John aggicami niġitlaiñniqqsuq imiġlunilu, naagasuli iñuich uqaqtut irrusiqħuqaġniplugu. ¹⁹ Iġnija Iñuum aggicami niġitłapluni imitlapluni-ļu atlatitun, aglaan uqautiginiġaat itna, ‘Marra niġgiqsuruaq imiqtuqtulu, ilauraaginiġaat tax-siliqirit killuliqiritlu.’ Agaayyutim puqiutaal iłitchuġip-kautauruq ilumutuuplugu savaaŋagun.”

Ukpijitchuat Nunaaqqich Ilaejatni

²⁰ Aasiiñ Jesus-ñum iñiqtiqasiniġai iñuich nunaaqqiñi savaaqġvigitlukka-ni quviqnaqtuanik atakkii isummitqiñitmata. ²¹ “Nakliuq Chorazin-naġmuisii! Nakliuq Bethsaida-ġmuisii! Savaaqġaluaqtuña iñugiaktuanik quviq-naqtuanik akunnapsitni. Makua quviqnaqtuat qinikkasi savaaŋuniqpata ijiġlaanimma Tyre-miļu Sidon-miļu iñuich taimani isummitqianikkayaqtut miissuġnik atnuġaġutij suli aġramun aquvillutij qiniqtitlugu taavrumuuna mumiļqitij killuqsautmikniñ. ²² Aglaan uqautigäpsi, Uvluani atanniivium iġlütuyunaitlukkisiruq ukunakja Tyre-miñlu Sidon-miñlu ilipsitni. ²³ Aasiiñ Capernaum-miusii! Kamanaġasugivisi? Iktaugisirusi anasiñjuqsaġvjim-un. Atakkii quviqnaqtuat savaaŋjuruar ilipsitni savaaŋuniqpata Sodom-mi, ittuiñaqgħayaġaluaqtuq uvujanunaglaan. ²⁴ Aglaan uqautigäpsi, Sodom-miut atanniusiaksrañat qaġanatluuqniaqtuq atanniusiaksrapsitniñ.”

Aggiqhusi Uvamnun Minġuiqsiagħitchi

²⁵ Tavraasiiñ Jesus nipliġniqsuq, “Aapaañ, atanġuruatiin qilaejmi nuna-miļu, quyagikpiñ! Sagvigitin puqitħuanun sut iriqsimaruat puqisksuaniñ

ilisimaruaniñlu. ²⁶Aa, Aapaan, taamna sivunniutigikkan quviagigiñ. ²⁷Aapaa sañjipayaat qaitkai uvamnun. Kia-unniñ iñuum ilisimanitkaa igñiguruaq aglaan kisimi aapam. Suli kia-unniñ ilisimanitmigaa aapa aglaan kisimi igñiguruam iñupayaamlu igñiguruam ilitchuğipkakkajaa aapamik. ²⁸Minguquasii uqumaililiuqtuaasiñ! Uvunaqitchi, minguiqsiaqtitchumagipsili. ²⁹Akiyaqasiutititchi uvamnun ilisaǵvigiluñaasiñ. Taatnaǵupsı iñuutchisi minǵuiqsiaǵniaqtut atakkii piisaanjitchuňa atchiklúŋalu. ³⁰Akiyautiga naammaktuq atuqtuni, suli savaaksrirrutiga ilipsitñun qaǵanaqtuq.”

Apiqsruun Minguiqsiaǵvikun

12 ¹Akuniisujaqatiq Jesus-lu maliguaqtailu apqusaǵniqsut mukkaaksrat nautchiiviatigun minguiqsiaǵvium uvluani. Jesus-ŋum maliguaqtai niǵisuliqhutiq nutchuigaqsıñiqsut mukkaaksranik aasiñ niǵiplutiq. ²Pharisee-ŋuruuat tautukamisigik upyaŋniǵaat Jesus, “Qińillakkich maliguaqtitin. Navgillapiaqtut maligutaksraptiknik minguiqsiaǵvium uvluagun.” ³Jesus-ŋum kiuniǵai, “Agliqisimasuknaǵiksi sumik David-ŋumlu piqataiñlu pisilaŋat niǵisuliqamiq. ⁴David isiqhuni tupqanun Agaayyutim, ilaalu piqatailu, niǵirut ipqiqsakkauruamik qaqqiamik niǵiraksriutauruamik kisiitñun agaayuliqsinun. Maligutaksrakuagnangitchuq niǵipmatruq taamna qaqqiaq. ⁵Suli agliqisimasuknaǵiksi maligutaksrani, qanuq agaayuliqsit agaayyuvikpaŋmi qaayuǵnaqsiiliuǵniałhat minguiqsiaǵvium uvluani, tavraami patchisaiłhat navguikamiq maligutaksranik. ⁶Aglaan uqautigipsi, iñuk maaniitkalaqtuq kamanatluktuq agaayyuvikpaŋmi. ⁷Ilısimanayaǵniǵupsi qanuutautilaŋjanik uuma uqałhum, ‘Kimmutigitlukkiga nagliktaq uumakja tunillaqtułigmiń,’ suksraunıǵayaıtchisi iñuich killukuanıǵchuat. ⁸Atakkii Igńiňa Iñuum ataniǵigaa minguiqsiaǵvium uvluan.”

Ajuŋ Argalik Pannaqluktanik

⁹Jesus tavrakja aullaqami isińniqsuq Jew-ŋuruuat katraqvianun. ¹⁰Ajutiqágnisuuq tavrani pannaqluktanik argalik. Atlanik iñuqaǵmińniqsuq tavrani agvisiksailiqiruanik Jesus-mik. Apiqsruńniǵaat maligutaksrakuagnaqmagaan iłuaqsiplakairuni minguiqsiaǵvium uvluani. ¹¹Jesus nipliutiniǵai, “Nalliqli piqágnigumi atautchimik ipnaimik aasiñ ipnaiq kataguni ilunamun minguiqsiaǵvium uvluani, taavruma amunayańńiıpauq taavrumanakja? ¹²Nalupqinaıtchuq, Iñuk piqpaknatluktuq ipnaimiń. Taatnaqhuni maligutaksrakuagnaqtuq ikayuiruni minguiqsiaǵvium uvluani.” ¹³Aasiñ nipliutiplugu taamna ajuŋ, “Isakkich argaktin!” Taavruma isajniǵai argajni aasiñ iłuaqsiplutiń iğluńnisitun argaiń iliplutiń. ¹⁴Tavrakja Pharisee-ŋuruuat anikamin katiplutiń sivunniugniqsut qanuğlugu Jesus tuqqutchuklugu.

Agaayyutim Piksraqtaaquruuaq Savaktaa

¹⁵Jesus ilisimapluni sumik sivunniqtilaaŋatnik, aullaŋniqsuq tav-
rakŋa. Iñugiaktuat iñuich maliŋniŋat. Jesus-ŋum iłuaqsiraŋaŋniŋai
iluqaisa atniŋñaqtuat. ¹⁶Jesus-ŋum iñiqtiŋniŋai iñuich uqaŋitquŋitlu-
ni. ¹⁷Taamna immiŋsaqługu uqautaumaruaq tumigiplugu sivuniksriqiri
Isaiah, itnaqhuni,

18 "Uvvauna savaktiga piksraqtaaqikkaqá!

Ilaaquruq piqpagikkaġa suli ilaagun quyalikkaupluna.

Iligisigiga irrusillautaǵa ilaanun,
suli quliaqtuaǵigisigaa iñupayaanun
qanuq atannijíiksraǵa iñupayaanik atisilugich.

19 Uqaalatlaitchuq iğialalunilu.

Kia-unniiñ tusaavumiñaitkaa nipaa tumitchiani.

²⁰ Piyaqquniajtitkai sayaitchuat iñuich ittuat piġittuatuun ivikpaktun naagaqaa qamiyasiuraqtuatuun nanopiam ipiġaġatun atannijitksraġmiñunaqlaan iñupayaanik nalaunnalunilu atisilunilu

²¹ Suli ilaan atqagun nunaaqcipavaat nīgiugaqaqjisirut.’

Isaiah 42:1-4

Jesuſ-ſu Beelzebuſ-ſu

²²Iñuich Jesus-muutinigaat ajuun irrusiqłulik ayauñjaraugu uqatalitchuağı. Jesus-ŋum iñuaqsiñigaa. Tavrali taamna ajuun uqatlasiruq qiniñlasipluniļu. ²³Iluqatin iñuich quviğutchañniqsut uqaqhutiň, “Kiñjuviagjinjikaluagniqpaų una David-ŋum?” ²⁴Aglaan Pharisee-ŋuruat tusaakamitruq uqaqniqsut, “Jesus anitchiragaiñiqsuq irrusiqłuňnik iñuŋniñ atuqługu sañja Beelzebul-ŋum ajalataata irrusiqłuich.” ²⁵Jesus-ŋum ilisimaplugich sumik isummatilaanjatnik uqautiniňgai, “Iñuich atanǵuvijmiguuq akikjautirut avatmun; atanięliasiň taavrumani suksraunǵigniaqtuq iñugikkari avgumakpata. Nunaaqkipayaat naagaqaa tupiqatigiich avikamiň makitatlaitchut. ²⁶Taatnatuntuuq tuunǵaq irrusiqłuji avgumagumiň akikjautilutin avatmun atanǵuvia isuklňiňniaqtuq. ²⁷Aasiň anittaǵupkich irrusiqłuich Beelzebul-kun, kisukunli iñugikkapsi anittaǵuuvatigik irrusiqłuich? Taatnamik atanniqsuqtiginiňgisi. ²⁸Aglaan Irrutchiagun Agaayyutim anittaiguma irrusiqłuňnik, nalupqinaitchuq Agaayyutim ajalatchianiktilaaňa iñuŋnik akunnapsitň. ²⁹Kiñapayaaq isiǵuktuaq sañjiruam iñuum tupqanun tigliguguni, qiliqsrucqqaagliugu sañjiruaq iñuk tiglikkisiruq suurajinik. ³⁰Iñuk piqataunjitchuaq uvamni akikjautiruq uvamnun, suli iñuk katitchiqataunjitchuaq siamicthiňnaqtuq. ³¹Taatnaqhusi uqautigpsi, Agaayyutim natqigutitlagai iñuich killuqsa tipayaanich itqaqitqikkumiňaiľlugich

uqaġniqłuktapayaanich. Aglaan uqaġniqłuktuaq akikjaqługu Ipqitchuaq Irrusiq natqigutikkauyumiñaitchuq sumiunniñ. ³²Kiñapayaaq uqaqtuaq pigiitchuamik akikjaqlugu Iğniża İnuum natqigutikkaugisiruq, aglaan kiñapayaaq uqaqtuaq pigiitchuamik akikjaqlugu Ipqitchuaq Irrusiq natqigutikkauyumiñaitchuq pakmapak suli taimuňa.

Napaaqtuq Asiajiļu

³³“Napaaqtuq ilitchuginaqtuq asiajigun. Napaaqtuqiksuaq asirrilluuttaġaqtuq aasiñ napaaqtuqjitchuaq asirripluni asiaġiitchuanik. ³⁴Ilipsi tuqunalgħiċċi nimigiat! UqatlaITCHUSI nakuuruanik atakkii pigiitchuaqjup-lusi. Qanġaum uqaġiraġgħaa taatnasiq ittuaq uummatmi. ³⁵Iñullautaq piqaġaqtuq nakuuruanik uummatmiñi aasiñ uqallautat aniraġaqħutiż uummatmiñiñ, aasiļi pigiitchuaq iñuk uummatiġġiutaġaqtuq killuġ-mik uqaqħuniasiiñ nakuunjitchuanik. ³⁶Uqautigipsi, uvluani atannivium iñuich pasirauniaqt uqaġiillapayaaġmiktigun uqautigikkagħmikkun. ³⁷Atakkii uqaġikkapsigun nalaunjasripkakkauniaqtusi, suli uqaġikkapsigun suksraunġiċċasaugisiru.”

Iñuich Jesus Savaqugaat Quviqnaqtuamik Savaamik

³⁸Tavranı iļaġisa Pharisee-ġuruat suli iļaġħiġi aglaliqirit uqaġniq-sut Jesus-mun, “Iļisautrii, qiñiġuktugut quviqnaqtuamik savaamik nalupqinaġġutauplugu kisuutilaaqnik.” ³⁹Jesus-ġum kiuniġai, “Makua iñuich pigiitchuatlu sayuŋaruatlu qiñiġuktut quviqnaqtuanik savaa-nik nalupqinaġġutaulugħiċċi, aglaan qiniġumiñaitlutiż-żi taatnatchimik. Qiñiħiñaġiġisaat quviqnaqtuaq savaaq atuupmatun Jonah-mun sivuniksriqirimun. ⁴⁰Jonah aqalukpaum narraejni inniqsuq piċċasuni uvluniżu unnuaniżu. Taatnatuntuuq Iğniża İnuum iluviġġiitkisipmiuq piċċasuni uvluniżu unnuaniżu. ⁴¹Atannivium uvluani iñużiġa Nineveh-m pat-chisiginiaġaasi iñuuruasi pakmapak, atakkii taimani isummitqikhutiż killuqsautmikniñ Jonah-miñ. ⁴²Atannivium uvluani atanġum aġnam pat-chisiginiaġaasi iñuuruasi pakmapak, atakkii aggħiġħuni użjallam tujaaniñ uż-żasiksuamiñ naalaġnityaqħugu Solomon-ġum puqiksilaanja. Ataġġi, iñuk maaniittuq kamanatluktuaq Jonah-miñ. ⁴³Atannivium uvluani atanġum aġnam pat-chisiginiaġaasi iñuuruasi pakmapak, atakkii aggħiġħuni uż-żallam tujaaniñ uż-żasiksuamiñ naalaġnityaqħugu Solomon-ġum puqiksilaanja. Ataġġi, iñuk maaniittuq kamanatluktuaq Solomon-miñ.

Irrusiqłuk Utiqtuq

⁴³“Irrusiqłuk anipman iñużiġi kukiġluġaqtuq paliqsaakun nunakun pakakhuni iñiqtuiqsiägviksraġġmiñik, aasiñ paqinġitħu. ⁴⁴Iż-żiġiun uqaġaġniqisqu, ‘Utiġla ja tupiġġiun annivigikkamniñ.’ Aasiñ utiqamī paqillaġniġgħaa imaiħlaaq inigismakkani salikuqtaatchiaq suli inillaktullautaqtaq. ⁴⁵Anipluni aggiutriraqniqisqu tallimat malġuġiġnik atlani

irrusiqluñnik pigiitluktuanik iñmiñiñ. Aasiññ isiqhutinj iñuuniagaqsiraqñ niqstut tavrani. Aqullia taavruma iñuum pigiitluksiraqtuq sivulligmiñ iñuunialigmiñiñ. Taatnatantuq itkisiruq killuliqirini iñuuniaqtuat pakmapak.”

Aakañalu Aniqataiļu Jesus-łum

⁴⁶Jesus-łum uqaqtitlugu iñuujnun aakañalu aniqatiñiļu qikağniqstut tatqaani uqaqatigisuklugu Jesus. ⁴⁷Iñuich ilajata uqautiniğaa Jesus, “Aakanlu aniqatiutinlu qaani qikaqtut uqaqatigisukhutin.” ⁴⁸Jesus-łum kiunigaña taamna iñuk uqautriñi, “Kisuva aakaga? Suli kisuuvat aniqatiutka?” ⁴⁹Tikkuaqługich maliquaqtini nipligñiqliq, “Qiñiqsigik, ukua aakagigitkalu aniqatiutkalu. ⁵⁰Atakkii kiñapayaaq savaaqaqtauq pisułhanik aapaa qilañmiittuam aniqatigigiga naagaqaa aakagiplugu.”

Atrikusaun Nautchiaksriqirkun

13 ¹Taavrumanı uvumi Jesus anikami tupiğmiñ, utlautiniqstut narvam siñaanun aquvitluniasii. ²Iñugiallapiaqtaut iñuich katirviginigaat avatlugu. Kiisaimma ikiniqpuq umiamun aquvitluni, iñugayaaqpaurat makitaplutij narvam siñaani. ³Aasiññ Jesus-łum uqau-tiaqsiñigai iñugiaktuanik atrikusautinik itnaqhuni, “Iñugguuq nunaligiri nautchiityağniqliq. ⁴Nautchirripkaqługu nautchiaksrat ilajich katagağ-niqliqstut apqutmun, aasiññ tiymurat niğıplugich. ⁵Ilajitsuli katagağniqliqstut uyağauruamun nunamun nunaqapijanitchuamun, aasiññ nauplutij qilamik atakkii nunakiłuni, ⁶aasiññ siqiñiļu nuipli pasikługich pan-naqluñiğai atakkii kañiliviksraitlutiñ. ⁷Suli ilajich nautchiaksrat katagağniqliqstut akungatnun kakitlağnat, aasiññ kakitlağnat naukamij nagguviksraigñiğaiñ nautchiağısaat. ⁸Aglaan ilajich katagağniqliqstut nunagiksuanun, aasiññ nauriñiqliqstut asianik iñugiaksiplugich, ilajich atautchimiñ tallimakipianuttaaqhutij naaga piñasukipianuttaaqhutij naaga iñuiññaq qulijuttaaqhutij.” ⁹Aasiññ Jesus nipligñiqliq, “Kiña siu-tiqaqtuaq naalagnili.”

Sivuniñat Atrikusautit

¹⁰Maliquaqtaiñ utlaklugu Jesus apiqsruğniğaat, “Suyaata uqaqpich iñuujnun atrikusautitigun?” ¹¹Jesus-łum kiuniğai, “Ilipsitñułhiññaq Agaayyutim sagviğniğaa nalunaqtuajanik aqayyuqautaan qilaum, aglaan makunuja iñuujnun sagvikkañitchuq. ¹²Atakkii iñuk piqaqtuaq akuqtul-lağisiruq, aglaan taavruma piqañitchuam anniagisigaa mikiruraqunniñ pigikkani. ¹³Una pisigiplugu uqaqtuaq iñuujnun atrikusautitigun:

Atakkii qiñigaluaqhutij ilisaqsrilaitchut
suli naalañgaluaqhutij tusaatlaitchut aasiññ kañiqsitlaitlutiñ.

(Mt 13.3)

¹⁴Aasiiñ makunuuna iñuktigun immiumaniqsuq Isaiah-m sivuniksriputaa itnaqhuni,

‘Tusaagaluagupsi kajiqsiyumiñaitchusi,
suli qiniğumaagaluagupsi ilitchuqsriyumiñaitchusi.

¹⁵Atakkii makua iñuich uummattijich pitchigiiliqniqsut,
tusaasungitlutiñ supayaamik, iritiñlu siquplugich.

Utitqiñgitchut Agaayyutmun mamitiliksriramknun
atakkii qiniitlaitlutiñlu tusaatlaitlutiñlu kajiqsitlaitlutiñlu.’

Isaiah 6:9,10

¹⁶Aglaan quvianamiurusı, atakkii irigikkasi qiniitlarut suli siutigikkasi tusaatlaplutiñ. ¹⁷Ilumun uqautigipsi, iñugiaktuat sivuniksriqirit nalaun-ñaruatlu Agaayyutim iñuiñ qiniğukkaluaǵaat tamanna pakma qiniikkaqsi

aglaan qiniñitkaat. Tusaasukkaluaǵaattuuq pakma tusaakkaqsi, aglaan tusaanjitkaat.

Jesus-ŋum Kajiqsipkaǵaa Atrikusaun Nautchiaksriqirikun

18 “Naalaǵnillaksiuj qanuutautilaaja atrikusautim nautchirriqirikun. 19 Tamatkua tusraaruat uqaǵigmik ajaayuqautaagun Agaayyutim kajiqsisuńjaqatiq atriqaqtut nautchiaksranik kataktuanik apqutmun. Aquagun pigiitchuam aggihuni aattaǵigai nautchirriutauruat uummataatniň, suli piiguipkaǵai tusaakkaǵatnik. 20 Aasiili akuqtuiruat uqaǵigmik quviasuutigiplugu tusaapqauraqamitruj atriqaqtut nautchiaksranik kataktuanik uyaǵaulamun nunamun. 21 Aglaan kajilivksraitman akuniutlaitchuq. Tavra ińuilliuńlıq piyuaqsiuńlıq tikitmata ińuich taapkua qilamik qapiqtiǵaqqtut. 22 Suli nautchiaksrat kataktuat akunǵatnun kakitlaǵnat atrigigaat ińuk tusaaruuaq uqaǵigmik, aglaan isumaaluitit ińuuniańlikun kinnitńińniaǵutitlu umialgutitigun suqutingiǵigaat uqaǵıq taimmaasiiň naurisuńjaqani asianik. 23 Aglaan ińuk akuqtuiruaq nautchiaksranik nautchirriutauruanik katakhutiq nunagiksuanun atriqaqtuq ińuktun tusaaruatuń uqaǵigmik kajiqsiplugu. Ilaa naurisuuruq asianik, ilanich tallimakipiatun, ilanich pińasukipiatun, suli atlat ińuińńaq qulitun.”

Atrikusaun Mukkaaksraǵiılätigun

24 Jesus uqaǵniqsuq atlamsuli atrikusautmik, “Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan itkisiruq ińuktun nautchiiruatan mukkaaksraǵiksaanik nautchiiviyimiňun. 25 Aglaan ińuich sińiktitlugich uumiksri aggihuni nautchiiniiqsuq mukkaaksraǵiilanik akunǵatnun mukkaaksraǵiksaat aul-laqhuniasiiň. 26 Naugaqsipmata nautchat mukkaaksraurat nuijuraqmata mukkaaksraǵiılattuuq sagviǵmińijsut. 27 Savaktit utlakamitruj ajaayuqaqtiq apiqsrugnígaat, ‘Ataniiq, nautchiinigiptigiň mukkaaksraǵiksaanik. Nakiň makua mukkaaksraǵiılät nuivat?’ 28 Qaukliata kiuniǵai, ‘Uumiksrim savaaǵigaa taamna.’ Savaktit apiqsrugnígaat, ‘Aullaquvisigut nutchuǵiaglugich mukkaaksraǵiılät?’ 29 Tavra kiuniǵai, ‘Naaga, nutchuiqupsi mukkaaksraǵiilanik taputrviaqtusi mukkaaksraǵiksaanik. 30 Iluqatik nau-lik kipriviksramunaglaan, aasiiň kiprivik tikitpan uqautigisigitka kipririt sivulliulugu katitqulugich mukkaaksraǵiılät qiliqtaulaalugich ikipkaaq-sriuglugich, aglaan katillugich mukkaaksraǵiksaat siǵluamun.’ ”

Atrikusaun Mikiniqsrakun Nautchiaksrakun

31 Jesus-ŋum uqautilgińńgai atlamic atrikusautmik itnaqhuni, “Agaayyutim ajaayuqautaa ittuq mustard-ŋum nautchiaksrauraǵatun ińuum nautchiikkajatun nunautmiňi. 32 Mikiniqsrarugaluańjaǵmi nautchiaksrapayaaniň naagatarra naukami ajiniqsrauraqtuq nautchiapa-

yaaniñ napaaqtuqjhuni. Aasiiñ tiŋmiuraji siłam aggıqamiŋ ugluliňıqsut qisiqsiutinjıtñun.”

Atrikusaun Puvlaksautigun

³³Jesus-ŋum uqautilgiňnígai atlamic atrikusautmik, “Agaayyutim aŋaayuqautaa sagviqpan itkisiruq aŋnaq akutchipmatun puvlaksautmik mukkaaksramun iluturuamun puvlagataqtıtlugu iluqaan qaqqiaksraq.”

Jesus-ŋum Uqaqtılaaja Atrikusautitigun

³⁴Jesus-ŋum uqaġinigai iluqaisa sut tamatkua iñugayaanun atrikusautitigun. Atrikusautaiļaağuni uqatlainňıqsuq. ³⁵Tavra immiumaniqsuq uqattutauruaq sivuniksriqirkun itnaqhuni,

“Atrikusautitigun uqaġisiruja iliŋitñun.

Uqautigisigitka sutigun iriqsimaruatigun nunam aullaġniiħħaniňaglaa.”

Psalm 78:2

Jesus-ŋum Kaniqsipliġaa Atrikusaun Mukkaaksraġiilatigun

³⁶Jesus-ŋum aullaqtitqaaqħugich iñuich isigniqsuq tupiġmum. Maliguqtai utlautiniqsut ilaanun itnaqhutiż, “Kaniqsipliġi kallaktigut atrikusaun mukkaaksraġiilatigun nautchiivijmi.” ³⁷Jesus-ŋum kiuniġai, “Iñuk taamna nautchiiruaq mukkaaksraġikašanik Iğniġigaa Iñuum. ³⁸Nautchiivik nunauruq. Mukkaaksraġiksa tamatkuajjurut qaitchuat iñmiknik Agaayyutmun ajalatquplutij, mukkaaksraġiilatli tamatkuajjurut qaitlutiż iñmiknik pigiitchuamun ajalatquplutij. ³⁹Taamna uumiksri nautchiiruaq tamatkunija mukkaaksraġiilanik tuungäruq. Kiprivik isugigaa nunam aasiiñ kipririt isaqulguplutiż. ⁴⁰Atrilugich mukkaaksraġiilat katitauruat ikipkaqħugich iknigmun taatnatantuūq itkisipmiuq isukħlitpan nuna. ⁴¹Iğniżjan Iñuum tuyuġigisigai isaqulgulik-kani aasiiñ katityaġħugich ukunak ja Agaayyutim aŋaayuqautmiňiň killuqsaqusaġġutipayaat suli iñupayaat pigiiliqiruat. ⁴²Isaqulgich igit-kisigaich ikkaularuamun uunaksautmun. Tavrani iñuich qiagisirut suli tiriquulatchiħugich kigutitiż. ⁴³Nalaunjaruati qaqmagisirut siqiňiqtun aŋaayuqautaani aapagikkaġmij. Kiña siutiqaqtuaq tusaali.

Atrikusaun Iriqsimaruakun Akisuruakun

⁴⁴“Agaayyutim aŋaayuqautaa sagviqpan itkisiruq akisuruaq iriqsimap matun nautchiivijmi. Iñuum paqitnamiuq iritqikħugu nautchiivijmum; iñuk taamna quvatchakhuni tunirityaġniqsuq sulliňaurapayaġmiňik, aasiiñ tauqsigħiġaa nautchiivik.

Atrikusaun Akisuruakun Sujaauraqpakun

45“Aasiisuli Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan itkisiruq tauqsigñiaqtin pakaktuatun akisuruamik sujauraqpagiksamik. **46**Paqitnami akisullapiaqtuamik sujauraqpajmik aipluni tunityaqlugich sulliñaurapayaani tauqsiqlugu taamna akisullapiaqtuaq sujauraqpagiksaaq.

Atrikusaun Kuvrakun

47“Aasiisuli Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan itkisiruq qaaqtuitutun nijitauruatin tağıumun aasiñ qaaqhuni qanuspayaanik aqalujnik. **48**Qaałallaanikamij aqalujniaqtit nuqitlugu siñaanun aquvitlutij avguaqsiplugich aqaluich, nakuuruat iliplugich aqaluqağvíjmiknun aasiñ nakuunjitchuat igitlugich. **49**Itna itkisiruq isuklitpan nuna. Isağulgich avguityağisirut pigiitchuanik iñuñnik akunğatniñ nalaunñaruat iñuich **50**igitlugich ikkaularuamun uunaksautmun. Tavrani iñuich qigisirut suli tiriqulatchilugich kigutitij.”

Nutauruallu Utuqqauruallu Suğalğich

51Jesus-ŋum apiqsruğnígai maliguaqtini, “Kanıqsivisigik sut tamatkua iluqaisa?” Kiuniğaat, “Aa, kanıqsigiyut.” **52**Aasiñ Jesus-ŋum uqautiniğai, “Aglalipayaaq ilisaqaqtuaq Agaayyutim ajaayuqautaanik atriqaqtuq tupqum iñuanik sagviqsruiruamik suurağmiñik nutauruanik naagaqaa utuqqauruanik tugvaqsivimíñiñ.”

Nazareth-miut Ukpiğinjítkaat Jesus

53Jesus-ŋum uqağıñaiqamigich tamatkua atrikusautit aullağníqsuq tavrankja. **54**Tikitluni iñuguğvíjmíñun ilisautiniğai iñuich katrağviatni. Iñuich tusaaruat quvígusukhutiij apiqsruqtautiaqsiñiçsut avatmun, “Sumiñ una iñuk piññakpa puqiutmik suli sañnjimik savaaqatlasipluni quvíqnaqtuanik? **55**Uvvauna kaapintam taivruma iğñiğinjítpañ? Aakanja taimña atiqanitta Mary-mik? Aniqatiginjítpagich ipkua James-lu, Joseph-lu, Simon-lu, suli Judas? **56**Iluqatijsuli nukatchiarji iñuuniaqataunjiñiçpat uvaptikni? Sumiñ una iñuk piññajniçpa tamatkuniña supayaanik?” **57**Tavra atnium-matiqağníqsut Jesus-mik. Aglaan Jesus-ŋum uqautiniğai, “Agaayyutim sivuniksriqiraa kamagikkauraqtuq nanipayaaq aglaan kamagikkaujítluni iñuguğvíjmíñili naagaqaa ilaminiñili.” **58**Tavra Jesus savaaqajinñiçsuq iñugiaktuanik quvíqnaqtuanik atakkii iñuich tavrani ukpiqsriñjítlutij ilaanik.

Tuqqutauħha John Paptaaqtitchirim

14 ¹Taataħħatni Herod, atanġa Galilee-m, tusaaniqsuq uqqa-mik Jesus-kun, ²uqautiniğai savaktini, “Jesus una John

Paptaaqtitchirauniqsuq aŋitqikhuni tuqulığmiň. Taatnaqhuni savaaqatlaniqsuq quviqnaqtuanik.”³ Sivuaniimma Herod-ŋum tigupkağniğaa John qılıqsruglugu isiqtaupkaqlugu. Taatnaqtinniğaa pisigiplugu Herodias, aniqatmi Philip-ŋum nuliaja. ⁴ Atakkii John Paptaaqtitchirim akulaiqługu uqautiniğaa Herod, “Malığutaksrakuağnanğıtchuq ilaqtatiginiağupku aniqatvich nuliaja.” ⁵ Herod-ŋum tuqqutchukkaluağniğaa John, aglaan iqsiňiqsuq iňuňnik atakkii iliňisa isummatigiplugu John sivuniksriqirauplugu. ⁶ Herod-ŋum annivia tikitman, pania Herodias-ŋum sayuňniqsuq sivugaatni Herod-ŋumlu tuyuğmianjiňlu quyalıllapiaqługu. ⁷ Akiqsrugniğaa nalupqinaiqługu qaitchigisiňiplugu supayaamik ijıpán. ⁸ Niviaqsaq pitchuksaakkaapluni aakamigun nipligňiqsuq, “Qaitchijňa niaquanik John Paptaaqtitchirim ililugu alluiyamun.” ⁹ Umialik aliat-chajniqsuq, aglaan pisigiplugu akiqsrutni suli tamatkua niğıqatini tiliriňiqsuq qaitquplugu niviaqsiam iňiağikkana. ¹⁰ Herod tiliriňiqsuq isiqsiviymun niaquığiaquplugu John. ¹¹ Itqutiniğaat niaqua iliplugu alluiyamun qaitługuasiiň niviaqsiamun, aasiili taavruma aakamiňuuтиplugu. ¹² John-ŋum malığuaqtaiň aggıqhutıň piňigaat timaa iluvıqługuasiiň. Taatnaanikamij uqautityağniğaat Jesus.

Jesus Niğipkaiňiqsuq 5,000 Ajutinik

¹³ Jesus tusaakami qanuqtilaajanik John-ŋum, aullağniqsuq umiakun quvgütiplugu iňuiňamun kisimi. İňugayaat tusaakamij maliutiniğaat nunaaqqipayaaniň pisukkataqhutıň. ¹⁴ Jesus tulakami tautukługich iňugayaqaqpaurat ilunňutchaňniqsuq. Mamitinnigai atniğňautinjitiňiň. ¹⁵ Unnuksraağataqman malığuaqtaiň utlaňniğaat uqautiplugu, “Unnuağuqtuq. Suviksraiňaaq manna. Tuyuğikkich iňuich nunaaqqiuranun tauqsigiaqulugich niqksramiknik.” ¹⁶ Jesus-ŋum uqautiniğai, “Aullaňtikumij sunjitchut. Ilipsi niğipkaqsigik.” ¹⁷ Kiuniğaat, “Piqaqtugut tallimaňhiňanik qaqqianiglu malğuňniglu aqaluňnik.” ¹⁸ Jesus-ŋum nipliutiniğai, “Uvuňautisigik uvamnun.” ¹⁹ Aasiiň tiliňiğai iňugayaat aquvitquplugich iviňnun. Tigukamigich taapkua tallimat qaqqiat malguglu aqaluk aağluňniqsuq qilaňmun quyyatiplugich. Tavra Jesus-ŋum avguługich qaqqiat qaiňňiğai malığuaqtimiňun aasiili taapkua autaaqługich iňugayaanun. ²⁰ Iluqatıň iňugayaat niğiňiqsut niğisuiqhutıň. Niğijaiqmata malığuaqtit katitchiňiqsut ilakunjtıňik immiğataqługich qulit malguk aguupmaich. ²¹ Taapkua niğiruat 5,000-tuyuňnaq inniqsut aŋutit, kisiqatgisuňaqnagich aňnat ililgaatlu.

Jesus Pisuaqtuq Imğum Qaanagun

²² Jesus-ŋum malığuaqtini ikipkaqtıňiğai umiaqpauramun ikaaqiaquplugich igluanun narvaqpaum aasiiň aipkaqługich iňugayaat.

²³Taatnaanikami mayuġniqsuq iġġimun agaayutyaqtuaqhuni kisimi. Anaqaksraaqman Jesus kisijjuġniqsuq. ²⁴Tavra umiaqpauraq tikiñniq-suq qitqanun narvaqpaum. Umiaqpauraq piyaqniulġiniqsuq qailġutiplugu atakkii anuġim paġġaqtuiplugulu. ²⁵Aasiñ Jesus-ņum utlajniġai maliġuaqtini uvluyasipman pisukhuni imġum qaajagun. ²⁶Malīguaqtaīn tautukamitruj Jesus pisuktuaq imġum qaajagun iqswitchajniqsuq nipliġ-hutiż, “Aliuqtuaq marra!” Kappaijaqsiniqsuq tatavrauplutiż. ²⁷Aglaan tavrauvaa Jesus nipliutiniġai, “Quviatchauġigitchi. Uvarjuruja. Iqsiñasi!” ²⁸Peter-m kiuniġaa, “Ataniiq, ilviupiagaraqtiliġħa utlaqlutin imġum qaajagun.” ²⁹Jesus-ņum kiuniġaa, “Uvujaġiñ.” Peter niukkami umiaqpauramaiñ pisukhuni imġum qaajagun utlautiniqsuq Jesus-mun. ³⁰Aglaan Peter-m tautukamiuġ qanutun sajnjiġilaaja anuġim iqswitchajniqsuq. Kiviaqsikami kappaijaniqsuq, “Ataniiq, annautiżżejjha.” ³¹Tavrauvaa Jesus-ņum isautiplugin argajni tiguniġaa Peter nipliutiplugu, “Ukpiqsriħikiñniqaqpat! Suvaata arguaqtuqpich?” ³²Ikipmaknik umiaqpauramun anuġaiġniqsuq. ³³Taapkua umiaqpauramaiittuat sitquġviginigaat sivuġaanun Jesus uqaqhutiż, “Illumun iġñiġinigaatin Agaayyutim.”

Jesus Mamititchiruq Atniqñautiliñnik

³⁴Ikaaqamiň iqluanun nunaliňňiqsut Gennesaret-mun. ³⁵Aasiň iňuňi taavruma nunam iňitchuňikamiň Jesus-mik tuyugniqsut uqqamik avalliuypayaamiknun nunaaqquranun, tikiutraqsiplügich aasiň atniňautilipayaat Jesus-mun. ³⁶Iniqsrullapiąqļugu aksillajniaqsiňağukļuguunniň akua atnuğaaňan, aasiň aktuipayaaqtuat ilaanik mamitikauniqsut.

Ilisauttutinjich Sivullianquruat

15 ¹Pharisee-ŋuruuat aglalıqiritlu utlaŋnigaat Jesus Jerusalem-miň
apiqsruqługu, ²“Suvaata maliquaqtivich kamagitlaitpatigik
iliſauttutinjich sivulliağıkkapta? İggünitkaich argatiŋ niigaluaqatinq.”
³Jesus-ŋum kiunigai, “Suvaatamipsuuq kamagitlaitpisigik Agaayyutim
tillisai? Kamaksritlaitchusi atakkii maliğukkisi iliſauttutinjich sivulliağık-
kapta. ⁴Agaayyun uqaqtuq, ‘Kamagisigik aapanlu aakanlu. Kiňapayaaq
uqamaqluutriruaq aapamiňik naagaqaa aakamiňik tuquruksraupiaqtuq.’
⁵Ilipsiliasiň iliſauttrirusi iňunymun uqautiľhiňauniplugu aapani naaga-
qaa aakanı, ‘Piqaǵaluaqtuja aatchuutiksramik. Aatchuutigiyumiňaitkiga
ilipsknun, atakkii akiqsruutigianikkiga Agaayyutmun.’ ⁶Taatnatun ili-
sautigupsiuŋ iňuk kamaksritqujıtlugu aapanjanik naagaqaa aakajanik
suungigisi Agaayyutim tillisaa pisigiplugich sivulliapsi iliſauttutinjich.
⁷Ukpiŋŋuaqtisi! Qanutun nalauṭtiginiqpa Isaiah sivuniksriqiri uqaqami
ilipsigun,

8 Tamatkua iñuich kamaksrulgugaluaǵaatja uqałhińaǵmiktigun aglaan uummatijich uñasiksut uvamniń piqpagillapiangitluja.

9 Agaayyuvigirágigaatja imaiłaakun,
atakkii ilisautrirut iñuich ilisauttutijitńik iliplugich
maliǵutaksraǵiruatuń Agaayyutun.”

Isaiah 29:13

Sut Qaayuǵnaqsipkairuat Iñuŋnun

10 Jesus-ŋum ijmińuquniǵai iñugayaat niplutipluginich, “Naalagnıllıaksińja kańiqsilusiasiń. **11** Sum isiqtaqtuam iñuum qanga-gun qaayuǵnaqsipkatlaitkaa, aglaan taavruma aniraǵaqtuam qaniǵmiń, uqałhum qaayuǵnaqsipkaǵagigaa iñuk.” **12** Maliǵuaqtaiń utlakługu apıqsruǵniǵaat, “Ilisimavigich Pharisee-ŋuruat atniummatilaajanat tusaa-kamitruń taamna uqautigikkan?” **13** Kiuniǵai, “Nautchiapayaaq aapama qılıńmiittuam nautchirriutinajaisań amuruaniaqtuq kańituummaan. **14** Iñmiktuuglich. Ayaunjaruani sivulliuqtaurut ayaunjalutinj. Ayaunjaruam sivulliuqpagu ayaunjaruaq, iluqatik katakkisiruk itiqsramun.” **15** Tavra Peter-m kiuniǵaa, “Uqautitigut qanuutautilaajanik taavruma atri-kusautim.” **16** Jesus-ŋum niplutiiniǵai, “Ilipsipsuuq kańiqsisaitmivisi? **17** Kańiqsinjtipisisiń? Suapayaaq qaniǵmuktuaq aqiaǵuqmugaqtuq aasiń anipluni timimiń. **18** Aglaan sut tamatkua aniraǵaqtuat qanikun aniraǵaqtuat uummatmiń, aasiń qaayuǵnaqsiraǵaqlugu iñuk. **19** Atakkii uummatmiń aniraqtut piginchuat isummatit, iñuaqtułiq, ilaqtatı-qaluaqhuni atlatułiq, ilaqtatılluni sayuñałiq, tigiliyułiq, tańgiłaakun ilisimarałułiq, uqaniqłuktałiglu. **20** Taapkuatavra qaayuǵnaqsiraǵagaat iñuk, aglaan niǵiruni iğǵuǵaluąǵnagich argaich qaayuǵnaqsitlaıtchaat iñuk.”

Aǵnam Ukpiǵutaa

21 Jesus aullaǵniqsuq tavrakja nunajanun Tyre-m suli Sidon-ŋum. **22** Canaanit-aǵmuı aǵnaq tamaani iñuuniaqtuaq utlautiniqsuq ilaanun kappainapluni, “Ataniiq, kijuviaja David-ŋum! Nagligillańniańja! Paniga piginchuatıq iñiqsullapıagnıǵaat itnaqhutinj, “Aqpiǵiuń una aǵnaq. Nipraulapluni malikkaatigut.” **24** Jesus-ŋum kiuniǵai, “Tuyuǵikkauruńa kisiitńun iñuińun Israel-ŋum ittuanun tammaummiruatun ipnaisun.” **25** Aǵnaq utlautikami sitquǵniqsuq sivuǵaanun nipliqhuni, “Ataniiq, ikayullańniańja.” **26** Jesus-ŋum kiuniǵaa, “Nakuunǵitchuq pigupsiuń iłiǵaat qaqquksroutaat qaiługuasiń qipmińun.” **27** Aǵnaq nipliǵniqsuq, “Aa Ataniiq, aglaan qipmichunniiń niǵipmiraqtut kangakunik kangáalaruanik iñuńmin niǵgivinjıtńiń.” **28** Jesus-ŋum kiuniǵaa, “Aǵnaaq,

kamanallapiaqtuamik ukpiqsriqliqagañiqsutin; injqsruaqikkān savaaļu-gisiruq ilipnun.” Tavra aġnam pania iħuaqsikkauniqsuq taavrumanī sassaġniġmi.

Jesus Mamititchiruq Iñugiaktuanik Iñuġnik

²⁹Jesus aullaqami tavrakja iglauniqsuq siñiqaqtlugu narvaqpa-ja Galilee-m; aasiiñ mayuqhuni qimiġaamun aqvinniqsuq tamauja. ³⁰Iñugiallapiaqtuat iñuich utlautiniqsut ilaanun tikiutruiplutij pisut-laITCHUANIK, ayaunjaruanik, uqatlaITCHUANIK, sulgiľimaruaniK, suli iñugiaktuanik atlanik. Iliuqqaqġniġaich Jesus-ġum sivuġaanun. Aasiiļi Jesus-ġum iħuaqsiniġai. ³¹Iñuich quviġutchaqniqsut qiniqamisigik uqatlaħlaat uqaaqsipmata, sulgiľimaruat iħuaqsikkaupmata, pisutlait-chuat pisutlaşıplutij, suli ayaunjaruat qiniitlaşıplutij; kamaksruġniġaat Agaayyutaat Israel-ġum.

Jesus Niġipkaiñiqsuq 4,000 Ajetutinik

³²Jesus-ġum maliġuaqtini iñjmiñuquniġai nipliutiplugin, “Iluuġtchaliqsuja makunija iñuġnik nayuuitituiñaqtuanik uvamni piċċasuni uvluni, atakkii niqksraitmiut. Aullaqtinniajxitkitka niġisuñajit-ñik atakkii taaqtukkaqpiaqtat apqutmi.” ³³Maliġuaqtaiñ nipliutinigaat, “Sumiñ paqtkisivisa naamayumiñaqtuamik qaqqiamik marrumanī iñuiħħaami niġipkautiksramik iñugayaanun?” ³⁴Jesus-ġum apiqsrugniġai, “Qanutun iñugiaktigiruanik qaqqianik piqaqpisi?” Kiuniġaat, “Tallimat malġuñnik suli iñugiakisuuraniK aqalugauraniK.” ³⁵Jesus-ġum tiliriñi-ġai iñugayaat aqvittquplugin Nunamun. ³⁶Tiguniġai tallimat malġuk qaqqiat aqalugauratlu. Quyaanikamij Agaayyun avguqħugħiK qaiñniġai maliġuaqtimiñ, aasiiļi taapkua autaaqħugħiK iñugayaanun. ³⁷Iluqatiñ iñuich niġiñiqsut niġisuiġataqħuti. Aquagħu maliġuaqtai katitchi-ñiqsut iłakunik immiġataqħugħiK tallimat malġuktun aguupmajnix. ³⁸Tamatkua niġiruat 4,000-tun iñugiaktiginiqsut, aġnatlu iļilgaatlu kisir-rutisuñaq nagħiċċ. ³⁹Jesus-ġum aullaqtinjanikamigħiK iñugayaat ikiniqsuq umiaqpauramun tikitħuni nunanjanun Magadan-ġum.

Iñuich Qasiliñiqsut Quviqnaqtuamik Savaamik

16 ¹Pharisee-ġuruatlu Sadducee-ġuruatlu utlautiniqsut Jesus-mun uuktu aġiqaqħugu. Apiqsrugniġaat qiniqtitquplutiż-żi quviqnaqtuamik savaamik nalupqina ġiġi u aqwaq. Agaayyutim tuyuqtillajanik qilaġmiñ. ²Kiuniġai, “Unnuksraaqman uqaġġurusi, ‘Siлаjjuġniaqtuq atakkii qilak kaviqṣiruq.’ ³Suli uvlāami uqaġġaqtu, ‘Siлаqluġġniaqtuq ugħluvak atakkii qilak kaviqṣiruq nuviyaqħugħu qman.’ Sivuniqṣit l-ġaluaqħusi siłamik qilaum qiniñan jagħġi, agħlaan iļitchu għit-laiñniġi qanu u tħalli jaġid quviqnaqtu-

savaat atuumaruat akunnapsitñi. ⁴Makua iñuich pigiitchuatlu sayuñaruatlu qiniquktut quviqnaqtuanik savaanik, aglaan qiniqumiñaitlutiñ taatnatchimik. Qiñiñhiñaqisigaat quviqnaqtuaq savaaq sivuniksriqirkun Jonah-kun.” Tavra Jesus-ñum uniññiçai taapkua aullaqhuni.

Jesus Suakataġniqsuq Maliguaqtimiñik

⁵Jesus maliguaqtaiļu ikaaģiņqsut igļuanun narvaqpaum. Maliguaqtai ilitchuġiņqsut piiguisilaāgmiknik qaqqianik. ⁶Jesus-ņum uqautinīgai, “Qaunagititchi puvlaksautijatniņ Pharisee-ņuruatlu Sadducee-ņuruatlu.” ⁷Aglaan uqauraġiņqsut ijmiķnum itnaqhutinj, “Uqautigiga taamna qaqqiali-gaajiņñapta.” ⁸Jesus-ņum ilisimaplugich qanuq uqaqtillaajat apiqsrugnīgai, “Suvaata ilipsiguuraq uqauraqpisi qaqquiññiplugu? Ukpīqsrīlīkiññiāgīnīqpat ilipsitñi. ⁹Kanjiqslaitpisisisuli? Naagaunniņiņ itqatlatipisigik avguqapkich tallimat qaqqiat 5,000-nun ajučinun? Qapsiñik aguupmaļnun immiņqsit-pisi? ¹⁰Naagaunniņiņ tallimat malġuk qaqqiat avguqapkich 4,000 iñuņnun? Qapsiñun aguupmaļnun immiņqsitpisi? ¹¹Qanuġimña kanjiqsiņñiāqpi uqautiqařisilaamnik qaqqianik? Qaunagititchi puvlaksautijatniņ Pharisee-ņuruatlu Sadducee-ņuruatlu.” ¹²Taatnaanikman maliguaqtai kanjiqsiņiāqqsut ilaanun uqautiņsilaāgmiknik puvlaksautinik aglaan qaunagitquplugich ilisauktutinītñiņ Pharisee-ņuruatlu Sadducee-ņuruatlu.

Peter-m Uqautiginigaa Kisutilaaŋa Jesus-ŋum

¹³Jesus utlautikami nunañanun Caesarea Philippi-m apiqsruñigai maliguaqtini, “Iğñija Iñuum kisuuniplugu uqaqagivat?” ¹⁴Kiuniñaat, “Ilajisa John Paptaaqtitchiraunigaat, atlatl Elijah-juniplugu, atlatsuli Jeremiah-juniplugu naagaqaa ilaginasugiplugu sivuniksriqiraiñun Agaayyutim.” ¹⁵Apiqsruñigai, “Ilipsilimi kisuunasugivisitja?” ¹⁶Simon Peter-m nipliutinigaa, “Christ-ñjurutin. Igñigigaatin iñuuruam Agaayyutim.” ¹⁷Jesus-ñum kiuniñaat, “Simon, igñija Jonah-m! Quvianamiurutin! Atakkii uqautigikkan iñuum sagviaqtunxitkaa ilipnun aglaan aapaam qilañmiittuam. ¹⁸Uqautillakkikpiñ, Peter-ñjurutin [itnautauruaq Uyaqajmik] aasiñ taavrumuña uyaqajmun nappañniaqiga agaayyuviga, suli sajnipayaanjiñ tuqułhum akiiliyumiñaitkai. ¹⁹Ilvichuvva, qaITCHIGISIGIKPIÑ itqutiksranik ajaayuqautaanun Agaayyutim. Suapayaaq qiliqsruumakkaqsi maani nunañi qilgutiqaqtuiñagisiruq qilañmi, aasiñ suapayaaq qilgutaiyakkaqsi maani nunami qilgutaiyakkaugisiruq qilañmi.” ²⁰Jesus-ñum maliguaqtini uqaquñiñigai kisumununniñiñ iñuymun Christ-ñuniluni.

Jesus-ŋum Uqautiginigaa Tuqułiksranilu Anipkakkaułiksranilu

²¹ Tavrakjaniñaglaan Jesus uqautriqsiñiqsuq maliguaqtimiñik nalupqinaiqļugu, "Jerusalem-muktuksrauruņa. Tavraniasiñ naglik-

saaqtusraupluja sivulliuqtigruaniñ qaukljinittiniñlu agaayulisit aglalqiriniñlu, suli tuqqutauruksraupluja. Aglaan anjipkakkaugisiruja piñayuatigun uvlut.” ²²Peter-m avujaqtaagutiplugu Jesus iñiqtiġ-niġāa itnaqħugu, “Ataniiq, Agaayyutimtuq taatniitiġġiliuq taamna. Atuumarlsrusrauṇipiaqtuq ilipnun.” ²³Jesus-ħum qiviaqħugu Peter nipliutiniġaa, “Tuungħaaq, piġiñ uvamniñ! Piñailutaurutin uvamni. Isummatiqa jitchutin Agaayyutim isummataiñik, aglaan isummatiqaqtutin iñuich isummataatun.” ²⁴Jesus-ħum nipliutiniġai maliguaqħtini, “Kisupayaam maligukkumiha suksraqtaksraġigaa pisuħi, iqsriutilugu sanniġutani aasiñ maligluja. ²⁵Atakkii kiapayaaq anniġiniagi-miuj iñuuħi tammaġisigħa, aglaan kiapayaaq tammaiyyumiuj iñuuħi piqutigiluja piññakkisiruq ilumun iñuuħiġmik. ²⁶Iñuum piññaktaaġiħ-hiñaugħaluaġħaa suurapayaanja marruma nunam, aglaan tammautigisigħa iñuutħi. Sakunjuraġnialha sumun atuġġumiñaitchuq! Tarra simmiutiksraitchha iñuum iñuutħi. ²⁷Atakkii Igħnija Iñuum aggiqsaqħamaruq piqatigilugħiċċi isaqulijni quvianajagħu aapami, tavraniasiiñ akilliġisigħa iñupayaaq savaanejgħu. ²⁸Ilumun uqautigħipsi, Iñuqaqtuq-samma makitaruanik uvani tuquñi jaġħidha qinigħi kieni. Agħiex minn-hu iż-żebbu u iż-żebbu kieni.”

Jesus-ηum Atlañjuqtı̄ħa

17 1 Itchaksrat uvlut aquatigun Jesus-ŋum aullautiniğai Peter-lu James-lu John-lu, aniqataa James-ŋum, kisiitňik qutchiksuamun iğgimun. 2 Tavrani qiniqtitlugich Jesus atlaŋjuğniqsuq sivuğaati-ni. Kiiňara qaummağıksıniqsuq siqiňiqtun atmugaaji qatiqsiplutij kirratchiatun. 3 Taatnağmiutlu Moses suli Elijah sagviğniqsuk uqaqatigiaqsiplugu Jesus. 4 Peter-m nipliutiniğaa Jesus, “Ataniiq, nakuuniqsuq nayuutikapta uvani. Nappaitquguptigut nappaiňayaqtuja piňasunik palapkaaksranik, atautchimik ilipnun, suli atautchimik Moses-mun, suli atautchimik Elijah-mun.” 5 Uqaqtitlugusuli qaumaruaruam nuyiyam qula-ŋiutiniğai aasiiň nipi nipliqhuni nuyiyamiň, “Tavrataamna piqpagikkaga Igňiga quyalimaaqtiqillapiakkaga, naalağniyumagaksi.” 6 Maliguaqtit tusaakamitruj nipi punniqsut nunamun iqsitchakhutiň. 7 Aglaan Jesus-ŋum utlakluginch aksiňiğai aasiiň nipliutiplugich, “Makititchi, suli iqsijiaigitchi.” 8 Aağluqamiň maliguaqtit qiniňiňiqsut iňuňnik. Jesus inniqsuq kisimi. 9 Atqaaqsikamıň iğgimiň Jesus-ŋum tilisiňiğai, “Uqağniaqasi kisumununniň tamatkuniňa qiniikkapsitňik Igňija Iňuum anitqiňhanunaglaan tuqulığmiň.” 10 Maliquaqtaiň apiqsruğniğaat Jesus, “Suyaata aglalıqirit uqaqpät Elijah aggıqqaaqtuksrauniplugu aggıjaiňjaan Christ?” 11 Jesus-ŋum kiuniğai, “Taapkua uqaqtut ilümütuuruamik. Elijah aggıqqaağniaqtuq Christ-miň itqanaiyiagarağlugu suapayaaq. 12 Aglaan

uqautigpsi, Elijah aggianiktuq, aasiiñ iñuich nalurut kisuutilaañanik. Qanupayaaq ajalatchukamitruj ajalatkaat. Taatnatuntuuq Iğniña Iñuum naglikssaaqtinniaqmigaat.”¹³ Maliguaqtaiñ kaniqsilğatağniqaat Jesus-ñum uqałha John Paptaaqtitchirimik.

Jesus İluaqsiplikaiñiqsuq Nukatpiağruñmik Irrusiqłulijmik

¹⁴ Jesus maliğuaqtiniļu tikitmata iñugayaanun iñuum utlañniğaa sitquqhuni sivugaanun ¹⁵ nipliqhuni, “Ataniiq, nagligillañniağuj iğniğä. Qiiqsruguupluni nagliksaallapiaqtuq. Akulaiqługu puukağaqtuq iknigmunlu imigmunlu. ¹⁶ Maliguaqtipnuutigaluağiga, aglaan iluaq-silğuiñniğaaat.” ¹⁷ Jesus-ñum kiunigaa, “Ukpiqqutaitchuasii ilipsitñ! Naagasuli killukuaqmiusi! Qanutunaglaan nayutiniaeqpik ilipsitñ? Qanutunaglaan iglütuqtaksrağıvisisuli? Uvuqautisaqsiuñjata nukatpiağruk.” ¹⁸ Jesus suamasipluni tilisiñiqsuq irrusiqłulijmik anitquplugu nukatpiağruñmiñ. Irruqsiqłuk anitman nukatpiağruk iluaqsiłigñiqsuq. ¹⁹ Maliguaqtaiñ utlañniğaaat Jesus kisipquqhutıñ apiqsrugħugu, “Suvaata irrusiqłuk anitlaítpisigu?” ²⁰ Jesus-ñum uqautiniğai, “Pisigiplugu ukpiqsrinjiñiqli. Uqautigpsi, Ukpiqsrisiqağupsi miktilaañatun mustard-ñum nautchiaksraurañatun uqautiħiňaugiksi una iğgiq, Nuuttin iñuña uvakja, aasiiñ nuunニアqtuq. Piħiňaugisirusi supayaanik. ²¹ [Aglaan kisiagun agaayułikun uisauraałikunlu anitlagai taatnatchich irrusiqłuich. Atlam sum anitchumiňaitkai.]”

Jesus-ñum Uqautigitqikkaa Tuquılıksraniļu Ajiplakkauılıksraniļu

²² Atautchimukamiż Galilee-mi Jesus-ñum uqautiniğai maliğuaqtini, “Iğniña Iñuum aatchuutigikkunaqtuq iñuñjun; ²³ ilijisa tuqqutkisigaat. Aglaan piñayuatigun uvlut ajiplakkunaqtuq tuqqutauħhaniñ.” Tavra maliğuaqtai ipiqtutħallapiağniqsut.

Akiłliqliq Agaayyuvikpaum Tax-sığutiniñik

²⁴ Jesus malığuaqtiniļu tikitñamiż Capernaum-mun nalauthirut iñuñnik katitchiraunik aatchuutinik agaayyuvikpañmun. Tamatkua Peter apiqsrugniğaaat, “Umaa, ilisautriksi akiłlıqsuğaga tax-sinik agaayyuvikpañmun?” ²⁵ “Aa, akiłlısuuruq,” Peter-m kiunigaa. Aasii isiq-man tupiğmun Jesus nipliqqağniqsuq ilaanun apiqsrugħugu, “Simon, sumik isumavich? Kisuniñ umialipi nunam katitchirağıvat tax-sinik? Nunaqatmikniñ naagaqaa avakjaqtaniñ?” ²⁶ Peter-m kiunigaa, “Atlanıñ.” Jesus nipliutiniğaa Peter, “Tavra, nunaqatit akiłlıqsuğnianjiñniqsut tax-sinik. ²⁷ Aglaan atniummativiağivut iñuich. Aullaġutin niksigiaġiñ narvamun. Qanganiñ sivullium aqaluum nikisksaqpich paqitkisirutin maniymk. Tigulugu taamna qaitchumagiñ ilijitñun, aasii akiłlıutilunuk.”

Kiñña Kamanağniqsrauva?

18 ¹Maliguaqtaiñ utlaklugu Jesus apiqsrugniqaat, “Kiñña kamanağniqsrauva Agaayyutim ajaayuqautaani?” ²Jesus-ñum tuqluğniğaa ililgauraq ijmiñuquplugu, aasiñ qikaqtitlugu akunğatnun maliguaqtit ³nipliqhuniasiñ, “Uqautigipsi, isummitqinjsuağupsı aasiñ ililgauratun isiğumiñaitchusı Agaayyutim ajaayuqautaanun. ⁴Kiñapayaaq atchiksiruaq ijmiñik atriplugu taamna ililgauraq kamanağniqsrauruq ukunakja Agaayyutim ajaayuqautaani. ⁵Suli kisum iñuum akuqtuğumiuñ ililgauraq pisigeluña akuqtuğaaña.

Killuqsaqusaağutit

⁶“Aglaan kia iñuum killuqsaqtipagu ilançat makua ukpiqsrisiqaqtuat uvajnun ililgaatun nakuutlukkayaqtuq taamna qujisiğmiutchiğlıgu uyağakpañmik ipipkaqpan itiniqsrajani tağıum. ⁷Qanutun tataamnaqtigivat nunam iñui killuqsaqusaaqtuat iñuñnik. Taatnatchich killuqsaqusaağutit atuumarut ataramik. Aglaan qanutun tataamnaqtigiva taamna iñuk ukpiğutaiqstitchiruaq iñuñnik killuqsaqusañağigmigun. ⁸Argapsi naagaqaa isigapsi killuqsaqtipasi, kipilugich igitchumagisi. Nakuutlukkayaqtuq isiğupsi iñuulığıgnun argaillusı naagaqaa isigailllusı uumakja igluktun argaliñmiñ naagaqaa isigaliñmiñ igitauluniasıñ isuitchuamun ikniğmun. ⁹Suli iripsi killuqsaqtipasi piiğlugu igitchumagiksi. Nakuutluñniaqtuq isiğupsi isuksraitchuamun iñuulığıgnun atautchimik iriqağusi uumakja malguñnik iriliñmiñ igitauluniasıñ anasiñjuqsağvium ikniñjanun.

Atrikusaun Tammaqtuakun Ipnaikun

¹⁰“Qaunagititchi suuñillağılıksrajanatniñ makua ililgaurat. Atakkii isagulinjich ataramik aapamnułhiñaurut qilañmi. ¹¹[Iğñiña Iñuum aggiqsuq anniqsuğiaqługu tammaqtuaq]. ¹²Qanuq isummatiginayağniqpisiuñ iñuk piqaqtuaq tallimakipianik ipnaiñik aasiñ atausiq tammağuni? Pakkiağumiñaiñiçpañ taamna atausiq tammaqtuaq? Uniññaigai taapkua tallimakipiağıutaiłat ipnaich qimiğaamun. ¹³Uqautigipsi, paqitkumiñ taamna atausiq ipnaiq qvıiatcħautigħitluġnijağaa ukunakja tallimakipiağıutaiłaniñ tammağitħuaniñ. ¹⁴Taatnatuntuuq aapapsi qilañmiittuam pisułiğinjithkaa atausığunniiñ ilançat tamatkua ukpiqsriuat ililgauratun iliplutij tammaqulugu.

Aniqan Killuqsaqtuaq

¹⁵“Aniqatin killuqsaqpan akikjağıutin uqautityağuñ killuqsautaanik kisiñjuğusik ilaalu ilvilli. Naalağnikpatin aniqatgiliutiqtinqiñiağıñ uitimun. ¹⁶Aglaan naalağnisuñitpatin utlatqikkumagiñ piqasığutin

atautchimik naagaqaa malǵuny whole person. Taapkua iñuich ilisimarautzerlaniaqtut uqaǵipayaakkapun aniqatiupnun. Atakkii pasikkutipayaaq inillakkaugisiruq malǵukkun naagaqaa pijsutigun ilisimarautzerlaniatigun.¹⁷ Naalaǵnisuńjilgitpagich uqaǵilugu ukpiqtuańjuruuanun; naalaǵnisuńjitchuińaqpan aasiiń ukpiqtuańjuruuanikunniń irrutigisigksi Jew-juńjitchuatun naagasuli tax-siliqiritun.¹⁸ Ilumun uqautigipsi, Suapayaaq qiliqsruumakqaqsi maani nunami qilǵutiqaqtauińaǵisiruq qilańmi; suli suapayaaq qilǵutaikkaqsi maani nunami qilǵutaiyakkaujisiruq qilańmi.¹⁹ Uqautipsaagipsi, Malǵuugupsik maani nunami aasii aŋjutilusik supayaakun apiqsruugupsik, aapaa qilańmi savaagigisigaa ilipsitńun.²⁰ Atakkii nani malǵuk naagaqaa pijsut katikpata pisigeluna nayuutigisiruja ilinjítńi.”

Atrikusaun Natqigutrińjitchuakun Savaktigun

²¹ Aasiiń Peter-m utlaklugu Jesus apiqsruugniǵaa, “Ataniiq, qapsińiaglaan natqigutiraksraǵivigu aniqatiga akitńaǵluja killuqsaqpan? Tallimat malǵuny whole person?”²² Jesus-juńum kiuniǵaa, “Tallimat malǵuhińańjilaajnik aglaan pijsukipiaq qulit tallimat malǵuny whole person.”²³ Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan atriqagisiruq umialijimik apiqsruuqtamik savaktimińik qanutun ilinjítńun akiqsruutiqaqmagaǵmi.²⁴ Makpiǵarriqisaanikman ińuk akiqsruummirkka ja manikpauramik tikiutikkauniqsuq ilaanun.²⁵ Akiliyumińaińniqman ajaayuqajan tunirautquniǵaa aǵnaatlu suli qitungaurańi suli iluqaisa suurapayaanu aasiiń akiliutigilugich niǵgiuq-sruutaińun.²⁶ Savakti sitquqami sivúgaanun uqapsaágniqsuq, ‘Ataniiq, utaqqiurallańja. Utigtitchigisigikpiń iluqaitńik.’²⁷ Ajaayuqajan ilun-ńutchatíplugu aullaqtinniǵaa natqigutiplugich niǵgiuq-sruutai. Aglaan savakti anikami tavrákja nalaunniǵaa ilajat savaqatmi niǵgiuq-sruummrigikkani qapsiuranik maniýnik. Tiguniqłukamiuq qimitchiqrsuaqsińiǵaa nipliutiplugu, ‘Niǵgiuq-sruutin utiqtirruj uvamnun.’²⁹ Savaqataan purviginiǵaa iniqsruaqługuasiń, ‘Utaqqiurallańja. Utigtitchigisigikpiń iluqaitńik.’³⁰ Aglaan akiqsruugvigikkaja utaqqisunjińniqsuq. Aullautihińaǵniǵaa isiqsivijmun aasiiń isiqtaupkaqługu utigtitchińiáthalununaglaan niǵgiuq-sruutaanik.³¹ Atlat savaktit qiniqamitruj taamna atuumaruaq ipiqtutchallapiągńiqsut. Utlaklugu ajaayuqaqtińi uqautiniǵaat iluqaitńik atuumaruanik.³² Ajaayuqajan savakti isiquniǵaa nipliutiplugu, ‘Pigiitchuatiin savaktii! Natqigutigaluagikpiń niǵgiuq-sruutipnik uvamnun iniqsruaqapja.³³ Suvaata ilunjuksrińgińńińqipich savaqatiknik atriluńja nagliksrińńaptun ilipnik?’³⁴ Tavra ajaayuqajan qinnautiplugu tuyuginiǵaa isiqsirinun anasińjuqsaqplugu akilińniańthalununaglaan niǵgiuq-sruutipayaanjińik.³⁵ Taatnatuntuuq aapama qilańmi irrutiniaqmigaasi natqigutrińjitchupsi aniqatiupsitńik uummatipsitńiń.”

Jesus Iłisautriuq Avılıkun

19

¹Jesus uqañaiqami tamatkuniña aullañiqsuq Galilee-miñ utlautipluni nunaaqqiurañiñun Judea-m akiani Jordan-ñum. ²Iñugiaktuat iñuich maliñniğaat. Jesus-ñum mamitinniğai atnígñaqtuat tavrani. ³İlaçisa Pharisee-ñuruat utlañniğaat. Tavra uuktuaqsaqlugu apiqsrulgiññigaat, “Añutim avitpagu nuliani patchitchiğuni supayaanik, maliğutaksrakuağnaqpa?” ⁴Jesus-ñum kiuniğai, “Agliqisimasuknağıksi aullañiipman Agaayyutim iñiqsiňha aňutmiglu ağnamiglu. ⁵Taatnaqhuni aňutim unisaksraqigaa aapani suli aakanı aasiiň piqasutiluni nuliag- miñun, iluqatik-aasii atauthisun timinigutik. ⁶Malǵuuñaiqsuq aglaan atausiñjuqtuk. İñuum avitjinilliuq tuvaaqatini Agaayyutim piqasutipkaqmatik.” ⁷Pharisee-ñuruat apiqsrugniğaat, “Suvaatami Moses tillisiqagañiqa aňutmun agliutiqqağlugu aullaqtilluguasiiň nuliani?” ⁸Jesus-ñum kiuniğai, “Moses-ñum avititkaasi nuliapsitniñ atakkii ili- sautitchiğitiptailusı. Aglaan itniingítkaluaqtuq aullañniňhaneňnaglaan. ⁹Uqautigpsi, Ağnaq tuniqsimauraqnaňjaan aňutmiňun naagasuli aňutim avitkumiň, ilaqtatnitqiguniasii atlamic ağnamik. Taamna aýun atlatuqtaruq.” ¹⁰Maliquaqtaiň nipliutiniğaat, “Taatna inniaqpan akungakni nuliağıik nakuutluqniägniqsuq ilaqtatniňjitchuni.” ¹¹Aglaan Jesus kiuniğai, “Iñugiaktuat iñuich akuqtutlaitkisigaat taamna iłisattun. Kisimijaglaan tamatkua Agaayyutim qaitchikkajı akuqtutlagisigaat. ¹²Atakkii aňutiqaqtuq isuanunaglaan ilaqtatnikkummataitchuanık; suli aňutiqaqmiq ilaqtatnikkumiňaiyakkaňitnik iñuich; atlatsuli, ilaqtatnikkummataitlutırı atakkii savautisutlukkaat Agaayyun. İñuum akuqtuğumiňağumiň taamna iłisattun akuqtugliuq.”

Jesus-ñum Agaayyutiniğai Iłilgaurat

¹³Iñuich iłilgaurat tikiutruğniğaiçh Jesus-mun argańi iłilugich iłil- gauranun agaayyutitquplugich. Aglaan malığuaqtit iñiqtiğniğaiçh tamatkua iñuich. ¹⁴Jesus nipliğniqsuq, “Iłilgaurat uvamnuktitchigik. Avriaqtaunasi ilijitnun atakkii Agaayyutim ayaayuqautaa aňmaruq iñuñun atriqaqtuanun iłilgaanik.” ¹⁵Iłikamigich argańi agaayyutiqqaq- lugich aullañiqsuq.

Nukatpiaq Sulliňaurauqaqtuaq

¹⁶Aýun utlautiniqsuq Jesus-mun apiqsrulghuni, “Iłisautrii, sunik nakuuruanik savagluja piqatlasiňayaqpik isuitchuamik iñuuļığmik?” ¹⁷Jesus-ñum nipliutiniğaa, “Suvaata taiguutiqaqpija nakuuruamik? Kisimi Agaayyun nakuuruañjuruq. Aglaan iñuuļiqağukkuvich tupi- giyumagıtın tillisit.” ¹⁸Nukatpiam apiqsrugniğaa, “Nallıjich?” Jesus

nipligñiqsuq, “İňuağniaqnak, atlatuğniaqnak atlasm ilaqataanik, tiglinniaqnak, sagluniaqnak ilisimarauguvich. ¹⁹Kamagilugik aapan aakanlu, piqpagilugu iňuuniaqatın iliqtun ililugu.” ²⁰Nukatpiaq nipligñiqsuq, “Tamatkua iluqaisa qaunagigitka nutaułlamniňaglaan. Sumik minitchivik?” ²¹Jesus-ŋum uqautiniğaa, “Tańigisukkuvich tillisipayaanik tunityakkich suurat pisin aasiiň qaiłlugich maniich ilaippauranun. Taatnağuvich piňňakkisirutin akisuruamik qilaşmi. Taatnaanikkuvich malijşa.” ²²Nukatpiam tusaakamių taamna ipiqtutchakhuni aul-lağniqsuq atakkii sulliňauraquaqhuni. ²³Jesus-ŋum nipliutiniğai maliguaqtini, “İlümun uqautigipsi, Sakiqnallapiagisiruq umialguruami iňuňmi isigniałiksraja Agaayyutim ajaayuqautaanun. ²⁴Uqautipsaağıpsi, qağanatluktuq pikukturuam isiłiksraja ‘Mitqutim Iraagun’ uumak-ja umialguruam isiłiksrajanıň Agaayyutim ajaayuqautaanun.” ²⁵Maliguaqtaiň tusaakamitruj taamna quvígutchallapıağniqsut niplihi-tiŋ, “Kiňami anniqsuğisiňiqpa?” ²⁶Jesus-ŋum takusaqługich nipliutiniğai, “Sua iňuich savaağiyumiňaisaşat Agaayyutim savagitlapıağataǵaa.” ²⁷Peter-m kiuniğaa, “Supayaat unitkivut maligukhutin. Aasiili sumik piňňağniaqpsa?” ²⁸Jesus-ŋum nipliutiniğai, “Uqautigipsi, İgňiňa İňuum aquvinjanikpan aquppiutaqpağımiňun quvianağmiňi suli supayaaq nutaağuqpan, tavra ilipsi maliguaqtuasıi uvamnik, aquppigisipmiusi qulit malgújnun aquppiutaqpağınnun atanniqsuğlugich kijuvianı qulit malguk iğniňiň Israel-ŋum. ²⁹Suli kiňaliqaa unitchiruaq kijuniğmiňglu aniqat-miňiglu aapamiňik aakamiňiglu, ililgağmiňglu naagaqaa nunamiňik pisigiluňa akuqtuigisiruq akiłiusianik tallimakipiağuğlugu. Piňňakkisiruq isuitchuamik iňuułigmik. ³⁰Aglaan iňugiaktuat sivulliuruat pakma aqul-liğuisirut, suli iňugiaktuat aqulliuruat pakma sivulliğutiň.”

Savaktit Nautchiivijimi

20 ¹“Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan itkisiruq iňuktun nautchiiviqaqtuatun. Anipluni uvlaatchaurami savaktiksraq-siuğniqsuq nautchiivijmiňun. ²Sivunniuqatigiqqaqługich savaktiksrat akiliğisiňipługich uvolum akiksrajanik savakpata nautchiivijmiňi tiliňiğai. ³Qılınuğutailamun sassaq tikitman aullalgitňami qıñığniğai atlat tunisiňiağvíňi qikaqtuat ittuqaqsıňaqhutiň. ⁴Nipliutiniğai, ‘Savviağitchili nautchiivimňun. Nalaunňaruamik akiłigisigipsi.’ Savviağniqsut. ⁵Aullalgiňiqsuq uvluq qitiqquğuňnaqman suli piňasunun sassaq ilipman, taatnatunsuli savviaqtitchipluni. ⁶Suli aullalgiňiqsuq tallimanun sassaq tikitchuňnaqşipman, aasiiň paqilgitňami atlanik qikaǵaaqsiňaqtuanik apiqsrugníğai, ‘Suvaata qikaqtuaqsiňaqpsi taatna uvluvakpauraq ittuaq-husi?’ ⁷Kiuniğaat, ‘Atakkii kia-unniňiň iňuum savaktiksraqtaagiňitluta.’ Uqautiniğai, ‘Aullağitchili savviağusi nautchiivimňun.’ ⁸Anaqaksraaqman

nautchiiviqaqtuaq uqaġniqsuq savaktit ajaayuqajatnun, ‘Tuqļuglugich savaktaut akilikkich akiññaktaanjitñik, aullaġniilugich aqulliuplutij savviaqtauniñ sivulliġnunaglaan.’⁹ Aggiqmataasiñ taapkua savaktiksraq-taañjuruat tallimanun sassaq ilipman, akiliqļugich uvlum akiksrajanik.
¹⁰ Taapkuali savaktiksraqtaaqqaajjuruat aggiqamiñ, isumaniqsut akik-ŋatluuqniaqhutiñ. Aglaan atausiullaaplutij akuqtuipmiñiqsut uvlum akiksrajanik. ¹¹ Taapkua akuqtuikamij akiññaktaağmiknik uqapi-ļuaqsiñiqsut akikjaqļugu nunautilik ¹² uqaqhutiñ, ‘Tamatkua aqulliich savviaqtuat savaktut atautchihiñami sassaġniġmi. Akiligitin atunim uvaptiktun naagauvva iglütuqļugu uunaq savakhuta uvluqtutilaañjatuń.’
¹³ Aglaan kiuniġaa iļaņat, ‘Iłauramaaj, savvaqluutinjistikpiñ ivayaġ-niaġutin. Sivunniuqatiginjitiňa savagukhutin akiksrajanatun uvlum?’
¹⁴ Tigulugu akiliusian ajiлаagiñ. Qaitchisukkiga ajuń savviaqtuaq aqulliupluni ilipniktuaq akiliipmatun. ¹⁵ Nalaunjaiñniqpič isumaptun aŋalatchikama pigikkamnik? Naagaqaa killuqſraqpič anniqſraitñama?’
¹⁶ Taatnatuntuq aqulliich sivulliġuutigisirut, suli sivulliich aqulli-ġuutilitij. [Inġuiaktuat iñuich tuqļirakkaugaluaqtut, aglaan ikituurat piksraqtaaanjuruut.]”

Jesus-ئىم Piñatchigñigai Uqaqaڭلى Tuqqutauلىksrağmîniñglu Añipkakkauلىksrağmîniñglu

¹⁷ Jesus Jerusalem-mukhuni saniqpaaktaağutinigai qulit malğuk mali-
ǵuaqtini uqautiplugich, ¹⁸ “Naalaǵnisitchi, Jerusalem-muńniaqtugut
Iğńija Iňuum aatchuutigikkauviksrajanun qauklinitňun agaayuliqsit suli
aglalıqirinun. Ilijisa tuqqutaksraǵuńnińiaǵaat. ¹⁹ Qaitkisigaat Jew-ńju-
nitchuanun mitautigitqulugu ipiǵaqtuǵulgulu, suli kikiaktuutipkaǵlugu
sannıǵutamun; aglaan anıtqıksıkkıunciaqtuq pińayuatıgın uvlt.”

Aakauruam Iniqsruaŋa

²⁰Aasiin Zebedee-m iñakkiñ aakañak utlautiniqsuq Jesus-mun piqatigiplugik iñajni. Sitquvguginigaa sivugaanun injiqługu pisitquplutin.
²¹Jesus-ŋum apiqsruġniġaa aġnaq, "Sumik pisukpich?" Ağnam kiuniġaa, "Tilikkik ukuak iñakka aquppitłasılıgik ilipni, ilaqtataa taliqpiqñun suli ilaqtataa saumipñun atanniqsuuguvich ajaayuqautipni." ²²Jesus-aasiin nipliġniqsuq, "Nalurusi sumiik injiqsruqtillaapsitniñ. Imiħiñauvitku qallun imiqsaġumakkaġa [naagaqaa apqusaalhiñauvitku naqinnaqtuaq apquaagaksrautigikkaġa]?" Taapkuak iñakkiñ kiuniġaak, "Imiħiñaugikpuk."
²³Jesus-ŋum nipliutiniġik, "Iłumun imiġniägaluaqtusik qallutmiñ imiġ-niakkamniñ. Aglaan piksraqtuksraujiċchuja aquppiruksrajnix taliqpiqñun saumimni. Taapkuak innak iñuqaqniaqtuk aapaa itqanaiyautikkarjknun."
²⁴Oulit tusaakamin taavrumina iluaqinijñiġaich taapkuak malġuk aniqa-

tigiik. ²⁵ Jesus-ŋum tuqļuġniġai maliguaqtini uqautiplugich, “Ilisimarusi ajalatinjich Jew-ŋunjitchuat ajalanniġlugaqtilaanatnik iñunxitni suli kama-naġniqrajsa nanjtitchuuplugich. ²⁶ Aglaan taatnaittuksraungitchuq ilipsitni. Kiñapayaaq kamanaguktaaq akunnapsitni ilipsitniun savaktiruksrauruq. ²⁷ Suli kisupayaaq quakķiusukkumi savaktaağruguqtuksrauruq iluqapsitni. ²⁸ Taatnatun Iğñiija Iñuum aggijitchuq savautipkaġiägħi, aglaan savautrit-yaqhuni suli qaitchaqtuqħlu iñuuħi tasuġukħugħi iñugi aktuat iñuich.”

Jesus Mamititchiruq Malġuġnik Ayauġjaruaġnik Ajutiżżejjnik

²⁹ Jesus maliguaqtini uallaaqsipmata Jericho-mun, iñugiallapiaqtuat maliżżejjha. ³⁰ Malġuk ajutik ayauġjaruak aquppiġihsuk sanigaat-ni tumitchiat. Tusaakamik Jesus apqusa aġniplugu kappainjanihsuk, “Ataniiq, kiċċuviaja David-ŋum! Nagligillajnejtaqtiguk.” ³¹ Iñugayaat iñiqtigniġaich nipaċċaaquplugin, aglaan nippitħluuraqħutik kappainjanihsuk, “Ataniiq, kiċċuviaja David-ŋum! Nagligillajnejtaqtiguk.” ³² Jesus nutqaqħuni tuqļuġniġik, aasiiñ apiqsrugħugħi, “Sutquvisik uvamnun?” ³³ Kiuniġaak, “Ataniiq, qiñitħasiskut tħalli.” ³⁴ Jesus iłu nixxu qiegħi, aasiiñ taapku ġejja. Aksiġnigħik iriżi. Tavrauva a qidu iñiġi aqwaq, aasiiñ malik-ħlu għiex.

Jesus-ŋum Tikisaħha Jerusalem-mun Ataniqtun

21 ¹ Aasiiñ qallikamij Jerusalem-mun tikiñniqsut Bethphage-mun, iġġiġnun atiqaqtuamun Olives-mik. Tavrakja Jesus-ŋum tiliñiġik malġuk maliguaqtini, ² uqautiplugik, “Aullaġutik nunaqqiuramun sivunnaptik niittu amun. Amaniajji paqitkisigħiks pituqaqtuaq natmaksiġvuk nuġġajalu. Pituiġlugin uvu jaqtum magħiex. ³ Kia iñuum qanuqpatik uqautiyumagħik atanġuru amun inuġini l-ġugħi. Taavruma tavrauva a ullaqtinniġik.” ⁴ Iluqaan atu manihsuq tarjiqsaqħlu sivuniksriqim uqautigikkha itnaqħu,

⁵ “Uqautisigik iñuji Zion-ŋum,
Ataġi, umialiksi aggħihsuq ilipsitni.
Piisaanjitchuq usiaqsihsuq natmaksiġvijmi,
nuġġaġaniunni natmaksiġvium.”

Zechariah 9:9

⁶ Maliguaqtik uallaġnihsuk turraqħlu Jesus-ŋum uqattutaa ijmiķ-nun. ⁷ Taapkuak aggħiutiniġaak natmaksiġvuk nuġġajalu Jesus-mun. Illiñiġaich atnuġaatiq natmaksiġvijm un aasii Jesus aquvitluni taapku ġuġju. ⁸ Iñugiallapiaqtuat iñuich siaminniġaich atnuġaatiq tumitchianun. Atlatli kipriñihsuk akiqqunik napaaqtuni siapsiutiplugich tumitchianun. ⁹ Iñugayaat pisuktuat sivuagħu Jesus-ŋum suli tamatkualu maliktuat niplu ralihsuq,

“Hosanna. Nanġaġlakput iġnija David-ġum.

Uvvatuq Agaayyutim piliutiqaġliuñ tikitchuaq piqusiqħuni
Ataniġmik.

Psalm 118:26

Nanġakkauli Agaayyun qutchiġnīqsrami qilaejmi.”

¹⁰Tavra Jesus isiqman Jerusalem-mun iñupayaaji nunaaqqim aġayaул-
lajniqsut, aasiiñ iñuich apiqsruqtuġniqsut, “Kiña una?” ¹¹Tamatkua
iñugayaat kiunigaich, “Taamna tavra Jesus-ġuruq, sivuniksriqiri
Nazareth-miñ Galilee-mi.”

Jesus-ġum Suaqlüiyaiħha Agaayyuvikpauramik

¹²Jesus-ġum isiqami agaayyuvikpaġmuñ anittaġnigai iluqaisa
tauqsiqsuktuat suli tunisiullaqtuat tavrani, suli ulġutaqħugħiċċi tiivlūt
maniżżejk simmiqsuġvijiet aqqupiutaqti l-tamatkua tunisiullaqtuat
tiġiġiġruuranik. ¹³Jesus-ġum uqautiniġai tamatkua, “Aglausimaruq
Agaayyutim makpiġaajni, Tupiġa taggisiqägniaqtuq agaayutyagi-
viġġiġ, aglaan iriqtuġvigiliutipkaġħksi tigħiżiġaq tħalli.” ¹⁴Tavrani
agaayyuvikpaġmu ayauxjaruat suli pisutlaitchuat Jesus-muġniqsut,
aasiiñ Jesus mamtitlugej. ¹⁵Qaukljiġiġiġ agaayuliqsit agħaliqiritu
uumitħchaġniqsut qinġiqamitruj Jesus savaaqaqtuaq quviqnaq-
tuanik suli iłiġġaat niplu ālaruat agaayyuvikpaġmu nipliħutinij,
“Nanġaġlakput iġnija David-ġum.” ¹⁶Tamatkuali nipliutiniġaat Jesus,
“Tusaavigej makua sumik uqaqtillaq?” Jesus-ġum kiunigai, “Ii,
agħiġiġiġasuknaġħiġi uqaġiġiġ uqaqsimaruaq,

‘Aniqammiurat iłiġġauratlu nangaipkaġnigietin quyyatillautamik?’”

Psalm 8:2

¹⁷Jesus-ġum uniġiġiġ. Aullaġniqsuq nunaaqqiġpaġmuñ siñiktaqħuni
Bethany-mi.

Jesus-ġum Pannaqtikaa Fig Napaaqta

¹⁸Uvlaaġuqman Jesus utilaġġi nunaqqiġpaġmuñ niġisul iġnīqsuq.
¹⁹Qiñiqamjuñ fig napaaqta apqutmi utlajniġaa aglaan paqitchiġiñit l-
fig-nik, tamarra milukataigaluaq. Jesus-ġum nipliutiniġaa napaaq-
tuq, “Tavrakjaniġaġlaan asianik nauritqiġnījaqnak.” Taamna napaaqtuq
pannaq'luktiġiġiġ. ²⁰Maliguaqta iñ qinġiqamitruj taamna quviġiġutħak-
ħutij uqaġniqsut, “Qanuqħuni manna fig napaaqta paniqtippaun?”
²¹Jesus-ġum kiunigai, “Uqautigipsi, Ukpinqsriq iġġupsi arguaqtus u jaqasi
pitħanayaqtusi savaaġġikkaptun taavrumija fig napaaqta unik, agħla antu u
nipliġupsu nniżi u muuja iġġimun, ‘Nuutittin igħitaul tin tagħiumu’ taat-
nallapiaq atuumanayaqtuq. ²²Ukpinqsriżi kunk apiqsru għupsi supayaamik
akuqtuġiġisiru agaayu l-kun.”

Kimik Jesus Tuyuğiriqaqniqpa?

23 Jesus Jerusalem-mun tikiñjanikman isığniqsuq agaayyuvikpaj-mun. Qauklinjisa agaayuliqsit sivulliuqtigruatlu utlañniñaat Jesus ilisautripkaqļugu aasii nipliutiplugu, “Kisum ajalatchiļhagun savaaği-vigich tamatkua? Kia sañniksritpatin taatnatun?” 24 Jesus-ŋum kiunigai, “Uvajaptuuq apiqsruğniağıpsi atautchiļhiňamik. Kiugupsitja uqauti-gisipmigipsi nakiň ajalatchiļqaqļuña savaağitilañatnik tamatkua.

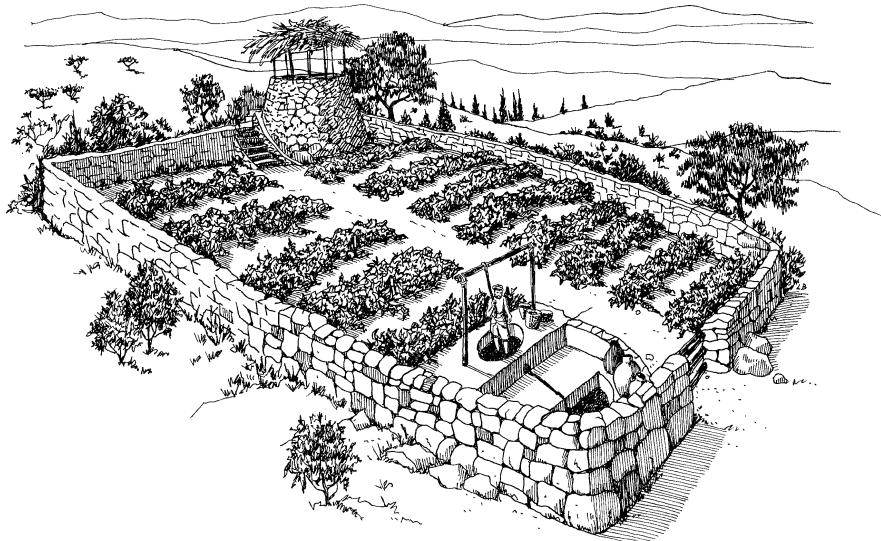
25 Kia sañniksritpaun John paptaaqtitchiquplugu, Agaayyutim naagaqaa iñuich?” Uqaqtuyaağniqsut iñmiknun, “Uqağupta agaayyutmiqsauliļugu Jesus-ŋum uqautiniağatigut, ‘Suvaatami ukpiğinjipisiuň John?’ 26 Aglaan uqağupta iñukmiqnsaunilugu, iñuiğutchaktinniağivut iñuich atakkii iñu-payaat nalupqigijitkaat John sivuniksriqirautilaaja.” 27 Aasiili kiuniñaat Jesus, “Nalurugut.” Tavra nipliutiniğai, “Uqautiyumiňaitmigipsi sumiň ajalatchisiqaqļuña savaaqaqtilaamnik tamatkuniňa.

Atrikusaun Malgukkun Igñikkun

28 “Qanuq isummatigiviňli ajuň iğñiqaqtuaq malǵuňnik? Utlañniňaa aňayukļiq nipliutiplugu, ‘Iğñiň savviagiň nautchiivímin un uglovak.’” 29 Taavruma kiuniñaat, ‘Savviagumiňaitchuňa,’ aglaan aquagun nunuura-niqsuq aullaqhuniasii. 30 Aapajak utlautiļiňniqsuq ilaqtataanun iğñiňmi uqautiplugu sivuanisun. Taavruma kiuniñaat, ‘Savviagisiruňa,’ aglaan aullaňiňniqsuq. 31 Nalliaq taapkuak iğñakkiň tupiginiqpatku aaparik?” Kiuniñaat, “Taavruma sivullium.” Jesus-ŋum nipliutiniğai, “Nipliutigipsi, tax-siliqirit suli akiisut iñugiliutiniağai Agaayyutim ajaayuqautmiňi sivupsitňiň. 32 John aggigeluaqtuq ilipsitňun ilisautityaqhusi nalaun-ňaruakun iñuuniağvíksrakun, aglaan ukpiğinjikksi John. Aglaan tax-siliqirit akiisutlu ukpigigaat. Aasiili qiniqapsigik nunuuraňtchusı aquvatigun ukpiğilugu.

Atrikusaun Nautchirriqiritigun

33 “Naalağnillagitchi atlamic atrikusautmik, Iñuqağniqsuq nunaqaqtuamik. Nautchirriğvíliuğniqsuq, sapukutchiqļugu avataagun, nivakhuni misuğuliağvíksramik, nappaipluni nasiqsruğvíjmik, tavraasiiň atukkirutigiplugu nautchirriqirinun. Taatnaanikami aullağniqsuq uňasiksuanun nunamun. 34 Tavra qallipman pukugvíksraq asianik tuyuğiniğai savaktini nautchirriqirinun aitqupligich piňňaktaaksrautni ilinjitiňiň. 35 Aglaan nautchirriqirit tiguniňaich savaktai, aasiiň anaumikļugu atausiq, suli tuqqutlugu ilaňat, atlasuli miļuqtuqļugu uyağanjik. 36 Tuyuqalgiňniqsuq atlanik savaktinik, iñugiatluktuanik sivulliňiň. Aglaan savvaglulginiňiňgaich taatnatun. 37 Aqulliqpiąuplugu tuyuğniqsuq iğñiňmiňik ilinjitiňun

(Mt 21.33)

uqaqhuni, ‘Taluġiniagaraat iġñiġa.’³⁸ Aglaan nautchirriqirit qin̄iqamitruu īġñiġ uqaġniqsut iżmiknun, ‘Tamarra paitchaktaaksralik, ki tuqullak-put piñaktaaġiluguasii paitchaktaaksrataa.’³⁹ Tiguplugu aninniġaat asialivijmiñ tuqqutluguasii. ⁴⁰Taatnamik, iñua asirrivium aggigumi qanuġniaqpagich tamatkua nautchirriqirit?”⁴¹ Kiuniġaat, “Taapkua iñuk-ħuich nañitillugich tuqunniġagai, aasiiñ atukkirkutigilugu asialivik atlanun nautchirriqirinun aatchuġumiñaqtuanun iżmiñun asianik pivik tikitpan.”⁴² Jesus-juu nipliutiniġai, “Agliqisimasuknaġaksi Agaayyutim uqaħha,
 ‘Uyaġak tuppīrit ayakkajat,
 taamna uyaġak piitchuillapiġaqtuq tuppirauni.
 Taamna atanġum savaaġigaa
 suli quviqnaqtuaġunasugigikput.’

Psalm 118:22, 23

⁴³Taatnamik uqautigipsi, Iñugingiġisigai Agaayyutim ajaayuqautaa, uvakjaniñagħalaan Agaayyun ajalatchiňiaqtuq iñu jnik tupiksriruanik pisu liġmiñik. ⁴⁴Aasiiñ kisupayaaq puukaqtuaq taavrūmu ja uyaġajmun siqumitauniaqtuq, aglaansuli taavrūma uyaġaum kattaqitñikkumi iñu j-mik kanuġiňiaġaa.”

⁴⁵Qauklijiġiġ agaayuliqsit suli Pharisee-ġuruat tusaakamisigik Jesus atriku sutiñi iżi smanijsut Jesus-mun uqautigitilaġmiknik. ⁴⁶Tigu sukkaluaġniġaat, aglaan iqsiňi qsut iñugayaanik atakkii iñu ich ukpiqħuti jaqnej Jesus sivuniksri qirauni plugu.

Atrikusaun Niqiqpagvikun Ilaqatnigviksrautni

22 ¹Taimma uqaaqtuaqasılıgiññiqsuq atrikusautitigun uqaqhuni, ²“Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan atriqaqisiruq umialijmik itqanaiyairuamik niqiqpagviksramik iñni ilaqatnigviksrautaani. ³Tiliñigai savaktini tuqlugiaquplugin tamatkua aiyugaqaqtauruat niqiqpagviksramun, aglaan aggigüjiññiqsut. ⁴Umialik tiliritqiligiññiqsuq atlanik savaktimiñik uqaqhuni, ‘Uqautiyumagisi tamatkua aiyugaqaqtauruat, Itqanaijanikkiga nullautchigviksraǵa. Tuqqutchaniktuña uqsraqsanjñik tuttuqpaļuňma nuǵǵaǵmalu. Suapayaaq itqanaiqsuq. Aggiǵusi niqiqpagiǵitchi katchuutiniaqtuaqjunun.’ ⁵Tamatkua aiyugaqaqtauruat suliqutiginiññiǵaich aglaan aullańhińagniqsut, ilanat savviaqhuni nautchiivijmiňun suli atla tauqsiǵníaǵvijmiňun. ⁶Ilańisa tiguniqluńniǵaich savaktit anaumikluginch suli tuqqutqataqlugich. ⁷Umialgum tusaakamiń taamna uumitchajniqsuq. Tuyuginiǵai ajuyyiuqtini tuqqutchaqtuaquplugin tamatkua iñuaqtuqtuat suli ikipkaǵlugu nunaaq-qijat. ⁸Tavra nipliutiniǵai savaktini, ‘Ilaqatnigviksraun itqanaitkaluaqtuq aglaan taipkua aiyugaqaqtagaluaqtuat nalliummatinjitchut. ⁹Aullaǵusi tumitchiat kańgalunıjtňun aiyugaqaqlıǵiagitchi kisupayaanik qıńikkapsit-ńik aggiquługinch katchuutiniaqtuak niqipkaiviksrautaaknun.’ ¹⁰Savaktit aullaǵniqsut tumitchianun aasiń katitchiaqsiplutij iñuńnik atisiplı- gich nakuuruatlu pigiitchuatlu. Ilaqatnigviksraunaasiń immiǵníqsuq paqitapayaǵmiknik. ¹¹Aglaan umialik isiqami qıńigiaqlıuginch tuyug- miaksraqtaajjuruat, qıńignıǵaa iñuk tavrani atnuǵaaqtummańjitchuaq piqtigilugu ilaqatnijniaqtaq. ¹²Umialgum nipliutiniǵaa taamna iñuk, ‘Ilauraamaaj, qanuqhutin isiqpich niqiqpagvianun atnuǵaaqtusuńjaq- nak nalaunjaruuanik?’ Taamna iñuk nipksraińñiqsuq. ¹³Umialgum uqautiniǵai savaktini, ‘Qılıqsigik argailıllı isigailıllı igillugu aasii taaǵ- niqsrallapiamun. Tavrani itkisiruq qiańiq suli tiraalatchińiq kigutinik.’ ¹⁴Tavrani Jesus niplipsaǵniqsuq, “Iñugiaktuat iñuich aiyugaakkauga- luatut, aglaan ikituurat piksraqtaajjurut.”

Akiliaksrapiatigun Tax-sinik

¹⁵Pharisee-ńjuruat sivunniugaqsińiqsut pitchaquklugu Jesus uqał- higun. ¹⁶Tuyuqaǵniqsut maliguaqtimiknik ilaanun, piqasiqlıuginch Herod-kuaqtuanik uqaqhutin, “Ilisautrii, ilisimarugut nalaunjaruua- ńutilaaqnik. Ilisautrirutin Agaayyutim iñuuniaǵvigitqukkajanik ilumuturuuakun sugisunjaqnuq qanuq iñuich isummatiqaqtila- ñat, aasiń suginjitmigiń iñuum suurauilaaja. ¹⁷Uqautitigut sumik isummatilaqnik taavrumuuna, Maligutaksrakuaǵnaqpa akiń- runi tax-sinik Caesar-mun naaga nalaunjaitpa?” ¹⁸Aglaan Jesus

ilisimaplugu sivunniugutaat pigiliqiliqun nipligñiqsuq, “Ukpiñjuaqtisii! Suvaata uuktuaqpisitja? ¹⁹ Qiñiqtilaksitja manijmik akiqsuutauruamik tax-sinun!” Qaitchiñiqsut manijmik. ²⁰ Jesus-ñum apiqsruğniğai, “Kia-una agliutraja manijmi? Kiasuli aglaşa?” ²¹ Kiuniqaat, “Caesar-m.” Aasiñ Jesus-ñum uqautiniğai, “Akilliutigilugu Caesar-mun Caesar-m pigikkaja, suli Agaayyutmun pigikkaja Agaayyutim.” ²²Tusaakamitruj Jesus-ñum uqağıkkaşa quvígusuñniqsut unitluguasiñ.

(Mt 22.19)

Apiqsruun Añipkakkaulıkun Tuqulığimiñ

²³Taavrumani uvumi Sadducee-ñuruat, tamatkua uqağıuruat tuqu-ruat anjtitqitlaiññiplugich, utlautiniqsut Jesus-mun apiqsruğuklugu, ²⁴“Iñisautrii, Moses-ñum uqautigaatigut itnaqhuni, Arjun ilaqtatıqtaaq tuukpan qitungigaluaqani, taavruma aqutim aniqataan ilaqtatniktaa-ğiraksrağıniğaa uilgağnaaq qitungisilugu aqutmik ilisimanaguniasiñ tuquruam qitungağıtilaanjanik. ²⁵Samma maani ittut tallimat mal-ğuktun aniqatigiich akunnaptikni: aŋayuklıq nuliaqtuaq tuqupluni qitungaitluni, unitlugu nuliani aniqatmiñun. ²⁶Tugliasuli aniqataa taatnatun tuqupluni piňayuaglu, kiiſaimma iluqatiŋ aniqatigiich tuqu-vut. ²⁷Aqulliupluniasiñ ağnaq tuqupmiñiqsuq. ²⁸Taapkua tallimat malğıuruat aqutit nuliaqtuat iluqatiŋ taavrumija ağnamik, nallia-ta nuliağıgisiñiçpaŋ taamna aqitqigviñmi?” ²⁹Jesus-ñum kiuniğai, “Qanutun killukuaqtigivisi! Nalugisi Agaayyutim uqałhich ilaanolu saňja. ³⁰Iñuich aqitqigumiñ tuqumiñ ilaqtatniktuğumiñaichut naagaqaa ilaqt-nikitakkauyumiñaichut. Aglaan itkisirut isaguliktitun qilaŋmiittuatun. ³¹Agliqisimasuknağıksi Agaayyutim uqattuttaa ilipsitñun aqitqiliqun tuqulığimiñ. ³²‘Agaayyutigigaatja Abraham-lu Isaac-ñumlu Jacob-ñumlu.’ Agaayyutiginjtkaat tuqujaruat aglaan iñuuruat.” ³³Iñugayaat tusaaka-mitruj Jesus-ñum ilisauttuttaa quvígusuñniqsut.

Kamañağınsrakun Tillisigun

³⁴Pharisee-ñuruat katimaniqsut tusaakamiñ Jesus-mun nipaiqsiñip-lıugich Sadducee-ñuruat. ³⁵Ilaŋata ilisautriñjuruam maliğutaksranik apiqsruğniğaa Jesus uuktuağuklugu, ³⁶“Iñisautrii, nalliat tilli-sit kamañağınsravua maliğutaksrani?” ³⁷Jesus-ñum kiuniğaa, “Piqpagiyumagiñ ataniq agaayyutigikan iluqaaniñ uummatipniñ,

iluqaaniñ iñuutchipniñ, suli iluqaaniñ isummatipniñ.’³⁸ Taamna tavra sivulliq suli kamanaǵniqsraq tilliñ. ³⁹Suli tuglia taatnatun itmiuq, ‘Piqpagilugu iñuuniaqatin ilılıgu iliptun.’⁴⁰ Maligutaksrapayaaq suli sivuniqsriqirit ilisauttutigikkańich tunjaviqaqtut taapkunuja mal-ǵuñun tillisiňun.”

Apiqsruun Anniqsuqtikun Akiqsruutauruakun

⁴¹ Pharisee-ǵuruuat katimapkaqlugich Jesus-ŋum apiqsruğnígai, ⁴²“Qanuq isummatigiviſių Christ, anniqsuqtı akiqsruutauruaq? Kia kijuniagivaun?” Kiuniǵaat, “David-ŋum.”⁴³ Jesus-ŋum nipliutinígai, “Qanuqhunimi David-ŋum, uqaqhuni Irrutchikun, taiguutiqaǵniqpaun ataniǵmik? Atakkii uqaǵníguguuq,

⁴⁴ ‘Ataniq uqaqtuq Atanimnun:

Aqvittin kamagitchiuviksrapnun
uvañun akiilińiałhatnunaglaan uumigiritin.’

Psalm 110:1

⁴⁵ David-ŋum iñmińik taiguutiqaqpagu Ataniǵmik, qanuǵmi Anniqsuqtı David-ŋum kijuviaǵitlaniqpaun?”⁴⁶ Nalliataunniiń Pharisee-ǵuruuat kiulguińńiǵaich Jesus-ŋum apiqsruutai. Tavrakjanińaglaan uvlumiń kia-unniń apiqsruqtaguńjaigńiǵaat Jesus.

Jesus-ŋum Kiliktuutigigai Ukpińjuaqtit

23

¹Taatnaanikman Jesus uqaǵniqsuq iñugayaanun mali-ǵuaqtimińunlu, itnaqhuni, ²“Aglaliqirit Pharisee-ǵuruuatlu maligutaksriuqtut Moses-tun ijilǵaanimma. ³Taatnamik tupigiraksraigisi atuǵlugillu supayaanik uqautikpasi tuvrasujaqnagich qanuq pisuutilaańat. Atakkii atuummit-ǵaitchaat sumik uqaqqaaqhutij. ⁴Natmiqsuiraqtut iñuñun uqumailańik. Aasiisuli ikayuǵummataitkaich akiyautisuglugich. ⁵Savaapayaaqtiń iñiqtagiragigaat qıńiqqusaałhińaǵutij iñuñun. Aglilaqaqtąǵniǵaich puukataurat qauǵmiknińu talig-miknińu imaqaqtuat uqaǵıgnik suli atnuǵaaǵmij nivijalukkatańich taklılaaqlugich. ⁶Iniqallatuniqsut qauklińich aquppiutanıtńik niǵipak-mata, suli Jew-ŋuruuat katragvínitńi aquppıllatuplutij qaukliuruam inaa-

(Mt 23.5)

ni, ⁷suli tumitchiani paǵlatqutuplutin suli iñujnun tuqǵıraqusuuplutiň ilisautriňik. ⁸Aglaan taiguutiqaǵumiňaitchusi ilisautriňik, atakkii atautchiňhiňamik ilisautriqaqhusi aasiň iluqasi aniqatigiiksusi. ⁹Taiguńniaqasiusi suli kińapayaaq maani nunami aapapsitňik, atakkii atautchiňhiňamik aapaqaqtusi qilanjiittuamik. ¹⁰Naagaqaa taiguńniaqasiusi kińapayaaq sivulliuqtinik atakkii atautchiňhiňamik sivulliuqtiaqtausri, taamna Christ-ıjuruq, anniqsuqtı akiqsruutauruaq. ¹¹Iňuk kamanag- niqsrauruaq akunnapsitňi savaktigiyumagaksi. ¹²Suli kińapayaaq kamanagasugiruaq ijmiňik atchiksipkakkaugisiruq. Kińapayaaq atchiksi- ruaq ijmiňik kamanasipkakkaugisiruq.

Jesus-ıjum Suakataǵai Ukpińjualhatigun

¹³“Naklıuŋ, aglaliqirisiliň Pharissee-ıjuruasiili, ukpińjuaqtaisii! Kanjiqsitlaítkaksi Agaayyutim uqaňha uqqiraqtaalu suli ilisautriňitlugich. Atriqaqtusi iñujnik aymautiqaqtuanik Agaayyutim ayaayuqautaanun aglaan aymańitlugu. Isipitchusi sulipsuuq isiqtailigisi tamatkua isigniuraqtuat. ¹⁴[Naklıuŋ, aglaliqirisiliň Pharissee-ıjuruasiili, ukpińjuaqtaisii! Ivayaqtuiplusi tupinjıtňik sulliňauranjıtňiglu uilgägnat, aasiň taimma qiniqtinniagaqsipplusi takiruamik agaayuplusi, taamna pisigilugu anasiňjuqsaqsiuliksraqsı pigiitļuňniaqtuq.] ¹⁵Naklıuŋ, aglaliqirisiliň Pharissee-ıjuruasiili, ukpińjuaqtaisii! Kukiluktusi taǵiukunlu nunakunlu atautchimikunniň maliguaqtinigukhusi. Aasiň maliguaqtiksraqtaa- gianikapsiuŋ anasiňjuqsaqviňmutlasiraǵigaksi pigiitļuklugu ilipsitňiň. ¹⁶Naklıuŋ, ayaunjalplusi sivulliuqtauruasi! Uqaqtusi, ‘Kińapayaaq akiqsruqami agaayyuvikpakan taamna suujičchuq, aglaan kińapa- yaaq akiqsruqami kaviqsaakun manikun agaayyuvikpakan, tavra akiqsruutiniktuq!’ ¹⁷Ayaunjalplusi isumalguitchuasi! Nalliak ukuak pit- luktuańjuva—kaviqsaak manik naaga agaayyuvikpak ipqiqsitchipkairuaq kaviqsaamik manijmik? ¹⁸Uqaqtusisuli kiňa iňuk akiqsruqami tunillaqtuǵvikun taamna suujičtuq, aglaan akiqsruqami aatchuutauruakun tunillaqtuǵviňmi akiqsruutiniktuq. ¹⁹Ayaunjaruasi! Nalliak ukuak pitluk- tuanjuva aatchuun naaga tunillaqtuǵvik ipqiqsitchipkairuaq aatchuutmik? ²⁰Taatnamik iñuum tunillaqtuǵvikun akiqsruqami taputiraǵigai aatchuutit tunillaqtuǵviňmiittuat. ²¹Iňuk akiqsruqami agaayyuvikpa- kun, taputipmiraǵigaa Agaayyun ittuaq tavrani. ²²Iňuk pakivrumuuna akiqsruqtaqami taputipmiraǵigaa Agaayyutim aquppiutaşa taamnalu aquppiruaq tavrani. ²³Naklıuŋ, aglaliqirisiliň Pharissee-ıjuruasiili, ukpińjuaqtaisii! Qulikuraqtusi avuugutipsitňik—mint, dill suli cummin-nik; aglaan minitlugich qulliupiaqtuat ilisauttutit maligutaksrani: nalaun- ıaruańiq, nagliktaq suli ukpiqsrıńiq—taapkua atuumaraksragalusi minitchiragásunjaqasiaglaan sivulliňnik. ²⁴Ayaunjalplusi sivulliuqtisii,

milugiatchiat piiğñiağaǵigisi qallutipsitñiň salummautituqługich, aglaan iilǵataqtıǵaǵigiksi pikukturuaq natmaksiǵvik. ²⁵Naklıuŋ, aglalıqirisii-lü Pharisee-ŋuruasiili, ukpiňjuqaqtisii! Salumapkairusi qaalhińajitník qallutipsi suli puggutapsi, aglaan iluńich immaukkaqhutıň ivayaqtu-lıgmik suli killiqiliǵmik. ²⁶Pharisee-ŋuruasii, qanutun qinińtlaisigivisi! Salummaqqaqsigik iluańnik qallutimlu puggutamlu, qaanjligi saluma-yumauk. ²⁷Naklıuŋ, aglalıqirisii-lü Pharisee-ŋuruasiili, ukpiňjuqaqtisii! Ittusi qiniyunaqtuatun iluvǵich silataatitun, aglaan iluńich immauk-kaqhutıň tuquňaruat iňuich saunijitník suli qaayuǵnapayaqtuanik. ²⁸Taatnallapiaq qaalhińapsigun sagviaqtuǵaqtsi iňuňnun nalaun-ınuaratuń iliplusi, aglaan ilupsitñi immaukkaqtusi ukpiňjuagutinik pigiliqliǵiniglu.

Jesus Sivuniksriqiruq Anasińjuqsaǵviksrańatnik

²⁹“Naklıuŋ, aglalıqirisii-lü Pharisee-ŋuruasiili, ukpiňjuqaqtisii! Qiňiyunaqsaǵisi iluvińich sivuniksriqirit suli nalaunınuaratuń iňuich. ³⁰Uqaqtusisuli, ‘İňuuniaqsimugupta iňilǵaan taimani aapaavut iňuuniaqmata, piqasıqsuutinayaıtchugut ilijitní iňuaqtuqmata sivuniksriqirinik.’ ³¹Taatna uqaqapsi ilipsitník ilisimarauniqsusi kijuviaǵitilaapsitník tuqqutchiruanun sivuniksriqirinik. ³²Ki naatchiuŋ sivulliapsi aullaǵ-niikkajanat. ³³Ilipsi qitungańich tuqunaqaqtuat nimiǵiat! Qanuğlugu nańaqniaqpisių anasińjuqsaǵvijnmuktitauviksraqsi? ³⁴Taatnamik tuyuǵisiruńa sivuniksriqirinik ilipsitňun puqiksaaniglu iňuňnik aglali-qiriniglu—iňańich tuqqutkisigisi, suli iňańich kikiaktutilugich, atlatsuli ipiǵaqtuǵlugich katragvipositní suli qimaaratchiľugich nunaaqqimiň atlanun nunaaqqiňun. ³⁵Taamna pisigiplugu anasińjuqsaqsıuňiksraqsi tikińńiaqtuń ilipsitňun maqitchipkaiňapsigun auyatnik nalaunınuaratuń iňuich mauňa nunamun, aullaǵniilugu iňuaqtuňhaniň Abel-ŋum iňuaqtuňhanunaglaan Zechariah-m iğńińan Barachiah-m, iňuaqtapsi akungakni agaayyuvikpaumlu tunillaqtıǵviumlu. ³⁶Uqautigipsi ilumuturuuamik, iluqani tamanna anasińjuqsaqtiksraq tikiumagisi-ruq makunuńa iňuňnun pakmapak iňuuruuanun.

(Mt 23.37)

Jesus-ŋum Piqaksrıňha Jerusalem-miunik

³⁷“Annaatuk, Jerusalem-miusii! Tuqutchuuруasii sivuniksriqirinik miluqtuirua-

siili uyağajnik tamatkuniña tuyuurauruanik ilipsitñun! Akulaiqļugu katitchummiugaluagağıgitka iñugikkasi, atrılıgu aqargiqpak piyaq-quqtaiłitñiktuatun paıyaagmînik ataaknun isaqqunjmi. ³⁸Atanjii, tupiqsi suksraakaullapiagňiaqtuq suuñillağuglugu. ³⁹Taatnaqluja uqautigipsi, qiniitqikkumiňaitkipsitňa nipliğňiałlapsitñunaglaan, ‘Uvvatuq Agaayyutim piliutigliuq taamna tikitchuaq atqagun atanġum.’”

Jesus Sivuniksriqiruq Piyaqquğniałhanik Agaayyuvikpaum

24 ¹Jesus unitkaqsipmagu agaayyuvikpak malığuaqtaiň upyaugniňaat iniňitňik agaayyuvikpaum. ²Jesus-ŋum apiq-sruġniġai, “Iluqaisa makua tupqich qiniitqipsigich? Uqautigipsi, Kisinjuqtqaqumiňaitchuqunniiň uyağanjik galliani atlasm ulğusimaitchuamik.”

Jesus Sivuniksriqiruq Iluilliuğutniglu Piyuaqsiułiksramiglu

³Jesus aqappipkaqtitlugu iğgimi taggisiqaqtuamik Olives-mik malığuaqtaiň utlajniňaat kisipkuqhutij apiqsruqļugu, “Uqautitigut uuminja. Qakugun tamanna atuummiňiaqpa? Sukun ilritchuhqqtigun ilritchugigisivisa aggyis-guvich suli nuna isukliyasakipan?” ⁴Jesus-ŋum kiuniġai, “Qaunatqiagigitchi iñuilli kinniitchumagaasi. ⁵Atakkii iñugiaktuat iñuich aggirişirut uqaġutin, ‘Christ-ŋuruja,’ aasiň kinnitnigutij iñugiaktuanik iñuŋnik. ⁶Tusaagisirusi anuyaktuanik qanittuamiň ujasiksuumiňlu. Iqsiňiaqası atakkii iluqatij tamatkua atuumaruksrarut aglaan isukliňgitchuqsuli. ⁷Nunaaqqich anjuyyiüğisirut akiłlıgiiksillutiň avatmun suli atanġuviich akiłlıgiiksillutiň avatmun, niğisukiulqmilutij, suli nuna aulapmiluni nanipayaaq nunani. ⁸Iluqaitňik tamatkua aullaġniisaġġiġai auliyautiħum.

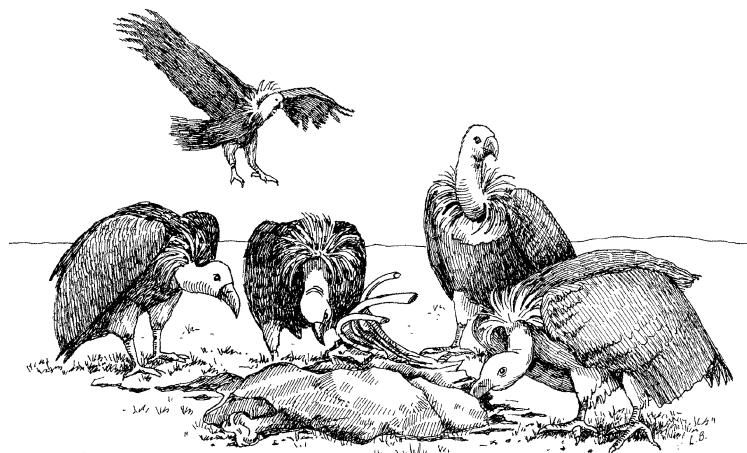
⁹“Qaisaugisirusi naglikssaaqsiuviksrapsitñun, suli tuqqutaułiksrsapsitñun, uumigitchiulusi nunaaqqipayaaniň piqutigeluja. ¹⁰Taimaniġuqpan iñugiaktuat iñuich ukpiġutaigňiaqtut, aatchuutigiraġautilutij avatmun suli uumikkutilutij avatmun. ¹¹Iñugiaktuat sivuniksriqirijjuaqtuat aggirişipmiňiqsut kinnitnigutij iñugiaktuanik iñuŋnik. ¹²Suli pisigilu-
gu iñuich pigiliqiħhat iñugiaksitmukhutij piqpakkutaat niglaqsiňiaġħaa.
¹³Aglaan iñuk makitaruaq payanjaġġuni isuanun anniqstrukkaġisiruq.
¹⁴Quliaqtaağigisigaat taamna tusaayugaallautaq Agaayyutim añaayuqau-taagun, uqautigilugu nunaqqipayaanun. Aquagun isukliktisiruq.

Tatamnapiaġataqtuaksraq

¹⁵“Iñuk agliqiruaq ukunija kańqisili. Qiniġniägiksi naġġunallapia-ġataqtuaq qikaġlugu ipqitchuami inimi iniksraġiñisamiňi, Daniel-ŋum Agaayyutim sivuniksriqiraa uqautigikkaja. ¹⁶Taipkunani uvluni iñuuniaqtuat nunaqjani Judea-m qimakkumaut iğgiňun. ¹⁷Iñuksuli

itkumi tupiġmi qaajani atqaġniaqani aikliġuni sumik tupiġmi iluaniñ. ¹⁸Kiñasuli iñuk nautchiivijmi itkumi utiġniaqani aikliġuni quppiġaağ-miñik. ¹⁹Taipkua uvlut tikitpata, nakliuŋ aġnat siġaiyauniġumiň suli aakat miluktitchigumiň ililgauraġmiknik. ²⁰Agaayutitchi qimałik-sraqsi atuumatquňiļlugu ukiumi naagaqaa minguiqsiägvium uvluanı. ²¹Atakkii taivrumanı naglikasaapauraliksraq atuumagisiruq atrigini-saja atuumaruam aullaġniż-haniň nunam uvunjanunaglaan. Taatnasiq naglikasaapauraliq atuummitqijñianjitchuq taavruma aquagun. ²²Aasii Atangum makua uvlut ilaŋjaqtaaŋisuaqpagich, kiňa iñuk anniqsukkau-yumiňaitchuq. Aglaan pisigiplugich piksraqtaani Agaayutim taapkua uvlut ilaŋjaqtaaġisigai. ²³Taimaniġuqpan kia iñuum uqautikpasi, ‘Qiñiġisiŋ, uvva Christ,’ naagaqaa itnaqpasi, ‘Ikaniittuq,’ ukpiġiniaqasigik. ²⁴Atakkii anniqsuqtinjuat suli sivuniksriqiriñjuat iligisirut savaaqagutin kamanaqtuanik savaanik suli quviqnaqtuanik. Taapkunuuna kinni-niġaġiġaich Agaayutim piksraqtaani pisaġiyumiňaġumisigik. ²⁵Atanjii, uqautigipsi taavrumeija atuummigaluaqnagu.

²⁶“Aasiili kisupayaam uqautikpasi Christ iñuilaami inniļugu tatpavu-ŋaġasi naagaqaa iriqsimaniļugu uvani tupqm uluani ukpiġiniaqasiuŋ. ²⁷Atakkii Iğniża Iñuum aggisiruq atriļugu ikniqpalaġmun qaummaġik-sipmatun qılak kivaknamiň kanaknamun. ²⁸Sumipayaaqṣuli tuqujaraq itpan, tavruja tiġmiaqpaich tuqujaraqtuğuuruat katisuurut.

(Mt 24.28)

Aggiżiksraja Iğnijan Iñuum

²⁹“Aquurajagunaasiiň uvluiň naglikasaqsiuľhum, siqiňiŋ taaqsigisiruq

suli tatqiq qaumağinğıgını,
uvluğiat katagaqmılıutıq qılajımıñ
suli qaummatipayaanı silam nuktitaulutin inimikniñ.

Isaiah 13:10; 34:4

³⁰Taivrumani uvluni ılıtchuqqutaa Igñiňjan Iňuum sagviğisiruq qılajımı. Iňupayaaja nunam qialuni qiniňgisigaat Igñiňja Iňuum aggiqsuaq nuviyakun qılajımıñ saňjimigun suli kamanallapiaqtuakun kamanautmigun.
³¹Qalguqtautiqpaktuglugich nipituruat tuyuğigisigai isağuligikkani katitchityaqtillegich piksraqtaağmıñik iňuňnik nakitňapayaaq nunami.

Ilısaaksraja AsirritlaITCHUAM Napaaqtum

³²“Ilısaqağitchi fig napaaqtumiñ, itnaqhuni, akiğuiñ milukatajich naugaqsipmata suli suňaaqsiplutıq qituglipmata ilisimarağigiksi upinǵaam qallıňha. ³³Taatnatuntuuq qiniňgupsigik tamatkua atuummiruat ilisimaniaqmigiksi Igñiňja Iňuum qallıllapıaqtılaaja qakma. ³⁴Iľumun uqautigipsi, Iňuich iňuuniaqtuat pakma tuquaniňniajitchut tamanna suapayaaq atuumaanikkaluq nagu. ³⁵Iluqani nuna suli qılak piyaqquk-kaugisiruk, aglaan uqaňhich uqautigikkatka piiňgiğumiňaitchut.

Pivia Aggiňiksrajan IlisimaraITCHUQ

³⁶“Kia-unniň iňuum nalugaa uvluq naagaqaa sassaq sumi tikisilaaksraja. Isağulgich qılajmiittuat unniikii igñiguruum nalugaat. Kisimi aapam ilisimagaa. ³⁷Igñiňja Iňuum aggiqpan taimanisun itkisiruq atrılıgich iňuich iňuuniaqmatun uvlieniň Noah-m. ³⁸Atakkii taipkunani uvlni sivuani uliqpaňhum iňuich niğimaqaqtut imiqsimaaq hutıňlu, ilaqaqtıktıq-hutıň suli qitungatıq ilaqatnıkıqtıltugich Noah-m isığniaňhanunaglaan umiamun. ³⁹Iňuich ılıtchuğinjıňniqsut atuumanıaqtuamik uliqpaňmun pisağılgataqtıltutıq. Taatnatun itkisipmiuq Igñiňja Iňuum aggiqpan. ⁴⁰Malğuk aňutik savaktuak nautchiivijmi, ilaqaataa tigurauligisiruq aasiň ilaqaataa uniktaulığuni. ⁴¹Malğuk aňnak mukkaaksriuqtuak mukkaaksriuq vijmi, ilaqaataa tigurauligisiruq aasiň ilaqaataa uniktaulığuni.

⁴²“Taatnağusı ataramik itqanaitchuksraurusı, atakkii nalugiksi sumi uvulumi atannapsı aggıgňiaqtılaajanı. ⁴³Aglaaan ilisimayumagiksi una, tupqum iňuan ilisimayumiň napmun ilikpan unnuaq tigliňniaqtım aggıgňiaqtılaaja qaunaginayaqtıq tigliňniaqtı siqumgutitquňıllugu tupıg-miňun. ⁴⁴Taatnatuntuuq itqanaitchuksraupmisi atakkii Igñiňja Iňuum aggıgňiaqtuq sassaňgiňmi niğiuvgiginjisapsıtňi.

Tuniqsimaruaq Naaga Tuniqsimaitchuaq Savakti

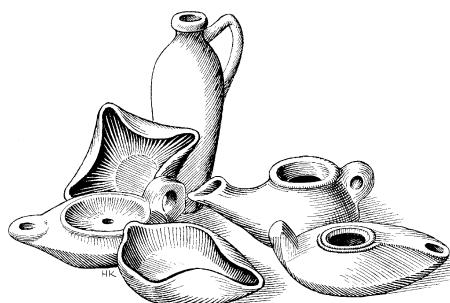
⁴⁵“Kiňa tuniqsimaruaqpluni isumatupluniň savaktauva? Ilaaňjuruq aňaayuqam qaukliiliutikkaja atlangu savaktimiňun tupıgmiňi ittuanun

niiqksritñiktaqtuamun piviksraq nallaullapiaqlugu. ⁴⁶Qanutun quvia-suktigigisiva taamna savakti ajaayuqam utiġumi paqitaşa savaağiglugu. ⁴⁷Iłumun uqautigipsi, atangum piksraqtaağigisiga taamna savakti qaunaksritqulugu iluqaitñik suurağmiñik. ⁴⁸Aglaan qanuq savaktaniqpan piginjuni? Isumapiağniqsuq ijmiňun, ‘Ajaayuqaǵa maunauraq utiġniajitchuq,’ ⁴⁹aasiñ anaumiaqsilugich atlat savaqatini suli niqiqati-giplugillu imiqatigiplugillu imiqtuqtit. ⁵⁰Ajaayuqaǵa taavruma savaktim utiġniaqtuq ilaqatigun uvlut niġiuginjisillugu ilaaniq sassağniġmiļu qaunaginjisillugu. ⁵¹Atangata aggigumi tatapsallapiagisiga piqasius tip-kaġlulgulu ukpiñjuaqtinun. Tavrani iñuich qiegisirut tiriqulatchilugillu kiggutitij.”

Atrikusaun Qulitigun Niviaqsiatigun

25 ¹“Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan itkisiruq qulitun aju-tituqsimaitchuatun tigummiaqqaqtuanik nanniuramiknik paağiaqlugu ilaqatniżnijaqtuaq. ²Tallimat taapkunani isumaturua-żuniqsut, suli tallimat isumatuítlutin. ³Taapkua isumatuítchuat saagağmiñiāich nanniuratiż, aglaan uqsrıtqiutiksrańitñik saagan-ġiñniqsut. ⁴Isumaturuataasiñ uqsrıtqiutiksraligaağniqsut nanniuramiknun. ⁵Ilaqatniżnijaqtuaq tuuliuŋapkaqlugu taapkua iluqatiż siñiñnialiqamiż siñik-saġniqsut. ⁶Tavra unnuaq qitiqquqman iñuk nipliqliqsuq, ‘Marra, ilaqatniżnijaqtuaq aggisusq. Aniļusi paağıqsiuż.’ ⁷Iluqatiż aju tituqsimaitchuat makitnamijeż ikummaktaağniġaich nanniuratiż. ⁸Isumatuítchuat

uqautiniġaich isumaturuat, ‘Qaitchisigut ilaqanik uqsrupsi atakkii nanniuravut qamiaqsiñiqsut.’ ⁹Aglaan isumaturuat kiuniġaich, ‘Naaga, naamayumiñaitpaluŋmiugut uvaptikunlu ilipsitñunlu pigupta, aglaan aullaġusi taipkunuża tunisiullaqtuanun uqsrunki tauqsiġiaġitchi piksrap-sitñik.’ ¹⁰Tavrali isumatuítchuat aullaġniqsut, aasiñ tauqsiġiaqtitlugich ilaqatniżnijaqtuaq aggigñiqsuq. Taapkua itqanaítchuat isiqatigigaat kat-chuutivijmun niġiġpagiaqħutiż, tavrasiiñ talplugu. ¹¹Aquvatigunli aggixmiñiqsut algħajnejh niviaqsiat. Uqaaqsigaluaqtut, ‘Ataniiq, aymau-tillañnijaqtigut.’ ¹²Aglaan kiuniġai, ‘Naluniġipsi. Kisuuvisi?’ ¹³Taatnaġusi qaunatqiägħiġitchi. Atakkii nalugiksi uvluq unniżi sassaġniq Igħniżha Iñuum aggixiġsraja.

(Mt 25.4)

Atrikusaun Pijsasutigun Savaktitigun

¹⁴“Suliuvva Agaayyutim ajaayuqautaa sagviqpan atriqaqtuq ajutmik iglausuktuamik ujasiksuanun nunamun. Iñimiñuquplugich savakti-gikkani qaunaksriliutiniñgai suurağmiñun. ¹⁵Atausiq iñuk qaitchiñigaa 5,000-tun manijñik, atla iñuk 2,000-tun, atlasuli 1,000-tun, iñullaa akuqtuipluni pitlakkağmigun. Aasiñ aullağniqsuq iglauviksrağmiñun. ¹⁶Taamna iñuk akuqtuiruaq 5,000-tun manijñik aullaqhuni piñatchia-suñaqani tauqsigñiutiginigai maniksriusriani, aasiñ piññautigiplugich 5,000-sipsaanik. ¹⁷Taatnatunsuli taamna iñuk akuqtuiruaq 2,000-tun piññapsaaqmiuq atlanik 2,000-nik. ¹⁸Aglaali iñuk akuqtuiruaq 1,000-tun aullaqhuni paksrautiplugu nunamun iriğniçaa ajaayuqağmi manija. ¹⁹Akuni piilgatağlauaqami ajaayuqanat taapkua savaktit utiñiq-suq, aasiñ makpiqarriqutiaqsiplugich maniksriusriajatigun. ²⁰Tavra taamna iñuk akuqtuiruaq 5,000-tun tikiutriruq atlamic 5,000-nak-taağmiñik uqaqhuni, ‘Ataniiq, qaitchikapña 5,000-tun manijñik, uvva piññapsaaqtuja 5,000-nik.’ ²¹Ajaayuqanat taavruma uqautigaa, ‘Savaaqallautağniqsutin, nakuuplutin tuniqsimaruañuniqsutin savakti! Tuniqsimmatriñiqsutin iñugiakitchaluaqtuatigun suuratigun; inillanıniağkipiñ ayalatığugutin iñugiaktuanun suuranun. Quviasuqatautyagiñ ajaayuqağikkapni.’ ²²Taamnaptuuq iñuk akuqtuiruaq 2,000-tun manijñik aggihuni uqaqtuq, ‘Ataniiq, ilisimagikpiñ. Anayaktuqaqtaujungitčhutin ajuun. Pukuiraqtutin nautchiivigiñgisapniñ katitchisuuplutinlu kanqaqsruivigin-ğisaqniñ nautchiaksranik. ²⁵Sivuağapluna taatnaqluja irigitka maniksin nunamun. Uvva, pisin pigigitin.’ ²⁶Ajaayuqanat uqautigaa, ‘Pigiitchuatin iqiasruuplutinlu savaktii! Ilisimagaluaqtutin kiprisuutilaamnik nautchiığ-viginığisamniñ katitchipluñalu kanqaqsruiviginığisamniñ nautchiaksranik. ²⁷Iliñayağnígitin manitka manniqiriñun, aasiñ utiguma akuqtuitla-nayaqtuja pimñik naggutijitñik.’ ²⁸Aasiñ uqautiniñgai atlat savaktit, ‘Pisigij taapkua maniich ilaaniñ qaityağıağlugichaasii taavrumuja 10,000-tun maniqaqtuanun.’ ²⁹Tavraasiñ kiñapayaaq ayalatchiillautaq-tuaq aatchuuqsağmiñik piññapsaaqsiuruq sippakuuqtualığuni. Aglaan taamna piññanığtchuaq, mikiruamikunniiñ piginasugikkağmiñik piik-kaugisiruq ilaaniñ. ³⁰Sinjitchiuq piññañiurangitčhuaq savakti taaqtuan taağniqsrajanun. Tavrani qiagisirut tiriqullaisa kiggutitiñ.

Aviktuiłiksraq Nunam Iñupayauraŋi

31 “Iğñija Iñuum aggitqikpan kamanaqtuakun qaumamigun iluqaisa ipqitchuat isaǵulgikkani piqatigilugich, aqvinniaqtuq aquppiutaqpaŋ-miňun kamanaqtuamun. 32 Aasiiň iñupayauraŋi nunam katitaugisirut sivuǵaanun. Tavrani aviktugisigai atausiuttaǵluginch, atrilugu munaqsri aviktuipmatun ipnaiňik tuttułuuraniň. 33 Suli inillakkisigai ipnaich taliq-piňmi tujaanun, aglaali tuttułuurat saumium tujaanun. 34 Umialgum uqautigisigai taliqpiňmiňi ittua, ‘Maunjaǵitchi, aatchuuſriaqaqtuasii piļiusiamik Aapamniň, paıtchaktaágisiuŋ Agaayyutim ajaayuqautaa itqanaiyaajjuruqaq ilipsitňun iñiqtaułhanińaglaan nunam. 35 Atakkii niǵisuktauqama niqiksritchaǵigikma. Imiǵukamalu imiksritchaǵigikma. Iglaajukama aiyugaaqluŋa isiqtitagaǵigikma. 36 Atnuǵaańitňama atrak-sritchaǵigikma atnuǵaaamik. Atniǵñaqama takuraǵigikma. Isiqtaukama tikitluja isiqattaǵaǵigikma.’ 37 Tavrallı iñuich nalaunjaruat kiuniaǵaat, ‘Ataniiq, qañaaglaan qiniqpisigiň niǵisukavich aasiiň niǵipkaqhutin naagaqaa imiǵukavich imiqtitagaǵivisigiň? 38 Qañasuli qiniqpisigiň iglaajuplutin aasiiň isiqtitlutin naagaqaa atnuǵaańitňavich atnuǵaaqtitsipiň? 39 Suli qañaaglaan qiniqpisigiň atniǵñaqhutin naagaqaa isiqsivińmiit-navich takuniqpisigiň? 40 Umialgum kiugisigai tamatkua itnaǵlugich, ‘Iłumun uqautigipsi. Qanutunaglaan savautrikapsi naglińnaqniqsrajanun aniqatiuma savaǵigiksi uvaŋnun.’ 41 Aasiili uqautiniaqmigai tamatkua saumium tujaani, ‘Piigitchi uvaŋniň! Anasińjuqsakkauniaqtusi isuitchuami iknigmi itqanaiyaajjuruamun tuungagaǵmun isaǵulińiňunlu. 42 Atakkii niǵisukama niqiksritlaitchipsitja. Imiǵuliqama imiksrit-laitchipsitja. 43 Iglaajukama aiyugaatlaitchipsitja. Atnuǵaitňama atnuǵaaqtlaitchipsitja. Atniǵñaqamalu isiqsivińmiitnamalu isiqattaat-laitchipsitja.’ 44 Tavraptuuq kiuniaǵaat itnaǵutiŋ, ‘Ataniiq, qañaaglaan qiniqpisigiň niǵisukavich imiǵukaviłlu naagaqaa iglaajukavich atnuǵait-ńavili, naagaunniň atniǵñaqavich isiqtaukavili aasiiň savautingitlıutin?’ 45 Aasiiň kiuniaǵai, ‘Uqautigipsi, qanuspayaamik savautrisunǵitňapsi atautchimununniň naglińnaqniqsrajanun savautrińgitchusi uvaŋnik.’ 46 Tamatkuali aullaqtitkisigai isuitchuamun anasińjuqsaqsiuvijmun, aglaali nalaunjaruat isuitchuamun iñuułigmun.”

Sivunniugun Tuqutchukługu Jesus

26

¹Jesus uqaǵuiqami tamatkunija, uqautigai maliǵuaqtini,

²“Ilısimarusi, malǵuk uvruk aquagun atuumagisiruq Jew-üyüruat niǵiqpagvikańat atilik Apqusaakkaułigmik, aasiiň Iğñija Iñuum aatchuutigikkauniaqtuq kikiaktuutraksrauluni.” ³Qauklińich agaayu-liqsit [suli aglalıqirit] suli sivulliuqtigruat katinniqsut igluqpańjanun

qaukliat agaayuliqsit atilgum Caiaphas-mik. ⁴Sivunniugaqsiniqsut tigusraquklugu Jesus nalunauthilutij tuqulluguasiin. ⁵Aglaan uqaq-niqsut, “Niqipagvikaam uvluani taatnaqniangitchikput. Iñuich anjalanniqluktaiviaqtut.”

Jesus Tiprağıksakkauruq Bethany-mi

⁶Uvvaasriiñ Jesus Bethany-miititlugu tupqani Simon-ŋum auyu-gaqtualgum ⁷tikiññigaag aqnam saagaqhuni nakasruŋjuŋjuramik tiprağıksautmik akisuruamik nanuutiksramik, aasiññ kuviplugu Jesus-ŋum niaquanun niğiňiaqtitlugu. ⁸Maliguaqtaiñ qiniqamitruj iļuagirjiññigaat nipliqhutij avatmun, “Supman asiñun tiprağıksaun atuqpauñ? ⁹Una tiprağıksaun tunikpan atqunautaunayaqtuq qaisauluniasiiñ naglijaqtaunun.” ¹⁰Jesus-ŋum iļitchuġiplugu nipliutigikkajat uqautinigai, “Suvaata una isumaaluksaaqpisiuñ aqnaq? Savautigaŋa savaallautamik. ¹¹Naglijaqtaut nayuqtigisi ataramik, aglaan nayuqtiginiangitchipsitja ataramik. ¹²Uvvauna aqnam kuvikamiuñ tiprağıksaun timimnun itqanaiyautigaa iļuvikkauļiksraġa. ¹³Iłumun uqautigpsi, nani-payaaq tusaayugaallautaq quliaqtuaŋjukpan nunapayaani, taavrumap-tuuq aqnam savaaja uqautaugisipmiuq itqakkutauluni ilaanun.”

Judas Aŋiqtuq Aatchuutigisuklugu Jesus

¹⁴Taimmalli iļajata qulit malġuk maliguaqtit, atiqaqtaq Judas Iscariot-mik, utlautiniqsuq qauklijitiñun agaayuliqsit ¹⁵uqautiplugich, “Sumik qaITCHIÑIAQPSITJA Jesus aatchuutigigupku ilipsitñun?” Akiliññigaat iñuiññaq qulitun maniññik. ¹⁶Tavrakjaniñaglaan Judas qaunaksruaqsi-ruq piviksramik aatchuutigisrukługu Jesus.

Jesus Niqiġatauniqsuq Maliguqtimiñi Niġipagviani Atiliŋmi Apqusaakkauļigmik

¹⁷Sivulliqpiami uvluani niġipagvikaam puvlaksiġiġlaanik qaqqunik maliguqaqtit tikiññigaat Jesus uqautipluguasiin, “Nani itqanaiyaquvisigut niġipaļiksrapnik atiliŋmik Apqusaakkauļigmik?” ¹⁸Kiuniġai, “Nunaaqqimugitchi aqjutmun iļisimakkamnun uqautilugu, ‘Iļisautri uqaqtuq, piviksraġa qalliuraqtuq. Niġipagvia atilik Apqusaakkauļigmik niġġivigisukkiga tupipni piqatigilugich maliguaqtitka.’” ¹⁹Maliguaqtit piñiqsut Jesus-ŋum piraksirrutaatun iliñitñun, aasiññ itqanaiyaqhutij niġipagviksramun atiliŋmun Apqusaakkauļigmik. ²⁰Unnuksraaqman Jesus aquvinniqsuq niġisuhuni piqatigiplugich qulit malġuk [maliguqaqtini]. ²¹Niġiñiallaġmij Jesus-ŋum uqautigai, “Uqautigpsi, iļapsisamma aatchuutiginiaġaaja uumiksriñun.” ²²Iluqatin isumaalutchallapiġataqtut. Atausiuttaaqhutij apiqsrullaagaqsigaat, “Ataniiq, uvanaunġitchuq,

amii?”²³ Uqautigai, “Ilaajuruq misuqatauruqaq argaajmiñik uvapku puggutauramun. Taavruma aatchuutiginaägaaja uumiksriñun.²⁴ Iğñiña Iñuum aullaġisiruq uqałhum aglaksimałhatun pisigiplugu ilaa, aglaan qanutun tataamnaqtigigisiva taamna ajuŋ Iğñijanik Iñuum aatchuutigitniktuaq uumiksriñun. Nakuutlukkayaqtuq taamna iñuk taimani aniñgiññiġumi.”²⁵ Tavrali Judas-ŋum aatchuutigitniktuajan apiqsruġ-niġħaa, “Ilisautrii, uvajaunġitchuq, amii?” Jesus-ŋum uqautiniġaa, “Ii, ilviuruq.”

Atangum Nullautchigvia

²⁶ Niğillağımj Jesus-ñum tigugaa qaqqiaq quyaplugu Agaayy whole community. “Tigulugu niğ-
siqumitkaa qaitługuasiiñ malığuaqtimiñun uqaqhuni, “Tigulugu niğ-
giisiñ, tavrataamna timiga.” ²⁷ Tigupluquasiiñ qallun quyaanikami
qaitkaa iliñitnun uqaqhuni, “Imiğvigisiñ! ²⁸ Taamna auga maqip-
kakkauruaq iñugiaktuanun aullağñiiruq nutaamik sivunniüğutmik
Agaayyutmiļu iñuŋniļu. Taavrumuuna aukun Agaayyutim nalupqinaig-
ñaigaa sivunniüğutni iñuŋnun natqigutiksraapluni killuqsautinjitiňun.
²⁹ Imitqiňnianğıtchuňa taavruma asiam misuğuaniñ uvakŋjaniňaglaan
tikilgataqtilluq taimña uvluq imitqikkuma piqatigilusi Aapaa ajaayu-
qautaani.” ³⁰ Atuanikamij atuutmik aullaqtut iğgimun taggisiqtaquamun
Olives-mik.

Jesus Sivuniksriqiruq Peter-m Piilaaliksraŋa

³¹Pisullağmij Jesus-ηum uqautiniğai malığuaqtini, “Iluqasi uniññağıpsitja uumanı unnuami. Atakkii aglausimaruq uqalığni itna, ‘Tuqtakisigiga munaqsri, aasiiñ ipnaich siamillapiağutin.’

Zechariah 13:7

³²Aglaan aŋipakkaujanikkuma tuqulıgmiň, aullağisiruna sivupsitňi Galilee-mun.” ³³Peter-m uqautigaa Jesus, “Iluqatıň atlat suksraağaluaqpatin sumiunniiň taatnağumiňaitchikpiň.” ³⁴Jesus-ınum uqautigaa Peter, “Uqautigikpiň, anaqavak piilaağutiginiağıkmapijasuniaglaan aqargiqpak qalguqtąağaluaqnagu.” ³⁵Peter-m uqautigaa, “Tuquqatigiraksraağigupkiňunniiň piilağıyumiňaipiägikpiň.” Taatnatuntuuq uqaqtąağmiut iluqatıň maliğuaqtit.

Jesus Agaayuruq Gethsemane-mi

³⁶ Jesus-ŋum aullautigai maliguqtini inimun atiliŋmun Gethsemane-mik uqautiplugich, “Aquppiuraallagitchi uvani, agaa-yutyaqtuaqtilluna iňuňa.” ³⁷ Aullautiplugich Peter malǵuglu iğňajik Zebedee-m alianniuliqsuq iňuňa. ³⁸ Uqautigai, “Arri,

uvva uqumailliullapiagñiqsuja. Alianam pisagiñhiñaaguqtaagaara. Tavraniittualllagitchi qaunaksruqasillagluja.”³⁹ Taiñuñaqtaallakhuni pullapiaqlugu kiiñani agaayuruq, “Aapaan, pisułigigupku piigun qal-lutaa nagliksaalhum uvañniñ. Uvaja pisuliğinjillaaptun aglaan ilvich pisułiptun.”⁴⁰ Jesus utiqami maliguaqtimiñun paqinnigai siñiktuat. Apiqsrugnígaa Peter, “Qaunagiuraallakkumiñaitpisitja atautchimiunniñ sassağními? ⁴¹ Siñiñniasunjaqasi agaayulusiñ. Ukpiqsrisainjitchumausili uuktuaqsiugpsi. Ilumun irrusiq piyummataqagaluaqtuq aglaan timi sayaitchuq.”⁴² Jesus aullatqilgitchuq ilaçataani agaayupluni uqaqhuni, “Aapaan, una qallugauraq piigumiñaitpan uvañniñ imiqtaksraqipaçupku pilagu pisułigikkan.”⁴³ Utilgitñami paqilgitchai siñiktuat atakkii iri-ñich siqupsağulillapliaqhutij.⁴⁴ Uvvaasiin aullalgitchuq agaayutyaqhuni piñatchiqługich, uqaqhuni taapkunijasuli uqautigikkägmiñik sivuani.⁴⁵ Jesus utiqami maliguaqtimiñun uqautigai, “Siñiktuaqpisisuli iñiqtuq-siaqhusi? Uvva, sassaq tikitchuq aatchuutigikkauviksraja Igñijan Iñuum argajitñun killuliqirit.⁴⁶ Makillusı aullaqta! Aatchuutigitniktuaga imma tikitchuq.”

Jesus Tigukkauruq

⁴⁷ Jesus uqağıgaqtılgı Judas aggıgňıqsıq, ilaňat qulit malguk maliguaqtı. Piqatiqaňıqsıq iňugiallapiaqtuanık iňuňnik savikpiraq-tuanık anautchiraqtuanıglı, tuyuumaruanık qaukliňitňiň agaayuliqsit sivulliuqtıgruanjitiňlı. ⁴⁸ Taavruma aatchuutigitniktuam piqatini ilitchuqqutiksriňnígai uqaqhuni, "Kiňataimma kunikkupku tavra taam-naugisiruq. Tiguyumagiksi." ⁴⁹ Taavrumatavra nalinjiňaaqługu utlakkaa Jesus paňlaplugu, "Paňlagikpiň, ilisautrii!" aasiiň kunikługu. ⁵⁰ Jesus-ňum kiuniňaa, "Ilauraamaaj, tavra taatnağıäguguutinkii." Tamatkua iňuich tiguniqłukługu Jesus tigugaat. ⁵¹ Tavralı ilaňata taapkua piqatiniň Jesus-ňum amuniňaa savikpanı uugiraqtıqługuasıı savaktıja qaukliata agaayuliqsit. Uugiraqamiň tavra siutaiqsigniňaa. ⁵² Tavrani Jesus-ňum uqautigaa taamna, "Utiqtırıuň savikpaiň puunjanun atakkii iluqatıň anjuvaktuat savikpakun piyaqqugisirut savikpakun. ⁵³ Isumanjitpich iniqsruğupku Aapaga ikayuqtailiqiluňa, akkuvaurapiaq tuyuğayaňaa-ňa qulit malguktun kavluitinik isağulijnik. ⁵⁴ Taatnağıupku qanuğuni Agaayyutim uqaňha immiumagisiva uqağıriraq taatna ittuksraup-luni?" ⁵⁵ Taavrumani Jesus-ňum uqautigai iňugiallapiaqtuat iňuich, "Savvaqłuktauvik, atakkii aggıqhusi tigutyaqlıuňa savikpaňnik anautanıglı. Uvlıgaipman aquppigaluaňaqtuňa piqatigiplusi agaayyuvikpaňmi ilisautripluňa, aglaan tigusratlaitchipsitňa. ⁵⁶ Aglaan iluqatıň tamatkua atuumarut atakkii Agaayyutim uqaňhich uqağıkkajich sivuniksriqirit im-miumaruksraupmata." Tavralı iluqatıň maliiguaqtı unitchaat pigrughutin.

Jesus Apiqsruqtuǵaat Uqaqsittaağvíjmi

57 Taapkua tiguriruat Jesus-mik aullautiniǵaat Caiaphas-mun qaukliaat agaayuliqsit katimmavigikkajatnun aglalıqirit sivulliuqtıgruatlu. 58 Aasiin Peter-m malijniǵaa uŋasiuraaqhuni qaukliaata agaayuliqsit igluqpajan silataanunaglaa. Isiqhuni aquppiqatauniqsuq qaunaksrini qiniǵuklugu qanuǵisitilaanja. 59 Qaukljinich agaayuliqsit suli iluqatin uqaqsittaąqtit-chirit pakaqaǵniqsut tanjigilaanik ilisimarauruaniqsum sagluutigilugu Jesus tuqqutchuklugu. 60 Aglaan paqitchinjińniqsut sumikunniiń, ińugiakkaluaq-hutij tikiaruat tanjigilaakun ilisimaraunaqtuat. Naagatai paqitchinjitchut. Kiisaimmalu malǵuk tanjigilaakun ilisimarauruak saavitpuk 61 uqaqhutik, “Uvvauna ińuk uqaqtuaq, ‘Piyaqqułhińaugiga agaayyuvikpanja Agaayyutim aasiin nappatqiglugu piňasuni uvluni.’” 62 Uvvaasiin qaukliaata agaayuliqsit makitluni uqautigaa Jesus, “Kiggutiksraitpitch sumik ukuak ińińuk uqaau-taakkun ilipkun?” 63 Aglaan Jesus nipaisaaqtuq. Qaukliaata agaayuliqsit uqautiniǵaa Jesus, “Itqaǵun una, Pakma nayuutirugut sivugaani ińuuuruam Agaayyutim. Taatnamik uqautitigut, Christ-ıjvich, Iğnińja Agaayyutim?” 64 Jesus-ınum kiuniǵaa, “Uvva ilvich uqaaniktutin taatna. Aglaan uqautigpsi, qakugun taimma qiniǵisigksi Iğnińja Ińuum aquppiruaq taliqpiān tuňaani saňnjipayaqaqtaum, aggiguni nuviyatigun.” 65 Tavrani qaukliaata agaayu-liqsit aligaágnigai atnuǵaani uqaqhuni, “Ińimińik uqaǵniqłuktągnıqsuq! Suvaatami piqaǵupsaaqpisa ilisimarinik? Pakma tusaagisi uqaǵniqłuutai. 66 Qanuq isumavisi?” Kiuniǵaat, “Tuquruksraǵuqtuq.” 67 Aasiin tivvuaqtuaqsı-nıǵaat kiińańagun qakiqtaqsimmaan pattaklugu argajmiknik. 68 Uqaǵniqsut, “Christ-ıjruatiin! Nalauchaqıtutin uqautitigut, kia qakiqpatin?”

Peter-m Piľaaǵigaa Jesus

69 Taatnałhatni Peter aquppińiqsuq silataani igluqpaum. Niviaqsigaam tikitługu nipliutiniǵaa, “Ilvichtuuq piqatigipmikan Jesus Galilee-ǵmiu.” 70 Aglaan Peter piľaaqtuq iluqanisa takkuatni uqaqhuni, “Naluruńa sumik uqautiqaqtılaapnik.” 71 Aasiin anipman qanitchaǵruamun, atlasm qiniqługu uqautiniǵai tamatkua tavraniittuat, “Uvvauna ińuk piqatauruaq Jesus-mi Nazareth-miumi.” 72 Tavrani Peter piľaatqıksuq suamasiplugu, “Nalugiga taamna arjut.” 73 Suli akkunilitchiallaklugu qikaqtuat tamaani utlakkaat uqautilgitlugu Peter, “Ińumun ilagigaatin taapkua, atakkii uqausipkun ili-simanaqtutin.” 74 Tavra Peter suviagaqsıńiqsuq itnaqhuni, “Agaayyutim anasińjuqsaǵlıja uqanǵińniǵuma ińumutuuruamik. Nalugiga kisuutilaanja taavruma arjutim.” Uqaqtitlugu tavrakpatchiaq aqargıqpak qalǵuqtaǵniqsuq. 75 Peter-m itqaqtıǵai uqautai Jesus-ınum ińimińun itna, “Aqargıqpak qalǵuqtaǵluaqnagu piľaaǵutiginiágıkma piňasuniaglaan.” Tavra anipluni qianiqsuq ihuilliullapiaqhuni.

Jesus Pilate-muutiniġaat

27 ¹Uvlaatchaurami qauklıjich agaayuliqsit suli sivulliuqtıgruañich Jew-ŋuruat sivunniğñiqsut tuqqutchuklugu Jesus. ²Qılıqługu aullautiniġaat Pilate-mun kavanauruamun.

Judas Tuqruuq

³Tavrali Judas, Jesus-ŋum aatchuutigiriňa, ilitchuġikami Jesus-ŋum tuqqutaksrağuqtilaañanik nunuuratchallapiägniqsuq utiqtitlulgich taapkua iñuiññaq qulit maniurat qauklıjıtňun agaayuliqsitlu sivulliuqtıgruañitňunlu Jew-ŋuruat ⁴nipliqhuni, “Killuqsaqtuňa atakkii aatchuutigitnikluňa patchisaiľaamik iñuymik.” Kiuniġaat, “Suutauniaqpami taamna uvaptiknun? Tavra savaaġigiň.” ⁵Judas-ŋum miļuqsauntiniġai maniich agaayyuvikpaġmun. Aullaqami qimiññiqsuq ijmiñik. ⁶Qauklıjich agaayuliqsit tiguplugich taapkua maniich nipliġniqsut, “Maliġutaksrakuagnanġitchuq tugvaigupta maniymik ilirakuvianun agaayyuvikpaum, atakkii taamna manik akigigaa tuqqutauruam.” ⁷Sivunniğñiqsut tauqsiutigisuklugu utkutchirim nunajanik iluviqaġvisuklugu iglaajuruanun. ⁸Taatnaqługu taamna nuna taiguutiqaġaat nunajanik augum ugluvaġnunagħla. ⁹Taamna immiūmaniqsuq uqauttutauruaq tumigiplugu Jeremiah sivuniksriqiri uqautigikkajja, “Tigunigaich iñuiññaq qulit maniich. (Taapkua maniich iñugiaktilañat Israel-aagħmiut sivunniutigikkajch akiļiutigisukluginiħi ilaanun.) ¹⁰Tauqsiutiginiġaat utkutchirim nunaja, malixtluġu atanġum tillisaa uvamnun.”

Jesus Apiqsruqtuġaa Pilate-ŋum

¹¹Jesus qikaqtitlugu sivuġaanun Pilate kavanauruam taavruma apiqsruġniġaa Jesus, “Umaliġivatin Jew-ŋuruat?” Jesus kiuniġaa, “Uqaaniktutin taatna.” ¹²Aasiiň Jesus pasiikkaukami qauklıjıtňiñ agaayuliqsit sivulliuqtıgruaniňlu kiunjıñniġai. ¹³Kiisaimma Pilate nipliġpuq ilaanun, “Tusaqsaġiġitpigich ilisimariqsuutijinh akikjaqħutin?” ¹⁴Aglaan Jesus-ŋum kiunjıñniġaa atautchimikunniiň uqaqsaġniġmik. Kavanauraq quviġutħallapiägniqsuq.

Jesus Tuqruksrağuġaat

¹⁵Uvvaasiiň ukiuġaġipman niġipagħvikaami kavanauraq anipkairaġniqsuq atautchimik isiqtamik iñuich pisukkanatnik. ¹⁶Taatnaħħatni iñuk isiqtauniqsuq ilisimallautkkaġat atiqaqtuaq Barabbas-mik. ¹⁷Iñugayaat katipmata Pilate-ŋum apiqsruġniġai, “Nallia knik anipkaitquvisit-ja—Barabbas-mik naagaqaa Jesus-mik taiguutiqaqtuamik Christ-mik?” ¹⁸Ilaan ilitchuġiniġaa tamatkua qaisilañat Jesus ijmīnun siqñataqa-

liigmiktigun. ¹⁹Aasiiñ Pilate aquppipkaqługu atanğum aquppiutaŋjani, ağnaata tuyuġniġaa uqqamik itnaqługu, “İläksianagu taamna nalaun-ŋaruaq iñuk, atakkii iħuiġiugħitigillakkiga ugluvak siñnaktuġiplugu.” ²⁰Aglaan qaukliŋisa agaayuliqsit sivulliuqtıgruatlu maliksujniġaich iñugayaat apiqsruġlugu anipkaquplugu Barabbas aasiiñ tuqqutillugu Jesus. ²¹Kavanauruam apiqsruġniġai, “Nalliaknik ukuak iññuk anipkait-quvisitja?” Iñuich kiuliġniġaat, “Barabbas.” ²²Pilate-żum apiqsruġniġai, “Suniaqpiguiasiiñ Jesus taiguutiqaqtuaq Christ-mik?” Iluqatiż kiuni-ġaat, “Kikiaktuutili sanniġutamun.” ²³Pilate-żum nipliutiniġai, “Sumik savamaqluqaqpa?” Aglaan nipaalapsaaqsiñaġniqsut nipitusiillapiaqħu-ти, “Kikiaktuutili sanniġutamun!” ²⁴Pilate iħitchuġiniqsuq qanuġunniñ piyumiñaiħhanik suliasiñ apai nippaqaqħutiż iñuich. Imiksraqħuni iġġuġniġai argajni sivuġaatni iñugayaat. Aasiiñ nipliħħuni, “Uvva, pat-chisaujitchu ja uuma iñuum tuqqutauniaħħagun. Taamna savaaġigixi.” ²⁵Iluqatiż iñuich nipaalanisut, “Anasiñjuqsausiaksraq tuqqutauħħagun illi uvaptiknun qitunġaptiknunlu.” ²⁶Tavrani Pilate-żum anipkaġniġaa Barabbas, aasiiñ ipigaqtuqtqaaqħugu qaiñniġaa Jesus ajuyyiuqtinun kikiaktuutityaquplugu sanniġutamun.

Ajuyyiuqtit Mitautiginiġaat Jesus

²⁷Aasiiñ Pilate-żum ajuyyiuqtinjiñ Jesus aullautiniġaat kava-nauruam igluqpajanunaasii, katipkaqħugħich ajuyyiuqtipayaat avataŋiqliġu Jesus. ²⁸Atnuġaiyaqħugu atipkaġniġaat kaviqsaamik atnuġaamik. ²⁹Niaquġusiugniqsut kakitlaġnanik iliġħegħu niaquanun tigummialiqliġugħu ayauppiamik taliqpiagħu. Aasiiñ sitquqhutiż sivuġaanun mitautigiaqsiñaġġaat nipliħħutiż, “Paġlagiptiġiñ, umialgat Jew-żjuruat.” ³⁰Taatnaanikmata tivvuaqtuġniġaat Jesus piplugu taamna ayaup-piaq anaumiaqsipluguasiiñ niaquqħu. ³¹Mitautigisuiqamitruj Jesus ajuyyiuqtit mattaqħugħu atnuġħaaq atukkajja atnuġħaatqiksinniġġaat atnu-ġaaġiñik. Aasiiñ aullautiniġaat kikiaktuutikkauvksrajanun.

Jesus Kikiaktuutiniġaat Sanniġutamun

³²Ajuyyiuqtit anillaġmij nalaunniġaat ajuŋ Cyrène-naġmu ati-lik Simon-mik. Nunuriplugu taamna ajuŋ iqsruktinniġaat Jesus-żum sanniġutajanik. ³³Tikitħamniñ inimun atiliżżejjen Golgatha, itna mumiut-iqaqtuaq “Saunġa niaquam,” ³⁴ajjuyyiuqtit qaitchiñiġaat misuqqumik avvuqtamik sużjamik. Aglaan Jesus-żum uuktuallakkaluaqħamiu imi-ġuġiñniġaa. ³⁵Kikiaktuutianikamitruj Jesus ajuyyiuqtit autaġġniġaich atnuġħaaji iż-żmarru saaptaqtuġiġiġħi. ³⁶Aqvinniqsut qauna-giaqsiplugu tavrani. ³⁷Qulaanun niaquan il-ħiġiġa pasikkun ilaagħu, aglausimaruaq itna, “Uvvauna Jesus, umialgat Jew-żjuruat.” ³⁸Malġuk

(Mt 27.31)

tigliňniaqtik kikiaktuutiqatigipmiňigik Jesus-ŋum, ilaqataa taliqpiunun aasiiň ilaqataa saumianun. ³⁹Iňuich apqusaaqtuat niaqulaniqsut nipliaptopsutin pisaanjnatink Jesus-mun, ⁴⁰“Uqağuuratin piyaqquħiňauniplugu agaayyuvikpak nappatqiglugu pijasuni uvluni, anniqsugiň ilipnik. İgňiġikpatin Agaayyutim, atqaġiň sanniġutamiň.” ⁴¹Taatnatun qaukħi-jişa agaayuliqsit aglaliqiritu sivulliuqtigruatlu pisaanapmiňigaat Jesus. ⁴²Uqağniqsut, “Ikayutlagaluağai atlat iňuich, aglaan ijmiňun ikayulguiň-niqsuq! Umialgikpaunj Israel-ŋum, ki atqaġli kikiaktuutrivíjmiň. Aasiili ukpiġigisigikput. ⁴³Tunjaniqsuj Agaayyutmun. Ki, Agaayyutim pigisul-lapiagumių anniqsugliuŋ Jesus pakma, atakkii uqağniqsuq igňiġinipluni Agaayyutmun.” ⁴⁴Taapkuak tigliňniaqtik kikiaktuutiqatauruak ilaani pisaanapmiňigaat Jesus.

Jesus Tuquruq

⁴⁵Uvluq qitiqquqman taaqsiňiqliq suq nunapayaami pijsuni sassagniġ-ni. ⁴⁶Iliyuňnaqsipli man qulijjuġutailam sassagnijanun Jesus nipliġniqliq suq nipiitusillapiaqħuni, “Eli, Eli, lama sabachthani?” (Taamna itnautauruaq, Agaayyutmaaŋ, Agaayyutmaaŋ, suvaata suksraaqpija?) ⁴⁷İlanjisa iňuich tamaani qikaqtuat tusaakamitruj taamna uqağniqsut, “Uvva uuma aġutim tuqliraġaa Elijah.” ⁴⁸Tavrauvaa ilanjat iňuich tigusiňiqliq misuktaqtua-

mik. Immiqsinnigaa misuǵuqļuñmik iliplugu qiruum nuvukkajanun. Aasiñ qaiññigaa ilaanun imiquplugu. ⁴⁹ Aglaan ilanjich iñuich nipliñiçsut, “Iłaksianasiuñ. Naipiqtuqlakput Elijah aggigişipmagaan annautityaqlugu.” ⁵⁰ Aasiñ Jesus nipliatqikami nipitusipluni aniññiçniçsuq. ⁵¹ Tavraguuq talukuyaqaq nivijaruaq agaayyuvikpañmi siiksigañiçsuq tatpichakja takanuñaaglaan. Nuna aulapmiñiçsuq suli uyaǵaich qupluqhutij. ⁵² Iłuvğillu armaǵniçsut aasiñ iñugiaktuat Agaayyutim iñuji tuqgaluaqtuat anitqikhutij. ⁵³ Anitqianikamij uniññiçaiç iłuviqtiñ, glaan aquagun anitqilihan Jesus-ñum nunaaqqimuñiçsut ipqitchuamun sagviqhutij iñugiaktuanun iñuñnun. ⁵⁴ Ajuuyiuqtit ayalatiñllu qaunaksriruat Jesus-mik qiniqamij aularuamik nunamik suli supayaanik atuumaruaniq, iqsitchallapiañiçsut nipliçhutij, “Iłumun iññiginiçaa Agaayyutim.” ⁵⁵ Iñugiaktuat aǵnat qiniqtuaǵniçsut ujavaniñ. Tamatkua aǵnat maliktuat Jesus-mik Galilee-miñ savautrityaqlutij ilaanik. ⁵⁶ Ilaupmiñiçsut Mary Magdalene, Mary aakańjak James-ñumlu Joseph-ñumlu, suli aakanjak iññajisa Zebedee-m.

Jesus Iłuvığniǵaat

⁵⁷ Unnuksraaqman umialik aggigiñiçsuq atilik Joseph-mik Arimatheagmumik maliguaqtapmiñiçsuamik Jesus-mi. ⁵⁸ Utlautipluni Pilate-mun apiqsruutiginiçaa timaa Jesus-ñum. Pilate tiliriñiçsuq qaitquplugu timi Joseph-mun. ⁵⁹ Tavra Joseph-ñum atqaqamij timi aasiñ nimiq-sruǵniçaa salumaruamik ukiłhaamik. ⁶⁰ Aasiñ inillajnigaa Jesus-ñum timaa nutaamun iłuviliuqtamun uyaǵańmi, iłuviksraǵmiñun iñmiñik. Aksraanikamitruj uyaǵakpak umiñniçaa talua iłuvğum aullaqhuniasiñ. ⁶¹ Mary Magdalene-lu atlalu Mary aquppiñiçsuk akiani iłuvğum.

Munaqsrıt Iłuvığimi

⁶² Uvvaasiñ uvlutqikman, itqanaiyaǵvium uvluan aquagun, qauklińich agaayuliçsit suli Pharisee-ñuruuat utlautiniçsut Pilate-mun ⁶³ nipliçhutij, “Anjuun, itqaǵikput taavruma kinnirim uqaǵikkaja iñsuuńjaǵmi makit-qikkisiñipluni aquatigun pijasut uvlut. ⁶⁴ Taamna pisigilugu tilisiñ iłuviq qaunagillapiaqulgutu taapkunani pijsuni uvluni. Maliguaqtai aggipiqaqtut tigliglugu timaa Jesus-ñum aasiñ uqautilugich iñuich anitqinjñiługu tuqumiñ. Taatnasiq sagluńiq piggitlukkisiruq sivulliǵmiñ sagluutimiñ.” ⁶⁵ Pilate-ñum uqautiniçgai, “Piksraǵusi ajuuyiuqtinik qaunaksriksrapsitñik qaunagityaqsiuñ iłuviq pisuqtilaapsitñi.” ⁶⁶ Tavrallı utlautiniçsut iłuvığmuń armaǵumiñaiyaǵiaqlugu uyaǵak, suli qaunaksrińiçlugu ajuuyiuqtinik.

Jesus Anitqiksuq Tuqulıǵimiñ

28 ¹ Aquagun minguiqsiąǵvium, qauniuraağataqtuami sivulliǵmi uvluanı akunniqsaam, Mary Magdalene-ñumlu atlamlı

Mary-m qiniñigiaqniñaak iluviq. ²Tavratavrani suamaruamik nuna iliq-sraqtuq, atakkii isaqgulgan Atanğum atqaqhuni qilañmiñ aksraktinniçaa uyaqgruaq paajanıñ aasii aquvirvigiplugu. ³Qinñaja atriqañiqsuq ikiñipalajmik, suli atnuñaaji qatigniqsut aputitun. ⁴Iqsiiplugu qau-naksrit uuliksiñiqsut. Iliñiqsut tuquñaruatun inuktitun. ⁵Isaqgulgum uqautiniçik ağnak, “Iqsiñatik. Ilisimagiga ivaqlıqtik Jesus-mik kikiaktuutrauruamik. ⁶Uvaniingıtchuq. Anjqiñiqsuq nipliñigmisun. Maunağıtchik. Qinñiatku Atanğuruam nallavia. ⁷Aullağıtchik qilamik uqautilugich maliguaqtai, ‘Anjtiqinñiqsuq tuquñigmiñ aullaanikhunu sivupsitñi Galilee-mun. Taamani qiniñigisigiksi.’ Tavruñaaglaan.” ⁸Aullaqtıqtuk qilamiksruaqhutik ilüvimiñ iqillağmik quviasulla-piágataqhutiglu. Aqpaqsruaqhutik uqautrityaqtuk maliguaqtaiñik. ⁹Uqautrityaqtaqtılgıç maliguaqtaiñik taimmaiñaq Jesus-ŋum nalauniçik nipliutigaluni, “Paqlagiptik.” Taapkuak utlakługu tiguniñaak isiganjıun, aasiiñ agaayyuvigiplugu. ¹⁰Uvvaasiñ Jesus-ŋum uqautiniçik, “Iqsiñatik. Aullağutik uqautityatkik aniqatiutka Galilee-muqulugich. Taamani qiniñigisigaatna.”

Munaqsrit Quliaqtuálhat

¹¹ Tavruguuq, igliqtitlugik iļajich qaunaksrit nunaaqqimuñniqsut uqautiaqsiplugich qauklıñich agaayuliqsit iluqanitñik atuumaruanik.
¹² Uvvaasiin̄ taapkua katimaanikmata sivulliuqtigruatlu sivunniuq-hutin̄ ajuyyiuqtitlu qaitchiniňgaich manigayaanik ¹³ uqautiplugich, "Uqautiyumagisi iñuich, maliguaqtaiñ tikitługu unnuami timaa tig-lijñiňgaat siñiktitluta aullautipluguasiiñ. ¹⁴ Taamnaasii uqautauruaq kavanauruam tusaaniqpañ quyaliňiaqsaqisigkput qanuutaisitchagusi."
¹⁵ Ajuyyiuqtit akuqtugnigaich maniich tupigiplugu urriqsuusiaq-tiq. Taamna quliaqtuaq siaminjasugaaqtuq akungatni Jew-łjuruat uvluvanqunaglaan.

Jesus Sagviqsuq Maliguaqtimiñun

¹⁶Tavraasiin qulit atautchimik maliguaqtit Galilee-muñiqsut iiggimun Jesus aullaqvigitqukkajanun. ¹⁷Uvvaasiin qiniqamitruj agaayyuviginiqaat, aglaan ilaqisa nalupqisuitigiplugu. ¹⁸Jesus-łum tikitluni uqautinigai, “Agaayyutim sañjiksriñiigaaja ajalatagitlasiplugich qilaqmiittuat nunamiittuatlu. ¹⁹Taatnamik aullaqusi iñuñun nanipyaaq nunami maliguaqtiguqtititchi, paptaaglugich atqagun Aapauruamlu Igñiğuruamlu Ipqitchuam Irrutchimlu, ²⁰Ilisautilugich kamaksritqulugich iluqajitnik tillisigikkamnik ilipsitñun. Nalupqiyumiñaítkaksi nayuutiliiga ilipsitñi ataramik isuklitchaágatahanunaglaan nunam.”

Uqałhich Aglaanji Mark-ŋum

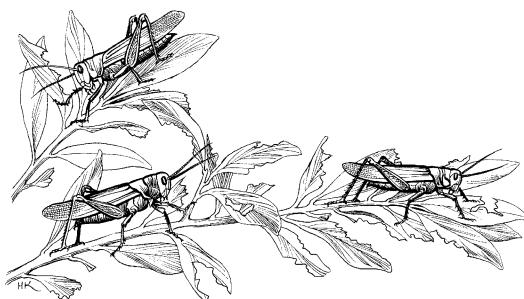
John Paptaaqtitchiri Quliaqtuaqağniqsuq

- 1 ¹ Uvvauna tusaayugaallautauruq Jesus Christ-kun, iğñijagun Agaayyutim. ² Agaayyutim uqautaa aglausimaruq sivuniksriqirikun Isaiah-kun, itna,
“Ataŋii, tuyuğigisigiga uqqiraqtiga sivupni
itqanaiyautitqulugu tumiksran sivunnapni.”
3 “Iñuk tuqłiraqtuq iñuiлаamiň:
Itqanaiyautisiuj apqutiksraja Atangum,
nalǵuğlugu tumiksraja!”

Isaiah 40:3

- 4 Atuumasimaruq taatnatun, John Paptaaqtitchiri quliaqtuaqami iñuŋ-nun iñuiлаami itnaqhuni, “Paptaaqtillusı mumiqqaağusi killuqsautipsitňiň Agaayyutimli natqigutigisigai killuqsautisi.” ⁵ Iñugiaktuat iñuich aggiu-maurağniqsut ilaanun nakirkapayaaq Judea-miň suli Jerusalem-miň. Quliagimatigik killuqsautitij John-ŋum paptaağnígai kuuŋmi taggisi-qaqtuami Jordan-mik. ⁶ John atnuğaaqağniqsuq pikukturuam amianik, qisiŋmik tapsıqaqhuniļu, niqıqaqhuniļu pigligianik suli igutchaich siig-

ňaqtallianjıtňik nanipayaaq paqitnami. ⁷ Quliaqtuaqtuq, “Aŋunimma tikiumagisiruq kamanatluktuaq uvajniň, aasiň sinjiłguyumiňait-chuŋaunniň aluğutiňnik. ⁸ Aa, ilumutun paptaağ-laugipsi imikun, aglaan ilaan paptaağisigaasi Ipqitchuakun Irrutchikun,” itnaqhuni.

(Mr 1.6)

Jesus Paptaakkaupman Aŋiqusaqsiuplunilu

⁹Taipkunani uvluni Jesus aggigñiqsuq Nazareth-miñ Galilee-miittuam. John-ñum paptaagnigaa Jordan-mi. ¹⁰Jesus-ñum qakipqauraqami imiğmiñ tautuñnígaa qılak aŋmaqman. Agaayyutim Irrusia atqaqhuni miññiqsuq ilaanun tiŋmiagruuratuń. ¹¹Nipi tusagnaġniqsuq pakmakna, "Ilvich piqpagiplutin Igñigigikpiń, quyalimaágikma."

¹²Tarakjatarra Ippitchuam Irrutchim aullaqtinnigaa iñuijaamun. ¹³Taavani iñuiilaami inniqsuq malgukipiaq uvluni, aasiñ tuung'aum uuktuallajnígaa. Nayuutiniqsuq iñuiilaam niğrutiñi, aasiñ isagulgich savautityaġnígaat.

Jesus Tuqluğniqsuq Sisamanik Iqaluñniaqtinik

¹⁴Taipkunani uvlni Herod-ŋum, umialguruam, John tiguplugu isig-nigaa. Jesus utlautiniqsuq Galilee-mun quliaqtuaqhuni tusaayugaajanik Agaayyutim. ¹⁵Nipliġñihsuq, “Pakma aŋaayuqautaa Agaayyutim qalliplu-ni atuumaaqsiruq. Isummitqigitchi ukpígilugulu tusaayugaagiksuaq.”

¹⁶Uvviasiïñ Jesus pisuktualgitluni siñaagun narvañan Galilee-m, tautujniïgik aniqatigiik, Simon-lu Andrew-lu, kuvriñiaqniqsaak naruvami, iqaluñniaqtaaplutik. ¹⁷Jesus-ñum nipliutigik, “Maliksikja. Uvakjaniñaglaan piññaqniagisirutik iñuñnik aqaluñniaqtitun.” ¹⁸Tarvauvaa uniññiçinik kuvraqikkatik maliaqsipluguasiïñ.

¹⁹Tarakjatarra Jesus pisuktualaallakhuni tautukkik aniqatigiik, James-lu John-lu, iğñak Zebedee-m, kuvriugniqsuak umiaġmikni. ²⁰Jesus-ŋum tautupqauraqamigik tuqluġniġik. Unisigaaktarra aapagikkaqtik Zebedee akiññakniaqtuanun savaktaiñun umiammi, maliaqsipluguasiñ Jesus.

Iñuk Irrusiqłulik

²¹Tikitñamiq Capernaum-mun minguiqsiagvium uvluani Jesus katraqviatnuktiqniqsuq ilisautriagsipluniasiin. ²²Katimaruat aarigaa-
gusunniqsut ilisauttutaiñik atakkii ilisautripluni ajalatchiñiqaqtuatun,
atlakaupluni ukunakja aglaliqiriniñ. ²³Jew-ñuruat katraqviatni piqagniq-
suq irrusiqñulijmik nipliaruamik, ²⁴“Ilaksianatigut. Jesus Nazareth-miu,
suniaqpisigut? Uvrujaqpich piyaqqugukhuta? Naluñitchiga kisuuti-
laan, ipqitchuajurutin Agaayyutim tuyugikkaja.” ²⁵Jesus-ñum tarra
tiliñigaa irrusiqñuk itnaqlugu, “Qinuisaagiñ! Anilutinaasii aŋutmiñ!”
²⁶Irrusiqñuum iñukniaq nagliksaaqtituullañigaa qiqsruqmatununniñ
igialapkaqpauraqñugu uniksaqamiuj. ²⁷Iluqatiñ tautuktuat taavrumija
quvigutchakpagitlutiñ apiqsruqtuutiaqsiñiqsut avatmun, “Qanusiuniqpa
una? Qanusiuniqpa nutaaq ilisauttun? Una ajuñ aŋalatchiñiqaqhuni
tilitlaniqai irrusiqñuich, aasii iliñisa tupigitlaniqaat.” ²⁸Qilamik tavra sia-
minniqsuq taamna atuumaruuaq nunaaqqipayaanun Galilee-mi.

Jesus Mamititchiñiqsuq Iñugiaktuanik Iñuļnik

²⁹Anikamiŋ Jew-ŋuruat katraġviatniň tupqatnuŋniqſut Simon-kutlu Andrew-tkutlu, piqatigiplugik James-lu John-lu. ³⁰Simon-ŋum aakaruuaŋa nalaniqſuq uunaqļukhuni. Jesus tikipqauraqman uqautiniġaat atniġ-ñaġniplugu. ³¹Utlaklugu aġnaq tiguniġaa argaigun makitlugu, aasiiň uunaqļunġiqliqhuni. Tavra niqļiuġutiaqsiňiġai. ³²Minguiqsiagvium uvluu nuŋitman, unnuksraakun siqiňiŋ nipiiankhuni, iñuich tikiutriňiqſut ilaanun tamatkunija atniġnautiliŋnik atlakaagiňnik suli irrusiqliŋnik. ³³Iluqatiŋ nunaaqqim iñui katiniqſut taavrūma tupqum sivuġaanun. ³⁴Jesus mamititchiñiqſuq iñugiaktuanik atniġnautiqaqtuanik atlakaa-ġiňnik suli anipkaipluni iñugiaktuanik irrusiqliŋnik. Ilaan irrusiqliuich nipliquŋiňiġai atakkii ilisimaniġaat kisuutilaaja.

Jesus Quliaqtauġniqſuq Galilee-mi

³⁵Uvlaatchaurami qaugaluaqnagu Jesus aullaġniqſuq nunaqqimiň iñuilaamun. Tavrani agaayuniqſuq. ³⁶Simon-ŋum piqasiqhuni piqatmiňik pakaqsiniġaa. ³⁷Paqitnamitrujaasiiň nipliutiplugu, “Iluqatiŋ iñuich qiniġukkaatin.” ³⁸Aglaan Jesus-ŋum kiuniġai, “Aullaqtusraurugut atlaman nunaqqimun. Uvaŋali quliaqtauġumauja taamani atakkii piqutigiplugu aggisuaŋjuruja.” ³⁹Tarra ilaa quliaqtaaqtuq katraġvinjitiň iluqaani Galilee-mi, anipkaipluniľu irrusiqliŋnik.

Jesus Mamititchiñiqſuq Auyugaqtualijmik

⁴⁰Tarrasuli una auyugaqtualik tikiumaniqſuq Jesus-mun sitquqhuniasiiŋ iñiqsruqļugu ikayuqpluni, “Ilvich pisuksiňaġuvich mamitiħhiňaugik-ma.” ⁴¹Jesus iłunnejtchaqniqſuq, isakļugich argagikkani aksikļuguasiiň. Nipliutiniġaa, “Pisugaağluja, mamititqugikpiň.” ⁴²Jesus nipliqliuqqaq-tuq taavrūmija, taamna tavrakjatchiaq iłuaqsiруq auyugaqtuaġmiňiň. ⁴³Tarra Jesus-ŋum taamna ajuŋ aullaqtitkaluaqnagu iñiqtiġniġaa, ⁴⁴“Uqautiniaqnanu kiňaunniňi aglaan agaayuliqsimugutin, qiniqtičhumigħiň iłuaqsiħiň ilaanun. Aatchuutiyumautin tuniħħautinik Agaayyutmun tuvräglugu Moses-ŋum tillisigikkajha mamititkaatinkii. Taatnaġuvich iñupayaam iļitchuġiniġaa mamitilaan.” ⁴⁵Aglaan taamna ajuŋ aullaqami uqallaqsiňiqſuq atqunallapiaq siamitlugu mamitikkauħi. Taatnaqħuni Jesus isitqilguiňniqſuq nunaqqiňun, aglaan aullaġniqſuq iñuilaamun, iñuichaasiiň utlaaġaaqsiplugu nakitjapayaaq.

Jesus Mamititchiñiqſuq Aġutmik Aulatlaitchuamik

2 ¹Kiŋuagun ikituurat uvlut Jesus utitqiňniqſuq Capernaum-mun. Iñupayaat uqaaqsiňiqſut aiñiplugu. ²Iñugiaktuat kativagitlutiň

(Mr 2.4)

tavrūja iniksraigutiniqsut tupqum iluani naagaunniñ paam silataani. Jesus-ñum quliaqtuaǵutiniǵai Agaayyutim uqałhanik. ³Tarra sisamat iñuich tavrujautrińiqsut aulatlaiļaamik iñuymik. ⁴Qalligaluaqhutiq tikilguińiǵaat Jesus iñugiakpagitlutińi iñuich. Tavra ańmaqługu tupqum qilańa atqaqtinniǵaat taamna aulatlaiļaq qaatchiaqtuummaan. ⁵Jesus-ñum iłitchuqlıqamiń ukpiqsrisiqaqtilaanat, nipliutiniǵaa aulatlaiļaq, “Nukatpiaq, killuqsautipnik natqigutigikpiń.” ⁶Ilańich aglaliqirit aquppiruat tamaani isummatiqágniqsut itna, ⁷“Suvata una uqaqpa Agaayyutitun? Taamna uqaǵnıqłuktauruq. Agaayyun kisimi natqigutritlaruq killuqsautinik!” ⁸Jesus-ñum irrutchıǵigmigun kanıqsıaǵılıqamigich uqapılıħhat, nipliutlıgnıǵai, “Suvata uqapılıkpsi isummatipsigun? ⁹Qanuq una nipliutitquvisiuq aulatlaiļaq, ‘Killuqsautipnik natqigutigikpiń’ naagaqaa nipliutiħhanik, ‘Makillutin, uqummattitn tigulugich pisugıń? Nalliak qaǵanatlukpa? ¹⁰Aglaan iłitchuqıtqugipsi Iğńińjan Ańutim ajalatchińiqałhanik maani nunami natqigutritłapluni killuqsautinik.’ Tavrani nipliutigaa aulatlaiļaq, ¹¹“Tiligidkiń, ‘Makillutin, tigulugu qaatchian aggıńiń!’” ¹²Tavrakjatchiaq taamna ajuń makitiqtuq. Tiguplugu qaatchiani aullaǵnıqsuq nakuqsipqauraqami. Qińiqtuapayaat taavrumińa

quvigutcharjnisut. Kamasruaqsiñigaat Agaayyun, “Tautunqajitchugut taatnatchimik,” itnaqhutinj.

Jesus Piksraqniqsuq Levi-mik

¹³ Jesus taivrumujalgiñniqsuq siñaanun narvajan Galilee-m aasii katirviginigaat iñugaagruich. Ilaan ilisautiaqsiñigai. ¹⁴ Tamaani apqua-saaqami tautuñigaa Levi, iñgiñikkaja Alphaeus-ŋum aquppiruaq savaagmiñi manniqipluni. Tavra Jesus-ŋum nipliutipmani itna, “Malijŋa,” taavruma makitluni maliutligñigaa.

¹⁵ Aasiñ taavruma aquagun Jesus niġiñiqsuq tupqani Levi-ŋum. Inugiakutat tax-siliqiritlu atlat killuliqiritlu aquppiqatiginigaich Jesus-ŋumlu maliguaqtaiñlu. Tamatkua iluqatiñ maliaqsipmiñigaat. ¹⁶ Aglaliquirit suli Pharisee-ŋuruuat tautuñigaa niqiqtatqaqlugu tax-siliqirinik suli killuliqirinik. Taapkua nipliutigaich maliguaqtai, “Suvaata ilaa niqiatauva suli imiqatauva tax-siliqirini suli killuliqirini?” ¹⁷ Jesus-ŋum tusaakamigich nipliutigai, “Iħaqtuat taapkua atniġñaitchuat inuq-srañjitchut taaktinik aglaan iliñich atniġñaqtuat. Uvaña aggnejitchu ja aiyugaagiäglugich nalaunjaruat aglaan killuliqirit.”

Apiqsruun Uisauraalikun

¹⁸ Maliguaqtai John-ŋum Paptaagirim suli Pharisee-ŋuruuat uisaura-ġuuniqsuat piqsiġiplugu. Iłanjich iñuich utlakamitruj apiqsruqniigaat, “Suvaata maliguaqtai John-ŋum suli Pharisee-ŋuruuat uisauraaqmata, ilvil-li maliguaqtin taatnatlaiññiqpat?” ¹⁹ Jesus-ŋum kiuniġai atrikusautmik, “Ilgiich uumanıilaqatnigiaqtuami uisauraġniqpat ilaqtatnigiaqtuam nayuutinijanisuli? Taatnaġumiñaitchut ilaqtatnigiaqtuam nayuutiħhani. ²⁰ Aglaan uvluq tikikisiruq ilaqtatnigiaqtuam aullaġviksraja iliñit-ñiñ. Tavra uisauraġviksraqpaaluk.” ²¹ Jesus-ŋum ilisautipsaġniġai atrikusrautmik, “Inuum utuqqaq atnuġħaaq iħlaġumiñaitchaa nutaamik ukiħhaamik atakkii iħlaġuyumi nutaam utuqqaq alikpalaagisigaa, aasiñ allaq aglitħukħuni. ²² Naagasuli, iñuum utuqqaq puuq immiġumiñaitchaa nutaamik asiam misuġuanik atakkii nutaam misuqqum alikkisigaa asiam misuġuan puuja, suli asiam misuġua maqgisiruq taavrumakja puumiñ. Aglaan nutaaq asiam misuġua immiutraksrauruq nutaamun puumun.”

Qanuutautlaaja Minġuiqsiägvium

²³ Uvluani minġuiqsiägvium Jesus pisuñniqsuq nautchiivikun. Tarra maliguaqtai tamaunnaaqamij pukuñniqsut mukkaaksranik, niġiaq-siplugitaasiiñ. ²⁴ Tavra iłanvisa Pharisee-ŋuruuat nipliutilgiññigaat, “Ataġji, suvaata iliñich savakpat minġuiqsiägvium uvluani maligu-taksrakuagħnanitkaluaqtat tamarrumani uvulumi?” ²⁵ Ilaan kiuniġai,

“Agliqimasuknağıksi David-ŋumlu piqataiňlu inuqsriuňhat niqiksraqmiknik? ²⁶David isığníguguuq tupqanun Agaayyutim niğıpluniasii qaqqumik tunillaqtuutmik Agaayyutmun. Taatna atumasruuniqsaq Abiathar-ŋum qaukliuňhatni agaayuliqsit. Maligutaksraprigun kimun-unniň niqiksrauttitqurjinňigaa avataatigun agaayuliqsit. Aglaan David-ŋum niğinňigaa qaqqiaq, aasiň aatchuğniňigaa maliktigikkani.” ²⁷Taatnaqgaluaqamigich Jesus-ŋum nipliutipsaagñigai, “Minǵuiqsiägvium uvlua iňiqtauruq iňuymun aglaan iňuk iňiqtaurpitchuq minǵuiqsiägvium uvluanun.

²⁸Taatnamik Iğńija Iňuum atanǵuruq unniň minǵuiqsiägvium uvluanı.”

Ajun Argalik Pannaqłuktanik

3 ¹Jesus isitqiňniqsaq Jew-ŋuruat katragvianun. Aasiili tarani itmiňniqsaq ajuun argalik pannaqłuktanik. ²Jew-ŋuplutij sivulliuqtuat qaunaksruaqsiłgiňigaat mavruigisikmayaan minǵuiqsiägvium uvluanı, tavraami agvisiksraqsiuqługu. ³Jesus-ŋum tarra nipliutiniňigaa ajuun argalik pannaqłuktanik, “Makillutin uvuňaǵiň.” ⁴Tavraniasiňn apiq-sruqługich taapkua, “Nalliaq maliǵutaksrakuaǵnaqpa Minǵuiqsiägvium uvluanı—savaaqalıq nakuruuamik naagaqaa pigiitchuamik, anniqsaq iňuuňigmk naagaqaa tuqqutchilıq?” Aglaan ilijich nipaissaagñiqsut. ⁵Uumitchaksaahum tikiumentaliǵaluaǵniňigaa tarani aglaantuúq iňuirrutigiňigaa pitchiǵiňhatigun suli suksraqanıňhatigun, uummatiqaqhutiň siqququuamik. Tarra nipliutiniňigaa ajuun taamna, “Isivitkich argaktin.” Taavruma tarra isivinniňgai, aasiitai argai iňuaqsiňiqliq iglumiktitun iňiplutij. ⁶Tarra taapkua Pharisee-ŋuruat aullaqtigniqliq, tarvauvaas sivunuqatigityaqługich Herod-kuayaat qanuq tuqulıksraňagun Jesus-ŋum.

Iňugayaat Narvam Siňaani

⁷Jesus aullaqasriqhuni maliǵuaqtimiňik Galilee-m narvanjanuňniqsaq. Iňugaagruchi malilgiňniňgaat Galilee-miňlu Judea-miňlu, ⁸Jerusalem-miňlu, Idumaea-miňlu, ujataaniňlu Jordan-ŋum, avataaňniňlu Tyre-mlu Sidon-ŋumlu. Taapkua tusaaniňgaat kamanaqtuanik savaaqaňha utlakluguasıiň. ⁹Tarra Jesus-ŋum uqautiniňigai maliǵuaqtini umiaq ikkiviksranı tiguňhiňnaáguplugu qanimiňun atakkii iňugaagruchi ukua iňugiaksivagitlutiň tatruligaat. ¹⁰Mamititchianikman iňugiaktuanik, atlat atniğňautilgich tatviksraigňiňgaat aksigukługu Jesus. ¹¹Tamarrasuli irrusiqłulgich tautukamitruň putqataǵvigliplugu niplianiqliqitli itna, “Ilvich Iğńija Agaayyutim.” ¹²Aglaan iňiqtatagiňigai tamatkua ilijitňun ilitchugipkautigitquňitluni.

Jesus Piksraǵniqsaq Qulit Malǵuiňik

¹³Jesus kilvaqtaagñiqsaq tuňaanun kinqiktaam nunam. Tarani qiňňuaǵniňgai tamatkua pigisukkani. Tarra utlaňniňgaat. ¹⁴Nalunaiqsaǵai qulit

malğuk malığuaqtiksrat, uqqiraqtaunik taiyuqługich piqatigisukługich, tuyuğisukługich quliaqtuağıaquplugich.¹⁵ Sañjiksriññigai mamititchit-łasiplugich atniğñaqtuanik suli anitchitłasiplugich irrusiqłuñnik.¹⁶ Uvva ukua qulit malguich Jesus-ŋum nalunaiqsägikkaj: Simon-lu atchikkaka Peter-mik,¹⁷ James-lu John-lu iğñak Zebedee-m Jesus-ŋum atchikkak Boanerges-mik, mumiutiqaqhuni “Iğñiġikkak katlulam” [uumitchiyaał-lakhutigguuq].¹⁸ Suli Andrew-lu, Philip-lu, Bartholomew-lu, Matthew-lu, Thomas-lu, James-lu iğñija Alphaeus-ŋum, Thaddaeus-lu, atla suli Simon Zealot-ŋuruaq,¹⁹ suli Judas Iscariot, taamna aatchuutigitniktuaq ilaanik.

Jesus-lu Beelzebul-lu

²⁰ Akuniisuňaqani Jesus isiğniqsuq tupiğmun. Iñugaağruich malilgiññigaat. Kiisaimmatai taatnaqhutij Jesus-lu malığuaqtini-ļu niğilguiłgniqputunniiň. ²¹ Tavra ilaiň tusaakamitruq taatnaqtuaq aullağniqsut aggisityağukługu Jesus, atakkii iñuich uqautigigaat iłuan-ğiğnipługu. ²² Ilańich aglalıqirit tikiññigaat Jerusalem-miň itnaqhutij, “Jesus Beelzebul-mik ayalatiqaqtuq, aasiň anitchirağıaqtuq irrusiqłuñnik atuqługu sañjia ayalataata irrusiqłuich.” ²³ Jesus-ŋumtarra qallılaa-quniğai iñuich iñmiňun uqautiuraagaqsipługichaasiň atrikusautitigun itna, “Qanuğuni tuunğaç anittaigisiva tuunğaġmik? ²⁴ Uvva nunaaqqim ayalatai akilliliqsuutikpata avatmun, taamna nunaaqqiq suksraun-ğiğniaqtuq. ²⁵ Uvvasuli iñuich tupiğmi atingiqpata akitjaqtutilutin suksraun-ğiğniaqmiut. ²⁶ Uvva taatna qaukliat tuunğaich irrusiqłuňji piyuutigumiň avatmun, ilaan sañjia isukliññiaqtuq. ²⁷ Uvvasuli atla atrikusaun: Kiňaunniň iñuk isiğumiňaitchuq sañjiruaam iñuum tupqanun ivayaqtuaqsiłuniasiň sulliňauraŋiňik aglaan sivulliulugu pitukkayagaa sañjiruaq iñuk, tavrakjaasiňivayaqtuaqsiłuni sulliňauraŋiňik.

²⁸ “Uvvauna uqautigipsi, Agaayyun natqigutriyumaaqtuq pisugaaq-huni iñuich killuqsautipayaanitňik suli uqağniqłuktałipayaanitňik Agaayyutmik. ²⁹ Aglaan Agaayyutim natqigutiyumiňaitchaa taimuňa iñuk uqağniqłuutriruaq Ipqitchuamik Irrutchimik; taamna iñuk patchisaugisi-ruq isuitchuağuni.”

³⁰ Jesus taatnağniqsuq atakkii taapkua upyaktuqługu itna, “Taamna ayalatiqaqtuq irrusiqłuňmik.”

Jesus-ŋum Aakaŋalu Aniqatiuŋiļu

³¹ Uvvali Jesus-ŋum aakaŋa suli aniaqatiuŋi tikiññiqsut. Qichaqhutij qakma kiligiaqtinnigaat. ³² Ilańata aqappiruat avataani nipliutigaa Jesus, “Atanjii, aakanlu aniaqatiutinlu kigga utaqqiňigaat.” ³³ Jesus-ŋum kiuni-ğai, “Kiňa uvaŋa aakapiagiviyu unniň aniaqatiupiagiviyu?” ³⁴ Saatlugich aqappiruat avatmiňi nipliutipsaagnigai, “Atanjii, uvaŋa aakapiaǵa suli

aniaqatiupiatka! ³⁵Kisupayaaq savaaqaqtuaq pisułhanik Agaayyutim, taamna iñuk aniaqatiugigiga suli aakagiplugu.”

Atrikusaun Nautchiaksriqirikun

4 ¹Tarrasuli Jesus-ŋum ilisautiaqsiłgiññigai narvam siñaani imma. Iñuich katilgiññiqsut iñugiaksiplutij. Taatnaqmataasiin ikiniqsuq umiamun, mikiruuramik ayaktaallaklugu, aqvinniqsuq. Iñugaagruich qichaqtuiñaqtut narvam siñaani. ²Ilaan ilisautiniğai iñugiaktuatigun atrikusautitigun. Aasii ilisauittutmiñi uqaaqtuutiuraaqługich. ³“Naalagnillagitchi! Iñugguuq nautchiityagñiqsuq. ⁴Nautchirapkaqlugu nautchiaksrat ilaŋich kataqñiqsut apqutmun, aasiitai tiŋmiurat tikitlutiŋ niğinığaich. ⁵Ilaŋich kataqñiqsut uyaǵauruamun nunamun nunaqapiaŋtchuamun. Nauniqsut qilamik atakkii nunakitluni. ⁶Aasiiñ siqiñgum mayuaqami pasikługich atakkii kanjqapianitlutiŋ pannaqłujnığai. ⁷Suli ilaŋich kataqñiqsut akunǵatnun kakitlaǵnat, aasiiñ kakitlaǵnat naukamiŋ nagguviksraiğniğaich asirriňitlutiŋaasiin. ⁸Ilaŋitsuli katakhutiŋ nunagiksamen asirriaqaqniqsut. Iñugiaksiplutij nauriñiqsut mukkaaksranik atautchimiñ iñuiññaq qulijuttaaqhutij suli ilaŋich pijasukipiaquttaaqhutij suli ilaŋich tallimakipiaquttaaqhutij.” ⁹Ilaan nipliutigai, “Taamna iñuk siutiqaqtuaq naalağnilı.”

Sivuniŋat Atrikusautit

¹⁰Kisiŋjuqamiŋ, maliguaqtaiñ iñuiłlu tusaaruat ilaanik apiqsruğníǵaat taavrumuuna atrikusautikun. ¹¹Jesus-ŋum nipliutigai, “Agaayyutim sagviǵaa nalunaqtaqjanik ajaayuqautaan ilipsitňułhiňa, aglaali tamatkunuja ukpiqsriňtchuanun uqaǵaqtuja atrikusautitigułhiňa. Taamna aglausimaruaq uqałigni immiumaruq Agaayyutim itnauittutigikkaja,

¹²‘Qińigaluqaqhutij irimiknik ilisaqsritlaitchut,
unniñ tusaagaluaqhutij siutimiknik kańiqsiłlaitchut.
Kańiqsińigumiŋ mumikpiaqtut Agaayyutmun,
ilaanli natqigutigai killuqsautinjtñik.’”

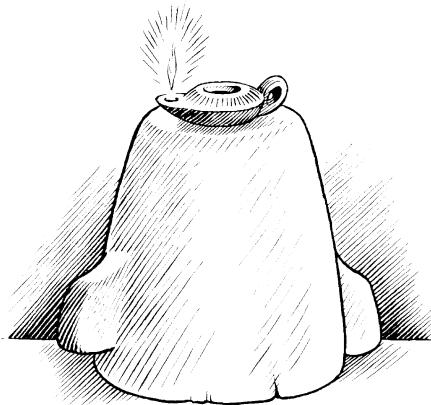
Isaiah 6:9,10

Jesus Kanjqipkaiñiqsuq Atrikusautmik Nautchiirikun

¹³Jesus-ŋum apiqsruğniğai, “Naluniqpsių taamna atrikusaun? Qanuǵmi kanjqsińiaqpisigich atlat atrikusautit? ¹⁴Nautchiiri nautchiiruq tusaayugaallautamik. ¹⁵Ilaatni uqałiq nautchiaksratun katagaqhuni apqutmun; tamatkua iñuich tusaaplugu uqałiq, aglaan tuung'aum tikitlugu qilamik aattağniğai uqałhich nautchiriuťauruut uummatiňitni. ¹⁶Suli atlat iñuich atriplugich nautchiaksrat kataktuat uyaǵauraalijmun; tusaaplugulu uqałiq qilamik quviasukhutiŋ akuqtuqługulu, ¹⁷aglaan uqałiq kanjiliňitman

akuniutlaitchuq. Kirjuagun i̱luilliūluiglu piyuqaqsuūluiglu ilipmaknik pigip-lugu uqaļiq qapiqtigaġniqsut. ¹⁸Suli atlat iñuich atriplugich nautchiaksrat kataktuat akungatnun kakitlaġnat. Taapkuwa tusaaruat uqaļigmik ¹⁹aglaan isumaaluutit ifnuuniaġlikun, kinnitniġniaġutitlu umialgutmik suli kimmuit supayaanik suqtigingiġigaġgaat Agaayyutim uqaħha. Taimmaasiiñ naurit-laitchut asianik. ²⁰Suli atlat iñuich atriplugich kataktuat nunagiksaumun: tusaakamitruj uqaļaq akuqtuqħugu suli asirriaqaqħutin, iļaġiċiħ iñuiñnaq qulitun, iļaġiċiħ piżasukipiatun, iļaġiċiħ tallimakipiatun.”

Naniq Ataani Utkusium

(Mr 4.21)

²⁵Ilaa piqaqtuaq akuqtullaagiġisiruq aglaan taavrūma piqaqtchuam annia-gisigaa pigikkani.”

²¹Jesus nipliutigikkani iłani-ġai, “Atańji, iñuich iłiraġingitchaa naniq ataanun utkusium unniń ataatnun siñgviich. Aglaan iñuich naniq iłiraġigaa naniqägvijun. ²²Agaayyutim iriqsimakkaġi pakma sagvígisigai iłaatnigu. Iñuich kańiq-simajtchaluaġumisigik pakma kańiqsigisigaich taimanigu. ²³Kiňa iñuk siutiqaġumi tusaatlaruaġnik, ki ilaa tusaali.” ²⁴Ilaan nipliutimmińiġai, “Ki, naalaġnimmaaġiksi ata! Qanutun naalaġnisilaaqsi taimma itpan, taatnatun kańiqsiaqtalaqsi itkisiruq, suli kańiqsisiaināġniaqtusi.

Atrikusaun Nautchiaksrakun Nauraqtuakun

²⁶Jesus nipliqsuq, “Atriqaqtuq ajaayuqautaa Agaayyutim iñuġmik nautchiiruamik nautchiaksranik nunamun. ²⁷Unnuagaġipman siñikhuni suli uvluġaġipman makitluni savaaqaqtuq. Qaunaksraiħaat nautchiaksrat nauraqtut, suli qanupiaq nalugaa nauħħat. ²⁸Aglaan nunam naupkaqħugu asirriraqtuq, sivulliuplu nautchiaksraq nuillagaqtuq qiniġnaqsiuraqhuni aasiitai nauqqaaqħuni puuja piċċuqmata mukkaaksram, tavrakja iluqani niqiksraq nauvaalukħuni. ²⁹Aglaan asiat nautchiirim kipputmik kipiaqsiraġġi, katitchivik tikiġiġiġi.”

Atrikusaun Mikiniqsrakun Nautchiaksrakun

³⁰Jesus nipliqsuq, “Sumun atritħavisigu Agaayyutim ajaayuqautaa iñuġnik? Uqautiniaġipsi atrisilaajanik. ³¹Atriqaqtuq nautchiaksrauramik

atiqaqtuamik mustard-mik. Mikiniqtaǵaluaqtuq nautchiaksrapayaa-niň nunami. Aglaan nautchirriutaukami nunami ³²naugaqsiraqtuq aglitlukhuni nauriapayaaniň. Akiǵugluksipluni tińmińiuch uvlutiqaǵvi-giraǵnígaat taǵǵajatni akutuqpalgich.

³³Suli iñugiaktuatigun atrikusautitigun Jesus-ŋum uqaaqtuutiraǵnígai iñuich kaniqsiłgutilaajanitatitun. ³⁴Ilaan uqautitlaitkai atrikusautailaaq-huni. Aglaan kisińjuqamij maliǵuaqtini kaniqsipkaǵniuraapiaqługich piraǵnígai.

Jesus-ŋum Quunniǵuqtitkaa

³⁵Tamarrumani uvlumi anaqaksraaqman ilaan nipliutiniǵai maliǵuaqtini, “Akmuňaqtá” ³⁶Tavrani ilijisa unińniǵaich iñugaǵruich. Maliǵuaqtai ikiniqsut umiamiknun Jesus-ŋum ikimmivianun. Atlat umiat itmińiqsut. ³⁷Anuqlıǵıqman qailiǵuqhuni umiajat immautiaqsińiǵaa.

³⁸Jesus aquani umiam sińińniqsuq akitchillakhuni. Ilijisa itiqaǵnígaat niplialaplutij, “Ataniiq, suginipitpiuŋ piyaqquǵupta?” ³⁹Ilaa makitluni iñiqtińiǵık anuǵılıl qailiǵıl, “Ki, anuǵaiǵıl!” itnaqhuni. Anuǵaiqhuni quunniǵuǵniqsuq taatnaqman. ⁴⁰Nipliutiniǵai, “Suvaata iqsivisi ukpiq-qutaitmatun?” ⁴¹Taapkua iqsılıqpauraǵniqsut. Apiqsruutiaqsińiqsut avatmun, “Qanusiuniqpa una iñuk anuǵimunniň qailiqpauratlu kamagivatruŋ?”

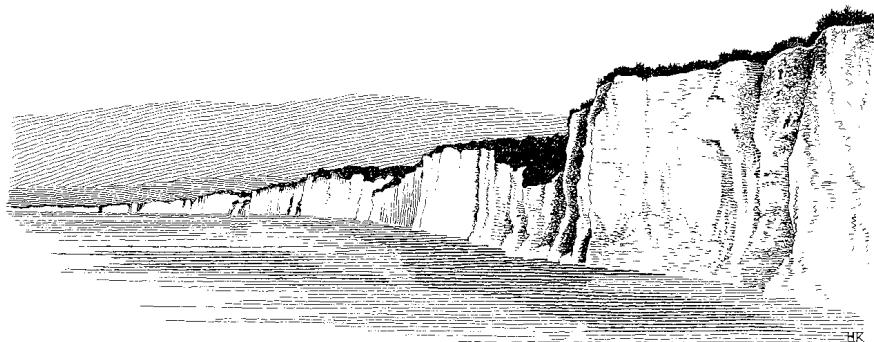
Jesus-ŋum Mamititkaa Iñuk Iñugiaktuanik Irrusiqǵuluk

5 ¹Ilijich ikaǵniqsut igluanun narvam nunajatnun Gerasene-naǵ-miut. ²Niupqauraqman umiamiň paǵnígaa irrusiqǵulgum iluvǵich akungatniň. ³Uvvaguuq taamna iñuuniǵniqsuaq tamaani. Kia-unniň iñuum qiliqsimalguitlugu kalimniǵník; ⁴Akulaiqlugu qiliǵaluaǵaǵní-ǵaat niukkunlu argaigunlu. Kiktugaalaǵnígai qilǵutini piiyaqlugich.

Kia-unniň iñuum nuyuiqsalguińniǵaa. ⁵Ataramik unnuamılı uvlumiň nayuutiraǵniqsuq nipaalapluni qipiqlakami iluvíǵich akungatni-lı qimiǵaat qaańatniň, suli iñugiaktuami killialapluni uyaǵajnun.

⁶Taińnaqıuraq qiniqamiuŋ Jesus aqpalıqsrugniqsuq ilaanun, sitquǵvigip-luguasiň sivuǵaanun. ⁷Iñuum iluaniň irrusiqǵulgum piyaa niptugalukut, “Jesus, Igńiňa Qutchińniqsalruam Agaayyutim, suniaqpiňa? Agaayyutim atqagun injigikpiň anasińjuqsaqunjtluňa.” ⁸Jesus-ŋum tiligaa irrusiqǵulk anitquplugu taavrumakňa iñuńmiň. ⁹Atakkii Jesus-ŋum apiqsru-ǵaa, “Sumik atiqaqpich?” Ilaan kiuniǵaa, “Uvańa atiǵa Iñugiaktuaq atakkii uvagut iñugiaktugut.” ¹⁰Tarra taavruma injiqsruaǵnígaa,

“Tuyuǵiniaqasigut tamarrumakňa nunamiň.” ¹¹Qanimi munaqsaqpaura-ǵniqsuq malǵuýnik kavlutiýnik kunianik, niǵińiaqhutıj qimiǵaami. ¹²Irrusiqǵulich injiqsruaqsıńiǵaat, “Isiqtittigut kunianun taapkunuňa.”

(Mr 5.13)

¹³Jesus-ηум аңиғнігай. Irrusiqłuk aullağniqsut аյутмиň, isiqhutiňaasiïñ kunianun. Iluqatiň kuniat pańalikhutij anayasuktusunjaqatiň ipnakun. Naparaǵniqsut narvamun aasiïñ ipiplutij.

¹⁴Munaqsriruat taapkuniňa kunianik qimakhutij uqautityaǵníǵaich nunaaqqiǵmiut. Tamatkua iňuich aullaqhutij tautugiaǵníǵaat tamanna atuumaruaq. ¹⁵Iňuich utlautikamiň Jesus-mun tautuňniǵaat irrusiqłuqaǵuugaluaqtuaq aquppiruaq atnuǵaaqhuni qauǵrimapluniň. Taatnaqhutij iňuich iqslitčaýniqsut. ¹⁶Tamatkua qiniqataruat uqautigiaqsińiǵaat iňupayaanun qanuq atuumalha atlaguqman irrusiqłuqaǵuugaluaqtuaq suli qanuq piyaqqulhat kuniat. ¹⁷Tavra iňuich iniqsruagaqsińiǵaat Jesus aullaqplugu nunamikniň. ¹⁸Jesus ikiaqskipman umiamun taavruma irrusiqłuqaǵuugaluaqtuaq iniqsruaqsińiǵaa maliguklugu Jesus. Maligulillapiagániǵaa Jesus. ¹⁹Naagauvva Jesus-ηум maliqujińińiǵaa aglaan itna nipliutilhińaǵníǵaa, "Ailitin ilauraaqnun uqautityakkich tamarrumiňa kamanaqtuamik Atanǵum savauttutaa-nik ilipnun suli ilunjuksrińhanik ilipnun." ²⁰Tavra iňuk aullağniqsuq, aasiïñ quliaqtuagaqsipluni nanipayaaq Qulini Nunaaqqińi qanuq kamanaqtuamik savaaqałha Jesus-ηум iňmiňun. Tarra iluqatiň iňuich quviǵusuńniqsut.

Jairus-ηум Pania suli Aǵnaq Aksikniktuaq Jesus-ηум Atnuǵaańjanik

²¹Jesus utiqami igluanun narvam, iňugiaktuat iňuich katilgińniqsut siňaani narvam. ²²Tavra aggipmińiqsuq aŋalataa Jew-ηuruat katraq-viata, Jairus-mik atilik. Tautukamiň Jesus punniqsuq sivuǵaanun.

²³Iliqsrullapiagániqsuq itnaqhuni, "Paniuraǵa amma tuquńhińaǵuqtuq. Ilińajniaqugitka argaktin ilaanun mamitquplugu. Iňuuyumauglı."

²⁴Taatnaqmantarra Jesus taamunjaqatiqagińniqsuq. Iňuich iňugiakpagit-lutiň malilgińiǵaat tatraqluguunniň. ²⁵Aǵnaqtuuq tamaaniitmińiqsuq

atniğñautiqaqtaq auñmik qulit malǵuñni ukiuni, ²⁶iňuaqsipkaǵnia-ǵaluaqtitluni iňugiaktuanun taaktinun. Akilıqsuutigiplugitunniiñ sulliňaurani iňuaqsiňniqsuq, aglaan atniğñaliqsaiňňaǵniqsuq. ²⁷Ilaan tusaakamijuñ Jesus utlautiniqsuq iňugiaktuat akunǵatigun. Tarra tunua-niň aksijñigaa atnuǵaǵikkaja, ²⁸isumapluni, “Aksikkupku Jesus-ŋum atnuǵaaja iňuaqsiyumiňaqtuňa.” ²⁹Tavrakŋatchiaq aunaqaqsrujaiǵniqsuq. Ikpiginigaa timigikkaǵmiňi iňuaqsiňi taavrumakja atniğñautmiň. ³⁰Jesus ilisimaliqhuni sajnji aullaqtillaajanik iňmiňiń kiňiaǵniqsuq tatructuani nipliqhuni, “Kia aksiksipaun atnuǵaága?” ³¹Maliǵuaqtaiň nipliutigaat, “Ilisimagaluaqļugu iňugiaktuanun tatructilaan, naagasuli apiqsrututin kimun aksiksilaagmiňik.” ³²Jesus qiniǵigniaǵniqsuq kimun aksiksilaagmiňik. ³³Taavruma aǵnam Jesus utlajniǵaa iqsiliqsiqhuni attaqsraliqsiqhuni ilisimaplunikii iňuaqsisilaagmiňik. Putluni sivuǵaanun uqautiniǵaa aksijñiplugu. ³⁴Jesus-ŋum nipliutigaat, “Ukpiqsriňiqpich iňuaqsiqkaǵaatin. Tutqiksautlasirutin, iňuaqsirutin atniğñautigikkaqniň.”

³⁵Jesus uqaqtitlugu iňańich iňuich tikiňniqsuq tupiǵikkajaniň taiv-ruma ajalataan katragvium nipliqhutinj, “Paniuran tuquaniktuq. Ilaksiatqiqiňiaqnat Ilisautri.” ³⁶Jesus-ŋum suliqutigisuňaqnagich nipliq-suat nipliutigaat ajalataa katragvium, “Iqsıňak, ukpiqsriňhiňaǵiň.” ³⁷Ilaan kiňaunniň iňuk maliqunjiňigaa avataatigun Peter-mlu, James-lu, suli John aniqatigikkaja James-ŋum. ³⁸Tikitňamij tupqanun ajalataan katragvium Jesus-ŋum qiniǵignigai kiňuvǵurit tamatkualu qiarit atqu-nallapiaq. ³⁹Isiqhuni nipliutigai, “Suvaata itnaǵniqpsi qiaplusilu? Una iľilgaaq tuquńitchuq, siňiktuaqsiňaqtuq.” ⁴⁰Tamatkua mitautigiaqsiňigaat. Uvvaasiňi anitquniǵai. Kisirjuqhutinj ajanuyaqaglu iľilgaam suli taapkua-lu piňasut maliǵuaqtai isiňniqsuq iľilgaam nalavigikkajanun. ⁴¹Tiguniǵaa iľilgaaq argaigun nipliutipluguasii, “Talitha Coum” (mumiutiqaqtaq “Niviaqsiágruuq, nipliutigikpiň, makittin”). ⁴²Tavrakŋatchiaq iľilgaaq makinniqliqsuq pisuaqsipluniasiň. Taamna ukiuqtutilaaqaǵniqsuq qulit malǵuñnik. Taapkua nayuutiruat quvígutchallapıaǵniqsuq. ⁴³Ilaan iňiqtig-niǵai kisumununniň iľitchuǵipkaqunjiługu tamanna atuumaruaq aglaan niqipkaquniǵaa.

Nazareth-miut Ukpiǵińitkaat Jesus

6 ¹Taavrumakja Jesus aullaǵniqsuq iňuguqniágvıňmiňun. Maliǵuaqtaiň malińniǵaat. ²Minǵuiqsiágvium uvluani ilaa ilisautriaqsiuruq Jew-ŋum-rurat katragviatni. Iňugiaktuat tusaakamitruj quvígusunjiqsuq nipliqhutinj,

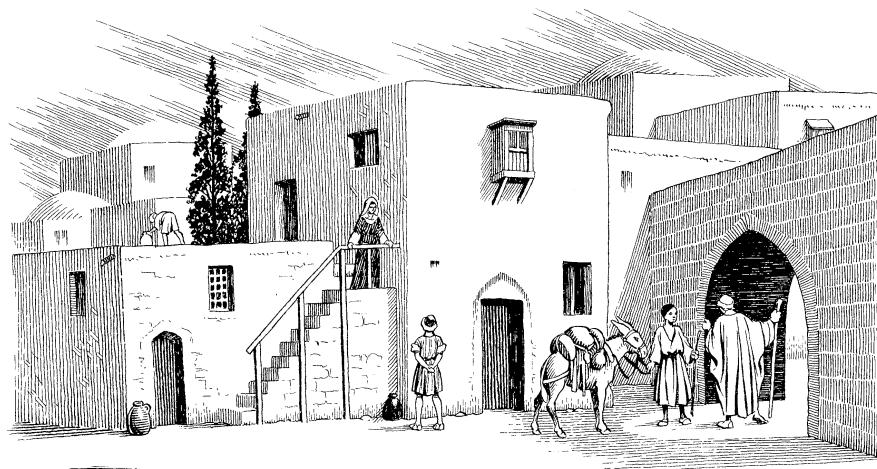
“Nakikňakiaq ilisimmatiqaqgnikpa, una iňuk? Kia marrumiňa puqit-mik aatchuǵniqpaun suli sajnjamik savaaqatlasipluni quvíqnaqtuanik?

³Taamna qiruňnik savaaqaǵuusruguuq, amii? Igńigigaa Mary-m. Suli ania-qatigigaat James-ŋumlu, Joseph-ŋumlu, Judas-ŋumlu Simon-ŋumlu, suli

aġnat aniaqatai marra iňuuniaqhutiż akunnaptikni.” Tarraasiiň ukpiġi-jiňniġaat kamanaħha. ⁴Aglaan Jesus-ŋum itnaġniġai, “Iňuich nanipayaaq kamagiraqniġaat sivuniksriqiri aglaan kamagħitlaiňniġaat iňugugviani unniň akunġatni il-ġakkaini naagaunniň kiňunġani.” ⁵Jesus savaaqal-guiňniqsuq quvinqnaqtuanik savaanik. Ilegaluġniġai argajni ikituuranun atniġnaqtuanun iħuaqsiplugichaasiň. ⁶Ilaan quvigusuutiginigaa Nazareth-miut ukpiqsrisujiħat. Jesus nunaqqiňuktaġniqsuq ilisautriaqsipluniāsiň.

Jesus-ŋum Aullaqtitkai Qulit Malġuich Maliġuaqtini

⁷Jesus-ŋum sivunniuqatiginigai qulit malġuich maliġuaqtini, aasii aullaqtitkaqsiplugich malġuuttaaqħugħiċċi. Sajnixksriňniġai anitchitħlasip-ħugħiċċi irrusiqħunejnik, ⁸tilipħugħiċċi, “Iglauħlapsitnī saagaġniaqası sumik aglaan ayauppiuramik kisian; qaqqumik unniň injiularim puukatajanik unniň manijmik aullautriňiaqası. ⁹Aluġuaqtuġusi suli atnuġaatqiutiksraiħħaġusi.” ¹⁰Suli ilaan nipliutiniġai, “Tukkuniġupsi tupiġmu atlamik tukkuksraqsiuġumiňaitħus iħallgħa aullaġnien-ħalsitnunagħlaan, ¹¹suli iňuich paġlanitpas naalaġnisu ġitpatigħlu uqalusi, unillugu nunaqqi qipsuktuġumagħikxi apyuq isigapsitnī. Taamna kilgutaugisruq il-jiġi tħalli unaku tħalli isila jaqstatnik tusaayugaġi ksuamik. [Iłłumun uqautigħipsi, qaġ-natluuġnien-ħaqtuq iñni Sodom-ŋum Gomorrah-ŋumlu atanniivium uvluani taapkunak ja iñni nunaqqim.]” ¹²Quliaqtuġutiginigħaat iňuġun isummitqiqupluginiġi mumikħugħiċċi killu q-sauti ġiġi. ¹³Suli anittai niqsut iňugi aktuanik irrusiqħunejnik iňuġni, uqsrutiqħuġi lillu uqsrutuġġiġi.

(Mr 6.7)

John Paptaaqtitchiri Tuquniqsuq

¹⁴Herod-tuuq, Galilee-m umialga, tusaaniqsuq Jesus-mik atakkii iñuich uqaqaqniqsut ilaanik nanipayaaq. İlajich iñuich nipligñiqsut, “John Paptaaqtitchiri aŋitqinjñiqsuq tuqulıgmiñ. Taatnamik savaaqatlasiñiqsuq quviquaqtuaniq.” ¹⁵Atlat nipligñiqsut, “Elijah-ŋuvatluktuq.” Suli atlattuuq uqaqniqsut, “Sivuniksriqiravaluvaluktuq ilanatitun taipkua kamanaqtuat sivuniksriqiritun ijilǵaan.” ¹⁶Aglaan Herod tusaakami nipligñiqsuq, “Una John-ŋuniqsuq niaquikkaǵa, makitqikhuni tuqulıgmiñ.” ^{17,18}Sivuani Herod-ŋum ilaqaqtigiliutinikkaja aniaqatmi Philip-ŋum nuliaja atilik Herodias-mik, John-ŋum sua-kataǵaluaǵniǵaa Herod, “Maliǵutaksrakuagınanǵitchuq aniaqatvich nuliaǵikkaja tuvaaqasiutigupku.” Taatnaqlugu Herod-ŋum tigupkaǵniǵaa John isiqsiviymuktitluguasiiñ aǵnaqtij quyalisukługu. ¹⁹Aasiiñ Herodias-ŋum qinnautigaluagınigaa tuqqutchukkaluaqlugu, aglaan taatnalguiñiǵaa piqutigiplugu Herod. ²⁰Herod-ŋum attaǵiniǵaa John ilısimaplugu nalaunıapluni ipqitchuaq iñuk. Taatnamik tugluaq-simsaǵniǵaa. Naalaǵnisuullapiagaa John tutqiilılısuugaluaŋŋaǵmi naalaqtuapayaaqamiuq.

²¹Kisaimma Herodias-ŋum piviksranı nalautitpaa. Herod-ŋum anni-vilirvia tikitman aiyugaaqlıqhuni qauklıjıtňik kavamauruat, aŋuyaktillu qauklıjıtňik suli sivulliuqtıjıtňiglu Galilee-m. ²²Tavra pania Herodias-ŋum isiqhuni sayuǵniqsuq quyaliplugu Herod suli tuyuǵmianı. Umialgum nipliutiniǵaa aǵnauraq, “Iniqsruǵiñ, sumik piqaǵukkapnik aatchuǵi-sigikpiń.” ²³Akiqsruutiniǵaa taamna aǵnauraq, “Qanutchipayaamik ińiǵupqa qaitchigisigikpiń, avvanjanikunniñ atanǵuvijma.” ²⁴Niviaqsiaq aakamińukhuni itnaǵniǵaa, “Sumik apiqsruǵisivik?” “Apiqsruǵumautin niaquanik John Paptaagirim,” aakarjan itnaǵniǵaa. ²⁵Taamna utiǵniq-suq qilamiksruaqhuni umialıjmun nipliutiplugu, “Uvaja aatchuquruja ilipnun akkupak niaquanik John Paptaaqtitchirim puggutamun ilı̄lugu.” ²⁶Umialgum tusaakamiuj aliasulıllapıaǵniqsuq. Aglaan akiqsruqtutni pigiplugu suli pigiplugich tuyuǵmiani itigautipchangitchaa. ²⁷Tarva Herod umialik tilisiñiqsuq niaquıqsirimik niaquanik John Paptaaqtitchirim aggiutritquplugu. Taavruma isiqsiviymukhuni niaquıǵniǵaa John. ²⁸Aasiiñ aggiutiplugu niaqua puggutamun ilı̄lugu qaińniǵaa aǵnauramun, aa-sińiń aǵnauram qaitługu aakamińun. ²⁹Tavrakja John-ŋum maliǵuaqtaiń tusaapqauraqamitruj taamna, aińigaat timaa tugvaǵiaqluguasiiń.

Jesus Niǵipkairuq 5,000 Aŋutinik

³⁰Uqqiraqtit utiǵniqsut Jesus-mun, uqautipluguasiiń savaagikkag-miknik suli ilisautrıǵigmiknigli. ³¹Iñuich utiqtapaitlıutıń maliǵuaqtai

niiggiviksraignigaichunniñ. Taatnaqhuni Jesus-ñum niplutiñigai, “Kiata, kisiñjuuguutiluta iñuiłamun, minguiqsiallagiağıtchi.” ³²Tavra aullağniq-sut iñuiłamun umiakun kisimiiñ. ³³Iñuich tautukamisigij aullaqmata, ilisaqlıgnıgaich. Aqpatkaqsılıgınıqsut iluqaitñiñ nunaaqqiñiñ tikiumasuk-hutij sivuniğvigikkajatnun taapkua sivuatni. ³⁴Jesus niukami umiamıñ tautuñniqsuq iñugiaktuanik iñuñnik. Ilunjuçchañniqsuq atriliutiplugich ipnaiyaatun munaqsrailaatun. Tavra Jesus-ñum ilısautiurağatasrugruñ-nigai. ³⁵Uvluqpaguqman malığuaqtaiñ utlañniqaat Jesus niplutiñilugu, “Manna nayukkaqput iñuitchuq, suli unnuaqsiyaa. ³⁶Aullaqtitkich iñuich nunaqqiuranun. Tauqsiğıaglich niqksrağmiknik.” ³⁷Tarra Jesus-ñum kiuniğai, “Aatchuqsigik niqiksrajanitñik.” Taapkua apiqsruğniqaat, “Qaqquqsitquvisigut malǵuk tallimakipiaq akiksrajanaknik niğipkautiksrajanitñik?” ³⁸Jesus-ñum niplutiñigai, “Qanutunmi samma qaqqianjuraqaqpisi? Iłitchuğiniurallaktigitchi.” Iłitchuğikamitruj Jesus uqautigaat, “Paqittugut tallimanik qaqqianjuranik suli malǵuñnik iqaluñnik.” ³⁹Tiligiñ iñuich aquvititquplugich ivigaamun. ⁴⁰Tavra tallimakipiaqutqataaqługich suli malǵukipiaq qulitqataaqługich aquvititkaich. ⁴¹Tiguniğai tallimat qaqqiaju-rat suli malǵuk iqalugauraak, aaǵluqhuni qılañmun quyyatiplugich. Aasiiñ avguqlugich qaqqiat suli iqalugauraak qaiññigai malığuaqtimiñun autaaqup-lugich tamatkunuña nijisuktuanun. ⁴²Iñuich niğinñağniqsut, iluqatiňaasiiñ niğisuellapıaqhutij. ⁴³Niğisuijanikmata katinnıgaich qulit malǵuk aguup-maich ilakunik imalgich. ⁴⁴Taapkunani niğiruani 5,000-ñuniqsut aejtit.

Jesus Pisrukman Imiğmi

⁴⁵Niğianipqauraqmata malığuaqtai aullaqtikai umiakun sivumiñi narvam igluunun, amuña nunaqqiuranun Bethsaida-mun. Aasii taatnaanikami aitqu-niğai taapkua iñugayaat. ⁴⁶Suli aullaqtikanikamigich mayuğniqsuq iğgimun agaayutyaqhuni. ⁴⁷Qaumauraarjaan unnuksraaqman umiaq ilıñniqsuq qitqa-nun narvam, Jesus kisivlipkaqługu nunami. ⁴⁸Qiñığniğai sakuullapiaqhutij iputtuat atakkii paaqługu anuǵi. Tamaaniguq uvlaatchaurağuqman pisuk-tuağniqsuq qaanjagun imǵum. Qaanıqsagumaruatun piñigai. ⁴⁹Tautuñniqaat ilisägipmiñagulu pisuktuaqtuaq qaanjani imǵum. Aliuqtuaqsıñasugiplutin nipliagaqsıñiqsut. ⁵⁰Qiñiqamitruj iluqatiñ tataminniqsut. Qilamik Jesus-ñum nipliutigai, “Quviatchauğigitchi, uvañauraña, iqsıñası.” ⁵¹Tarra utlañni-ǵai ikipluni umiamun, aasii anuǵaiqhuni. Taapkua quviğutchallapiağniqsut. ⁵²Tautukkaluaqługu Jesus niğipkaipman qaqqunik iñugiaktuanik kanıqsi-malguiññiğaaatsuli kisuutilaara, ukpigilguıtługu tavrakii.

Jesus Mamititchiruq Atniğñaqtuanik Gennesaret-mi

⁵³Taapkua ikaaqługu narvaq tulañniqsut Gennesaret-mun.

⁵⁴Niukaminj umiamıñ iñuich ilisaqlığutiniqaat Jesus. ⁵⁵Iglauñiqsut

iluqaani nunami Jesus-muutriaqsiplütiŋ atniğñaqtuanik akiyaq-hutiq siñigviksummaisa iłitchugikamitruŋ Jesus sumiitilaaja.

⁵⁶Napmupayaaq Jesus nunaaqqiuramukman suli nunaqpajmun iñuich aggiutruġniġaich atniğñaqtuat iłliuqaqħugħich tumitħħaanun apqusaagaksrajiñun Jesus. Tamatkua iñuich iñiqsruġniġaat Jesus atniğ-ñaqtuat aksillajniaġukħuguunniñ atnuġaaja. Aasiñ taatnaqamitruŋ nakuqsiraġautiginigaat.

Sivulliajisa Iłisauṭtutigikkajja

7 ¹Tavra ilaġisa Pharisee-ġuruat suli aglaliqirit aggħijsuat Jerusalem- miñ utlaġnigaat Jesus. ²Tautuṇiġaich Jesus-ġum maliguaqtit ilanja niġiruat iġġuġaluaq nagħiġi argatiż Pharisee-ġuruat pirakṣriutta-titun iñuġjnun. ³Pharisee-ġuruat suli atlat Jew-ġuruat niġillaiñiġqsut iġġuġaluaq nagħiġi argatiż, kamagiplu īlisauṭtutaat sivulliaġikkäġmiż iñiġġaanimakja. ⁴Aikamij tauqsiġniāġvij miñ sunik niġillaiñiġisut iġġuġaluaqatiż. Suli iñugiaktuat pirakṣriutiżiċċi aapamij maliġutmiġaich itnatun ittuat, iġġuġlūgħiġi qallutit suli utkus iħix suli puggutat. ⁵Tavra Pharisee-ġuruat suli aglaliqirit apiqsrugniġaat Jesus, “Suvaata maliguaq-titin maliġutin ittpat īlisauṭtutigikkajitni k-sivulli apta, niġiplu iż-qaqqianik iġġuġniġilaanik argajmiknik?”

⁶Jesus nipliutigai, “Ukpiġju-aqtawruasii, Isaiah sivuniksri qiri nalauttuq uqaqami ilipsigun, itnaqħuni,

iñuich kamaksrulgħaluaġġa at ja uqaħħiňaġmiktigun
agħlaan uummattin jidu uqasiksu uvamniñ [piqpagħillapi angitlu].

⁷Kamaksruutaat uvamnun tanjiġi laa jħor
atakkii ilisautrirut iñuich īlisauṭtutaitni k-iliplu għiġi
maliġutaksraġiru tun Agaayyutim.

Isaiah 29:13

⁸Kamagiġitkalu aġġisi tillisai Agaayyutim, agħlaan kamaksriplu ilitqutchi-ñi k-iñuknitjaqtawruanik.”

⁹Jesus-ġum nipliutipsaġniġai, “Yaiy, nalunġitkalu aġġiġkxi qanuq ayaksimaa liksraġa tħalli tillisai Agaayyutim. Īlisimagaluaqħugu atuuma-niaqtaksrauraq Agaayyutim pisuħħagħu kamagiraġiġit kisi agħlaan īlisauṭtutisi malikkisi. ¹⁰Moses tilisiñiġsq, ‘Kamagiyumagiñ aapan suli aakan’ suli ‘Kiñaimna uqapi luu triruaq aapamiñi k-suli aakamiñi k-tuqqutaksraupiaqtuq’. ¹¹Aħlaan itna īlisautrirusi iñnum nipliuti l-ħiñna uplugin k-aġġiġi Agaayyutim (mumiutiqaqtuaq ‘Ikayuġġukkalu aġġiptik agħlaan qaiñjaniktu ja Agaayyutmu). ¹²Taatnaqamigguuq patchisaiya qiegħi iż-ikayu l-ħiġiġi Agaayyutim taavrムuuna īlisauṭtutipsigun. Suli iñugiaktuat atlat īlisauṭtutipsi atuumanġiġaġiġi.”

Sut Qaayuġnaqsiruat Iñuŋnun

¹⁴ Uumaguuq tuqħuġniġai iluqaisa iñuich ijmiňun niplutipluginich, “Naalaġni l-laksitja, kaņiqsiyumausi! ¹⁵ Isaaġaqtuaq iñuŋmun siłataaniň qaayuġnaqsiraġuta u jitchuq aglaan samna anniuġaqtuaq u ummatmiňiň. ¹⁶ [Kiňa iñuk siutiqaqtuaq tusaali.]”

¹⁷ Jesus-żum unitħamigħi iñugħayaat isigniqsuq tupiġmu. Maliġuaqtaiň kaņiqsimasrukhutij apiqsrulgiň ġaat taavrumuuna atriku kusautikun. ¹⁸ Suakataġniġai, “Kaņiqsi l-lai iñni qapta! Tusaajjitchuatun! Uvvaami qanutchim siłataaniň isaġaqtuam qaayuġnaqsiraġa jitchhaa iñuk. ¹⁹ Atakkii isaġaqta jitchuq uummataanun aglaan aqiaġuanun anipluniasiň timimiň.” (Jesus-żum nipliutigħi kmauq taamna niġiñaq-sigai niqipayaurat.) ²⁰ Niplipsaaqtuq, “Sagħviqsiqata qtuam iñuŋmiň taavruma qaayuġnaqsiraġigħaa iñuk. ²¹ Samakha anni uġaġaqtu uummataaniň iñuum, pigiitchuat isummatit: sayuża liq il-aqataunnani, tiglyu liq, iñuaqtu liq, ²² atlantu liq, kaviuġutiqa liq, pigiiliqi liq, kinnitni liq, iż-żiġi-nun ajałalgu liq, sanjaku liq, uqaġniq fuqta liq, kamanaġasrugħi liq, kinna jaqqa liq. ²³ Iluqatiż taapkua pigiitchuat sagħiġaqtu iñuŋmiň, qaayuġ-naqsiplugu asiiň taamna iñuk.”

Ukpiqsriha Aġnam Jew-żuġġitchuam

²⁴ Tavraknejha Jesus aullaġniqsuq tujaanun Tyre-m suli Sidon-żumlu. Isigniqsuq tupiġmu nalutqugalua qhuni iñuŋnun. Aglaan nalujiġi nniġi ġaat. ²⁵ Uvvauna aġnaq paniura qaqġiñihsuaq irrusiq fuļiżmik. Tusaanigħi imma Jesus tikiumani plugu. Ut l-kamieni purviginġiha isigaiňun. ²⁶ Aġnaq Jew-żuġġitchuq, animapluni Phoenicia-mi Syria-mi ittu ammi. Taavruma injiqsruġniġaa irrusiq fuq anilla jniena aquplugu paniuraġikka għmiňi. ²⁷ Aglaan Jesus-żum nipliutigħha atriku s-ġurġi, “I�ilgaat sivulli ulugu niġi s-ġurġi u qiegħi. Nalaun jaqqa jidher qaqquksra rajt aatchuu-tigiġiksra rajt makunu ja qipmiň.” ²⁸ Aġnam kiuni għadha, “Aa tarra ammi, Attan iż-żiġi, naaga unni iż-żiġi qipmich niġi għiġi iż-żiġi. ²⁹ Ilaan nipliutini għadha, “Aarigħha, kiusrill autaq tħallix, ikayu ġiġi kipki. Aggi, taamma irrusiq fuq aniru q paniuraġikka qnieni.” ³⁰ Taavruma aikam paqin niġi għadha paniuraġikkani nala urraaqtuaq siñiġvinji, irrusiq fuq aqgħi jidher.

Jesus Mamitħiruq Iñuŋmik Uqatla itchu amigu Tusaatla itchu amigu

³¹ Tarra Jesus aullalgi nniġihsuq avata anni Tyre-m Sidon-kuaqħu ntu l-ġalli pluri narva jaqjan Galilee-m, apqasraaq fuq nunakun atilikun Decapolis-mik. ³² Iñuich Jesus muu tilgi nniġi ġaat iñuk tusaalla itchuaq suli u qallait misigħalugu. Tarra injiqsruġni ga patiġlu argai nniġi iħlaqsit qup-

lugu. ³³Tavra ujavaqtaaǵutillańıgaa iňugaǵgruńniń. Iliplugu tikiǵikkani siutańnun suli tivvuaqtuqļugich aksıńńıgaa uqaǵikkana iňuaqsisukļugu. ³⁴Aaǵluqhuni qılańmun aniqsaaqpajıńıqsıq nipliqlihuni, “Ephphatha” (mumiutiqaqtuaq “Ańmaǵiń”). ³⁵Tavrakpjatchiaq siuttak ańmaǵıńıqsık suli uqańa iňuaqsıpluni, uquaqsıpluniasiń kanıqsıńıaqsıpluni. ³⁶Jesus-ınum tilińıgai uqaquńıltugich, aglaan ińiqtıǵalauaqtitlutıń uqapsaaǵnııqsıt tamarrumuuna uuma savaaǵikkajagun. ³⁷Quviǵutchallapıǵıńıqsıt nipliqlihutıń, “Ilaa savaaqaqtuq supayaamik pillautaqlugu: tusaallailaat tusaatlasiplugich suli uqallaitchuat uqatlasiplugich.”

Jesus Niǵipkaińıqsıq 4,000 Aýutinik

8 ¹Taipkunani uvłuni iňugiaktuat iňuich katiniqsut. Niqiksraitmata, Jesus-ınum tuqļuńıgai maliguaqtini ijmińun, aasii nipliutiplugich, ²“Uvana iňunjuǵigitka iňugiaktuat iňuich, atakkii nayuutirut uvaptikni pińasuni uvłuni niqiksraigtiplutinjaasiń; ³uvana aullaqtitkupkich niǵipkaǵaluágnagich ilijich taaqtukkaǵısırut apqutmi. Ilańich aggigńıqsut ujasıksuamiń.” ⁴Jesus-ınum malığuaqtaiń kiunigaat, “Nakikjami maani iňuiłaami qaqqıqtıǵısitvı taatnatun iňugiaktigırıut iňuich niǵisuiǵutıń?” ⁵Tarra aqıqsrıǵıńıgai, “Qapsıńık qaqqıquranık piqaqpisi?” Kiunigaat, “Tallimat malǵuńnik.” ⁶Tarra tilińıgai iňuich aquvitquplugich nunamun; aasiiń tigukamigich tallimat malǵuk qaqqıqanurat quyyavigiqqaaqļugu Agaayyun, avguqļugich qaqqıat qaińńıgai malığuaqtimińun autaǵutigitquplugich iňuńnun. Aasiiń pińıǵaat taamna. ⁷Taapkua piqaqmıńıqsıttuuq mikiruuranık iqualugauranık. Jesus-ınum quyyatiplugich tilińıgai malığuaqtini tamatkuaptuuq autaǵutigitquplugich. ⁸Iluqatıń iňuich niǵińıqsut niǵisuiǵataqhutıń. Malığuaqtıt ilakut pukukmatigich immińıǵıach tallimat malǵuk aguupmaich. ⁹Taapkua niǵirıuat iňugiaktılaqaǵıńıqsut 4,000 iňuich. Jesus-ınum aipkaqqaaqļugich ¹⁰ikiniqsıq umiamun malığuaqtiniń tiksıqhutıń nunajanun Dalmanutha-m.

Iňuich Qasılıńıqsut Quviqnaqtuanık Savaamık

¹¹Pharisee-ıjuruat aggıqhutıń uqavaǵutıaqsılgıńńıgaat Jesus uuktuqaşáguk-ļugu, “Savaaqaǵıńı quviqnaqtuanık. Taavrumuuna iľitchuǵipkaǵumigaatıgut Agaayyutim tuyuǵipialhanık ilipnik.” ¹²Aniqsaaqpagataqqlihuni Jesus-ınum qatmigiliutinińıgai nipliqlihuni, “Uvvalı ukua tautugukamıňıjaglaan quviqnaqtuanık! Nipliutigipsi, Makua iňuich tautukkumiňıaitchut quviqnaqtuanık savaanık nalupqınaǵutaulugu kisuutilaamník.” ¹³Taatnaqqaqqlihuni unińńıgai. Ikipluniasiń umiyamun aullaǵıńıqsıq taavruma narvam sińaan iglıuanun.

Kanıqsıtlaitchuat Malığuaqtıt

¹⁴Malığuaqtai aullaqamıń piiguqtıńıqsut qaqqumıkkunniń aglaan atausıňhińıq qaqqıqanuraq taquaǵılıńıgaaat. ¹⁵Jesus-ınum tilińıgai,

“Qaunagiyumausi puvlaksautaatniň Pharisee-ŋuruuat suli puvlaksau-taaniň taavruma Herod atanǵum.”¹⁶ Taapkua uqaqtuyaagaqsiniqsut avatmun, “Una uqaqtuq taavrumija taquańitňapta qaqqiamik.”¹⁷ Jesus-ŋum iłisimalgińńigai kanjqsitlaiħatigun. Uqaqtuaq iłisautriħatnik Pharisee-ŋuruuat suli suraǵaħhanik Herod-ŋum, taapkualı uqaqhutip taquańiħigmiknik qaqqumik. Taatnaqhuni apiqsruġnigai, “Suvaata uqaqtuyaagaqsilgħitpisi akunnapsitni qaqqumik taquańińńiplusi? Kanjqsinjtipisiusi? Puqiisigivisi taatnatun?¹⁸⁻¹⁹ Iriqagħaluaqhusi qin̄ilgħi-chusi suli siutiqaġaluaqħusi tusaalgħi-tħalli. Itqażiġi nniqpsi u tallimat qaqqiat niġipkautikap kich 5,000 iñugi aktila li ħalli? Qapsiňik aguup-majnuk immi visi l-ix-lakunik katitchikapsi?” Tamatkua kiuniġaat, “Qulit malġuġnik.”²⁰ “Suli niġipkautikap kich tallimat malġuġnik qaqqiat 4,000 iñugi aktila li ħalli aasiiň ix-lakugikkaj� pukukapsigħich qapsiňik immi-visi aquupmajnuk?” Tamatkua kiugaat, “Tallimat malġuġnik.”²¹ Ilaan nipliutigai, “Suvaatami kanjqsilgħuitka qasqilgħitpisi?”

Jesus İħaqqsipkaińiqsuq Qiňitlaiħamik Bethsaida-mi

²² Tikitmata Bethsaida-mun, tavruż-jaqtiniġa at qin̄itla itħchaq iñuk injiqsruq-ħlu għusiiň iħuaqsitquplugu. ²³ Jesus-ŋum tigħiġi qin̄itla itħchaq iñuk argaigun, tasiuq-ħlu annisiniġaa nunaqqimiň. Aasiiň tivvuaq-tuqqaaq-ħlu għid irrik patiż-nejn qiegħi argħiġi. “Sumik qiňitla siňi qippli?”²⁴ Iñuk tautujniaga qasxińiqsuq nipliħi, “Uvajha tautukkitka iñuich atriqaq-ħlu għid napaq-tunik pisuktuan.”²⁵ Jesus-ŋum ił-ix-xiex-nejn argagħi kien irra kien iż-żebbu. ²⁶ Qiňitla ipka-kanaki minn Jesus-ŋum uqautiniġaa, “Ailllaagiň, aglaan nunaqqimun utiqtiġnia għnok.”

Peter-m Uqautiġiġaa Kisuuutila jaŋja Jesus-ŋum

²⁷ Jesus aullaġniqsuq piqatigħiġi maliġuaqtini nunaqqi-nun qanijanun Caesarea Philippi-m. Igħiqtu al-ġiemmikni apiqsruġnigai, “Kisuunivatja makua iñuich?”²⁸ Tamatkua kiuniġaat, “Ila jis-sa iñuich John Paptaaqtitchira unipplutin, il-jaqsa Elijah-ŋunipplutin, atlal sivu-niksriqira unipplutin iż-żejjek imma, itna uqaġaqħtu.”²⁹ Ilaan nipliutigai, “Ilipsimi kisuunivisitja?” Peter-m kiuniġaa, “Christ-ŋurutin Agaayyutim akiqsruutigikka jaŋja.”³⁰ Jesus-ŋum tilińiġai uqautitquq-ħiġi lu kimun-unni.

Jesus-ŋum Uqautiġiġaa Tuqulkxsraniżu Anjipkakkaulkxsraniżu

³¹ Tavra Jesus-ŋum ił-isautiuraagaqsiniġai maliġuaqtini, “Iġni ja-iňnu nagħliksa aqtuksra ruq, suli sivulliuqtigħruat suli quakķiż-ja aq-ayliq sit suli agħaliq rit ayakkisigaat. Tuqutkisigaat, aglaan piñayuakun uvlut anjipkakka uqġisruq.”³² Nalupqina iyyautigai tamatkunija. Peter-m

saniqpaktaağutillaklugu uqautiniğaa Jesus taatnatchiňik uqaqujitelgu. ³³Jesus-ŋum takullakkaluaqamigich maliguaqtini iñiqtiğniğaa Peter, “Tuungaaq, aullağıň uvamniň atakkii isumanjitchutin Agaayyutim isummasianik aglaan iñuich isumanjatnik.”

³⁴Jesus-ŋum tuqluqmiňigai iñugayaat ijmiňun maliguaqtimiňunlu nipliutiplugich, “Kisupayaam maligukkumiňa suksraaqtaksraigaa pisułlı, iqsriutilugu sannıgutani aasiň maligluja. ³⁵Atakkii kisupayaam anniğiniağumių iñuułlı tammaigisigaa aglaan kisupayaam tammaiyyumių iñuułlı pigiluja suli pigilugu tusaayugaallautaq anniqsugiakun, taama na iñuugisipiaqtuq. ³⁶Iñuum piñňaktaağılıhiňaugaluağaa suurapayaaja marruma nunam, aglaan tammautigisigaa iñuutchii. Sakuuŋurağniałha atuğumiňaitchuq sumun. ³⁷Tarra simmiutiksraitchaa iñuum iñuutchii. ³⁸İłapsi kanjuqivalukkaatja ilisauttutitkalu sivuğaatni iñuich killuuruat sayuŋaruatlu. Taatnatun Iğníjan Ajutim kanjuqigisipmigaaptuuq utığumi kamanautiqağuni aapamisun piqasığuni ipqitchuanik isağuliňnik.”

9 ¹Suli iləniğai uumija, “İlumuturuuamik nipliutigipsi, İlańich marra iñuich tuquyumiňaitchut qىñiňaiňjaan Agaayyutim ajaayuqautaa saŋnjigun.”

Jesus-ŋum Atlaŋjuqtılıha

²Kiňuagun itchaksrat uvlut Jesus-ŋum kayuňigňigai Peter-lu, James-lu John-lu aasii sivulliaqsiplugich iğgimun kisiisa. Qىñiqtitlugich Jesus atlaŋjuqniqsuq sivuğaatni. ³Atnuğaanje qivliqisirauraqhutij qatiqsiplutij anitun, kia-unniň nunami salummağumiňaitkai qatiqsipluglugich. ⁴Tavrakjatchiaq tamatkua qىñigmiňiňi Elijah-lu Moses-lu uqaqtiqiaqsiplmatku Jesus. ⁵Tarra Peter-m nipliutiniğaa Jesus, “İlisautrii, nakuunayaqtuq uvani ittuňaǵupta. Nappaitquguptigut nappaiňayaqtugut pijasunik palapkaaksranik, atautchimik ilipnun, atautchimik Moses-mun suli atautchimik Elijah-mun.” ⁶Peter qanuǵviillapiągňiňi tupaňapluni, taatnaqhuni ilisimanğıňniqsuq sumikunniiň uqaıkkaǵmiňik. ⁷Taatnaqsaqtitlugich nuviyam qulajutiniğai. Nipi nuviyamiň tusaǵnaqsiňiňi qitnaqhuni, “Taamna ilaajjuruq piqpagikkaga Iğníja, naalaǵniyumagiksi!” ⁸Taapkua alaqtaaqsimata ilagikkak qىñignaiňjaniktigniňsuk. Qىñihiňaǵniqsut kisanik Jesus-mik.

⁹İluqatiň atqaaqsimamış taavrumakňa iğgimiň Jesus-ŋum tiliňiğai uqautigitqujitelugich qىñikkajit Iğníjan Ajutim aŋitqiňhanuna glaan.

¹⁰Tamatkua tusaakamitruj tillisaa qanuqsaǵviitkaluaqhutij apiqsruqtutiaqsiňiňaat avatmun, “Qanuutauruaq una aŋitqiňiňi tuqumiň pivaŋ?”

¹¹Tavra apiqsruqniňaat Jesus, “Suvaata aglaliqirit uqaǵuuvat Elijah aggıq-suksrauniplugu sivulliuluni?” ¹²Kiuniğai, “Tavra Elijah aggıqqaǵniaqtuq Christ-miň itqanaıyaǵlugich supayaat. Uvvasuli aglausimaruqaq Iğníja

Iñuum nagliksaallapiaqtuksraugisiñiplugu suli suksraigingiğisiñiplugu iñuñun. ¹³ Aglaan nipliutigipsi, Elijah aggianiktuq. Iñuichaasiñ aŋallaq-ħukkaat qanupayaaq, tuvraqħugu aglausimaruaq ilaagun.”

Jesus Nakuqsipkaiñiqsuq Nukatpiägruñmik Irrusiqħulijmik

¹⁴ Tamatkua utiqamij atlanun malīgħaqta iñun tautużniġaich iñuga-yaat suli aglaliqirit uqavaaqtuat malīgħaqtinun. ¹⁵ Iñuich tautukamitruj Jesus quvigusullapiaqhutiż aqpalisruqhutiż ilaanun paaġniġaat. ¹⁶ Ilāan aglaliqirit apiqsruġniġai, “Sumik uqaqtuyaaqutiqaqpisi?” ¹⁷ Il-aġħata iñugaagrūiħiħ nipliutinigħaa, “Ilisautrii, tikiutriju ja īgnigikkamnik irrusiqħuqaqħuni uqatalijsitlu pitchajjanik. ¹⁸ Irrusiqħuum aŋalata-ġipmagu ul-gutkaa nunamun. Ilaa qiluraġġallapiägaqtuq, innulqipluni qaniġmigun, tiriquulapluġiċi kigutini suli tikkaksillapiaqhuni iluqaġmi tuqruuatununniñ. Uqautigaluġiġta maliġħaqtitin anitquplugu aglaan taatnalguiñniġaat.” ¹⁹ Tavrali Jesus-żum nipliutinigħi, “Aatai, ukpiqq-taiñniaqpat ilipsitni! Qanutunagħlaansuli nayuġġnaaqpisi? Qanutunagħlaan igħluqtakṣraġivisi? Taamna nukatpiaq uvu jaġħiġaqsiu jata.” ²⁰ Iñuich Jesus-muutiniġaat. Irrusiqħuum tautupqauraqmiuż Jesus, nukatpiägruk qiiqsruqtitkaqsiñiġħaa. Ulġupluni nunamun aksralikhuni innulqiqaqs-siñiġħi qaniġmi. ²¹ Jesus-żum apiqsruġħaa aapaġja, “Qanaagħlaan taatnai l-iż-żiva?” Taavruma nipliutigħaa, “Imma iļ-liegħaur ułiġġi miñi nagħlaan. ²² Akulaiqħu irrusiqħuum tuqunniaqsimagħa igitqataqħugu ikniġġi mun suli imiġġi. Pitħaqupku suraġġallajniaqħuqtuq! Iļ-unnejugħillajniaqħuta ikayuqtigħut!” ²³ Jesus-żum uqautiniġħaa, “Arguasuktuksrau jitchutin pitħanilu ja. Ukpiqsri iħiňa qiegħi supayaaq piħiňa ruq!” ²⁴ Tavrauvaa aapaġja iļ-liegħa am kappi jaġħar uqbiq, “[Ataniiq.] Ukpiqtu ja. Ikayunejja ukpiqsrisi qatluq luu ġalija!” ²⁵ Jesus-żum qiniġi iñuich utlaktigikkani. Iñiqtigħaa irrusiqħuk itnaqħuni, “Uqallaitħuaq suli tusaallaitħuaq irrusiq, anitqu-gikpiñ uumak ja nukatpiägruġi miñ, aasiiñ isitqisu jaqnaq.” ²⁶ Irrusiqħuk iġi allaksaqtuq qiluraġġaq titlu taamna nukatpiägruk, aasiiñ uulillaktit-lugu aniruq ilaaniñ. Taamna nukatpiägruk tuqujnaruatun iż-żejjet. Iñuich uqqaqsis iñiġi, “Ilaa tuqqliqtuq.” ²⁷ Agħlaan Jesus-żum tiguplugu argaigun ikayuqħu makitinniġħaa. ²⁸ Jesus isianikman tupiġġi mun malīgħaq-taiñ apiqsruġniġaat kisijenu qiegħi, “Suvaata anilġuitpisigu taamna irrusiqħuk?” ²⁹ Ilāan kiuniġi, “Agaayu l-hiňa l-kiġi kien piliq illapiaqħuni [uisau-raaħi kunk] anitlagħha taatnasiq irrusiq.”

Jesus Uqautigilgħitħaa Tuqqutauliksran iż-żejt Ajiġkakkau liksran iż-żejt

³⁰ Taavrumaknejhaqħutiż Galilee-kuaġniq-sut. Il-ġisimatqujiñniġħaa kimun-unniñ naniitilaani, ³¹ atakkii il-ġisau trisukħu maliġħaqtimiñ, itna, “Iñuich tigugisigaat iġ-ġiġi Iñuum tuqullugu assejji. Tuqqutaujanikkumi

(Mr 9.42)

piñayuakun uvlut taamna anitqikkisiruq.” ³² Aglaan maliǵuaqtaiñ kanjiqsijinñigaat uqaqtutigikkaja, taluqsraqhutiij-aasiñ apiqsruaǵgalguiñigaat Jesus.

Kiňa Kamanaǵniqsrauva?

³³ Tavra tikiñniqsut Capernaum-mun. Tupiǵmiillaǵmiň Jesus-ŋum maliguaqtini apiqsruugnigai, “Sumik uqaqtuyaǵutiqaqpisi iglaułlap-tikni?” ³⁴ Kiunjinñigaat atakkii

iglaullaǵmiň uqaqaqhutiň avatmun nalligmiknik kamanaǵniqsrauniaqmagaan. ³⁵ Ilaan tarra aquvitluni tuqluǵniǵai qulit malǵuich maliǵuaqtigikkani nipliutiplugich, “Kiňa iňuk sivulliusukkumi aqulliu-ruksrauruq savaktiguqmiluni iluqajitnun.” ³⁶ Aasii qińnuagnígaa iłilgaaq inillaklugu akunǵatnun, saǵliriutiplugu itnaqhuni, ³⁷ “Kisupayaam akuqtuǵumiňuq iłilgaaq pisigeluňa akuqtuǵaaaja, suli kisupayaam akuqtuǵumiňaakuqtuǵumiňaitchaanja uvańańhiňaq aglaan akuqtuǵaa taamna tuyugirigikkaǵa.”

Akitňaqtuqtinǵitchuaq Uvaptiknun Iłagillapiaǵikput

³⁸ John-ŋum Jesus nipliutiniǵaa, “Ilısautrii, qińiǵikput una anitchiraǵiırıraq irrusıqlıuňnik atuqługu atqin. Taavruma iňuum malıǵuanıtmitigaatigut. Uvvaasiňi inıqtigilkput atakkii maliǵuaqtiginjtługu uvaptikni.” ³⁹ Aglaan Jesus-ŋum nipliutiniǵai, “Nutqaqtitnasiuq atakkii iňuum savaaqaqtuam quviqnaqtuanik atuqługu atiǵa uqautigiyumiňait-kaanja pigilińluňa. ⁴⁰ Akitňaqtuqtinǵitchuaq uvaptiknun iłagillapiaǵikput. ⁴¹ Nipliutigipsi, kisupayaam aatchuǵumisi qallugauramun imiksrapstıňik Christ pigipmasi akiłlıusiaǵitlasipiaǵisigaa.

Killuqsaqusaǵutit

⁴² “Kia iňuum killuqsaqusaapagı ilańat makua ukpiqsrisiqaqtuat uvamnik iłilgaatun, nakuutlukkayaqtuq taamna qunisiǵmiutchiǵługu uyaǵakpanjmk ipipkaqpan taǵiumi. ⁴³ Suli argapkich killuqsaqtitpatin piığumagitin. Ihuatlukkayaqtuq ilipni isiǵuvich iňuułigmun argaiłłutin uumakja argaqaǵutin igluktun aullałiksraqnıň anasińjuqsaǵvíjmun ikińgmun qamitlailaamun. ⁴⁴ [Tavrani qupılǵut tuquyumiňaitchut suli ikińq qamiyumiňaitmiuq.] ⁴⁵ Naagasuli isigapkich killuqsaqtitpatin piığumagitin. Ihuatlukkayaqtuq isiǵuvich iňuułigmun isigaiłłutin uumakja isigaqaǵutin igluktun iktaulıksraqnıň anasińjuqsaǵvíjmun.

⁴⁶ [Tavrani qupilǵut tuquyumiňaitchut suli ikniq qamiyumiňaitmiuq.]

⁴⁷ Suli ilvich irigikkaqpich killuqsaqtitpatin piiqsıgumagiň qaqlıglugu. İluatlukkayaqtuq ilipni isiǵuvich ajaayuqautaanik Agaayyutim ataut-chimik iriqanqjaqpich uumakja malǵunınik iriqaqutin iktaułiksraqnıň anasiňjuqsaqgviymun. ⁴⁸ Tavrani

qupilǵut tuquyumiňaitchut
suli ikniq qamiyumiňaitmiuq.

Isaiah 66:24

⁴⁹ “Maanılı iňuk iňmiguuraq makitalgutillaakkaugeisiruq iknikun.

⁵⁰ Taǵiuq nakuuruq, aglaan taǵium taǵiuǵniiqpan qanuq taǵiuǵnılıǵnıaqpi-siur? Taatnamik qanusriułiqaqıtchi taǵiutun, tutqiutiqaǵusı akunnapsitńi.”

Jesus Ilısautırıruq Avılıkun

10 ¹Jesus aullaqami tavrakja Judea-muňniqsuq igľuanun Jordan-ınum kuujan. Tavrani iňuich katirvigilgitmatni sivuanisun Jesus-ınum ilisautiuraagaqsılgıňnígai.

² İlańich Pharisee-ıjuruat tikitlıgu uuktuaqsaǵniaǵalualgiňní-ǵaat, “Uvva, maliǵutaksrakuáǵnaqpa iňuum avitkumių aǵnaqtıj?” ³Taavrumali kiuniǵai apiqsrūutmik, “Qanuǵmı Moses-ınum tillisiqaq-pasi?” ⁴Tamatkua kiugaat, “Moses aglausimaruq, Iňuum aǵnaqtıj avitchukkumių qaitchiqilių aglańik avirrutiksranik aullaqtillugu-siń.” ⁵Jesus-ınum kiuniǵai, “Moses qaitchiruq taavrumija tillitmik pitchıǵılıpsıgun. ⁶Aglaan aullaǵnılıhane Agaayyun iňıqsıpmı supa-yaanık iňıqsıpmıňıqsuq ańutmık suli aǵnamık. ⁷⁻⁸Taatnamık ańutım unitkisigaa aapanılu aakanılu, aǵnamıknun ilıluni atasıňjuǵutikaasiń. Tavra malǵuunıǵıǵutik aglaan atausıňjuǵısırıuk. ⁹Taatnamık kia-unniń iňuum avitinniaq nagık Agaayyutim atautchimuktitaǵikkak.”

¹⁰ Isıqamıj tupıǵmun maliǵuaqtaiň apiqsrutqılğıňnígaat taavrumuuna.

¹¹ Jesus nipliutıgai, “Kisupayaqaq avitchumi aǵnaǵmıňıń aasiń kasuti-luni atlamuń atlatuqtuq akitńaǵlugu aǵnaqqaaqtıj. ¹²Naagaqaa aǵnam avitchumıų ańutni aasiń kasuutiluni atlamuń taamna aǵnaq atlatuqtuq.”

Jesus-ınum Agaayyutıgai Ilılgaurat

¹³ İlańisa iňuich ilılgaaat Jesus-muutiniǵaich aksıquplugich.

Maliǵuaqtaińaasiń ińıqtıqasıňıǵaich iňuich tikiutırırat ilılgaurat.

¹⁴ Jesus-ınum ilıtchuǵıkamıgich iłuagıjnıńıǵai. Nipliutıgai, “Ilılgaurat uvamnuktitchigik. Avriaqutaunagich ilinjıtńun atakkıı Agaayyutim ajaayuqautaa ańmarıq iňıupıı atrıqaqtuanun ilılgaurat. ¹⁵Itqaǵısııun una! Taapkua akuqtuqtuat ajaayuqautaanik Agaayyutim ilılgaurat akuqtıpmatun, kisimiń taapkua tavrıjaǵısırıut.” ¹⁶Tarra ilańan saǵlıriutıkamıgich ilılgaaat, ilıplıugich arganıı ilinjıtńun agaayyutıgai.

Nukatpiaq Sulliñaurauqaqtuaq

¹⁷ Jesus aullapqauraqman iñuum aqpaliqsruqhuni purviginigaa itnaqlugu, “Nakuuruaq ilisautrii, qanuqluja piññaktaaqatlasiñayaq-pik isuitchuamik iñuułigimik?” ¹⁸ Jesus-ñum apiqsruğniğaa, “Sovaata atchiqpija nakuuruamik? Atautchiłhiñaq nakuuruq, taamna Agaayyun.” ¹⁹ Ilisimagitin tillisauruat, ‘Iñuaqtuqnak, atlatuqnak, tigliktuqnak, saglunak, saglutaqnak, kamagilugu aapan suli aakan.’ ²⁰ Taavruma iñuum kiugaa, “Ilisautrii, iluqaisa tamatkua tupigigitka nutaułlamniñaglaan.” ²¹ Tavra Jesus-ñum tautujnigaa piçpaksriłikun itnaqlugu, “Atautchimik inuğniqsutin. Aullağutin tunityakkich sulliñipayağıkkatin aasiñ qaillugich maniññaktatin inuqsraqtuanun. Ilvilli umialgutiqağumau-tin pakmani. Aasiılı taatnaanikkuvich maligluja.” ²² Iñuk tusaakami taavrumiija aliasuliğniqsuq, aasiñ aullağniqsuq iñuilliuliqhuni atakkii suuraupkaqpaitłuni.

²³ Jesus qiniqtuqataǵaluaqamigich nipliutiniğai maliguaqtini, “Qanutun sakiqnaqtigigisiva tamatkunani umialguruani isiłiksrajan Agaayutim ajaayuqautaanun.” ²⁴ Maliguaqtai quviğusuğniqsut taavru-mija nipliqman. Aglaan Jesus-ñum nipliutitqiqiñığai, “Ilılgaat, qanutun sakiqnaqtigiva [umialguruani] isiłiksrajan Agaayutim ajaayuqautaa-nun. ²⁵ Qaǵanatlukkayaqtuq pikukturuam isiłiksraja ‘Iraagun Mitqutim’ uumakja umialguruamiñ isiğniałiksrajanıñ Agaayutim ajaayuqau-taanun.” ²⁶ Maliguaqtai quviğutchallapiągniqsut, suli apiqsruaqsiplutin iñmiknun, “Kińami anniqsuğisiñiıpqa?” ²⁷ Jesus-ñum qiniqamigich irigrui-ñaqlugich nipliğniqsuq, “Iñuk anniqsuğumiňaitchuq iñimiňik, aglaan Agaayutim kisimi anniqsutlagaa atakkii Agaayutim supayaaq savaağit-laplugu.” ²⁸ Tavra Peter-m nipliutiniğaa, “Atajii, unitchikput sua iluqaan malikhutin.”

²⁹⁻³⁰ Jesus-ñum kiuniğaa, “Nipliutigipsi, Iñuk unitchiyumi kijuniğ-miňik, aniaqatmiňik, aapamiňiglu aakamiňiglu, qitungamiňik, unniñ umialgutmiňik pigiluja suli pigilugu tusaayugağıksuaq, tamatkua utiğisirut iluqaitník ilaanun tallimakipiatunaglaan marrumani iñuułig-mi piyuqaşıugaluąąğmiunniiñ, suli pigigisiplugu isuitchuaq iñuułiq sivuniğmi tikiumaraksrani. ³¹ Tamatkua sivulliuñasugiruat pakma aqulli-ğugisiñiqsut aasiñ aqulliuruat sivulliğugutin.”

Jesus-ñum Piјatchiğniğai Uqaqańi Tuqqutauniałigmiňiglu Ańitqikkaułigmiňiglu

³² Ukua igligeñiqsut tujaanun Jerusalem. Jesus-ñum sivulliuq-tuagniğai maliguaqtit kapyalıllaktuat. Atlat iñuich maliqsruqtuat iqsiłillaktut. Aasiñ katitaallakamigich qulit malguich iñugiaktigiruat

uqautiaqsilgiññigai tamatkua atuumaruaksrat ijmiñun, ³³nipliqhuni, “Atanji, Jerusalem-muñniaqtugut. Iñuum aatchuutiniagaa Igñija Iñuum qauklititñun agaayuliqsinun aglaliquirinunlu. Tamatkua tuqqutaksraqügniñiaqaa. Tavrali qaitkisigaat Jew-ηujitchuanun. ³⁴Taipkua mitautigisigaat suli tivvuaqtuglugu suli anaumigmilugu, aasiñ tuqqutkisigaat. Aglaan piñayuakun uvlut aqitqikkisilgitchuq.”

Aakauruam Iniqsruaja

³⁵James-lu John-lu, iğñak Zebedee-m, utlautiniqsuk ilaanun nipliqhutik, “Ilisautrii, apiqsruutiksraqaqiptigiñ pisullapiakkaptiknik.” ³⁶Tavra nipliutiniigik, “Suqağukkaluaqpisik?” ³⁷Taapkuak kiuniñaak, “Aquppiqasrigukhutin uvvaami ilaqaqtikpuk taliqpikñi suli ilaqaqtikpuk saumpni pigaluaqtuguk taivrumani uvlumi aquvitkuvich kamanaaqtuani atanguvipni.” ³⁸Aglaan Jesus-ηum nipliutigik, “Ilisimaniğuptiku apqusaa-gaksrautigikkaǵa apiqsruǵaya itpaluktutik taatna. Imihiñauvitku qallun imiğviksrautigikkaǵa naagaqaa apqusaałhiñauvitku naqinnaqtuaq apqu-saagaksrautigikkaǵa?” ³⁹Taapkuak malǵuk nipliutigaak, “Pižhiñauruguk.” Jesus-ηum nipliutigik, “Iliptik ilumutun imiğisirutik alianaqtuamik imigaksrautimnik suli apqusaaǵisiplutik naqinnaqtuakun apqusaagaksrautipkun. ⁴⁰Aglaan piksraqtuksrauñitchuja kimik aquppiruksramik taliqpimñi unniñ saumimñi, aglaan Agaayyun qaiññaǵik taapkuak inik tamatkunuja iñuñun itqanaiyautikkaǵmiñun inigitquplugik.” ⁴¹Atlat qulit tusaakamitruj iłuagijinñiǵaich James-lu John-lu. ⁴²Jesus-ηumli ijmiñuutiniigai aasiñ nipliutiplugich, “Ilisimarusi ajanlatijich Jew-ηujitchuat ajananniǵlugaqtilaanatnik iñuñitñik, suli kamanaǵniqsrarisa naqititchuuplugich. ⁴³Aglaan taatnatun ittuksrauñitchuq akunnapsitñi. Kisupayaaq kamanaǵukkumi akunnapsitñi savaktigiyumagaksi. ⁴⁴Suli kisupayaaq qauklıusukkumi akunnapsitñi savautrisuuyumaq iluqapsitñik. ⁴⁵Igñija Iñuum aggijitchuq iñuñun savautityaǵuni aglaan savautrityaqhuni suli qaitchaqługu iñuułlı tasuqsautiksrauplugu iñugiaktuanun.”

Jesus Qińitlasitqipkaińihsuq Bartimaeus-mik

⁴⁶Jesus maliguaqtiniļu tikiúmaniqsut Jericho-mun. Aasiñ aullalgitñamij Jericho-miň qiniitlailaq injiulauraagniaqtí aquppińihsuq tumitchaam saniǵaani, atilik Bartimaeus-mik iğñija Timaeus-ηum. ⁴⁷Qińitlaiļam iłitchuqlıqamiuŋ Jesus Nazareth-miu apqusaagaqsińiplugu tuqļuǵaaq-sińihsuq, “Jesus, kijuviaja David-ηum, annihsuqtaurutin Agaayyutim akiqsruutigikkaǵa inilǵaanimma. Nagligillañniaŋja.” ⁴⁸Iñugiaktuat iñiqtiǵaluagnigaat nipaisaaqplugu, aglaan nipiitusipsaagnihsuq, “Kijuviaja David-ηum, nagligillañniaŋja.” ⁴⁹Jesus nutqaqtiqami tilińigai tikiuitqup-

lugu. Tamatkua utlañnígaat qiniitlailaq nipliutiplugu, "Quviatchaugigini, makillutin. Tuqlluغاatin." ⁵⁰ Quyaliqpagitluni maksrikami quppigaág-niutigalugu aqpaqsruğniqsuq Jesus-mun. ⁵¹ Jesus-ŋum apiqsruğniqaa, "Suvaata akku tuqlullaviña?" Qiniitlailam uqautiniqaa, "Ilisautrii, qiniitlasitqigukkaluaqtuňa." ⁵² Uuma kiugaa, "Itqanaijaniktiğniqsuq ukpiqsriliþkun." Tavrakŋatchiaq qiniitlasiñiqsuq. Nakuqsiliqami maliuti-galuguuğniqaa Jesus.

Jesus-ñum Tikisaaļha Jerusalem-mun Ataniqtum

11 1 Qaniñjani Jerusalem Jesus iglauqataiļu qalliñiçsut nunaaqquiraajnun Bethphage-mun suli Bethany-mun ittuaļnun iñgiñjani atiqaqtuam Olives-mik. Jesus tuyuqañniçsug malgūñnik maliquaqtiminiñ nipliutipluginik, 2 “Nunaaqqiuramukkitik. Taamujaasii isipqaurağuptik paqitkisigktik pituksimaruaq nuğgaña natmaksiğvium natmaksiğvigmilaq sivuani. Pituiğlugu uvuňautityatku! 3 Kia iñuum apiqsrupatik suvaata pituigñiaqmagaan nipliutiyumagiktik, ‘Atanguruam inuğigaaglaan utiqtitkisiyya qilamik.’” 4 Taapkuak tarra aullağniçsuk. Paqinniğaaak natmaksiğvium nuğgaña tumitchiani pituqaqtuaq paajani tupqum. Tarra pituigñiğaaak. 5 Taatnalu iñuilli qichaqtuat tamaani nipliutigaik, “Ukuqtik, suniaqługu una pituiqpitku?” 6 Aikliqsaak taapkuak kiggutiniçsuk Jesus-ñum tillisaatun. Iñuilli taapkua aullaqtinniğaiç. 7 Taapkuak taamna nuğgaq Jesus-muutiplugu, aasiin quppigaatiq mat-taqługik iliñiğaaik taavrumuña nuğgağmun. Jesus natmaksiqsiñiçsug. 8 Iñugiaktuat iñuich quppigaatiq siamitkaqsiñiğaiç apqutmun, suli ilajich akiñjaniñik napaaqtum navguqługich illiuqaiñiçsut apqutmun. 9 Iñuich sivuagun Jesus-ñum suli tamatkua aquagun nipruagaqsiñiçsut,

“Hosanna. Nangaqlakput Agaayyun!

Uvvatuq Agaayutim piliutiqaagliuñ tikitchuaq piqusiqhuni
Atanigmik.

Psalm 118:25, 26

¹⁰ Agaayutim piljutiqagliuq taamna aqjalatchiaqsiruaq pakmasivulliaptiktun David-tun.

Nangakkauli Agaayyun qutchiñiçsrami qilañmi."

Psalm 148:1

¹¹Taatnatun Jesus Jerusalem-muñqiqsuq. Tavrungaqtami isiqhuni agaay-yuvikpanymun, qiniqtuagataqaluaqami aniñiqliq. Tanugaksipluni aullañiqliq Bethany-mun piqatigiplugich qulit malguk maliguaqtini.

Jesus-ηum Pannaqtikaa Fig Napaaqtua

¹²Uvlaakuqman iluqatiŋ pisuktuaqamiŋ Bethany-miň Jesus nigosiliġ-ñiqlsqaq. ¹³Tautunniġaa asirrisuuruaq napaaqtuq uŋavaniň aku-

tuqpaliqağniqman. Tarra takuniğaa asirritmajağıaqługu. Tikitñamiuŋ suqağnianğıtchuq. Akutuqpaliłhiñanik paqittuq atakkii pukuŋnaq-sinğıtlunisuli. ¹⁴Jesus-ŋum nipliutigaa napaaqtuq, “Kia-unniñ iňuum asiaqtuğvigitqikkumiñaıtchaatin pakmakjaniňaglaan.” Malığuaqtaiñ tusaaniǵaat taatnaqman.

Jesus-ŋum Suaqluiyaiħha Agaayyuvikpauramik

¹⁵Tikitñamiŋ Jerusalem-mun Jesus isilgitchuq agaayyuvikpaŋmun. Anitkaqsılıgnıgai tunisiullaqtuat suli tauqsiqsuktuat taavrumakja agaayyuvikpaŋmiň, ulgutqataqługillu niiggiviich akiñik simmiqsuḡviich suli aqqupiutanıch tunisiullaqtuat tiŋmiağruranik tuniɬautiksrauruanik, ¹⁶suli kiňaunniñ akiyaqtitchumiñańniňaa tuniaksranik agaayyuvikpakuağlugu. ¹⁷İlisautiniğai iňuich, “Aglausimaruq,

‘Uvaja tupiga taiyuutiqaqisiruq
iňupayaat agaayutyaqtuğviatnik.’

Isaiah 56:7

Aglaan ilipsi iriqtuğvíliutiniğaksi tigliňniaqtinun.” ¹⁸Qauklinjich agaa-yuliqsit suli aglaliqirit tusaakamitruŋ taamna, pakağıaqsıñigaat qanuq taimma piyaqquğukługu. Nuyuağiliutiniğaat atakkii iluqatiň iňuich quviğusuutigiplugich Jesus-ŋum ilisattutai. ¹⁹Unnuksraaqman Jesus aulalgiňniqsuq nunaaqqimiň piqatiqaqhuni malığuaqtimiňik.

İlsaaksraq Pannaqluktuamiň Napaaqtumiň

²⁰Suli uvlaağuqman apqusaaqamiŋ taututqiňniňaa asirrisuuruqaq taimňa napaaqtuq. Pannaqluňniqsuq kaŋituummaǵmi. ²¹Peter-m itqaqtılgıňniňaa imňa atuumaruaq aasiň nipliutiplugu Jesus, “İlisautrii, asirrisuuruqaq napaaqtuq piuŋllaqsrıqtıkkı paniqtıgnıqsuq.” ²²Jesus-ŋum kiugai, “Ukpiqsrısitchi Agaayyutmik. ²³İlumutun uqautigipsi, Nipliutigupsıuŋ iğgiq, ‘Ki, nuutittin igitaulutıň tağıumun’ atuumagisipiaqtuq. Taamna nalupqinaitchuq. Ukpiğillapıağupsıuŋ iluqnaugusi taatna atuumagisinilugu, tavra savaaŋupkaňňaugaksi. ²⁴Taatnamik nipliqliqsuňa, qanutchipayaat kipiğniútigikkasi agaayyutigigupsigik ukpiğitchi akuqtuğiniługich, suli piginiağısi. ²⁵Agaayugupsi, natqigutimaağumagisi ilagikkasi qanutchimik akikjaqtuutiqağniqupsi. Taatnağupsi aapagikkapsi pakmani ittuam natqigutimaağisigaasi killuutipsitňik. ²⁶[Natqigutrisimaitkupsi iňuňnik atlanik aapapsi pakmani ittuam natqigutiyumiňaitmigaasi killuutipsitňik.]”

Kimik Jesus Tuyuǵiriqağniqpa?

²⁷Utitqikkamiŋ Jerusalem-mun, Jesus isığníqsuq agaayyuvikpaŋmun. Qauklinjich agaayuliqsit suli aglaliqirit suli sivulliuqtıgruat tikiňni-

ǵaat ²⁸apiqsruqługu, “Kia aatchuqpatin ajalatchiǵigmik savautiplutin tamatkunija? Kia saŋŋiksriňńiqpatin taatnatun?” ²⁹Jesus-ŋum kiuniǵai, “Apiqsruqniágipsi atautchiłhińamik apiqsruutmik. Kiulgugupsitja uqautigisigipsi ajalatchiǵikun tamatkunija savalgutilaamnik. ³⁰Nakitńa John ajalatchińinikpa ilaan paptaaqtitchisilaajanik? Agaayyutmiň naaga iňuńniň? Uqautisitja.” ³¹Taapkua uqqaǵiaqsiňıqsut iňmiknun, “Kiuguptigu pakmaknajaktaunilugu nipliutigisigaatigut, ‘Suvaatami ukpiǵiňńiqpisiuň John?’ ³²Naagaqaa uqaǵumiňaitchugut ajalatchiǵha iňukmiqnisauniługu.” Ilijisa sivuúgaginiǵaich iňuich, atakkii iňupayaaq ukpiǵipiaǵnígaaq John sivuniksriqiraunipługu. ³³Taatnagaluaqamiń kiulhińaǵnígaat Jesus, “Uqautilguińńiǵiptigiń.” Jesus-ŋumli kiugai, “Uvańaptuuq uqautiyumiňaitmińigipsi nakirkja ajalatchińinikluja tamatkunija savaaqaqtilaamnik.”

Atrikusaun Nautchirriqiritigun

12 ¹Tavrali Jesus uqautriňıqsuq Pharisee-ŋuruanik atrikusautmik. ²“Unaguuq iňuk nautchiiviqaǵniıqsuq. Nautchirrigviļiuǵniıqsuq, sapukutchiqługu avataagun, nivakhuni misuǵiliuǵviksramik, nappaipluni nasiqsruǵviymik, tarraasiń atukkirutigiplugu nautchirriqirinun, Taatnaanikami aullaǵniıqsuq ujasiksaumun nunamun. ³Katitchińaqsipman nautchiiviqaqtuaq tuyuqaǵniıqsuq savaktaaǵrukniámik atugaksraqtuanun piňnaktaaksrautni aitquplugu ilijitńiň. ⁴Tamatkua taamna tigukamitruń anauliǵnígaat, aullaqtitluguasiiń saagailaaqługu. ⁵Una tuyuqatqiqińıqsuq atlamic savaktimik. Aasiasi tamatkua atniaqługu niaquagun, aullaqtinnígaat uqapılıutiplugu. ⁶Tuyuqatqiqińıqsuq atlamic. Maatna tamatkua tuqunígaat. Tarra iňugiaktuat atlat tuyuǵikkaji iňuum nańititqatapiaqtägńiǵaich, ilajich anauraǵaqługich, atlat tuqquttaqługich. ⁷Uvvaguuq taamna nautchiiviqaqtuaq atautchimik iǵńiqaǵniıqsuq piqpagikkägmíniik. Aqulliuplugu tuyuǵiniǵaa itnaqhuni, ‘Tamatkua taluǵigisivalukkaat iǵńiǵikkaga.’ ⁸Aglaan taapkua nautchiiriqirit iňmiknun uqaǵniıqsut, ‘Taamnauvva paıtchaktaaksralguruq. Ki, tuqullakput, aasii paıtchaktaaksrautaa piyumagikput.’ ⁹Atugaksraqtuat tiggūqłuńniǵaaat iǵńińa, aasiiń tuqqutlugu iginnígaat taavrümakja silataanun nautchiivium. ¹⁰Qanuǵniaqpa iňua nautchiivium? Utigisiruq tuqqutchaǵlugich taapkua nautchiiriqirit. Qaitkisigaa nautchiivik atlanun atugaksraqtuanun.

¹⁰Agliqisimasruknaǵiksi Agaayyutim uqáłha:

‘Uyaǵak tuppírit ayakkajat,

taamna uyaǵak piıtchuıllapiąǵaqtuq tuppírauni.

¹¹ Taamna atanǵum savaagigaa

suli quvíqnaqtuańunasugigikput.’ ”

¹²Jew-ηuplutiј sivulliuqtit iļisimaničaat uqaaqtutigiplugu atrikusautmik akikjaļiqtiј. Taatnaqługu tigusulipiavsaaǵaluagnigaat Jesus maatna aglaan taluqsraǵniqst iňuňnik. Aasiń qanuusiksraiqamij uniňničaat.

Akiļiaksrapiatigun Tax-sinik

¹³Jew-ηuplutiј sivulliuqtit tuyuginičaich iļańich Pharisee-ηuruat suli Herod-kuaqtuat pitchaquplugu Jesus apiqsruqtuutinik. ¹⁴Tikiúmakamiń nipliutiničaat, “Iļisautrii, iļisimarugut nalaunjaruuańutilaaqnik sugi-suńaqnagu qanuq iňuich isummatiqaqtillańat. Suginjtmigiń iňuum suurautilańa, aglaan iļisautrirutin Agaayyutim iňuuniagvigitqukkajanganik. Maligutaksrakuaǵnaqpa akiļiiruni tax-sinik Caesar-mun Rome-mi? ¹⁵Akiliiruksrauvisa tax-sinik naaga akilińianjtipisa?” Aglaan Jesus-ηum iļisimaničaa ukpińjuagutaat nipliutiplugich, “Suvaata uuktuaqpisitja? Kiata aatchuqsitja qīńillaaksramnik maniymkik!” ¹⁶Tamatkua aatchuqmatni maniuramik apiqsruğnígai, “Kisumik atriqagániqpa?” Kiuničaat, “Caesar-mik.” ¹⁷Jesus-ηum nipliutiničai, “Utiqtitchumagaksi pigikkaja Caesar-m sua-samna ilaanun, suli Agaayyutmun sua-samna pigikkaja Agaayyutim.” Tamatkuatarra quvígusuutiginičaat nipliutipmatiň taavrumiňa.

Apiqsruun Anipkakkaułikun Tuqulıgmiń

¹⁸Tavra iļańich Sadducee-ηuruat Jesus-muńniqst, taapkua nipliūuruat tuqruuat anitqitłaińniplugich. Ilińisa apiqsruğničaat, ¹⁹“Iļisautrii, Moses-ηum uqautigaatigut maligutaksrakun itnaqhuni, Ańun iļaqatiqaqtuaq tuqkpan qitungigaluaqani, taavruma ańutim aniqataan iļaqatniktaǵirak-sraǵiničaa uilgaǵnaq qitungisiługu ańutmk iļisimanaguniasiiń tuqruam qitungaǵitilańjanik. ²⁰Uvva uqaaqtauňjurut itna, Ilaatniguuq tallimat malǵuich aniaqatigiich. Ańayuklıum nuliaǵiliutiničaa una aǵnaq, tuquplu-niasiiń qitungigaluaqani, ²¹suli tuglian nuliaǵiliutilgińińgaa taamna aǵnaq aasiń tuqulgitłuni qitungigaluaqani, taatnatunsuli pińayuak. ²²Tarra taatnatunsuli tallimat malǵuich nuliaǵiničaat qitungigaluaqatiň. Aqulliupuni aǵnaq tuqupmińińqsuqtuuq. ²³Taivrumani anitqińigmi makitqikkumin nal-liata nuliaǵigisivań? Atakkii iluqatiń tallimat malǵuich nuliaǵiničaat.”

²⁴Jesus-ηum kiugai, “Naluniqpsių nalaunǵińiqli? Nalunićiksi Agaayyutim uqańha aglausimaruaq ilaanlu sanńja. ²⁵Tuqujaruat anitqik-kumiń atrigigisigaich isaǵulgich atakkii iļaqatniktuńq itchumińaitchuq pakmani. ²⁶Agliqisimasuknaǵiksi makpiǵaańiń Moses-ηum anitqińikun tuqulıgmiń—Agaayyutim nipańtusaǵnaqtuq ikualaruamiń uqqigauramiń itnaqhuni, ‘Uvaja Agaayyutaa Abraham-ηum Isaac-ηumlu Jacob-ηumlu’. ²⁷Kańiqsimaińnińqsusri. Agaayyutigijnitkaat tuqujaruat aglaan agaayyutiplugu iňuuruat. Taatnamik kinnirusi ilipsitňun.”

Kamanagniqsraŋat Tillisit

²⁸ Ilanata aglaliquirit tusaaniğaa Jesus-ŋum uqautigikkaşa Sadducee-ŋuruatnun. Ilitchugiplugu Jesus-ŋum kiggutillautaqalaha apiqsruğnígaa, “Nalliat tillisit tupigitluktaksrauva iluqañitñiñ?” ²⁹ Jesus-ŋum kiugaa, “Una tilliñ piit-chuillapiaqtuq, ‘Naalağnisitja, Israel-aağmiupjuruasii, Sanjiruaq Agaayyutvut kisimisauluk Atanguruq. ³⁰ Piqpagiraksrägigiñ Ataniq Agaayyutin iluqaaniñ uummatipniñ suli iluqaaniñ iñuutchipiñiñ suli iluqaaniñ isummatipniñ suli iluqaaniñ sayagikkapniñ.’ Sivulliuruksraq tilliñ tavrataamna. ³¹ Tuglia taatnatun, ‘Piqpagiyumagiñ iñuuniaqatin iliqtun ililugu.’ Atlamik piitchuq tillitmik kamanatluktuamik taapkujnakra.” ³² Taavruma aglaliquirim kiunigaa, “Ilısautrii, uqaqtutin ilumuturuuamik. Agaayyutaipiaqtuqtavra atlamik. ³³ Iñuum piqpagiraksrägigaa Agaayyun iluqaaniñ uummatimiñiñ suli iluqaaniñ kapiq-simalığmiñiñ, suli iluqaaniñ sayagikkägminiñ, suli piqpagilugu iñuuniaqatni iñmisun ililugu. Ihuatluktuq tupiksırını taapkujniña tillisijñik tikiutriłığmiñ nigrutinik suli atlanik tunillautiksranik Agaayyutmun.” ³⁴ Taavruma kiupmanı isumaturuatuñ, Jesus-ŋum nipliutigaa, “Ukpiğılıhiňaağuğníginiň Agaayyutmun anjalatchiiłiksran.” Tavrakna Jesus apiqsruqausiksraigüňigaat.

Apiqsruun Anniqsuqtikun Akiqsruutauruakum

³⁵ Jesus ilisautrillaqmi agaayyuvikpañmi apiqsruqniqsuq, "Suvaata aglalıqirit nipligagıvıat Christ, anniqsuqtı akiqsruutauruqaq, kiňjuviagınip-
lugu David-mun? ³⁶ David, aŋjalatlugu Ipqitchuam Irrutchim, itnaqniqsuq,
'Atanıqum uqaqtuq Atanimnun:

Aqvittin kamagitchiiviksrapnun
uvajnun akiiliñiažhatnunaglaan uumiq

Psalm 110:1

³⁷David-num ijmiñik taiguutiqapagu Atanǵuruamik, qanuǵmi Anniqsuqt David-num kirjuviaǵitlaniqpaun?" Inugaagruich naalaǵnisuurut Jesus-mik.

Jesus-ŋum Kiliktuutigigai Aglaliqiritit

³⁸ Ilisautriiliqmiñi niplutigai, "Qaunagiyumagisi aglaliqirit pisuktuat-laturuat akuqturuanik atnuqaaqhutiq suli iñuujnun paqlatqusuuplutiq tauqsiñiaqviñni. ³⁹ Katraqvijitni suli iñuich niqipakmata aquppitlat-turut nakuutluktuaní aquppiutaqjiti. ⁴⁰ Ivayaqtuqmigaich uilgañaat tupiğikkajich, aasiñ agaayuuraalgupmiut sivisuplugu agaayuujuałikun. Tamatkua tamarra anasiñjuusiaqagisirut pitluglugu atlaniñ iñuujniñ."

Uilgağnaam İliraña

⁴¹ Jesus aquvinniqsuq igluanun ilirrivium aasiin tautuktuagaqsiplugich iñuich iliriruat ilirrivinum. Iñugiaktuat umialguruat iliriqpaañiqsut.

⁴²Piqaqmîniqsuq naalgiiktuamik uilgaǵnaamik iłiriruamik malǵuŋnik susauraŋnik maniayauraŋnik. ⁴³Jesus-ŋum tuqłuǵnígai maliǵuaqtini nipliutiplugich, “Niplitigpsi, taamna naalgiiktuaq uilgaǵnaaq iłiritluktuq tamatkunakja atlaniň iłiriruaniň. ⁴⁴Iluqatiŋ atlat piksraqaqhutiŋ ilirirut sippakuuqtuaqhutiŋ, aglaan aǵnaq piksraiňjaǵmi iłiriruq tamatkiqługu iluqaan pigikkani iñuuniutksraiglıqhuniunniň.”

Jesus Sivuniksriqiruq Piyaqquǵniałhanik Agaayyuvikpaum

13

¹Jesus aullaacsipman agaayyuvikpaŋmiň, maliǵuaqtan ilanjata nipliutinigaa, “Iłisautrii qiniǵun. Qanutun pińnaqnaqtigivat makua uyaǵaich marrumani agaayyuvikpaŋmi!” ²Jesus-ŋum kiugaa, “Quvíǵusuutigivigich makua kamanaqtuat tup-qich qińkkatin? Kisinǵjuqtaqagumińaitchuq uyaǵaŋmik galliani atlasmulǵutauniajitchuamik.”

Jesus Sivuniksriqiruq Iłuiłlıiuǵutniglu Piyuqaqsułiksramiglu

³Aquppiuqtuaqhutiŋ Jesus-lu iğgiňi atiqaqtaq Olives-mik akiani agaayyuvikpaum, Peter-mlu, James-ŋumlu, John-ŋumlu, suli Andrew-mapiqsrugnígaat kisinǵjuutiplugu, ⁴“Uqautitigut, qakugun tamanna atuumaniaqpa? Suli sukun iłitchuqqutigun iłitchuǵigisivisa iluqaǵmiň tamatkua atuumaaqsikpata?” ⁵Jesus-ŋum uqaqsıniǵai, “Qaunagiyumausı; kisumun iñujmun kinnipkaǵniaqası! ⁶Iñugiaktuat tikiúmagisirut atuğlugu atığa nipliǵutiŋ, ‘Uvaja Christ-ŋuruňa’. Kinnitníkkisirut iñugiaktuanik. ⁷Iłuiłlıiuǵniaqası tusaqsraqaǵupsı aŋuyajmik maani naagaqaa uŋasiktuanı. Aglaan isukłitchumińairgaqtuqsuli. ⁸Nunaqqich akikjaqtuligisigaich atlat nunaqqich, suli atanǵuvıich akikjaqtuligisigaich atanǵuvıich atlat, nuna iliqsraǵisiruq atlakaǵjiň nunani. Itkisipmiuq nigisuŋnaq suli iłuiłlıuiłiq. Tamarra tamatkua aullaǵniisaǵigisigai nagliksaalhum.

⁹“Aglaan qaunakkiaǵikkumausi ilipsitník. Qaitqataǵisigaasi uqaq-sittaqaqtichirinun, suli ipiǵaqtugisiyaasi katragvíjni. Tikiutigisigaasi kavanauruanun umialguruanunlu pisigelija. Tavra piviksraqaǵisińiqsusı iłisimaraulusi. ¹⁰Tamatkua atuumagaluaqtitnagich quliaqtuaǵigisigaat tusaayugaǵiksuaq iñujnun nanipayaaq. ¹¹Qakugun tigukpasi aullau-tilisi uqaqsittaǵviymun isumaalusuňaqası sivuani piviksram sumik uqaksrapsitník. Taivrumani Ipqitchuam Irrutchim iłisautigisigaasi nipliutiksrapstník. Tavra nipliutigiyumagiksi. Taamna Irrusia Agaayyutim uqaǵisiruq ilipsigun; nipliayumińaitchusı. ¹²Aniaqatiuŋuruat qaitqataliǵisigaich aniaqatiutıq tuqqtaksraulugich, suli aapagikkatiŋ iğníguruat. Iłiǵgaat akikjaqtuligisigaich aŋayuqaatiŋ unniň tuqqtaksraulugich tamatkua. ¹³Iñuich nanipayaaq uumigisigaasi pigiluňa. Aglaan Agaayyutim anniqsuǵisigaa sivutmuulguruuaq isuanunaglaan.

Tatamnapiağataqtuaksraq

14 “İñuk aglıqiruaq ukuniña kajıqsılı! Tautukkisigiksi nağgunalla-piağataqtuaq qikaǵuni tavrani qikaǵviksraǵvigiňisägmiňi. Taipkunani uvlut tamatkua Judea-mi ittuat qimakkumaut iğgiňun. **15** İñuk inniǵumi tupqum qaajjani isığniaqani saagaksraqsiugiaǵuni tupqum ilüaniň. **16** Suli taamna qakma nautchiivijmi utığniaqani saagaǵniaǵuni atnuǵaamiňik. **17** Qanutun tatamnatigisivat tamatkunani sijai-yauruani suli miluktitchiruani taipkunani uvluni. **18** Agaayuyumuusi qimagviksraqsi inǵitqulugu ukiumi. **19** Taipkunani uvluni iñuich naglik-saatlullapıagniaqtut qanapajniňaglaan Agaayyutim nuna iñigataqmangu. Aasiiň taatnatun nagliksaatqigitqikkumiňaitchut aquagun taavruma. **20** Aasiiň Atanǵum ilanǵaqtaaqisuaqpagich taipkua uvlut kiňa iñuk anniqsukkauyumiňaitchuq, aglaan pisigilugich piksraqtaağikkajı ilanǵaqtaağisigai taipkua uvlut. **21** Taimanigun kia iñuum uqautikpasi, ‘Atanjii, uvva Christ-ŋuruuaq Agaayyutim akiqsruutigikkaja’ naagaqaa uqautikpasi ‘Atanjii, ilaa taimňa’, ukpiǵiniaqnaǵich. **22** Anniqsuqtıňjuat suli sivuniksriqırıňjuat iligisirut savaanıglu quvíqnaqtuanıglu. Taavrumuuna kinniňiagnıgaich Agaayyutim piksraqtaanje pisayıyumiňagumisigik. **23** Taatnamik qaunatqiağıkkumausi! Kilikkipsi sivuani tamatkuniña iluqanıtňik piŋaiňaisa.

Aggiňha Igňiňan Iñuum

24 “Taipkunani uvluni, pianikpan taamna iñuiiliugutiqpak,
siqińiq taaqsigisiruq,
suli tatqiq qaumaǵingiǵuni.
25 Uvluǵiat katakkisirut qilaýmiň,
suli qaummatipayaaŋi siłam nuktitaulutıň inimikniň.

Isaiah 13:10; 34:4

26 Taivrumani uvlumi iñuich tautukkisigaat Igňiňa Iñuum aggıqsuaq nuyiyakun piqaǵuni kamanaqtuamik saňjimik kamanauituummaǵmi. **27** Taamna tuyuqaǵisiruq isağılıňnik katitchityaqtuanik atautchimun Agaayyutim piksraqtaağikkajıňik nakikŋapayaqaq.

Ilisaaksraja Asirritlaitchuam Napaaqtum

28 “Ilisaqaǵitchi asiaviqtiniň, itnaqhuni, nauriuraq nauŋuraaqsi-vaalukman qíñiǵnaqsiuraqqsipmata akutuqpaliksrai ilisimaraǵigiksi upingáam qallı́ha. **29** Taatnatuntuuq, tautukkupsigik tamatkua atuu-maruat ilisimagisigiksi isuksram tikiumaaqsiľha. **30** Ilumun nipliutigipsi, ukua iñuich tuquyumiňaitchut atuumagaluaqtitnagu iluqaan tamanna. **31** Qilaǵlu nunalu piigisiruk aglaan uqaǵitka piigumiňaitchut.

Pivia Aggiiksrajan Ilisimaraitchuq

32 “Kia-unniñ iňuum nalugaa taimanigun Igňijan Ajetim qakugun aggiiksraja, uvaşa unniñ isaǵulgich ittuat pakmani nalugaat, aglaan kisimi Aapaa ilisimaga. 33 Qaunatqiágiksilusi, itqummaágikkumausi, atakkii nalugiksi sumi atuumalíksraja. 34 Atriqaqtuq umialinjmic aullaqtuamik uňasaksuamun nunamun unitchipluni tupiǵmiňik. Saňjiksriňiǵaa pirigikkani savaaksrajanik, tilipluguasiň talum munaqsraa qaunatqiágiqplugu. 35 Taatnamik itqummaágikkumausi atakkii nalugiksi qakugu ajaayuqaja tupqum aggiiksrajan, unnuami naaga unnuagruami naaga uvlaatchaurami unniñ uvlaami. 36 Aggiígumi tavrankatchiaq paqingítchumagaasi sińigusi. 37 Nipliutigikkága iluqapsitňun sivuani uqautigigiga iňupayaanun, Itqummaágikkumausi!”

Sivunniúgun Tuqutchuklugu Jesus

14 ¹ Atuumagaluaqtinagik malǵuk uvlek Jew-ŋuruat niqiþpagvikaanatalu atilik Apqusaakkaulıgmik suli nigiłhata puvlaksińiǵilaamik qaqqumik, quaklıjisa agaayuliqsit suli aglalıqirit pakaaginigaat qanuǵimňa tigusuklugu Jesus irığaqtutiq tuqulluguasiň. ² Aglaan ilinjich niplińiqsut, “Niqiþpagvikaam uvluani taatnaǵnianǵitchikput. Iňuich aupatchakpiatqt.”

Jesus Tiprägiksakkauruq Bethany-mi

³ Jesus-uvva inniqsuq Bethany-mi, tupqani Simon-ŋum atniğňautiqaqtuam auyugaqtuamik. Aasii niipkaqlugu ağnam tikiňniǵaa saagaqhuni akisullapiaqtuamik uqsrugutmik atiqaqtuamik Nard-mik. Taavruma aymaǵnígaa nakasruŋjuşa kuviklugu uqsrugun Jesus-ŋum niaquanun. ⁴ İlajisa iňuich iluagińilgińiǵaat aasiň avatmun nipliħutiq, “Suvaata una piiłamun uqsrugun atuqpa? ⁵ Tunińayaqtuq qaańiǵlugu pińasut kavluitit taalanik aasii qaiłlugu manik naglińnaqtuanun.” Taatnaħutiq uqapiłuktut akikjaqługu ağnaq. ⁶ Jesus-ŋum nipliutigai, “Sugińaiqsiuń! Suvaata iluilliuqtipisiń taamna ağnaq? Una savaaqaqtuq nakuuruamik uvajnun. ⁷ Naglińnaqtuat itchaǵataqtut. Taimma qanutun savautiħiňau-gisi nakuuruamik piyumińaǵupsı, aglaan nayuutiħaińaǵumińaitchuja. ⁸ Ağnaq savaaqaqtuq piyumińaǵmiňik. Tiprägikságaa timigikka-ǵa itqanaiyautiplugu iluvikkaulıksrajanun. ⁹ Uqautigipsi, nanipayaaq nunami quliaqtuagíkpatruń tusaayugaǵiksuaq iňuich uqautigisigaat nalupqinaıǵlugu ağnam taavruma taatnaħha itqakkutauluniasii ilaanun.”

Judas Ańiqtuq Aatchuuutigisuklugu Jesus

¹⁰ Judas Iscariot, ilajat qulit malǵuich maliǵuaqtit, utlautiniqsuq quaklıjintňun agaayuliqsit aatchuuutigisuklugu Jesus ilinjitňun. ¹¹ Tusaakamitruń

quiviasulığníqsut, suli akiqsruğnígaat aatchuğuklugu manijñik. Tavrakja Judas utaqqaqasíñijsuq aatchuiviksramik Jesus-mik pisuğnaqsilugu.

Jesus Niġiqatauniqsuq Malíguaqtimiñi Niġiqpagviani Atilinjmi Apqusaakkauļigmik

¹²Sivulliqpiami uvluani niğiqpagvikaam puvlaksiñigilaamik qaq-qumik ipnaiyaaq tuqqutauraqtuq itqakkutaupluni Apqusaakkaulıgmun. Jesus-ŋum maliغاqtaiň apıqsruğniğaat, “Nanili itqanaiyaquvisigut nigiq-paliksrapistiknik atiliŋmik Apqusaakkaulıgmik?” ¹³Jesus-ŋum tuyuğigik malğuk maliغاqtıñni nipliutiplugik, “Nunaaqqimukkitchik. Tavrani paagisigktik iňuk saagaqtuaq qikumik imiqağvíymik. Malikkumagiktik. ¹⁴Napmun isiqpan nipliutiyumagiktik tupilik, ‘Ilısautri nipliqsuq, nani-li iniqaqpich niğgiviksramnik ipnaimik atiliŋmik Apqusaakkaulıgmik piqasığluja maliغاqtimnik?’ ¹⁵Taavruma urriqsuutigisigaatik nalauraallagvíymik inituruuamik qullığmi inimi itqanailaamik inuqsraŋaiqlugu. Tavrani itqanaiyautiyumagiptigut.” ¹⁶Jesus-ŋum maliغاqtai aullaqtut nunaaqqimukhutin. Paqinnığaat nipliħha taatnatupiaq, itqanaiyaqhutin niqiqpagviksramun atiliŋmun Apqusaakkaulıgmik.

Atangum Nullautchigvia

²²Tamatkua niigl̄gataqtitlugich Jesus-ŋum tigummiplugu qaqquq quyyatipluguasiin̄ avguqlugu qaiññigaa maliquaqtimiñun nipliqhuni, "Tigulugu niiggisiuq, taamna timiga." ²³Jesus-ŋum tigukamiuq gallun quyalgitlugu Agaayyun, qaiññigaa tamatkunuja imiqsillaavigipluguasiin̄. ²⁴Nipliutigai, "Una auga maqiruaq iñugiaktuanun. Taavrumuuna Agaayyutim talugn̄quisigaa akiqsruutni. ²⁵Nipliutigipsi, imitqikkumiñaitchuja asiam misuguaniq taivrumuñaaglaan imiġviksramnun nutaakun ayaayuqautaani Agaayyutim." ²⁶Tavra atuanikamij atuutmik aullaġniq-sut iġġimun atiliqm̄ Olives-mik.

Jesus Sivuniksriqiruq Peter-m Piilaagniałhanik

²⁷ Jesus-ŋum nipliutigai, “Marrumanı unnuami iluqasi nikatchakkisiru-si piqtigilunja. Atakkii aglausimaruaq,

“Tuqqutchiruña munaqsrimik,
taatnamik ipnaich siamitkisirut.”

Zechariah 13:7

²⁸ Aglaan kiñuagun aqitqianikkuma aullağisiruña sivupsitñi Galilee-mun.”
²⁹ Peter-m nipliutigaa, “Iluqatiñ unitkaluaqpatinunniiñ, nikatchakkumiñaitchuja.” ³⁰ Jesus-ñum itnağnígaa, “Uqautilakpiñ, marrumani unnuami aqargiqpak qalǵuqtagaluaqnagu malǵuñniaglaan piiłaaǵutigisigikma piñasuniaglaan.” ³¹ Aglaan Peter nipliqsuq qapijaiqhuni, “Tuquluñaunniiñ nayuǵniagikpiñ. Piılaǵiyumińaipiagikpiñ sumiunniiñ.” Taatnatuntuuq nipliqmińiqsut iluqatiñ.

Jesus Agaayuruq Gethsemane-mi

³² Jesus-lu malığuaqtiniļu tikitñamiŋ nunagiksaanjanun atiliqmum Gethsemane-mik nipliutigai, “Aquppiuraallagitchi uvani agaayutyaqtilluña.” ³³ Piqatiginigai Peter-lu, James-lu, suli John. Uqumailļiullapiaǵniqsuq nagliňnaqsipluniunniiñ irrutchiǵmigun ³⁴ nipliqhuniasiiñ, “Arrii, uqumailļiullapiaǵniqsuja. Alianam pisaǵihińaǵuqtagaaja. Tavraniittuallagitchi qaunaksruqasillagluña.” ³⁵ Taavuňaqtallakhuni sitquǵniqsuq nunamun agaayupluniasiiñ naglik-saágıňitluni piňagumińaqpán. ³⁶ Itnağniqsuq, “Abba, Aapaan, suapayaaq ayalatkiñ piiqgaluaǵiga nagliksaágutiqpak uvamniñ. Aglaan pisuhiń atuumayumuq, pisułiginiļaapkun.” ³⁷ Jesus-ñum utiqami paqitlugich sińiktuat nipliutiniǵaa Simon Peter, “Simaan, sińikpich? Munaǵiura allakkumińaińńiıpichunniiñ akkuvauraq?” ³⁸ Tavra nipliutilgińńigai, “Sińinjinasuňaqaſi agaayulusiļu, ukpiqsrисaińjitchumausili uuktuakkau-gupsi. Ińuk iłumutun piyummataqǵaluaqhuni irrutchiǵmigun, aglaan timimigun sayaitchaqtuq.” ³⁹ Jesus aullatqińńiqsuq agaayutyaqhuni sivuanisun. ⁴⁰ Utiqami paqilgińńigai sińiktuat, irratij uisalguillillak-ługichunniiñ. Taatnamik kiuqausiksraińńiǵaat. ⁴¹ Utiqami piňayuakni nipliutiniǵai, “Kiikaa, sińigitchi qanutun minguiqsiǵusili. Aglaan sińikpaaniktusi. Uvva aatchuutaułiksraja ińuum Igńińjan tikitchuq ayalataǵiyumińaqsipługu killuliqirinun. ⁴² Makillusı, utlaglavut, atanji tunirigikkaǵa imma tikitchuq.”

Jesus Tiguniǵaat

⁴³ Jesus uqaqtitlugu Judas, iļańat qulit malığuaqtaiń tikińńiqsuq. Aggiqasihuni ińugiaktuanik ińuňnik, saviqaqhutinj suli anautchiraqhutinj. Qaukłinjich agaayuliqsit, aglaliqiritlu suli sivulliuqtıgruat tuyuǵiniǵaich. ⁴⁴ Taavruma tuniritñiktuam ilaanik qaińńiǵaa itnaqhuni iłitchuǵipchautigisińipługu, “Taamna kunikkaga, tavra ilaańjugisiruq. Tiguyumagaksi aullautiluguasińi qaunagilugu.” ⁴⁵ Judas-

ñum tikirgauraqamiuñ Jesus nipliutiniğaa, “Ilisautrii,” kunikługu.

⁴⁶Aasiñ tamatkua tiggulujniğaat. ⁴⁷İlañata malığuaqtaiñ qichaqtuam amuliqamiuñ savikpani anaunigaa savaktaat qaukliata agaayuliqsit, siutaiqsiqługu. ⁴⁸Jesus-ñum nipliutigai, “Suvaata tigutyaqpisitňa savikpaliraahusı anautaniglu? Savvaqłuktaunasugivisitňa? ⁴⁹Uvlutaugäcipman agaayyuvikpañmi ilisautiplusi naagauvva tigullačhipsitňa, aglaan aglaksimaaqtuaq taatna Agaayyutim uqałhani ittuksraupluni.” ⁵⁰Tarrali maliğuaqtai iluqatiñ suksraaqługu qimañniqsut.

⁵¹Nukatpiaq, malığuaqtaiñ ilañat, atnuğaaqägniqsuq qalipquałhiñamik. Tiguliqsaqmanituuq ⁵²qalipquani unitługu qimañniqsuq atnuğaaunnani.

Jesus Uqaqsittaağvíjmi

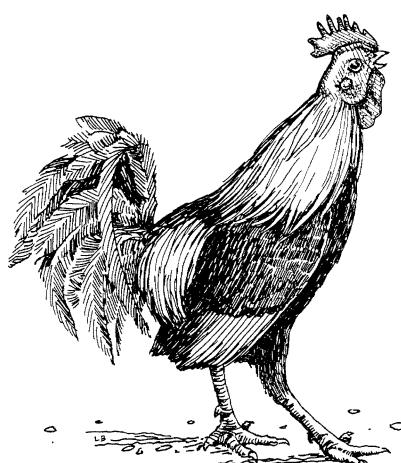
⁵³Taapkua tigusiruat pituigun tasiuñniğaat Jesus qaukliatnun agaayuliqsit, katimaruuanun iluqatiñ qaukliñich agaayuliqsit sivulliuqtigruat aglaliqiritlu. ⁵⁴Peter malikmiñiqsuq uñasiuraaqhuni silataanunaglaa igluqpajan agaayuliqsit qaukliata. Aquppiqatauniksueq qaunaksrini naniaqtaaqhuni iknigmı. ⁵⁵Qaukliñich agaayuliqsit suli iluqatiñ uqaqsittaaqtitchirit pakaaqägniqsut agvisiksrajanik akikjaqlugu Jesus tuqqutchukługu, aglaan paqitchitlaiñniqsut. ⁵⁶Iñugiaktuat ilisimarau-galuaqtut akikjaqlugu, aglaan ilisimaruaruat atiñitqataqtut. ⁵⁷Tavra ilisimarit ilañich makinniqsut akikjaqlugu nipliqhutin, ⁵⁸“Tusaagikput nipliqman, ‘Piyaqqusigiga agaayyuvikpak iñiqtauruaq argajnik, aglaan piñayuakkun uvlut nappaiñiaqtuaq atlamic iñiqtauñitchuamik argajnik.’” ⁵⁹Ilisimaritunniñ taapkua piqasitilgiñniqsut taavrumuuna. ⁶⁰Qaukliat agaayuliqsit makinniqsuq sivugaatni. Tarra apiqsrugnígaa Jesus, “Kiggutiksraitpiuñ una ilisimarit uqağıkkajat akikjaqhutin?” ⁶¹Aglaan Jesus nipaisaaqtuq uqanitłuni sumik.

Apiqsrutqiłgiñiğaa qaukliata agaayuliqsit nipliqhuni, “Christ-ju-vich, Igñiña Nançakkauruam Agaayyutim?” ⁶²Jesus-ñum kiuniğaa, “Tarra, Ilaajuruuña. Tautukkisigiksi Iñuum Igñiña aquppikpan talipiani Sañnipayaalgum qiniğisiplugu atqaqpan nuyiyakun qilañ-miñ.” ⁶³Qaukliata agaayuliqsit aliktuñniğai atnuğaaani nipliqhuni, “Inuqsratqasugut ilisimarauruksramik! ⁶⁴Tusaagiksi uqağıñiqłuutaa! Qanuq sivunniñiçpisi?” Iluqatiñ katimaruuat tuqqutaksraqugnígaat. ⁶⁵İlañisa tivvuaqtuqługu, irrak matuqqaaqługik anaumikkaat apiq-sruqługu, “Ki, nalautchağıñ kimun anaumiktilaaqnik.” Taatnaanikmata qaunaksrit tiguplugu pattañniğaat.

Peter-m Jesus Piłlaağigaa

⁶⁶Peter ititlugu silataani uqaqsittaağvíum tikiññiğaa ağnam savaktaan qaukliata agaayuliqsit. ⁶⁷Uuma tautukamiuñ naniaqtaaqtaq ijmi-

ñik ilisaqtiñigaa nipliutiplugu, "Ilvittuuq piqatigipmikkañatin Jesus Nazareth-mium!" ⁶⁸Peter piiłaaqtiqtuq, "Naluruna. Kanjqsimanjitchiga qanutchimik uqaqtillaan." Nuktaaqtitlugu aqargiqpak qalguñniqsuq.

(Mr 14.72)

⁶⁹Suli ağnam taututqilgitña-miuñ nipliutiniñgai tamatkua qichaqtuat, "Uvvauna ilagipmikkajat." ⁷⁰Peter piiłaatqilgiññiqsuq. Kijuagunsuli qichaqtuat tavrani nipliutiniñgaa Peter, "Iłumun ila-gigaatin Galilee-ǵmiuñjuplutin." ⁷¹Aglaan suviagaqsiñiqsuq itnaqhuni, "Agaayyutim anasiññuqsagliña uqañitkuma iłumutuuruamik. Nalugiga kisuutilaaaja taavruma ajutim." ⁷²Tugliliqługu aqar-giqliq pak qalguñniqsuq. Peter-m itqañiñgai uqałigikkanji Jesus-ŋum, "Aqargiqpak qalguqtaǵaluaqnagu malguñniaglaan piiłaaǵutigigisi-gikma pijasuniaglaan." Itqaqamiuñ taamna qiagaqsiñiqsuq.

Pilate-muutiniñgaa Jesus

15 ¹Tavra uvlaatchaurami qaukliñich agaayuliqsit piqatigiplugich sivulliuqtigruat suli aglaliqirit suli iluqaǵmij uqaqsiittaqtitchirit katimaniqsut sivunniuqhutiñ. Tamatkua Jesus qiliqtinniñgaa. Qilǵutilik tasikuaqługu Pilate-muutiniñgaa kavanauruamun.

²Pilate-ŋum apiqsrugaa, "Uvva Jew-ŋuruat umialigivatin?" Jesus-ŋum kiugaa, "Tavra ilvich taatnaqtutin." ³Qaukliñich agaayuliqsit pasiuǵ-niñgaa iñugiaktuatigun sutigun. Aglaan Jesus kiumaksrińǵiññiqsuq.

⁴Pilate-ŋum apiqsrulgitkaa, "Kiggutiksraińníqpich? Qanutunaglaan iñu-giaktautigiranik pasiuqpatin!" ⁵Jesus niplińgitchuq. Taatnamik Pilate quvígusunniqsuq.

Jesus Tuquruksraǵuǵaat

⁶Ukiupayaaqman Jew-ŋuruat niǵipagvikaatni atiliŋmi Apqusaakkaulıgmik Pilate annaktitchiraǵniqsuq atautchimik isiqtamik kisupayaamik pisukamij. ⁷Akungatni isiqtat iñuk inniqsuq atilik Barabbas-mik iñuaqatauruaq taapkua aŋuyakmata akikjaqługu Roman kavamajatnik. ⁸Iñugayaat Pilate-mukamitruj qasrlıqsiñiñgaa pituiquplugu isiqtaq piraǵılıgmisun sivuani. ⁹Pilate-ŋum kiugai, "Pituigitquvisitja

Umialgatnik Jew-ŋjuruat?" ¹⁰ Ilitchuginiğaa qaukliñisa agaayuliqsit qaITCHIĞHAT Jesus-mik siqñataqalığmiktigun. ¹¹ Aglaali qaukliñich agaa-yuliqsit akatchiniqsut iñuñnik Pilate-ŋum pituiğitquplugu Barabbas-mik. ¹² Pilate kiugai, "Qanuğisiñiqpigu una taiguutiqaqtuaq Umialgatnik Jew-ŋjuruat?" ¹³ Iluqatiñ iñuich nipliaqpañniqsut, "Kikiaktuutili!" ¹⁴ Pilate-ŋum apiqsrugnígai, "Suyaata? Savamaqļuqaqpa?" Aglaan iñuich nipliaqpa-rallapiağniqsut, "Kikiaktuutisių!" ¹⁵ Pilate-ŋum quyalisukluginch iñuich pituiğniğaa Barabbas ilinjiten. Qaitkamiuŋ Jesus aŋuyyiutimiñun tiliñ-gai, "Ki, ipigaqtuqsių! Kikiaktuutinaqsiруq."

Aŋuyyiutit Mitautigigaat Jesus

¹⁶ Aŋuyyiutit itqutiniğaa Pilate-ŋum tupiqlapjanun, aasiñ katicquniğaaich atlat aŋuyyiutit, ¹⁷ atnuğaaqļugu akisuranik kaviqsaamik suli niaquu-siplugu kakitlağnanik aasiñ iliplugich niaquanun. ¹⁸ Kamagijnjuağniğaat sivuğaani nipliqhutinj, "Uvvaguuq Umialgat Jew-ŋjuruat!" ¹⁹ Anaulağniğaat niaquagun anautamik suli tivvuaqtuqļugu sitquğvigiplugu sivuğaani Jesus. ²⁰ Mitautigianikamitruj mattaqtinniğaat kaviqsaaq silatiğuaq atipkaqļugu-aasiñ ilaan atnuğaañiñik. Tavra aullautiniğaat kikiaktuutiviksrajanun.

Jesus Kikiaktuutigaat Sanniğutamun

²¹ Uvvaguuq iglaullağmiñ aŋuyyiutit paağniğaat iñuk atiqaqtuaq Simon-mik utiqtaaq nunaqqimun. Nunuriñiğaat iqsruplugu Jesus-ŋum kikiaktuutriviksrajan. Taamna Simon Cyrene-nağmiu aapañak Alexander-mlu Rufus-ŋumlu. ²² Tikiutinigaat nunaŋjanun taiyuutiliŋmik Golgotha-mik mumiutiqaqhuni "Niaqum Saunga." ²³ Imiksritkaluağniğaat asiam misuğuanik avuplugu suŋagnitchuamik. Aglaan Jesus imiñiñiğaa. ²⁴ Tamatkua aŋuyyiutit kikiaktuutigaat. Tavra aviktuğniğaaich atnuğaañi aasiñ saaptautigiplugich qanutchimik iñuk piksraquplugu. ²⁵ Nine-aklaaqman uvlaami kikiaktuutiniğaat. ²⁶ Aglaich pasikkusiañi iliñiğaaich niaquan qulaanun itna aglakluginch, "Umialgat Jew-ŋjuruat." ²⁷ Ilaani kikiaktuutriqatauniqsuk malğuk tigliñiaqtik, ilaqtataa taliqpian tujaani suli ilaqtataa saumiani. ²⁸ [Sivuniksrıqirim tarra Agaayyutim uqałha im-miumaruq, "Irrutiniğaat savamaqļuktuatun."]

²⁹ Iñuich apqusaaqtuat niaqulaniqsut nipliaplutiñ pisaaŋŋatinik Jesus-mun, "Aa! Uqağıuruatin piyaqquļhiñauniplugu agaayyuvikpak aasiñ nappatqiglugu pijasuni uvluni, ³⁰ ki, anniqsuğinj ilipnik, aasiñ atqağıñ sanniğutamiñ." ³¹ Taatnatuntuuq qaukliñisa agaayuliqsit piqasiqhutinj aglalıqirinik mitautigigaat, "Una anniqsuiraqtuq atlanik, aglaan iñmiñik anniqsulguitmiñiqsuq. ³² Ki, Christ, Umialga Israel-ŋum, atqağıtin kikiaktuutrivipniñ! Uvagut tautukkuptigu ukpiğıyumaikput." Taapkuak kikiaktuutriqatauruak suviağutiniğaa.

Jesus Tuquruq

³³ Uvluq qitiqquqman taaqsiniqsuq nunapayaami. ³⁴ Three-aklaaqman Jesus nipitusiñiqsuq, “Eloi, Eloi, lama sabachthani?” mumutiqaqhuni, “Agaayyutmaaq, Agaayyutmaaq, suvaata suqutigingiqpiña?” ³⁵ Ilaajich tamatkua qichaqtuat tusaakamiuq nipliqsut, “Atajii, tuqhuqagaa Elijah.” ³⁶ Ilaajat iñuich tiguliqamiuq allaqtigun qilamiksruaqhuni misuktiqługu misuqqumun, isautchiqsiqługu ayauppijmik qaqluukkun aktuqługu nipliqhuniasiiñ, “Ki, qiniqumagikput Elijah aggisipmagaan atqautityaglugu.” ³⁷ Jesus nipaalaliqhuni tuquniqsuq. ³⁸ Talukuyaaq agaayyuvikpañmi siksiñiqsuq tatpichakja takanuña taatna. ³⁹ Tavra anjuyyiuqtit qaukliat qichaqtuaq Jesus-ŋum qaniñjani tuqupman nipliñiqsuq, “Iłumutun taamna aqun iğñiginigaa Agaayyutim.”

⁴⁰ Itmiñiqsut ağnat tautuktuat uñavaniñ, ilägiplugich Salome suli Mary Magdalene suli Mary, aakagikkajak taivruma kamanaiññiqsram James-ŋum suli Joses-ŋum. ⁴¹ Tamatkua piqasiqsuñigaat Jesus Galilee-mi itman savautiplugulu. Atlat iñugiaktuat ağnat malinjigaat Jerusalem-mun.

Jesus Iłuviñigaat

⁴² Unnuksraaǵuraaqman Joseph Arimathea-ǵmiu tikiññiqsuq. Uvva uvluani sivuanı Jew-ŋuruat minguiqsiągviat piuq. ⁴³ Taatnamik ilaa taluqsraiqhuni utlautiniqsuq Pilate-mun. Injaiginigaa Jesus-ŋum timaa. Joseph kamagikkaupluni sivulliuqtigruaqjuniqsuq niğiugaqaqniqsuq aullağniiłiksrajanik ajaayuqautaanik Agaayyutim. ⁴⁴ Pilate quviġusunniqsuq Jesus tuquaniktiqniqman. Tuqluqniqaa anjuyyiuqtit qaukliat apiqsrulugu tuquaniktiqmagaan. ⁴⁵ Tarra iłitchugianikamiuq taavrurmakja anjuyyiuqtit qaukliatniñ Jesus-ŋum tuqqutilaaja, qaitkaa timaa Joseph-mun. ⁴⁶ Joseph tauqsiñiqsuq ukiłhaağiksaa mik. Atqautiplugu Jesus-ŋum timaa puuqługu ukiłhaağiksaa mik iłiñigaa iłuviliuqtamun uyağamji. Aksraklugu uyağanmik taluniğaa taamna iłuviq. ⁴⁷ Mary Magdalene suli Mary aakagikkajak Joses-ŋum qiniqniqaa napmun iłiñiaqmajaan.

Jesus Anitqiksuq Tuqulığmiñ

16 ¹ Jew-ŋuruat minguiqsiągviat qaañjanikman, Mary Magdalene suli Mary aakanja James-ŋum suli Salome tauqsiñiqsut tiprägiksaanik uqsruqtigukługu Jesus. ² Uvlaatchaurami sivulliğmi uvluani akunniqsaam tikitchut iłuviğmun nuiyasriuraqmiuğlu siqiñiç. ³ Uqaksraqtuniqsut iñmik-nun, “Kiami aksrakkisivaŋ uyağak paañjaniñ iłuvğum?” (Atakkii uyağak anjgaluaqtuaq). ⁴ Tavrakja tautuñigaat uyağak aksraksimaanikługu.

⁵ Tavra ağnat isiñiqsut iłuviğmun. Tautukkaat nukatpiaq aquppiuraaqtuaq taliqpian tuñaani atnuğaaqahuni takiruamik qatiqtaamik.

Quviğutchañniqsut. ⁶Aasiñ nukatpiam nipliutigai, “Quviğususñaqası! Pakakkiksi Jesus Nazareth-miu kikiaktuutrauruqaq. Agaayyutim anitqitsikaa. Uvani inğitchuq. Qiñiqsiuq nallavia. ⁷Aglaan uqautityaqsigik maliǵuaqtit Peter-lu, ‘Immaimña Galilee-muñniaqtuq sivupsitñi, taama-ni tautkkisigaksi tuvräglugu uqauttutaa ilipsitñun.’” ⁸Tarra uniññigaat iluviq qilamik. Tatamitpaitlutiñ uuliksíñiqsut. Nipliñiñiqsut iñuymun apqutmikni iqsitchakpaitlutiñ.

Jesus Sagviqsuq Mary Magdalene-mun

⁹Jesus anitqikhuni uvlaatchaurami sivullıgmi uvluani akunniq-saam, sagviğñiqsuq sivulliuplugu taivrumuña Mary Magdalene-mun irrusiqlüiyakkamıñ tallimat malǵuñnik. ¹⁰Taavruma utlañniçai piqatigisukkaqı Jesus-ñum kiñuvǵuruat qaiplutinjı. ¹¹Uqautiniçai Jesus iñuuniplugu suli tautuñniplugu. Tamatkua naagatai kiñuvǵuruat tusaaka-miñ ukpiğıñitmiñiçaich.

Jesus Sagviğñiqsuq Malǵuñnun Maliǵuaqtijnun

¹²Kiňuagun Jesus sagviqmiñiqsuq iglaatun ilipluni malǵuñnun ila-ñiknun aullaqtuañnun nunaaqqimiñ. ¹³Tavrakıñatchiaq utiñniqsuk. Uqauraaqsiñiaǵaluagniqsuk atlanun maliǵuaqtinun, aglaan tamatkua ukpiğıñitmiñiçaich.

Jesus Sagviğñiqsuq Qulit Atautchiñun Maliǵuaqtinun

¹⁴Kiňuagun Jesus sagviqmiñiqsuq taapkunuña qulit atautchiñun niği-ñiaqtitlugich. Suakatagnıçai ukpiqsrılıghatigun pitchigiiłhatigunlu atakkii ukpiğıñitlugich qiniqtuat ilaanic kiňuagun anitqiłhan. ¹⁵Nipliutigai, “Aullaǵusi iluqaanun nunamun, quliaqtuaǵiyumagiksi tusaayugaǵiksuaq anniqsugiakun iluqaitñun iñuynun. ¹⁶Kisupayaqaq ukpiqsriruaq suli paptaakkauruaq anniqsugisiruq. Aglaan kisupayaqaq ukpiqsrıñitchuaq suksraunqısaugisiruq. ¹⁷Tamatkua ukpiqtuat piqagniaqtut ilińchuuqquataiňik saňnjim taavrumuuna: Atuǵlugu atığa anittaǵisirut irrusiqlüñnik suli uqatlagisirut atlakaǵiiňik uqqananik. ¹⁸Tigugaluaǵumiň nimiǵianik unniñ imiǵaluágumiň tuqunamik nuyuaǵnamiuyumiňaitchut. Ilińgisigaich argagikkatiñ atniǵñaqtuanun aasiñ tamatkua ińuaqsilutinj.”

Jesus Aullautrauruq Qılañmun

¹⁹Kiňuagun Jesus-ñum Atanǵum uqaqatigianikamigich, Agaayyutim aullauturaagaqsıñiǵaa pakmuña aquvitluguasiiñ taliqpijmi tujaanun. ²⁰Maliǵuaqtai aullaqhutij quliaqtuaǵniqsut tusaayugaǵiksuaamik nani-payaqaq. Atanǵuruam savaqtiginiçai nalupqinaǵutiplugu uqauttutaaat ilumun itilaajanik quviqnaqtuatigun savaanjisigun.

Uqałhich Aglaanı Luke-ŋum

1 ¹Piqpagiplutin ilauramaaj Theophilus! Iñugiaktuat iñuich pisuqtalağmiktigun aglañniqsut atuumaruaniq akunnaptik-^{ni.} ²Ilisimarauruat uqautiniqaatigut tautukkağmiknik taimakpjaniñ aullağniiḥhaniñ. Iñuich tamatkua pakmapak quliaqtuağniqsut tusaayugaağıksuamik. ³Qutchiksuanjuruatiin, aglañniaqtuja ilitchugiraksraqnik ilisaagillapiaqqaağlugich uqağıpayaakkajich aullağniiḥhaniñaglaan.
⁴ Aglaktuja taavrumiña ilisimatquplutin ilumutuuupiałhanik ilisauttusiągıkkaqpich.

Anniviksraja John Paptaaqtitchirim Uqautauruq

⁵ Herod-ŋum umialguniñjani Judea-mi agaayuliqsiqaqmiiñiqsuq atiliŋmik Zechariah-mik. Agaayyuvikpaŋmi savaqatauniqsuq agaayuliqsiń taggisiqaqtuani Abijah-tkutnik. Ağnaata atqa Elizabeth, paniginigaa-li atlasmagaayuliqsim. ⁶ Iluqatik nalaunjaruanuniqsuk Agaayyutim qiniḥhani, tupiksriplutik iluqaitník Atangum tillisaiñiglu atuqtaksraiñiglu. ⁷ Qitungaiñniqsuk atakkii Elizabeth qitungítlaitluni, suli iluqatik utuqqanaaağuqhutik.

⁸ Abijah-tkut savagviksriutaata Agaayyuvikpaŋmi tikiummipman, Zechariah-m savautiniǵaa Agaayyun agaayuliqsaapluni. ⁹ Tuvraqługu atuiragiłhat agaayuliqsit piksraqtaaginiǵaat ikipkairuksraapluni tipragıksautmik. Isığniqsuq agaayyuvikpaŋjanun Atangum. ¹⁰ Zechariah ikipkaipkaqtıtlugu tipragıksautmik iñugağruich agaayuniqsut silataani. ¹¹ Isağulgın Atangum sagviutiniǵaa qichaqhuni taliqpińi ikipkai-viuram tipragıksautmik. ¹² Zechariah-m tautukamiuŋ tupajniqsuq iqsiliqsiqhuni. ¹³ Aglaan isağulgum nipliutiniǵaa, “Zechariah, iqsıńak! Agaayyutim tusaanıǵaa iñiqsrułhiń. Nuliağıkkıan Elizabeth iğñigisiruq arjugauramik. Atchiǵisigiń John-mik. ¹⁴ Quviasutiqaǵniaqtutin! Atlatlu iñugiaktuat quvatchakkisirut anikpan. ¹⁵ Iñullautaugisiruq kamanaǵuni Agaayyutim qiniḥhani. Imiğumińaitchuq asiam misuqquanik sańji-

simaruamik. Anilgataligmiñiñaglaan ajalatiqağisiruq Ipqitchuamik Irrutchimik.¹⁶ Utiqtinniaqgai iñugiaktuat Israel-ŋuruat Ataniğmun agaay-yutaatnun.¹⁷ Ataniq aggítlaiñjaan taamna John quliaqtuağniaqtuq sañjigaquni sivuniksriqiritun Elijah-tun. Ilaurağıiksitsigai aapauruat qitunǵajitñun. Utiqtitkisigai tupiksritlaitchuat isummatiqatlasılıgich nalaunjaruamik. Itqanaiyautigisigai iñuich akuqtugumiñaqsilugu Ataniq.¹⁸ Zechariah-m nipliutinigaa isağulik, "Qanuğluja ilisimaniaqpik ilumutuutilaaqnik? Ataŋii, anayuqaaqtuja suli nuliağıckaǵa utuqqagaquq-miuq."¹⁹ Isaǵulgum kiunigaa, "Gabriel-ŋuruja. Qichaqtuja sivugaani Agaayyutim. Tuyuǵigaanja uqautityaquplutin taavrumija tusaayugaallattamik.²⁰ Ukpıgilguitchiň uqauttutigikkaǵa aglaan atuumagisiruq. Atakkii ukpıgilguitňapja uqaǵumiñaitchutin tikiłgataqlugu uvluq tamatkua atuumaviksrajanat."

²¹ Taatnaqtitluq iñuich utaqqiñigaat Zechariah ilisimasukhutin suvatta muluvaatlakmagaan iluani agaayyuvikpaum.²² Anisulligataqami uqalguiñniqsuq. Iñuich ilitchuginiǵaat qıñiqquuraaqäha agaayyuvikpaum iluani. Uqalguitluni urriqaniqsuq argaymıñik.²³ Abijah-tkut savagviksriutaat Agaayyuvikpaŋmi naatnamiuq Zechariah aiñiqliq.²⁴ Aquivatigun taavruma nuliaja Elizabeth siŋjayauniqsuq. Aasiiń tallimani tatqińi aimmiñiqsuq²⁵ itnaqhuni, "Kiisaimma sañjiruam Atangum Agaayyutim ikayuqpaanja. Kanjusutqikkumiñaiqsuja qitunǵitlaiñniļuq."

Anniviksraja Jesus-ŋum Uqautauruq

²⁶ Itchaksrani tatqińi Elizabeth siŋjayaunjanikman, Agaayyutim tuyuǵilgiñniǵaa isağulik Gabriel nunaaqqimun Galilee-miittuamun atiliymun Nazareth-mik.²⁷ Tuyuǵiniǵaa niviaqsiamun aŋjutituqsimaitchuamun atiliymun Mary-mik nuliaksrausintianiktuamun aŋjutmun atiliymun Joseph-mik. Joseph kiŋuviağiniǵaa Atangum David.²⁸ Isaǵulgum tikiñniǵaa nipliutiplugu, "Paǵlagikpiň! Atangum Agaayyutim pik-sraqtaaǵigaatin iqatigiplutin. [Quvianaǵniqsraurutin aǵnapayaani.]"²⁹ Mary tupallapiąqniqsuq isaǵulgum nipliuttutaagun kaniqsińitluq suvaata uqaqtillaanja taatna.³⁰ Isaǵulgum nipliutinigaa, "Iqsıńak Marii! Agaayyutim iłuaqputigigaatin.³¹ Siŋjayaugisirutin iğnílıutinaasiiń anjugauramik atchiqaksrağıckaqnik Jesus-mik.³² Taamna kamana-ğisiruq, suli iñuich taiguutiqağisigaat iğníjanik Qutchińiqliqsraruam Agaayyutim. Agaayyutim atanıǵuqtinniaqgaa David-tun sivulliaja-tun.³³ Ataniǵisiruq kiŋuviajiińi Jacob-ŋum qañapak taimuja, suli ayaayuqautaa isuksraqaǵumiñaitchuq."³⁴ Mary-m tarra nipliutinigaa isağulik, "Qanuq una itkisiñiqpa? Ilaqatniksimaitchuqjasuli."³⁵ Isaǵulgum kiunigaa, "Ipqitchuaq Irrusuq tikiúmagisiruq ilipnun. Agaayyutim Qutchińiqliqsraruam sañnjigikkajan nayuǵisigaatin. Taatnaǵuni ilılgaaq

ipqitkisiruq taiguutiqağuni Iğñiñjanik Agaayyutim. ³⁶Aasiiñ, itqallaun ilan Elizabeth. Uqautigimasugauq qitunǵaqatlaiñniplugu. Aglaan pakma sijaiyaruq itchaksrani tatqiñi utuqqanaağúgaluaññağmi. ³⁷Atakkii Agaayyutim supayaaq savaağıtlagaa.” ³⁸Mary nipliğñiqsuq, “Atanǵum savaktigigaaña. Atuumali uvajnun uqattutigikkaptun.” Tavrakňa isägulgum uniññigaa.

Mary-m Utlakkaa Elizabeth

³⁹Taavruma aquagun, Mary paqnaliqtuqhuni aullaqtığniqsuq nunaaqqiuramun qimiǵaañiñiittuamun Judea-m. ⁴⁰Tarra isiqhuni Zechariah-m tupqanun iqinniǵaa Elizabeth. ⁴¹Elizabeth-ñum tusaap-qauraqmagu Mary-m paǵlataa ilummiutaq ilıqsraqtığniqsuq. Elizabeth aŋalatiqagańiqsuq Ipqitchuamik Irrutchimik ⁴²nipliğhuni niptusip-lıuni, “Quvianaǵniqsraurutin aǵnapayaaniń. Quvianamiuruq ilılgaaq sijaiyaukkан. ⁴³Qanutun quyyasiusiaqaqtigivik, ataniǵma aakagikkaǵan utlagluğniǵaańa qiniǵiaqluńa! ⁴⁴Tusaapqauraqapku paǵlatigikkän ilummiutaǵa quviatchakhuni ilıqsraqtıqtuq. ⁴⁵Qanutun quviasuktigivich ukpiǵikapku Atanǵum uqałha tuyuutigikkaja ilipnun atuumagisińiplugu.”

Mary-m Kamaksruutaa

⁴⁶Mary nipliğñiqsuq,
“Iñuutchimniń iluqaaniń kamaksruǵiga Ataniq.
⁴⁷ Quviatchautigigiga Agaayyun Anniqsuqtigikkaga.
⁴⁸ Suuńılıqtuańa itqaǵinigańa.
Uvakjanińaglaan iluqtatıń iñuich taiguutiqaǵisigaatńa
quvianamiuruamik
⁴⁹ atakkii kamanaqtuaq Sańńiruaq Agaayyun savaaqaqhuni
kamanaqtuanik uvamnun.
Atqa ipqitchuq.
⁵⁰ Kińuviaǵińi aippaavak
nagliktuutiqaǵai taluǵirigikkani.
⁵¹ Agaayyun isanjiqsuq sańńiruamik taliǵmińik
aasińi siammayaqaqlugich kamanaǵasuktuat
sivunniúǵutituummaitńik.
⁵² Atchiksinniǵai kamanaqtuat atanǵich
suli atchiksuat kamanaqsipkaqlugich.
⁵³ Inuqsraqtuat pisuiqsinniǵai nakuuruanik
suli aullaqtıtlugich umialguruat saagailaaqlugich.
⁵⁴⁻⁵⁵ Ikayuǵniǵaa savaktigikkani Israel nagliktuqlugich,
akiqsruutmisun sivulliaptiknun Abraham-mun
kińuviapayańińunlu qańapak taimuńa.”

⁵⁶Mary nayuutiuraağniqsuq piñasuni tatqiñi Elizabeth-mi, aasiiñ utig-mun aipluni.

Aniñha John Paptaaqtitchirim

⁵⁷Iğñiviksranı tikitman, Elizabeth iğñiñiqsuq ajugauramik. ⁵⁸Ilaiñ ilauraanjiñlu tusaaniğıaat Atangum kamanaqtuamik nagliktuiħha Elizabeth-mun. Aasiiñ tamatkua quviasuqasığñiǵaat. ⁵⁹Aniqammiuraq tallimat malġuñnik uvlianikman nalunaitjutchiaqsińiǵaat atchiguklugu Zechariah-mik, aapanjan atqanik. ⁶⁰Aglaan aakaña nipliğñiqsuq, “Naagga, atiqaqtuksrauruq John-mik.” ⁶¹Nipliutilgiñniǵaat, “Aglaan nalliatunniń ilavich atiqaqtichut taavrumija atigmik.” ⁶²Urriqaplutin apiqsruğniǵaat aapanja kisumik atchigukkisipmagaan aniqammiuraq. ⁶³Zechariah aat-chuquniqsuq aglagviksramik, aglakhuniasiń, “Atiqagisiruq John-mik.” Quvígusuŋniqsut iluqatiń. ⁶⁴Taatnaanikami Zechariah uqatlasitqiňniqsuq quyaaqsipluguasiń Agaayyun. ⁶⁵Silalliunjich atlayuatchajniqsut, aasiiñ ińuich nunapayaani Judea-mi uqaġiniǵaat. ⁶⁶Tusaapayaqtuat taavrumija isummatiġiniǵaat apiqsruqhutij, “Qanusiugisińiqpa una ilīlgaaq?” Nalupqinaitchuq Ataniǵmun iqatigitilaaja.

Zechariah-m sivuniksriqutaa

⁶⁷John-ŋum aapanja Zechariah aqalatiqaağniqsuq Ipqitchuamik Irrutchimik. Uqağniqsuq sivuniksriqipluni,

⁶⁸“Quyalakput Ataniq Agaayyutaat Israel-aaġmiut!
Atakkii ikayuġiāġniġai tasuqsaġiaqħugħich ińuni.

⁶⁹Akunġatniń kiċċuviagħikkajniń David-ŋum
Agaayyun piksraqtaaqağniqsuq ińużmik sajnjiqaqtuamik anniqsuġiaqħuta.

⁷⁰Taimakħaagħlaan akiqsruġaatiġut tumiġiplugin ħipqitchuat sivuniksriqirini

⁷¹anniqsuġisińipluta akilliliqsuqtigikkaptikniń
suli sajnjiatniń uumigirigikkapta.

⁷²Uqağniqsuq nagligiġisińiplugħich sivulliaġikkavut itqaġilugu ipqitchuaq sivunniuġutni.

⁷³Agaayyutim akiqsruğniġaa sivulliaqput Abraham

⁷⁴annautiġisińipluta akilliliqsuqtigikkaptikniń
uvaptiknun savautitqupluni iqsisuŋaqata

⁷⁵ipqiżiķun nalaunjaruażiķunlu ińuuniqtūlaaptikni.

⁷⁶Ilvich ilīlgauramaaġ, taiguutiqaġisirutin sivuniksriqiraanik Qutchiňniqsrauruam Agaayyutim.

⁷⁷Igligisirutin sivuani Atangum itqanaiyaġiaġlugu aggħiżksra ja
uqautilugħich ińugikkajni

anniqsuġiſiñilugich natqigutigisiñilugillu killuqsautiñitňik.

⁷⁸ Agaayyutigikkaput iłunjuktauruq nagliktaupluniļu.

Tuyūgikpagu anniqsuqtı inniaqtuq uvaptiknun uvlum
qausaġatauraġniyatun.

⁷⁹ Ikayuġisigai iñuuniaqtuat taaqtuami iqsiñajani tuquħum,
aasiñ ilaan iñuupkaġuta tutqiksilluta.”

⁸⁰ John aglipuni timimigun sañjisiñiqsuq irrutchikun. Iñuuniaġniqsuq
iñuilaami aullaġniiňiaħthanunaglaan ilaan quliaqtuaqħan
Israel-aağġiunun.

Aniħha Jesus-ġum

2 ¹Augustus atanġuġjaġmi Rome-mi tilisiñiqsuq iñuich nanipayaaq
atqiqsitquplugin. ²Taamna atqiqsitchivik sivulliuniqsuq. Taamna
atuumapman ajuñ atiqaqtuaq Quirinius kavanauniqsuq Syria-mi.
³Iñupayaat utlautiniqsut sivulliägmiż annivijitnun atqiqsitchaqtuqhutiż.
⁴Joseph-tuuq iglaupmiñiqsuq. Aullaġnipluni Nazareth-miñ Galilee-
miittuamiñ Bethlehem-muġniqsuq, nunaqqimun Judea-miittuamun,
annivianun atanġum David. Joseph tavrujaġniqsuq atakkii ilaaptuq
kiċċuġiġiplugu David-ġum. ⁵Atqiqsitchaqtuqami aullautinigaa Mary
nuliaksrausutianikkani siġġayauraq. ⁶Bethlehem-miitluginik Mary
iġnisiuligħniqsuq. ⁷Iġniġaġniqsuq aنجgauramik. Nimiqsrutuallaġniġaa
iļpluguasiiñ tuttuqpaich niġġiviatnun atakkii iniksraitlutiż nullaqviżi.

Munaqsrillu Isaġulgillu

⁸Ilaġiħ munaqsrit unnuiniqsut taavani nunami munaqsriplutiż ipnai-
miknik. ⁹Isaġulgħan Atanġum sagħiutiniġai aasiñ qamajan Atanġum
qaggutiplugin. Taapkua tatamitchallapiaġniqsut. ¹⁰Aglan isaġulgum
nipliutiniġai, “Iqsiñasi, uvujaqluja uqautiyyaġipsi tusaayugaallautamik
quviatchaktir rutiksrauruamik iñupayaamun. ¹¹Marrumanī unnuami
anniqsuqtı ilipsitnun aniruq David-ġum nunaqqiani, Christ-ġuruaq
Ataniq. ¹²Una iļitchuqqutauruq ilipsitnun ilaaġutilaajanik, paqtki-
gaksi aniqammiuraq nimiqsrullaktaq nalaruaq tuttuqpaich niġġiviatni.”
¹³Tavraknejtchiaq iñugħiġiġlapiaqtuat isaġulgħich qīla jmiñ sagħiġniqsuq.
Piqasinqħu isaġulik nanġaġnigaat Agaayyun itnaqħutiż,

¹⁴ “Kamanau illi Agaayyutmun qutchiñiġiġsrami qīla jmi,
suli tutqiutiqaġli nunami akunġatni iñuich quyalitniktuat ilaanik.”

¹⁵Isaġulgħich utiqmata qīla jmu munaqsrit nipliġniqsuq iż-żmien,
“Ki, aullaqtà Bethlehem-mun tautugiäglu Atanġum uqattutigikk-
ja uvaptiknun!” ¹⁶Qilamiksrauqħutiż paqinniġiġaich Mary-lu Joseph-lu
suli aniqammiuraq nalauraqtuaq tuttuqpaich niġġiviatni. ¹⁷Munaqsrit
tautukamitru uqaġinīġaich isaġulgum nipliuttutigikkani taavrumiu-

na aniqammiurakun. ¹⁸Tusaapayaaqtuat quviğusuñniqsut tamatkuniña munaqsrıt nipliuttutigkkajitník. ¹⁹Mary-m uummatiğmiitchiutiniğai uqautigikkañjich aasiiñ isummatigiuraaqługich. ²⁰Munaqsrıt utiñniqsut kamaksruqługu nanqaqługu Agaayyun iluqaisigun tusaakkağmiktigunlu tautukkağmiktigunlu. Atuumaruq atriliplugu isağulgum atuumagisiñikkaja.

Jesus Atchigaat Agaayyuvikpañmi Qaitlugu Agaayyutmun

²¹Tallimat malğuk uvlut naatmata suli aniqammiuraq nalunaitñutchiq saujanikman, atchigñigaat Jesus-mik, atigmik isağulgum qaisajanik Mary siñaiyaugaluaqtitnagu.

²²Ipqiqsagviksrañat tikitman, Joseph-lu Mary-mlu aniqammiuraq Jerusalem-muutiniñaak qaitchaqtuaqługu Agaayyutmun tuvraqługu maliğutaksraja Moses-łum, ²³maliğutlugu aglausimaruqaq maliğutaksrajiñi Atanğuruam, “Aniqqaqtaapayaaq ajuqauraq qaisaksrauruq Agaayyutmun.” ²⁴Tuniñlaqtugiağniqsuk malğuñnik tiñmiağruurajnik, iñiañjuruamik maliğutaksrajanagun Agaayyutim.

²⁵Jerusalem-mi aqutiqağmiñiñqsuq atiliymik Simeon-mik. Una ajuñ nalaunjanıñqsuq taluqsriruaq Agaayyutmik, suli utaqqiñiñqsuaq Israel-aağmiut annautikkaułiksrañatnik. Ipqitchuam Irrutchim nayuğniğaa. ²⁶Ilaan uqautinigaa tuquyumiñaiñiplugu qñiñgaluaqnagu Christ Anniqsuqtı Agaayyutim akiqsrutigikkaja. ²⁷Simeon sivullikkaupluni Ipqitchuakun Irrutchikun utlautiniñqsuq agaayyuvikpañmun. Jesus-łum ajuqayaqaañiñ tikiutipmatku aniqammiuraq Jesus agaayyuvikpañmun atuumatyaqługu atuiragiñhagun maliğutaksram, ²⁸Simeon-łum akiggutiñgaa ililgaaq aasiiñ quyaplugu Agaayyun,

²⁹“Ataniiq, akiqsrutigikkana atuumapkağıñ,
suli tuqqutlasiruña tutqigluña.

³⁰Irramnik tautukkiga anniqsuqtı

³¹   tuyugikkan annautitquplugh iñuich sumipayaaq.

³²Ilaa qaumauruq sagvíiruaq anniqsuğiamik Jew-łunjitchuanun
suli kamanautaugisiruq iñuiñun Israel-łum.”

³³Ililgaam aapaña aakanjalu quviğusuñniqsuk tamatkunuuna Simeon-łum uqauttaiguñ Jesus-kun. ³⁴Simeon-łum qñiñuağutiniğik piliusiamik suli nipliutiplugu Mary aakagikkaja, “Agaayyutim una ililgaaq piksraqtaağinigaa agvisautyaquplugu tammałiksrañatnun naagaqaa anniqsułiksrañatnun iñugiaktuanun Israel-aağmiunun. Ilitchuquttaugisiruq, aasii pisigiplugu ilaan kisuutilaaşa iñugiaktuat iñuich uqağisirut akitñağlugu. ³⁵Taatnağumiñ sagvíisiñiğaiç iriğaqtuq-hutıñ isummatigikkajich ilaagun. Suli alianaq savikpaktun ipiktuatun kapirigisiruq uummatipnik.”

³⁶ Sivuniksriqiriqaǵmińiqsuq uilgaǵnaamik atilijmik Anna-mik panianik Phanel-ŋum kijuvianjińiň Asher-ŋum. Anna utuqqau-ruq. Uiqaqniqsuq tallimat malǵuňni ukiuni, aasii uiňa tuqpluni. ³⁷ Taimakjaaglaan iňuuniagániqsuq uilgaǵnaanjupluni, aasińi pakma ukiunińiqsuq sisamakipiaq sisamanik. Unillaińnígaa agaayyuvikpak. Uvlumi unnuuaqtuummaan savautiniǵaa Agaayyun uisauraaqhuniňu agaayupluniňu. ³⁸ Taavrumani sassaǵnígmi tikińníqsuq qaitchiplugu quyyatmik Agaayyun. Uqautiginigaa taamna ilılgaaq iluqaitňun nigiuga-qaqtuanun tasuqsaityańiksrajanik Jerusalem-ŋum.

Utilhat Nazareth-mun

³⁹ Joseph-ŋum suli Mary-m tanjanikamitkik iluqaisa atuqukkat mali-ǵutaksrajanigun Agaayyutim utińiqsuk kijuniǵmiknun Nazareth-mun Galilee-miittuami. ⁴⁰ Ilılgaaq Jesus aglipluni sańjisińiqsuq, puqiutiqalla-piaqhuniňu. Suli Agaayyutim iluaqqutiniǵaa.

Nukatpiagrruk Jesus Agaayyuvikpańmiittuq

⁴¹ Ukiuǵagipman ańjayaqaak Jesus-ŋum utlautiraǵniqsuq Jerusalem-mun niǵipagvikaamun atilijmun Apqusaakkaulıgmik. ⁴² Jesus qulit malǵuňnik ukiunikman utlautiniqsut niǵipagvikaamun piragiĺig-miktitun. ⁴³ Niǵipagvikaam aquagun aigaqsinińiqsut. Utıqsaǵmaknik nukatpiagrruk Jesus unińníqsuq Jerusalem-mun, aasiń aakanjan Joseph-ŋumlu naluniǵaak. ⁴⁴ Igliǵasuginiplugu iglauqatauruani iglauniqsuq naalǵataqlıugu uvluq. Uvvaasiń tikiumakamik nullaǵviksraǵmiknun pakaqsinińiǵaak akungatni ilamij suli ilauraanjińi. ⁴⁵ Paqinjıtńamitku utiaqsinińiqsuq Jerusalem-mun pakkiaqlıugu. ⁴⁶ Pińayuatigun uvlut paqinniǵaak agaayyuvikpańmi aquppiqataupluni Jew-ŋuplutiń ilisaut-rińi, naalaǵniplugich apıqsruqtaqlıugıllı. ⁴⁷ Iluqatip tusaaruat ilaanik quviǵusuutiginiǵaat puqikhuni kiggutaigun. ⁴⁸ Ańjayaqaakkiń quviǵusuutiginiǵaak tautukamitku. Aakanjan nipliutiniǵaa, "Igńiń, qanulgitpisiguk? Aapanlu pijiksralıllapıaqhunuk taatnaqhunuk pakkiağıptigiń." ⁴⁹ Jesus-ŋum kiuniǵik, "Suvaata pakakpısitňa? Naluniqpitku nayutiruksraulıga aapaa tupqani?" ⁵⁰ Aglaan kaniqsińińiǵaak kiggutaa. ⁵¹ Tavrakja Jesus utıqasignigik Nazareth-mun tupigiplugik. Aakagikkajan itqaǵiplugich iluqaisa tamatkua uummatığmıitchiutiniǵai. ⁵² Jesus aglińiqsuq puqiksip-luni. Agaayyutimlu iňuiłlı nakuaginiǵaat.

Quliaqtuaqańha John Paptaaqtitchirim

3 ¹ Akimiagaraatautni ukiut atanniqsuıňhani Caesar-m atilgum Tiberius, Pontius Pilate kavanaupmińiqsuq nunami taggisiqaqtuami Judeamik, Herod atanǵupluni Galilee-mi, aniqataa Philip atanǵupluni nunami

taggisigaqtuami Iturea-mik Trachonitis-miglu, Lysanias atanġupuni Abilene-mi, aasiñ ²Annas-lu Caiaphas-lu qaukliuplutik agaayuliqsini. Taapkua atanġupkaqlugich uqałha Agaayyutim tikiumaniqsuq John-mun iğnijanun Zechariah-m iñuiłaami. ³John kukiłuñniqsuq kuujan Jordan-üyüm avataani quliaqtuaqhuni, “Isummitqigitchi mumigusi kil-luqsautipsitniñ paptaaqtillus. Taatnaġups Agaayyutimli natqigutigisigai killuqsautisi.” ⁴John aggijñihsuq tuvraqħugu aglausimaruaq makpiġaana ni sivuniksriqirim Isaiah-m itna,

“Iñuk tuqħuraqtuq iñuilaamiñ:

Itqanaiyautisiuq apqutiksraja Atanġum,
nalġuġlugu tumiksraja!

⁵ Natiġnapayaat immiġlugin,
iñgħiċċi qimigaallu naqiglilugħi,
saqujjaruat apqutit nalġuqsaqmilugħi,
qaġiitħu tħalli qaiqsaġħlugin.

⁶ Tarrali iñupayaaq ilitchuġinäqtuq anniqsuqtimik Agaayyutim
akiqsruutigikkjanik.”

Isaiah 40:3-5

⁷Iñugiaktuat iñuich utlautiniqsut John-mun paptaaqplutij. Uqautiniġai, “Nimijatun ittuasii, kia uqautivasi annatlašiñiplusi ana-siñjuqsautiksrajanij Agaayyutim? ⁸Ilitqutchipsigun qinġignaqsiuq isummitqiżi killuqsautipsitniñ. Isumanasi, ‘Abraham sivulliaġigikput.’ Uqautigipsi, Agaayyutim makua uyaġaich kiċċuvialiutlagħi Abraham-mun! ⁹Agaayyutim atannijħha qallipiaġataqtuq, iñuktun itqanaiqsut kipilihiñaġukħugu napaqtuq kanjiagun. Napaaqtupayaaq asirriñitchuaq kipikkaugisiruq iktauluniasiñ iknigmun.”

¹⁰Iñuich apiqsruġniġaat, “Qanuġmi pigisiñiġipisa?” ¹¹Kiuniġai, “Kisupayaam malġuġnik qaliguqaqgumi qaitchili iñu jmuñ atnugħiġi kieni. Suli kisupayaaq niqiksrautiqaġgumi niġipkaili niqiksraitchuamik.” ¹²Il-ġaġi tax-siliqirit utlautipmiñihsuq paptaaqplutij aasiñ apiqsruqħugu, “Ilisautrii, Sugisiñiġipisali?” ¹³Uqautiniġai, “Katitħiñasi qaaqnejglu piraksriusiaqsi.” ¹⁴Il-ġażiha ajuyyiuqtit apiqsruq-miñiġaat, “Uvagħutaasiñ, qanuġisiñiġipisa?” Nipliutiġai, “Aqsaknasigik iñuich nunuritñigusi naagaqaa sagħlutiginasigik iñuich. Apaigilugu akiljusiaġġikkaqsi.”

¹⁵Iñupayaat niġiugaqqaġniqsut Anniqsuqtimik aggiqsagħumarua-mik, aasiñ isumaniqsut taamna John Christ-üyüpmagaan, anniqsuqt akiqsruutauruaq. ¹⁶Aasiñ John-üyüm uqautiniġai, “Paptaaqtitchi rura imikun, aglaan taimma iñuk aggiqsagħumaruaq kamanatluktuq uvamniñ. Siġiġguyumiñaitħu jaunniñ aluġutijenik. Paptaaqiġisaas Ippiċċuakun Irrutħiġi suli iknikun. ¹⁷Tigummiaġġigaa tiktitaun salummaġġukħugħi-

(Lk 3.17)

mukkaaksrat sanikluunniñ, katillugichaasiñ mukkaaksrat siğlağmiñun. Aglaan ikipkağisigai sanikluich iknigmun qamiyumiñaitchuamun.”

¹⁸ Atlakağıikun John quliaqtaqagniqsuq tusaayugaallautamik iñuunun pitchuksaaqlugich atlağuquplugich iñuuniałhat. ¹⁹ John-ŋum iñiqtiq-miñigaa ataniq Herod atakkii ilaqaqtikhuni Herodias-mik aniqataan nuliajanik suli savaaqaqhuni iñugiaktuanik atlaniq pigiitchuanik. ²⁰ Aasiiñ Herod savaaqaqgniqsuq pigiitluktuamik isiqtaupkaqamiuñ John.

Paptaakkaułha Jesus-ŋum

²¹ Iluqaisa iñuich John-mun paptaaqtinjanikmata, Jesus-tuuq paptaaq-tinniqsuq. Agaayupkaqługu qılıak aŋmaqtuq ²²suli Ipqitchuaq Irrusiq atqaqniqsuq ilaanun tiŋmiağrururatun. Nipi tusaaniqaat pakmakña, “Piqpagliutin Iğñiġigikpiñ. Quyalimaağikma.”

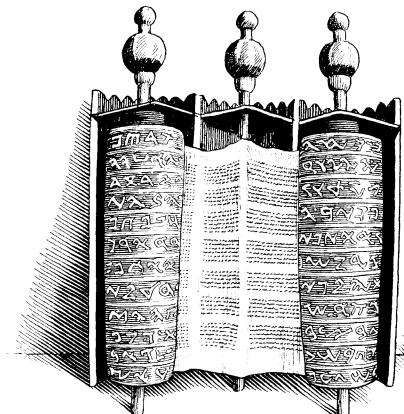
Jesus-ŋum Kaŋŋiġviñi

²³ Jesus-ŋum aullaġniikamiuñ savaani, iñuiññaq qulinik ukiuqtutilaa-qägniqsuq. Iñuich isummatiginigaat iğñiġiniplugu Joseph-mun, iğñiża Heli-m, ²⁴iğñiża Matthat-ŋum, iğñiża Levi-m, iğñiża Melchi-m, iğñiża Jannai-m, iğñiża Joseph-ŋum,

25 iğñiјa Mattathias-ηum, iğñiјa Amos-ηum,
iğñiјa Nahum-ηum, iğñiјa Esli-m,
iğñiјa Naggai-m, 26 iğñiјa Maath-ηum,
iğñiјa Mattathias-ηum, iğñiјa Semein-ηum,
iğñiјa Josech-ηum, iğñiјa Joda-m,
27 iğñiјa Joanan-ηum, iğñiјa Rhesa-m,
iğñiјa Zerubbabel-ηum, iğñiјa Shealtiel-ηum,
iğñiјa Neri-m, 28 iğñiјa Melchi-m,
iğñiјa Addi-m, iğñiјa Cosam-ηum,
iğñiјa Elmadam-ηum, iğñiјa Er-ηum,
29 iğñiјa Joshua-m, iğñiјa Eliezer-ηum,
iğñiјa Jorim-ηum, iğñiјa Matthat-ηum,
iğñiјa Levi-m, 30 iğñiјa Simeon-ηum,
iğñiјa Judah-m, iğñiјa Joseph-ηum,
iğñiјa Jonam-ηum, iğñiјa Eliakim-ηum,
31 iğñiјa Melea-m, iğñiјa Menna-m,
iğñiјa Mattatha-m, iğñiјa Nathan-ηum,
iğñiјa David-ηum, 32 iğñiјa Jesse-m,
iğñiјa Obed-ηum, iğñiјa Boaz-ηum,
iğñiјa Salmon-ηum, iğñiјa Nahshon-ηum,
33 iğñiјa Amminadab-ηum, iğñiјa Admin-ηum,
iğñiјa Arni-m, iğñiјa Hezron-ηum,
iğñiјa Perez-ηum, iğñiјa Judah-m,
34 iğñiјa Jacob-ηum, iğñiјa Isaac-ηum,
iğñiјa Abraham-ηum, iğñiјa Terah-m,
iğñiјa Nahor-ηum, 35 iğñiјa Serug-ηum,
iğñiјa Reu-m, iğñiјa Peleg-ηum,
iğñiјa Eber-ηum, iğñiјa Shelah-ηum,
36 iğñiјa Cainan-ηum, iğñiјa Arphaxad-ηum,
iğñiјa Shem-ηum, iğñiјa Noah-m,
iğñiјa Lamech-ηum, 37 iğñiјa Methuselah-m,
iğñiјa Enoch-ηum, iğñiјa Jared-ηum,
iğñiјa Mahalaleel-ηum, iğñiјa Cainan-ηum,
38 iğñiјa Enos-ηum, iğñiјa Seth-ηum,
iğñiјa Adam-ηum, iğñiјa Agaavyutim.

Jesus-ñum Aniqusaqsiułha

4 ¹Jesus utığniqsuq Jordan-miñ aŋalatiqaqhuni Ipqitchuamik Irrutchimik. Sivullikkauniqsuq Irrutchikun iñuiлаamun ²uktuaqsiutyaqhuni tuungaǵmiň malǵukipiami uvluni. Iluqaani taapkunani uvluni niğinjıññiqsuq, aasiñ niğisuliqhuni piviksranı isuk-

(Lk 4.17)

tamanna piginayağıñ agaayyuvigigupŋa.”⁸ Aglaan Jesus-ŋum kiunigaa, “Agaayyutim uqałha nipliqsimaaqtuq, ‘Agaayyuvısağıñ Atanğuruaq Agaayyutin savautilugu kisian.’”⁹ Tavrakja tuunǵaum aullautilgiñňigaa Jerusalem-mun inillakługuasiñ qutchińiqrıṣrajanun nuvukkajanun agaayyuvikpaum niplitíplugu, “Iğnícipiaqpatin Agaayyutim igittin ilipnik taunuja. ¹⁰ Atakkii Agaayyutim uqałha nipliqsimaaqtuq,

‘Agaayyutim iságulıñmiňun munägipkağısigaatin.’

¹¹ Nipliqhunisuli, ‘Akiyağıgısigaatin argajmiknik, aasii atniğumiňaitchitin isigaktin uyaǵaŋnun.’”

Psalm 91:11, 12

¹² Aglaan Jesus-ŋum kiunigaa, “Agaayyutim uqałha uqaqmıuqtuuq, ‘Uktuağumiňaitchiñ Atanğuruuaq Agaayyutin.’”¹³ Tuunǵaum uuktuaq-saáguiqamiuŋ Jesus qanutchipayaakun unisimaallaŋniňigaa.

Jesus-ŋum Aullaǵniigaa Savaani Galilee-mi

¹⁴ Tavrakja Jesus utığrıqsuq Galilee-mun sajnıqaqhuni Ipqitchuakun Irrutchikun. Iňuich uqağıniňaat nanipayaaq. ¹⁵ Ilaa ilisautripluni katrag-viňitňi suli kamaksruġniňaat iluqatiň.

Nazareth-miut Ukpiğıjiňniňaat Jesus

¹⁶ Jesus Nazareth-muňniqsuq iňuguġvigikkägmıňun. Jew-ŋuruat minǵuiqsiağvium ulluani piraǵılıgmigun isiğrıqsuq katragviňmun. Makinniqliq suq aglıqipluniasiñ Agaayyutim uqałhaniň. ¹⁷ Aatchuġniňaat makpiğıaajiňik sivuniksriqirim Isaiah-m. Ajmaqamigich makpiğıaat paqinniňaat aglausimaruuaq,

¹⁸ “Irrusian Agaayyutim nayuǵaŋa.

ħitmata. ³ Tuunǵaum nipliutiniňigaa, “Agaayyutim iğnícipiaqpatin tilliuŋ una uyaǵak qaqquġuqulu-gu.”⁴ Aglaan Jesus-ŋum kiunigaa, “Agaayyutim uqałha nipliqsimaaqtuq, ‘Iňuk iňuyumıňaitchuq qaqqułhiňakun.’”⁵ Tavrakja tuunǵaum aullautilgiñňigaa qıñiq-titluguasiñ atanğuvıjiňik nunam ⁶ niplitíplugu, “Aatchuġisigikpiň iluqaanik ajalatchiļigmik suli iluqaanik umialgutmk. Tamanna iluqani qaisauruq uvajnun. Aasiňi qaitlagiga kisumupa-yaaq qaitchukkupku.”⁷ Iluqaan

tamanna piginayağıñ agaayyuvigigupŋa.”⁸ Aglaan Jesus-ŋum kiunigaa, “Agaayyutim uqałha nipliqsimaaqtuq, ‘Agaayyuvısağıñ Atanğuruaq Agaayyutin savautilugu kisian.’”⁹ Tavrakja tuunǵaum aullautilgiñňigaa Jerusalem-mun inillakługuasiñ qutchińiqrıṣrajanun nuvukkajanun agaayyuvikpaum niplitíplugu, “Iğnícipiaqpatin Agaayyutim igittin ilipnik taunuja. ¹⁰ Atakkii Agaayyutim uqałha nipliqsimaaqtuq,

‘Agaayyutim iságulıñmiňun munägipkağısigaatin.’

¹¹ Nipliqhunisuli, ‘Akiyağıgısigaatin argajmiknik, aasii atniğumiňaitchitin isigaktin uyaǵaŋnun.’”

Psalm 91:11, 12

¹² Aglaan Jesus-ŋum kiunigaa, “Agaayyutim uqałha uqaqmıuqtuuq, ‘Uktuağumiňaitchiñ Atanğuruuaq Agaayyutin.’”¹³ Tuunǵaum uuktuaq-saáguiqamiuŋ Jesus qanutchipayaakun unisimaallaŋniňigaa.

Jesus-ŋum Aullaǵniigaa Savaani Galilee-mi

¹⁴ Tavrakja Jesus utığrıqsuq Galilee-mun sajnıqaqhuni Ipqitchuakun Irrutchikun. Iňuich uqağıniňaat nanipayaaq. ¹⁵ Ilaa ilisautripluni katrag-viňitňi suli kamaksruġniňaat iluqatiň.

Nazareth-miut Ukpiğıjiňniňaat Jesus

¹⁶ Jesus Nazareth-muňniqsuq iňuguġvigikkägmıňun. Jew-ŋuruat minǵuiqsiağvium ulluani piraǵılıgmigun isiğrıqsuq katragviňmun. Makinniqliq suq aglıqipluniasiñ Agaayyutim uqałhaniň. ¹⁷ Aatchuġniňaat makpiğıaajiňik sivuniksriqirim Isaiah-m. Ajmaqamigich makpiğıaat paqinniňaat aglausimaruuaq,

¹⁸ “Irrusian Agaayyutim nayuǵaŋa.

Piksraqtaaqigaanakii
 quliaqtuaqitquplugu tusaayugaallautaq inuqsraqtuanun.
 Tuyugigaanjua uqaqitquplugu patchisaiġun tigutaajuruanun
 suli mamirrutiksraq qñitlaitchuanun
 suli patchisaiquplugin naqitaaqsiarut
 19 suli quliaqtuaqitquplugu Atangum anniqsuiļiksrajan
 iñugikkaġmiňik tikiññijsuq.”

Isaiah 61:1,2

²⁰Jesus-ŋum umiklugin makpiġaat utiqtinniġai katragvium savaktiġiġkajanun aquvitluniasii. Iluqatij iñuich katragvijmi qñiaqsiñiġaat.
²¹Ilsautiaqsiñiġai itnaqħuni, “Taamna Agaayyutim uqaħha atuumanijsuq uv lupak agliqianjupman tusaalħapsitni.” ²²Iñupayaat aarigaġutchajniqṣut quviġusuttiġiplugich sajnijaqtuat uqaħħich uqauttutigikkaj. Nipliġniqṣut, “Una taimħa iġnīgħiġitpau Joseph-ŋum?” ²³Jesus-ŋum nipliutiniġai, “Uqautiniaġipsitja uqauttutauruamik ijilġaanimma itna, ‘Taaktii, iħuaqsiin ilipnik!’ Tusaagħivut savaaqġikkatin Capernaum-mi. Ki, Savaaqġaġiñ uvani iñuguġvipni. ²⁴Iłumutuuruq, Sivuniksriqiri paġlat-laitchaat iñuguġvijmiñi. ²⁵Naalagħiñ lakkisitja, Iłumun iñugiaktuanik uilgaġnaqaqtuq Israel-mi taimani Elijah iñuupman. Imani sialuġitchuġġiūq piżasuni ukiuni ukium avvaġajk iłaplugich niġi siġġi uqħuti iñ iluqaani nunami. ²⁶Naagħuvva Elijah tuyuujjiñijsuq nalliatnun uil-gaġnaat Israel-mi aglaan kisianun uilgaġnaamun iñuuniaqtuanun Zarephath-mi Sidon-miut nunaqatni. ²⁷Suli iñugiaktuanik iñuqaqmienijsuq auyugaqtualijnik iñuuniaqtuanik Israel-mi imani sivuniksriqiri Elisha iñuupman. Aglaan nalliatunniñ mamikkaujiñijsuq avataagun Naaman Syria-ġmieni.” ²⁸Iñuiñ katragvijmi tusaakamitru jaamna qinnallapiagħniqṣut. ²⁹Makitiqħutiżżejjha tħalli qiegħi u jidher minn-nadur. ³⁰Agħali akunniraqħugħiċċi iñugħayaat aullaqġijsuq.

Iñuk Irrusiqħulik

³¹Tavraknejha Jesus Capernaum-munejnijsuq, nunaqqimun Galilee-miittuamun aasiiñ ilsautripluni iñunejnik Jew-ŋuruat minguiċċiaġvium uvluani. ³²Iñuich quviġusunnijsuq tamarrumiha ilsauttutanik, atakkii uqaġnijsuq liilaa ajalatchi liqaqtuatun. ³³Katragvijmi iñuqaqmienijsuq irrusiqħulijmik īgħialaruamik, ³⁴[Iłaksianatiguk.] Jesus Nazareth-miu, suniaqqisiguk? Uvujaqpich piyaqquġukħunuk? Naluġitchiga kisuutilaan, ipqitchuaġġiġi Agaayyutim tuyugħiġiġa!” ³⁵Jesus-ŋum tiliñiġaa irrusiqħluk, “Qiñuisaagiñ! Anniiñ iñunejmiñ!” Irrusiqħum ulġussaqtin-niġaa ajuġġi sivuġġatnun iñuich unitluquasiiñ atnisu jaq nagħu. ³⁶Iñuich quviġutchajniqṣut nipliġħutiżżejjha avatmun, “Qanusiuniqpa una nipliun?

Aŋalatitchilgiqmiit saŋŋimiglu uuma iñuum tilitlaniqai aasiñ irrusiqłuich aniplutiq." ³⁷ Tusaayugaaq taamna Jesus-kun siaminniqsuq napmupayaaq tamarrumani nunami.

Jesus Mamititchiñiqsuq Iñugiaktuanik Iñuñnik

³⁸Aasiili Jesus anikami katraǵvijmiň utlautiniqsuq Simon Peter-m kinjunganun. Simon-ınum aakaruaşa atniǵñaǵniqsuq uunaqłukpakhuni. Uqautiniǵaat Jesus taavrumiňa. ³⁹Utlakługu qichaqhuni sińgviiń sanığaatnun tilińigaa uunaqłuk aullaquplugu ilaaniń. Tarra uunaqlungıńiqsignihsuq. Makitiqhuniasińń niqlıugutiaqsińgai.

⁴⁰Jew-ñjuruat minguiqsiagviat nujitman, siqiñiq nipianikmanimma iluqatiñ ilauraaqaqtuat atniñqnaqtuanik atniñautilgich atlakaagiñik tikiutiniñaich Jesus-mun. Iliñigai argajni iluqanjitñun aasii iluaqsiplugich iluqaisa. ⁴¹Irrusiqñuich aninniñgai iñugiaktuaniñ iñuñniñ nipliaplutin, "Igñiñigaatin Agaayyutim." Jesus-ñum tiliñigai irrusiqñuich nipliquñitlughich, atakkii ilisimaniñaat Christ-ñutilaanja.

Jesus-ŋum Quliaqtuqaqlha Katragviññi

⁴² Uvlaaguqman Jesus-ŋum uniñiñigaa nunaaqiq iñuiilaamukhuniasiiñ. Iñuich pakaaqsiñigaat. Paqitnamitruñ iğligiaqsiñigaat aullaquqnitługu.

⁴³ Aglaan nipliutiniñigai, "Quliaqtuaqtuksrauruña tusaayugaallautajanik ajaayuqautaan Agaayyutim iñuñnun atlani nunaaqqiñi. Taatnaqhuni Agaayyutim tuyuǵigaaña." ⁴⁴ Taatnamik quliaqtuaqniqsuq Jew-ŋjuruat katraqvinitñi nanipayaaq.

Jesus-ŋum Tuqługai Sivulliich Maliguaqtit

5 ¹İlaçatni uvlut Jesus qichağníqsuq siñaani narvam taggisiqaqtuami Gennesaret-mik. İñuiçh tinurautrağníqsut tusaasukhutiŋ uqałhanik Agaayyutim. ²Tautujnígik malgúk umiak siñaani. Iqalujnraqtit niuplutij salummaifiqsut kuvramiknik. ³Jesus ikiniqsuq ilaçataaknun umiak (umiağıkkajanun Simon-ŋum) uqautipluguasiň ayakaallaqplugu siñaaniň. Jesus aqappipluni umiamı ilisautriqsañiqsug iñuňnik. ⁴Ilisautrijaqami nipliutiniňgaa Simon, “Ayallaguŋ umiaq itiruamun aasiň kuvrıgiağusri, ilvich piqatigikkatinlu.” ⁵Simon-ŋum kiuniňgaa, “Ataniiq, sakukkaluaqtugut unnuapak. Iqalujıllaktugut. Aglaan nipliutigikkan maliglugu kuvrıgisirugut.” ⁶Kuvrıqamıň iqalukpaurağníqsut kuvratiň unniň alijnialiqliqlugich. ⁷Isaaqtağnígaich piqatitiň atlami umiamı ittuat ikayuğiaqplutiň. Utlautikamıň immiğnígaich taapkuak umiak iqalujnik kiviňialigataqļugik. ⁸Simon Peter-m tautukamıň taman-na sitquğníqsuq sivuğaanun Jesus-ŋum nipliqhuni, “Ataniiq, aullağıň uvamniň! Killiqirauruňa.” ⁹Atakkii ilaalu piqatinilu nařgasruňiqsut

iqalukpauraqtaqmiktigun. ¹⁰Simon-ŋum piqatik James-lu John-lu, iğñak Zebedee-m, quvígusukmiňiqsuttuuq. Jesus-ŋum Simon nipliutiniğaa, “Iqsıñak, uvakjaniňaglaan piňñaļıniağısirutin iňuňnik aqaluňniaqmatun.” ¹¹Iqaluňniaqtit qakitığniňaich umiatıň siňaanun, unisiqługichaasiň supayaat maliaqsiplugu Jesus.

Jesus Mamititchiruq Auyugaqtualıňmik

¹²Jesus nunaaqqimiitnami nalautchiňiqsųq ajutimik auyugaqtualıňmik. Ajutim tautukamiuq Jesus sivúgaanuňniqszuq iňiqsruqługuasiiň, “Ataniq, pisuksiňaguvich mamitilhiňaugikma.” ¹³Jesus-ŋum isaklugich argaňni aksıňnígaa, “Piyummatıqqaqtuja. Iňuaqsiň!” Tavrauvaa ajutim auyugaqtuaňa mamitikkauruq. ¹⁴Jesus-ŋum tiliňígaa, “Uqautiginiaqnagu kisumununniiň, aglaan agaayuliqsimugutin isivgiuqtitchumuutin. Aatchuiyumuutin tunillautinik Agaayyutmun tuvraqlugich Moses-ŋum tillisaa mamititkaatinkii. Taatnađuvich iňupayaam ilitchuginiaǵaa mamitilaan.” ¹⁵Aglaan tusaayugaaq Jesus-kun siaminniqszuq iňugiaksipluni. Iňugiaktuat iňuich utlautniqszut ilaanun tusaasukługu suli mamititausuk-hutıň atniğňautmikniň. ¹⁶Aglaan iňuiläamuaqsiňiqsųq agaayutyaqhuni.

Jesus Mamititchiňiqsųq Aulatlaitchuamik

¹⁷İlaatni Pharisee-ŋuruat suli ilisautrit maliğutaksranik aggigňiq-sut nunaaqqipayaaniň Galilee-miittuamiň Judea-miittuamiňlu suli Jerusalem-miň. Jesus ilisautripkaqlugu taapkua aquppiňiqsut naalağnip-ługu. Agaayyutim Jesus saňnjiksritmiňígaa iňuaqszitupluginch atniğňaqtuat. ¹⁸İlanjich iňuich aggigňiqsut akiyaqługu aulatlaitchuaq ajuun ilaan qaatchiaňagun. Itqutiniaeǵaluagňiǵaat iňuanun tupqum ilisukługu sivúgaanun Jesus. ¹⁹Aglaan apqutiksranılguiňnamitruq, iňuitkii tatiplutiň, akiyautiniǵaat qaajanun tupqum, aasriiň alikługu qılışa tupqum atqaqtinniǵaat qaatchiaňagun akungatnun iňugayaat iliplugu sivúgaanun Jesus. ²⁰Jesus-ŋum tautukamiuq ukpiqsrı̄hat nipliutiniǵaa atniğňaqtuaq, “Ajuun! Killuqsautitin natqigutikkaurut.” ²¹Aglalıqirit suli Pharisee-ŋuruat isumaaqsiňiqsut, “Taamna iňuk kisuunasugiva uqaǵniqłuutriruaq Agaayyutmik? Kiňa natqigutriyumiňaitchuq killuqsautinik aglaan Agaayyun kisimi.” ²²Jesus-ŋum ilisimaniǵai sumik isummatıqqaqtılaňaat apiqsrı̄qługich, “Suvaata isumavisi taatnatchimik? ²³Qaǵanatlukpa nipliqliqsuni, ‘Killuqsautitin natqigutikkaurut’ naagaqaa ‘Makillutin pisugiň?’ ²⁴İlitchugipkaǵisigipsi Iğňiňjan İňuum aňjalatchirrutıqalhanik natqigut-ritlapuni killuqsautinik nunami.” Tavra nipliutiniǵaa aulatlaitchuaq ajuun, “Makillutin tigulugu qaatchian ajiňaagiń.” ²⁵Tavrakjatchiaq ajuun makinniqliq sivúgaatnun nayuutipayaqtuat. Tigupluginch qaatchiani nullavigikkani aiňiqsųq kamaksruqługu Agaayyun. ²⁶Iňuich katimap-

yaaqtuat quvigusulilläapiagniqsut, aasriiñ taluqsraliqhutiñ nipliqhutiñ, "Maatnatavra quviqnalldapiaqtuamik qiniqtugut uvlupak." Tarra kamak-srugniqaat Agaayyun.

Jesus Tuqluğniqsuq Levi-mik

²⁷Kiňuagun taavruma Jesus anikami tautuñniçaa ajuun atilik Levi-mik aqappiruaq tax-siliqivijmiñi. Taamna tax-siliqiri katitchiñiqsuq maniqñik Rome-mağmiunun. Jesus-ŋum nipliutiniçaa, "Malinjña!" ²⁸Levi makitiqhuni unitługu suapayaaq maliaqsiñiçaa. ²⁹Aquvatigun Levi niğılpautriñiqsuq Jesus-mik tupiğmiñi. Aiyugaaqtauruani ilaupmiñiqsut iñugiaktuat tax-siliqirit atlatal iñuich. ³⁰Uvvaasiñi Pharissee-ŋuruat suli aglaliqirit uqaalaaqsiñiqsut maliguaqtaiñun Jesus-ŋum, "Suvaata nigi-qatauvisi imiqatauvisi tax-siliqirini suli killuliqirini?" ³¹Aglaan Jesus kiuniçai, "Iñuich atniğñañitchuat taaktiqağnianjitchut aglaan tamatkua atniğñaqtuat. ³²Agginjitchuña tuqluğiaqlugich nalaunñagiruat iñmikni iñuich aglaan killuliqirit mumiquplugich."

Uisauraalikun

³³Ilaçisa iñuich nipliutiniçaaat Jesus, "Maliguaqtai John-ŋum uisaurağniqsut akulaiqługu agaayuplutıñ suli maliguaqtinjich Pharissee-ŋuruat taatnatunsuli; aglaan maliguaqtin niğiraqtut imiqhutiñlu." ³⁴Jesus-ŋum kiuniçai, "Isummatigivisigik aiyugaaqtauruat katchuutivijmi uisauraquplugich uiksraun inñaan? Naagg! ³⁵Uiksrautaan aullağvíksraja tikiññiaqtuq. Aglaan aullaanikpan ilaauraanje uisauraağniaqtut."

³⁶Jesus-ŋum uqautitqijñigai atrikusautmik, "Kiňapayaaq ilaaksrağumiñaitchuq nutaamiñ quppigaamiñ ilaagliuguasiiñ utuqqaq quppigaqaq. Taatnağumi aliksíñığniağaa nutaaq quppigaqaq, atakkii nutaamiñ quppigaamiñ ilaaksrağumiñ atriginianjitchaa utuqqam. ³⁷Uvvasuli nutaaq asiam misuğua ittuksraunjitchuq utuqqaqmi puumi atakkii nutaam misuqqum alikkisigaa utuqqaq puuq maqiluni, aasiñ misuğua puuğlu suunğigisiruk. ³⁸Aglaan nutaaq asiam misuğua ittuksrauruq nutaami puumi. [Iluqatigli puuğlu misuğuglu piiñgijnjitchumuuk.] ³⁹Kiňaunniiñ imiğukkumiñaitchuq nutaamik imiqqağuni asiam misuğuanik sañjisi-maruamik. Atakkii nipligisiruq, 'Utuqqaqusiaq nakuutluñniqsuq.'

Qanuutautilaaja Minğıuiqsiağvium Uvluan

6 ¹Jesus pisuñniqsuq tamauna mukkaaksrat nautchiiviatigun minguiqsiağvium uvluanı. Maliguaqtinji pukuñniqsut mukkaaksranik sanñiyaqługich argajmiknik niğiaqsiplugitaasiñi. ²Pharissee-ŋuruat apiqsruğniğaiç, "Suvaata savakpisi minguiqsiağvium uvluanı? Malığutaksrağıkkaptigun savakkumiñaitchusi ugluvak." ³Jesus-ŋum

kiuniğai tamatkua, "Agliqisimasuknağıksi sumik David-ŋumlu piqataiñ-
lu pisilaanjat niğisuliqamij. ⁴David isiğniğuguuq tupqanun Agaayyutim.
Aasiiñ qaqqusraqhuni tunillautauruamik Agaayyutmun niğinñ-
ǵaa aatchuqługich maliktigikkani. Maliğutaksrapcigun kimununniñ
niqiksrautigitqujñiñigaa taatnasiq qaqquq avataatigun agaayuliqsit."
⁵Jesus nipliğñiqsuqsuli, "Iğñija İñuum atanǵuruq minguiqsiägvium
uvluaniunniñ."

Ajun Argalik Pannaqłuktanik

⁶Atlami minguiqsiägvium uvluani Jesus katragviñmukhuni ilisautri-
niqsuq. Tavrani itmiñiqsuq ajuun argalik pannaqłuktanik. ⁷Aglaliqirit
suli Pharisee-ŋuruat patchisiksrlaqiniñaat Jesus savaaqaqasugalugu
nalaunjaitchuamik; naipiqtuğniñaat tautugiaqhutiq iłuaqsiriigisipma-
gaan ilisratlaitchuamik minguiqsiägvium uvluani. ⁸Aglaan Jesus-ŋum
ilisimanıgai isummatirjich. Uvvaasiñi nipliutiniğaa ajuun argalik
pannaqłuktanik, "Makittin uvuňağutin." Ajuun makitluni tavruňağ-
niqsuq. ⁹Jesus nipliutiniğai tamatkua, "Apiqsruğniägipsi una, Nalliaq
maliğutaksrakuňaqpa: savaaqaňiq nakuuruamik naagaqaa piginchua-
mik minguiqsiägvium uvluani? Ikayuqtuksrauvisa iñuňnik naagaqaa
piyaquqquillugich?" ¹⁰Qiňiqługich iñuich avatmiñi nipliğñiqsuq aju-
mun, "Isakkich argaktin!" Taatnaqman argai iłuaqsiñiqsut. ¹¹Aglaliqirit
Pharisee-ŋuruatlu qinnallapiągñiqsut. Aasiiñ uqautigiaqsiñiñaat avatmun
qanuňukługu Jesus.

Jesus Piksrağniqsuq Qulit Malguňnik Uqqiraqtinik

¹²Taipkunani uvlni Jesus qimiňaa muňniqsuq agaayutyaqhuni, unnuaq
naatluguasiñi agaayupluni Agaayyutmun. ¹³Uvluqman iñmiňuquni-
ğai maliğuaqtini. Piksrağniqsuq qulit malguňnik taiguutiqakkağmiňik
uqqiraqtinik: ¹⁴Simon-mik atchikkağmiňik Peter-mik suli aniqataaniglu
Andrew-mik, James-mik suli John-mik, Philip-mik suli Bartholomew-mik,
¹⁵Matthew-mik suli Thomas-mik, James-mik iğñiňjanik Alphaeus-ŋum
suli Simon-mik taiguutiqaqtaaq Zealot-ŋuruamik, ¹⁶Judas-mik iğñiňjanik
James-ŋum suli Judas Iscariot-mik aatchuutigitniktuaq ilaanik aquagun.

Jesus Ilisautriuuq suli Mamititchiruuq

¹⁷Tavrakja Jesus atqaqatiginıgai maliğuaqtini qimiňaa miň.
Qichağatağniqsuq qaiığksaamun nunamun piqatigi plugich iñugiak-
tuat maliğuaqtigikkani. Iñugiaktuat iñuich aggiğniqsut nakikjaliqaa
Judea-miň Jerusalem-miňlu suli nunaaqqinjñiň tagium siňaani atiqaq-
tuamiň Tyre-miglu Sidon-miglu. ¹⁸Utlautiniqsut tusaasukługu Jesus suli
iłuaqsisukhutiq atniğňautmikniň. Uvvasuli tamatkua iłuilliuqtauruat

irrusiqļuņmiň iļuaqsikkauniqsut. ¹⁹Iñupayaat aksiguņničaat atakkii saņ-
ņiqaqhuni iñmiňi iļuaqsitlaplugich. Aasiiň tamatkua utlautiruat ilaanun
iļuaqsikkauniqsut.

Quviasuutitlu Isumaağutitlu

20 Jesus-ŋum tautuňničai maliguaqtini nipliqhuni,

“Quvianamiurusi inuqsraqtusii;

Agaayuqautaa Agaayyutim pigigaksi!

21 Quvianamiurusi niğisuktuasii pakma;

Agaayyutim niğisuiqſitkisigaasi!

Quvianamiurusi alianniuqtusii pakma;

Iglagisirusi!

22 Quvianamiurusi iñuich uumigikpasi,

ayaksimakpasi pigilugu Iğniňa Iñuum aivakpasiunniň

suli nipliutigikpasi pigiitchuaqjunilusi.

23 Quviatchapiągitchi tamanna atuumakpan, nuttaglusı quvianakun,
atakkii akiļiusiaksraqsı pakmani kamanağniaqtuq. Itqaumasigik, sivullia-
ňisa taatnautipmirägigaich sivuniksriqirit.

24 Aglaan iqsıňamiurusi umialguruasii pakma;

qağanaqtuaq iñuuňiqsi isukliňniaqtuq!

25 Iqsıňamiurusi niğisuiqſimaaqtusii pakma;

niğisuliğisirusi!

Iqsıňamiurusi iglaqtusii pakma;

kiňuvğugisirusi qialusiu!

26 Iqsıňamiurusi iñupayaat uqautigillautaqpasi.

Itqaumasigik, sivullianisa uqautigillautaqmirägigaich

sivuniksriqinjuaqtuat.

Piqpaksrı̄lıq Uumiksırinik

27 “Aglalı naalağniruasii uqautigipsi, Piqpagiyumagisi akiłlıliqsuq-
tigikkasi, iļuaqqutilugich uumigirigikkasi. **28** Apiqsruqsių Agaayyun
iļuaqqutitqulugich tamatkua taiyuaniqluutriruat ilipsitňik, agaayu-
tilugich tamatkua iļuaqqutrigiňası. **29** Kia qakiqpatin iqsrapkun, ki,
maniyumagiň igluaniq iqsraqpich; kia iñuum piňiqpagu quppiňaan, ki,
pipkağumagiň atnuňaanlu. **30** Kisupayaam apiqsruqpatin suqağuguni
qaiľlugu, suli kia tiguniqpagu pigikkan apiqsruqniaqnagu utiqtitqulugu.
31 Qanuq irrutitqusuugupsi atlanun iñuňnun taatnatuntuuq irrutriyumu-
si atlanik.

32 “Piqpaksrigupsi kisiitňik iñuňnik piqpaksrigikkapsitňik suvaata
akuqtuiňiağasugivisi quyyatmik? Killuliqiritunniň piqpagipmirägigaich
tamatkua piqpagirigikkatiň. **33** Iļuaqqutigupsigik kisiisa iļuaqqutri-

gikkasi suvaata akuqtuiňiağasugivisi quyyatmik? Killuliqiritunniň taatnaǵaqttuuq! ³⁴Atugaksritňikkupsı tamatkunuňa kisiitňun utiq-titchitňaruanun atugaksraqtaağmiknik suvaata akuqtuiňiağasugivisi quyyatmik? Killuliqiritunniň atugaksritňikamıň killuliqiriqatmknun utiqtitchivigitqupmiraqtut aktilaaqtatun! ³⁵Aglaan ilipsi, piqpagiyumagisi uumigirigikkasi, iňuaqqutilugich iňuich suli atuaksrillugich niğıugisunatnagu utiqtitkisiňilugich. Taatnaǵupsi akuqtuigisirusi kamanaqtuamik akiliusiamik, suli iğniğigisigaasi Qutchijňiqsrauruam Agaayyutim iňuaq-qutriruaq quyyataitchuanik pigiitchuanigu. ³⁶Nagliktausitchi Aapapsisun nagliktuutiqaqtuatun.

Atanniilıq Atlanik

³⁷“Suksraunǵiqnasi atlanik, suksraunǵiqsaunjitchumausili; pigiiňní-ǵaiňiaqasi atlanik, pigiiňnígakkaunjitchumausili; natqigutisimaağlugich atlat, natqigutisimaakkauymuasili. ³⁸Aatchuğlugich atlat, aatchu-siaqagumuasili; aa, akuqtuigisirusi immiğlugu uuktuun, naqiqsrağlugu, ajanallugu, ulipkaulalugu: akiyaǵníqtutilaapsitňun. [Agaayyutim aat-chuǵaǵigaası iğlikkutailaakun.] Uuktutigikkaqsı atlanun taamna Agaayyutim uuktututigisipmigaa ilipsitňun.”

³⁹Jesus uqautiniňgai atrikusautmik, “Qiňitlaitchuam iňuum sivulligu-miuň atla qıňitlaitchuaq iluqatik katakkisiruk nivviamun. ⁴⁰Malığuaqtı kamanatlunjitchuq ilisautrimiňiň, aglaan ilisaqtaupayaaq naatchigumi ilisaağmiňik atrigaigtutigisigaa ilisautriňi.

⁴¹“Suyaata tautukpiň irriutajluuraq aniqatvich iraani, aasiiň suliqutigi-sujaqnagu qirugraitchiaq iripni? ⁴²Qanuq uqautriňiağníqpich aniqatiupnun, ‘Aniqatmaań, piiğlagu irriutajluuraq iripniň’ qıňisuňaagnagu qirugraitchiaq iripni? Ukipiňjuaqti! Sivulliulugu piiqşirruq qirugraitchiaq iripniň. Qiňilguniagiňli nalupqinaiğlugu irriutaiqsiňiksran aniqatvich iraaniň.

Napaaqtuq İlisaǵigaat Asianigun

⁴³“Napaaqtuğiksaaq nauritlaitchuq asiaǵiitchuanik, naagaqaa napaaqtuğitħħuaq asirritlaitchuq nakuuruanik. ⁴⁴Napaaqtupayaaq ilisimanaǵaqtuq asirrianigun; pukutlaitchusi aqpijñik kakitlaǵna-niň, naagaqaa asiavijñik kakitlaǵnaqtaquanik uqpijñiň. ⁴⁵Iňullautaq nakuurualiqiruq atakkii nakuuruamik isumaqaqhuni; iňullautaujtňami pigiitchualiqiruq atakkii pigiitchuanik isumaqaqhuni. Taatnamik, iňuk uqaqami irrusipiani salapqıǵaa uqaǵigmigun.

Malǵuk Tuppırıık

⁴⁶“Taiguqtaksraǵıjıjchipsitja Atanipsitňik kamagiyumańitkupsigik uqauttutigikkatka ilipsitňun! ⁴⁷Kiňa iňuk uvaňnukkumi naalaǵnilugich

uqałigikkatka aasiiñ tupigilugich—iļisautigisigipsi qanuq atriqaqtilaañanik. ⁴⁸Taamna atriqaqtuq iñuñmik nappairuamik tupiğmiñik nivakhuni itisiplugu aasii ilipługu turvia uyağanmun. Kuuk uliqłukman qasaqtaqlugu taamna tupiq aulianjitchuq atakkii payaŋaitluni. ⁴⁹Aglaan kiña iñuk tusaaruuaq uqałigikkamnik tupigijitługich atriqaqtuq iñuñmik nappairuamik tupiğmiñik nunamun turviilaqługu; uliqłuum qasaqtaqmagu taamna tupiq ulguruq siqumitipiqaqhuni.”

Jesus Mamititchiruq Ajuyyiuqtaiñ Qaukliata Savaktaanik

7 ¹Jesus-ŋum iļisautrisuiqami tamatkunuuna iñuñnik, ilaa Capernaum-muŋniqsuq. ²Taavaniguuq Roman ajuyyiuqtaiñ qaukliat savaktiqaŋniqsuq piqpagikkağmiñik; taamnaasii iñuk atniğñaqhuni tuqułhiňaağuqhuni. ³Uvvauna ajuyyiuqtit qaukliat tusaakami Jesus-mik tuyuqağniqsuq Jew-ŋuruat sivulliuqtigruanjitñik apiqsruğiaqtitlugu mamititquplugu savaktigikkani. ⁴Tikitňamitruj Jesus iñiğniğaat pipiaq-hutinj, “Taamna iñuk ikayuqtaksrağıpiağiñ, ⁵atakkii ilaan piqpagigai iñugikkavut. Nappairuqunniñ katraqvíksrapistiknik.” ⁶Tavra Jesus maliñnígai. Uŋasiŋjaiqmiuğlu tupqaniñ ajuyyiuqtit qaukliata tuyuğiniğai ilauraani nipliuitquplugu Jesus, “Ataniiq, uvuŋanjiňñaqpich. Uvva utlaktaksraujiluqtuňaunniiñ tupimnun. ⁷Naagaluu suuŋiliuqpaitlejuja utlaktaksrağıjiluğikpiňunniiñ. Uqallaksiňağıñ uqałigmik aasiiñ savaktigikkaǵa atniğñaqtuaq iłuaqsiňiaqtuq. ⁸Atakkii ajalatiqaqmiuňa qaukliğnik suli ajuyyiuqtıqaqlıjuja ajalatamnik. Tilikapku una, ‘Aullağıñ!’ aullağaqtuq; tilikapkusuli taamna, ‘Qağgaiñ!’ aggigaqtuq; suli tilikapku savaktigikkaga, ‘Taamna piuŋ!’ pirağıgaa.” ⁹Jesus-ŋum quviğusuutiginiğaa taamna tusaakamiuŋ. Kiniqamai iñugaağrujnun maliktigikkaǵmien uqağniqsuq, “PaqisimaITCHUJASULI UKPIQSRIŁIGMICK TAATNATUN ISRAEL-AAĞMIUNI!” ¹⁰Ajuutit tuyuuruat utiqamij ajuyyiuqtit qaukliata tupqanun paqinniğaat savakti iłuaqsiplugu.

Jesus Aŋitqiksitchiruq Uilgağnaam Iğniñjanik

¹¹Tamanna atuumaanikman Jesus utlautiniqsuq nunaaqqimun atiliñmun Nain-mik. Maliquaqtaiñ suli iñugiaktuat iñuich maliñnígaat. ¹²Tikiňniqsuq paajanun nunaqqim anilǵataqmıñiqsullu akigaqtuat tuqujaruamik iñuñmik. Taamna tuqujaruaq iğnitauğinikkana uilgağnaam. Iñugiaktuat iñuich nunaqqimiñ maliñnígaat taamna ağnaq. ¹³Atanguruam Jesus tautukamijuŋ ilunıŋtchallapıağniqsuq. Nipliutiniğaa ağnaq, “Qianak!” ¹⁴Utlakługu aksiŋniğaa tuqujaruam akigautaat. Iñuich akigaqtuat taavrumija nutqaqmata Jesus nipliğniqsuq, “Nukatpiaq, tiligikpiñ, makittin!” ¹⁵Tuqujaruaq ajuun aqvitığniqsuq uqaaqsipluniasiiñ. Jesus-ŋum utiqtinniğaa aakajanun. ¹⁶Iñuich iluqatinj taluqsratchaŋniqsut kamaksruaqsipluguasiiñ Agaayyun itnaqhutiŋ,

“Kamanaqtuaq sivuniksriqiri salapqiğñiqsuq akunnaptiknun. Agaayyun aggiq-simaniqsuq anniqsugiaqlugich iñugikkani!” ¹⁷Taamna tusaayugaaq Jesus-kun siaminniqsuq nunaaqqipayaanun Judea-mun suli avataanun nunamun.

Uqqiraqtit John Paptaaqtitchiriminiñ

¹⁸John-ŋum maliqaatqaiñ uqautinigaat iluqaitnik tamatkuni-ja. ¹⁹Tuqluqqlugik malguk maliqaatqijni tuyuginiğik atanǵuruamun apiqsruqplugu, “Anniqsuqtavich aggiqsagumaruaq, naagaqaa niğiutuksrauvisasuli atlamic?” ²⁰Utlautiruk Jesus-mun nipliutiplugu, “John Paptaaqtitchirim tuyugigaatiguk apiqsruqplutin, ‘Anniqsuqtavich aggiqsagumaruaq, naagaqaa niğiutuksrauvisasuli atlamic?’” ²¹Taavrumanı taatnałhatni Jesus iñuaqsıraqańiqsuq iñugiaktuanik iñuj-nik atniğñautinjıtñik naqırırtınjıtñiglu, suli anittaqlugich irrusiqlıuch, qıñitlasıplugıllı qıñitlaitchuat iñuich. ²²Jesus-ŋum kiuniğai John-ŋum maliqaatqik, “Uqautityatku John qıñikkaptiknik suli tusaakkaptiknik: ‘Qiñitlaitchuat qıñitlasirut, pisutlaitchuat pisutlasirut, tamatkua auyugaqtualgich mamittut, tusaatlaitchuat tusaatlasirut, tuquňjaruat anitqiksikkaurut iñuulığmun, suli tusaayugaallautaq quliaqtuańjuruq inuqsraqtuanun.’”

²³Qanutun quvianaqtigiva iñuk ukpiğutaińgitchuaq piqtigipluña.”

²⁴John-ŋum uqqiraqtik aullaqmaknik Jesus-ŋum uqautigiaqsińi-ǵaa iñugaagrıun John-kun, “Uvva John-mukapsi iñuiläamun sumik qıñığasugivisi? Iviňmkı anuǵım ajalatajanık liilaa? ²⁵Uvväsuli qıñi-ǵasugivisi iñuňmkı atnuǵallautaliňmkı? İñuich atnuǵaallautaqqaqtuat inuqsrasuňaqtıj iñuuniąguurut inillautani. ²⁶Uqautisitja, sumik qıñi-ǵiaqpisi? Sivuniksriqirimik? Taamna ilumutuuruq, aglaan tautukkaqsi kamanatluktuqjuruq sivuniksriqırıhiňamiñ. ²⁷John taamna ilańjuruq Agaayyutim uqałhan uqautigikkajra itna, Agaayyun nipliqsuq,

‘Atanjı, tuyuǵigisigiga uqqiraqtiga sivupni
itqanaiyautitqulugu tumiksran sivunnapni.’”

Malachi 3:1

²⁸Jesus niplipsaaqtuq, “John [Paptaaqtitchiri] kamanatluktuq anipa-yaaqtuaniñ. Aglaan kiňaunniň kamanaińniqsauruaq ajaayuqautaani Agaayyutim kamanatluktuq John-miñ. ²⁹(Tusaapayaqtuat ilaanik tax-siliqirituummaǵmını tupiksrińiqsut Agaayyutim nalaunparuanik atuqukkańiňk paptaakkauplutiň John-kun. ³⁰Aglaan Pharisee-đuruat suli ilisautrit maliğutaksranik ayaksimaniǵaat Agaayyutim sivunniutaa iňmknun, suli paptaaquijtłutıj John-mun.)

³¹“Sumik atrıqaqpıt iñuich iñuuruat pakmapak? Sutun itpat?

³²Atrıqaqtut iļilgaanik aquppiruanik tunirińiaqtuat katimmavıñitní tuqlı-rautiplutiň avatmun,

‘Astuqtuurautigaluagipsi katchuutitutinik
aglaan aqgijitlusi.’

‘Uvagutli, atuqapta kiļuvguutinik qianjitchusı.’

³³ John Paptaaqtitchiri aggıqami niğitlaiññiqsuq suli imingitluni asiam misuguaniq, naagasuli uqaqtusi irrusiqluqağniplugu. ³⁴ Iğñiňja Iñuum niğiraqtuq imiqhuniļu. Pakma nipligaqtusi, ‘Tautullaksiuŋ iňuk niğiqsuruaq imiqtuqtılı, ilauraajat tax-siliqiritlu killuliqiritlu.’ ³⁵ Agaayyutim puqiutaa ilitchugipkautauruq ilumutuuplugu savaaļagun.”

Jesus Kiļunġani Simon Pharisee-ŋuruam

³⁶ Ilańata Pharisee-ŋuruat aiyugaagnigaa Jesus niğiyaqtuaquplugu. Jesus utlautikami tupqanun, nayummagataqhuni tamauna niğiaqsiniiq-suq. ³⁷ Taavrumani nunaaqqimi aqnaq iňuuniaqmiiñiqsuq killuliqiraupluni. Tusaakamiuŋ Jesus niğiniağniplugu Pharisee-ŋuruam tupqani aggiutriňiqsuq nakasurjuamik imalijmik piňnaqnaqtuamik tipraqiksautmik. ³⁸ Qichağniqsuq tunuani Jesus-ŋum isigaiňi qipluni, imaǵıuqługich qulvimiňik, ivikługich nutchamiňik, kuniküğich, suli kuviplugich tipraqiksautmik. ³⁹ Pharisee-ŋuruaq aiyugaqtuaq Jesus-mik tautukami taavrumija nipliňiqsuq iňmiňun, “Uuma iňuum sivuniksriqiraupiağumi nalunjiňnayaǵaa una aqnaq aksiksigikkani; nalunjiňnayaǵaa qanutchimik iňuuniusiqaqtilańa! Atakkii ilaa killuliqiraúruq.” ⁴⁰ Jesus-ŋum nipliutiniǵaa, “Simon, uqautrak-sraigikpiň.” “Aa, ilisautrii, uqautinjja!” ⁴¹ Jesus unipkaagaqsiruq, “Malǵuk iňnugguuq simmiliaksraqtuǵvik akiqsruumanigaak maniňnik. Ilaqataan akiqsruumanigaal naliksralijmik tallimat kavluitit uvlut savaaļatnik, ilaqataanaasiin malǵukipiaq qulinik. ⁴² Iluqatik taapkuak akiliilguiňníqmaknik akiqsruutaiğnígik. Nalliaq taapkuak piqpaksritlukpa ilańik?” ⁴³ Simon-ŋum kiuniǵaa, “Uumaqanuǵii natqigutrikkauruam anjiluktuamik akiqsruutmik.” Jesus nipliňiqsuq, “Nalauittin.” ⁴⁴ Kirjaqüğuasiin aqnaq nipliutiniǵaa Simon, “Tautuguj una aqnaq! Uvańa isiqama tupipnun qaitchinjitchikma imigmik iğguutiksrańatnik isigańma. Aglaan uuma aqnam iğgúgai isigatka qulvimiňik aasiin iviküğich nutchamiňik. ⁴⁵ Ilvich iqinjitchikma kunigluńa. Aglaan uuma aqnam nutqautinjitchai kunniuqüğich isigatka isigataqa-maaglaan. ⁴⁶ Uqsruqtijitchiň niaquǵa. Aglaan uuma aqnam uqsruqtigai isigatka tipraqiksautmik. ⁴⁷ Uqautigikpiň, uuma aqnam kamanaqtuamik piqpaksriňhan qiniqtikaa iňugiaktuat killuqsautini natqigutikkauňhat. Aglaan iňuk killuqsautiqapıańňasugiruaq natqigutiraksramik piqpaksri-piaǵniajitchuq.” ⁴⁸ Tavraknja Jesus-ŋum uqautiniǵaa aqnaq, “Killuqsautitin natqigutikkaurut.” ⁴⁹ Atlat aiyugaqtauruat niqiqatigiplugu Jesus nipliňiqsut avatmun, “Kisuunasugiva una? Natqigutritlaniqsuqunniň killuqsautinik.” ⁵⁰ Aglaan Jesus nipliutinigaa taamna aqnaq, “Ukpiqsriňiqpich anniqsuǵaatin. Iňuuniagiň tutqiksilutin.”

Agnat Maliktuat Jesus-mik

8 ¹Taavruma kiñuagun Jesus iglauniqsuq apqusaaqlugich nunaaq-qich nunaaqqjuratlu quliaqtuaqhuni tusaayugaallautamik añaayuqautaanik Agaayyutim. Qulit malguich maliquaqtaiñ malijni-ğaat. ²İlaçisa agnattuuq malikmiñığaat iluaqskkauruat irrusiqłuñniñ suli atniğñautiniñ. Taapkua Mary-lu (taiguutiqaqtuaq Magdalene-mik), taamna Jesus-ñum tallimat malguñnik irrusiqłuñnik anitchirvigikkaya, ³Joanna-lu, uiqaqtuaq Chuza-mik ajalatauruamik atangum Herod-ñum iniqpanjani, suli Susanna suli iñugiaktuat atlal agnat. Tamatkua ikayuut-tutiginiğaiçh pigikkatiñ Jesus-mun suli maliquaqtaiñun.

Atrikusaun Nautchiaksriqirikun

⁴İlaatni iñugiaktuat iñuich utlautruğniqsut Jesus-mun nunaaqqi-payaaniñ. Iñugayaat katikmata uqautiniğai uumişa atrikusautmik. ⁵“İlaatni iñuk nautchiityağniqsuq. Nautchirripkaqlugu nautchiaksrat ilajich katagağniqsut apqutmun tutmiğaqatauplutiňasii, suli tiñmi-rat siłami niğıplugich. ⁶İlaçich katajninqsut uyağauruamun nunamun. Nautchiaksrat qilamik naurut, aglaan pannaqłuñniqsut atakkii nuna aiła-jitluni. ⁷İlaçich nautchiaksrat katajninqsut kakislaqnaligich akungatnun. Aasiñ kakislaqnat nauqasıqługich nautchiaksrat nagguviksraiğñigaich. ⁸Suli ilajich nautchiaksrat katajninqsut nunagiksaamun. Naukamij nau-riñniqsut mukkaaksranik tallimakipiañuttaqħutij atautchimiñ.” Taamna uqausigillaan nipitusipluni uqallañniqsuq, “Kiña siutiqaqtuaq naalağniñi!”

Sivunişat Atrikusautit

⁹Maliquaqtaiñ apıqsruğniğaat Jesus qanuutautilaajanik taavruma atrikusautim. ¹⁰Kiuniğai, “Agaayyutim sagviğaa nalunaqtuaşa añaayuqautmi ilipsitñułhiñaq, aglaali tamatkunuşa ukpiqsriżitchuanun uqaqtuşa atrikusautitigułhiñaq. Taatnamik

qiñiğaluaqħutij ilisaqsritlaitchut,
suli naalağnigaluaqħutij kañiqsitolitchut.

Isaiah 6:9

Jesus-ñum Kañiqsipkağaa Atrikusaun Nautchiaksriqirikun

¹¹“Uvvauna qanuutaułha atrikusautim: nautchiaksraq uqałiğigaa Agaayyutim. ¹²Nautchiaksrat kataktuat apqutmun atriqaqtut tamatkunişa tusaaruwanik tusaayugaallautamik, aglaan Tuunġaum tikitluni aattağıgai uqałhich uummatiňiñ ukpiqsritqujxitluginch anniqskkautqujxitluginillu. ¹³Nautchiaksratli kataktuat uyağauruamun nunamun atriqaqtut tamatkunişa tusaaruwanik tusaayugaallautamik akuqtuqlugu quviasukħutij

aglaan kaqiliñitlutiñ. Ukpiqsriuraallakkaluaqhutinj akkuniisujaqani aasiñ uuktuaqsiuñiq tikitman qapiqtigägñiqsut. ¹⁴Nautchiaksratli kataktuat akunqatnun kakinat atriqaqtut tamatkuniña tusaaruaniñ tusaayu-gaallautamik, aglaan isumatuyañhum umialguñhumlu suli quvianajan marruma iñuuniañhum suqutigingiqsitaqgigaat ukpiqsriñiq, aasiñ asiajan piqtalitchuq. ¹⁵Nautchiaksratli kataktuat nunagiksaamun atriqaqtut tamatkuniña tusaaruaniñ tusaayugaallautamik akuqtupiaqataqługu. Tamatkua tupiginigaat Agaayyutim uqaña aasiñ asirriaqahutinj anuqsrulikun, suli iñuusinjich atlañjuqtauplutinj.

Naniq Ataani Utkusium

¹⁶“Kia iñuum ikitnamiuj naniq matutlaitchaa utkusijmik naaga-qaa ilitlaitchaa ataatnun siñigviich. Aglaan iliraqigaa naniqagvíjmum, iñuilli isiqtuat tautulaturt naniqaqman. ¹⁷Qanutchipayaaq irikkauruaq sagvikkaugisiruq, suli qanutchipayaaq matukkauruaq paqitaugisiruq. ¹⁸Qaunagititchi taatnamik qanuq naalaqnisilaapsitñik atakkii kisupayaqaq piqaqtuaq akuqtullaqgisiruq, aglaan taavruma piqajitchuam anniagisi-gaa taamnaunniiñ mikillapiaqtauaq pigikkani.”

Jesus-ñum Aakañalu Aniqatiñiļu

¹⁹Jesus-ñum aakañan suli aniqatiñiñ utlañniñaat. Aglaan tikiłgiñiñiñaat iñugiakpaitlutiñ. ²⁰Ilanjata iñuich nipliutiniñaas Jesus, “Aakanlu aniqatiutinlu qichaqtut kigga qiñigukhutin.” ²¹Jesus-ñum nipliutiniñgai iluqaisa, “Aakagigiga aniqatigigitkalu makua tusaaruat uqałhanik Agaayyutim tupigiplugulu.”

Jesus-ñum Quunniqutitkaa Narvaq

²²Ilanjatni uvlut Jesus maliguaqtiniļu ikiniqsut umiamun, ilaa nipliqhuni, “Ki, ikaaqta igluanun narvam.” Tarra ayaksaagniqsut. ²³Tinjilgaqsiagvíjmikni Jesus siñiksägniñsuq. Tavrakñatchiaq anuqliguutiqpaurağnígai narvami, umiajan immiaqsipluguasiñ suli iluqatiñ navianniuliqhutinj. ²⁴Maliguaqtaiñ utlakługu Jesus itiqsañigaat nipliqhutinj, “Irigii, Ataniiq! Kiviaqsirugut.”

Jesus makitluni iñiqtiñigaa anugi qaiqpauratlu. Añniquiqman quun-nitchiaqullapiaagniqsuq. ²⁵Tavra Jesus-ñum nipliutiniñgai maliguaqtini, “Naami ukpiqsriñiqsi?”

Aglaan quviğusuñniqsut iqslıqhutinj, aasiñ uqaqhutinj ijmkunun, “Qanusiuniqpa una iñuk anuğimunniiñ qaiłiqpauratlu kamagivatruj?”

Jesus Mamititchiruq Iñugiaktuanik Irrusiqłulijmik

²⁶Jesus maliguaqtaiļu tinjilgaqsiagniqsut nunajanun Gerasene-nağmiut, igluanun narvajan Galilee-m. ²⁷Jesus niupman umiamin paağniña-

iñuum nunaaqqimiñ irrusiqłuqaqtua. Taamna iñuk atnuğailaağaǵgniqsuq aimmitlaiqhuni, aglaan nayuutiraqniqsuq iluvigni. ²⁸Tautukamiuŋ Jesus igitluni isigaiñun nipliğniqsuq nipitusipluni, “Jesus, iğñija Qutchiñiqaqsaqruam Agaayyutim, suniaqpija? Ijiğikpiň anasiñjuq-saquinjtluja!” ²⁹Nipliutiniğaa taavrumiña atakkii Jesus-ŋum tiliplugu irrusiqłuk anitquplugu ilaaniñ. Aippaavak aŋallaqħujniğaa akulaiqługu. Tiguraugaluagaqtuq argaillu isigaiļu. Qiliqsrugħugħich kalimniğħik kiktuġaġaġniġai, aasii iñuiħamukkitaqħugu irrusiqłuum. ³⁰Jesus apiq-sruġniġaa, “Kisumik atiqaqpich?”

Taavruma kiuniga, “Uvajha atiġa Iñugiaktuaq,” atakkii iñugiakħutiż irrusiqħuich isiqsimaniqsut ilaanun. ³¹Irrusiqħuich iñiqsruaġniġaat Jesus tuyuġitqunjtutij samuja natqiṣiñaitchuamun. ³²Uvvaasiñ iñugħiallapiaqtuat kuniat qanimi niġiñiägniqsut qimigaami. Irrusiqħuich iñiqsruaġniġaat Jesus aullaqtitquplutiż kunianun. Jesus-ŋum aullaqtinniġai tamatkunuja. ³³Irrusiqħuich anikamiñ iñuġmiñ isiġniqsut kunianun. Iluqatiż-ħażżeġ kuniat paċċaliżniqsut ipnakun. Naparaġniqsut narvamun aasiiñ ipiplutiż.

³⁴Iñuich munaqsriruat korianik tautukamitruj taamna atuumaruaq, qimakhutiż tusayyugaġutiginigaat nunaqqimi avataaniļu. ³⁵Iñuich utlautiniqsut tautugiaqħutiż supmagaisa. Tikitnāmitruj Jesus paqinġiġaat iñuk anitchivigikkajra irrusiqħużnik aquppiruaq isigaiñi Jesus-ŋum, atnuġaaqaqħuni suli qauġrimmaġikhuni. Iñuich tamatkua iq'sitchaq-niqsut. ³⁶Tamatkua munaqsriruat tautuktua taavrumiña uqautiġiġaat iñuġnun qanuq iñuum mamitikkauħha. ³⁷Iluqatiż Gerasene-naġmiut apiq-sruġniġaat Jesus aullaqplugu iq'siliillapiaqħutiż. Jesus ikipluni umiamun utiqsiñiqsuq Galilee-mun. ³⁸Iñuum anitchivigikkajra irrusiqħużnik iñiġniġaa Jesus, “Maligukkaluaġikpiň.” Aglaan Jesus-ŋum aullaqtitkaa nipliutiplugu, ³⁹“Ailutin uqaġiaġiñ Agaayyutim savau ttutaanik ilipnun.” Taamna iñuk nunaqqimukħuni uqqaqsiñiqsuq qanuq Jesus-ŋum savau ttutaanik iñjmiñ.

Jairus-ŋum Pania suli Ağnaq Aksijeniktuaq Jesus-ŋum Atnuġaajanik

⁴⁰Jesus utiqami igluanun narvam iñugayaat paġlagaat atakkii utaq-qiniġaat. ⁴¹Iñuk atilik Jairus-mik, sivulliuqtaa Jew-ŋuruat katraqviata, tikiumaniqsuq. Punniqsuq isigaiñun Jesus-ŋum iñiqsruqħugu kiñu-niġmiñuqplugu, ⁴²atakkii panitaulua, qulit malġużnejk ukiuqqaqtuaq, tuquaqsiñiqsuq. Jesus taamujaqami iñugiaktuat iñuich tatviksraiġniġaat avataaniñ. ⁴³Iñuich akunġatni itmiñiqsuq ağnaq aunaqqiġiġi, aqibbi qulit malġużnejk ukiuni. Akiliqsuutigħi galuaġniġai suurapayaani taaktinun, aglaan kia-unniñ mamitilgu iñniġaa. ⁴⁴Akunġatigun iñugayaat ağnam utlakħlugu tunuaniñ aksijenitħi. Jesus-ŋum akuagħun atnuġaajanik.

Tavrakŋatchiaq aunaaqlsruġuiqsiġniqsuq. ⁴⁵Jesus apiqsrugniqsuq, “Kia aksikpaaja?” Iluqatiq naluniñiqsut. Peter nipliñiqsuq, “Ataniiq! Iñuich tatviksraiqhutiq tinuraġaatin. [Naagauvva apiqsrugtutin kimun aksiksilaaqnik?]” ⁴⁶Aglaan Jesus nipliñiqsuq, “Kia-imña aksikkaaja. Ilisimaligiga anipman sañnjigikkaġa uvamniñ.” ⁴⁷Aġnam tautukamiuñ iłitchugik-kaulli utlautiniqsuq uulillaġmi putluni Jesus-ñum isigaiñun. Sivuġaatni iluqaisa iñuich uqautinigaa suvaata aksiħanik Jesus suli qanuq iħuaqsik-kaulli tavrakŋatchiaq. ⁴⁸Jesus uqautinigaa, “Aġnaaq, [quviatħaugiġiñ], ukpiqsrilhqipich iħuaqsipkaġaatin. Aullaħiħnaaqġugtutin tutqiksilutin.”

⁴⁹ Jesus uqaqtitlugu kiliktuiruaq tikiñniqsuq Jairus-mun nipliq-huni, "Paniuran tuqruq. Ilaksiatqijñiaqnagu ilisautri." ⁵⁰ Aglaan Jesus-ñum tusaaplugu nipliutiniigaa Jairus, "Iqsiñak; ukpiqsriñhiñaġiñ. Paniuran iħuaqsgisiruq." ⁵¹ Tikitñamij tupiġmuñ Jesus-ñum isiquñitħai iñuich avataagun Peter, John, James suli iłilgaam aapañalu aakaṛal- lu. ⁵² Iluqatiñ iñuich qiaplutinj kiňuvġugaat iłilgaaq. Jesus nipliutiniigai, "Qianasi. Iłilgaaq tuquñitħuq, siñiksiaqtuq." ⁵³ Iluqatiñ mitautigiaq-sigaat ilisimaplugu aġnauram tuquħha. ⁵⁴ Aglaan Jesus tigukamigħiñ argai tuqħuġniigaa, "Niviaqsiaq! Makittin." ⁵⁵ Iłilgaaq iñuuutqiñniqsuq makitluniasiiñ tavvrakjatchiaq. Jesus-tavra tilisiñiqsuq aatchuquplugu niqiksrjananik. ⁵⁶ Ajayuqaak quviġtchajnejniqṣuk. Aglaan Jesus-ñum uqa-quqniñniġik kisumun taavruminja atuumaruamik.

Jesus Aullaqtikai Qulit Malguich Maliguaqtini

9 ¹Jesus-ŋum katipqaqamigich qulit malǵuich maliǵuaqtini saŋŋiksriññigai anitchitłasiplugich irrusuqłuŋnik suli mamititchitłasiplugich atniğñautinik. ²Taatnaanikami tuyuġiniġai quliaqtuağiaquplugich ajaayuqautaanik Agaayyutim suli iluaqsiitquplugich atniğñaqtuanik, ³nipliqhuni, “Aullautriňiaqasi iglaugupsı: ayaupiamik unniñ injularim puukatajanik unniñ niqıksrapsitñiglu unniñ maniñmiglu naagaqaa atnuğaatiqutiksrapstñik. ⁴Kisupayaam akuqtuqpasi nayuutiyumausi taavrumani inaani aullaǵnialıhpasitñunaglaan taavru-makŋa. ⁵Iñuich nani akuqtuŋitpası unitchumagiksi taamna nunaaqqiq aasii ipsuktuğlugu apyuq isigapsitñiñ. Taamna kilgutaugisiruq ilinjıtñun akuqtuijisisilaŋatnik tusaayugaqıksuamık.” ⁶Maliǵuaqtit aullaqamıj iglauniqsut nunaaqqiurapayaatıgin quliaqtaqhutiŋ tusaayugaallautamık suli mamititchiplutıŋ iñuŋnik nanipayaaq.

Herod-ŋum Qanuğviiłha

⁷Herod-ηum, ajalatauruam Galilee-mi, tusaanīgai iluqaisa Jesus-ηum savaanji. Tupaŋjaniqsuq atakkii iñuich uqaqhutij John Paptaaqtitchiri iñugutqinjiplugu, ⁸ilanich uqaqhutij Elijah sagviñjiplugu, ilanitsu-

li uqaqhutiq sivuniksriqiri ijilgaaqnisaq iñugutqijñiplugu. ⁹Herod niplihsuq, “Uvana John niaquqsitaǵa, aglaan una iñuk kisuuniqpa tusaqsragikkaga tamatkunuuna?” Taatnamik ı̄litchugisunijnigaa Jesus kisuutilaaja.

Jesus Niğipkairuq 5,000 Aŋutinik

¹⁰Uqqiraqtit utiqamij uqautigaat Jesus iluqaanik savaaǵikkaǵmnik. Uvvaasiiñ aullaqatiginigai kisiitnik nunaaqqianun Bethsaida-m. ¹¹Iñugaǵruich tusaakamitruj malijniǵaat. Jesus-ŋum paglaplugich uqautinigai ajaayuqautaanik Agaayyutim, suli iluaqsiplugich tamatkua ikayuǵnaqtuat. ¹²Unnuksraaqhuni siqińiq nipiroman, qulit malǵuk maliguaqtit utlajniǵaat Jesus nipliutiplugu, “Tuyugikkich iñuich nunaaqquranun suli nautchiivilijunn nullaǵniuraǵiaqulugich suli niqik-sraǵiaqulugich, atakkii iñuiłaamiittugut.” ¹³Jesus nipliutigai, “Naagg! Aglaan ilipsi, aatchuqsigich niqiksrajanitnik.” Tamatkua kiuniǵaat, “Uvva piqaǵaluaqtugut tallimanik qaqqiajuranik suli malǵuṇnik iqalugaurańnik. Tauqsigiaquvisigut niqiksrajanitnik iñugaǵruich?” ¹⁴Anjutit 5,000-siyujnaq iñugiaktigirut tarani. Jesus nipliutigai maliguaqtini, “Iñuich aquvititchigik malǵukipiaq qulı̄nllaalugich.” ¹⁵Maliǵuaqtit iñupayaat aquvitinniǵach. ¹⁶Jesus tiguniǵai tallimat qaqqurat suli malǵuk iqalugauraak aasii aagluqhuni qılınymun quyyatigiplugich. Avguaǵai qaqqut iqalugauraaglu qaitlı̄ugich maliguaqtimińun autaágutigitquplugich iñuňnun. ¹⁷Iñuich niǵińiqsut niǵisuiǵataqhutiq. Tavra maliguaqtit immiǵ-niǵaich qulit malǵuk aguupmaich ilakunik.

Peter-m Uqautiginigaa Kisuutilaaja Jesus-ŋum

¹⁸İlaatniguuq Jesus agaayupman kisińjuqhuni maliguaqtaiń utlajniǵaat. Jesus-ŋum apiqsruǵnígai, “Kisuunasugivatja iñuich?” ¹⁹Maliǵuaqtaiń kiugaat, “İlańisa uqaǵigaat John paptaaqtitchiraunip-ļutin, ilańisasuli Elijah-ŋuniplutin, atlatal uqaqhutiq sivuniksriqiri ijilgaaqnisaq iñugutqijñiplugu.” ²⁰Jesus apiqsruǵnígai, “Ilipsiasiń? Kisuunasugivisitja?” Peter-m kiuniǵaa, “Ilvich Christ-łjurutin, anniqsuqtı akiqsruutauruaq.”

Jesus-ŋum Uqautiginigaa Tuqulıksraniļu Aŋipkakkaulıksraniļu

²¹Jesus-ŋum iñiqtilapiagıńigai uqautigitqupijtłuni kisuutilaaǵmnińik kimununniiń. ²²Uqautipsaaǵnígai, “Sivulliuqtıgruatlu, qauklinjsa agaayuliqsitlu suli aglalıqirit naglikssaaqtikisigaat ayaglugulu Iğńińa Iñuum tuqulluguasiiń. Aglaan piňayuakkun uvlut aŋipkakkaugisiruq.”

²³İluqaisa nipliutiniǵai, “Kia iñuum maligukkumińa suksraaqtaksragaa pisułhi, iqsriutilugu sanniǵutani uvlugagaǵikpan aasii maligluńa.

²⁴ Atakkii kia iñuum anniġiniaġumiuj iñuułhi tammaigisigaa, aglaan kiapayaaq tammaiymiuq iñuułhi piqutigiluja piñnakkisiruq ilu-mun iñuułigmik. ²⁵ Iñuum piñňaktaaġiħiňaugaluägħaa suurapayaajna marruma nunam aglaan tammautigisigaa iñuułhi. Sakuuguraġniaħha sumun atuġumiňaħitchuq! ²⁶ Iłapsi kanġugivalukkaatja iļisauṭtutitkalu sivuġaatni iñuich suksraqaġiħu Agaayyutmik. Taatnatun Igħniżjan Aġutim kanġugigisipmigaaptuuq utiġumi kamanautiqaġuni aapamisun piqasiġuni ipqitchuanik isaġulijnik. ²⁷ Iñumun nipliutigipsi, Iñuqaqtuq il-ħażiġtiek uvani makitaruat tuqujaiňjaġmiż qifiġġiatuanik Agaayyutim aġħaayuqautaanik.”

Jesus-ġum Atlaġjuqtihha

²⁸ Akunniqsaajanikman Jesus-ġum kayunjiutiplugin Peter-lu, John-lu suli James mayuġniqsuq qimiġaamun agaayutyaqhuni. ²⁹ Agaayupkaqħugu qinħna ja atlaġjuġniqsuq atnuġa anjilu qivliqisi-rauraqħutij. ³⁰ Tavrakjatchiaq malġuk aġutik uqaqatiginigaak Jesus. Taapkuak Moses-lu Elijah-lu ³¹ aasiñ qinħna jaq qummaġi l-allaxxniqsuq. Uqaqatiginigaak Jesus tuqqutau liksra jaq Jersalem-mi Agaayyutim sivunniutaagun. ³² Peter-lu piqataiļu siňiġnialillapiagħiġixsut, aglaan itiqamiż tautuġniġaat Jesus kamañħagħu qicħaqatigiplu malġuk aġutik. ³³ Aġutik unitkaqsipmatku Jesus Peter-m nipliutiniga, “Ataniq, nakuullapiaqtuq uvani iħiġġi. Nappaitqugħuptigut nappaiňnayaqtugut piċċasunik palapkaaksranik, atautħimik ilipnun, atautħimik Moses-mun suli atautħimik Elijah-mun.” Iļisimajjtkalua qiegħiġi uqaġikkani. ³⁴ Peter uqaqtitlugu nuviyam qulaġġiutigniġi; maliġuaqtai iqsitchaqnej-sut nuviya qulaġġiutipman. ³⁵ Nipi niplihsuq nuviyamiñ, “Tavrataamna Igħniġa piksraqtaaġiķiġa; naalaġġi umagħikxi.” ³⁶ Uqaġuiqman Jesus kisirjuġġiġniqsuq. Taipkunani uvluni maliġuaqtai iñ uqautiġi jenīġiġaat kisumunnniñ tautukkaqtij.

Jesus Iluaqsipkaiġiġniqsuq Nukatpiagruġġiġmik Irrusiqżuġġiġmik

³⁷ Uvlutqikman Jesus-lu piċċasutlu maliġuaqtai atqaqamij qimiġaamiñ iñugi aktuat iñuich paġġiġiġaat Jesus. ³⁸ Iñuk nipliġiġniqsuq akunġattniñ iñugħayat, “Ilsautrii, tautullagħu iġnija, tarra iġnīt u la. ³⁹ Irrusiqżuum arjalatmani kappyaq siniqsuq. Ilaa qiluraġġallapiagħaqtuq suli innuli-qiaqsiruq qaniġmigun. Irrusiqżuum atniaqtuiňaġħaa suli unitlaiqħug. ⁴⁰ Uqapsa ġalua qiegħiġi kien maliġuaqtin anitquplugu taamna irrusiqżuk agħlaan anipkalġu iñniġiġaat.” ⁴¹ Jesus kiusriniqsuq, “Ukpiqtai iñniqpat ilipsitni. Naagasuli killukua qmisi. Qanutunagħlaan nayuqtigiraksragi-visi? Qanutunagħlaan iġlu tuqtigiraksragi-visi?” Tavrali nipliutiniġaa iñuk, “Uvu jauti saqsiu jata iġnīġi!” ⁴² Nukatpiagruġġum utlautiħħani irrusiqżuum

ulguqsraaqtinnigaa nunamun qiiqsruqtitkaqsiplugu. Jesus-ñum iñiqtit-nigaa irrusiqłuk aasiin mamitlugu nukatpiągruk utiqtitlugu aapanjanun.
43 Iluqatin iñuich quvígusuutiginigaat kamanaqtaaq sañnjigikkaaja Agaayyutim.

Jesus-ŋum Uqautigilgitkaa Tuqqutaułiksranii

Iñuich quvígusuktılgıtsuli Jesus-ñum savaágikkajanık nipliutiniğai maliguaqtıni, ⁴⁴“Piiguńniaqnagu una uqauttutiginiakkaǵa ilipsit-ñun! Igñiña Iñuum aatchuutigikkaugisiruq iñuñun tuqqutqulugu.” ⁴⁵ Aglaan qanuutautilaaja uqautigikkajan iriqsimaniqsuq maliǵuaqtai-ñiñ. Taatnaqługu kaniqsilguiññigaat. Taluqsraqhutıñ apıqsrluguiññigaat taayrumuuna.

Kiñā Kamanagniqsrauva?

⁴⁶ Maliguaqtit qapiqtalittraaqsiñiqsut nalliqtiq kamanagniqsraupmagaan. ⁴⁷ Jesus-ñum ilisimaniçgai isummatilaajat. Qiññuagnigaa ililgaaq inillaklugu saniqqamiñun ⁴⁸ nipliutiplugich tamatkua, "Kisupayaam akuqtugumiuj ililgaaq pisigiluja tavra akuqtugaaaja; suli kisupayaam akuqtugumiñaakuqtugisipmigaa taamna tuyugirigikkaşa. Iñuk kamanainññiqsrauruq akunnapsitni ilaa kamanagniqsrauruq."

Akitñaqtuqtingitchuaq Uvaptiknun Ilagillapiagikput

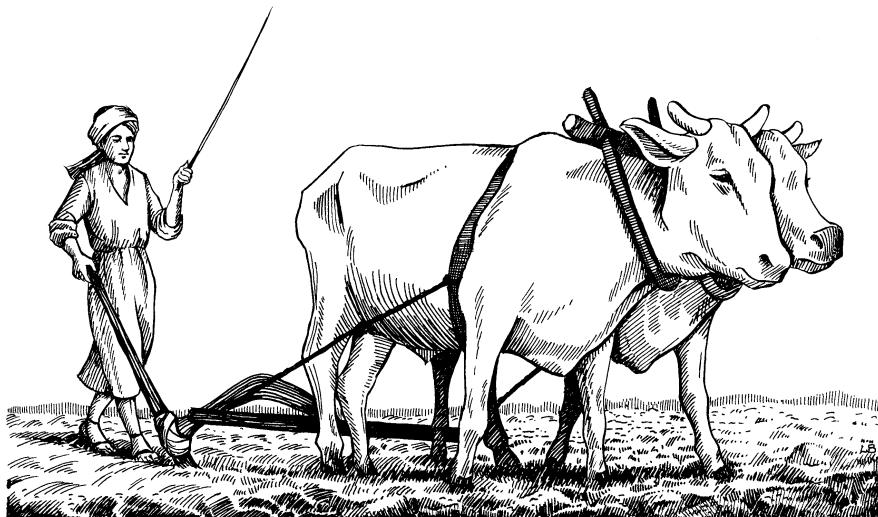
⁴⁹ John nipliqsuq, "Ataniq, tautukkikput iñuk anitchiraqaqtuaq irrusiqluñnik atuqlugu atqiñ. Iñiqtiġikput atakkii uvagut ilaqinjituġi." ⁵⁰ "Nutqaqtinniajaqsiun," Jesus-ñum nipliutiniġaa atlatlu maliguqtaqti, "Atakkii kiñapayaqaq akilliliqsunitchuaq ilipsitñik ilipsitñuktuqtuq."

Ilañisa Samaria-ġmiut Akuqtuġungitchaat Jesus

⁵¹ Jesus-ŋum iłitchuġikamiuŋ utiqtuksrauħħi Agaayyutmun isum-miġniqsuq Jerusalem-mugukħuni. ⁵² Iglaułiġmiñi tuyuqaġniqsuq uqqiraqtijnik sivumiñi nunaaqqianun Samaria-m itqanaiyautitquplu-ni tukkuksraġmiñik. ⁵³ Aglaan iñuich tarani akuqtujiñigaat atakkii Jerusalem-muñniqħu. ⁵⁴ James-ŋum suli John-ŋum, maliġuaqtikkien, tautukamitku taamna nipliutiniġaak, “Ataniiq, qinñuaquvisiguk ikniġmik qilaġjniñ piyaqquityaqulugu tamatkunija?” ⁵⁵ Jesus-ŋum kiñjaq-lu-għiċċi iñiqtigħiġai. ⁵⁶ Aasiiñ Jesus maliġuaqtailu iglauniqsut atlamu nunaaqqiuramun.

Iluqnaungitchuat Maliguaqtit

⁵⁷ Igliqtauigimikni iñuum nipliutinigaa Jesus, “Malikkisigikpiñ napmu-payaaguvich.” ⁵⁸ Jesus-ñum kiunigaa, “Kayuqtut sisigaqtut, suli tiŋmiurat

(Lk 9.62)

siłami ugluqaqhutiq, aglaan Igñiña İňuum iniksraitchuq minguiqsiağıvksraqmiňik.”⁵⁹ Jesus-ŋum atla iňuk nipliutiniğaa, “Malıñja.” Aglaan taavruma iňuum nipliutiniğaa, “Ataniiq, sivulliulugu ailaşa iluvığlaqlugu aapaga.”⁶⁰ Jesus-ŋum kiuniğaa, “Ki, tuquñaruat iluvığlıtruj tuquruağıckaqtıq. Aglaali ilvich quliaqtaqıgiağın añaayuqautaanik Agaayyutim nanipayaqaq.”⁶¹ Atla iňuk nipliqsuq, “Ataniiq, malikkisigikpiň. Aglaan sivulliulugu qiniğıqsaağıglagich ilagikkatka.”⁶² Jesus-ŋum nipliutiniğaa, “Kiňa iňuk nunniuqtuaq kijianqatigalugu atugumiňaitchuq sumun añaayuqautaani Agaayyutim.”

Jesus Tuyuǵigai Maliǵuaqtit

10 ¹Kiňuagun taavruma atanǵuruaq piksraqtuq piňasukipiaq qulit malǵuňnik iňuňnik tuyuǵiplugich malǵuullaaplugich. Aullaqtitkai sivumiňi nunaaqkipayaanun tikitchağumakkaǵmiňun. ²Jesus-ŋum nipliutiniğai, “Katitaksraqtugaluaqtuq aglaan savaktit katitchiruksrat ikittut. İnqişruǵumausi atanǵanun katitchivium tuyupsaaqulugu katitchiruk-sranik savaqulugich nautchiivijmiňi. ³Aullažhiňaurusi. Tuyuginiağıpsi ipnaiyaatun liilaa akungatnun amaqqut. ⁴Aullautrıňiaqası manikuviuramik naagaqaa puukatauramik naagaqaa sakpakkimik; igliqtaułapsitňi nutqaaqtuǵniaqası kisumununniň. ⁵Supayaami isığnígupsi tupiǵmuńi nipliutiyyumagisi, ‘Tutqiun iňuiňun uumani tupiǵmi illi.’ ⁶Iňuk tavrani iňuuniągnıqpan piqpkarsılıuni tutqiutmik, taamna tutqiun ittuiňaǵisiruq ilaani. Aasiň taatniinǵiňnikpan taamna tutqiun utiǵisiruq

ilipsitñun. ⁷Nayuutiyumausি taavrumani tupiğmi niğilusilu imiğusilu qanutchipayaamik aatchuqpasi, atakkii savakti akiiliusiaksraqaqtuksraaruq. Nuktaqniaqası tupiğmiñ atlamuń. ⁸Supayaami nunaaqqimukkupsı paglakpasi niğiyumausি payugutaatnik, ⁹mamititchilusı atniğñaqtuanik taavrumani nunaaqqimi, uqautilugich iñuich, ‘Ajaayuqautaa Agaayyutim qalliruq ilipsitñun.’ ¹⁰Aglaan nunaaqqimukkupsı nani iñuich paglaqitpasi nipligumausি tumitchaani, ¹¹‘Apyua nunaaqqipsi isigaptikniñ ipsuktugisigikput; aglaan itqağıyumagiksi una, Ajaayuqautaa Agaayyutim qallisigaasi!’ ¹²Uqautigipsi, atanniivium uvluani Agaayyutim ilunjugitlukkisigai Sodom-miut taavrumakna nunaaqqimiñ taatniittuamiñ. [Jesus uqaanikman taavrumiňa, maliguaqtai aullaqniqsut.]

Ukpinqitchuat Nunaaqqich Ilaqitñi

¹³“Nakliuň, Chorazin-nağmisi! Nakliuň, Bethsaida-ğmisi! Savaaqagaluaqtuňa iñugiaktuanik quviqnaqtuanik akunnapsitñi. Makua quviqnaqtuat qiniikkasi savaaşuniqpata Tyre-miňu Sidon-miňu ijilgaan-imma, iñuich taimani isummitqianikkayaqtut miissuňnik atnuğaagutij suli ağramun aquvillutij qiniqtillegu taavrumuuna mumiliqtij kil-luqsautmikniň! ¹⁴Atanniivium uvluani iglutuyunaitlukkisiruq ilipsitñi ukunakna Tyre-miňu Sidon-miňu. ¹⁵Ilipsitñunlu Capernaum-misi! Kamanağnasugivisi qilaqmunaglaan? Iktaugisirusi anasiñjuqsağvíymun!” ¹⁶Jesus nipliutiniňgai maliguaqtini, “Kisupayaam naalağnikpasi naalağnigisipmigaaja, suli kisupayaam ayakpasi ayakkisipmigaaja, suli kisupayaam ayakpaja, ayakkisipmigaa taamna tuyuğrigikkäga.”

Jesus-ŋum Maliguaqtai Utığniqsut

¹⁷Piňasukipiaq qulit malguich iñuich utiqamiň quviasullapiağniqsut nipliqhutiň, “Ataniiq, makua irrusiqluichunniiň tupigirağıgaatigut tilikaptigij anitquplugin atuqługu atqiň!” ¹⁸Jesus-ŋum kiuni-gai, “Tautukkiga tuunǵaq atqaqman atriplugu ikniqpalak pakmakna. ¹⁹Naalağnillagitchi! Saňjiksritkpsi tutmatlasiplusı nimiğianik putyuutiliňniglu akimatlasiplusilu saňjianiň piyuqtigikkapsi. Suli tamatkua atniğumiňaitchaasi. ²⁰Quviatchautiginagu irrusiqluujnun tupiginilusı aglaan quviatchautigitluksiň atiğikkasi aglausimaağnilugich pakmani.”

Jesus Quviatchakpaktuq

²¹Taavrumani Ipqitchuam Irrutchim quviatchaktinniňgaa Jesus suli uqaqtitlugu, “Aapaań, atanǵuruatiin qilaqmi nunamili, quyagikpiň! Sagvigitín puqitichuanun sut iriqsimaruat puqiksuaniiň ilisimaruaniňlu. Aa, Aapaań, taamna sivunniğikkan quviagigiň. ²²Aapaa qaITCHIGAA-ňa saňjipayaamik. Kia-unniň nalugaa Iğníguruam kisuupiaqtalaaja

aglaan kisimi Aapauruam, suli kia-unniñ nalugaa Aapauruam kisuutlaanja aglaan Igñiguruam, suli tamatkua Igñiguruam sagviutisukkani Aaparuamik.”²³ Jesus-ŋum kiŋiaqamigich maliguaqtini nipliutinigai kisiŋjuutipluginich, “Quvianamiurusi atakkii iñuurusi taututlasiplusi atuumaruaniñ! ²⁴ Uqautigipsi, Iñugiaktuat sivuniiksriqirit suli umialgich tautugummiugnaat tamanna tautukkaqsi aglaan tautulguitlugu, suli tusaayummiuqługu tusaakkaqsi aglaan tusaalguitlugu.”

Atrikusaun Nakuuruakun Samaria-ǵmiukun

²⁵ Ilisautrim maliġutaksranik utlakługu Jesus uuktuaġuñiñgaap iq-sruqtaqługu, “Ilisautrii, sumik savaktuksrauvik akuqtuisukkuma isuitchuamik iñuułigmik?”²⁶ Jesus-ŋum kiuniñga, “Qanuġmi maliġutaksrani aglaksimaaqpa? Qanuq agliqiplugu ilisauttutigiraġiviuj?”²⁷ Anejtim kiuniñga, “Piqpagiyumagiñ ataniq Agaayyutin iluqaaniñ uummatisipniñ, iluqaaniñ iñuutchipniñ, iluqaaniñ sayagikkapniñ, iluqaaniñ isummatipniñ; suli piqpagilugu iñuuniaqatin ililugu iliqtun.”²⁸ Jesus-ŋum kiuniñga, “Tarra, nalauttutin. Taatna iñuuniaġuvich iñuugisirutin.”²⁹ Aglaan agla-liqirim nalaunjanasugniaqhuni iñymiñik apiqsrulgitħħaa Jesus, “Kiňa iñuuniaqatigivigu?”³⁰ Jesus uqaaqtuagaqsiruq, “Ilaatniguq iñuqaġ-nijsuq Jericho-muktuamik Jerusalem-miñ. Iglaupjaaan tiglijniaqtit ajallaqluġniġaat atnuġaiqługu karukługu unitluguasiiñ tuquħiňaaġuqtuaq.³¹ Agaayuliqsiptuuq igliġmiñijsuq tamarrumuuna tumitchaakun. Tautukamiuq taamna iñuk apqusaalhiňaġniñga igluagun tumitchaam.³² Ikayuqtiptuuq agaayyuvikpaġmi taatnatun pipmiñijsuq, aasiiñ tautukamiuq taamna iñuk apqusaagħiňiñga igluagun tumitchaam.³³ Aglaan Samaria-ǵmieu iglaupmiñijsuq tamarrumuuna tumitchaakun. Tikitmiuq taavrumuja ajallaqluktamun, aasiiñ tautukamiuq ilunġugiliutiplugu.³⁴ Utlakługu kuvviqiniġai uqsrugutmik wine-miglu killiaġniji aasiiñ mamitaqługich. Taatnaanikami iliňiġaa taamna iñuk natmaksiġvuraġġiñun nullaqviġmuutiplugu qaunagiaqsipluguasii.³⁵ Uvlutqikman manniňiñga malġuñik nullaqvium iñua uqautiplugu, ‘Qaunagiyumagiñ. Tikiumatqikkuma tamaunnaagliu akiłiġisigiga qaunaksriżipkun ilaanik akiqsrutiqaqġiġupkiñsuli.’³⁶ Jesus-ŋum apiqsrugniġaa ilisautri, “Qanuq isumaniqpitch taapkunuuna piñasutigun? Nalliat iñuuqatauva taavrumuja iñujmun ajallaqlukkauruamun tiglijniaqtitigun?”³⁷ Agħaliqirim kiuniñga, “Taamna naglikturiraq ilaanik.” Jesus-ŋum nip-liutiniġaa, “Taatnatun iñuuniaġiñ.”

Jesus-ŋum Isiqattaaġviegħik Martha-lu Mary-lu

³⁸ Jesus maliguaqtini lu iglautiňaqħuti tikiňnijsut nunaqqiura-mun. Ağnam tavrani atilgum Martha-mik aiyugaġniġaa kiġiuniġmiñun.

³⁹Aasiiñ aniqatiqaǵniqsuq atiqaqtuamik Mary-mik. Aquptaaqhuni isi-gaiñ saniǵaatnun atanǵuruam naalaqtuaǵniǵaa ilisautripman. ⁴⁰Aglaan Martha alapisrautiqaǵniqsuq suraksraǵayaǵmińik. Utlaǵlugu Jesus uqautinigaa, “Ataniiq, suginjipiuŋ aniqatma kisivripkaqmaja? Uqauttuuŋ uvuňaqlugu ikayuǵiaǵluja!” ⁴¹Atanǵuruam kiugaa, “Annaa, Martha! Isumaaluktutin supayaanik. ⁴²Aglaan atausiq piitchuillapiaqtuq. Mary-m piksraqtaágigaa nakuuniqtaq atlat piiǵumińaisaşat ilaaniń.”

Jesus Ilisautriruq Agaayułikun

11 ¹İlańatni uvlut Jesus agaayulgıńniqsuq kisińjuqhuni.

Agaayuńjaiqman ilanata maliguaqtaiń nipliutigaa, “Ataniiq, ilisauttutigut qanuq agaayułiksraptriknik John ilisautripmatun maliguaqtimińik.” ²Jesus nipliutiniǵai, “Agaayugupsi itnaǵusi,

‘Aapapta:

Iñupayaaq nunami kamaksrili ilipnik ipqiqsitlugu taavrumuuna atqiń. Aullaǵnili aǵjalatchińhiń iñupayaanik.

³ Aatchuqtigut uvluǵaǵıkpan niqimik inuǵikkaptiknik.

⁴ Natqigutiluta killuqsautiliptiknik

natqigutrisimaaqmatun savamaqlıuttriruanik uvaptiknun.

Sivulliutiniaqasigut uuktaqsiułigmun.’”

⁵Jesus nipliutigai maliguaqtini, “İlapsisamma utlakkayaǵaa ilauraani tupqanun unnuami nipliutilugu, ‘İauraaj, simmiliaksraqguktuja pijsasunik qaqqianik. ⁶İauraaga iglauruaq tikiumaruq tupimnun. Niqaitchuńa niǵip-kautiksrajanik.’ ⁷İauraajan kiunayaǵaa tupqum iluanıń, ‘İaksianańa! Talu kiluusaaniktuq. Qitungatkalu uvarjalu nullaaniktugut. Makitchurjitchuńa aatchuǵiaǵutin.’ ⁸Uqautigipsi, una makitchunjitkaluaǵuni aatchuǵiaǵlugu qaqqumik ilauraagiłhagun, makitchumińaqtuq aatchuǵiaǵlugu inuǵikkajanańk atakkii taamna ińiqsruqtuińaqhuni. ⁹Taatnamik nipliutigipsi, Injigupsi qaisaugisiruq ilipsitńun; pakaqaqagsupsi paqitkisigaksi; katchaktuǵupsi talu ajmakkauniaqtuq ilipsitńun. ¹⁰Atakkii kisupayaaq apiqsruqtuaq akuqtuǵisiruq, suli pakaqaqtauaq paqitchigisiruq, suli talu ajmakkaugisiruq kisupayaamun katchaktuqtuamun. ¹¹Uvva kisupayaam aapauruam aatchuǵayaqpaun ińiń nimiǵiamik ińiqsruqpani iqaluktuǵukhuni? ¹²Naagaqaa aatchuǵayaqpaun putyuutilijmk ińiqsruqpani manniksuǵukhuni?

¹³Pigiitchaluaqhusi ilisimaraǵigaksi qanuq aatchułiksraqsi nakuuruanik qitungapsitńun. Maatnaasu Aapa pakmaniittuaq aatchuińiapiaqtuq Ipqitchuamik Irrutchimik tamatkunuńa ińiqsruqtuanun ińińun.”

Jesus-lu Beelzebul-lu

¹⁴Jesus anitchińihsuq irrusiqlıujmik uqalguitchuamik. Aasiiñ irrusiqłuk anipman taamna ińuk uqaaqsińihsuq. Ińuich quvígut-

chaŋniqſut ¹⁵aglaan iļaŋich nipliqhutin, “Beelzebul-ŋum, aŋalataata irrusiqłuich, qaitchiňigaa saŋjimik anitqataitlaſipługu.” ¹⁶Atlat uuktuagukługu Jesus apiqsrugničaat savaaqaquplugu quviqnaqtuamik iļitchuqqutaulugu Agaayyutmun tuyuǵitilaajanik qilaŋmiň. ¹⁷Aglaan Jesus-ŋum iļisimaničai qanuq isummatiqałhat. Nipliutiničai, “Iňuich nunaaqqikpaŋmi akikŋautikpata avatmun makitayumiňaitchuq aku-ni. Ataŋguviich aviksimagumij suksraunǵiňiaqtut. ¹⁸Taatnatuntuuq tuunǵaum irrusiqłuŋi avgumagumij akikŋaqtuutilutij avatmun ajaayuqautaa isukliňňiaqtuq. Nipliqsusi anitchiraǵagnipluŋa irrusiqłuŋnik atakkii Beelzebul qaitchipluŋaguq saŋjimik savaaqatlasipluŋa taatnatchimik. ¹⁹Anitchiraǵaguma irrusiqłuŋnik Beelzebul-kun kisukun maliǵuaqtigikkasi anitchiraqmiraǵivat? Tarra iļiŋich atanniqsuqtiginiagi-si iļisimanaqsiługu killukuapiaǵataqtillaqsi. ²⁰Aglaan anitchiraǵaqtuŋa irrusiqłuŋnik Agaayyutmum irrussıllautaŋagun, taavrumuuna nalupqinaitchuq Agaayyutmum aullaǵniinjaniktilaaja ajaayuqautaa akunnapsitni.” ²¹“Saŋjiruam iňuum paqnasimaqmagich satkupayaani qaunaksripluni tupiǵimiňik, suurai tiglikkautlaitchut. ²²Aglaan saŋitluktuam aŋuyakługu akiilikamiuŋ aullautiraǵigai satkui tunjavigikkani, avguqługich tiglik-kani piqatmiňun. ²³Iňuk piqataunjitchuaq uvamni akikŋautiruq uvamnun, suli iňuk katitchiqataunjitchuaq siamitchiļhiňiaqtuq.

Irrusiqłuk Utiqtuq

²⁴“Irrusiqłuk anikami iňuŋmiň iglauraqtuq paliumaruakun nuna-kun pakakhuni minguiqsiallagviksraǵimiňik. Paqinjtñamiuŋ nipliqsuq, ‘Utigniaqtuŋa tupiǵmun unisaǵikkamnun.’ ²⁵Utiqami paqinničaa ini salumaplugu suli iļuaqsaqsimapluni. ²⁶Aasiň anipluni aggiutigai tallimat malǵuich irrusiqłuich pigiitluktuat iňmiňiň. Isiqhutin iňuuniaǵniqſut tav-rani. Taamnaasiň iňuk pigiilıtluŋniqſuq sivuanigniň.”

Quvianapiąǵataqtuaq

²⁷Jesus uqaqtitlugu aǵnam iňugayaaniň nipliutiničaa, “Qanutun quvianaqtigiva aǵnaq iňniruaq ilipnik suli miluktitlutin!” ²⁸Jesus-ŋum kiuničaa, “Aa, aglaan qanutun quvianatluktigivat tamatkua tusaaruat uqałhanik Agaayyutmum aasiň tupigiplugu!”

Qasiłirut Quviqnaqtuamik Savaaqaquplugu

²⁹Iňuich iňugiaksiśaiňaaqsipmata Jesus uqaaqsiňiqliq, “Iňuich uvlupak pigiitchuaŋjuruat qiniǵuktut quviqnaqtuamik savaamik iļitchuqqutaulugu kisuutilaamnik, aglaan qiniǵumiňaitchut taatnatchimik. Qiniļhiňagisigaat quviqnaqtuaq savaaq atuupmatun sivuniksriqirimun Jonah-mun. ³⁰Igńiňa Iňuum iļitchuqqutauňiaqtuq iňuŋnun marrumani uvlumi, atriplugu sivu-

niksriqiri Jonah ilitchuqqutauruaq iñuiñun Nineveh-m. ³¹ Atanniivium uvluani atanǵuruam ağnam aggıqsuam ujallamiň maatnaasu patchisigigi-sigai iñuich iñuuрут uvluupak atakkii taimmani iglauniqsuq ujasiksuumiň naalaǵnityaqhuni Solomon ilisautripman puqiutmigun. Ataŋii, iñuk maaniittuq kamanatluktuaq Solomon-miň. ³² Atanniivium uvluani iñuji-sa Nineveh-m patchisigisipmigai iñuuрут pakmapak, atakkii taimani isummitqiňijsut mumikhutiň killuqsautmikniň tuaakamitruj Jonah-m quliaqtuaqaňha. Ataŋii, iñuk maaniittuq kamanatluktuaq Jonah-miň!

Qaumman Timimun

³³ “Kia-unniň ikitnamiuň naniq iritlaitchaa naagaqaa ilitlaitchaa ataan-nutkusium aglaan iliraǵigaa naniqagvíjmun. Iñuilli qiniǵumagaat qauma isiǵumiň. ³⁴ Irisi nannisun ittut timipsitňun. Irrakkiň qinińtlakpakanik qaunagilgunaqtutin aullapayaǵuvich. Aglaan irrakkiň pigiitpaknik saptaaqsiňiaqtutin. ³⁵ Qaunagititchi qaumaruaq ilupsitňi taaqtuaq-jit-chumuuq. ³⁶ Iluqani timin qaummaǵikpan, ilańja taaqtuamisuňaqani, qaummaǵikkisiruq iluqani, atrılıgu naniq qaummatrīpmatun ilipnik qaumamiňik.”

Jesus-ňum Upyaktugai Ukpiňjuqaqtit

³⁷ Jesus uqajaiqman, Pharisee-ňuruuam aiyugaagnígaa niǵiyaqtua-qupugu. Malikhugu nayummagataǵnijsuq tamauňa niǵiaqsipluniasiň. ³⁸ Pharisee-ňuruuaq atlasuktuq ilitchuǵikamiuň Jesus-ňum iǵǵunjisilaajan argaňiň niǵigaluqaňi. ³⁹ Atanǵuruam nipliutiniǵaa, “Aatai Pharisee-ňuruasii, salumapkairusi qaaθhiňajitňik qallutipsi suli puggutapsi, aglaan ilupsitňi immaukkaqtusi ivayaqtulıǵmik suli pigiliqińlıǵmik. ⁴⁰ Ukunani ilisaǵungitchalukkut. Agaayyutim iñiqtäǵigik iluqaanik qaańalu ilualu. Taatnatuntuq iñiqtäǵigik iñuum timaaluu isumaalu. ⁴¹ Aatchuutigisiň immańqallutipsiلى puggutapsiلى nagliňnaqtuanun. Taatnaǵupsi suapa-yaaq salumagisiruq sivuǵaani Agaayyutim. ⁴² Nakliuň Pharisee-ňuruasi! Qulikuraqtusi Agaayyutmuń avuuǵutinik naurianik. Naagatai iñuń-nik ajanatchitlaitchusı nalaullugu suli piqpaksrıńgitlusı Agaayyutmik. Atuumaraksraqtarra suli qulikuruksraupmiusı. ⁴³ Nakliuň, Pharisee-ňuruasi! Qińiqusaǵaqqtusi aquppiutaǵiksaanun aqvıvitlusı katragvíjňi suli paǵlatqusuurusi kamagilusi tauqsiǵňiaǵvíjňi. ⁴⁴ Nakliuň, [ukpiň-juqaqtisii]! Atriqaqtusi nalunaitňutchiǵnigiliňaanik iluviǵnik iñuich pisugvigkańtňik qaańatigun naluplugich.”

⁴⁵ İlańjata ilisautrit malıǵutaksranik nipliutiniǵaa, “İlisautrii, taavrumi-nya nipliqańvich upyaktugiptiguttuuq.”

⁴⁶ Jesus-ňum kiuniǵai, “Nakliuň, ilisautrisii malıǵutaksranik. Iñuich natmiǵagigisi kivipqaqtagnaqtuanik aglaan ilipsi isatlaitchisi argagikka-

si ikiyuutigisuglugich natmañun. ⁴⁷Nakliuŋ! Iñiqsiraqtusi iluvigiksaanik sivuniksriqirinun, taipkunujaami sivuniksriqiripayaanun sivulliaġikkapsi tuqqutaġkkanjtñun. ⁴⁸Taatnaqapsi aniqataupmiusi, aasiisuli iħuagigiksi tamanna savaaġikkajat sivulliaġikkapsi. Taipkua tuqqutchiňihsut sivuniksriqirinik, naagasuli nappairusi iluvijitñik. ⁴⁹Piqutigiplugi Agaayyun nipliġnihsuq puqilġigmigun, ‘Tuyuqagisiru ja sivuniksriqirinik uqqiraqtinigu iñugikkamnun. Tamatkua tuqqutkisilgitchaich iłanjich suli piyuaglugich atlat.’ ⁵⁰Taatnaqhutij Agaayyutim anasiňjuqsagisigai iñugikkanti pakmapak iñuaqtuħatigun iluqajitñik sivuniksriqirinik aullaġniiħħaniña glaan nunam, ⁵¹aullaġniplutij tuqqutauħħaniñ Abel-żejt tuqqutauħħanun Zechariah-m, tuqqutauruam akunġakni tuniħlaġvium suli ipqitchuam inim. Aa, nipliutigipsi, iñuich iñuuruat pakmapak anasiňjuqsakkhaugisirut iluqaagun tamarrumuuna. ⁵²Nakliuŋ, iļisautrisii maliġutaksrani! Kajiqsitħaitkaksi Agaayyutim uqalha uqqiraqtala suli iļisattutigjixi tħallux. Atriqaqtusi iñuymik ajaġġaqtaaq Agaayyutim ajaayuqautaanun aglaan ajaġġaqtaaq. Isirjitchusi sulipsuuq piñailutchiqsuġġimiplugich tamatkua isigniuraqtuat.”

⁵³Jesus aullaqṣipman tavranka agħaliqrit suli Pharisee-ġuruat naipiqtaqsi-niġaġat apiqsrutaqħu supayaatigun, ⁵⁴piqaġisukħlu uqaqpan nalaungilluni.

Jesus-żejt Kiliktutigigai Ukpinqiuaqtuiħiġ

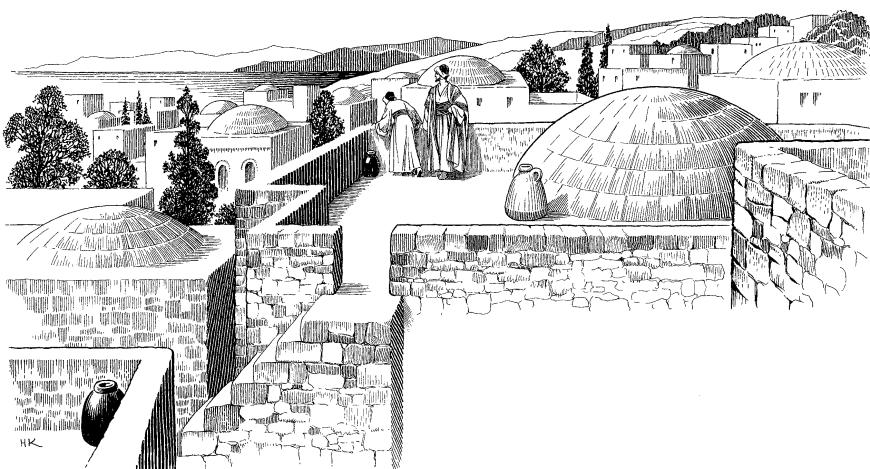
12 ¹Iñugaagħruich kativiňnaqħutij tħalliutivitlutij tutiliqata tħalliġi qaqqiam puvlaksrautaatniñ Pharisee-ġuruat, ami ukpijnja ġutaatniñ. ²Qanutchipayaaq matukkauraaq matuġisiruq, suli iluqani iriqsimaruaq iħitchuġipkakkaugisiruq. ³Taatnamik qanutchipayaamik nipliagħuvich taaqtuami tusażġaqġisiruq qaumaruami, suli qanutchipayaamik isivruk-kuvich inaurami nipitusiluni uqautaugisiruq nunaqqiñi.

Sivuūgaginasigik Iñuich

⁴“Uqautigipsi, ilauramaa, iqsgħiġaq tamatkua tuqqutħiraġaq-tuut timimik aasiñ taavruma aquagun savaaġalgu ił-ġiġi tħalliġi. ⁵Urriqsuutiniagiġi taluġiraksramik, Sivuūgagisija Agaayyun tuqpkainjanikami ajałatħiġi qaqtaaq anasiňjuqsagħi vixmktitchi tħallu. Ukpinqi, ilaa taluġiraksraġġikxi. ⁶Tallimat tiġi miurat tunitħajnejni qpat mal-ġuġju nuna maniura anjnjun? Naagasuli Agaayyutim atausiqunniñ tiġi miuraq piġi u ma jidher. ⁷Taatnatantu uq ilipsitni, nuyaġġikkasunniñ niaqupsitni kisisima aqqtut. Taatnamik iqsiñasi, akisutluktus iñnugħi aktuaniñ tiġi miuraniñ.

Uqaġiħhalu Piċċaġiħħal Christ-mik

⁸“Nipliutigipsi, Kiñna nalupqina iġġuni uqaqpan sivuġġatni iñuich pigi-niżi u vammun, iġ-ġiż-żebbu iñnum nalupqina iġġi uqagħiġi sippigħi.

(Lk 12.3)

sivuǵaatni isaǵuligikkańiń Agaayyutim. ⁹Aglaan kia ayakpańa sivuǵaatni iñuich Iǵníjan Iñuum ayakkisipmigaa sivuǵaatni isaǵuligikkańiń Agaayyutim. ¹⁰Agaayyutim natqigutiyumaǵaa iñuk uqaǵniqłuktaqtuaq Iǵníjanik Iñuum. Aglaan Agaayyutim natqigutiyumińaitchaa iñuk uqaǵniqłutiqaqtaq Ipqitchuamik Irrutchimik. ¹¹Iñuich uqaqsittaǵvińmuutikpasi sivuǵaatnun atanǵich suli aŋalatit, isumaaluuńniaqasi qanuq naagaqaa sumik uqaǵniaqtilapsitňik. ¹²Atakkii tavraǵuqpan Ipqitchuam Irrutchim ilisautrigisigaasi uqaksrapsitňik.”

Atrikusaun Umialguruakun Kinnauruakun

¹³Iñuk iñugaagruŋniń nipliǵniqsuq Jesus-mun, “Ilisautrii, uqauttuuŋ aniqatiga aviqulugich paisannaktaaksravuk aapamnuk unisaǵikkaj.” ¹⁴Jesus-ŋum kiuniǵaa, “Aŋuun, atanniqsuqtauyumińaitchuja avguit-łasılıuŋa suuraksrapsitňik ilipnunlu aniqatipnunlu!” ¹⁵Nipliǵniqsuq iluqanjitňun, “Munaǵititchi siqńaktualıǵmiń! Atakkii suuraǵaiksagaluaǵumi iñuk pińńautigiyumińaitchaa iñuulıǵmik.” ¹⁶Tavrali Jesus-ŋum uqautinigai atrikusautmik, “Ilaatniguq iñuuqaǵniqsuq umialgu-ruamik. Nunaja nauqpauraqhuni kipraksranik. ¹⁷Isumaacsiniqsuq, ‘Iniksraigitgitka iluqaisa nauriatka. Qanuǵisivik? ¹⁸Itnaǵisiruŋaliqaa,’ uqaǵniqsuq iñmińun, ‘siqumitkisigitka tugvaǵvitka aasiiń nappailuŋa ajitluktuanik. Tavrula tugvaǵisigitka nauriaǵikkatka suli atlat suuratka. ¹⁹Taatnaanikkuma nipliǵisiruŋa uvamnun, Iñuuk, anaktaitchutin. Pińńaktutin suurapayaanik inuǵikkaqnik iñugiaktuani ukiuni atugak-sranik. Ki aasiiń iñuuniagiń qaǵalutin niǵilutin imiǵutinlu. Quviasugiń!’

²⁰ Aglaan Agaayyutim nipliutiniġaa, ‘Kinnauniqsutin! Marrumani unnuami tuqugisirutin. Kia pigisivagich suurannaktapayaatin tugvakkatin ilipnun?’ ²¹ Jesus niplipsaagiñiqsuq, “Taatna ittuq tugvairuani umialgutiksranik ij̄miknułhiñaq aasriiñ suksraitlutin Agaayyutitjaqtaruamik.”

Isumaaluutitigun

²² Jesus-ŋum nipliutqiňniġai maliġuaqtini, “Uqautigipsi isumaaluquňitlusi iňuułigmik, sumik niġiňiaqtilaaksrapsitňik naagaunniň sumik atnuġaagniaqtilaapsitňik. ²³ Iňuuļiq pitluktuajuniqsuq niqimiň, suli timi pitluktuajuruq atnuġaaniň. ²⁴ Tautullaksigichata tulukkat, Nautchiitlaitchut naagaqaa katitchitlaitchut, suli siġluaqanjitchut tugvaġviksramiknik. Naagatai Agaayyutim niġipkaġaġigai! Akisutluktusi tamatkunakja tiġmiļuŋniň! ²⁵ Ilapsi iňuuļi takħilaalguitchaa isumaaluutigilugu. ²⁶ Ajalataġilguiňniġupsiuŋ sua-samna mikiruaq, suvaata isumaaluutiqaqpisi atlanik sunik? ²⁷ Tautullaksigich nauriat atnuġarritraitchuat ij̄miknik. Aglaan uqautigipsi, Atangum Solomon atnuġaallautat piggaluaqqlugich atrijitħħai tamatkua piňñaqnaqtuat nauriat. ²⁸ Agaayyutim atnuġaaqatlakpagħich nauriat—ivgħi illakhutiż uvlupak aasiiñ ikipkaġqlugħiċċi uvlaakun—atnuġatlkumniňniqpassi? Aatai, ukpiqsrilikiňniqaqpat! ²⁹ Isumaaluukasi niġiľiks rapsitňik imiġliks rapsitňi lu. ³⁰ Atakkii ukpijietħħau marrumani nunami isumaaluutiqaġaqħi tamatkunija. Aapagikkapsi iļlisimħaqaa inuġikkaqsi. ³¹ Taatnaqħusip pakaqqaqqaġilugu Agaayyun ajalatchiruaq nalaunjaruaŋpluni umialik-tun. Taatnaġupsi qaitchigisigpsi inuġikkapayaapsitňik.

Umialgutit Qiļaġmi

³² “Iqsiňasi iňugiakitchuasii, atakkii aapagikkapsi qiliqmiittuam aat-chuġkkaasi ilaan pigikkajanik qaunagilusrilu. ³³ Tunisigik sulliňaurasi qailluġuasiiň akuqtuaq naglixaqnaqtuanun. Taatnaġupsi inniaqtuq maniqaġviqaqmatun piungħiġumiňaitħuamik. Tugvaqsiuŋ umialgutiksraqsi pakmuña piyaqquġumiňaitħuamun, atakkii tigħiexhaqqaq matiġi. ³⁴ Nani umialgutitin itpata tavrani uummatin itkisipmiuq.

Itqanaisimaaqtuat Savaktit

³⁵ “Itqanaiyaġumausi savautriġipsitňun suli nannisi ikumalugħich, ³⁶ atrilugħiċċi savaktit utaqqiru ajaayuqaġmiknik utiqaġġumaruamik katchuutiru niġiġpagħvietni. Tikilluni katchaktuqpan ażmautinayaġaġat utaqqipkasu jaqtanagu. ³⁷ Qanutun quviasuktigivat savaktit ajaayuqaġ-miġi paqitpatiż itqumalutij suli itqanaiġġi utiġġi. Naalaġnissitchi, Ajaayuqaq saalisagħisiruq aquvitillugħiċċi aasiiñ payugħiġi. ³⁸ Qanutun

quvianaqtigivat Ataniğmiň paqitpatin piňhiňaaǵuguṭutinj aggıqsıgnıqpan unnuam qıtqani unniň aquagun. ³⁹Nalupqigijnitchiksi taamna, tupqmum iňuan ilisimagumiň tiglinjaqtım tikiumalıksraja isiqtinnayaıtchaa tupiǵikkäǵmiňun. ⁴⁰Ilipsipsuuq, taatnatun piňhiňaaǵuyumausi, atakkii Iğniňa Iňuum aggıgisiruq sassaǵnígmi niǵiugıñisapsigun.”

Tuniqsimaruaq naagaqaa Tuniqsimaitchuaq Savakti

⁴¹Peter nipliǵníqsuq, “Ataniiq, uqautrividch taavrumiňa atrikusautmik uvaptiknun naagaqaa iňupayaanun?”

⁴²Atanguruam kiunigaa, “Uqallaglaja tuniqsimapluni suli puqikhuni savaktimik. Taamnauruq ajaayuqańata iglaulıǵmiňi qaukłiliutikkaja atlat, savaktit niqiksritquplugich piňaqsıkpan. ⁴³Quvianamiuruq taamna savakti ajaayuqańan paqitpani savaguni utiqpan. ⁴⁴İlumun uqautigipsi, Atanǵum taamna savakti munaqsrlıutiniaǵaa iluqaitňun suuraǵmiňun. ⁴⁵Aglaan taamna savakti qaukłiliutikkaja isummiǵnígumi, ‘Ajaayuqaǵa muluruq,’ tavrakjaaglaan ipiǵaqtaqsiłulgich atlat savaktit ańutit aǵnatlu, suli niǵıqasıluni imiliǵunilı, ⁴⁶tavravaali ajaayuqańa utiǵisiruq niǵiugıñisillugu kilikkaluaqnagulu. Uuma atanǵum piiǵisigaa savavianiń piqasutipkaǵlugu tuniqsimaitchuanun. ⁴⁷Taamna savakti qaukłiliutikkaja ilisimagaluątuq ajaayuqaǵmi pisułhanik. Aglaan tupiksırıjtılnı anasińjuqsausiaqallapiaǵniaqtuq. ⁴⁸Aglaan savakti naluruaq ataniǵmi pisułhanik nalaunjalıqiruaglu anasińjuqsaKKaugisiruq atqunaungılaamik. İňuk aatchusuśiaqatluktuaq iňuich niǵiugvigigisigaat atqunaq. Aasiń iňuk aatchusuśiaqatluktuaq iňuich niǵiugvigitlukkisigaat.

Jesus Aggiutriuq Aviktuilıǵmik

⁴⁹“Aggiqsuňa nunamun isummitqigiaqługich iňuich. Aggiılıǵa ittuq ikniqsuǵmatun nunamun, aa, uvvatıq iknaktinjaniksimali.

⁵⁰Akuqtuigisiruňa paptaağutiksramik; qanutun iňuiłlıuqtigivik atuumanıahununaglaan! ⁵¹Isumavisi aggiutrińipluňa tutqiutmik nunamun? Qańaa, aggiutriuňa aviktuilıǵmik. ⁵²Pakmanińaglaan ańayuqaǵıich tallimauyumij avikkisirut, pińasut akıllılıglugich malǵuk suli malǵuk akıllılıglugich pińasut. ⁵³Aapa akıllılıutiniaqtuq iğniǵmiňun suli iğniq aapamiňun; aaka akıllılıutiniaqtuq panıjmıňun suli panik aakamiňun; aakaruam akıllılıgigisiga ukuani suli ukuarjuruuaq aakaruani.”

Karıqsimalugu Atuumaruksraq

⁵⁴Jesus-ňum nipliutilgińiǵai iňuich, “Tautukapsiuň nuviya kanaknamiń nipliǵaqtusi sialuguńıagnıplugu, aasii sialuguǵaqtuq.

⁵⁵Ikpigikapsiuň anuǵi uňallamiń nipliǵaqtusi uunaqsińıagnıplugu, aasii uunaǵuǵaqtuq. ⁵⁶Ukpińjuqaqtasii! Ilisimagaluąqtusi silaksramik qińňa-

ŋagun nunam qilaumlu. Suvaatami naluvisiuŋ qanuutaułha atuumaruam pakmapak?

Atisiqatigių Akilliliqsuqtin

57 “Suvaata isivgiutlaitpisi ilipsitňik sum nalaunjatilaajanik piraksrapsi? 58 Kia iňuum pasikpatin maliġutaksratigun aasii uqaqsittaağvíjmuutilutin, pisuqtalaapni inillaksağumagiň agvisigikkan tikitkaluaqnagu uqaqsittaağvík. Taatna+jtchuvich tikiutigisigaatin atan- niqsuqtimun, aasiiň atanniqsuqtim qaitkisigaatin aikliqsuqtinun, aasii aikliqsuqtit iligisigaatin isiqtauvíjmun. 59 Uqautigikpiň, aniyumiňaITCHU- tin isiqtauvíjmiň akiliğaluağnagich akiliaksrapayaatin.”

Mumigusi Killuqsautipsitňiň Naagaqaa Piyaqquğusı

13 ¹Jesus uqaqtitlugu ilańich iňuich Jesus-muňniqsut uqautiplugu Galilee-ǵmiunik Pilate-ŋum tuqqutańiň tunillaqtuqtitlugich Agaayyutmun; aujiłlu aujich niğrutitlu avugiksitlugich. ²Jesus-ŋum kiuniğai, “Isummatigivisigich taapkua Galilee-ǵmiut killiqirautluňniplu- gich atlaniň Galilee-ǵmiuniň tuqqutaupmata taatna? ³Qanja, uqautigipsi, isummitqinjitchupsi mumigusi killuutipsitňiň iluqasi tuqugisirusi taap- kunatitun. ⁴Itqallaksigik taapkua akimiaq piňasut iňuich Siloam-mi tuqqutauruat nasirvium kattaqipmagich? Isummatigivisigiň killiqiraut- luňniplugich iluqaitňiň iňuňniň Jerusalem-miň? ⁵Naagga, uqautigipsi, isummitqinjitchupsi mumigusi killuutipsitňiň iluqasi tuqugisirusi taapkunatitun.”

Atrikusaun Asirritlaiłaakun Napaaqtukun

⁶Jesus-ŋum uqautiniğai uumiňa atrikusaunmik, “Ilaatniguuq iňuk asir- risuuruamik napaaqtuqağniqsuq nautchiivíjmiňi. Asiaqaqmagaqaqamiuŋ paqitchinjiňniqsuq. ⁷Aasiiň nipliutiniğaa nautchirriqirini, ‘Uvva, pijsa- suni ukiuni asiaqaqmagaqaqapku taamna napaaqtuq paqitchinjitchurja. Kippuuŋ! Atuksiňaǵaa manna nuna.’ ⁸Aglaan nautchirriqirim kiuniğaa, ‘Aňjuun, taatniillagli atauthimi ukiumi. Nivaňniaqtuňa avataagun suli illiqilugu naggusautmik. ⁹Aasiiň asirriňiqpan ukiutqikpan nakuuniaq- tuq aglaan piňitpan kipiniağıga.’”

Jesus Mamititchiruq Ağnamik Jew-ŋuruuat Minguiqsiağıviata uvluani

¹⁰Ilańatni Jew-ŋuruuat minguiqsiağıviata Jesus ilisautriňiqsuq katrağvíjmi. ¹¹Tavrani itmiňiqsuq ağnaq irrusiqħuqaqtuaq nařititchiruamik ilańik akimiaq piňasut ukiuni. Taatnaqhuni imupluni isivilguľiğňiqsuq. ¹²Jesus-ŋum tautu- kamiuŋ tuqluğnígaa ijmíňuquplugu, “Ağnaaq, atniğňautaiqstutin.” ¹³Ilīgai argajni ilańun. Ağnam isivitiqami kamaksruaqsigaa Agaayyun. ¹⁴Ajalataan

katragvium iluaginjiniigaa Jesus-ŋum iluaqsilha minguiqsiagvium uvluanı. Tarra uqautiniigai iñuich, “Itchaksrat uvlut ittu savagviksravut. Aggiagutitchi taapkunani uvluni iluaqsirautyaqtuqlusi minguiqsiagvium uvlujilaarjani.”¹⁵ Atanguruam Jesus kiunigaa, “Ukpijnjaqtisii! Iluqapsi pituiğayağaa qunji-ni unniñ natmaktini inaanıñ imigiaqtuqtilluguasii minguiqsiagvium uvluanı.¹⁶ Una ağnaq kiñuviagigaa Abraham-ŋum naagaunniiñ tuungaum pituksimap-lugu akimiaq piñasuni ukiuni. Pituitlaññiqpigu marrumanı minguiqsiagvium uvluanı?”¹⁷ Taavruma kiggutaan kanjutchaktinnigai akiiliqsuqtırı, atlat iñuich quviatchakmipkaqługich iluqaagun quviqnaqtatigun savaarjigun.

Atrikusaun Mikiniqsrakun Nautchiaksrakun

¹⁸Jesus apiqsruğniqsuq, “Sumik atriqaqpa ajaayuqautaa Agaayyutim? Sumik atriliğniaqpigu? ¹⁹Ittuq mustard-ŋum nautchiaksraurajatun anjutim nautchiikkajatun nunautmiñi. Nautchiaq naukami napaaqtuqpa-ǵuqtuq aasiñn tijmiurat silami ugluliuhutij akiğıuiñun.”

Atrikusaun Puvlaksautikun

²⁰Jesus apiqsrutqijñiqsuq, “Sumik atriliğniaqpigu ajaayuqautaa Agaayyutim? ²¹Itnatun ittuq puvlaksautitun ağnam akarrutiksrajatun mukkaaksramun, iluqani puvlañniałhanunaglaan qaqqiaksram.”

Amisuuraq Talu

²²Jesus igliğniqsuq nunaaqqisigun suli nunaaqqiuratigun, ilisautripluni iñuñnik iglaulıgmiñi Jerusalem-mun. ²³İlañata apiqsruğniigaa, “Ataniq, ikituuraħħiñat anniqsuġniaqpat?” Jesus kiunigai, ²⁴“Pisuqtilaapsitni isigniagħitħi amitchuakun talukun, atakkii iñugiaktuat iñuich isigniagħisigaluaqt aglaan pilguyumiñaitħchut. ²⁵Iñuan tupqum umikkisigaa talu. Qichaġupsil silataani katchaktuġisirusi talumi suli nipliġusi, ‘Ajuun, ażmautillaktigut?’ Kiugisigaasi, ‘Nalugiga nakitña aggisilaaqsi!’ ²⁶Tavrali kiugisigksi, ‘Nigirugut imiqatigip-lutinlu ilisautrikavich nunaqqiptikni.’ ²⁷Aglaan niplitqikkisiruq, ‘Nalugiga nakitña aggisilaaqsi. Piġiħchi uvajniñ, iluqasi pigiiliqrauruasıi.’ ²⁸Qanutun qiatigisirusi tiriquulatħiļugħi kigutisi tautukkupsigik Abraham, Isaac, suli Jacob, suli iluqaisa sivuniksriqirit ajaayuqautaani Agaayyutim igitap-kaġus! ²⁹Iñuich aggisirut kivaknamiñ kanaknamiñlu suli nigħiġmiñlu ujallamiñlu aasiñ aquvillutin niġiġpagvijmun ajaayuqautaani Agaayyutim. ³⁰Isummatigillaksiu una, iləsi suvasaġiñjasu pakma kamanaqsikkaugisirut suli kamanaqħutij isumaruat pakma suvasaungiġisirut.”

Jesus-ŋum Piqpaksriħha Jerusalem-miunik

³¹İlañisa Pharisee-ŋuruat utlakkaat Jesus nipliutiplugu, “Aullaqtuksraurutin maaknej, atakkii Herod-ŋum tuqqutħukkaa-

tin.” ³²Jesus kiuniğai, “Uqautityaqsiuj taamamna Herod kayuqtumik atriqaqtuaq, ‘Anitqatağıtka irrusiqluich suli iluaqsiraǵaipluňa atniǵ-ñaqtuanik uvlupak uvlaakunlu, suli pińayuakun uvluk naatchigisiruňa savaamnik.’ ³³Igliqtuksraupiaqtuňa tumipkun uvlupak, uvlaakunlu, suli uvlutqikpan, atakkii sivuniksırıqiri tuqqutautlaitchuq Jerusalem-ŋum avataaani. ³⁴Annaatuk, Jerusalem-miut! Tuqqutaqigitin sivuniksırıqirit, uyaǵańnik milluuqługillu uqqiraqtit Agaayyutim tuyugikkajı ilipsitňun! Qapsińiaglaan katitchukkaluaǵagigipsi atriľugu aqargiq-pak piyaqquqtailitniktuq paiyaǵmınıik ataani isaqquňmi, aglaan pitchigiitčusı! ³⁵Taatnamik tupiqsi suksraakkaullapiagniąqtuq suunillaǵuglugu. Qińitqikkumińaitchipsitja nipliǵviksrapsitňunaglaan, Uvvatuq Agaayyutim piļiutiqağliuň taamna tikitchuaq atqagun atangum.”

Jesus-ŋum Mamititchiňha Atniǵñaqtuamik

14

¹Minguiqsiagvium uvluani Jesus niǵiyaqtuaǵniqsuq kiňunǵa-nun sivulliuqtaata Pharisee-ŋuruuat. Iňuich naipiqtulgıňňigaat. ²Iňuk Jesus-muńniqsuq puvinniqsuaq iluqaani timimińi. ³Jesus-ŋum apiqsruǵniǵai ilısautrit maliǵutaksranik Pharisee-ŋuruatlu, “Malıǵutaksrakuágnapqa mamititchiruni minguiqsiagvium uvluani?” ⁴Aglaan niplińińiqsut. Jesus-ŋum aksıkługu iňuk iluaqsipkaǵnígaa aasiń aullaqtitlugu. ⁵Tavra nipliutiniǵai, “Iǵńiqaǵupsi kataguniasiń nivviamun minguisiaĺhum uvluani nuqinnayaqpisiuj tavrakja qilamik? Taatnatun pińayaítpsi pamıqsaaqaǵupsi? [Taatnamik nalaunňaruq mami-titchikama minguiqsiagvium uvluani.]” ⁶Aglaan kiggutiksraińňigaat.

Atchiksuaǵılı Tukkuǵıňńalıǵı

⁷Jesus-ŋum iłitchuǵiniǵai ilanich aiyugaakkauruat piksraĺhat aqup-piutaǵıńińiqsranik. Uqautiniǵailı atrikusautmik. ⁸“Kia aiyugaaqpatin kasuutiruam niǵipagvianun aquvinniaqnak aquppiutaǵıńińiqsra-mun. Kińa tavrani kamanatluktuaq ilipniń aiyugaakkauviaqtuq. ⁹Aiyugaaqtivich aiyugaaqlıqsuam iliptiknik utlakkayaǵaatin nipliǵu-ni, ‘Ki, una iňuk aqvilli uvuňa.’ Kanjusulıǵayaqtutin aquvititpatin atchitluktuamun. ¹⁰Uvvaasiń, aiyugaakkauyuvich aquvillutinaasiń atchitluktuamun, ilvilli aiyugaaqtvich utlakkayaǵaatin nipliutilutin, ‘Ilauramaan, uvuňaǵiń aquppiutaǵitluktuamun.’ Taavrumuuna kamagi-gisigaatin sivuǵaatni iluqatıń aiyugaakkauruat. ¹¹Atakkii kisupayaaq ińmińik kamanaqsisiruaq atchiksikkaugisiruq, suli kisupayaaq atchiksi-ruaq ińmińik kamanaqskauluni.”

¹²Tavrakja Jesus-ŋum nipliutiniǵaa aiyugaaqlıqsuaq, “Qitiquutaqtitchińiaǵuvich unniń nullautchiqsitchińiaǵuvich, aiyugaag-niaqnagich ilauraatin aniaqatiutinlu naagaunniń ilatin umialguruat

silalliutinlu, atakkii aiyugaágisipmigaatin. Taavrumuuna akiliusiaágisirutin. ¹³ Niğiqpaktitchiňiaǵuvich aiyugaágumagisi naglijaqtuat aulatlaitchuatlu suli pisutlaitchuat qíñitlaitchuatlu. ¹⁴ Aasiiň quviantchaktitauniaqtutin atakkii ilaisa akiliutiksraitchaatin. Agaayyutim akiligisigaatin taivrumani uvumi ajítqikpata tuqulıǵmiň tamatkua savaaqtaqtuat Agaayyutim pisułhanik.”

Atrikusaun Niğiqpagvikun

¹⁵ Ilańat iňuich aquppiqatauruaq niğgivijimi tusaakami taavrumiňa nipliutiniňaa Jesus, “Quvianamiurut tamatkua niğıqatauniaqtuat ayaayuqautaani Agaayyutim.” ¹⁶ Jesus-ňum nipliutiniňaa, “Ilaatniguuq iňuk aiyugaqaqniqiſsuq iňugiaktuanik iňuňnik niğıqatiksraǵmiňik. ¹⁷ Niğinaqsipman tuyuginiňaa savaktini uqautitqupligich aiyugaakkani, ‘Uvuńaǵitchi, supayaaq pińhińaaǵuqtuq!’ ¹⁸ Aglaan iluqatiń patchisiqsaq-siňiqsut. Sivullium uqautiniňaa, ‘Tauqsiqsuňa nunamik. Tautugiaǵniaǵiga. Uvvatuq akuqtuǵuň pisajitchuuǵutiga.’ ¹⁹ Atla nipliğniqiſsuq, ‘Tauqsiqammiqļuňa tallimanik unirrautiqatigiňiň uuktuaǵiaǵniaǵitka. Uvvatuq akuqtuǵuň pisajitchuuǵutiga.’ ²⁰ Suli atla nipliğniqiſsuq, ‘Ilaqatnikpaalukļuňa, taatnaqļuňa utlautilgitchuňa.’ ²¹ Savakti utińiqliq- suq uqautipluguasiiň ayaayuqani. Taavruma qinnakhuni nipliutiniňaa pirini, ‘Qilamiksruǵutin tumitchaanugiň suli akunǵatnun tupqich nunaqqimi qaǵgisillugich naglijaqtuatlu aulalguitchuatlu suli qíñitlaitchuatlu pisutlaitchuatlu.’ ²² Aquvatigun savakti nipliğniqiſsuq, ‘Ataniıq, savaaǵigiga savaagitqukkан aglaan iniksraqaqtuqson.’ ²³ Ajaayuqam nipliutiniňaa savakti, ‘Aullaǵiň tumitchaanun. Uqautityakkich iňuich nanipayaaq niqiqasiquluňa. Tupiǵa immiǵli iňuňnik.’ ²⁴ Uqautigipsi, taipkua iňuich utlautinjitchuat aiyugaqaqtaugaluqaqhutij uuksiyumiňaitchut nullautchiukkamnik! ”

Jesus-ňum Maliguaqtini Iýmkunun Suksraaquégi

²⁵ Iňugiaktuat iňuich malijuńiňaat Jesus. Kijaiqamigich nipliutiniňai, ²⁶ “Kiňa maligukkumi maliguaqtaulguyumiňaitchuq kisianik piqpagitlugluňa aapamiňiň aakamiňiňlu, nuliaǵmiňiň qitungámiňiňlu, suli aniqatiúmiňiň naagaunniiň iýmiňiň. ²⁷ Kisupayaaq iglutuińjitchumi sanniǵutaǵmiňik maligluňalu maliguaqtaulguyumiňaitchuq. ²⁸ Nalliqsi nappaisukami nasirvíymik aquvitluni naarrutiksraqaqmagaáqaqtuq savaaksraǵmiňik. ²⁹ Turvílianikkaluqaqlugu maniksraíñniǵumi tupqum naarrutiksrajanik tamatkua qíñiqtuat iglautiginayaǵaat ³⁰ nipliğutij, ‘Taamna iňuk nappaisaǵaluqaqhuni naatchinjitchuq.’ ³¹ Aasiisuli ataniq qulit kavlutinik ajuyyiuqtqaqtuaq akiilliliutisukkumi atlaman umialijmun piqaqtuamun iňuiňhanik kavlutinik ajuyyiuqtinik, ilaa aquvitqaaǵu-

(Lk 15.4)

ni sivunniugayaqtuq sañnjigaluuaqmagaagmi igluliugumiuj atla umialik.
32 Igłuliutiyumiñaiñiğumi tuyuqağayaqtuq kiliktimik paagliugu atla
 ataniq apiqsruğlugu qiniuirrutitquluni uñasinñaan.” **33** Jesus nipliğniqsuq,
 “Taatnatuntuuq, kiñapayaaq malığuaqtigiyumiñaitchiga suksraangisuaq-
 pan ijmiñik suli suksraağlugulu iluqaan pigikkani.

Atuğumiñaiļaq Tağıiuq

34 “Tağıiuq nakuuruq, aglaan tağıugniraajaiğumi, nakitña tağıuğ-
 niraalitqikkisiva? **35** Nakuunjitchuq nautchiiviksrautmun unniñ
 naggutiksriunganun. Iktaksrałhiňauruq. Naalağnillagitchi, siutiqaqtuasi!”

Ipnaiq Tammaqtuaq

15 **1** İlajanatni uvlut iñugiaktuat tax-siliqirit suli killuliqirit utlau-
 tiniqsut tusasukługu Jesus. **2** Pharisee-ġuruat suli aglaliqirit
 uqapiluaqsiñiqsut, “Uuma iñuum pağlagai killuliqirit niğiqatigiplugillu!”

3 Tavrakja Jesus-ŋum uqautiniğai atrikusautmik, itna, **4** “İlarisamma
 tallimakipiamik ipnaiqağumi tammailugu ilajan, suniaqpa?
 Uniññağai tallimakipiağutaiļat ipnaich iñuiłaami aasii pakkiağlugu
 atausiq tammaqtuaq paqinniałhanunaglaan. **5** Paqitnamiuq quviat-
 challapiąniqsuq natmiutiplugu **6** aggisinigaa. Tuqļuqługich ilauraani
 siłalliuniļu nipliutiniğai, ‘Quviatechaktuja paqitnapku tammaqtuaq ipnai-
 ğa. Quviásuqasıqsikŋa! **7** Uqautigipsi, taatnatuntuuq quvianatlukkisiruq

pakmani atausiq killuliqiri isummitqikpan taapkunakļa tallimakipiağuu-taiłaniň nalaunjaruaniň iňuŋniň isummitqijňiajňnasugruaniň.

Maniuraq Tammaqtuaq

⁸“Ağnaq qulinik qatiqtaanik maniuraqağumi tammaiļugu ilaļat, suniaqpa? Ikillugu naniq salikuğniağaa natıq, pakiglugu maniuraq nanipayaaq paqinniałhanunaglaan. ⁹Paqitnamių tuqluğai ilauraani silalliuniļu nipliutiplugich, ‘Quviatchaktuňa paqitnapku maniurağa tam-maitchağa. Quviasuqasiqsikļa! ¹⁰Uqautigipsi, taatnatuntuq isagulgı Agaayyutim quviasugaqtut atausiq killuliqiri isummitqikman.”

Iğniq Tammaqtuaq

¹¹Jesus uqaaqtupsaaqniqsuq, “Iňugguuguvvva malğuňnik iğniqaqtuaq. ¹²Nukaqlıum nipliutiniğaa, ‘Aapaan, aatchurjuňa pakma paisannak-taaksrautimnik.’ Uvvaasiň ajutim avıjnıgai suurani taapkujnuja iğnaŋmiňun. ¹³Uvlut aquuraŋatigun nukaqlıum tuniňigai supayaat pigikkani, aullaqhuni nunamun ujasıksuamun. Tavraniasiň maniigü-tiniqsuq iňuuniamaqłukhuni. ¹⁴Maniigütipman kakkaaqsiuļq iļniqsuq iňupayaanun taapkunani nunaqqiňi. Suiłlapiaqmiň. ¹⁵Kiisaimmalu savaaqsıniqpuq ilaļatnun nunalgich tamarrumani nunami. Taavruma munaqsriliutiniğaa qaunagitquplugich kuniani. ¹⁶Nigisukpaitluni niği-sukkaluaqniqsuq kuniat niqiksranjıtňik aglaan iňuich niqipkağıuňniňgaat. ¹⁷Tavrakļa qauğrıaqpalanıqsuq nipliħuniasiň, ‘Iluqatiň aapaa savak-tai sippakuuqtuaqħutiň niqiksraqaqtut. Aglaan kakkaağataqtua. ¹⁸Makilluňa aullagisiruňa aapaanun nipliutiluguasiasiň, Aapaan, killuq-saqtuňa akitňaqługu Agaayyun ilvillus. ¹⁹Taiguutiqaqtuksraunğıqsuňa iğnipnik. Ilaliutiňa akiňñaŋniaqtaunun savaktipnun. ²⁰Tavra makitluni aapamiňuŋniqsuq.

“Ujasıksitlugusuli aapańjan tautuňniğaa aasiň ilunjutčakhu-ni. Aqpaqsruqniqsuq iğniigmiňun iqitluguasiasiň kliniklugu. ²¹Iğniňjan nipliutiniğaa, ‘Aapaan, killuqsaqtuňa akitňaqługu Agaayyun ilvillus. Taiguutiqaqtuksraunğıqsuňa iğnipnik.’ ²²Aglaan aapańjan tuqluğniğai savaktini, ‘Qilamik, aggiutrisitchi nakuğniqsramik atnuğaatqiutikraji-ňik qitiqligitulgulu suli sakpakkiğlugu. ²³Taatnaanikkupsı aiklígitchi uqsraqsaamik nuğgamik tuqulluguasiasiň, uvagulli quviasuguta niqipak-kumaugut. ²⁴Iğniňa tuqugaluaqtuaq pakma iňuuruq, tammaǵaluaqtuaq pakma paqtauruq.’ Tavraniasiň niqipaqsıniqsuq.

²⁵“Taatnaqtitlugich ajayuklıq nautchiivjimiň aiňiqsuq. Qallikami tupiğmun tusaagaqsıniqsuq atuqturamik ağıruranıglu. ²⁶Tuqħuqługu ilaļat savaktit apiqsruqniğaa, ‘Suvat ipkua?’ ²⁷Savaktim kiuniğaa, ‘Nukatchian aiňiqsuq suli aapavich tuqqutchisiplugu uqsraqsaamik nuğ-

ǵamik. Niǵgisigaa uitiqigluqman nakuupluni.²⁸ Aapiyaǵa qinnakpaitluni isıǵunjińniqsuq tupiǵmun niǵipaktuanun. Aapanjan anipluni iniqsruaǵ-niǵaa isiquplugu.²⁹ Aglaan uqautiniǵaa aapani, ‘Ataqii, iluqaitní ukiuni savautigkipiń kamagipluginu tilliń. Aglaan nagruligauramikunniiń aatchungajitchikma niǵipautiksramnik ilauraatkalu.³⁰ Aglaan taam-na iǵnígiń maniigutiniqsuq akiisutigunlu. Aasiń aipman tuqqutchirutin uqsraqsaamik nuǵgamik pisigiplugu.³¹ Aapańan kiuniǵaa, ‘Iǵńiń, ittutin ataramik uvajni. Suuratka iluqaisa pigigitin.³² Aglaan niǵipaktuksraurugut quviasullapiǵuta, atakkii nukatchian tuqruuaq pakma ińuuruq, tammaqtuaq pakma paqitauruq.’”

Atrikusaun Pisaasutquakun Ajalatchiruakun Suuranik

16 ¹Jesus-ŋum uqaaqtutiniǵai maliǵuaqtini, “Taimmaguuq umialik savaktiqaǵniqsuaq ajalatchiruamik suuraǵmińik. Ińuich umialik uqautiniǵaat ajalatchiruamun maniigutchaǵniplugu. ²Umialgum tuqlu-qamiuń uqautiniǵaa, ‘Sua uvvauna tusaakkaga ilipkun? Uqautińja qanuq ajalatchisilaqnik suuramnik. Ajalatchitqikkumińaitchutin suuramnik atakkii maniigutchaǵniǵikma.’ ³Savakti isummiǵniqsuq, ‘Ajaayuqaǵma piigataǵańja savaamniń. Qanuǵisivik? Paulǵiralguitmiuna nunamik suli kanlıgipmigiga ińjulańiksraǵa. ⁴Uvvaliqaa itnaǵisiruja! Savańaiǵuma ilauraqaǵumuńja tukkiqsiksramnik.’ ⁵Ajalatauruam tuqluǵniǵai iluqaisa ińuich akiqsruutiqaqtuat ajaayuqaǵmińun. Apiqsrugniǵaa sivulliq, ‘Qanutun akiqsruumaviuń ajaayuqaǵa?’ ⁶Taavruma kiuniǵaa, ‘Tallimakipiatun ińugiaktilaalijnik qattaǵruujnik uqsrunik.’ Suuranik ajalatauruam uqautiniǵaa, ‘Uvva akiqsruutitin. Aquvillutin aglaguń tav-ruja malǵukipiaq qulit.’ ⁷Apiqsrulgińniǵaa atla, ‘Ilvichaasiń, qanutun akisruutiqaqpich?’ Taavruma kiuniǵaa, ‘Tallimakipiatun ińugiaktilaalijnik miissuńnik mukkaaksranik.’ Suuranik ajalatauruam uqautiniǵaa, ‘Uvva akiqsruutitin. Aglaguń sisamakipiaq.’ ⁸Atangum Jesus-ŋum uqaǵiniǵaa nalaunjaıtchuaq ajalatchiruaq suuranik piłlautaǵniplugu pisaasułhagun. Atakkii ińui nunam pisaasutluktut piqatiqaqamiń ińuuqa-tiumiknik tamatkunakja ukpiqsriruaniń. ⁹‘Uqautigipsi, Ilauraalliuǵusi atuǵusi manigikkapsitník ikayuutiksrańatnik tamatkua inuqsralliuqtuat. Ilaatnigun tuquniǵuvich aasiń manik nuńutpan iniqaǵisirusi pakmani.

¹⁰Kisupayaaq tuniqsimaruaq mikiruatigun tuniqsimagisipmiuq aqirua-tigun. Kisupayaaq tuniqsimaitchumi mikiruatigun tuniqsimaitkisipmiuq aqiruatigun. ¹¹Uvvaasiń tuniqsimaitchuvich ajalatchińiqni nunam suuraińik, qanuǵuni Agaayyutim tunjavigitlagisińiqpatin ajalatchińiqni ilumutun umialgutaŕuanik? ¹²Tuniqsimaitchuvich atlasm suurańi-gun, qanuǵuni Agaayyutim aatchutlagisivatin piksraqnik. ¹³Kińaunniiń savautrilguitchuq malǵuńnik ajaayuqańnik. Atakkii uumigigisigaa

atausiq aasiiñ piqpagilugu ilaqtataa; kamagigisigaa atausiq aasiiñ naǵ-ǵugilugu ilaqtataa. Savautrilguyumińaitchusi iluqaaknik Agaayyutmiglu manijmiglu.”

Ilaqtat Jesus-ŋum Ilisauktutinjisa

14 Pharisee-ŋuruat tusaakamitruñ iluqaan tamanna, mitautiginigaat Jesus atakkii piqpaqsriplutiñ manijmik. **15** Jesus-ŋum nipliutiniǵai, “Nalaunjanisuurusi takkuatni iňuich, aglaan Agaayyutim ilisimapiaǵai uummatisi. Atakkii sut kamanaqspikkakkauruat akungatni iňuich Agaayyutim naǵgugipiagai.

16 “Aggińhanunaglaan John Paptaaqtitchirim maliǵutaksrajalu Moses-ŋum aglanjisalu sivuniksriqirit aŋalatkaich iňuuniałivut. Aasiiñ tavrakjanıńaglaan tusaayugaallautaja aŋaayuqautaan Agaayyutim quliaqtuanuniqsuq, suli piyumalaqtuat sakuuktut Agaayyutmun atan-niqsimatquplutiñ. **17** Mikiniqsrallapiaqunniiń titignauraja aglaum maliǵutaksrani simmiǵumińaitchuq kisianik qılagli nunalu piiqpaknik.

18 “Kia aŋutim avitchumiuj nuliani aasiiñ kasuutiluni atlamuń aǵnamun atlatuǵaqtuq; taatnatuntuuq ajuń kasuutiyumi avisimaruamun aǵnamun atlatuqmiuq.”

Umialiglu Lazarus-lu

19 Jesus uqaaqtulgitchuq, “Ilaatniguuq umialiqaqniqsuq atnuǵaaqaǵguuruamik akisuruanik suli iňuuniaqhuni ayuqsrantiluni uvluǵaqipman.

20 Uvvaguǵuna injularikniaq atilik Lazarus-mik killıgruaqaqtuaq.

Iňuich inillańigaat paajanun umialgum tupqan, **21** nigillakkasugaluni kanǵanauranik kataktuanik umialgum niǵgvianiiń. Qipmich utlak-

lıgu aluktuǵaqniǵaich killii. **22** Injularikniaq tuqupman isaǵulgich akiyautiniǵaat sanigaanun Abraham-ŋum. Umialik tuqupmińihsuq ilu-

vikkaupluniasiń. **23** Aasiiñ anasińjuqsaǵvı̄jmi nagliksaallapiaǵataqtuq. Aagluqhuni tautuńiǵaa Abraham uŋavanun Lazarus-lu saniǵaniit-

tuaq. **24** Umialik tuqluǵniqsuǵı, ‘Abraham Aapaan! Nagligillańniajna! Tuyuǵiuń Lazarus kińıllaglugu tikini imiǵmun niglaqtigiaǵliuń uqaǵa,

atakkii nagliksaallapiaqtuja iknıǵmil’ **25** Aglaan Abraham nipliǵniq-

suq, ‘Iǵńiń, itqallauń una! Iňuuliqni piqaqtutin iluqaanik nakuuruamik, aasiiñ Lazarus piqaqhuni iluqaanik pigiitchuamik. Aglaan pakma

arauttutiqaqtuq uvani nagliksaqtitlutin. **26** Naagaunniń itiruamik

ikaǵnaǵumińaitchuamik piqaqtuq akunnaptikni. Kińaasiiń ikaatlait-

chuq uvakja ilipnun, naagaqaa kińa ikaatlaitchuq uvaptiknun ilipniń.’

27 Umialik nipliǵniqsuq, ‘Abraham, aapaan! Injigikpiń, tuyuǵilugu Lazarus aapaa tupqanun. **28** Tavrani tallimanik aniqatiqaqtuja. Kiliktugiaǵligich tatamnaquamik, tarrali uvuńajitchumagaat inaanun nagliksaǵvium.’

²⁹ Abraham nipligñihsuq, ‘Aniqatiutin piqaqtut aglaanjitñik Moses-ñum suli sivuniksriqirit uqautriqaqhutiñ tatamnaqtuamik. Aniqatiuvich naalagniraksraigiaich taipkua uqaqpata.’ ³⁰ Umialgum kiuniñaa, ‘Abraham, aapaaj! Taamna apaijujitchuq. Aglaan kiña utiqhuni tuqruamiñ utlautikpan, isummitqikkayaqtut killuqsautmikniñ.’ ³¹ Aglaan Abraham nipligñihsuq, ‘Naalaqñijitchumisigich aglaani Moses-ñumlu sivuniksriqirtlu tusaayumiñaitmiut kia-unniñ utiguni tuqruamiñ uqautikpatiñ.’ ”

Killuqsaunlu Natqigutriñiglu

17 ¹Jesus-ñum nipliutiniñgai maliguaqtini, “Nalupqinaitchuq. Killuqsaqusaaǵutit atuumaniaqtut ataramik. Aglaan qanutun tatamnaqtigiva taamna iñuk ukpiǵutaiqstitchiruaq iñuñnik killuqsaquaǵigilimigun. ²Nakuutlukkayaqtuq taatnasiq iñuk igitaukpan taǵiumun uyaǵańmik qujisiǵmiutchiǵılgugu, taamna ilılgaa mik killuqsaqusaaǵitñiktuaq. ³Taatnamik munaǵititchi! Aniqatiksi killuqsaqpan suakataǵumagiñ, aasiñ isummitqikpan natqiutiyumagiñ. ⁴Killuqsaǵniqpan akitñaǵutin tallimat malǵuňniaglaan atauthimi uvlumi nipliguni, ‘Nunuuraqļuna isummitqisksuja,’ natqiutiraksraigigiñ.”

Ukpiqsrilıq

⁵Uqqiraqtit nipliutiniǵaat Ataniq Jesus, “Ukpiqsrilıqput ilalaǵun.” ⁶Atanǵuruam kiuniñgai, “Ukpiqsrilıqagańigupsi aktılaalıñmik mikiniq-srajanıtun nautchiaksrat, nipliutihińaugiñ una napaaqtuq, Amulutin ilipnik kańituummaqpitch aasiñ nautchirriutilutin ilipnik taǵiumun. Ukpiqsrilıqagańigupsi tupiginayaǵaatin.

Ilısauttun Tuniqsimatikun

⁷“Nalliqsi savaktiqaqtuaq nunniuqhuni naagaqaa munaqsrılıuni ip-naiñik aipman, uqautinayaqpiun, ‘Aqvıllaglutin niǵgiñ?’ ⁸Naaggal! Uqautisuugiñ, ‘Itqanaiyaǵiñ niqksramnik. Saalisagutin niǵipkańja imiqtilluńjalu. Niǵianikkuma niǵiyumautintuuq.’ ⁹Savaktin quyarakṣraigijitchiñ tupigipmatin! ¹⁰Taatnatuntuuq ilipsi, savaaqagaǵupsi uqauttusiapsitñik nipligniaqtusi, ‘Uvagut nalliummatinjitchuat savaktit savańhińaqtugut savaaksriusiaptiknik.’ ”

Jesus Mamititchiruq Qulinik Auyugaqtualıñnik

¹¹Jesus utlautinihsuq Jerusalem-mun akunǵakkun Samaria-m Galilee-mlu. ¹²Nunaqqiuramukami paaqsiruq qulinik iñuñnik auyugaqtualıñnik. Qichaqtut ujasiksipletiñ ¹³aasiñ kappainaplıtut, “Jesus! Ataniiq! Nagligillańniaqtigut!” ¹⁴Jesus-ñum tautukamigich nipliutiniğai, “Agaayuliqsinugitchi isivǵiuqulusi.” Utlautilaǵmij iħuaqsińihsuq. ¹⁵İlańat iłitchuǵikami mamitilaǵmiñik utiǵniq-

suq, kamaksruqługu Agaayyun nипитусиپлuni, ¹⁶ putluni Jesus-ŋum isigaiňun aasiň quyanigaa. Taamna iňuk Samaria-ǵmiųjuniqsuq. ¹⁷ Jesus nipliğniq-suq, "Qulit iňuich mamitchugaut. Naamiimma quliňjuqtailat? ¹⁸ Suaata una sumiurjuraaq kisimi utiqpa quyasukługu Agaayyun?" ¹⁹ Jesus-ŋum nipliutini-ǵaa, "Makillutin. Ukpiqsriňiçpich iňuaqsigaatin."

Agaayyutim Ajaayuqautaagun

²⁰ Ilañich Pharisee-ŋuruuat apiqsruqniqsut Jesus qakugun ajaayuqautaa Agaayyutim aggigisipmagaan. Jesus-ŋum kiuniǵai, "Ajaayuqautaa Agaayyutim aggigumiňaitchuq tautujnaǵuni. ²¹ Kiňaunniň nipligumiňaitchuq, 'Atanjii, uvva uvaniittuql' naagaqaa 'Iňna iňaniittuq!' Atakkii Agaayyutim ajaayuqautaa uvaniittuq akunnapsitňi."

²² Tavra nipliğniqsuq maliguaqtimiňun, "Ilaatnigu qiniǵulgisisirusi ilańatnik uvlugikkaiň Igňiňjan Iňuum. Aglaan tautukkumiňaitchiksi. ²³ Ilańich iňuich uqaǵisirut ilipsitňun, 'Qińiqsiuq, iňna' naagaqaa 'Atanjii, uvaniittuql' Aglaan tautugiagniaqnagich! ²⁴ Atriqaǵuni ikniqpalajmik qaummaǵiksipmatun qılak kivaknamiň kanaknamun, taatnatuntuuq sagviǵisiruq Igňiňja Iňuum uvlugik-kaǵmiňi. ²⁵ Aglaan sivulliulugu naglikasaqtuksrauruq ayakkauluni iňuypniň marrumani uvlumi. ²⁶ Uvlugikkansisun Noah-m itkisiruq Igňiňjan Iňuum utilha. ²⁷ Iňuich niǵiplutin imiqhutinlu suli ajutit aǵnat katchuutiplutin uvlumunaglaan Noah-m isińhan umiamun, aglaan uliqłuum tuqqutkai iluqaisa. ²⁸ Itkisipmiuq uvlurjisun Lot-ŋum, iňuich niǵiplutin suli imiqhutin, tauqsiq-suqhutin suli tunisiullaqhutin, nautchiiplutin suli nappaiplutin. ²⁹ Taivrumani uvlumi Lot-ŋum unikmagu Sodom, ikniq suli aǵralitlaiňaat katajnraqsut qilańmiň aasiiň tuqqutlugich iluqaisa. ³⁰ Taatnatun itkisiruq Igňiňja Iňuum sagviqpan. ³¹ Taivrumani uvlumi iňuk itchumi qaaranji tupqum atqaǵniaqani isığuguni tupiǵmiňun aiklıgünü sullińauraǵmiňik. Taatnatunsuli iňuk naut-chiivijmi itchumi aińiaqani tupiǵmiňun. ³² Itqallaksiuq qanuq piňha Lot-ŋum nulianja! ³³ Kia anniǵiniaǵumiųj iňuułlı tammaigisigaa, aglaan kisupayaam tammaiymumiųj iňuułlı piqutigipluja piňnakkisiruq ilumun iňuułigmik. ³⁴ Uqautigipsi, tamrurmani unnuami malǵuk iňňuk sińktuak sińgvijňi; atausiq aullautlikkaugisiruq, aasii ilaqtataa unisikkaugisiruq. ³⁵ Malǵuk aǵnak siqupsiruak mukkaaksramik, atausiq aullautlikkaugisiruq, aasii ilaqtataa unisikkaugisiruq. ³⁶ Malǵuk aյutik nautchiivijmiittuak; atausiq aullautlikkaugisiruq, aasiiň ilaqtataa unisikkaugisiruq." ³⁷ Maliǵuaqtaiň apiqsruqniǵaat, "Naniitkisiva, Ataniiq?" Jesus-ŋum kiuniǵai, "Sumipayaaq tuqujarauaq itpan tińmiaqpaich tuqujaraqaqtuǵuuruat katisuurut."

Atrikusaun Uilgaǵnaakun suli Atanniqsuqtikun

18

¹ Jesus-ŋum maliǵuaqtini uqautiniǵai atrikusautmik. Ilisautiniǵai ataramik agaayutquplugich nikaliǵasunjaqnagich. ² "Nunaaqqiq

atanniqsuqtiqaqniqsuq taluqsriñitchuamik Agaayyutmik naagaqaa suvasaginjilugich iñuich isummataat. ³Taavrumanguuq nunaaqqimi uiłgañnaaqaqmiñihsuq utlautraqtuamik taavrumuña isivgíqsimun ikayuqpluni akitñağlugu iglüliuqtini. ⁴Akuniguuq isivgíksaum suqtigijiiñigaa. Kiisaimmatai nipliğniqpuq ijmiñun, ‘Taluqsriñitchaluapnägma Agaayyutmik suli suvasaginjilugich iñuich isummataat, ⁵naagasuli taamna uiłgañnaaq mingitñiħagun uvamnik ikayuğisigiga akuqtutlasilugu pigikkajanik nalaullugu. Taatnajitchuma utlakpaitluja mingisağatağısi-gaaja.’ ⁶Jesus-ŋum ilapsaagnigaa, “Isummatigisiuj qanuq pigiitchuam atanniqsuqtim nipliuta. ⁷Agaayyutim ikayuğumiñaiñniqpagich pik-sraqtaağikkani iñiqsruqtuat ijmiñun unnuaqtuummaan? Pisağumagisiva ikayułiksrajanatigun? ⁸Naalağnisitchi. Agaayyutim ikayuğisigai nalaullugu iñuñji, sulipisağumautisupaq nagich. Aglaan Iğñiña İñuum utığumi paqtkisiva taatnatchimik ukpiqsriłigmik nunami?”

Atrikusaun Pharisee-ŋuruakun suli Tax-siliqirikun

⁹Jesus-ŋum uqautiniğai iñuich atrikusautmik tunjaruatigun nalaun-jałigmiknun aasii naġġugiplugich atlat. ¹⁰“Ilaatni malġuk iññuk agaayyuvikpañmun agaayutyagañihsuq, ilaqtatai Pharisee-ŋuruaq atlasiñ tax-siliqiri. ¹¹Pharisee-ŋuruaq qichaqhuni ilaagun agaayuniqsuq, ‘Agaayyuun, quyagikpiñ siqñatuañiļuqtuja, qanuttitanitluñjalu naaga-qaa atlatuqħuña atlatisun. Quyagikpiñ atriginjiluğiga iñña tax-siliqiri. ¹²Uisauraaqħuña malġuġni uvluġni akunniqsaami suli qaitchağıgiga qulikuat akiñnaktaağma.’ ¹³Aglaan tax-siliqiri qichağniqsuq ujavanun aasii aaġluqsuñaqaniunniñ pattakħugu satqani nipliħħuni, ‘Agaayyuun, nagligillajnejja, killuliqiraurużjakii! ’ ¹⁴Jesus nipliğniqsuq, “Uqautigipsi, tax-siliqiri aiñihsuq nalaunjaśiluni Agaayyutmi, aglaan Pharisee-ŋuruaq nalaunjańitchuq. Atakkii kisupayaaq kamanaqsipkaqtuaq ijmiñik atchiksi-gisruq, suli kisupayaaq atchiksiruaq ijmiñik kamanaqsipkakkauniaqtuq.”

Jesus-ŋum Agaayyutiniğai Ilijgaurat

¹⁵Ilañich iñuich tikiutriñihsut aniqammiuranik Jesus-mun aksiquplugin. Maliquaqtit tautukamisigich suakataağaich. ¹⁶Aglaan Jesus-ŋum ilijgaat ijmiñuquniğai nipliħħuni, “Ki, ilijgaat uvamnuktitchigik. Avriaqtaunasi ilijitñun atakkii ajaayuqautaa Agaayyutim ańmaruq iñuñjun atri-qaqtuanun ilijgaanik. ¹⁷Itqaqsiuñ una! Kisupayaaq akuqtuijitchuaq ajaayuqautaanik Agaayyutim atriliługich ilijgaat isigumiñaitchuq.”

Nukatpiaq Sulliňauraqqaqtuaq

¹⁸Jew-ŋuruat sivulliuqtaata apiqsruġnígaa Jesus, “Nakuuruaq ilisautrii, sumik savaktuksrauvik akuqtuitlasiluna isuitchuamik iñuu-

liigmik?"¹⁹ Jesus-ñum apiqsruñigaa, "Suvaata taivija nakuuruamik? Nakuuruamik piitchuq avataagun Agaayyutim.²⁰ Iñisimagitin tillisit, 'Atlatuñniaqnak, iñuañniaqnak, tigljinñaqnak, naagaqaa sagluuqtuañniaqnak atlaticun, suli kamagilugik aapan aakanlu.'"²¹ Iñuum kiuniigaa, "Nutaullamniñaglaan tupigigitka iluqaisa tillisit."²² Jesus-ñum tusaa-kamiuj taamna nipliutiniigaa, "Atautchimiksuli savaktuksraurutin. Tunilugich iluqaisa pigikkatin qaillugillu maniich inuqsraqtuanun, ilvilli umialgutiqaqgumaatin pakmani. Taatnaanikkuvich uvuñaqutin malijñja."²³ Aglaan taavruma iñuum tusaakamiuj taamna, aliatchañniqsuq atakkii umialgupluni.²⁴ Jesus tautukamiuj aliatchaklugu nipligñiqliqsuq, "Qanutun sakiqnaqtigiva umialguruat iñuich isiiliksrajanj arjaayuqau-taanun Agaayyutim!²⁵ Sakiqnatluktuq umialguruam iñuum isiiliksrajanj arjaayuqautaanun Agaayyutim uumakja pikurtuuam isiiliksrajanjaniñ 'Mitqutim Iraagun'."²⁶ Iñuich tusaakamitruj apiqsruñigaaat, "Kiñami anniqliqsañqta Agaayyutim?"²⁷ Jesus-ñum kiuniigai, "Sua iñuich savaaqiyumiñaisanj Agaayyutim savaaqitlapiaqataqaa."²⁸ Peter nipligñiqliqsuq, "Atarjii! Unitchivut kiñunnnavut malikhutin."²⁹⁻³⁰ Jesus nipliutiniigai, "Aa, kiñauñniñ unitchigumi kijuniñmiñik, nuliaqmiñik, aniqatiumiñik arjaayuqaaqmiñigu naagaqaa qitunqagaqmiñik piqutigilugu arjaayuqautaa Agaayyutim akuqtuitlukkisiruq pitluktuuamik marrumani iñuuñigmi suli iñuuluni Agaayyutmi qanapak taimuna."

Jesus-ηum Piŋatchigñigai Uqaqałlı Tuqqutauniałyġmiňik

³¹ Jesus-ŋum qulit malığuich maliǵuaqtini kisiŋjuutiplugich uqautinigai, “Naalaǵnillagitchi! Jerusalem-muŋniaqtugut. Tavraniasiiň sivuniksriqi-rit aglaanich Iňuum Iğniňagun atuumaniaqtut. ³²Iňuich qaITCHIGISIRUT ilaanik Jew-ŋunjitchuanun. Mitautigisigaat kanjunakun suli tiv-vuaqtuğlugu. ³³Ipiǵaqtuğlugu tuqqutkisigaat. Aglaan piňayuatni uvlut anjitzikkisilgitchuq.” ³⁴Aglaan maliǵuaqtit kańiqsiniňňigaat uqaǵikkaja. Qanuutautilaaja uqałhan iriqsimaniqsuq ilińitňiň. Nalugaat sumik Jesus uqaqtillaaja.

Jesus Mamititchiruq Qiñitlaiłamik Injularimik

³⁵Jesus qallipman Jericho-mun qiniitlilaq injiulari aquupiñiqsuq sani-
gaatni tumitchaat. ³⁶Tusaakamigich iñugiaktuat iñuich apqusaaqtuat
apiqsrugniqsuq, "Suvat ukua?" ³⁷Uqautinigaat, "Jesus Nazareth-miu
apqusaaqtuq." ³⁸Taamna kappainjaacsiniqsuq, "Jesus! Kiñuviaja David-
ñum! Anniqsuqtaurutin Agaayyutim akiqsrutigikkaaja iñilgaanima.
Nagligillañniañja!" ³⁹Iñuich sivulliuruat suakatagnigaat uqautiplugu,
"Nipaisaagiñ." Aglaan nipitusilaaganiqsuq, "Kiñuviaja David-ñum, nagli-
gillañniañja." ⁴⁰Jesus-ñum nutqaqami iñimiñuutitquniñaa qiniitlilaq

iñuk. Qallipman Jesus-ñum apiqsruqñigaa, ⁴¹ “Sumik uvañun savautitquvich?” Kiuniqaa, “Ataniiq, qiniitlasitqiguktuja.” ⁴² Jesus nipliutiniigaa, “Qiniitlasiiñ! Ukpiksriñiqpich iluaqsigaatin.” ⁴³ Tavrakjatchiaq qiniitlasiruq maliaqsipluguasiñ Jesus kamaksruqlugu Agaayyun. Iñugaagruich tautukamitrun, iluqatin nanqagnigaat Agaayyun.

Jesus-lu Zacchaeus-lu

19 ¹Jesus isiqtuq Jericho-mun apqusaałhiňagukługu. ²Itmiňiqsuq qaukłiat tax-siliqirit atilik Zacchaeus-mik, aasiiň umialgupluni. ³Qiňığunigaa kisuutilaaja Jesus. Aglaan iňujułuluaurapluni qiňilgiň-ňigaa atakkii iňugiakpaitlutinj iňuich. ⁴Taatnaqhuni aqpaqsruğniqsuq sivuatnun iňugaağruich mayuqhuniasiiň napaaqtumun qiňigukługu Jesus apqusaağniaqtuaq taavrumuuna. ⁵Jesus taruňaqami aağluğniqsuq nip-liutiplugu Zacchaeus, “Qilamik atqağıň, atakkii tukkuniaqtuňa tupiqnun uvlapak.” ⁶Zacchaeus qilamik atqağniqsuq. Paqlanıgaa Jesus quviasulla-piaqhuni. ⁷Iluqatinj iňuich qiňiqtuat uqapiļuaqsiňiqsut, “Una ajuń Jesus tukkuruq tupqanun iňuum killuliqirauruam!” ⁸Kiňuniğmiňi Zacchaeus makitlumi nipliutiniigaa Atanǵuruaq, “Naalaǵníllagiň! Qaitkisigiga avva-ja suuragiķigma inuqsratquanun. Aqsakniksimaniğuma kisupayaamik utiqtitchigisigitka sisamaullugu.” ⁹Jesus-ňum Zacchaeus nipliutiniigaa, “Uvluvak una iňuk tupiqatniju anniqskkauniqsut, atakkii ilaaptuuq kiňu-viağıpmigaa Abraham-ňum. ¹⁰Igňiňiň Iňuum aggiqsuq ivaqlığiaqhuni suli anniqsuuityaqhuni tammaummırıuanık iňuňnik.”

Atrikusaun Kaviqsaatigun Maniuratigun

¹¹ İñuich naalaqnipkaqlugich taavrumiña Jesus uqautip-saagnigai atrikusautmik. Tikiyasipluni Jerusalem-mun iñuich isummatiginiqaat ajaayuqautaa Agaayyutim sagviaqsinqiplugu. ¹² Uvvaasiin nipliqñiqsuq, “İlaatniguuq umialiqaqñiqsuq aullaqniaquamik nunamun uñasiksuanum umialiguqtiqupluni, aasii utiquni. ¹³ Aullaqaluaqani qulit savaktini aatchuğniqai ilaagullaa kaviqsaamik manijmkik uqautiplugich, ‘Aglipkağniurağumagiksi utiğniałamnunaglaan.’ ¹⁴ Aglaan nunaqataiñ uumiginiqaat. Tuyuqaqñiqsut uqqiraqtinik maliquplugu nipliqhutinj, ‘Taamna iñuk umialigisujitchikput.’ ¹⁵ Taamna iñuk umialiguqami utiğniqsuq. İjmiñuquniğai savaktit tavrauvaa ilitchuğisuklugu qanutun piññaktilaajat. ¹⁶ Sivulliq tikitñami nipliqñiqsuq, ‘Ataniiq, manik qaisan atuqługu quliniksuli piññaktuja.’ ¹⁷ ‘Aarigaa! Savallautağniqsutin. Tuniqsimarutin mikiruati-gun. Ajalatiğugisigikpiñ qulinun nunaaqqiñun.’ ¹⁸ Tuglianli pirim tikitñami nipliutinigaa, ‘Ataniiq, manik qaisan atuqługu tallimaniksuli piññaktuja.’ ¹⁹ Taavrumuja taamna nipliqñiqsuq, ‘Ajalatiğugisirutin tallimani nunaaqqiñi.’ ²⁰ Piñayuatsuli piri tikiññiqsuq nipliqhuni, ‘Ataniiq, uvva kaviqsaaq

maniiñ tugvakkaga iriqługu kakkiilisamun. ²¹Iqsigiplutin atakkii nagliktaitchutin. Piksraqaqtutin pigijisaqnik suli katitchiraqtutin nautchiinjisaqnik.’ ²²Atangum nipliutinigaa, ‘Suksraunijallaktutin! Nipliutipkun atannigisigik-piñ! Naluŋitchiñ nagliktailiiga, piksratlaliga pigijisamnik suli katitchitlaliga nautchiijisamnik. ²³Suvaatami ilijitpiuj maniga manikuvijnun? Akuqtuqayagiga illataa manium utiquma.’ ²⁴Nipliutiniçai qichaqtuat tamaani, ‘Pilugu kaviqsaq manik ilaaniñ qaitchiuq pirimun piqaqtuamun qulinik manijñik.’ ²⁵Aglaan nipliutiniçaat, ‘Ataniiq, piqaaniktuq qulinik manijñik!’ ²⁶Ilaan nipliutipsaagnigai, ‘Inupayaaq piqaqtuaq aatchuuisiaqminkiñ piñnap-saagisiruq sippakuuqtauliguni, aglaan iñuk piqanitchuaq, mikiruaqunniñ piginasugikkaja piikkaugeisiruq. ²⁷Pakma taipkua igluiliuqtitka ataniqaqunitchuat uvañnik, uvunjautisigich tuqullugich aasii sivuqqamni! ’ ”

Jesus-ŋum Tikisaałha Jerusalem-mun Ataniqtun

²⁸Jesus uqautiqqaaqługich taavrumiňa igliqtuiňaġniqsuq Jerusalem-ŋum tujaanun. ²⁹Qallikami Bethphage-mun suli Bethany-mun iğgiani atiqaq-tuam Olives-mik, tuyuginiğik malġük maliġuaqtik sivumiñi, ³⁰itnaqługik, ‘Aullaġitchik nunaaqqiuramun taichuja. Tikitchaġluqaqtutik paqitkisigiktik nuġġanja natmaksiġvium pituksimaruaq natmaksiġviunġajilaaq. Pituġlıgu uvuŋjautiyumagiktik. ³¹Kia apiqsruqpatik, ‘Suvaata pituiqpitku,’ uqautiyumagiktik, ‘Atanguruam inuġigaa.’ ³²Tikitnämik tamauňa paqinniġaak iluqaan Jesus-ŋum uqaħħatun. ³³Uvvaasiiñ pituiġniaqtitlugu nuġġanja natmaksiġvium iñuan nipliutigik, ‘Suvaata pituiqpitku?’ ³⁴Kiuniġaak, ‘Atanguruam inuġigaa.’ ³⁵Aasiiñ Jesus-muutinigaa. Taatnaqqaqługu quppiġaatij iliniġaik qaajanun natmaksiġvium, Jesus aquvitluniasii. ³⁶Natmaksiaqtitlugu iñuich quppiġaatij tutmaġvigiliutinigaich tumitchaanun. ³⁷Tikiñniqqsut inimun tavrakja Jerusalem qiñiġnaqsiplugu. Tavra iñugiaktuat malīġuaqtit Agaayyun quviatchautigiaqsiñigaat suli nanġaqługu nipitusiplutiň iluqaisi-gun quviqnaqtatigun qifnikkaġmiktigun,

³⁸“Uvvatuq Agaayyutim piļiutiqaġliuq umialik tikitchuaq piqusiqħuni Ataniġmik!

Psalm 118:26

Illi tutqiun qilaġmi suli kamanaun qutchiġiñiġsrami qilaġmi.”

³⁹Aasiiñ iļaġisa Pharisee-ŋuruat akunġatniñ iñugaaġruich uqautinigaa Jesus, “Iļisautrii, tilikkich malīġuaqtit inuksruisaqulugich!” ⁴⁰Jesus kiuniġai, “Uqautigipsi, malīġuaqtitka nipaisaġniqpatu uyaġaitli nipliana-yaqtut nipitusiļutij.”

Jesus-ŋum Qirratigigaa Jerusalem

⁴¹Natmaksillaġmi nunaqqiż tautukamiuq qiagaqsiñiġsruq. ⁴²Aasiiñ nipliġiñiġsruq, “Uvvatuq iļisimatitchi uv lupak suruksrautilaapsitniķ

tutqiutiqağukkupsi. Aglaan kaniqsitlaitchus! ⁴³ Uvlut tikitkisirut akilli-liqsuqtipsi puğisigaasi, saulugu avatiksi aniyumiñaiyağusi quğgutlusulu sumilliqaa. ⁴⁴ Suksraungillapıağisigaasi iñugikkasıl. Atausiqunniñuyağak minitchumiñaitkaat. Atuumaniaqtuq atakkii ilipsi ilisağıñitlugu Agaayyun aggıqman anniqsığiaqhusi.”

Jesus-ŋum Suaqluiyaiħha Agaayyuvikpauramik

⁴⁵ Jesus isigniqsuq agaayyuvikpañmun aasiiñ anitlugich tunisiulaqtuatlu tauqsiqsuqtuatlu, ⁴⁶ nipliutiplugich, “Aglausimaruq uqałhani Agaayyutim itnaqhuni, ‘Tupiġa agaayyuviksrauruq.’ Aglaan iriqtuqvigiliutipkağıksi tiglijniaqtinun.”

⁴⁷ Uvluġaqipman Jesus ilisautriñiqsuq agaayyuvikpañmi. Qauklijich agaayuliqsit suli aglaliqirit suli sivulliuqtigruat tuqqutchuñiġaat, ⁴⁸ aglaan qanuqsausiiñniġaat, atakkii iluqatin iñuich naalagnituiñagaat.

Kimik Jesus Tuyuġiriqağniqpa?

20 ¹ Uvlut iļaġatni Jesus agaayyuvikpañmi inniqsuq ilisautripluni iñuñnik quliaqtaqiplugu tusaayugaallautaq. Qauklijich agaayuliqsitlu aglaliqiritlu piqasihutij sivulliuqtigruanik utlajniġaat ² nipliutiplugu, “Uqautitigut, kisum ajanlatciħħagun savaaġivigich tamatkua? Kia sajnixsritpatin taatnatun?” ³ Jesus-ŋum kiunigai, “Apiqsrullaglapsi uumiña. Uqautisitja, ⁴nakitña John-ŋum paptaaġiħha taluġniquṣiċċa, Agaayyutmiñ naaga iñuñni?” ⁵ Iż-żminkun kiumġat-raaqsiñiqsut, “Qanuġmi uqautigisiñiċċipisigu? Nipligupta, ‘Agaayyutmiñ’, nipliġisiruq, ‘Suvaatami ukpiġiñitpisiu John?’ ⁶ Aglaan nipligupta, ‘Iñuñniñ’, iñugaġgruich mieluqtugisigaatigut uyaġaqnix atakkii nalupqigijitħħa John sivuniksriqiraħha.” ⁷ Uvvaasiiñ kiuniġaat, “Nalugikput nakitñaqttauħha.” ⁸ Jesus-ŋum nipliutiniġai, “Uvajaptuuq uqautiyumiñait-migipsi nakitña sajnijaqħluja savaaqaqtilaamnik tamatkunija.”

Atrikusaun Nautchiivikunlu Nautchirriqiritigunlu

⁹ Uqaanikami taavrumiņa Jesus-ŋum uqaaqtuutiniġai iñuich atrikusautmik, “Ilaatniguuq iñuqaġġiñiqsuq nautchirriġviliuġniqsuamik, atukkirkuttiplugu nautchirriqirinun aasiiñ aullaqami mulupluni.

¹⁰ Katitchivik asianik tikitman tuyuqaġniqsuq savaktimik nautchirriqirinun akuqtuquplugich piksraġġiñiġiñiġiñ. Aglaan nautchirriqirit savakti anaullaġniġaat utiqtitlugu saagaunnagu. ¹¹ Tuyuqalgiñiñiqsuq atlamic savaktimik. Aglaan nautchirriqirit anaullaqmiñiġaat uqaniqluutiplugu kanjunakun, suli utiqtitmiñiġaat saagaunnagu.

¹² Tuyuqalgiñiñiqsuq piċċayuaknik savaktimik. Nautchirriqirit ajallaq-luklugu aninniġaat. ¹³ Aquagun taamna iñua nautchiivik nipligñiqsuq,

‘Qanuğisiñiwpik? Tuyuğisigiga iğñiğa piqpagikkaşa. İlumutun kama-gigisigaat iłuatun.’¹⁴ Aglaan nautchirriqirit tautukamitruj nipliğniqsut avatmun, ‘Taamna tavra paitchaktaaksrautilik. Ki, tuqullakput suu-rajasiiñ piññaktaağilugich!’¹⁵ Uvvaasiiñ anitlugu nautchiivijmiñ tuqunniqaat.”

Jesus apiqsruğniqsuq, “Nautchiivilgum sugisiñipagıtmi tamatkua nautchirriqirit?¹⁶ Aggigisiruq aasiiñ tuqullugich taapkua iñuich, qail-ługuasiiñ nautchiivik atlanun nautchirriqirinun.” Iñuich tusaakamitruj taamna nipliğniqsut, “Naagga, taatnaqtuksraunjitchuq!”¹⁷ Jesus-ınum tau-tuklugich apiqsruğniğai, “Taamna uqalıq qanuutaava?

‘Uyağak tuppirlit ayakkajat,
taamna uyağak piitchuillapiqaqtuq tuppirauni.’

Psalm 118:22

¹⁸ Kisupayaaq puukaqtuaq taavrumuja uyağajmun siqumitauniaqtuq; aglaansuli taavruma uyağam kattaqitníkkumi iñuñmik kanuğiniağaa.”

Akiliaksrapiatigun Tax-sinik

¹⁹ Aglaliqirit suli qaukłijich agaayuliqsit tigusunjiqaat Jesus tav-rani. Atakkii ilitchuğiniqaat uqağınlıplugu taavrumija atrikusautmik iñmiktigun. Aglaan iqsiniqsut iñuñnik.²⁰ Naipiqtuaqsiñiqaat Jesus. Tuyuqägniqsut naipiqtuqtiksranik nalaunjanjuaqtuanik. Pisağısunjiqaat Jesus uqayusautnik, qaitechukługu aŋalatchiñiqaqtuamun kavanau-ruamun.²¹ Tamatkua naipiqtuqtit pisaasuğmigaqlugu nipliutiniqaat Jesus, “İlisautrii, ilisimagikput uqaqliqtin suli ilisattuttitin nalaunjan-ħat. Ilisimagikput suqutiksriñiħiñ iñuich iħħatnik, aglaan ilisautrirutin Agaayyutim iñuuniągvigitqukkajatnik ilumutuuruakun.²² Uqautitigut, maliġutaksrakuağnaqpa akiłiiruni tax-sinik Caesar-mun naaga nalaun-jaitpa?”²³ Aglaan Jesus-ınum kaŋiçsiñiğaa pisaasuğmigaħhat aasiiñ nipliutiplugich,²⁴ “Maniħħaksaqsiuq uvamnun maniuraq. Kia agliutraja maniżmi itpa? Kiasuli aglaña?” Kiuniqaat, “Caesar-m.”²⁵ Uvvaasiiñ Jesus nipliğniqsuq, “Nakuuruq, akiłiutigikxi Caesar-mun Caesar-m pigikka-ja aasiiñ Agaayyutmun pigikkajja Agaayyutim.”²⁶ Tavrani sivuğaatiñ iñuich pisağılguitchaat sukununniñ. Nipaisaaqħutiż quviġusuutiqağniq-sut kiggutaiñik.

Apiqsruun Aŋipkakkaułikun Tuqulığimiñ

²⁷ İlañich Sadducee-ħuruuat, uqaġġuuruat iñuich aŋitqitlaiñniplugich tuqujaruaniñ, utlautiniqsut Jesus-mun nipliħutij,²⁸ “İlisautrii, Moses aglañihsuq maliġutaksramik uvaptiknun itnaqhuni, ‘Aġun iħaqati-qaqtuaq tuqukpán qitunġigaluaqani, taavruma ajuṭim aniaqataan iħaqatniktaağiraksraġiniğaa uilgaġnaaq qitunġisilugu ajuṭmik ilisimana-

güniasiin tuquruam qitunqagítillaajanik.²⁹ Ilaatniguuq tallimat malguk aniqatigiich inniqsut. Añayuklıq ilaqtanıñniqsuq tuqupluniasiin qitunqigaluaqani.³⁰ Tuglian nuliaqniigaa uilgaqnaaq,³¹ aasiin piñayuaknik. Taatnatuntuuq iluqatinj tallimat malguich tuquniqsut qitunqigaluaqatinj.³² Aqullipluni uilgaqnaaq tuquniqsuq.³³ Uvvaasiin, uvluni tuqujuarut anjitsiqkpata iñuułigmun, nuliağıplugu iluqatinj tallimat malguk kia nuliaqgisisivaun?"

³⁴Jesus kiuniğai, "Katchuutruqliq pigigaa marruma iñuunialħum,
³⁵aglaan aġġit aġnatlu aġitqikkumiż tuqulıgmiñ katchuutiraġaġu-
miñaitchut pakmani. ³⁶Atriqaqisirut isaqulijnik tuqqutlaitchuanik.
Iġniġigai Agaayyutim atakkii aġitqikkauplutiż tuqulıgmiñ nutaamun
iñuulıgħmun. ³⁷Suli Moses nalunaiqħugu ukpiqnaqsiniġaa aġitqiļ iñuu-
lıgħmun ikualaruakun uqpigaurakun. Moses-nejn uqautiġinīġaa Ataniq
itna, 'Agaayyutaa Abraham-nejn Isaac-nejnlu, suli Jacob-nejn.' ³⁸Ilaa
Agaayyutiginiġaat iñuuruat, piginjitcha tuqujruuat, atakkii ilaanun ilu-
qatiż iñuich iñuurut." ³⁹Ila jidher agħali qiegħi, "Aarigaa kiggutin,
ilisautrii!" ⁴⁰Tavraknejn apiqsrutqin jaġiġiġi taavrumuuna.

Apiqsruun Anniqsuqtikun Akiqsruutauruakun

⁴¹ Jesus-ŋum Pharisee-ŋuruuat apiqsruugniġai, “Suvataa iñuich uqaġniq-pat Christ, Anniqsuqtı akiqsruutauruaq, kiňuviaġiniplugu David-mun?

42 Atakkii David ilaa nipligñiqsuq Psalms-ni,

‘Ataniq uqaqtuq Atanimnun:

Aqvittin kamagitchiiviksrapnun

⁴³ uvañnun akiiliñiałhatnunaglaan uumigiritin.'

Psalm 110:1

⁴⁴David-ئۇم iğmiñik taiguutiqaqpagu Atanığmiñik, qanuğmi Anniqsuqtı David-ئۇم kïnûviäginiqpaun?”

Jesus-ŋum Kiliktuutigigai Aglaliqirit

⁴⁵ Iluqatiñ iñuich naalaqnipkaqlugich Jesus-ñum nipliutiniçai mali-
ğıuaqtini, ⁴⁶ “Qaunagititchi tamatkunakña aglalıqırınıñ. Pisuktuatlaturut
akuqturuuanik atnuğaaqhutinj. Suli purvigitqutlaturut iñuynun
paqlatqusuuplutinj tauqsigñiaqvıññi. Aqppiutaksraqturaaqmiut aqup-
piutağıksaanik katraqvíñni iñuich niğıqpakmata. ⁴⁷ Ivayaqtuqmigaich
uilgağnaat, tigliktuiplugich kijunauranjitñik, suli qıñiqqaatlaturut
agaayuuraaqamıñ! Anasiñjuqsausiaqagisirut pitluglugu atlaniñ iñuyniñ.”

Uilgagñaam Ilıraña

²¹Jesus tautuñniqsuq umialguruanik iñuñnik iliripmata aat-chuutmiknik agaayyuvikpaum ilirivianun, ²tautukmiñigaa

inuqsraqtuaq uilgağnaaq ilisiruaq malguñnik patukpaajnik maniuraajnik. ³Nipligñiqsuq, “Uqautigipsi, taamna inuqsraqtuaq uilgağnaaq ilisitluktuq iluqaitniñ atlaniñ, ⁴atakkii atlat ilisirut aatchuutmiknik ilajanatniñ umialgutmiñ, aglaan ağnam inuqsraqtuam qaitkaa iluqaan iñuuniutiksraǵaluani.”

Jesus Sivuniksriqiruq Piyaqqugniałhanik Agaayyuvikpaum

⁵Ilajisa maliǵuaqtit uqautiginigaat qanutun qiniyunaqtillaaja agaayyuvikpaum, pińñaqusiqaqtaq uyaǵańnik suli aatchuutauruaniglu qaisauruanik Agaayyutmun. Jesus nipligñiqsuq, ⁶“Iluqaan tamanna tautukkaqsi—taimanigu kisińjuqtaqagumińaitchuqunniiñ uyaǵańmik galliani atlam ulgusimaitchuam.”

Jesus Sivuniksriqiruq Iłuiłliuǵutniglu Piyuaqsiułiksramiglu

⁷Iñuich apıqsruǵniǵaat, “Ilısautrii, qakugun tamanna atuummińiaqpa? Sukun ilitchuqqutikun ilitchuǵigisivisa piyaqqugvıksraq aullaǵniigaqsikpan?” ⁸Jesus-ŋum kiuniǵai, “Qaunagititchi ukpiqsańkauniaqası. Iñugiaktuat iñuich aggıgisirut uqaǵutiń, ‘Christ-ŋuruja! Pivik tikiumaruq!’ aglaan malijniaqnasigik. ⁹Iqsińiaqası tusaagupsı ajuuyaktuanik aǵayaktuaniglu. Tamatkua atuumagisirut sivulliulutıń aglaan isuk-łitchumińaitchuq taapkunuuna.” ¹⁰Niplipsaaǵniqsuq, “Nunaaqqich ajuyyiugisirut atlanik nunaaqqińik, atanǵuviich ajuyyiugisirut atlanik atanǵuvińnik. ¹¹Nuna iłiksraǵisiruq tatamnaqsiluni. Iñuich kakkaágisirut. Iñuich atnígńautıqágisirut tigupqutnaqtuanik naniliqaa. Atlayuaǵnaqtuat sagviǵisirut qılajımi iqsipkaǵlugich iñuich. ¹²Sivuatni tamatkua tikiumagaluaqnaǵich, tiguraulusi piyuqaqsiugisirusi. Iñuich uqaqshit-taaǵvińmuktikisigaasi katragvíjmiknun isiqtaupkaǵusi, tikiutrugusi sivuǵaatnun umialgich kavanauruatlu pisigeluna. ¹³Taivrumanı piviksraqaǵisińiqsusı ilisimaraulusı. ¹⁴Isumaalunjaǵitchi kiggutiksrapśitńik tiguraugaluaqası. ¹⁵Atakkii uqaksritkisigipsi isumatułiǵmiglu uumigripsiunniñ igliliuǵumińaisanatnik. ¹⁶Ajayaquaapsı aniqatiupsılu iłapsılu suli iłannapsılu qaitkisigaasi uumigiripsıtńun, aasii iłasi tuqqutaugisirut. ¹⁷Iluqatıj iñuich uumigisigaasi pigiluna. ¹⁸Aglaan atausiqunniñ nuyańja niaquqpich tammakkauyumińaitchuq. ¹⁹Qichaǵitchi anuqsrułikun. Nikaitkupsi pińnaktaaginiaǵiksi iñuułiqsi.

Jesus Sivuniksriqiruq Piyaqqugniałhanik Jerusalem-ŋum

²⁰“Tautukkupsıuŋ Jerusalem puuqpatruj ajuyaich ilitchuǵigisigiksi qallıḥha piyaqqukkaułiksrajan. ²¹Taipkunani uvluni kińapayaaq iñuuniaqtuaq Judea-mi qimakkumauq iǵgińun. Kińapayaaq nunaaqqimiittuaq aullaqtuksrauruq, suli avataani nunavıńmiittuaq nunaaqqimuk-

tuksraunjitchuq. ²²Atakkii taapkua uvlugigai anasiñjuqsautiksram immiumatquplugin iluqaisa sivuniksriqirit uqattutinjich. ²³Qanutun tataamnaqtigisiva taipkunani uvluni ağnanun sijiayauruanun suli aakanun miluktitchiruanun. Tataamnaqtuaq iłuiññaq tikiumagisiruq tamarrumuja nunamun, atakkii Agaayyutim qinnavtaa akikjautaugisi-ruq makunuja iñujnun. ²⁴Ilaçich tuqqutaugisirut savikpakun atlat suli tiguttaaqsiulutiq Jew-ηuŋjitchuanun. Ilinisa tutmiğägisisigaat Jerusalem piviksraqtiq isukliññaiałhatnunaglaan.

Aggiļha Igñijan Iñuum

²⁵“Atlayuağnağısirut sıqiñiglu tatqıglu suli uvlugiatlu. Iñuich nanipayaaq qanuusiksriqisirut, iqsilutiq nıprıağníjanik tağıum aksralgruanjiñiglu. ²⁶Iñuich iğivrugağısirut iqsilutiq isumaaluhigmikni sumsuli tikitchuksrajanik iluqnaanun nunamun, atakkii qaummatipayaaji siłam nuktitaulutiq inimikniñ. ²⁷Qiñigisigaat Igñiija Iñuum aggıqsuaq nuvi-yakun qılıqmıñ sañjimigun kamanallapiaqtuakun kamanautmigunlu. ²⁸Tamatkua atummaqsikpata qichağitchi nigiugaqağusi. Atakkii tasuq-sakkaułiksraqsı qalliruq.”

İlısaaksraja AsirritlaITCHUAM Napaaqtum

²⁹Jesus-ηum uqautiniğai atrikusautmik, “Qiñillaksaqsıuŋ asirrisuu-ruaq napaaqtuq suli iluqaisa atlat napaaqtut. ³⁰Milukatat sagviaqsipmata ilisimarağıgiksi upingaam qallıḥha. ³¹Taatnatantuq atummaqsikpata tamatkua uqautigikkatka iłitchuğigisigiksi ajaayuqautaan Agaayyutim tikiññialiḥha. ³²Itqallaksiuŋ una! Iñuich iñuuniaqtuat pakma tuquyu-miñaitchut tamatkua iluqatıq atuumagaluaqtitnagich. ³³Qılagliu nunalu piiğisiruk aglaan uqałitka piiğumiñaitchut.

Munağımmağılıksraq

³⁴“Munağıtitchi! Isumaiqsitnasi taajęjağmunlu isumaaluutaanunlu marruma iñuuniałhum. Taatnarjitchupsi uvlum quvíqpiągaası tavrakjat-chiaq nigiungisillusı. ³⁵Naniğiatun pısağıgısigai iluqaisa iñuich nanipayaaq nunami. ³⁶Munağıyumausılı agaayulusi ataramik makitalgulusiasıiñ paya-ŋıgusı iluqaani atuumarauksrani aggıññaiałhanunaglaan Igñiyan Iñuum.”

³⁷Uvlugagıpman Jesus ilisautrıraqtuq agaayyuvikpajmı. Anaqaksraaqman siñiktagıąqıqsıq iğgiani atıqaqtuam Olives-mik. ³⁸Uvlaağuqman iñuich utlautıraqtuq agaayyuvikpajmuń naalağnisukługu uqaqpan.

Sivunniığun Tuqutchukługu Jesus

22 ¹Niğipagvikaaq atilik Apqusaakkaułigmik qallıñıqsıq iñuich niğipmata puvlaksiğniğilaamik qaqqumik. ²Qauklinjich agaa-

yuliqsit suli aglaligirit tuqqutchuñigaat Jesus nalunautchilutin aglaan iqsiginigaich iñuich.

Judas Ajiqtuq Aatchuutigisukługu Jesus

³Tavrakja tuunǵaq isiñiqsuq Judas-mun atiqaqtuamun Iscariot-mik, ilanat qulit malǵuk maliguaqtit. ⁴Judas-ŋum uqaqatigityaǵnígai qauk-łinjich agaayuliqsit ajalatinjitu agaayyuvikpaum iłuaqtitchińiaqtinjiiń qanuq aatchuutigisukługu Jesus ilijitnun. ⁵Quviasukhutiq akiqsruǵaat akılıgukługu manijmik. ⁶Judas ajiñiqsuq. Piviksraqsiugaqsińigaa aat-chuutigisukługu Jesus ilijitnun iñuich nalupkaǵlugich.

Itqanaiyaliq Jew-ŋuruat Niğıqpagvikaanun Atilijmun Apqusaakkaulıgmik

⁷Akunniqsaami uvluu Puvlaksińigilaam qaqqum tikińńiqsuq, taamna Apqusaakkaułhum ipnaiyaam tuqurviksraja. ⁸Jesus-ŋum tuyuǵigik Peter-lu John-lu itnaqługik, “Itqanaiyagiaticku niğıqpalaiksraqput.”

⁹Apiqsruǵniǵaa, “Nani itqanaiyayaqvisiguk?” ¹⁰Jesus-ŋum kiuniǵik, “Isiguptik nunaaqqimun paágisigktik iñuk akiyaqtuaq qattamik imilijmik. Malikkumaiktik isiqpan tupiǵmun, ¹¹suliasińiń nipliutilugu iñua tupqum, ‘Ilısautri nipliǵńiqsuq, Nani iniqaqpich tuyuǵmiaqaǵvińmik niǵǵiviksramnik ipnaimik piqasiǵluja maliǵuaqtimnik niğıqpagvikaami atiqaqtuami Apqusaakkaulıgmik?’ ¹²Uuma urriqsuutigisigaatik inimik nallaauraallagviłuumaaqtuamik qulliǵmi itqanaiłaamik inuqsrajaiqługu. Tavrani itqanaiyalańaurutik.” ¹³Aullaqamik paqinniǵaa taatnatun Jesus-ŋum uqałhatun, aasińiń itqanaiyaqhutin niğıqpagviksramun atilijmun Apqusaakkaulıgmik.

Atanǵum Nullautchiǵvia

¹⁴Niǵǵiviksraqtij tikitman Jesus aquvinniqsuq piqasihuni uqqiraqtinik. ¹⁵Nipliutiniǵai, “Niǵiqatigisullapiągipsi uumija ipnaimik niğıqpagvikaami atiqaqtuami Apqusaakkaulıgmik nagliksaanjıajıńıǵma! ¹⁶Uqautigipsi, niǵitqińńiarjítkiga immiumaniałhanunaglaan ajaayu-qautaani Agaayyutim.” ¹⁷Taatnaanikami Jesus-ŋum tiguplugu qallun, quyanıǵaa Agaayyun nipliqlihuni, “Tigulugu taamna imillagvigisiuń! ¹⁸Uqautigipsi, uvakjanińaglaan imitqikkumińaitchuńa asiam misuǵuanik aggıǵńiałhanunaglaan Agaayyutim ajaayuqautaan.” ¹⁹Jesus-ŋum tiguplugu qaqquq quyanıǵaa Agaayyun. Avguqługu qaqquq qaińńiǵaa nipliqlihuni, “Taamna qaqquq timigigiga qaisauraq ilipsitnun. Niǵǵisiuń itqakkutigilugu uvajnun.” ²⁰Taatnatuntuq, niǵianikamiń qallun qaińńiǵaa nipliqlihuni, “Asiam misuǵua uumani qallutmi Agaayyutim nutaaq sivunniuǵutigigaa taluńniqusiqługu aupkun maqikkauruamik ilipsitnun.”

21 “Atanji! İlapsisamma aquppiqatima qaiññiağaşa. **22** Iğñiña Iñuum tuquruksrauniaqtuq Agaayyutim sivunniutaagun, aglaan nakliuŋ iñuŋmi qaitchiruami ilaanik!” **23** Maliguaqtai apiqsruqtautiaqsiñiqsut avatmun nalliqsıŋ qaitchiyummatiqaqmagaan ilaanik.

Uqavaağun Kamanağıujnikun

24 Maliquaqtai qapiqtaiļitrağniqsut nalliqsıŋ kamanağıniqsraugisipma- gaan. **25** Jesus-ŋum nipliutiniğai, “Jew-ŋurjitchuat umialgich saŋŋiqaqtut iñuŋmikni suli ayalatit taigukkautlatuplutiŋ İlauraanjitňik Iñuich. **26** Aglaan taatnatun itchukusrauŋjitchusi. Kamanağıniqsrauruaq akunnapsitňi ilili nukaqlıqsun suli sivulliuqtı savaktitun. **27** Kiňa kamanağıniqsrauva—taamna aqvıtluni niğiruaq naagaqaa taamna payuktaqtuaq? Tavrataamna aquppi- ruaq kamanatluktuq. Aglaan iqasigipsi payuktaqtitun.

28 “Iłipsi, nayuğipsitja uuktuaqsiupayaqama. **29** Atriļilugu aapaa arjalatchitlaşipkaiļha uvamnik, taatnatuntuuq arjalatchitlaşipkağısisipmi- gipsi. **30** Niğiqasiğisigipsitja imiqasığlıŋjalu ayalatchiaqsiguma iñuŋnik, suli aquppiqasığisigipsitja taivrumanı atanniityağuma kiňuviağıjiiňik qulit malğuňnik iğñinjıtňik Israel-ŋum.

Jesus Sivuniksrıqırıq Peter-m Piňaļiksrajanık

31 “Annaa, Simon! Naalagñillagiň! Tuunǵaum uuktuağumiňaqsıniňgaasi iluqasi, nautchirriqiri aviktuipmatun mukkaaksranik saniklunjniň. **32** Aglaan agaayyutigikpiň ukpiqsrılihiň qapiquňllugu. Utığuvich uvaŋnun sayyiğisigi- tin aniqatiutin.” **33** Simon Peter-m kiuniğaa, “Ataniiq, isiqtauqasılıhiňaugikpiň suli tuquqasığutin!” **34** Jesus nipliqsuq, “Peter, uqautigikpiň, aqargiqpak qal- guqtaǵalaqnagu uvlaami piňlaağigisigikma piňasuniaglaan.”

Manıqägviglu Puukataağlu suli Savikpak

35 Jesus-ŋum uqaanikami taavrumiňa apiqsruğnígai maliguaqtini, “Taimani tuyuğikapsi manikuvılaaqhusi puukatailaqhusılu sakpakkılaaq- husılu, inuqsraqpisi?” Kiuniğaat, “Inuqsrańjitchugut.” **36** Jesus nipliğniqsuq, “Aglaan pakma, kiňa manıqävıraqgumi naagaqaa puukataqağumi saağagliqik. Suli kiňapayaaq savikpaitchumi tuniraksraigaa quppıgaani aasiiň tauqsiğu- ni savikpańmik. **37** Uqautigipsi, Taamna uqaļiq aglausimaruuaq Agaayyutim makpiğaarjiňi atuumaruchsrauruq, itna ‘Irrutiniğaat savamaqluktuatun.’ Iluqaan aglausimaruuaq uvapkun immiumakkauniaqtuq.” **38** Maliguaqtit nip- liğniqsut, “Ataniiq, uvva malğuňk savikpaak!” Kiuniğai, “Tavra apai!”

Jesus Agaayuruq Iğgimi Atılıjmi Olives-mik

39 Jesus aullalgiňniqsuq iğgimun atılıjmun Olives-mik pirağılığmisun, aasiiň maliguaqtaiň malikkaat, [aglaan Judas malinjitchuq.] **40** Tikitňamıň

(Lk 22.39)

taruŋa nipliutiniġai, “Agaayulusi ukpiqsrисaiñitchumausili uuktuaq-siugupsi.”⁴¹ Tavrakja aullaqtallakhuni sitquqhuni agaayuniqsuq.⁴² Nipliġniqsuq, “Apaaq, pisułigiyupku piġuġ qallutaa nagliqsaal-hum uvajniñ. Uvaŋa pisułigijilaaptun aglaan pisułhiñ savaaŋjuli.”⁴³ [Isaġulgum qilajmiñ sagviutiniġaa sayyiqlugu.]⁴⁴ Iħuilliuqpałiķun agaayuniqsuq piliqitlukhuni, aasii ilaan siiqsipkaħha kataktuq auktun nunamun.]⁴⁵ Makitnami agaayułiġmiñiñ utiqhuniasiiñ maliguaqtimiñun tavra paqinniġai siñiktuat, minguqhutij iħuilliuqpaítlutiż. ⁴⁶ Nipliutiniġai, “Suvaata siñikpisi? Makillusi, agaayyutitchi ukpiqsrисaiñitchumausili uuktuaqsiugupsi.”

Tiguniġaat Jesus

⁴⁷ Jesus uqaqtitlugu iñugiaktuat iñuich tikiññiqsut, sivulliqħugħiċ-Ċudas-ġum, ilajnata qulit malġuk maliguaqtit. Utlakħugu Jesus kuniñ-niġħaa. ⁴⁸ Aglaan Jesus nipliutiniġaa, “Judas, kunikħuġu aatchuutigiviuj Iġniżja Iñuum?”⁴⁹ Maliguaqtit nayuutiruat Jesus-mi tautukamitruj taamna atuumaruaq uqautiniġaat, “Ataniiq, atuġġlavut savikpavut!”⁵⁰ Ilajnata anauniġaa qauklia ta agaayuliqsit savaktaa siutaiqsiqħu-gu talipqianik. ⁵¹ Aglaan Jesus nipliġniqsuq, “Anejja! Apaiqsuq!” Aksikħugħi iñuum siutaa mamitinniġaa. ⁵² Taavruma aquagħu Jesus-ġum nipliutiniġai qaukljiċ-ċiġi ta agaayuliqsit suli aqjalatiċ-ċiġi ta agaayyuvik-paum iħxaqtitchiñiaqtijiet suli sivulliuqtigruat tikitchuat aiplugu ilaa, “Aatai, tikitchuksrauvisi savikpaligaġusi anautanigu uvaŋa liilaa savamaqħukti? ⁵³ Nayuġaġikapsi agaayyuvikpañmi uvluġaġip-man tiguniatlaitchipsitja. Aglaan pakma savagħiksraġiġiksi sajnjiagħu taaqtuam.”

Peter-m Piilaaginigaa Jesus

⁵⁴Tamatkua tiguplugu Jesus aullautiniigaat tupqanun qaukliata agaa-yuliqsit, suli Peter-m malijniigai taavakjatluk. ⁵⁵Ikniqaġniqsut siłataani tupqum, aasii Peter-m iłalığniigai aquppiruat travrani. ⁵⁶İlanjata pirit ağnam tautuŋniigaa Peter aquppiruaq sanigaani ikniğum. Qiñiqługu naliŋiňaaq-ługu nipliutiniigaa, “Una iñuk piqataupmiruaq Jesus-mi!” ⁵⁷Aglaan Peter piilaaginisaq, “Ağnaaq, nalugiga!” ⁵⁸Kiňuuraŋagun iñuk iłitchuqsrıpmi-niqsuq Peter-mik nipliħħuni, “Ilvich, iłagigaatintuuq taapkua!” Aglaan Peter-m kiuniigaa, “Naagga, iłaginjitchaatja.” ⁵⁹Sassagniğum kiňuagun atlám iňuum qapiŋaiħħuni upyaŋniigaa, “Iłumun una iñuk piqataupmiruaq Jesus-mi, atakkii Galilee-ġmiuŋjuruql!” ⁶⁰Aglaan Peter-m kiuniigaa, “Nalullapiągiga sumik uqaqtalaan.” Uqaqtitlugu travrakjatchiaq aqargiqpak qalguqtaġniqsuq. ⁶¹Atanguruam qiviaqhuni tautuŋniigaa naliŋiňaaq-ługu Peter, aasii Peter-m itqaġniigaa atangum nipliħha iňmiňun, “Aqargiqpak qalguqtaġħaluaqnagu uvlaapak piilaağutigisigikma piňasuniaglaan.” ⁶²Peter travra aniplunu qianiqsuq iļuilliuŋħaplaqħuni.

Jesus Mitautigigaat Anaullaqħugulu

⁶³Iňuich munaqsriruat Jesus-mik mitautiginiigaat anaullaqħugulu. ⁶⁴Matupluk irrik apiqsrugniigaat, “Kia anauvatin? Nalautchaġiñ?” ⁶⁵Nipliutipmiňiigaat iňugiaktuanik pisaaljnatnik.

Jesus Uqaqsittaağvíjmi

⁶⁶Uvlaağuqman Jew-ħħuruat sivulliuqtigruat qauklijich agaayuliqsitlu agħaliqirithu katiniqsut, aasiiñ Jesus tikiutiniigaat uqaqsittaaqtitchirinun, ⁶⁷nipliħutij, “Uqautitigut! Ilvich Christ-ħvich, taimña akiqsruutauruaq Anniqsuqt?” Jesus-ħum kiuniigai, “Uqautigupsi ukpiġinianjitchipsit-ja; ⁶⁸suli apiqsrugupsi apiqsrūtmik kiuyumiňāitčipsit-ja. ⁶⁹Aglaan uvakja Igħniżja Iňuum aqappigisiruq tuħħana taliqpien Agaayyutim piqaqtuam sajnipayaamik.” ⁷⁰Iluqatiż nipliġniqsut, “Ilvich, Igħniġivat Agaayyutim?” Kiuniigai, “Ilipsi, uqaqtusi Igħniġinipluuja.” ⁷¹Kiisaimmalu nipliġniqput, “Inuqṣraŋħajiqsugut il-ħisimariġġ! Tusaagikput qanuq nipliħha.”

Jesus Pilate-muutiniigaat

23 ¹Iluqatiż iňuich makitlutiż Jesus Pilate-muutiniigaat kavanaurua-² mun. ²Tavrani pasiaqsiňiigaat Jesus itnaqħutij, “Iłitchuġigikput una ajuŋ killukuaqtitchiħha iňuuptiknik atakkii uqautiniġai akiliqqujietlu-għiex tax-sinik Caesar-mun Rome-mi. Uqautiniġaisuli ilaa Christ-ħuniplunu umiālik.” ³Pilate-ħum apiqsrugniigaat, “Umialigivatın Jew-ħħuruat?” Jesus

anıġniqsuq, "Aa, nalauttutin." ⁴Taamna atuumaanikman Pilate-ŋum nipliutiniġai qaukliŋich agaayuliqsit iñugaagruillu, "Iłitchuġiňitchuňa patchisiksramik uumanı ajuṭmi." ⁵Aglaan qapijaipsauraqtut, "Iłisauttutimigun aġayagaġigai iñuich iluqaani Judea-mi. Aullaqniiruq Galilee-mi pakma maunjaqhuniasiñ."

Jesus Herod-muutiniġaat

⁶Pilate-ŋum tusaakamiuŋ taamna apiqsruġniġaa, "Una ajuŋ Galilee-ġmiuŋuva?" ⁷Iłitchuġikamiuŋ Jesus-ŋum aggħijsilaña nunamiň ajalatajaniň Herod-ŋum, tuyuġiniga Herod-mun tavraniiġtiġi qiegħi. ⁸Herod quviasupi aġaġataġniqsuq tautukamiuŋ Jesus, atakkii tusaaplu suli qiniġummuq lugu injilgħatlu. Tautukkummiuġniqsuq Jesus savakpan quviqnaqtuanik. ⁹Herod-ŋum apiqsruqtaaqsiňiġaa Jesus iñugiaktuanik apiqsruutinik, aglaan Jesus-ŋum kiunjihniġaa. ¹⁰Qaukliŋich agaayuliqsit suli agħaliqirit qapijaipsauraqhutiň pasiug-niġaat Jesus. ¹¹Herod-ŋum ajuyyiuqtaiňlu mitautiġiġiāt Jesus suvsaġġiňiġi. Atipkaq lugu atanġum atnuġaallautjanik utiqtinniġaat Pilate-mun. ¹²Taavrumani uvulumi Herod-lu Pilate-lu ilauraġiiksinniġsuk sivuani uumigiikkaluaqtuak.

Jesus Tuqruksraġuġaġat

¹³Pilate-ŋum katipkaġniġai qaukliŋich agaayuliqsitlu sivulliuqtit iñuillu, ¹⁴suli nipliutiplugħi tamatkua, "Tikiutigksi una ajuŋ uvaġnun nipliħus sivulliullautjanjiġi pluġiċi iñuich. Isivġiugħaluaq lugu sivuq-qapsitni paqitlaitchiga savamaqħuutiqaġlugu pasiuġutipsitni. ¹⁵Unni iň Herod-tuuq paqitchiňiġi, atakkii utiqtitqinjiġiġaa uvaptiknun. Una ajuŋ pipitchu sumik tuqrrutta u yumiňaqtuamik ilaanun. ¹⁶Taatnaġluja ipiġaqtuqtitqaġlugu aullaqtitkisigiga." ¹⁷[Pilate patchisaiqstitchisuruq atautchimik isiqtamik niġiġ pagħikaam uvluni]. ¹⁸Iñugaagruiħ niplianiqsut, "Tuqqutchiu taamna iñuk aasiiň tigutaq-taunjaq-sillugu Barabbas!" ¹⁹(Barabbas isiqtauniqsuq atakkii il-aupluni tamatkunani aġayakhutiň nunaaqqimi tuqqutčiruani). ²⁰Pilate-ŋum Jesus patchisaiġukkaluaġħaa. Taatnamik uqaġġigit qikkaluaġġi iñugaagruiħ. ²¹Aglaan iġjalaniqsut niptiġi plu, "Kikiaktuutisiu! Kikiaktuutili sanniġutamun!" ²²Pilate-ŋum piżiatchiġi lugu nipliġniqsuq, "Sumik savamaqħuutiqaqpa? Paqitchiňiġi, sumik tuqrrutta u yumiňaqtuamik ilaanun. Ipiġaqtuqtillugu patchisaiġisigiga." ²³Aglaan iġjalapsauraġniqsut kikiaqtuutiraksraupi aġniplu sanniġutamun. Kiisaimmalu iġġiala l-ġigmiktigħiġi akimavut.

²⁴Uvvaasi iň Pilate-ŋum atanniġniġaa Jesus kipiġni u għidha.

²⁵Pilate-ŋum pituġniġaa Barabbas pisukkanjat, taamna isiqtauruq atakk-

kii ilaupluni tamatkunani ağayakhutiq iňuaqtuani, aasiin qaitlugu Jesus ilinjituňun pisułhatitun.

Jesus Kikiaktuutigaat Sanniğutamun

²⁶Ajuuyiuqtit sivulligňigaat Jesus. Pisullaǵmij paaqsiňiqsut iňuymik Cyrene-naǵmumik atiqaqtuamik Simon aitmuktuamik nautchiivijmiň. Tamatkua nunuriňigaat akiyaǵiaquplugu sanniğutamik aquagun Jesus-ňum. ²⁷Iňugiallapiaqtuat iňuich malirjniňigaat. Akunǵatni itmiňiqsut aǵnat qairuat uiǵualaplutiq. ²⁸Jesus-ňum kinjaqami nipliutiniǵai, “Aǵnaajisii Jerusalem-ňum! Qirratiginasitja aglaan qirratigisitchi ilipsitnun qitunǵapsitňunlu. ²⁹Atakkii uvlut qallirut iňuich nipliğisiňhat, ‘Quvianamiurut taapkua aǵnat qitunǵaitchuat sinjaiyautlaitchuathu miluktitchisimaitchuatlu.’ ³⁰Taivrumani uvlumi

iňuich nipliğisirut iǵgiňun, ‘Katagitchi uvaptiknun!’
suli qimiǵaanun, ‘Iriqtigut.’

Hosea 10:8

³¹Atakkii taatnatun irrutikpatruj patchisaitchuaq pakmapak, qanutun irrutriňiaqmivat iňuynik taimanigu?”

³²Malǵuk atlak iňruk, iluqatik savamaqluksimaruak, tuqqutauruksraup- miňiqsuk piqataulugik Jesus-mi. ³³Ajuuyiuqtit tikiňniqsut atiqaqtuamun “Saunga niaqum.” Tavrani kikiaktuutiniǵaat Jesus suli taapkuak savamaq- luksimaruak piqasiqługu, ilaqataa taliqpiān turjaanun suli ilaqataa saumian turjaanun. ³⁴Jesus nipliğniqsuq, “Aapaan, natqigutikkich tamatkua iňuich! Nalugaat sumik savaaqaqtalaqtij.” Avgugniǵaich atnuǵaańi nalautchaǵauti- giplugich. ³⁵Iňuich qichaqtuat tautuktuagňigaat. Jew-ňuruat sivulliuqtijisa mitautiginijaat, “Annautiraǵigai atlat. Ki anniqsuǵli iňymińik Christ-ňuyumi, Anniqsuqtı akiqsruutauruaq Agaayyutim piksraqtaagikkańa!” ³⁶Ajuuyiuqtit mitautigipmiňigaat. Utlakługu aatchuǵniňaat sunjaǵnitchuamik misuqqumik ³⁷nipliğhutiq, “Anniqsuǵiň ilipnik umialigikpatin Jew-ňuruat!” ³⁸Niaquan qulaagun aglakługich uqałhich, “Taamnauvva umialgat Jew-ňuruat.”

³⁹Ilaqataan savamaqluksimaruam nivijaruam uqaǵniqłuktaqmiňigaa, “Christ-ňuguvich anniqsuǵiň ilipnik uvaguglu!” ⁴⁰Aglaan ilaqataan ińiq- tińigaa nipliğhuni, “Taluǵjinpitpiuq Agaayyun? Tuqqutaksraurutintuuq ilaatun. ⁴¹Tuquniaqtuguk nalautlugu atakkii taatnaǵnaqhunuk; aglaan taamna savaaqaqjitchuq pigiitchuamik.” ⁴²Aasiin nipliutiniǵaa, “Jesus, itqaǵillaǵniańja tikitchuvich ajaayuqautipnun!” ⁴³Jesus-ňum nipliutiniǵaa, “Akiqsruǵikpiň, marrumanı uvlumi piqasiğisigikma utaqqivinji.”

Jesus Tuquruq

⁴⁴Uvluq qitiqquqman siqiňnaǵińjaigňiňiqsuq taaqsipluni nunapayaa- mi piňasunun ilipman sassaq; ⁴⁵talukuyaqaq [sapukutchiutauruaq]

nivijaruaq agaayyuvikpaŋmi siiksígnisuuq tatpitchakja takunuŋaag-laan. ⁴⁶Jesus nipaalaliŋniqsuq, “Aapaan! Argaknun iligiga irrusiġa!” Taatnaanikami tuquniqsuq. ⁴⁷Rome-mağmiut qauklıata aŋuyyiqtit tautuklugu tamanna atuumaruaq kamaksruġnígaa Agaayyun nipliqhuni, “Iłumutun taamna ajuun nalaunjaruq!” ⁴⁸Iñuich katiruat qinīgiqaqługu kikiaktutriļiqt tautukamitruj tamanna atuumaruaq, utiŋniqsut kijuniġ-miknun ipiqtutchallapiaqhutinj. ⁴⁹Iluqatiŋ tamatkua ilisimaruat Jesus-mik ilaqiplugillu aġnat maliktuat Galilee-miň qichaġniqsut taiñakħatluk qinīgiqahutinj.

Jesus Iłuviġġniġaat

⁵⁰⁻⁵¹Iñuqaqmiňi qsuq atiliŋmik Joseph-mik Arimathea-ġmiumik, nunaaqqimiň Judea-mi, nalaunjaruaq qanuttitajtchuagli iñuk, suli utaq-qinīqsuaq tikiłiqsrajanik ajaayuqautaan Agaayyutim. Ilaugaluahuni uqaqsittaqtitchirini aniqataujiňniqsuq sivunniuqmata tuqqutchuklugu Jesus. ⁵²Joseph-ġum utlautipluni Pilate-mun apiqsruutiginigaa timaa Jesus-ŋum pisuklugu. ⁵³Tavrakja atqaqługu timaa Jesus-ŋum, nimiq-sruġnígaa ukiħhaaqiksaamik, ilipluqasiiň iluviļiuqtamun uyaġajmi atunġajtchuamun. ⁵⁴Iluqani tamanna atuumaniqsuq minguiqsiägvium uvluu aullaġġniyyasipman. ⁵⁵Aġnat maliktuat Jesus-mik Galilee-miň malijniġaat Joseph tautukluguasiiň qanuq Jesus-ŋum timaa ilipmagu iluviġmun. ⁵⁶Utiqhutinj kijuniġmiknun itqanaiyaġniġaich tipraqksautilgich uqsruġutiksrai timaan Jesus. Jew-ŋuruat minguiqsiägviatni minguiqsiġ-niqsut kamagiplugu tillisaa Moses-ŋum.

Jesus Anejpakkauruq Tuquġġimiň

24 ¹Uvlaatchauraŋjani sivullium uvolum akunniqsaaami aġnat iluviġ-muŋniqsut saagaqħutinj tipraqksautiliŋnik uqsruġutiksraiňik itqanaiyaġmiknik. ²Paqinġiġaat uyaġak aqraqtijaniqsuaq paaja-niň iluviġum. ³Tavraasiiň isiqamij paqingiňniġaat timaa atanġuruam Jesus. ⁴Qanuqsausiuqtligħiċ ħavrakħatchiaq malġuk aġutik qitnāġ-naqtuanik atnuġġallak qichaġniqsuk saniġaatni. ⁵Iqsitchakhutinj aġnat sikinniqsut nunamun. Aġutik nipliutiġiġaich, “Suvaata tautugiaqpsi iñuuruamik akunġatni tuquŋaruat? ⁶Uvaniingħitchuq atakkii iñugut-qiksueq. Itqallaksiuq qanuq uqaqtilaa ja ilipsitnun Galilee-miinġaġmiňi, itna, ⁷Iġniġa Iñuum qaisauruksrauruq killuруuanun iñuŋnun kikiaktu-tikkauluni, aasiiň piñayuatigun uvlut aŋtqikkumapluni iñuulġġiġmun.” ⁸Aġnat itqaġniġaat uqaġikka ja. ⁹Utiqhutinj iluviġmiň uqautiniġaich qulit atausiq maliġuaqtit atlatlu iluqaitniġk tamatkunija. ¹⁰Taapku aġnat Mary Magdalene, Joanna-lu, Mary-lu aaka ja James-ŋum, suli atlat aġnat. Uqautiniġaich uqqiraqtit tamatkunija atuumaruaniq iluviġmi.

¹¹ Aglaan maliǵuaqtit isumaniqsut ağnat piińiliqiniplugich. Taatnamik ukpiǵinjińniǵaich. ¹² Aglaan Peter makitihuni aqpaliqsruǵniqsuq iluviǵmun; auǵrukami tautuńniǵaa nimǵutaa ukiłhaaǵiksuaq kisian. Kińjuniǵmukhuni quvíǵusuutiginiǵai tamatkua atuummiruat.

Pisukkataaǵniqtsuk Emmaus-mun

¹³ Taavrumani uvlumi malǵuk Jesus-ŋum maliǵuaqtik nunaaqqiura-muńjniaǵniqtsuk atilijmun Emmaus-mik, uńjasiksilaqaqtuaq tallimat malǵuńni mile-lanik Jerusalem-miń. ¹⁴ Pisullaǵmik uqaǵniqtsuk iluqaanik atuumaruamik. ¹⁵ Uqqaǵıksitlugik Jesus pisuqasigniǵik; ¹⁶ tautukka-luágnigaak aglaan iłisagińjińniǵaak. ¹⁷ Jesus-ŋum nipliutiniǵik, “Sumik uqaqpisik pisuktuałaptikni?”

Qichaqpaalǵańniqtsuk alianaqsiplutik. ¹⁸ Ilaqataan atilgum Cleopas-mik apiqsrugniǵaa, “Kisivich naluvaluńniqsutin Jerusalem-mi atuumap-man tamanna ikpaksravak.” ¹⁹ Jesus-ŋum apiqsrugniǵik, “Sunik?” Kiuniǵaak, “Tamatkunija atuumaruanik Jesus Nazareth-miumun. Taamna ajuń sivuniksriqirauniqsuq sańńiqaqtuaq uqalıǵmigun savaág-migunlu sivuǵaatni Agaayyutimlu ińuiillu. ²⁰ Qauklińich agaayuliqsipta suli sivulliuqtipta sivunniǵniǵaat kikiaktuutitquplugulu tuqqutautquplugulu. ²¹ Niǵiugaǵıǵalaukkapput ilańuniplugu tasuqsairuksrauplugu Israel-aaǵmiunik. Marrumani uvluni pińayuǵigaat atuumapman-aglaan. ²² Ilapta ağnat tupakkaatigut pitlukługuunniń. Taapkua utlautiniqtsut qauniuraami iluviǵmun, ²³ aglaan paqinǵińniǵaat timaa. Utıqamıj nipliǵniqtsut tautuńniplutıj isaǵullajník uqautriruańnajník Jesus ińuuniplugu. ²⁴ Ilavut utlautiniqtsut iluviǵmun paqitlugu taat-natupiaq ağnat uqałhatitun, aglaan qıńińitmińniǵaat Jesus.” ²⁵ Tavrali Jesus-ŋum nipliutiniǵik, “Qanutun isumaılaaqtigivisik! Qanutun sukaisigivisik ukpiqsrılkıksrapsıtńik supayaanik sivuniksriqirit uqautaitńik! ²⁶ Uqaǵniǵugaut Christ, Anniqsuqtı akiqsruuauruaq naglikssaaqtuk-srauniplugu tamatkunija isiǵaluaqani kamanautmińun.” ²⁷ Jesus-ŋum iłitchuǵipkaǵniǵik uqautigikkauruanik ińmigun iluqaitńi Agaayyutim uqałhińi, aullaǵniipluni makpiǵaańińi Moses-ŋum suli aglańitńiń iluqatiń sivuniksriqirit.

²⁸ Qallikamıj nunaaqqiuramun igligvijnmknun, Jesus pisuktuińaǵ-niqliq suq qaarjiińaǵniaqtuatun. ²⁹ Aglaan nutqaqtinniǵaak nipliqhutik, “Ittuallagiń uvaptikni. Taaqsisiaqsgaatigut.” Malikługik nayuǵniǵik. ³⁰ Jesus aquvinniqliq suq nıǵıqasıǵıǵukługik. Tigusikami qaqqumik quya-niǵaa Agaayyun. Avguqługu qaqquq qaińńiǵaa ilijknun. ³¹ Irratik ańmaqmata iłisagiásılıńiǵaak. Aglaan qıńińnaiqsiqniqsuq ilinjknıń. ³² Uquaqsińiqliq suq ińmiknun, “Uunaaqsaǵaluaqpińuk uummattiptikni uqaqatigipmatiguk tumitchaani suli karjiqsiplaqługu Agaayyutim uqałha

uvaptiknun.”³³ Maksrikhutik utiqtiqniqsuk Jerusalem-mun. Paqinnigaik qulit atautchich maligunaqtit katimaqatiaqtuat atlanik.³⁴ Tamatkua kati-maruat niplianiqsut, “Atanġuruuaq anitqinġniqsuq iłumun! Sagvignihsuq Simon-mun.”³⁵ Malġuk utiqtiqtuak uqautiniġaich atuumaruamik tumit-chaani suli qanuq iliġjeknik ilisaqsriżiġmiknik Ataniġmik avguipman qaqqumik.

Jesus Sagviqsuq Maliguaqtimiñum

³⁶ Malguk uqaqtitlugin taavrumiňa, tavraknatchiaq ataniq Jesus qichaaniktiqniqsuq akungatni niplutipluginich, “Tutqiutiqaqitchi!”

³⁷Tatamitchanniqsut atakkii tautukkasunniaghutin aliugtumik.

³⁸ Aglaan nipliutinigai, "Suvaata tupaktiqpis? Suvaata ukpiqsirnit-pisi?" ³⁹Tautuksigich argatka isigatkalu, Uvanaupiaqtuna, Aksigluna

13. Täkänsägen argala isigaat. Urajaapäätäjä. Tässä ilitchuğinyaqtus. Atakkii aliuqtuq timiqançitchuq sauniqangitlunilu uvaptuk.⁴⁰ Uqaqami taavrumija qiniqtikai argajmiñik suli isiga-minik. ⁴¹ Malığuaqtit ukpıgilguïñiigaatsuli aglaan qumiğusukhutır qviyasullapıaqhutinlu. Jesus-num apıqsuñiäge. “Uvana niqksraqaq

42 Aatchiignjaaq jigaamik jaalunmik 43 Tiguunpilugii niijinjaaqaa sivuigaatni

44 Tavra nipliutiničai. "Tamatkua ugautigikkatka ilipsitñunimma

“⁴⁴ Tavra ilpiutungial, “Tamatkua uqaatigikkaqta ilipsitnunimma nayuutiinggaqma ilipsitni, suapayaaq atuumaniagniplugu aglausimaruatun uvapkun maligutaksraja Moses-juum suli aglaajitni sivuniksriqirit suli Psalms-ni.” ⁴⁵Tavra aymagnigai isummattijich kaqiqsitsqupligich uqałhanik Agaayyutim. ⁴⁶Nipliutiniġai, “Taamna aglausimaruaq, Christ, Anniqsuqtı akiqsruutauruaq, nagliksaaqtuksrauruq tuquluniļu anitqiksuksraupluni tuquñjaruaniñ piñayuatigun uvlut, ⁴⁷suli atqagun tusaayugaagiksuaq quliaqtuakkaugisiruq isummitqiļikun suli natqiutikkauļikun killuqsauntiniñ iñuŋnun nanipayaaq, aullaġniiługu Jerusaleм-miň. ⁴⁸Ilisimaraugisirusi tamatkunuuna. ⁴⁹Tuyugisigipsi Irrusillautamik Agaayyutim akiqsruutigikkajanik. Utaqqiruksraurusi nunaaqqimi sañním pakkakna tikiññia thanuna glaan ilipsitnūn.”

Jesus Qilañmuutikkauruq

⁵⁰Jesus-ŋum annisiniġai nunaaqqimiň Bethany-m tujaanun. Tavrani isakluginch argajni piliutiksriñiġai maliguaqtini. ⁵¹Jesus agaayutil-laisa aullautikkauniqsuq pakmuña. ⁵²Maliguaqtit agaayyuviginigaat utiqhutijaasiiň Jerusalem-mun quviasullapiagħataqħutinj. ⁵³Ataramik agaayyuvikpaŋmiiniqsut [nanġaqħugu] quyapluu Agaayyun.

Uqałhich Aglaańi John-ŋum

Uqałhum Timiniłha

1 ¹Aullağniisaqqağatalığmi ittuq Uqalıq, Uqalıq iqataupluni Agaayyutmi, suli Uqalıq Agaayyutaupluni. ²Ilaa piqatauniq-suq Agaayyutmi aullağniisaqqağatalığmi. ³Taavrumuuna Uqalıkun Agaayyutim iñiqtağıgai supayaat. Atausriuraqunniň iluqaaniň iñiqtağıkkajaniň iñiqtaungitchuq ilaa piillugu. ⁴Uqalıq kanjigigaa iñuułhum. Taavruma iñuułhum iñuich qaggutigai, kanjıqsılıksrajanınun Agaayyutmik. ⁵Taamna qauma qaggutiruaq taaqtuamik, taaqtuam qamilguitchaa.

⁶Agaayyun kilgiruaksramik tuyuqaġniqsuq, iñujmik atiliŋmik John-mik, ⁷taivrumuuna qaumakun iñupnik uqautrityaqtitlugu. Aggiġniqsuq iluqaisa kilgutmik tusraatquplugich ukpiqsritquplugillu. ⁸John ilaa taivrumijaungitchaluaqhuni, aggiġniqsuq taivrumija qaumamik uqautrityaqhuni.

⁹Taimmataimña qauma ilumun aggiliġmiñi nunam iñuiñun kanjiq-sipchaityaqtaaq iñupayaanik nunami. ¹⁰Ilaa itman nunami, nuna iñiqtaupluni Ilaagun, naagasuli nunam iñuiñ ilitchuginggañigaat. ¹¹Ilaa ilamiñun tikitman, ilaiñ akuqtungitchaat. ¹²Aglaan ilaġiħ ukpiqsrip-lutij akuqtuiruat ilaanik, ilaan qitunġaġiliutipkaġai Agaayyutmun. ¹³Tamatkua aniñġitchut timim qitungiūħagun naagaqaa iñuum pisuħa-gun, aglaan anitqiññiqsut tuvraġlugu Agaayyutim pisuħha.

¹⁴Taamna taggisiqaqtuaq Uqałığmik iñuguqhuni akunnaptikni iñuuニアトク。Uvagut qiniğikput kamanautaa inuqtuummataitchuaq iñuaqqutrilikun suli ilumutuułikun. Taamna kamanaun piļiun Ilaan akuqtuağıgaa aapamiñiñ Igñituanjulığmigun. ¹⁵John-njum taamna uqautiginiğaa. Itnautigiplugu, "Taamna uqautigikkäga itnaqama, 'Taimña aggiqsuaksraq aqupkun kamanatluktuq uvañniñ, takku anigaluaqnaşa injaniksimaaqhuni.' " ¹⁶Inuqtusrimailığmiñiñ nagliktağmigun Ilaan piliutiqaatigut; iluqata ikayuğaatigut ikayutqigaqaqhuta iñuaqqutmi-

gun. ¹⁷Agaayyutim qaitchaa maliğutaksraq uumuuna Moses-kun, aglaan iňuaqqun suli ilumutuulıq Jesus Christ-kun aggıqsuk. ¹⁸Kia-unniin Agaayyun qıñingaqsimaitchaa, kisimi Atautchim, taavruma atrijuruam Agaayyutmi suli Aapam saniغاaniittuam, iňitchuğipkautigaa.

John Paptaaqtitchirim Nipliňha Christ-ئىنچىنىپلىنى

¹⁹Jew-ئىرۇرات Jerusalem-miň tuyuqağınmata agaayulıqsinik Levi-tkuayaaniglu apiqsrugiaqługu John kisuupmajaan, ²⁰itna kiggutiksraisuyaqani uqautiniğai nalupqinaiqługu, “Uvaja Christ-ئىنچىچىنە ئانىقۇتىكىسراوتاungitchuňa; Anniqsoqtiksrautaungitchuňa.” ²¹“Kisuuvitmi? Elijah-ئىچىچىنە?” John-ئىم kiuniğai, “Taavrumijaungitchuňa.” “Naaga taimňa Moses-ئىم uqautigikkaja sivuniksrıqirauvich?” John-ئىم piňigai, “Taimňaungitchuňa.” ²²Nipliutilgiňňigaat, “Uqautitigutmi kisuutilalaqnik. Uvagut kiggutiqaqtuksraurugut tuyuğiriptiknun. Qanuqamma nipliutigivich ilipkun?” ²³John kiuniğai, “Uvaja taimňauruňa uqağımakkaja Isaiah-m sivuniksriqim, itna,

İňuk tuqluqtuaq iňuiňlaamiň,
Itqanaiyautisių apqutiksraja Atanğum,
nalğuğlugu tumiksraja.”

Isaiah 40:3

²⁴⁻²⁵Taapkua uqqiraqtit tuyuuruat Pharisee-ئىرۇانىنى, John apiğilgiňňigaat, “Uvva, Christ-ئىنچىنىچىنە naagaqaa Elijah-ئىنچىچىنە, naagaqaa taimňa sivuniksrıqiraunungitchuvich, suvaata paptaağivich?” ²⁶John kiuniğai, “Uvaja paptaağutiqaqtuňa imikun. Aglaan akun-napsitňi qichaqtuq iňitchuğimaisaqsı. ²⁷Ilaa aqupkun sagviğisiruq. Uvaja siňilguyumiňaitchunjaunniň aluğutijnik.” ²⁸Tamatkua atuum-miňiqsut Bethany-mi Perea-mi Jordan taavanitchiajanı John-ئىم paptaaqtitchiviani.

Agaayyutim Ipnaiyaanja

²⁹Uvlutqikman John-ئىم Jesus qıñığıgaa utlautiruaq ijmiňun, aasrii upyakługu, “Uvvauña Agaayyutim ipnaiyaanja piigityaqtuňa nunam iňuiň killuutaatnik! ³⁰Ilaa taimňauruq uqautigikkaja itnautigiplugu, ‘İňuk imma aggığńiaqtuq akiaqtiksraşa. Kamanatluktuňa uvaýniň, takku ilaa anigaluaqnaňa injaniksimsaaqhuni.’ ³¹Uvaja nalugaluaqługu kisuugisiňha, tikiumaruňa paptaağusriqluňa imiğmik iňitchuğipkautigisrukługu Israel-aağmiunun.” ³²Uvva itnailiplugu John-ئىم ilisimarrigaa, “Uvaja qıñığıgaa Ipqitchuaq Irrusriq atqaqtuaq pakkamkaňa atrıqahuni tiňmiağ-ruurutun aasrii ilaaniitluni. ³³Kanıqsimanıňgitchaluaqğıga kisuutilaňa, aglaan Agaayyutim tuyuğirima imikun paptaağityaqluňa, uqautigaňa itna, ‘Ilvich qıñığisigiň Ipqitchuaq Irrusriq atqaqpan aasrii inillaguni

iñuymun, ilaa taimñaugisiruq paptaagiruksraq Ipqitchuakun Irrutchikun.³⁴ Aasrii uvaña qiniñanikkiga taamna atuumaruaq aasrii uqautigitlapugu Igñigilhagun Agaayyutmun.”

Jesus-ŋum Sivulliich Maliguaqtai

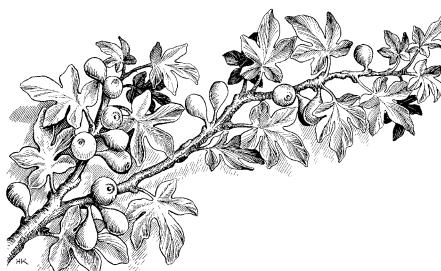
³⁵ Uvlutqikman John taraniilgiññiqsuq malġunnik maliġuaqtijmiňik piqasriqhuni. ³⁶ Qiñiqamiuq Jesus apqusraaqtuaq John-ŋum upyarjničaa, “Uvvauna Agaayyutim ipnaiyaaja.” ³⁷ Taapkuak maliguaqtik tusraaplugu taatnaqman, maliutinigaak Jesus. ³⁸ Jesus-ŋum kijiaqami, maliutiniq-makni qiniqługik apiginičik, “Sua pakikpitchu?” Taapkuak kiunigaak, “Rabbi, nani tukkuqaqpich?” (Taamnaguuq Rabbi mumiutiqaqtuaq ilisautrimik.) ³⁹ Ilaan kiunigaik, “Uvunjaġutik qiniġiatku!” Taapkuak utlauti’amik qiniġničaak nani irviqaqtalaaja, aasrii uvlivigiplugu. Sisamanun tuqtuq-taq iļiyuñnaqsiruami sassaq unnuksraaqman. ⁴⁰ Taapkuak tusraaplutik John-ŋum uqautaanik maliutiriuak Jesus-mik ilaqataa atiqaġniqsuq Andrew-mik, Simon Peter-m aniqatigiplugu. ⁴¹ Andrew-m sivulliuplugu paqilġaġničaa aniqatni Simon uqautiplugu, “Uvaguk paqitkikpuk Messiah” (mumiutiqaqtuaq Christ-mik naagaqaa Anniqsuqtimik), ⁴² aasrii Simon Jesus-muutiplugu. Jesus-ŋum qiniqługu nipliutinigaak, “Ilvichuvva Simon, iġnija John. Taiyuutinikkisirutin Cephas-mik” (mumiutiqaqtua-mik Peter-mik Iyaġajmigu).

Jesus Tuqlüiħha Philip-mik Suli Nathanael-mik

⁴³ Uvlutqikman Jesus sivunniġniqsuq Galilee-mugukhuni. Ilaan Philip paqitlugu nipliutinigaak, “Maliġuañja!” ⁴⁴ Philip-guuq Bethsaida-ġmiuju-niqsuaqtuuq Andrew-mlu Peter-mlu irviakni. ⁴⁵ Philip-ŋumli nalautlugu Nathanael, uqautinigaak “Uvagut paqitkikput taimña Moses-ŋum uqau-tigmakkha maliġutaksrani suli sivuniksriqirit uqautigikkajet. Ilaa Jesus-ŋuniqsuq, Nazareth-miu, Joseph-ŋum iġnija.” ⁴⁶ Nathanael-ŋum piñiġaa, “Qanusriq nakuuruaq aggitlava Nazareth-miñ?” Philip kiu-gaa, “Kiataamili qiniġiaqsaġu!” ⁴⁷ Jesus-ŋum qiniqamiuq Nathanael

utlautiruaq ijmiñun nipliġniqsuq, “Uvvauna Israel-aġġiupiäga-taq! Ilanni piitchuq pigiilaq.”

⁴⁸ Nathanael-ŋum apiqsruġniġaa, “Qanuqługu ilisimavija?” Jesus-ŋum kiugaa, “Philip-mun tuqluġaluaqtitnak qiniñiġikpiň atajiusrima’avich asrirriraqaqtua mi napaaqtumi.” ⁴⁹ Nathanael-ŋum kiugaa, “Ilsautrii! Ilvich Agaayyutim

(Jn 1.48)

Igñiginigaatin! Israel-aagmiut umialiginigaatin!”⁵⁰ Jesus-ŋum kiugaa, “Ilvich ukpiliqsiqpich qiniġni’apkiň sivuani ataani napaaqtum asirriraġaqtuam? Qiñigisirutin kamanatluktuaniq taavrumakja.”⁵¹ Jesus-ŋum nipliutipsaagnigai, “Iłumutuuruamik nipliutigpsi, Ilipsi qiniġisigaksi qilak aŋmaqpan suli Agaayyutim israġulgi mayutmuktuat naagaqaa atqaqtuat Iñuum Igñiñanun.”

Jesus-ηum Atlaŋnuqtitchiļha Imiğmik Misruqqumun

2 ¹Uvluk piñayuakun katchuutniaqtuak inniqsuk Cana-mi nunaaq-qimi Galilee-mi ittuami. Jesus-ŋum aakanja itmiñiisqut. ²Suli Jesus-lu maliguaqtiniļu aiyugaaqtaupmiñiisqut katchuutniaqtuaļnun. ³Misruğuutaat nuņupman, Jesus-ŋum aakanjan nipliutiničaa, “Ukua misruğuutaiqqsut.” ⁴Jesus-ŋum kiuničaa, “Tiliuqtaksraġingitchikma sut-quluja. Piviksraġasuli tikiumentchuq.” ⁵Jesus-ŋum aakanjan uqautiničai savaktit, “Piyumigiksi qanupayaaq tilikpasri.” ⁶Taraniguuq itchaksrat qattaliat iyagaich imiğnun inniqsut, atausriq immaqtutilaaqallaapluni iñuiññaqtun naagaqaa iñuiññaq qulit gallon-tun, Jew-ŋuruuat maligutaksrirrusriaġikkägmikkun iğġuutiksraqtuġvikaajich. ⁷Jesus-ŋum uqautiničai, “Immiqsigik qattat imiğmik.” Tarra immiñničai qaqluk-piuraqħugich. ⁸Taraknjaasrii Jesus-ŋum nipliutigai, “Taraknja qalusrilusri, niqiġpaktuat aŋalataat payuksiun!” Taapkua payuŋniġaat. ⁹Aŋalataata niqiġpaktuat uukamiuŋ imiq misruğuqtitaq naluničaa nakitññaqtatillaaja tamarruma misruqqum, aglaan taapkua savaktit qalusriuat imiğmik iljiſimaniġaat. Taavruma aŋalataata niqiġpaktuat tuqħuġniġaat uiksraun, ¹⁰nipliutiplugu, “Atlat autaaqtitchiraqtut misruġuġiñniksramik sivulliuplugu, aasrii aiyugaaktat imianikmata, akiitluŋniqsrämik piqaqtitkaqsiplugich. Aglaan ilvich itinniġiñ misruġuġiñniqraq isruanun-aglaan.” ¹¹Sivulliqliqpiānuplugu taamna quviqnaqtuaq savaaq Jesus-ŋum iñiqtagiñiġaa Cana-mi Galilee-miittuami. Ilaan kamanautni qiniqtiġiġaa. Aasrii maliguaqtaiñ ukpiġiliutipsaagniġaat. ¹²Tamarruma aquagun Jesus aakanju nukatchiajju suli maliguaqtij Capernaum-muŋniqqsut, taraniasriiñ itlutiñ ikituurani uvluni.

Jesus-ŋum Suaqluiyaiłha Agaayyuvikpauramik

¹³Jew-ηuruuat niqipagvikaaŋat atilik Apqusaakkaułigmik tikiyasri-ruq, aasriiñ Jesus Jerusalem-mun aullaġniqsuq. ¹⁴Agaayyuvikpaŋmi pakinniġaa iňuich tunniuqqařiruat aŋusalluŋnik ipnaiňiglu tiŋmiaġ-ruuranigu suli simmiqsuqtit maniŋnik aqappiruat manniqivinjimikni. ¹⁵Aasriiñ aklunaamik, ipiġaqtuusriqhuni uumaruapayaat aninniġai Jew-ηuruuat agaayyuvikpaŋatniň, manniqivinjich simmiqsuirit maniŋnik ulġutlugich, simmiqsuutinjich siamitlugich. ¹⁶Suli tiliplugich tunisiul-

(Jn 2.7)

laqtuat ti̱mياgruuranik itnaqhuni, “Tamatkua uvakja anitchigik! Aapaa tupqa tunisiuqqaiviguqnagul!”¹⁷ Maliguaqtaiñ itqaġniġaat uqaħiġ aglausimaruaq itna, “Agaayyu! Siqñigillapiatlıgma tupiġikkapnik iluqnauqsimsaaqtitkaaja.”¹⁸ Jew-ġuruat nipliutitqinjīġaat apiqsruutmik, “Sumik quviqnaqtuamik iñiqtaqaġutin qiniqtiinnayaqpiuj uvaptiknun nalauħhiñ taatnasriġaqavich?”¹⁹ Jesus-ġum kiugai, “Unauvva agaayyu-vikpak piyyaqupsiuŋ, piñasruni uvluni nappatqikkisigiga.”²⁰ Jew-ġuruat apiqsruġniġaat, “Piñasruni uvluni nappatqikkisiviuj? Malġukipiaq itchaksrani ukiuni nappaġniakkauruq agaayyuvikpak una!”²¹ Aglaan Jesus uqautigikka ja agaayyuvikpak atrijuniqsuq ilaan timaanun.²² Taamani tuquligmiñ anjutqikman, maliguaqtaiñ itqaġniġaat taatna uqaħha, arguaqqutaitlūgich aglausimaruat uqaħħich, suli Jesus uqautigikkanji.

Jesus Iżiġimħaj Iluqaisa Iñuich

²³ Jesus Jerusalem-mi ititlugu niġi pagħika ammi tagħġis iqqaqtu ammi Apqusraaq titauħiġ mik iñugi aktuat ukpiġiniġaat qiniqamisigik quviqnaqtu savaaġi. ²⁴ Aglaan Jesus-ġum iż-żumtu ugingiñiġai, atakkii ilaan iñuich iżiġimħa agħiġ kugħi. ²⁵ Iñuktigun kanjiqsipka għaż-qaqna hawni ingiñiġi suq, ilaan kanjiqsimma agħiġ kugħi iñuich isrummati jieħi.

Jesus-ŋum Iļisautriļha Nicodemus-mik

3 ¹Uvvaasriiñ inniqsuq iñuk atiqaqtaaq Nicodemus-mik, Jew-ŋuruuat sivulliuqtaiñ ilaļat, piqataupluni taapkunani Pharisee-ŋuruuani. ²Unnuat ilaļatni utlautiniqsuq Jesus-mun niplihuni, “Iļisautri! Ilitchuġigikput ilvich iļisautriksrauplutin tuyuuħiñ Agaayyutmiñ. Kia-unniñ piyumiñaitchai quviqnaqtuat savaat kisianik Agaayyutim piqasriumalugu.” ³Jesus-ŋum kiugaa, “Iļumutuuruamik uqautigikpiñ, iñuum anitqiñgisuaguni, Agaayyutim ajaayuqautaa qīñitlasriyumiñaitchaa.” ⁴Nicodemus-ŋum apiqsrulgiññigaa, “Qanuġuni iñuguaniktuaq anitqikkisiva? Nalupqinaitchuq, aakami iluanun isitqiaqsiyumiñaitchuq, aniħi tugliġitħlasrilugu.” ⁵Jesus-ŋum kiugaa, “Iļumutuullapliaqtauamik nipliutigikpiñ, Iñuk anitqiñgisuaguni imikun suli Ipqitchuakun Irrutchikun isitlasriyumiñaitchuq Agaayyutim ajaayuqautaanun. ⁶Tamatkua aniruat iñupjniñ iñugruiňaurut. Tamatkualiasrii kisiisa Ipqitchuam Irrutchim anitqiksitañi iñuugisirut Ipqitchuakun Irrutchikun. ⁷Quviġusuutiginagu nipliutiga, ‘Anitqiksuksraupiaqtausri’. ⁸Anuġi igliqaqtuq napmupayaġuka mi, ilipsiasriiñ tusraapluq anuġim siġrujñiña, aglaan iļisimatlaitchiksi nakiñ aggħiha unniñ napmuħha. Taatnatun kiñapayaaq ittuq animaaqtaaq Ipqitchuakun Irrutchikun.” ⁹Nicodemus-ŋum apiqsrugniñigaa, “Qanuġuni taatniitlagisiva?” ¹⁰Jesus-ŋum kiugaa, “Ilvich iļisautrau-galuaqhutin Israel-mi taamna naluniqpiuż? ¹¹Iļumutuullapliaqtauamik nipliutigikpiñ, Uvagut uqagaqtugut iļisimakkaptiknik suli iļisautriqa-tugut qīñikkaptiknik. Aglaan nallipsi uqałiqput akuqtuġummataitħħaa. ¹²Ilipsi ukpiġingħitchipsitnā uqautikapsi nunakħaqtatigun; qanuġusri ukpiġitħlasrigisivisitnā uqautigupsi pakmakħaqtatigun? ¹³Kiñauṇniñ pakmuja mayuqsimaitchuq, aglaan Iñuum Igħniżja atqaqtuaq tatpakkma-jja. ¹⁴Moses kivikmatun nimiġiānejjaq nappaqtamun suviksraiħlaami, taatnatun Iñuum Igħniżja kiviktaksraugisiruq. ¹⁵Kisupayaaq ukpiqsrilpluni turviñktuaq ilaanik isruitchuamik iñuugisiruq.

¹⁶“Agaayyutim nunam iñui piqpagivagitħugħiċċi, Igħnitudun aatchuutigi-niñgħaa. Kisupayaaq ukpiqsrilikun turviñktuaq ilaanik tuquyumiñaitchuq, aglaan isruitchuamik iñuugisiruq. ¹⁷Atakkii Agaayyutim Igħniñi tuyuġinġitchaa atanniqsuqtautquplugu nunam iñuiñun aglaan anniq-suqtautquplugu iluqaitnun. ¹⁸Kisupayaaq ukpiqsrilpluni tunħajviñiktuaq Igħniżjanik, atanniusrıaksraitchuq. Aglaan ukpiqsriligniġiħiħhaq atanniqsima-aħnejn, takku ukpiqsrilikun tunħajviñiksimaħluni Agaayyutim Igħnituġġiġi kieni. ¹⁹Taatnailiġplugu taamna atanniusrıaksraq ittuq, qauma nunam iñuiñun tikitman. Aglaan iñuich piqpagitlukkaat taaqtaaq taavrūmaka ja qaqmamiñ, takku ilixx ħarrusriñksimmaqħutij pigiit-chuamik. ²⁰Kisupayaaam irrusiñksimmaqħuam pigiitchuakun qauma

uumigigaa, suli utlautisrutlaitchuq qaumamun, takku ilaan irrusrıgiliutikkani piginchuaq sagviqunqitługu. ²¹ Aglaan kisupayaaq irrusrıñikkami ilumutuuruamik qaumamun utlautiraqtuq, taavrumuja qaumamun sagviumatquplugu irrusrıgiliutikkani tupiksriłikun Agaayyutmik.”

John Paptaaqtitchiri İlisiimaraułha Jesus-kun

²² Taavruma aquagun Jesus-lu maliguaqtiniļu aullağniqsut nunajanun Judea-m. Tarani ittuallajniqsuq iliritñi suli paptaagipluni. ²³ John-tuuq paptaaginiqsuq Aenor-mi uñasriñgitchuamiň Salem-miň, takku imǵuk-kaqhuni tamanna. İnuich utlaagaqlugu ilaan paptaaqtaǵnígai. ²⁴ John taamna isiqsimaitchuqsuli isiqsivijmun.

²⁵ John-ŋum maliguaqtaiň iļanjich uqaksraqtuaqsiňiqsut Jew-ŋuruatlu taavrumuna ipqiqsakkaułikun. ²⁶ Aasriiň John-mun utlautiplutiň uqautiplugu, “İlisautri! Arjun itqaǵiviuň Jordan-ŋum igluani piqatigikkan, ilvich uqautigikkan? Ilaa paptaaqiaqsiruq, aasrii iňuum iluqani utlakkaa!”

²⁷ John-ŋum kiuniǵai, “Kińaunniň sumik piqaǵumiňaitchuq, Agaayyutmun qaitchińgunnani. ²⁸ İlipi İlisiimarigigipsi nipliçsimalłapkun ‘Uvanya Christ-ŋungitchuja, aglaan ilaan sivuani tuyuumaruja,’ itqanaiyauttyaqtitługu. ²⁹ Nukatpiaq katchuutniaqtuaq niviaqsiam uiksrautigigaa. Nukatpiam ilau-raaja qichaqatauraqtuq naalaǵniplugu, quviagliplugu tusraalha nukatpiam katchuutniaqtuaq nipa. Taatnatun quviasrulıǵa naammatigiruq. ³⁰ Ilaa piǵuqtuksraruq kamanaqsitługuni, uvańjasrii nuimaiǵluňa.

Ilaa Aggiqsuaq Qılajmiň

³¹ “Ilaa aggiqsuaq pakmakja iluqaitñiň kamanatluktuq. Nunakpjajtaǵli iňułhińaupluni nunamiittuańjuruq, nunakpjajtanik nipiqaqhuni. Ilaa aggiqsuaq qılajmiň kamanatluktuq iluqaitñiň. ³² Aasrii uqautigigaa qıńikkani tusraakkaniļu, aglaan kisupayaat uqańha akuqtungitchaat. ³³ Kiaakuqtiruam uqańhanik nalupqigingiǵaa Agaayyutim ilumutuułha. ³⁴ Taavruma Agaayyutim tuyugíkkajan Agaayyutim uqańhi uqaǵigai, takku Agaayyutim qaitchiplugu inuńjaiqługu Ipqitchuamik Irrutchiǵmiň. ³⁵ Aapam Iğńiňi piqpagiplugu aasrii supayaat aatchuutigigai ilaanun. ³⁶ Ilaa ukpiqsiruaq Iğńiǵmik isruitchuamik iňuułiqaqtuq, aasrii tupiksriñgitchuaq Iğńiǵmik iňuułiqaǵumiňaitchuq. Aglaan Agaayyutim qinnautaa nayutigisiruq ilaani qajanvak taimurja.”

Jesus-lu Ağnaǵlu Samaria-ǵmiu

4 ¹ Pharisee-ŋuruat tusraaniqsut Jesus iňunnatluqaqsiňiplugu paptaaqitlukhuniļu John-miň ²(Jesus ilaa paptaaqtingitčaluaqtitługu, aglaan maliguaqtai). ³ Jesus-ŋum tusraa'amiuň uqaǵikkaǵat, Judea-miň aullağniqsuq Galilee-mun utiqhuni.

⁴Utilığmiñi taavrumani Samaria-kuaqtusrauniqsuq. ⁵Tikiññiqsuq Samaria-m nunaqqiyanun atiqaqtuamun Sychar uñasriñgiñniqsuamun nunajaniñ Jacob-ŋum qaisajanıñ iğñigmiñun Joseph-mun. ⁶Jacob-ŋum nivviaja taraniinniqsuaq. Aasrii Jesus iglualıgmikniñ iñiqtuqhuni, nivviam saniqaanun aquvinniqsuq, uvluq qitiqquqman. ⁷Samaria-ǵ-miu ağnaq aggigñiqsuq imiqtaǵiaqhuni. Aasrii Jesus-ŋum nipliutiniǵaa, “Imiksriy়ja!” ⁸Immali maliǵuaqtai nunaqqimujniqsut niqiksramiknik tauqsigiaqhutij. ⁹Ağnam Samaria-ǵmium nipliutiniǵaa, “Ilvich Jew-ŋurutin aasrii Samaria-ǵmiuŋupluja. Qanuqhutin injipiña imigukhutin?” (Uvvatakku Jew-ŋuruat piqatiqatlaitchut Samaria-ǵmiunik.) ¹⁰Jesus-ŋum kiugaa, “Ilısimagupku Agaayutim aatchuutiksraja suli kisuulla injiqtigkaqpich imiksritqupluni injigayağıñ, aasrii Ilaan qaitchilutin iñuunaqtuamik imigmik.” ¹¹Ağnam nipliutigaa, “Ilvich qattaitmiutin, aasrii nivviaq itipmiuq. Nakiñmi imiq iñuunaqtuaq pińayaqpiuŋ?

¹²Jacob-ŋum sivulliaptä uumiya nivviamik piqaqtitajatigut, qitungaiñlu suli pamısaanjisa imigvigimakkaqatnik. Ilvich Jacob-miñ kamanatluktuajunasrugivich?” ¹³Jesus-ŋum kiugaa, “Kińapayaaq imiqtaaq imigmiiñ uumakja imigulitqikkisiruq. ¹⁴Aglaan kińapayaaq imigmiiñ aatchuutiksramniñ imigumi imigulitqińñiangitchuq, takku imiq aatchuutiksraǵa itkisiruq ilaani suvliktuatun nivviatun imigmik iñuunaqtuamik, piqaqtillugu ittuksramik isruilaamun iñuułigmun.” ¹⁵Ağnam nipliutigaa, “Taavrumija imigmik qaitchijja, imigulitqińgitchumuujali unniñ uvuňa imiqtatqińgitchumuujja.” ¹⁶Tarra Jesus-ŋum nipliutiniǵaa, “Aullaǵutin uqauityaǵuŋ ilaqatin pakma nayuqtigikkan, aasriiñ uvuňatqigutik.” ¹⁷Ağnam kiuniǵaa, “Ilaqataitchuja.” Jesus-ŋum kiugaa, “Ilvich nalauuttutin nipliqavich ilaqataiñniplutin. ¹⁸Ilvich ilaqatniktuqsimarua-mi tallimani, aasrii nayuqtigikkan pakma nalaullugu ilaqatiginǵitchiñ katchuusrimaitchiñ. Taatnaqvavich nalauuttutin.” ¹⁹Ağnam nipliutigaa, “Taatnailiplugu ilisimmatiqagańiqavich kańiqsigiga sivuniksırırauhiñ. ²⁰Samaria-ǵmiut sivulliavut agaayumaǵuрут uumanı ińgimi aasriili ilipsi Jew-ŋuruani uqaǵaqqtusri iñuich agaayumaqtusrauniplugich Jerusalem-mi.” ²¹Jesus-ŋum nipliutiniǵaa “Agnaaq, ukpijijja, Piviksraq tikitkisiruq iñuich agaayuvigitlaigńiaqmatrių Aapa uumanıunniñ ińgimi naagaunniñ Jerusalem-mi. ²²Samaria-ǵmiusri ilisimanǵipiagiksi kisumun agaayumaalıqsi; uvagut aglaan Jew-ŋuruani ilisimagikput kisumun agaayumaalıqput, takku iñuich anniqsuqtiksrajet Jew-ŋuruaniñ kańiqaqtuq. ²³Aglaan piviksraq tikisaaqtuq, pakmaunniñ tikiumaaniktuq, ilumun putqataǵviqaqtuat agaayumaǵviginiaqmatrių Aapa Ipqitchuakun Irrutchikunlu ilumutuulikunlu. Takku Aapauruaq piqaǵuktuq iñuich agaayumaǵviginiaqtuanik ińmiñun taatnailiplugu.

²⁴Agaayyun Irrusriuruq. Tamatkua putqataǵviqaqtuat ilaanik agaa-

yumaaqtusraupiaqtut Ipqitchuakun Irrutchikunlu il̄umutuułikunlu.”

²⁵Ağnam nipliutiniğaa, “Uvaja kaniqsimagiga Messiah taiyuutilik Christ-mik aggisagsaqmaruaq. Ilaan aggigumi uqautisraqumakkañatigut supayaamik.” ²⁶Jesus-ŋum nipliutigaa, “Uvaja uqaqatin Ilaanjuruja.”

²⁷Taatnaanigmiglu tarani Jesus-ŋum maliguaqtai utiğniqsut. Atqunaq quviğutchañiqsut Jesus ağnamik uqaqatiqağniqman. Aglaanguuq nalliyata nipliutingiññigaa ağnaq, “Sumik pisukpich?” naagaqaa apiqsrun-giññigaat Jesus, “Suvaata ağnamik uqaqatiqaqpich?” ²⁸Tarakja ağnam imiqtautni unitlugu, nunaaqqimun utiğniqsuq, uqaaqsipluniasriiñ iñuñ-nun, ²⁹“Maligluja qiiñgiaqsuuj iñuk uqautriga suraǵalipayaamnik. Ilaa Christ-ŋungitchaluaqpa?” ³⁰Tamatkua uniññigaat nunaaqqiq utlautiplutin Jesus-mun.

³¹Taatnałhatniguuq, maliğuaqtaiñ Jesus uqapsaağniğaat, “Ilısautrii, niğ-giññ!” ³²Ilaan kiuniğai, “Niqautiqaqtuña il̄isimanğısapsitník.” ³³Taatnaqman maliğuaqtai avatmun apiqsruqtautiaqsiñiqsut, “Iñuum una payunğitchalaugniqpaun niqiksramik?” ³⁴Jesus-ŋum nipliutiniğai, “Niqautiqaqtuña tupiksrlıigmik tuyuğirima pitqutanik suli itqanalıiksrajanik savaam qaisajan iñiqtağıtquplugu.” ³⁵“Uqaqtaqtusri, itnailiplugu nautchiiviksugun, ‘Sisamani tatqiñi ittaqtuq katitchiviksraq.’ Uvajali nipliutigipsi, qiiñiqtuallautaqsigik nauruat pakma piñjuqtuat katitaułhiñaağquhutiñ. ³⁶Iñuk kipripluni katitchiruaq akiññagaqtuq katitchiliğmiñi nauruanlik isruitchuamun iñuuḥigmun, atunim aasrii nautchiiruağlu kipriruağlu quvia-sruqtigiiķisisiplutik. ³⁷Uqautauraq il̄umutuuruq itna, ‘Iñuk nautchiiraqtuq atlám aasrii kipiplugu, katitlugu mukkaaksraq.’ ³⁸Uvaja tuyuğipsi kiprili-sri katitchitquplusri nautchiivijmi savaaqağvigimaisapsitníi atlat savaaŋatni aasrii piññagusri taipchua savaaŋatniñ.”

³⁹Samaria-ǵmiut iñugiaktuat nunaaqqimikni ukpiqsriiñiqsut Jesus-mik ağnam itnałhagun, “Ilaan uqautigaaja supayaamik atuqsimakkamnik.” ⁴⁰Taatnaqługu Samaria-ǵmiut tikitñamitruj, ittuallaquaqsiñigaat ijmikni. Jesus-ŋumaasriiñ malgūnji uvlujni nayuğniğai. ⁴¹Iñugiaksiłaağniqsut ukpiqsriurat ilaan uqauttutaigun. ⁴²Aasrii ağnaq uqautiniğaat, “Ukpiqsriiñiqsugut ilvich niplihiñaağingisapkun aglaan uvaptiknik tusraap-lugu, il̄itchuğigikput il̄umutun anniqsuqtiksraułha nunam iñuiñik.”

Jesus Mamititchiñiqsuq Aŋalatchirim Iğñiñjanik

⁴³Kiñuagun malgük uvluk Jesus aullağniqsuq Galilee-mun. ⁴⁴Ilaan il̄isimagaluaqługu, “Sivuniksriqiri kamakkusriaqatlaitchuq iñimi nunamiñi,” aullağvaginiğaa. ⁴⁵Galilee-mun tikitman iñuich pağlaniğaat, qiiñianıkługu supayaaq savaağikkaña niğiqpagvikaami taggisıqaqtuami Apqusaakkaułigmik, takku iliñittuuq utlautiniqsut niğiqpagvikaamun Jerusalem-mi.

(Jn 4.38)

⁴⁶Taatnaqhuni Jesus utitqin̄niqsuq Cana-mun Galilee-mi ittuamun, sivuani imigmik misruuguqtitchivijmiñun. Aasrii Capernaum-mi inniq-suq aŋalatchiri iğñiqaġniqsuaq atniġñaqtuamik. ⁴⁷Tusraa'amiun Jesus tikitlugu Galilee-mun Judea-miñ, utlaklugu apiqsruġniġaa Capernaum-muglugu iħuaqsipkaġayaítmajaan iğñi tuquħiňaagħuqtuaq. ⁴⁸Jesus-ŋum nipliutiniġaa, "Nalliqsiunniñ tarra ukpiqsriyumiňaipiaqtuq, qinīga-luaqani kamanaqtuāniglu savaanik quvinqaqtuāniglu." ⁴⁹Aŋalatchirim kiulgiňniġaa, "Malixxa, qitungħauraġa tuqgħaluaqtitnagu!" ⁵⁰Jesus nipliutigaa, "Aullaġiñ, iğñiġiñ iñuugisiruq!" Taavruma iñnum Jesus-ŋum nipliutaa ukpigiplugu aullaqniqsuq. ⁵¹Aŋilaatmuktitledu savaktaiň paaqniġaat tusraapkagħiaqlugu "Iğñiġiñ iñuugaqsiruq." ⁵²Apiqsruġniġai qanġaqħlaan iğñi iħuaqsitmuaqsipmajaan. Taapkua kiuniġaat, "Ikpaksraq uvluqpaguġniġiñiñ atautchimun il-lyuqnaqsipman uunaqħuutaiqsuq." ⁵³Aaparuam iłitchuġiñiġaa atuummiżha taivrumani sassaġniġmi Jesus-ŋum nipliutikmani, "Iğñiġiñ iñuugisiruq," Taatnaqhuni ukpiliġniqsuq, suli iluqaġmiż tupiqatipayaanji. ⁵⁴Taavruma tugħiġiġiġaa quvinqaqtuāq savaarja Jesus-ŋum Galilee-mukman Judea-miñ.

Jesus-ŋum Mamititchiħha Atniġñaqtuamik Narvauram Siñaani

5 ¹Aquagun tamarruma Jew-ŋuruat niġiqpagħvikaajat ilgiñniq-suq. Aasrii Jesus-tuuq utlautipluni Jerusalem-mun. ²Taamani Jerusalem-mi Ipnaich Paanatni narvauraqqaġniqsuq tallimanik quligħutilik. Hebrew-tguuq uqajatigun taiyuutiqaġniqsuq Bethzatha-mik.

³Iñugiallapiaqhutij iñuich atniğñaqtuat nalaniqsut tamatkunani quliğutit atinjitiñi qiñitlaitchuat, pisrutlaitchuat, suli auliyatlilat taqqiplutij imqum ilıqsraqtılıksrajanik. ⁴Uvvaguuqtakku qakugulitchiaqlugu Agaayyutim israigulgan imiq ilıqsraqtitağniqmagu aasrii sivulliq atniğñaqtuanıñ kiñilgaaqtuaq ayalataupkaqqaqqlugu imiq mamituraqnaqtaq qanusripayamik atniğñaqtqaqgaluaŋŋaŋmi. ⁵Iñugguuq atniğñaqtuaq iñuiññaq akimiaq piñasruni ukiuni tarani itmiñiqsuq. ⁶Jesus-ŋum qiñignigaa nalaruaq suli kaniqsiplugu ilaan atniğñałha takiruami, aasrii nipliutiniğaa, “Iluaqsisukkaluaqpich?” ⁷Atniğñaqtuam kiuniğaa, “Uvaja kiñisaitchaqtua imiq ilıqsraqtitaupman. Takanujägniaqtituja atlasm sivulliugağıgaaña.” ⁸Jesus-ŋum nipliutigaa, “Makillutin, ikivgatın tigulugich pisrugiñ.” ⁹Taimmaiññaq taamna mamitauniqsuq; ikivgani tiguplugich, pisruŋniqsuq.

Uvluq tamanna taavruma atuummivia Jew-ŋuruat minguiqsiagviginigaat. ¹⁰Taatnaqlugu Jew-ŋuruat nipliatiaqsiñigaat iñuk iluaqsikkauruaq, “Ugluvak minguiqsiagvivuruq. Atuqtaksrapniknun akitňautiniqsutin ikivgäpnik akiyaqavich.” ¹¹Ilaan kiuniğai, “Taivruma iluaqsiplukaqtima uqautigaaña, ‘Ikivgatin tigulugich pisrugiñ.’” ¹²Taapkua apiqsruñigaat, “Kia taatnaquvatin?” ¹³Aglaan taavruma iluaqsikkauruam ilitchugingiññigaña kisuutilaaanja, atakkii Jesus tamaakja piigñiqsuq iñugiakpagitluni tamanna. ¹⁴Aquagun taavruma Jesus-ŋum paqinnigaña Jew-ŋuruat agaayyuvikpanyatni aasriiñ nipliutiplugu, “Atanjii. Pakma iluaqsirutin. Killuqsaqtaqiqñiaqnak. Takku killuqsaquvich pigiitluktuaq tikitpiaqtuq ilipnun.” ¹⁵Taavruma iñuum aullaqami Jew-ŋuruat uqautiaqsiñigaat Jesus-ŋuniplugu iluaqsiplaqtini. ¹⁶Taavrumiňa piqusriqhutij Jew-ŋuruat piyuagaqsiñigaat Jesus, ilaa iluaqsiñiplugu minguiqsiagvium uvluani. ¹⁷Jesus kiuniğai, “Aapaga savaktuq ataramik iñiqlugu, suli uvaŋaptuuq savaktuksraupmiňa.” ¹⁸Taavruma nipliutim Jew-ŋuruat sivunniqsiillapiägnigaña tuqqutchuklugu, taavrumuunałhiñaungitchuaq minguiqsiagvium atuqtaqsraigun aglaan nipliħagunlu Agaayyutmik aapaqaqnipluni suli atriliutipluni ijmiñik Agaayyutmun.

Iğniğuruam Ayalatchiļha

¹⁹Jesus kiugai, “Uqautigipsi ilumutuuruamik itna, Iğniq iñiqtaqatlaitchuq ijmiġułhiñaq. Ilaa savaaqagaqtuq taavrumiňa qinikkaġmiňik Aapani savaaqaqman. Supayaamik Aapauruaq iñiqtaqaqman, Iğniqantuuq savaaġiraġigaña. ²⁰Aapam Iğni urriqsuutiraġigaña iluqaanik savaaġitlakkaġmiňik, atakkii piqpagiplugu. Ilaan işisautigisiplugu kamanatluktuanikun-niiñ tamatkunakja iñiqtaġikkaġiñiñ, ilipsi quviġusrullapiatlasrıļusri. ²¹Atriplugu Aapaa aqipchairoġiħa tuqruuanik iñugutqiļigmun, taatnatullapiaq Iğni ja qaitchitlaruq iñuuligmik tamatkunuja pisukkaġmiňun.

²²Aapaşa ijmiňik atanniqsunǵıhuni, aglaan Iğńi qaitchianinjińaa atanniilıǵmik. ²³Taatnaqhuni iluqani kamakkun itkisiruq Iğńiňanun atrılıgu iňuich kamaqsrıňhat Aapaşjanik. Kiňapayaaq kamakku-taitchumi Iğńiňanun kamakkutaitmiuq Aapaşjanun tuyugıraanun.

²⁴İlumutuullapiaqtuamik uqautigipsi, Kiňapayaaq tusraaruqaq uqautimnik suli ukpiqsriruaq tuyugırımnık piňnaktaqtuq isruitchuamik iňuulıǵmik. Taamna atanniqsıuyumiňaitchuq, aglaan pituǵaaniktuq tuquňalıǵmiň iňuulıǵmun.

²⁵“Uqautigipsi ilumutuullapiaqtuamik, Piviksraq tikiňňiaqtuq, ami tikiumaaniktuq tuquňaruat tusraalıksrajat nipaanik Iğńiňan Agaayyutim, aasrii tamatkua tusraaruat iňuuniaqtut. ²⁶Atriplugu Aapauruaq Ilaa kaňiuruaq iňuulıǵmi, taatnatun Aapauruam inillakkaa Iğńiǵikkani kaňiut-lasriplugu iňuulıǵmi. ²⁷Suli qaitchaa Iğńi nalaullugu aňjalatchılıksramik atanniqsuilıǵmik, atakkii Ilaa Iňuum Iğńiǵiplugu. ²⁸Taamna quvíǵusruutiginagu, piviksraq tikiňňiaqtuq tuquruat iluqatiň iluviğni tusraagisiňhat nipaanik. ²⁹Aasrii ilińich aňitqiglutıň iluviğniň, tamatkua savaağiksuat aňilutiň iňuulıǵmun suli tamatkua savaağiitchuat aňilutiň sivuuǵanaqtua-mun atanniqsıuviksraǵmiknun.

İlisimarit Jesus-kun

³⁰“Sumik savaaqagaǵumiňaitchuja uvapkuiňa. Uqausriusriaǵa tuvraqlıugu Agaayyutmiň atanniiraqtuňa. Taatnaqhutıň atanniutitka nalaunıjarut, tak-ku pisułapkun itingitlıugu, aglaan tuyugırıma pisułhagun. ³¹Uvapkuiňa uqaqsıǵnıňaǵuma, iňuich ukpiğıyumiňaitchaat ilumutuunılıugu. ³²Aglaan ittuq uqautigiriga, uqaqtuaq ilumutun uvapkun. ³³Ilipsi tuyuqaqapsi iňuń-nik kaňiqsiuqtuksranik John-mun Paptaaqtitchirimun, ilaan uqautigaasri taavrumuuna ilumutuuruamik. ³⁴Iňuńmik ilisimariqaǵnanǵitchaluaqļuňa, aglaan taamna nipliutigigiga ilipsi anniqsuqplusri. ³⁵John atriqaqtuaq nannimik ikimaruamik qaummaǵiksıplugu, ilipsipsuuq sivikitchuami taimani quviagigiksi qaumagikkaja. ³⁶Aglaansuli uvapkun piqaqtuňa ili-simarimik kamanatluktuamik John-ňum ilisimaraulhaniňunniň, makua savaat iňiqtägikkäǵma, Aapaa qaisańiň savaağitquplugich itqanaiǵlıgich tamatkua nalupqinaiqsrıǵaat Aapamun tuyuǵılıǵa. ³⁷Aapauruaqtuuq tuyuqaqtuaq uvajnik uqaqtuq tamarrumuuna, ilipsi tusraangıaqsımaıtcha-luaǵiksi nipaa unniň kigiňa ja qiniǵlıugu. ³⁸Ilipsi uqauttutai piginítlıgich unniň ukpiğıngitlıugu taamna tuyugıkkaja. ³⁹İllisaágigisi uqałhich aglausı-maruat iňuulıǵmik isruitchuamik paqitchiňasugiplusri. Tamarra tamatkua uqautiqaqtuat uvapkun, ⁴⁰aglaan piyummataıtchusri uvajnun utlautisrugu-sri aasrii piňnagusri iňuulıǵmik uvapkun.

⁴¹“Nańgaqsıulıksraq iňuńniň qiniǵıniaǵagingıtchiga. ⁴²Aglaan ilisimagiksi, suutnaǵıngıtchiksi piqpaksrıňıq suvaluk Agaayyutim piq-

paktaşa. ⁴³ Aggiqsuňa Aapaa aŋalatchisaagun aasii akuqtungitchipsitňa. Naagasuli iňuk kiňa aggiqpan iňmi saňjimigun, ilipsi akuqtugniağıksi. ⁴⁴ Ilipsi nangautisruuruani avatmun aasriiň suliqutigingitchiksi nangausriaksraqsi Agaayyutmiň kisianiň. Qanuğusrimi ukpiqsriňiaqpisi? ⁴⁵ Isrummatiginagu uvařnun patchisiquitigisiňilusri Aapaanun. Moses-ňum patchitri sagviummigaa, taimňaami Moses ilipsi tunňavigikkaqsi. ⁴⁶ Iľumun ukpiğiniğupsiuň Moses, tunňaviginayaqmigipsitňa ukpigiluňa takku ilaan aglaktigun uqautigigaňa. ⁴⁷ Aglaan aglaaġikkajı ukpiğinğıńapsigik, qanuğusri ukpiqsrigisivisi uvaňa uqałimnik?”

Jesus-ňum Niğipchaiňha 5,000 Aŋutinik

6 ¹ Taavruma aquagun Jesus ikaaŋarauq taagatchiajanun narvanjan Galilee-m. Taamna narvaq taggisiqaqmiuq Tiberias-mik. ² Iňugiallapiaqtuat maliglňiňgaat, atakkii iliňisa qiniqlugich quviq-naqtuat savaanji iňuaqsiraǵaiňlikun atniňnaqtuanik. ³ Jesus qimiňaamun mayuqhuni, aqvinniqsuq maliguaqtinilu. ⁴ Jew-ŋuruat niğiqpagvikaanat taggisiqaqtaq Apqusraaqtitaulıǵmik tarani qalliniňqsuq.

⁵ Jesus qiniqlugich iňugiallapiaqtuat iňuich utlautiruat iymiňun nipliutiniňgaa Philip, “Nakiň tauqsiǵayaqpisa nigisuiǵutiksrajanatnik ukua iňuich?” ⁶ Taavruminjaguuq nipliutiniňgaa Philip wuktuaqlugu, Jesus-ňum ilisimaanik-kaluqaqlugu suňiksranı. ⁷ Philip-ňum kiuniňaa, “Malǵuk kavluyutik akiaknik naamayumiňaitchut qaqqiaqsisigisäǵuptigik iňullaa mikiruoramikunniň niňiyumiňaqsılıgu.” ⁸ Maliguaqtit ilaňata, Andrew, Simon Peter-m aniqataa, nipliqsuq, ⁹ “Uvvauvani nukatpiągruk piqaǵniqsuq tallimanik qaqquuranič barley-nik suli qaluuraanjnik. Aglaan suugisivat taapkua itna iňugiaktigiruam iňuňmi?” ¹⁰ Jesus nipliutigai, “Iňuich aqvuititchigik.” Ivigaaļupluniguuq tamanna. Iňuk iluqani aqvinniqsuq. Aŋutihiňat 5,000-siyujnaq.

¹¹ Jesus-ňum qaqqiaq tigu'amiň, Agaayyun quyanigaa agaayupluni, au-taaǵutaupluniasrii iňuňnun aqappiruanun. Taatnatunsuli iňiqtaqagniqsuq qalukkun. Aasrii iluqatinj nigiňiqsut pisuigataqhutinj. ¹² Nigisuillakmata, Jesus nipliutigai maliguaqtini, “Ilačupayaat katitchigik aasrii iksisrujaqasri.” ¹³ Katitchi'amiň, immiňiňgaich qulit malǵuňnik aguupmaich ilakuatnik tallimanič barley-niň qaqquuranič iňuich niğgivigikkajanatniň. ¹⁴ Iňuich qiniqamitruj quviqnaqtaq savaaq Jesus-ňum iňiqtanya nipliğniqsut, “Iľumutun una ilaaňuniqsuq. Tarra sivuniksriqirauniqsuq aggiqsuksrautauruaq nunam iňuiňun.” ¹⁵ Jesus-ňum kaňiqliňigaa iňuňnun umialiguqtinniaľiksranı nunuriliuni. Taatnaqhuni unitlüğich aullaumiugallaňniqsuq qimiňaanun kisimi.

Jesus-ňum Pisruňha Imǵum Qaaňagun

¹⁶ Unnuksraaqman maliguaqtai narvamun utlautiniqsut. ¹⁷ Umiamun iki'amiň utiaqsiňiqsut Capernaum-mun ikaaqlugu narvaq. Unnuağuqman

Jesus-ŋum utlanğıññigaisuli. ¹⁸Anuǵıguutiqpauraǵniǵai qailǵuutiplugich. ¹⁹Maliǵuaqtit iputlutıj piňasrunik naagaqaa sisamanik mile-lanik iglia-nigmiullu, qíńiaqsińiǵaat Jesus pisruktaq imígmi qalliruaq umiamun. Aasrii ilinjich iqsitchallapıaǵniqsut. ²⁰Jesus-ŋum nipliutinigai, “Iqsińasri! Uvajauruja.” ²¹Taapkua ikiyumaliqsiapiaǵniǵaat, aasrii ikipman taim-maińaq umiam tikińjaniktiǵnigaa sivuniǵikkani.

Jesus-ŋum Qaqqianjuǵha Iñuulıǵmi

²²Uvlutqikman iñuich iñugiaktuat aullaǵitchuat tamaaniajanıñ narvam, ilıtchuǵiniǵaat atausrisualuk umiaq taraniitilaajanik. Jesus aullaqataunǵı́ha maliǵuaqtimigun suli itqaǵiniǵaat kisimiń maliǵuaq-taiń aullałhat. ²³Atlat umiat Tiberias-miń tulaagaqsińiqsut qanıjanun niǵıqpagviata Atanǵuruuaq agaayutrianikman. ²⁴Iñugiaktuat kapiqsi-ma'amitruj Jesus taraniingińha unniń maliǵuaqtai, umianun ikiplutıj Capernaum-mun aullaǵniqsut pakaklugu. ²⁵Narvam igluani iñuich Jesus paqitnamitruj, nipliutiniǵaat, “Ilısaautri! Qañaaglaan mauńaqpich?” ²⁶Jesus-ŋum kiugai, “Iłumutuullapiaqtuamik nipliutigipsi, paqitkipsitńa takku niǵıllapsigun qaqqiamik pisuiǵataqhusri piqutigitlusruńjaq nagich qıńikkasri quvíqnaqtuat savaatka sańnjigikkapkun. ²⁷Sakuugutiqaqasri niqimik piungıqsaqtuamik aglaan sakuugutiqaqıtchi niqimun ittuaksra-mun isruitchuamun iñuulıǵmun. Taamna niqi Iñuum Iğníjan qaitkisigaa ilipsitńun, takku Agaayyutim Aapam nalunaiqsaǵigaa iłuagikkauńha-gun Ilaa.” ²⁸Tamatkua apiqsrugaat, “Suruksrauvisa savaaqaqıǵnigupta Agaayyutim savaańjinik?” ²⁹Jesus kiugai, “Uvva savaaq savaaqıtqukkaja Agaayyutim ilipsitńun, ukpiqsrıtqugaasri ilańnik tuyuǵikkagmınik.” ³⁰Tamatkua kiugaat, “Sumik qıńikkigayaqpisigut quvíqnaqtuamik sańnjipkun, uvagut qıńıglugu ukpiqsrıtlańluta ilipnik. Sumik iñiqtaqa-ǵayaqpcıch? ³¹Sivulliavut nigimarut taiyuutilıjmik Manna-mik qaqqumik pakmakjaqtamik suviksraińlaami atrıplugu uqautigimaruńa qıjılıǵaan uqaǵıǵmi, itna, ‘Ilań qaitchigai qaqqumik niqiksrańatnik pakmakja.’” ³²Jesus nipliqsuq, “Iłumun nipliutigipsi, taimńa Moses niqıqaqtitchiruń ilipsitńik pakmakja timińhamun ittuamik, taiyuutilıjmik Manna-mik. Uvvaaglaan Aapaa qaitchigaasri iñuunaqtuamik iłumutuuruamik niqiksramik pakmakja qılańmıń. ³³Uvvatakku niqiksraq Agaayyutim qaisańa ilańjuruq atqaqtuaq pakmakja iñuulıǵmik qaitchipuni nunam iñuińun.” ³⁴Tamatkua nipliutiniǵaat, “Ataramik qaitchisigut taavrumińa niqiksramik.”

³⁵Jesus-ŋum nipliutigai, “Uvanya atrigigańa qaqqiam niqiksrauruam timikun, uvana kańjigigańa iñuutlasrıńiksram iñuutchikun. Iñuk utlau-tiruaq uvanańun niǵıslıtqikkumińaitchuq, suli ukpiqsrıruaq uvapkuń imıǵıltqikkumińaitchuq. ³⁶Aglaan uvana uqautianikkipsi arguaqtuńlap-

sigun, takku ilipsi qiniqaluaqluja savaagikkapkun ukpiqsrisungitchusri. ³⁷Kiñapayaaq Aapaa qaisaja uvaajnun utlautigisiruq. Aasrii kiñapayaaq uvaajnun utlautiruaq saqitchumiñaitchiga. ³⁸Takku atqaqtuja pakmakja tuyugirima pitqutigikkaq iñiqtaqityaqqlugu, pisułlapkuungitchuaq. ³⁹Uvvauna pisułligigaa tuyugirim uvamnik tammaítqunqiliksraǵa nalliat-nikunniñ qaisaqianikkajniñ uvaajnun aglaan iluqaisa ajitqiksillugich iñuulığmun uvlumi aqullığmi. ⁴⁰Uvvauna Aapaa pisułligigaa iluqatij qiniqtuat iğñiguruamik suli ukpiqsiruat ilaanki piqałiksraǵat isruitchua-mik iñuulığmik aasrii uvaja makitkisiplugich iñuulığmun aqullığmi uvlumi.”

⁴¹Jew-ñjuruat uqapiłuuutigiaqsiñigaat ilaan nipliħagun, itna, “Uvaja niqiksrauruja atqaqtuaq pakmakja.” ⁴²Ilinjich nipliğniqsut, “Jesus-ñungitpauna, Joseph-ñum iğñija? Uvagut ilisimagivut aapanjalu aakaŋalu. Qanuhunimi nipliava atqağnipluni pakmakja?” ⁴³Jesus kiugai, “Uqapiługuiqitchi! ⁴⁴Kiñaunniñ uvaajnun utlautilguitchuq kisanik Aapauruam tuyugirima uvaajnun utlautipkaqmani. Aasrii uvaja ajitqiksitskisigiga iñuulığmun uvlumi aqullığmi. ⁴⁵Sivuniksriqirit aglausimaruat, ‘Agaayyutim iñupayaat ilisautigisigai.’ Kisupayaaq naalağniruaq Aapamik suli ilitchiyumaruaq Ilaaniñ utlautiraqtuq uvaajnun. ⁴⁶Kia-unniñ qiniq-simaitchaa Aapa, aglaan kisimi Agaayyutmiqnisaruam qiniqsimagaan Aapa. ⁴⁷Iłumutuuruamik nipliutigipsi, kiñapayaaq ukpiqsiruaq isruitchua-mik iñuulıqqaqtuq. ⁴⁸Uvaja qaqqiajuruja iñuunaqtuaq. ⁴⁹Ilipsi sivulliasri niğimaŋŋaġmin pakmakjaktamik qaqqumik suviksraiļaami tuqurut timimikkun. ⁵⁰Aglaan qaqqiaq atqaqtuaq pakmakja itniittuq, kiapayaaq niğikpagu tuquyumiñaitchuaq. ⁵¹Uvaja iñuunaqtuaq qaqqiaq atqaqtuaq pakmakja. Kiñapayaaq iñuk niğigumi taavrumakja qaqqia-miñ iñuugisiruq taimuja, aasrii timiga qaqqiajuruq qaisaksraġikkaǵa nunam iñui iñuutlasitquplugich.”

⁵²Taatnaqman Jew-ñjuruat uqaatchagutiniqsut ijmiknun aasrii apiqsruqługu, “Qanuġuni uuma iñuum timimiñik niqiksriññiaqpatigut?” ⁵³Jesus-ñum kiugai, “Iłumutuuruamik nipliutigipsi, ilipsi niğiñgitchupsiuŋ timaa Iğñińjan piqaġumiñaitchusri iñuulığmik ilipsit-ni. ⁵⁴Kiñapayaaq niqiniktuaq timimnik suli iminiktuaq augikkamnik isruitchua-mik iñuulıññaktaqtuq, aasrii ajitqiksitskisigiga iñuulığmun aqullığmi uvlumi. ⁵⁵Uvvatakku timiga iłumun niqiksrauruq, suli auga iłumun imiksrauruq. ⁵⁶Kisupayaaq niqiqaqtaq timimnik suli imiqaq-tuaq augikkamnik iñuuruq uvapkun suli iñuugisipluni piqasriutiluni uvajni. ⁵⁷Iñuuuruam Aapam tuyugipluja, suli uvaŋaptuuq iñuuuruja ilaagun, taatnatuntuuq kiňa niqiqaqtaq uvamnik iñuugisipmiuq uvapkun. ⁵⁸Iñuum taamna qaqqiaq niqigigumiuj iñuugisiruq qaŋavak taimuja. Taamnauruja qaqqiaq atqaqtuaq pakmakja atricingisaŋa qaqqiam sivul-

liapsi niğitchanat, naagaunniň tuquplutiq." ⁵⁹Taatnağnígai Jesus-ňum ilisautriňigmiňi katraǵviňi Capernaum-mi.

Uqalhich Isuitchuakun Iňułikun

⁶⁰Iňugiaktuat maliǵuaqtaiň tusraaplugu nipliǵníqsut, "Taamna ilisattun akuqtuliksraja sakiqnaqtuq. Kia naalaǵnígisivaun?"

⁶¹Uqautigaluaqtitnaniguuq, Jesus-ňum kańqsimapmitchanı maliǵuaqtini uqapiłuktuat tamarrumuuna uqaǵikkägmigun. Taatnaqlugich nipliutinígai, "Taavruma nipim piyummataıqsitkaqsivasri? ⁶²Isrummatigisriun qıňılıksraja Igňijan Iňuum utiaqsiłpan sivuani irvigimakkaǵmınun. Taatnaqsikpan nikaliǵukkayaǵníqpsi? ⁶³Ipqitchuaq Irrusriq iňuulı-qaqtitchiruaqjuruq. Timi iňuulıqaqtitchińgitchuq. Uqalhich ilipsitňun uqautigianikkatka Irrusriurut, suli iňuupkaǵisipiaǵaasri. ⁶⁴Naagauvva ilapsi ukpiǵingıtchaich," Jesus-ňum taatnağnígai. Ilisimaplugu aullaǵnii-sağatahaneň kisuulhat ukpiqsrıńgitchuaq suli kisuugisiňha tuniriksraǵmi. ⁶⁵Aasrii nipliǵníqsuq. "Taavrumiňa piqusrıqļugu uqautigipsi, kia-unniiň utlautiyumińaiňha uvajnun kisianik Aapam utlautipkaqpani taatnatlasrıługu."

⁶⁶Taavruma aquagun iňugiaktuat maliǵuaqtai kiňumuaktut malitqikkummataıqļugu ilaa. ⁶⁷Taatnaqhuni Jesus nipliutinígai qulit malǵuk maliǵuaqtini, "Ilipsipsuuq kiňumuakkumanǵitchaluaqmvisi?" ⁶⁸Simon Peter-m kiuniǵaa, "Ii, Ataniiq, kimunmi aullaǵisivisa? Ilvich pigigitin uqałhich isruitchuamik iňuunaqtuat. ⁶⁹Pakma ukpiǵigikput ilitchuqiplugu ipqitchuanjutilaan Agaayyutmıqnisauplutin." ⁷⁰Jesus kiugai, "Ilipsi qulit malǵuuplusri piksraqtaaǵingıtapisimi? Aglaan iları Tuungáqmıqnisauruq." ⁷¹Ilaanguuq uqautiginígaa Judas, igňija Simon Iscariot-ňum. Uvvatakku Judas qulit malǵuuqataugaluqaħuni, tunisiyu-maniqsuq Jesus-mik.

Jesus-lu Aniqataiľu

7 ¹Tamarruma kiňuagun Jesus igliǵníqsuq Galilee-mi, igliǵummati-laqhuni Judea-mi, atakkii Jew-ňuruat tuqqutchukļugu. ²Jew-ňuruat niğıqpavikańjata Palapkaat tikiyasriruq. ³Uvvaasriiň Jesus-ňum nukatchiajiň ajuıt nipliutinígaat, "Unıllugu mannaaq, aullaǵiň Judea-mun, ilvilli maliǵuaqtivich taamani qıñigumigaat savaaq iňiqtägikkan. ⁴Kiňaunniiň iriqsimatlaitchuq savaaǵmigun ilisimatqullapiaqami. Ilvich iňiqtäqaqtuami tamatkuniňa, iluqaitňun iňuňnun ilitchuqipa-kaǵiň." ⁵Taatnağnígaat nukatchiajiunniň ukpiqsrıńgıtlütiň Ilaanik. ⁶Jesus nipliutigai, "Piviksraǵa nalaullugu tikiumangıtchuqsuli. Ilipsi aullaḥiňaańjurusri sumipayaaq. ⁷Nunam iňuiň uumigikkaǵingıtchaa-sri uvaptun, atakkii uvaja uqausrimaplugich iňuuniňhat pigiňhagun.

⁸Ilipsi niqipagvikaanukkitchi. Aullangitchuña pakma atakkii aullağ-viksraǵa tikiumanǵitchuqsuli.” ⁹Taatna uqautilǵaaqlıgich Galilee-mi ittuallańniqsuqsuli.

Jesus Niqipagvikaajani Palapkaatit

¹⁰Aquagun nukatchiani niqipagvikaanuanikmata, Jesus-tuuq aullańniqsuq sagviaqtusruňaqani iňuňnun, aglaan nalunautchiplunu. ¹¹Jew-ŋuruat qinińiagaluńiǵaat niqipagvikaajani itnaqhutinj, “Naamiimma taimña?” ¹²Iňuich atqunaq uqaksraqtuniqsut Ilaagun, ilańich uqaqhutinj iňullautauniplugu aasriiļu ilańich uqaqhutinj pigińniplugu kinnitńińiplugu iňuňnik. ¹³Aglaan kia-unniiň uqaksraqtutigingińniǵaa sagvíglugu, atakkii iqsiplutinj Jew-ŋuruat sivulliuqtinik.

Jesus Iłisautriňha Niqipagvikaajani

¹⁴Niqipagvikaajata avvaja atuumaanikman, Jesus utlautiniqsuq Jew-ŋuruat agaayyuvikpajectnun aasriiň iłisautriaqsipluni. ¹⁵Jew-ŋuruat atqunaq quvígutchańiqaqsut nipliqhutinj, “Qanuqhuni una iňuk iłisimaniqpa apai, iłisaqsimaitchaluqaqhuni?” ¹⁶Jesus kiugai, “Iłisauttutiga uvamniqnisauńgitchuq aglaan Agaayyutmiň tuyugirimiň. ¹⁷Kisupayaam piyummataqǵumi maliguglugu Agaayyutim pisuľha iłisimatlagisigaa iłisauttutma Agaayyutiqniqsaukmagaan naagaqaa uvamniqnisaukmagaan. ¹⁸Iňuk nipiqaqtuaq ijmiguńhińaq pińnańniaǵaqtuq kamagitchiuńiksraǵmiňik. Aglaan taamna kamanaqtitchiruaq tuyugirimiňik iłumutuuruq, ilaani piitchuq tanığılıaaq. ¹⁹Moses-ŋumliumaa qaitchitchajasri maliǵutaksranik? Aglaan nallipsiunniiň maliǵutaksrapayaaq tupigingitčhaa. Suvaata tuqqutchumavisitňa?” ²⁰Iňugiaktuat kiugaat, “Ilvich tuunǵaqtaqaqtutin! Kia tuqqutchukpatin?” ²¹Jesus kiugai, “Atautchimik quvíqnaqtuamik savaaqaqama, iluqasri quvígusruutigiksi. ²²Moses-ŋum tilińigaasri iğńaurasri nalunaitŋutchiqiplugich. Nalunaitŋutchiqsauviksrajet nukatpiągruich uvluq nalaurrutipman minguiqsiągvıymun nalunaitŋutchiqsuurusrı minguiqsiągvıymı. Uvvasuli, taamna tillisiň aullańnińgitchaluaqmıuq Moses-miň aglaan sivulliapsitńiň ilaan sivuani. ²³Nukatpiągruk nalunaitŋutchikkautlanıqpan Jew-ŋuruat minguiqsiągvıyatni, Moses-ŋum maliǵutaksraja navigungillugu, suvaatami uumisuutivisitňa iňuňmik iluaqsiplikaińipluna Jew-ŋuruat minguiqsiągvıyatni? ²⁴Atanniqsuiňasri sagvirautiguńhińaq qinińaĺhińakun aglaan atanniqsuisitchi nalaunıjaruakun.”

Jesus Christ-ŋuva?

²⁵Jerusalem-miut ilańich niplińiqaqsut, “Imńaunǵitchaluaqpa iňuk ipchua tuqqutchukkajet? ²⁶Aasrii maaniittuq! Ilaa uqautriruq sag-

viqhuni. Naagauvva nalliatunniñ akitñanǵitchaat. Ipchua sivulliuqtit kańiqsińgitchaluaqpatruj Christ-ŋuniługu? ²⁷ Aglaan Christ aggipan, kia-unniñ ilisimayumińaitchaa nakitñaqtaulha. Naagauvva ilisima-gikput uuma iňuum kisuňnik aňayuqaaqałha.” ²⁸ Jesus ilisautrińigmiñi Jew-ŋuruat agaayyuvikpaŋatni nipliğniqsuq nipiťusripluni, “Ilipsi ilitchigipiaǵaluaqpisitña? Kanjiqvisiuj nakitñaqtaulaaǵa? Uvańa agginǵitchuja uvapkuińaq, aglaan tuyuǵiriga ilumutuuruq. Ilipsi nalugiksi. ²⁹ Aglaan ilisimagiga atakkii Ilaaniñ aggipkuńa, aasriiñ Ilaan tuyuǵipluna.” ³⁰ Tamatkuaguuq iňuich tiguyumagaluaǵnígaat, aglaan kia-unniñ tigungińigaa takku Ilaan tigukkauviksrańa tikitmangitluni. ³¹ Iňugiakpauraqtuat ukpiqsrińiqsut Ilaanik, aasrii nipliğhutij, “Taimña Christ aggigumi, quvíqnatluktuanik savaanik iňiqtaqágisiva uuma iňuum iňiqtajniń?”

Tigurit Tiliraurut Tigutquplugu Jesus

³² Pharisee-ŋuruat tusraa’amisigik, iňugiaktuat isivruağutiqaqtuat ilaanik, ilijich piqasriqhutij qauklinjich agaayuliqsinik tuyuqagñiq-sut qaunaksrinik tigutaaqplugu Jesus. ³³ Jesus nipliğniqsuq, “Uvańa nayuqtaullapsaaǵaluagupsi aullaǵisiruja Ilaanun tuyuǵirimnun. ³⁴ Ilipsi pakiaqsigisigisitña, aglaan paqitchumińaitchipsitña, aasriiñ irviksram-nun tikitchumińaitchusri.” ³⁵ Taatnaqman Jew-ŋuruat uqaaqsilgińniqsut ijmkunun, “Napmuńniaqpa una iňuk uvaptiknun paqitchumińaińni-va? Ilaa aullaǵniaqpa Jew-ŋungritchuat nunaqqiatnun, Jew-ŋuruat iňuuniaǵviatnun ilisautityaǵlugich Jew-ŋungritchuat? ³⁶ Uvvatakku nipliğniq, ‘Ilipsi pakikkisigaluaǵipsitña, aglaan paqitchumińaitchip-sitña.’ Nipliğniq, ‘Irviksramnun tikitchumińaitchusri.’ Qanuqpami taatnaqami?”

Kuuńi Iňuunaqtuam Imǵum

³⁷ Niğıqpagvikaam uvlua aqulliq nuimatlktauńuniqsuq. Taavrumani uvumi Jesus qichaqhuni nipliğniqsuq nipiťusripluni, “Kisupayańa imi-ǵukkumi utlautiluni uvajnun imigli. ³⁸ Atriługu aglausimaruat uqałhich, itna, ‘Kińapayańa ukpiqsriqpan uvapkun imǵa suvliktuağuńniaqtuq silatmun uummataaniń.’” ³⁹ Taatnailiplugu Jesus-ŋum uqautigin-iǵaa Ipkitchuaq Irrusriq akuqtuǵniakkajat ukpiqsriruat ilaanik. Tarani taatnałhani Ipkitchuaq Irrusriq aatchuutaumaitlunisuli, takku Jesus utiq-simaitlunisuli pakmuja qilańmun.

Atingirrun Iňuńja

⁴⁰ Iňugiaktuam iňuum tusraa’amitruj Jesus-ŋum uqałhi nipliğniqsuq, “Una tarra iňuk ilumun taimña sivuniksriqiraupiaqtuql!” ⁴¹ Ilańilli nip-

lianiqsut, "Christ-ηuruq (itnautaruuamik Anniqsuqtimik)." Aglaali atlat itnağniqsut, "Christ aggiğumiñaitchuq Galilee-miñ." ⁴² Agaayyutim uqał-hich aglausimaruat itnaqtut Christ kiñuviağıgisiñiplugu David-mun, suli anigisiñiplugu Bethlehem-mi nunaaqqiani David-ηum." ⁴³ Taatnaqhutin iglugiiksinniqsut iñugiaktuat piqusriqhutij ilaanik. ⁴⁴ Ilaçisa tiguyumaga-luağnígaat aglaan kia-unniñ tigungiññigaa.

Ukpiqsriñğılıhat Jew-ηuruat Qauklıich

⁴⁵ Qaunaksrit utığniqsut qauklıjich agaayuliqsinun suli Pharisee-ηuruanun. Taapkua apiqsruğnígaich, "Suyaata uvuňautingitpisiuň?" ⁴⁶ Qaunaksrit kiuniğäich, "Uvagut tusraavaaluktugut iñuňmik taatna uqalgutigiruamik." ⁴⁷ Pharisee-ηuruat niplilgiññiqsut, "Ilipsi kinnip-changitchaluaqpisi?" ⁴⁸ İlitchuğimaitpisiuň nallıata sivulliuqtipsa suli Pharisee-ηuruat ukpiqsriñğılıhat Ilaanik? ⁴⁹ Aglaan iñugaağruchi kisi-miň ukpiğıgaat. Tamatkua iñuich kańiqsimmataitchut maliğutaksranik Moses-kun. Taatnaqhutin suksraungıqsauymaaqtut." ⁵⁰ Nicodemus-guuq iläuniqsuq taapkunani qaukligňi suli Pharisee-ηuruanı. Taamna qiniğiaqtuaq Jesus-mik sivuani, aasrii nipliğniqsuq, ⁵¹ "Maliğutaksraqikkaptigun atanniipkatlaitchaatigut iñuňmik tusraagaluaqnagu naagaqaa ilit-chuğgaluaqnagu sumik pisilaaja." ⁵² Taapkua ilaiň kiuniğaaat, "Uvva, Galilee-ğmiňupmivich? İlitchuğimaiñniqpiuň uqałhich aglausimaruat? İlisağlugich aasriiň kańiqsigisigiň sivunksriqirit aggıñgaqsimailıhat Galilee-miň."

Ağnam Aյukkauļha Sayuňaļikun

⁵³ [Tarani iluqatiň ajiļaağníqsut,

8 ¹aglaali Jesus utlautiniqsuq iñgiuramun atiliňmun Olives-mik.
²Uvlaakuagun uvlaatchaurami Jesus utlautilgiññiqsuq Jew-ηuruat agaayyuvikpaŋatnun. Iñuich iñugiakpauraqtuat kattivigilgiññiğaaat. Aasrii aquvitluni ilisautiaqsilgiññigai. ³ Aglalıqirit suli Pharisee-ηuruat tikiutriňiqsut ağnamik aյukkauruamik sayuňaļikun aasrii iluqaisa sivuňaatnun qichaqtıtlugu. ⁴ Jesus-mun nipliğniqsut, "İlisautri! Una ağnaq aյukkauruq sayuňaļikun. ⁵ Uvagut maligutaksriusriaptikni Moses-ηum tillisiqakkaňatigut taatnasrıq ağnaq iyagaňnik miňuqtuň-lugu tuqqutaksrauplugu. Qanuňli una ağnaq nipliutiginayaqpiuň?" ⁶Taatnağnígaat Jesus pitchaqlugu iliňich piqağukkaluaqhutij agvisiksramik. Aglaan Jesus sikitluni nunamun aglaqniqsuq argaňmiňik. ⁷Taapkua apiqsruqtatuiňaaqsimata, Jesus qichaqhuni nipliutiniğai, "Nallipsi killuqsaqsimaitchuam sivulliuluni iyagaňmik miňuqsaqqaağ-liuň." ⁸Taatnaqqaaqhuni sikitluni nunamun aglaqsiłgiññiqsuq. ⁹Taamna tusraa'amtırıň, taapkua iluqatiň aullağniqsut atausriuttaaqhutij aullağ-

niiplutinj utuqqautluuňniigmikniň, Jesus kisiňjuqługu aňnaǵlu qichaqtuaq tarani. ¹⁰Qichatqikhuni nipliutiniǵaa aňnaq, “Naamiimma taipchua? Nallataunniiň tuqqutaksraǵugüñvatin?” ¹¹Agnam kiunigaa, “Ii, Aňjuun! Nalliatnik israaqtaitchuňa.” Jesus nipliutigaa, “Uvaňaptuuq tuqqutaksraǵugumiňaitchikpiň. Aullaňhiňaagüqtutin aglaan killuqsatqisruňaqnak!”]

Jesus Qaumman Nunam Iňuiňun

¹²Jesus-ňum iňuich nipliutitqijňigai, “Qaumaksrauruňa nunam iňuiňun. Kisupayaam malikkumiňa, qaumamik iňuunaqtuamik piňnakkisiruq. Taatnaguni iňuuniyatqikkumiňaitchuq taaqtuakun.” ¹³Pharisee-ňuruat kiuniǵaat, “Ilvich ilisimarriqsamarutin ilipniňhiňa, taatnaqługu ilumutuugilguitchikput. Sumun atuǵumiňaitchuq taamna.” ¹⁴Jesus kiugai, “Taatniingitchuq. Uqautigigaluaňňaǵma uvamnik, nipliutipayaǵa ilumutuuruq, takku ilisimagiga nakitňaqtawilaǵa suli napmun aullaňniaqtawilaǵa. Ilipsi ilisimanǵitchiksi nakiň aggisilaǵa unniň napmuňniaqtawilaǵa. ¹⁵Ilipsi atanniqsuiraqtusri iňuňhiňaułikun, atan-niňviagautaitchuňa kimun-unniň. ¹⁶Aglaan atanniiruksrauniǵuma atanniutiksraǵa ilumutuuniaqtuq, takku tamarrumuuna kisima inǵitchuňa, aglaan Aapauruam tuyugırıma piqasriqsuǵańa. ¹⁷Aglausimaruq maligutaksriusriapsitňi malgulutik ilisimarik atikpaknik uqautaak ilumutuuginiplugu. ¹⁸Uvaja uvamnik ilisimarriqsimaqaqtuňa suli Aapam tuyugırıma ilisimarriqsimaqmińańa. ¹⁹Tamatkua apiqsruǵniǵaat, “Naami aapagikkán?” Jesus kiugai, “Nalugiptiguk Aapagal. Ilisimanıǵupsitňa, Aapagaptuuq ilisimanayaǵiksi.” ²⁰Jesus-ňum taatnaǵińgai tarani Jew-ňuruat agaayyuvikpańatni iliraqagvígiplugu pivigikkańatni. Aglaan nallataunniiň tigungiňnígaa, takku tuqqutauvik-srańa tikiumanǵitluni.

Jesus-ňum Ilumutuuruuańuňha

²¹Jesus nipliutitqijňigai, “Uvańa aullaqsaǵumaruna. Pakiaqsigisigluáǵipsitňa, aglaan tuqgisirusri killuunyňapsi nat-qiguttusriaqanǵitchupsi. Atlaňungiliusri, aullalguyumiňaitchusri aullaǵviginiaakkamnun.” ²²Jew-ňuruat nipliğniqst, “Qanuqpa una, naaga ijmíňik tuqunニアqpa? Takku nipliqliq, ‘Aullaǵumiňaitchusri aullaǵviginiaakkamnun.’” ²³Jesus kiugai, “Ilipsi maakjaqtawuru-sri, aglaan pakmakjaqtawuruňa. Ilipsi aggisaujurusri marrumakja nunamiň, aglaan nunamiqnsaunǵitchuňa. ²⁴Taatnaqhusri uqautigipsi killuliqiraunyňapsi tuqgisiňiplusri. Tuqgisipaqtusri killuliqiraunyňapsi ukpiǵingisuaǵupsiuň ilańutilaǵa.” ²⁵Taapkua apiqsruǵniǵaat, “Kisuuvichuvva?” Jesus kiugai, “Aullaǵniisaqqaapiałhaniň uqautigaluaǵip-si kisutilaamnik. ²⁶Iňugiaktuatigun nipliǵluňa isilǵigumiňaǵaluagípsi.

Uvanya niqiqaqtuña nunam iñuiñun tusraakkalhiñamnik Ilaaniñ tuyuğirimniñ ilumutuuruamiñ.”²⁷ Tamatkua kaniqsiñgiññigaat uqautrisilaaqtinq Agaayyutikun Aapauruakun.²⁸ Taatnaqługich Jesus nipliutilgiññigai, “Iñuum Igñija kivianikkupsiuñ, ilitchugipmilugulu pigisigiksi ilaañutilaağa, suli iñiqtaqaqtanğılığa uvapkuiñaq aglaan niqiqağıga Aapam kisimi ilisattutaagun.²⁹ Aasrii tuyuğiriga uvamni piqataruq, Ilaan kisivripchangıtchaaja, takku ataramik quyalimağıga.”³⁰ Iñugiaktuat tusraaruat Jesus taatnaqman ukpiqsriñiçsut Ilaanik.

Qitunǵai Abraham

³¹ Taatnaqüğich Jesus nipliutiniğai Jew-ŋjuruat ukpiqsriuat ilaanik, “Ilipsi ilisattutitka tupigituiñağupsigik sivutmun, ilumutun malığuaqtiginiağıpsi.³² Ilumutuuruaq ilitchuginiağıksi, ilumutuułhum patchisaisitkisigaasri.”³³ Taapkua kiuniğaat, “Uvagut Abraham-ŋum kiñuviağıgaatigut. Kimununniñ savaktaağruumaitchugut. Uvvami qanuqpich niqliqavich ‘patchisaisitkisigaasri’ itna?”³⁴ Jesus nipliutiniğai, “Ilumutuuruamik nipliutigipsi, kiñapayaqa killuqsaqtaqtuaq savaktaağruliutraqtuq killuğmun.³⁵ Savaktaağrugli nayuutitlaitchuq aŋayuqağıñiñ ataramik, aglaan iğñiğuruaq nayuutiraqtuq.³⁶ Ilipsi Agaayyutim Igñijan patchisaisitpasri, tarra nalupqinaitchuanik patchisaitkisirusri.³⁷ Ilisimagiga Abraham-mun kiñuviağılıqsi, naagasuli tuqurviksraq-siugipsitña, takku akuqtuumanğılıugu ilisattutiga.³⁸ Uqautiqaqtuña Aapama qiniqtitajanik uvamnun, aasriili iñiqtaqağıqtusri Aapapsitniñ uqattusriapsitník.”

³⁹ Tamatkua kiuniğaat, “Uvagut aapagigikput Abraham.” Jesus-ŋum kiuniğai, “Ilipsi ilumun Abraham-ŋum qitunǵaqıkpasri, savaaqaqayaqtusri ilaatin.⁴⁰ Naagauvva tuqurviksraqsiuğipsitña, uqautigaluuaqtitlusri ilumutuuruamik tusraakkamnik Agaayyutmiñ. Abraham taatnaqsimaitchuq.⁴¹ Ilipsi savaaqaqatrusri Aapagikkapsi savaaŋiñik.” Tamatkua kiuniğaat, “Uvagut aapailauŋunjungıtchugut. Aapa atasriq pigigikput, Agaayyun ilaa.”

Qitunǵai Tuunǵaum

⁴² Jesus kiugai, “Agaayyutmik ilumun aapaqağıupsi piqpaginayağıpsitña, takku aggıqsaujuruja Agaayyutmiñ, aasrii pakma uvaniitluja aggıñgıtchuja uvapkuiñaq aglaan ilaan tuyuğipluña.⁴³ Suyaata kaniq-sitlaitpisiuñ uqağıga? Ilipsi naalağniyummataqanğıltchiksi uqattutiga.⁴⁴ Tuunǵaum aapagikkapsi qitunǵaqıplusri aasrii maliğutchiyumaruanup-lusri aapagikkapsi kimmutaiñik. Aullağniisaqqaapiałhaniñaglaan ilaa tuqqutchiruaruq. Ilaa tapiqsuusrimaitchuq turjaanun ilumutuułhum ilaa piitluni ilumutuuruamik iñimiñi. Uqaqami saglumik iñiqtaqağıqtuq takku

sagluturuuanjupluni, sagluuqtuałipayaam aapagiplugu. ⁴⁵Uvaja ilumuturuamik uqautigipsi, taatnaqhusri ukpigingitchipsitña. ⁴⁶Kiñauunniñ niplilguitchuq uvapkun ilumutuğulgugu killuuruañuniļuña? Uvvami uqauti'apsi ilumutuuruamik, suvaata ukpiğisrunğitpisitña? ⁴⁷Iñuum aggiqsuam Agaayyutmiñ naalağnígai Agaayyutim uqautai. Ilipsi agaayutiqniqsauńgitļusri naalağníyummataitchusri."

Jesus-lu Abraham-lu

⁴⁸Jew-ŋuruat kiuničaat Jesus, "Uvagut nalauittugut nipliqapta ilvich Samaria-ǵmiuniplutin suli tuungaqtqaqhutin." ⁴⁹Jesus kiuničai, "Uvaja tuungaqtqaqanǵitchuňa. Aapaga kamagikkaǵigiga aglaan kamak-kutaitchipsitña. ⁵⁰Pakkiągınǵitchiga kamagikkaułiksraq uvapkuiňaq, aglaan atlam pakkiągigaa kamanaqttaułiksraqa, aasrii ilaa atanǵuruq. ⁵¹İlumutuuruamik nipliutigipsi, kisupayaam uqauttutitka tupigigumigich tuquyumiňaipiaqtuq." ⁵²Jew-ŋuruat kiuničaat, "Pakma nalupqigin-ǵigikput tuungaqtqaqalhiň. Abraham sivuniksriqirillu tuqumarut, naagasuli uqaqtutin, kisupayaam tupigikpagu uqauttutin tuquyumiňaipiaqniplugu. ⁵³Uvagut sivulliaqput Abraham tuquaniksimaaqtaq sulipsuuq sivuniksriqiripayaatlu. Kamanatlukkumavich Abraham-miň? Kisuuunasrukniaqpiňmiuvva ilvich?" ⁵⁴Jesus kiugai, "Uvapkuiňaq kamak-kutiqańniąguma suutnauyumiňaitchuq. Aapamnik kamagiriqaqtuňa, taavrumiňa ilipsi Agaayyutiginitchapsitňik. ⁵⁵Aasriisuli ilitchugianiksimaitchiksi, aglaan uvaja ilisimagiga Agaayyun. Uqaǵuma Ilaa naluniługu sagluturuuañuniąqtuňa ilipsisun. Aglaan ilisimallapıaǵiga aasriiň uqałha tupigiplugu. ⁵⁶Abraham-ŋum sivulliapsi ukpiqsrılıgmigun kańiqsiplugu aggisiłyiga nunamun quviatchautigikkaja suli qiniğum-miuqługu taimňa uvluğa. Arguaqqutaiłlapıaqlugu aggisiłyiga ilaa quviasruktuq." ⁵⁷Jew-ŋuruat kiuničaat, "Malgukipiaq qulinik ukiuniksimaitchutinsuli aasiň qiniqsimanivių Abraham?" ⁵⁸Jesus kiugai, "İlumutuuruamik nipliutigipsi, Sivuaniunniň Abraham-ŋum aniłiksrajan, inńjaniktuňa." ⁵⁹Tamatkua tigusriňiçosut iyaǵajnik miluqtuğukługu, aglaan Jesus iriğniqsuq aasriiň anipluni Jew-ŋuruat agaayyuvikpanjatniň.

Jesus-ŋum İluaqsigaa Ajuun Ayaujaruaq Anilığmiňiňaglaan

9 ¹Jesus pisruksaalıǵmiňi qiniğniqsuq ajutmik ayaujanıqsuamik anılgatalıǵmiňiňaglaan. ²Maliǵuaqtaiň apiqsrugniǵaat, "İlisautri! Kia killuqsaataan anıłhaniň ayaujapkaǵniqpań? Ilaa naagaqaa aja-yuqaakkiň killuqsaataaknik?" ³Jesus-ŋum kiugai, "Taavruma ayaujałha kańiqanǵitchuq ilaa killuqsałhanun unniň aja-yuqaakkiň killuqsał-haknun. Ayaujaruq Agaayyutim sańjia qiniğnaqtitquplugu ilaagun. ⁴Savaağıraksraigikput sivutmun piyumiňaǵnaptikni. Unnuaq tikiň-

ñiaqtuq, kia-unniñ savagvigiyumiñaisaşa. ⁵Uvaja maani nunami innamni qaumaksrauruja nunam iñuiñun.” ⁶Taatnaanikami Jesus-ŋum tivvuqaqhuni nunamun akurrutinigaa maǵgamun, aasriiñ nanuklugik maǵgamik taavruma ajutim irrak, ⁷nipliutiplugu, “Aullaǵutin iǵǵuǵia-ǵuj kigiñan narvaurajanun Siloam.” (Taamnaguuq mumutiqaqtuaq Tuyuulıgmik.) Taamna ajuŋ aullaqhuni, kigiñni iǵǵuǵiaqamiuŋ utiǵ- niqsuq qiniitlasripluni. ⁸Iñuuniaqataiñ suli tamatkua qiniqtikaanjiiñ iñjularaupman apiqsruqtautiaqsiñiqsut, “Unauvva taimñaungitpa ajuŋ aquppipluni iñjulayuk?” ⁹Ilañisa taivrumiňaunigaat. Ilañilli nipliǵniqsut, “Qajaa! Taivrumiňaungitchuq, taatnatun qinińaqaqsiňaqtuq.” Taamna ajuŋ iñjimiňik nipliǵniqsuq, “Taimñauruja.” ¹⁰Tamatkua apiqsruğniغاat, “Qanuqhutinmi qiniitlasripkakkauvich?” ¹¹Ilaan kiugai, “Iñuum atiqaq-tuam Jesus-mik irrakka maqatlamik nanuqqaaqlugik aasriiñ tiligaanja Siloam-mun iǵǵuǵiaquplugu kigiňaǵa. Tarra aullaqtuja, aasriiñ iǵǵuqsaǵ-luqqaaqtuja qiniitlasriruja.” ¹²Taapkua apiqsruğniغاat, “Naamiimmami ilaa?” Kiuniǵai, “Naluruja.”

Pharisee-ŋuruat Apiqsruqtuǵaa Iłuaqsikkauruaq

¹³Tamatkua taamna ajuŋ qiniitlaisimaruuaq aullautinigaat Pharisee-ŋuruuanun. ¹⁴Tamannaguuq uvluq Jesus-ŋum maqatlamik nanuklugik ajutim irrak piňha qiniitlasritquplugu Jew-ŋuruat minguiqsiagviginigaat. ¹⁵Tarra Pharisee-ŋuruat apiqsrlugiňniغاat qanuqhuni qiniitlasripmaañaan. Aasrii uqautinigai, “Taivruma maqatlatiqlugik irrakka, iǵǵuqapku kigiňaǵa pakma qiniitlasriruja.” ¹⁶Pharisee-ŋuruatguuq ilańich nipliǵniqsut, “Taimña iñuk taatnaiplugu iñiqtaqaqtuaq Agaayyutmiqnsaungiňniqsuq, takku atuqtaksraq minguiqsiagvikun tupikkutaińigaa.” Atlatli nipliǵniqsut, “Qanuğunimi iñuk killuliqirauruaq iñiqtaqatlagisiva taatnatchiňik quviqnaqtuamik savaanik?” Taapkua iglugiiksinniqsut taavrumuuna. ¹⁷Pharisee-ŋuruat apiqsrtqilgiňniغاat taamna ajuŋ, “Qanuǵli nipi- liutigitlanayaqpiuŋ ilaa qiniitlasripkaǵniplutin?” Taavruma kiuniǵai, “Sivuniksriqirauruq.”

¹⁸Jew-ŋuruat ukpiqqtipaǵumangiňniغاat qiniitlailıǵimiňiñ qiniitlasriňha. Kiisaimma tuqluqpaich taavruma ajutim ajanuyaak. ¹⁹Ilańisa apiqsruğ-niǵaič, “Una iǵńigivitchu? Nipliutigitlavitchu animaĺha ayauŋapluni? Qanuqhunimi qiniitlasriva pakma?” ²⁰Ajanuyaakkiň kiuniǵaič, “Uvaguk ilisimagikpuk ilaa iǵńigikkaqpuk suli ilisimagikpuk aniǵıǵmiňiňaglaan ayauňaĺha. ²¹Aglaan nalugikpuk qanuqhuni pakma qiniitlasriňha, naaga-qaa nalugikpuk kimun qiniitlasripchaĺha. Ilaa iñuguaniksimaqaqtuq suli kiggutitlasrimaaqtuq ijmiňun. Apiqsruqtinqsiuŋ.” ²²Ajanuyaqaaŋjuruak taatna nipliǵniqsuk iqskkutiqaqhutik Jew-ŋuruuanun, takku sivunnianiksimaqaqtut kia iñuum nalupqinaıǵlugu uqaǵıkpagu Jesus Christ-ŋunilugu

anitkisiplugu katraqviymikniñ. ²³Taatnaqhutik taapkuak aŋayuqaanju-ruak nipligñiqsuk, “Ilaa iñuguaniksamaruq, apiqsruqtaqsiuj!”

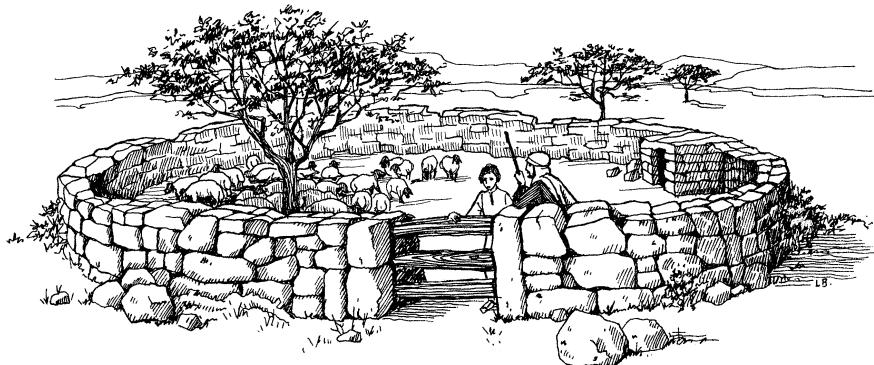
²⁴Tugliliqñugu tuqtlulgiññigaat ijmkunun taimña aŋun animaruuaq ayauŋapluni aasriiñ nipliutiplugu, “Agaayyutim sivuǵaani akiqsruqñiñ ilumutun uqaǵisiłapkun. Uvagut ilitchugigikput taimña uisitin killuli-qirauħha.” ²⁵Taavruma kiuniġai, “Ilaan qanusriuħha nalugiga. Atausriq ilisimagiga, uvaŋa ayauŋagaluaqtuami pakma qiňitlasriraŋa.” ²⁶Taapkua apiqsrutqilgiññigaat, “Qanusriqaqhutin qiňitlasripkaqpatin?” ²⁷Kiuniġai, “Uqautianikkaluagipsi aglaan naalaġnisungħitchusri. Suvaatami tusraat-qiguaqsiłgħipsciuj? Naaga maliġuaqsiutisrukkipi ilaanun?” ²⁸Tamatkua kiuniġaat uqaniġluutiplugu, “Ilvich taivrura maliġuaqtiġiliutigaat. Uvagut Moses-ŋum pigigaatigut. ²⁹Ilisimagikput Agaayyutmun uqautruħha taimña Moses, aglaan nalugikput tamanna iñuk nakiñ aggisilaana. ³⁰Taavrura aŋutim kiuniġai, “Atlayuǎgnarruqtugalukkut nalunikapsiuŋ naktñaqtauħħagun, aglaan qiňitlasripkaġaana. ³¹Ilisimagikput, Agaayyutim naalaġnītħaliħha killuuruanun, aglaan naalaġnirāġigai kamagirini suli tupiksriuat pisuligmiñ. ³²Nunam aullaġniisaġħataħha-niñ tusraaġaqsimaitħut iñuġmik qiňitlasripkakkauruamik ayauŋapluni animaruamik. ³³Kisanik taimña iñuk aggisuaġġuluni Agaayyutmiñ pigumi avataagun sumik iñiqtaqalguyumiňaitmuq.” ³⁴Tamatkua kiguġluġniġaat, “Animagaluaqtutin killukun iñukkuksaļļuplutinlu aglaan ilisautniagaqsisivisigut?” Taatnaqqaaqñugu ilijisa aninniġaat katraqviymiñ.

Irrutchikun Qiňitlailauħi

³⁵Jesus tusraaniġaa ilaa aninniplugu. Paqitnamiuŋ nipliutiniġaa, “Ukpiġiviuŋ Iġñiha Iñuum?” ³⁶Taavrura Jesus kiuniġaa, “Uqautiġħha kisuutilaajanik. Uvaŋali ukpiġiyumigiga ilaa.” ³⁷Jesus nipliutigaa, “Ilvich qiňianiksimaġiñ, suli ilaajjuruq pakma uqaqatin.” ³⁸“Ataniiq! Uvaŋa ukpiġigikpiñ,” taamna nipligñiqsuq, aasrii sitquqhuni sivuġaanun Jesus-ŋum. ³⁹Jesus nipligñiqsuq, “Aggiġnīqsuja nunamun pisigiplugu atanniqsuiħiksraq, ayauŋaruat qiňitlasripkaġlugich, suli qiňitlanasrugriūt ayaupkaġiaqħugħiċċi.” ⁴⁰Ilajniqasaguq Pharisee-ŋuruat tarani ittuat tusraa' amitruq taatna nipliġman apiqsruġniġaat, “Uvaguttuuq qiňitlaitchuaġġivisigut?” ⁴¹Jesus-ŋum kiugai, “Ilipsi qiňit-laitchupsi killuutaiññiaġgaluaqtusri, aglaan qiňitlaruaġiplusri ilipsitniķi killuutiqaġugaaqqtusri.”

Atrikusraun Ipnaiqaqġvikun

10 ¹Ilumutuuruamik nipliutigipsi, “Iñuk isingħitchuaq ipnaiqaġvium taluagun, aglaan mayuaqtatuaq atlakun tigħiżnijaqtawruq ivayaq-tuqtaupluni. ²Aglaan isiġaqtauaq talukun ipnaich munaqsrīgiraġigaat.

(Jn 10.1)

³Taluliqirim taluiğutirağıgaa. Ipnaich tusraarağıgaat nipaa tuqluğaqmatiq atığmiktigun, aasrii ilaan annisirağıgai. ⁴Annisianikamigich sivulliuğağıgai aasrii ipnaich malikługu nipaa ilisiimaplugu. ⁵Tamatkua atlamic maliutritlaitchut, aglaan qimagağıgaat nipaa ilisiimanğıtlugu.” ⁶Jesus atrikusrautmik uqautipmatin, ilijisa kanıqsiñgiñniğaat sumik uqautitilaaqtin.

Jesus Nakuuruaq Munaqsri

⁷Jesus nipliutitqiñiğai, “Iłumutuuruamik nipliutigipsi, Uvaja taluuруja ipnaiñi. ⁸Atlakauplutin sivumni tikiaruat iluqatiq tiglijniaqtaurut ivayaqtuqtauplutinliq aglaan ipnaich naalağnisaitchaich tamatkua. ⁹Uvaja taluuруja. Kisupayaqaq isığumi uvapkun anniqsuğisiruq; ilaa isiqtuni naagaqaa aniruni paqittağnaqtuq niqiksraq. ¹⁰Tiglijniaqtit tikichaqtuq kisianik tigligiaqhuni tuqqutchityaqhuni unniñ piyaq-quqtaityaqhuni. Uvajali aggiqsuňa tamatkua iñuich iñuulıgmik piññaquplugich inuňaillapiagliġlu.

¹¹“Uvaja munaqsırıllautağıgaatja ipnaich. Munaqsrıq nakuuruaq tuquyummataqtuq ipnaiñik piqusrıġuni. ¹²Akiññaŋniaqtim munaqsırıŋŋitchua ipnaich pigingitchai. Unitlughich qimagaqtuq qiñiqami amaqqumik aggiaqsiруamik. Amaqqumaasrii kijmaqługich siamitkaqsiplugich tamatkua ipnaich. ¹³Akiññaŋniaqtı iñuk qimagaqtuq akiññaŋniaqtaułhiñalıgmigun. Suksraġingħitchai ipnaich.

¹⁴“Uvaja ipnaich munaqsraat nakuuruaq. Ilisiimmaağitka ipnaitka suli ilijisa uvaja. ¹⁵Taatnatun Aapam ilisiimaħha uvamnik, uva-ŋaptuuq Aapa ilisiimagiga. Uvaja piyummataqägiga tuqułiksraqa piqtigilugich. ¹⁶Aasrii atlattuuq ipnaich pigigitka munaqsrvijim uvaniiŋgitchuat. Tikiutraksrägitmitka, aasriiñ naalağniñiğaat nipi-

ga. Tarra atautchiiñäuguñiaqtut ipnaich suli munaqsriri atautchiiñamik.

¹⁷Aapam piqpagigaaja tuqqutriyumałapkun piqusriğluja iñuj-nik, aasriiñ tuqqutaujanikkuma iñugutqikkilhitchuña. ¹⁸Kia-unniñ tuqqutchumiñaitchaaja nunuriļuja. Uvapkuiñaq qaisağıgiga pisułłapkun, qaiłhiñaagiplugu suli satułhiñaagiplugu. Taamna tillisiağıkkaga Aapaaniñ atuqugiga.”

¹⁹Tarani Jew-ŋuruat atingilgiñniqsut piqusriqhutij tamatkuniña uqauttutinik. ²⁰Iñugiaktuat niplianiqsut, “Ilaa tuungağmik piqağniq-suq, kinniqiruq. Suvaata naalakpisiñ?” ²¹Atlatli niplianiqsut, “Iñuk tuungaqtalik uqağumiñaitchuq taatna. Qanuguni tuungaqtalik qiniitla-sripkaigisiva ayañjaruamik?”

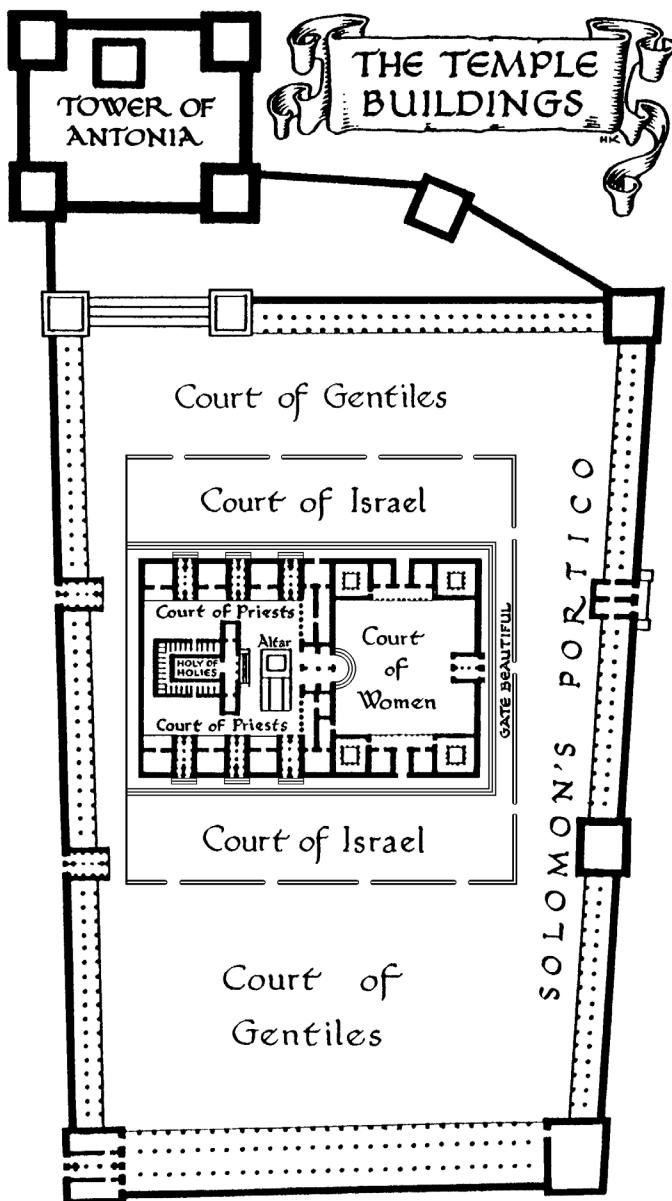
Jew-ŋuruat Ayaiłhat Jesus-mik

²²Ilgiñniqsuq niqiqpavikaaq Jerusalem-mi. Itqauttutiniňgaa Jew-ŋuruat agaayyuvikpañat aŋmalgitqikman taimani qaayuğnaijanikmagich.

²³Jesus pisruksaağniqsuq Jew-ŋuruat agaayyuvikpañatni Solomon-jum Quligutaanik taggisiliimji. ²⁴Aasriiñ Jew-ŋuruat avataanun kati'amiñ nipliutiniňaat, “Qanutun taktigiruami naliğutitchaaqsivisigut? Ilumutun uqauttutigut, Ilvich Christ-ŋuvich?” ²⁵Jesus kiugai, “Uqautianikkaluagipsi, aglaan ukpiğinǵitchipsitňa. Savaat iñiqtakkaǵma Aapaa sañqıqutaagun uqautigigaatja. ²⁶Aglaan ukpiğinǵitchipsitňa atakkii ipnaiğinǵitlıusri. ²⁷Uvańja ipnaima nipiga naalagağıgaat, uvańja ilisimaplugich, ilinisa malikluja. ²⁸Iñuułigmik isruitchuamik qaitchigitta, ilinich tuquyumiñaiqlıgitunniň. Kia-unniñ ivayağıyumiñaitchai uvańjniň. ²⁹Sua Aapaa qaiñjanikkaja uvańjunun kamanatluktuq iluqaaniň. Kia-unniñ ivayağıyumiñaitcha Aapam qaunakkutaaniň. ³⁰Aapagalu atausriuruguk.”

³¹Jew-ŋuruat iyaǵańnik tigusritqilgiñniqsut milluuğuklugu. ³²Jesus nipliutiniňgai, “Sivuqqapsitňi uvańja savaaqaqtuami iñugiaktuanik savaal-lautanik Aapam uvańjunun iñiqtığıtqukkajıňik, nalliatigun tamatkua miluqtuǵukpisitňa?”

³³Jew-ŋuruat kiuniňaat, “Savaallautatigun miluqtuğunǵitchiptigiň, aglaan sagluuqtaağutiqałapkun, takku iñułhiňaugaluaqhutin uqaqtutin ilipnik Agaayyutauniplutin.” ³⁴Jesus kiugai, “Malığutaksraǵikkapsitňi aglausimaruq, ‘Agaayyun nipliñniqsuq, Ilipsi agaayyutaurusri.’ ³⁵Kanjiqsimagivut uqałhich aglausimaruat ilumutuugisiłhat taimuja. Agaayyutim tainiňgai agaayyutinik taipchua iñuich akuqtuiruat uqałiğmiňik. ³⁶Uvańjali tigusriağıpluňa Aapam tuyuğikkagigaaja nunam iñuiňun, qanuqhusrimi nipliavisi saglupluňa uqağnígluutiginiplugu Agaayyun nipliqama iğñiňinipluňa Agaayyutmun. ³⁷Ukpiğinaja savaaqanǵitchuma Aapaa savaańiňik, ³⁸aglaan savaaginiňup-kich, ukpiğinǵitchaluaǵupsitňaunniň, savaağikkatka ukpiğiraksragigisri.

(Jn 10.22)

Taatnaǵupsiuq kanjisińiaqtusri nalupqisrunǵıǵlusri Aapam uvamniitilaajanik suli uvańa Aapamniitilaamnik.”³⁹ Taapkuaguuq tiguyumatqiaqsılgıńıǵaat aglaan annalgińıqsuq ilinisa arganjitńiń.

⁴⁰ Jesus utilgińıqsuq Jordan kuuk ikaaqługu taivruma John paptaagi-vianun, aasrii tarani itkaqsipluni. ⁴¹ Iñugiaktuat iñuich tikiagaqsıńıǵaat avatmun itnaqhutij, “John taimńa iñiqtaqanǵitchaluaqtuq quvíq-naqtuanik aglaan uqauttutipayańa uumuuna iñukun ilumutuuruq.” ⁴² Taatnaqhutij iñugiaktuam iñuum ukpiǵiniǵaa Jesus.

Lazarus-ŋum Tuqułha

11 ¹Iñuk Bethany-mi iñuuniaqtuaq atiqaqtuqa Lazarus-mik atniǵ-ñaligńıqsuq. Taamna Bethany nunaaqqiuraq nukaǵiiik Mary-mlu Martha-mlu irviak. ²Taamnaguuq Mary taimńa kuviriruaq tipraigik-saumik Atanǵum isigaińun aasrii allaqługich nutchamińik. Taavruma anjutnunǵa Lazarus atniǵñaliǵńıqsuq. ³Nukaǵiiik ağnak tuyuqaǵniqskuk Jesus-mun kilgutmik itnaqługu, “Ataniq, ilauraannan piqpagikkán atniǵñaliqsuq.” ⁴Jesus tusraa’ami nipliqliq, “Taamna atniǵñaq isru-qangitchuq tuqulıgmun. Atummigisiruq kamagikkaułiksrajanun Agaayyutim, aasriiń Agaayyutim Iğńińa kamanaqskkautquplugu taav-rumuuna atniǵñakun.” ⁵Jesus-ŋum piqpagigai Martha-lu aniqataalu Mary Lazarus-lu. ⁶Ilaan tusraa’amiu Lazarus atniǵñaǵniplugu, irviń-mińi ittuallapsaǵniqsuq malǵuńni uvlunjni. ⁷Tarakńa malığuaqtini nipliutiniǵai, “Ki, utitqıllakta Judea-mun!” ⁸Malığuaqtaiń kiuniǵaat, “Ilısańtrii! Uvvaqquyuraqnaami Jew-ŋuruuat iyaǵańnik miļuqtuǵniaǵ-gaatin, utiǵnialgitpińmi taamuńa?” ⁹Jesus nipliqliq, “Uvlum qaumanija sassaqangitpa qulit malǵuńnik? Iñuk uvlum qaumanijani igliǵumi putuk-kitchumińaitchuq, atakkii qıńiqługu siqińǵum qaummataa marruma nunam. ¹⁰Aglaan unnuam taaqtuami igliǵumi, putukkitkisiruq piiłlu-ni qaumamik.” ¹¹Jesus taatnaqqaaqługich nipliǵńıqsuq, “Ilauraapput Lazarus sińiksaqtuq, aglaan iqıiqsitchaqtuqıǵıǵa.” ¹²Malığuaqtaiń kiuniǵaat, “Ataniq, sińikkumi iluaqsińiaqtuq.” ¹³Aglaan Jesus pińiq-suaq Lazarus tuquniplugu. Taapkua isrumanıqsut uqaǵasrukniaqługu sińiksapiaqtuamik. ¹⁴Jesus nipliutiniǵai nalupqinaiqługu, “Lazarus tuquruuq. ¹⁵Aglaan piqutigiplusri, quyaruńa taamani inǵińlapkun, ukpiq-srisińiquplusri pitługlugu. Utlaglakput!” ¹⁶Thomas, taiyuutilik Malǵimik, nipliǵńıqsuq malığuaqtauqatmińun, “Ki! Ilısańtrii, piqasrıǵlıakput! Uvagullu tuquqatigiyumigikput!”

Jesus Ańitqigviuruq Suli Iñuułhupluni

¹⁷Jesus tikitńami, ilıtchuginiǵaa Lazarus iluviqtauńjaniksimaplugu sisamani uvluni. ¹⁸Bethany-guuq ujasriguni inǵińńıqsuq Jerusalem-

miñ. Sivisutilaaqaqniqsuq malguktun mile-laksrayuñnatun. ¹⁹Aasriiñ Jew-ŋuruuat iñugiaktuat aggiğniqsut, Martha-lu Mary-lu qiniğiaqļugik araaqtugiaqļugik aniŋauraŋjaknik tuqulhagun. ²⁰Martha-m tusraa'a-miuñ Jesus aggiaqsiplugu anipluni paağıñigaa. Aglaan Mary aimmiñihsuq. ²¹Martha-m Jesus nipliutigaa, “Ataniiq! Uvani itchuvich, aniŋaura-ǵa tuqunayaitchuq. ²²Aglaan ilisimagiga, pakmaunniiñ Agaayyutim qaitchitlagaaatin, qanusripayaamik iñiğuvich iñmiñiñ.” ²³Jesus-ŋum nipliutigaa, “Aniŋauran anipchakkaugisiruq.” ²⁴Martha-m nipliutigaa, “Kanjiqsimagiga Ilaan anipchakkaugisiłha aqulligmi uvlumi.” ²⁵Jesus-ŋum nipliutigaa, “Uvaja aqitqigviuruja suli iñuuļhupluja. Kisupayaaq tunňapluni ukpiqsriruaq uvamnik iñuugisiruq tuquŋagaluaqtuaqunniñ. ²⁶Suli kisupayaaq iñuuруаq ukpiqsripluni uvamnik tuquyumiñaipiaq-tuq. Taamna ukpiğıviuñ?” ²⁷Martha-m kiugaa, “Aa! Ataniiq! Ukpiğıgiga Christ-ŋułhiñ, Agaayyutim Iğniqiplutin, aggiqsuksrautauruaq nunamun.”

Jesus Qulviruq

²⁸Martha taatnaqqaaqhuni utiğniqsuq, aasrii Mary aniqatni tuqluqļugu nalunaitchipluni, “Ilısautri aggığniqsuq, amma utlaqugaatin.” ²⁹Mary-m tusraa'a-miuñ iñiñqsruqħuni paağıñigaa. ³⁰Jesus-suli tikiñjaniks-maitluni nunaaqqimun aglaan itluni taivrumani Martha-m paagiviani. ³¹Jew-ŋuruatguuq tarani Mary-m tupqani ittuat araaqtuğniaqļugu qiniqamitruj makitluni aniaqsiliqman, isrumaniqsut iluviğmun qiat-yaaqsiñiplugu aasrii aniqasriqļugu. ³²Mary-m tikitļugu Jesus qiniqamiuñ isigaiñun punniqsuq nipliqlihuni, “Ataniiq! Uvani itchuvich, aniŋaura-ǵa tuqunayaitchuq.” ³³Jesus-guuq qiniqamiuñ Mary kiñuvğuruaq qiapluni tamatkualu Jew-ŋuruuat tuvaaqataiñ qiaqasriqļugu, ilaaptuuq iluilliullapiaqñihsuq Irrutchiğmiñi ilunjułtchakhuni. ³⁴Apinqsruqnihsuq, “Napmunimma iluviqpisiuñ?” Taapkua kiuniǵaat, “Ataniiq! Maliguta qiniğiağun!” ³⁵Jesus-tuuq qulviruq. ³⁶Jew-ŋuruuat qiniqamitruj nipliğ-nihsuq, “Qanutun atqunaq piqpagitigaluaqniqpaun!” ³⁷Aglaali ilanich nipliğnihsuq, “Uvva uuma qiniłtasripchaitlaruam ayauŋaruam irraknik tuqquṭchailiyumiñaiñnayağıñiqaun Lazarus, amaǵaa?”

Jesus-ŋum Aqipchaǵaa Lazarus Tuquŋałħaniñ

³⁸Iluilliullapiaqñihsuq Jesus utlautiniqsuq iluviğmun inillaksima-ruamun sisitun ittuamun taluplugi iyägakpaŋmik. ³⁹Jesus tiliñigai, “Iyaǵak piqsiuñ!” Martha nipliğnihsuq tuquruam aǵnaunǵa, “Ataniiq! Tipliğuñnaqsiruq. Sisamani uvluni iluviqtuanjaniksimaluq.” ⁴⁰Jesus nipliutigaa, “Uqautianikkugaakpiñ, ukpiqquṭiqağuvich qiniğayaqnihsutin Agaayyutim kamanautaanik.” ⁴¹Tarakja tamatkua iñuich iyägak piqmatruq, Jesus aaǵluqħuni nipliğnihsuq, “Aapaan! Quyagikpiñ tusraaraǵi'apja.

⁴²İlisimaruňa ataramik naalağnígikma. Taamna nipliutigigiga piqutigiplugich makua iñuich qichaqtuat uvani ukpiqsritquplugich tuyuqałłapkun uvamnik.” ⁴³Taatnaanikami nипитуспроплни түкдүгніңсү, “Lazarus, anniiñ!” ⁴⁴Tuqujaraqaq aniñiqsuq ilüviqsisinik nimiqsruqtat argai isigail-ļu kigiňaŋalu. Jesus nipliutiniğai, “Qılǵutaiğlugu aullaqtitchiuŋ.”

Sivunniúğun Tuqutchuklugu Jesus

⁴⁵Jew-ŋuruat iñugiaktuat Mary-muqattaqsimaruat qıñiqługu Jesus iñiqtarja, turvigiplugu ukpiğıagutriñiqsut ilaanik. ⁴⁶Aglaan ilanjich Jew-ŋuruat Pharissee-ŋuruuanun utiñiqsut, aasrii uqautiplugich Jesus iñiqtaranjanik. ⁴⁷Taatnaqhutij Pharissee-ŋuruatlu qaukliŋillu agaayuliq-sit kattutriñiqsut uqaqsittaqtitchirinik uqaqatigiigukhutij itnaqhutij, “Qanuğisivisa quvíqnaqsiplugu savaanjigun tairvruma iñuum iñiqtaigun?” ⁴⁸“Ilaatuqtitchuptigu taatna iñupayaam ukpiğıagutigisigaa. Aasriili Rome-mağmiut qaukliŋich piyaqqugisigaat agaayyuvikpakput suli nunaaq-qipput.” ⁴⁹Taapkua iləqarguuq atiqaqtuaq Caiaphas-mik, qaukliupluni agaayuliqsi tamarrumani ukiumi, nipliñiqsuq, “Kanıqsimailğataqtusri! ⁵⁰İlisimanğıtpisių iñuatluħha uvaptiknun atautchim iñuum tuqqutauħha piqusriġuni iñuŋnik uumakħna iluqägmi nunaqqim piyaqqukkauħħaniñ?” ⁵¹Taatnaguuq nipliñiñiqsuq iñjmiñiħiñaq, aglaan qaukliupluni agaa-yuliqsaupluni tamarrumani ukiumi, ilaan sivuniksriqiginiğaa Jesus-ŋum tuqqutriħiksraja Jew-ŋuruuanik, ⁵²taapkuninajħiħaunġitchuaq aglaan atausriġuqtitchitqiguni aŋayuqaagijsun iluqaitħiġi siammayaqsimaruanik ukpiqsiruanik Agaayutmun. ⁵³Taatnaqhutij tamarrumakħna uvlumiñag-laan Jew-ŋuruat qaukliŋich sivunniúgeniqsut, qanuğlugu tuqquṭchuklugu Jesus. ⁵⁴Taatnaqhuni Jesus igliġatqiñiñiqsuq sagviluni Judea-mi. Aglaan aullağniqsuq nunamun qanittuamun suviksrailaamun nunaqqimun ati-qaqtuamun Ephraim-mik, aasrii tarani itkaqsiplutiżi maliġuaqtiniļu.

⁵⁵Jew-ŋuruat niġiqligvikaanaj taggisiqaqtuaq Apqusraaqtitauļigmik qalliniqsuq, aasrii iñugiaktuat iñuich nunamiñ utlautipluni Jerusalem-mun niġiqligvikaam sivuani itqanaiyägiaqħutij, qaayuġnaityaqħutij ijmiknik [maliglugu maliġutaksraq]. ⁵⁶Iñuich niġiunniqsuq Jesus-mik, Jew-ŋuruat agaayyuvikparajtnun kati'amiñ apiqsruqtatiplutij, “Qanuğli isrumavich? Nalupqinaitchuq utlautigisuknaitchuq niġiqligvikaamun taavrumanī.” ⁵⁷Qaukliŋich agaayuliqsit Pharissee-ŋuruatlu tiliriñiqsuat kia iñuum iłiċčuġikpagu naniitilaaja Jesus kilgutigitquplugu ilijsa tigusrukługu.

Jesus Tipraqsakkauruq Bethany-mi

12 ¹Itchaksrat uvlut sivuatni niġiqligvikaam taggisiqaqtuaam Apqusraaqtitauļigmik Jesus utlautiniqsuq Bethany-mun,

Lazarus iñuuniagvianun, taimña Jesus-ñum aŋipchakkajə tuqulığ-miñ. ² Nullautchiugutiniğaat Jesus tarani. Martha-m savautigai Lazarus aqappiqataupkaqlugu Jesus-mi niğgivinjñi. ³ Aasriiñ Mary-m tigusripluni akisullapiaoquamik tiprağıksautmik kuvviqiniğai Jesus-ñum isigai, aasrii nutchamiñik allaqlugich. Naimasruğnaqtuam tiprağıksautim immiğñiga iluqaan tupiq. ⁴ Jesus malığuaqtaiñ ilajat, Judas Iscariot, taimña tunisi-rauksraq Jesus-mik, nipliğñiqsuq, ⁵ “Suvaata tiprağıksaun tunikkaunğitpa piňasrunun kavluitinun maniññun, qaisauluniasriiñ inuqsraqtuanun?” ⁶ Taatnağniqsuq pigaqatlulikuungilaaq inuqsraqtuanik, aglaan ilaa tiglik-tuqtapluni; maniqaqviat akiyälkkanı piksraqtugvigiraqniğaa. ⁷ Jesus nipliğñiqsuq, “Iłaksianagu ağınaq! Ilaan pigilių ilakuni taivrumuña uyluanun iluviqtuaviksrağma. ⁸ Ilipsi ataramik piqańniaqtusri inuqsraqtuanik iñuñnik, aglaan nayuutiyumiňaitchuña ataramik.”

Sivunniığun Tuqutchuklugu Lazarus

⁹ İñugiaktuarguuq Jew-ñuruuat tusraaniğaat Jesus iłha Bethany-mi aasriiñ taamuñaqhutij, pisigisruñaqnagu Jesus kisan aglaan Lazarus qiniğiağuklugu, Jesus-ñum aŋipkakkajə tuqulığmiñ. ¹⁰ Taatnaqqlugu qauklińich agaayuliqsiit sivunniuqmıñiqsut tuqqutchukluguptuuq Lazarus; ¹¹ atakkii ilaa piqutigiplugu Jew-ñuruuat iñugiaktuat unitkaqsiñiğaiçh qaukliisij ukpiğıagutriplutiñ Jesus-mik.

Jesus-ñum Tikisaałha Jerusalem-mun Ataniqtun

¹² Uvlutqikman, iñugiakpauraqtuat utlautiruat niğiqpagvikaamun taggisiqaqtuaq Apqusraaqtitaulığmik tusraaniqsut Jesus Jerusalem-mun aggiaqsiplugu. ¹³ Ilijich Palm napaaqtuqitniñ akiğuksraqhutij paagaqsiñiğaat nipliäplutiñ,

“Hosanna. [Nanǵağlakput Agaayyun!]”

Uvvatuq Agaayyutim piliutiqağılių tikitchuaq piqusriqhuni
Ataniğmik,

Psalm 118:25, 26

Agaayyutim piliutiqağılių Israel-aağmiut Umialgat!”

¹⁴ Jesus paqtluni natmaksiğvinjmik natmaksiągnıqsuq uqałhich aglausimaruatun, itna,

¹⁵ “Israel iñugikkajasri, Iqsiñasri!

Umialigikkapsi aggıqigaasri,
natmaksiğvium nuǵǵajanı usriaqsiaqhuni.”

Zechariah 9:9

¹⁶ Tarani malığuaqtaiñ kanıqsiñgiñiğaat taamna; aglaan Jesus aŋitqianikman pakmuñaanikhuni, ilijisa itqańigaat aglausimaruam uqałhum taatnaqsimalha, suli itqaqmigaat iñuich immiutilhat taivrumuña uqaut-

tutmun. ¹⁷Iñugiaktuarguuq nayuutiruat Jesus-mi Lazarus-mik iluvigmiñ tuquığmiñ anitqiqsitman, tusraayugaqtirrutiginigaat tamanna atuu-maaniktuaq. ¹⁸Taatnaqhutij iñugiaktuat Jesus paagnigaat, atakkii tusrajananikhutij ilaa savaktilaajanik taavrumija quviqnaqtuamik. ¹⁹Pharisee-ŋuruatguuq avatmun uqaqsiniqsut, “Uvagut piğungillapigaqsirugut! Takkua, iñupayaat iluqatiŋ maliutigaat!”

Jew-ŋungitchuat Ilaŋisa Uqaqtiqagułhat Jesus-mik

²⁰Ilaŋitguuq Jew-ŋungitchuat akunǵuruuat tamatkunani Jerusalem-muktuani kamaksrityaqhutij Agaayyutmik niqipagvikaami. ²¹Tikiñniqsut Philip-mun Bethsaida-ǵmimum Galilee-mi, uqaqhutij, “Ajuun! Uqaqatigillagukkaluagikput Jesus.” ²²Philip-ŋum uqautityaǵnigaan Andrew, malǵuuplutiikaasrii uqautityaǵnigaak Jesus. ²³Jesus kiuniġik, “Tuqqutauviksraǵa tikiumaruq, sivuniqaqtuaq Iñuum Iğnijan atqunaq kamagikkaułiksrajanun. ²⁴Uvanya ilumutuullapiaqtuamik uqautigip-si, mukkaaksram nautchiaksraja suungitchuq kisianik kataktitau’ami nunamun tuqupluni. Taatnaiłiplugu tuquanikami tikiutriratraq iñugiatluktuanik nautchiaksranik. ²⁵Kisupayaam iñuułlı piqpagigumių tammaigisigaa. Aglaan kisupayaam iñuułlı piqpaginǵitchumių nunami marrumani pigigisigaa isuitchuamun taimuja. ²⁶Kisupayaam savauti-srukumiña maliktaksraǵigaaña, aasrii sumiitchuma tarani savaktiga inniaqmiuq. Kiapayaaq savautikpanja Aapam kamanaqtitkisigaa.

Jesus-ŋum Uqaqtiqalha Tuqqutaułiksraǵmigun

²⁷“Pakma uummatiga iñuilliuğniqsuq. Qanuq nipligisivik? Nipligayaqpik itna, ‘Aapaaj! Tikiumapkaqnagu taamna nagliksaaq-siułiq uvaŋnun?’ Taatnağnianǵitchuňa, takku taamna piqutigiplugu aggiqsauŋjuruňa apqusraaǵiaqļugu taamna nagliksaaqsiułiq. ²⁸Aapaaj! Kamanaqtirruj atqiń!” Taatnaqman nipi nipliqliq qilaŋmiñ, “Uvanya kamanaqtinjanikkiga, suli kamanaqtitqikkisiplugu.” ²⁹Iñugiaktuam iñuum qichaqtuam tarani nipi tusraanigaa aasrii nipliqhutij, “Katlularuq!” Atlatliguuq nipliqliq, “Israǵulgum uqaqatigigaa ilaa.” ³⁰Aglaan Jesus-ŋum nipliutiniǵai, “Uvanya piqutigiluňa taamna nipi tusağnanǵitchuq, aglaan ilipsi. ³¹Pakma tikiumaruq nunam iñuiń atan-niusriaqałiksrajat. Tuunǵaq, nunam marruma aŋjalataa akiilirauniaqtuq. ³²Aasrii kivikkauguma marrumakja nunamiñ nuqitkisigitka iluqaisa iñuich uvaŋnun.” ³³Taatnaqamiguuq uqautiginiǵaa qanuq tuqqutauluni nagliksaalıksrani. ³⁴Iñugiaktuat iñuich kiuniǵaat, “Maliǵutaksraǵikkapta uqausrimagaatigut, Christ iñuugisińiplugu taimuja. Qanuqhutinmi uqaq-pich, Iñuum Iğnija kivikkaugisińiplugu? Kisuuva una Iñuum Iğnija?” ³⁵Jesus kiugai, “Qauma ittuatlullakkisiruq akunnapsitńi. Qauma pigin-

ŋaan iñuuニアitchi taaqsisikkaungitchumuusrili. Uvvatakku iñuum taaqtuakun iñuuniaqami, ilisimatlaitchaa napmun sivuniqaqtilaani. ³⁶Qaummatiqajŋapsi ukpiksrisitchi qaumamik, aasriili iñugiliutiyuma-gaasri qaumam.”

Ukpiqsriňgiňhat Jew-ŋuruat

Jesus taatnaqqaqhuni aullaġniqsuq tamatkunakŋa iriqhuni iliňit-niň. ³⁷Jesus iñiqtaqaġaluaqtitlugu quviqnaqtuanik savaanik sivugaatni ukpiġingiňniġaat. ³⁸Taavrumuuna sivuniksriqirim Isaiah-m uqauttutaa tanjqsitauniqsuq itnaqsimalha,

“Ataniq! Kisut ukpiqsrivat uqauttutigikkaptiknik?
Kisumun Atanguruam saŋŋiňi urriqsuqpaun?”

Isaiah 53:1

³⁹Taatnaqhutiň tamatkua ukpiqqutaiňniqsut, takku Isaiah-suli itnaqhuni,

⁴⁰“Agaayyutim ayaupkaġai, isrummatiňich muliktugai,
iļitchuqsrilaiqħugich qiňikkamiknik suli isrummatiňich
kaqiqsiyumiňaiqħugich,
aasriiň saatkumiňaiqħugich uvamnun mamititqulutin.”

Isaiah 6:10

⁴¹Isaiah-m taatna nipliutiginigaa takku ilaan qiniqħugu Jesus-ŋum kamanaħha. ⁴²Iñugiaktuat Jew-ŋuruat sivulliuqtit ukpiqsrigaluaqmieni-q-sut Jesus-mik, aglaan sivuqagiplugich Pharisee-ŋuruat anitqunġitlutiň Jew-ŋuruat katraġvietniň. Taatnaqhutiň uqauttigingiňniġaat sagvígħugu ukpiqsriňiqtin Jesus-mik. ⁴³Iliji saqqaq uqauttutitlugu iħuagħitchiu liq iñujiňi uumakŋa iħuagħitchiu liksraġmikniň Agaayyutmiň.

Atanniusriaqaliksrat Jesus-ŋum Uqaħagun

⁴⁴Jesus nipliutinigai nippusripluni, “Kisupayaaq uvamnik ukpiqsriyu-mi ukpiqsriħiňangitchuq uvamnun, aglaan ukpiġigisipmigaa tuyuġiriga. ⁴⁵Kisupayaam qiniqsmaruam uvamnik qiniqsimaaqmigaa ilaa tuyuġi-riġa. ⁴⁶Uvaja nunamun qaumatun iļiplu ja aggisaujuruna, kisupayaaq uvamnik ukpiqsrikpan, irviqägumiňaiqħugu taaqtuamik. ⁴⁷Kia ivruma tħuraagħaluaġġlugin uqauttutitka tupiġiġitpagħich atanniġumiňaitchiga. Atakkii aggħiġitchu ja atanniġsuuityaġlu ja nunam iñuiňik aglaan anniq-suġħiaqħugich. ⁴⁸Kisupayaam ayagliu ja, uqauttutigaaku tħalliġi tħalliġi, atanniġsimmaaqtiqaqtuq. Uqaħħum uqauttigianikkäġma atanniġisigaa aqulliġmi uvlumi. ⁴⁹Takku uqanġiċċu ja uva kuiňaq, aglaan Aapam tuyuġirima tillisiqäga ja sumik uqägħiraksramnik. ⁵⁰Uvaja ilisimāġiga ilaan tillisigikk ja isru ħu amik iñuuħħuruq. Tamanna uqauttutigikkäġa Aapam uqautiga ja uqägħitquplu.”

Jesus-ŋum Iğguiļha Malığuaqtimi Isiganitňik

13 ¹Aasriiň sivuurajanı niğıqpagvikaam taggisiqaqtuam Apqusraaqtitauļigmik, Jesus ilisimaniqsuq aullaǵviksra-ni tikisilaajanık nunamiň marrumakŋa Aapamun. Ilaan pigikkani piqpagiragiplugin marrumani nunami ittuat piqpaginiğai isru-nunaglaan. ²Jesus-lu malığuaqtiniļu nullautchiğniqsut. Tuung'aum isrummianijniğaa Judas Iscariot, Simon iğníigikkaja, tunitquplugu Jesus. ³Jesus-ŋum ilisimaniğaa Aapam aatchuutigitilaanja iluqaan saňji iňmiňun. Ilisimapmigaa aggiqsilaani Agaayyutmiň suli aullaǵniaqtilaa-ni Agaayyutmun. ⁴Tarraasriiň Jesus makinniqsuq niğgiviňiň, aasriiň qallıich atnuǵaani piiqługich, ivgutmik tapsipluni. ⁵Aasriiň kuviripluni imiğmik iğgūgvıuramun, iğguaqsipıugin malığuaqtigikkaǵmi isiga-ńich, aasriiň allaqtıqługich ivgutmik tapsigikkaǵmiňik. ⁶Simon Peter-m tikitmani nipliutiniğaa Jesus, "Ataniiq! Ilvich iğgūgniaqpigich isigatka?" ⁷Jesus-ŋum kiugaa, "Pakma nalugiň savaağikkaga, aglaan aquvatigun iļitchuǵigisigiň." ⁸Peter-m nipliutilgiňiğaa, "Qakugununniiň isigatka iğgūgumiňaipiqaǵitin." Jesus-ŋum kiunigaa, "Iğgungitchupkich isigaktin piqatauyumiňaitchutin uvaŋni." ⁹Simon Peter-m kiulgiňiğaa, "Ataniiq! Isigaļhiňaǵingisatka aglaan argatkalu niaquǵalu." ¹⁰Jesus-ŋum kiunigaa, "Kisupayaaq iğgūniksimaruaq salummaliapiaqhuni iğgutqiksraun-ǵitchuq avataagun isigaiň. Iluqasri salummaqsimarusri aglaan taamna atausriq." ¹¹Jesus ilisimaniğaa kisumun tuniňiaqtilaani; taatnaqhuni nip-liutiginigaa, "Iluqasri salummaqsimarusri, aglaan atausriq."

¹²Ilaan isigajich iğgūnikamigich atiqianikługich atnuǵaaniļu utiňiqliqsuq inimiňun niğgiviňun. Aasriiň apiqsruǵniğai, "Kańqisvisi sutilaamnik ilipsitňun? ¹³Taiyuǵipsitña Ilisautrimik suli Atanigmik, aasrii nalaunjalpluni taatnaļiqsi, atakkii taavruminjauruňa. ¹⁴Uvaňaasrii, ilipsi Atannapsi suli Ilisautripsi, isigasri iğgūgitka. Ilipsipsuuq iğgūutiruksrau-rusri isigapsitňik avatmun. ¹⁵Qaitchigipsi urrautiksrapstňik, ilipsipsuuq iňiqtqaquplusri iňiqlişaptun ilipsitňun. ¹⁶İlumutuullapiaqtuamik uqautigipsi, Savaktaağruk kamanatluktuajungitchuq ataniǵmiňiň, unniňiň uqqiraqtı kamanatlungitchuq taavrumanıja tuyuǵirimiňiň. ¹⁷Ilisimagupsigik tamatkua qanutun quvianamiuniaqtusri atuǵupsigik. ¹⁸Taamna nipliutigingitchiga iluqapsigun. Ilisimaniğitka taapkua pik-sraqtaağikkatka, aglaantuüq uqaļıq aglausimaruqaq immiqliksrauruq itna, 'Iňuk niqiqatiga niqimik akiilliguqtuq uvamni.' ¹⁹Kilikkipsi taavruminja pakma atuumalıksrajan sivuani aasriiň taamna qakugu atuummikpan ukpiǵitquplugu ilaaqutilaamnik. ²⁰İlumutuullapiaqtuamik nipliutigipsi, iňupayaam akuqtuǵumiň kiňapayaaq tuyuǵikkagaakuqtuqmiraǵigaa-ńaptuuq. Suli akuqtuipayaqtuat uvamnik akuqtuqmiraǵigaaat tuyuǵiriga."

Jesus Sivuniksriqiruq Tunikkaułiksraġmiñik

21 Taatnaqqaaqługich Jesus iļuilliliġniqsuq irrutchiġmiñi aasrii nipliutiplugich, “Iłumutuullapiaqtuamik nipliutigipsi, ilapsi tuniňiaġaşaňa.” 22 Maliguaqtit qiñgutiaqsiňiqsut avatmun, kańiqsiňgiłlapiaqługu. 23 Maliguaqtit iļajat, taimňa Jesus piqpagikkäja, aquppiňiqsuq tugliup-luni Jesus-mun. 24 Simon Peter-m urriqaniġaa itnaqhuni, “Apiqsruġuŋ kisumik uqautiqaqtillaaja.” 25 Taamna maliguaqti qallilaqhaquni Jesus-mun apiqsruġniqsuq, “Kisuva, Ataniiq?” 26 Jesus kiugaa, “Ilaaŋjuruq qaitchikkäga uumiňa qaqqiaviňauramik misruqqaaqługu imiqqamun.” Tarakja tigusripluni qaqqiaviňigmik misruqqaaqługu qaiňniġaa Judas-mun, iğniňjanun Simon Iscariot. 27 Judas tiguluqqaġħaa qaqqiaq Tuunġaum isiġniġaa. Tarani Jesus-ŋum nipliutigaa, “Savaaġisrukkan piuŋ qilamik!” 28 Nalliataunniň niġiňiaqataruat kańiqsiňgiňniġaat qanuutautilaanjanik Jesus-mun niplutiħha. 29 Ilanjich maliguaqtit isrumaniqsu, Judas ajalatigipmagu maniqägvijat, Jesus-mun tauqsiġiaquniplugu inuġikkäġmiknik niġiġpagvikaami, unniňi qaitchityaquplugu sumik inuqsractuanun. 30 Judas akuqtuanikamiuŋ qaqqiaviňauraq, tarvauvaan aniňiqsuq. Tarra unnuajruruq.

Nutauruaq Tilliň

31 Judas anianikman Jesus nipliqsuq, “Pakma Iňuum Iğniňa kamanaqsipkakkauruq. Suli Agaayyun kamanaqsipkakkauruq Ilaagun. 32 Aasrii Agaayyun kamanaqsipkakkawniqpan Ilaagun, Agaayyutimtuuq iżżimiňik sagviġisigaa kamanautaa Iğniňjan Iňuum, Ilaan kamanausriġlugu tarvauva. 33 Iļlgauramaaj! Uvaja nayuutiqpakkumiňaiqsuja. Pakaaqsigisigaluaġipsitña, aglaan Jew-ŋuruat uqautipmatun nipliutigipsi pakma, ‘Aullalguitchusri aullaġviniakkamnun.’ 34 Nutaamik tillitmik qaitchigipsi, Avatmun piqpkattiyumuusri! Atriľugu piqpkarsiľiga ilipsitňik, taatnatantuūq piqpagiikkumuusri. 35 Avatmun piqpkattutigupsi, iňupayaat iļitchuġiġ-sigaat uvamni maliġuaqtauļiqsi.”

Jesus Sivuniksriqiruq Peter-m Piļaałiksrajanik

36 Simon Peter-m apiqsruġniġaa, “Ataniiq! Napmuňniaqpich?” Jesus-ŋum kiuniġaa, “Pakma malilguitchiň aullaġviniakkäga, aglaan aquvatigun malikkisigikma.” 37 Peter-m apiġiniġaa, “Ataniiq! Suvaata malilguittipiň pakma? Uvaja tuquħħiňaaġuqtuja pisigilutin.” 38 Jesus-ŋum kiugaa, “Itqanaipiaqpich tuqqutisukluuja? Iłumutuuruamik nipliutigikpiň, aqargiġpak qalġuŋjaiňjaan piilaġutigigisigikma piňasruniaglaan.”

Jesus-ŋum Apqutaułha Aapamun

14

¹Jesus-ŋum nipliutigai, “Ihuilliuitnagich uummatisri. Ukpiqsrimaağitchi Agaayyutmun, uvamnun ukpiqsrlusripsuuq!

²Aapaa kiňungani iniksrat iňugiaktuat ittut. Itqanaiyautityağniağıpsi iniksrapositñik. Taatna uqautinayaitchipsi, taatniingitpan. ³Aasrii aullağuma itqanaiyığıagliju iniksraqsı aggitqikkisiruňa, aasrii uvaŋnun iňmagusri nayuutitlasrılusri nani itchuma. ⁴Aasrii ilitchuğianikkiksi qanuq tikiňniałiksraqsı taivrumuna aullağniağvigikkamnun.” ⁵Thomas-ŋum nipliutigaa, “Ataniiq! İlisi mangritchikput napmuňniaqtilaan. Qanuğlugu taivrumuňağniałhum apqutaa ilisi magisivisigu?” ⁶Jesus-ŋum kiugaa, “Uvaňa apqutauruňa, ilumutuupluňa, suli iňuułhupluňa. Kiňaunniň Aapaanukkumiňaitchuq kisianik uvapkun. ⁷Pakma ilitchuğı'apsitňa ilitchuğipmigiksipsuuq Aapaga. Aasriiň uvakŋjaniňaglaan ilisi magiksi suli qiniqsimaplugu.”

⁸Philip-ŋum nipliutiniňaa, “Ataniiq! Aapamik urriqsuutitigut. Taamna inuğikkatuağigikput.” ⁹Jesus-ŋum kiugaa, “Takiruami nayuuti'ama ilip-sitňi naagasuli ilitchuğingitpiňa, Philip? Kisupayaam qiniqsimaruam uvaňnik qiniqsimaga Aapa. Suvaatami nipliqpich Aapamik urriq-suutitquplusri? ¹⁰Philip! Ukpiğingitpiň uvaňa Aapami nayuutilaşaga suli Aapa uvaňni itilaşa? Tamatkua uqałhich uqautigianikkatka ilipsitňun uvamniqnisauňgitchut. Aapauruam nayuutiruam uvaňni iňiqtägigai savaani. ¹¹Ukpiğisritňa uqaqama Aapami itilaamnik suli Aapa uvaňni itilaajanik! Naagaunniň ukpiğisritňa savaapkun. ¹²İlumutuuruamik nipliutigipsi, kisupayaaq ukpiqsırıraq uvapkun savaňniaqmıuq savaağikkamnik, piňiaqtuqunniň kamanatluktuanik savaanik tamatkunakňa, atakkii aullaqısırıja Aapaanun. ¹³Aasrii iňiçisigisigipsi qanusripayamik iňigupsi attapkun piqutigilugu Aapauruam kamanaqtitaülkisrajanagun uvapkun İgňiğuruakun. ¹⁴Sukupayaaq iňigupsitňa atığikkapkun, iňiqtägigisigiga.

Akiqsruu Ipqitchuam Irrutchim Qaisaułiksrajanun

¹⁵Piqlpagigupsitňa tupigigisigisri tillisitka. ¹⁶Aasrii iňigisigiga Aapa qaitchitqulusri atlamic ikayuqtiksramik nayuqtiksrapositñik qajavak taimuňa. ¹⁷Taamna Irrusriğigaa ilumutuuhum. Nunam iňuiň akuqtulguitchaat qiniňgitļugu unniň kaňiçsimaitļugu. Aglaan ilisi magiksi, takku iňuuqatauruq piqatigiplusri suli ilipsitňiinnaqtuq.

¹⁸“Unitchumiňaitchipsi kisiňjuğusri. Utiğılıhitchurja ilipsitňun. ¹⁹Sivikisuurami nunam iňuiň qiniňqikkumiňaiğisaatňa aglaan ilipsi qiniğisigipsitňa, takku iňuułapkun ilipsipsuuq iňuugisirusri. ²⁰Taimňa uvluq tikitpan ilitchuğigisigiksi Aapamni itilaşa suli ilipsi uvamni, aasrii-

suuq uvaja ilipsitñi. ²¹Kisupayaaq piqaqtuaq tillisimnik tupigiplugillu ilaajuruq piqpaksrirauruq uvamnik. Aapaa piqpagisigaa piqpaksri-ruaq uvamnik. Uvajaptuuq piqpagisigiga ilisimapkaǵluja ilaunun.” ²²Judas-ŋum (Iscariot-ŋungitchuam) nipliutinigaa, “Ataniiq! Qanuǵutin ilisimapkaǵisivich uvaptiknun ilisimapkasrunaqnak nunam iñuiñun?” ²³Jesus-ŋum kiugaa, “Kisupayaam piqpaksriruam uvamnik tupigisigai uqałlatka. Aapaa piqpagisigaa suli Aapagalu tikitkisigikpuk iñuunia-qasrıglugu. ²⁴Kisupayaam piqpaksriñgitchuam uvamnik tupigitlaitchay uqałlatka. Uqałhich tusraakkasri uqałığingitchitka, aglaan aggiaǵaqtuq Aapamiñ tuyugirimniñ.

²⁵“Tamatkuniya uqautigipsi nayuutinjıǵmasuli ilipsitñi. ²⁶Ikayuqtim Itpitchuam Irrutchim Aaparuam tuyugiraksrajan attapkun ilisauti-gisigaasri supayaamik itqaqtitaǵlugillu iluqaisa uqauttutitka ilipsitñun. ²⁷Qiñuiñnamik unirvigigipsi. Tutqiutimnik tutqiutiqaqqitchi. Nunam iñui qiñuiñnaqaǵumińaitchut qiñuiñnaqaqtirrutiptun. Iluilliuqtitnagich uummatisri! Iqsisurjaqasri! ²⁸Tusraagipsitña nipliqama aullaǵnıǵnipıluja, aglaan aggitqıjnıǵnipıluja ilipsitñun. Piqpagipiaǵnígupsitña quviasru-gayaǵaluqtusri aullaǵnıǵlapkun Aapamun, atakkii Ilaa kamanatluktuq uvamniñ. ²⁹Tamarrumiya pakma kilianikkipsi atuummagaluqanagu ukpiqsritquplusri atuummiluni pikpan. ³⁰Tarakjaaglaan uqaaqtuqati-gilguiǵníagipsi, takku nunam marruma aŋalataa, Tuunǵaq, aggiaqsiruq. Ilaa piitchaluaqtuq saŋnjimik akiilılıuju, ³¹aglaan nunam iñuiń iłitchugi-raksraǵigaat piqpaksriłyga Aapamik. Taatnaqlıugu tupigiraǵigiga Aapam tillisipayaanja. Makillusri, uvakja aullakta!”

Jesus Napaaqtupiatun Ittuq

15 ¹“Uvaja atriaqtuja napaaqtupiamik aasrii Aapaga nautchir-riqiraupluni. ²Ilaan piigaǵigaa akiǵupayaaq uvamniittuaq asrirriráǵanǵitman, suli nagguksaqlıugu akiǵupayaaq asrirriráǵaktuaq asrirripsaaquplugu. ³Ilipsi salummakkaujaniktusri uqałlikun uqauti-gianikkapkun ilipsitñun. ⁴Piqatautuińaǵitchi uvamni suli uvajaptuuq ilipsitñi. Uvamni nayuutingıqsuanjugupsi asrirriaqaǵumińaitchusri, atrilıgu akiǵuq iñmigun asrirritlaitchuaq kisianik napaaqtumi itnami. ⁵Uvaja atriaqtuja napaaqtumik, ilipsiasriiń akiqqtutun. Kisupayaaq nayuuti-ruaq uvajni suli uvaja ilaani, atqunaq asrirriaqaǵisiruq, takku sumik iñiqsiyumińaipiaqtusri piillıuju uvaja. ⁶Kiñapayaaq nayuutingıtchuaq uvamni ittuq akiqqtutun igitaupluni tuqulliruatun. Taatnatchich akiqqtut katitlugich iknıǵmun igittaǵigaič ikipkaǵviksrajatnun. ⁷Ilipsi uvamni nayuutigupsi suli uqałığikkatka ilipsitñi, aasriili qanutchimik pigiyu-makkapsitník iñiqsruǵupsi qaisauniaqtuq ilipsitñun. ⁸Aapaa kamanautaa qiniǵnaqtitaǵisiruq tumigilugu atqunaq savaaqqlautańiqli. Taatnatun

ukpiqnaqsigiksi maliǵuaqtigitilaaqsi uvamnun. ⁹Piqaǵikkaǵigipsi atriplugu Aapaa piqpaksrı̄lıha uvamnik. Nayuutititchi piqpakkutimni. ¹⁰Tillisitk tupigigupsigik piqpakkutimni itkisirusri, atriluguptuuq uvaja Aapaa tillisaińik tupiksripluňa itmatun piqpakkutaani. ¹¹Tamatkuniňa uqautigipsi quvianaǵikkaǵa ilipsitniitquplugu, suli quvianaqaquplusri naamaruamik.

¹²“Unauvva tillisiga, piqpakkutiyumuusri avatmun atrili-
gu piqpaksrı̄lıga ilipsitńik. ¹³Kińaunniiň kamanatluktuaamik
piqpakkutaitchuq uumakja iňuum qaitchińhane iňuuhiǵmińik piquti-
giplughich ilauraani. ¹⁴Ilipsi uvaňni ilauraanjurusri tillisitka atuǵupsigik.
¹⁵Savaktaağrunik taiyutqikkumińaitchipsi, takku savaktaağruum
ilişimatlaitchaa ataniǵmi suraǵaňha. Aglaan ilauraanik taiyuutiqagisi-
gipsi, takku supayaamik Aapamniň tusraakkamnik ilitchuǵipkaǵipsi.
¹⁶Ilipsi piksraqtaaǵingitchipsitńa, aglaan piksraqtaaǵigipsi suli nal-
naiǵusri asrirriaqaquplusri iňugiaglugu suli asrirrituiňaǵusri itquplusri.
Aasrii Aapam qaitchigisigaasri qanusripayaaamik injıǵupsiuň attapkun.
¹⁷Taatnaqhusri taatnaiłiplugu tiligipsi piqpakkutitquplusri avatmun.

Nunam iňuiň Uumiksrı̄lıhat Maliǵuaqtinik

¹⁸Nunam iňuiň uumigikpasri itqaǵiraksraǵigiksi uumigikkaulıǵap-
tuuq sivupsitńi. ¹⁹Ilipsi pigipkaǵupsi nunam iňuiňun, piqpaginayaǵaasri
pimiktitun ilińusri. Aglaan piksraqtaaǵigipsi marrumakja nunakuaǵimiń
piginǵıqsitlusri tamarrumuňa; taatnaqhuni nunam iňuiň uumigigaasri.
²⁰Itqaǵiyumagiksi uqałhich uqautigikkatka ilipsitńun, ‘Savaktaağruk
kamanatluktuańjungitchuq ataniǵmińiň.’ Ilijisa piyuakkaǵigaatňa,
tarrali piyuagisigaasripsuuq. Tupigaich uqauttutitka, tarrali tupigi-
gisigaasripsuuq. ²¹Aglaan ilijisa taatna irrutigisigaasri piqutigilugu
pigipkaǵıqsı uvaýnun, iliśimanǵitlıgu tuyuǵiriga. ²²Aggińgitchuma
suli uqautingitchupkich patchisaikkaunayaqtut. Aglaan pakma pisan-
gitchuuǵutiksraitchut killuqsautmiktigun. ²³Kisupayaam uumigińamiňa
Aapagaptuuq uumigimpıraǵigaa. ²⁴Savaaqaqsimaitchuma akunǵatni
iňuum iňiqtagińgaqsimaisajanik patchisaikkaunayaqtut, aglaan qiniń-
nikkaluaqlıugu iňiqtaga uumigituiňaǵaatňa suli Aapaga. ²⁵Taamna
taatniittuksrauruq tańiquplugu taimňa uqautauruaq aglaksi makkańa
maliǵutaksriusrainjıtńi, ‘Uumigigaatňa patchisailaakun.’

²⁶Aglaan ikayuqtı aggıqpan, tuyuǵiniakkaǵma Aapamiň, Irrusria
iňumutuułhum Aapamıqnisauruaq, ilaa uqautinıaqtuq uvapkuń.

²⁷Uqaǵigisigipsitńapsuuq takku iqataurusri uvamni aullaǵniińhane iňuiň.

16 ¹“Uqautigipsi tamatkuniňa ukpiqqutaiqunǵitlıusri. ²Iňuiich anit-
qataǵisigaasriunniň ilijisa katragviymikniň. Aa, piviksraq
tikitchumaaqtuq kia iňuum tuqqutchumisi savautriňasrukniágisiruq

Agaayyutmik. ³Taatnaililugu irrutigisigaasri ilitchuqsrimaiłigmikkun Aapamik unniñ uvajnik. ⁴Aglaan uqautigipsi tamatkuniňa itqağıtquplugich uqauttutitka ilipsitňun taimanigu irrutiaqsikpasri taatnaililugu. Uqautingitchaluağıpsi tamatkuniňa maliğuaqsiutiqqaaqapsi takku nayuqtuiňaqhusri.

Ipqitchuam Irrutchim Savaaşa

⁵“Aglaan pakma utığniaqama ilaanun tuyugirimnun nallipsi apiq-sruqtangitmigaatña napmuaqsisilaapkun, ‘Napmuñniaqpich?’ ⁶Aasriiň pakma kilikapsi aliatchaktusri. ⁷Aglaan ilumutuuruamik nipliutigipsi, iħuatlukkisiruq aullaħiksraġa. Uvvatakku aullanġitchuma ikayuqtik-srapsi utlaejnianġitchaasri. Aglaan aullaġuma tuyugigisigiga ilipsitňun. ⁸Aasrii aggigumi ilitchuġipkaaqsigisigai iñui nunam nalaunġitlutiż-kil-luqsautikun suli nalaunjarualikunlu atanniivksrakunlu. ⁹Uqautigisigai nalaunġiñilutiż killuqsautikun takku ukpiqsriñġitlutiż uvamnik, ¹⁰suli nalaunjarualikun takku Aapamuñniaqtu ja aasrii qin̄itqikkumiñait-chipsitňa, ¹¹suli atanniivikun takku ajałatchiruaq marrumani nunami Tuunġaq atannikkaujaniktuq.

¹²“Uqaksraqaġaluaqtu ja iñugiaktuanik ilipsitňun aglaan pakma kańiqsiyumiñaitchusri. ¹³Aglaan Ipqitchuaq Irrusriq ilumutuuligmik ilitchuġipkairuksraq aggigumi, ilaan kańiqsipchaaqsigisigaasri iluqaanik ilumutuuruuanik. Ilaa uqaġumiñaitchuq ajałatchiļiqaqmatun iñmigun aglaan uqautigisigaasri tusraakkaġmiñik, suli quliaqtuaġutiniaġaasri sunik tikitchuksranik. ¹⁴Ilaan kamanaqtitkisigaaja, takku uqaksra-ġikkaġa quliaqtuaġiniagħaa ilipsitňun. ¹⁵Iluqaan Aapam pigikkajha pigipmigigaptuuq. Taatnaqlugu nipliutigigiga Ipqitchuamun Irrutchimun quliaqtuaġiniaġniplugu ilipsitňun uqaksraġikkaġa.

Alianaq suli Quvianaq

¹⁶“Sivikisuurami qin̄ingisaallakkisigipsitňa, aasriiň kiñuvaanagun qin̄iaqsiġilluja.” ¹⁷Ilanjitguuq malīgħaqtaiñ uqaaqsiñiqsut avatmun, “Sumik uqautivatigut itnaqami, ‘Akuniisrujaqasri qin̄ingiġisigipsitňa aasriiň taamuunavak qin̄iaqsiġilluja,’ suli itnaqami, ‘Aullaġniaqtu ja Aapamun?’ ¹⁸Qanuutauba ‘sivikisuuraq?’ Uvagut kańiqsitlaitchikput sumik uqautiqaħha.” ¹⁹Jesus-ņum kańiqsimapluġu apiqsruġuħha taavrūmuuna nipliutiniġai, “Apiqsruutivisi ilipsitňun sumik qanuutautiqaqtilaajanik uqaqama, ‘Akuniisrujaqasri qin̄ingiġisigipsitňa aasriiň taamuunavak qin̄iaqsiġilluja.’ Taamna apiqsruutigisuklugu uqaksraqtutigivisiuż-akunnapsitni? ²⁰Uvajha nipliutigipsi ilumutuuruamik, qiapkaġusri lu alianniqtillusri lu nunam iñui quviatchakkisirut, aglaan alianniulqi si mumikkisiruq quviasruġġimun. ²¹Aġnaq qitunġiuqtaq auliyautipma-

ni nagliksaagaqtuq tikiumałhagun atniğñam, aglaan annaaniktiqami puuyuǵaǵigaa nagliksaalıı auliyausrıma’ami, quviatchagaqtuq ilaalug-ruaq anipman nunamun. ²²Taatnatun alianniugutiqagaluaqtusri pakma aglaan qıńitqikkisilgitchipsi suli uummatisri quviatchakkisirut, aasrii kia-unniiň iňuum ivayaǵiyumiňaitchaa quvianaq ilipsitňiň. ²³Tavrumani uvolumi apiqsruqtaaqsiyumiňaitchipsitňa sutigun. Uqautigipsi ilumutun, Aapam qaitchigisigaasri ilipsi ińjigupsių qanusripayaamik attapkun. ²⁴Uvunjanunaglaan ińiqsruqtangıtchusri sumik attapkun. Iniqsrugitchi ilipsili akuqtuiyumuusri suli quvianaksraqsi inuňaitchumuuq.

Akiilitnílıha Jesus-ııum Nunam Iňuiňik

²⁵“Uqautigipsi tamatkunija atrikusrautitigun. Pivik tikitchağumaruq uqaǵuiǵviksraǵa ilipsitňun atrikusrautitigun aglaan uqautitlasrigisigipsi kanıqsiňaqsılıgu Aapauruakun. ²⁶Taimňa uvluq tikitpan, ińiqsruqtaǵisi-giksi attapkun. Uvańaunniň ińiqsruutingitkipsi Aapamun. ²⁷Uvvatakku Aapam piqpagigaasri takku piqpkarsiplusri uvamnik suli ukpiqsriplu-gu aggıqsimalıǵa Agaayyutmiň. ²⁸Uvańa ilumun aggıqsuami Aapamiň marrumuja nunamun. Uvva pakma aullaqasılıgitchuňa maakja nunamıň utiqsaqluňa Aapamun.”

²⁹Maliǵuaqtaiň nipliutinigaat, “Uvvalıqaa uqałhiň kanıqsiňaqtuq. Pakma uqanǵitchutinunniň atritigun. ³⁰Uvagut kanıqsigikput pakma ilisimałhiň supayaamik. Inuqnangıtchuq kisumun apiqsruqtaqulutin. Taavrumuuna ukpiǵigikput aggıqsuajıułhiň Agaayyutmiň.” ³¹Jesus kiugai, “Uvvapakma ukpiqsırılıqpaalukpisi? ³²Pivik tikiňnıaqtuq, tikiu-maaniktuqami, iluqasri siammayaqaqtıułiksraqsi, atausriukattaaǵusri kiňunnapsitňun kisińjuǵluňa. Aglaan kisimallapiaq ingıtchuňa, tak-ku Aapaa nayuǵaaňa. ³³Tamarrumıňa uqautigipsi qıńuiňñaqaqplusri piqataułapsigun uvamni. Nunam iňuiň nagliksaaqtitkisigaasri, aglaan quviatchauǵikkitchi. Uvańa akiilińianiksimagiga nunam aňalataa.

Jesus-ııum Iniqsruııha İňmigun

17 ¹Jesus taatnaanikami, ilaa aaglıuqhuni nipliǵniqsuq, “Aapań, pakma piviksraq tikiumaruq. Kamanaqsipkaǵuı Iğńiğin, Iğńiqlipliı kamanaqsiyumaǵatın. ²Uvvatakku ilvich ayalatchitlapkaǵiň iluqaitník iňuňnik suli qaitchitlapluni isruitchuamik iňuułigmik ilu-qaitňun qaisaǵikkıaqnun ilaanun. ³Una isruitchuaq iňuułiq itnautauruq, iňuich ilitchuqsırılıksrajat ilipnik kisivich ilumun Agaayyutautilaqnik suli ilitchuǵilugu Jesus Christ ilvich tuyuǵikkıan. ⁴Ilitchuǵipkautianikkıga kamanałhiň nunam iňuiňun. Itqanaijanikkıga savaaksrirtutigikkıan uvajnun. ⁵Pakma, Aapań, kamanaqsipkaǵıa sivuqqapni, kamanautim atrińjanik pigikkaǵma itnama ilipni nuna iňiqtawgaluaqnaguunniň.”

Jesus Iniqsruutriñha Maliguaqtimiñik

⁶Uvaja ilitchugipkautigianikkikpiñ iñuñun ilvich qaisaqnun uvañun marrumakja nunamiñ. Ilvich pigiliutigitin, aasriiñ qaitkitin uvañun, aasriiñ tupigigaat uqałhiñ. ⁷Pakma ilitchugigaat suapayaaq qaisan uvañun aggiqsalha ilipniñ. ⁸Qaitchigitka uqałigmik qaisaqnik uvañun. Ilinjisa akuqtuqługu, ilitchugigaat ilumun aggiqsuañułiga ilipniñ ukpiğıplugu ilipnun tuyuğiliğä. ⁹Agaayyutigitka tamatkua. Pakma agaayyutinǵitchitka nunam iñui, aglaan agaayyutigitka tamatkua qaisatin uvañun, takku ilinjich pigigitin. ¹⁰Iluqaan uvañja piga pigipmigiñ suli iluqaan ilvich piñ uvañaptuuq pigigiga, aasriiñ kamanalığa qiniğnaqtitauruq tamatkunuuna. ¹¹Pakma utlautiniaqtuña ilipnun nunami ingiğluña, aglaan tamatkua inniaqtut nunami. Ipeqitchuaq Aapaan! Qaunagiyummigitin annautruqlugich sañnjigikkajagun atiğikkaqpich qaisağikkapkun uvañun, ilinjilli atautchiiñauyumuut atrılıgu uvaguk atausriułiqpuk. ¹²Uvaja nayuutinnamni nunami ilijitñi qaunagigikkatka annautruqlugich sañnjagun atiğikkaqpich, ilvich atchiutigikkapkun. Qaunagigitka aasrii atausriqunniiñ tammanğıtchuq, aglaan taimña iñuk tammaqtuksrauruqaq, Agaayyutim uqałha immiutaupluni. ¹³Pakma utlautiyasriruña ilipnun. Taatnailiplugu uqaqtuña innamni nunami, ilinjich piqaquplugich quvianağikkamnik inuñaigługu. ¹⁴Qaitchiruña uqałignik ilijitñun, aasrii nunam iñuiñ uumigigaich, takku piqatiginqiqługich nunam iñui atriplugu uvañja piqataunğılığä nunam iñuiñun. ¹⁵Uvaja iñiqsrunğıtchipiñ piiqulugich marrumakja nunamiñ, aglaan iñiqikpiñ qaunagitquplugich piñiñnaiğlıgich tuunąağmiñ. ¹⁶Uvaja piqataunğıtmatun nunam iñuiñun ilijittuuq piqataunğıtchut nunam iñuiñi. ¹⁷Ilumutuułapkun ipqiqsimaakkich ilipnun. Uqałhiñ ilumutuuruq. ¹⁸Tuyuğigitka nunamun, ilvittuuq tuyuqamatun uvamnik nunamun. ¹⁹Ilinjich piqutigliplugich ipqiqsimaaqtuña ilipnun, ilijittuuq ipqiqsimaaqplugich ilipnun ilumutuułapkun.

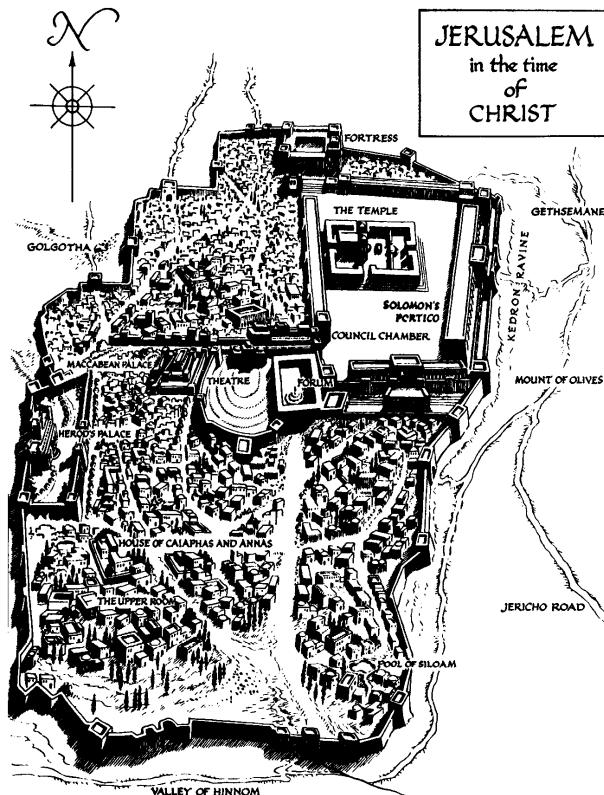
Jesus Iniqsruutriłha Ukpiqtuañuruapayaanik

²⁰“Agaayyutingítchitka kisiisa tamatkua, aglaantuúq taipchua ukpiq-sriruaksrat uvamnik ilijisa uqałhatigun. ²¹Agaayyutigítka iluqágmij atautchisun itquplugich. Aapaan! Atautchisuttuq illich uvaptikni, atrilugu ilvich uvamniitmatun suli uvaja ilipni. Taatnatuq atausriuyumuut, taav-ruumuunalí nunam iñuiñ ukpigiagutiyumigaat ilvich tuyuqałhiñ uvañnik. ²²Uvaja qaitchigitka atrijanik kamanałiqpich qaisaqpich uvañnun, piqu-tigiplugu ilijich atautchiiñaułiksrajan atrilugu uvaguk atausriułipuk. ²³Uvaja illuja iljinjtñi suli ilvich uvañni, taavruruuna ilijich atausrijn-jugumuut. Nunamlí iñuiñ kanjiçsiyumiagaat ilipnun tuyuğiliğa suli ilvich piqpaksriłhiñ iljinjtñik piqpaksripmatun uvanñik. ²⁴Aapaan, tamatkua

qaisatin uvañnun iqatigisrukkitka sumiitchuma iliñitñun qiniqquplugu kamanaun pigipkakkan uvañnun takku ilvich piqpagipluja nuna iñiqtauñaiñjaan. ²⁵Nalaunjanaruaq Aapañ! Nunam iñuiñ nalugaatin, aglaan uvaña ilisimagikpiñ suli ukua maliquaqtit ilitchuqigaat tuyugitilaäga ilipnun. ²⁶Ilitchuqipkağıkpiñ iliñitñun, suli ilitchuqipkapsaagniağıkpiñ. Tarrali piqpaksriñq piqpakkutigikkan uvañnun uvañalu nayuutiyumuq iliñitñi.”

Jesus-ñum Tiguraułha

- 18** ¹Jesus agaayuanikami taavrumanı, aullaqniqsuq maliquaqtini-
lu ikaaqługu kuuğuraq tainaqtauaq Kidron-mik. Taakmanianjani
inniqsuq nautchiivik. Jesus maliquaqtinilu isigniqsut taavrumuña.
²Judas-ñumaasrii, aatchuutigitniktuam ilaanic, ilisimanigaa suniitilaä-
ja. Uvvatakku Jesus-ñum tarunjautisruuniğai akulaiqługu maliquaqtini

(Jn 18.1)

tarani. ³Taatnaqhuni Judas utlautiniqsuq nautchiiviymun piqasriqhuni arjuyyiuqtinik suli agaayyuvikpaum qaunaksraiñik, tuyuuplutij qaukli-ñitñiñ agaayuliqsiniñ suli Pharisee-ñjuruaniñ, saagaqhutij satkunik suli nanniñik. ⁴Jesus-ñjum kañiqsimaplugu suapayaaq atuumaniaqtuaq ijmiñun paañigai niplutipluginich, “Kiña pakikpisiuŋ?” ⁵Taapkua kiuniñaat, “Jesus Nazareth-miu.” Ilaan kiugai, “Uvaja taimñauruŋa.” Judas-ñjum, aatchuutigitnaktuam ilaanik, qichaqasriqsimaniñgai tamatkua pakaktuat. ⁶Jesus-ñjum niplutiipmatij, “Uvaja taimñauruŋa,” tamatkua kiñumuktuqhutij ulgusraagñiñsut nunamun. ⁷Jesus-ñjum apiqsrutqijñiñgai, “Kiña pakikpisiuŋ?” Kiuniñaat, “Jesus Nazareth-miu.” ⁸“Uqautianikkipsi ilaañutilaamnik. Ilipsi pakakkupsitñia, maliguaqtitka aullaqtitchigik!” ⁹Taatna niplutiiniñgai Jesus-ñjum tanjisaqługu nipliutigimaanikkani itnailiplugu, “Aapaan, atausriqunniñ tammanqitchuq qaisaqniñ uvamnun.” ¹⁰Simon Peter-guuq savikpaqaqhuni, aasriiñ amuliqamiuŋ anaupluni ilaan siutaiqsigniñaa taliqpianik tamarrumija qaukliata agaayuliqsit savaktaa, atiqaqtuaq Malchus-mik. ¹¹Jesus-ñjum nipliutigaa Peter, “Tugvaqñ satkugikkan puuñanun. Isrumavich akuqtuğnianığñiñrasugalugu uvamnun naglikasağıtiquipak Aapama sivunniağikkaja uvamnun? Uvaja naglik-saağluŋa tuquruksrauruŋa. Imiqtaksraqigiga taamna imajä qallutim Aapama qaisaŋa uvamnun?”

Annas-ñjum Apiqsrutuiňha Jesus-mik

¹²Ajuyyiqtit piqasriqhutij qaukligmiknik suli Jew-ñjuruat qaunaksrijisa tiginigaat Jesus qiliqsrueqługu, ¹³aasrii sivulliuplugu Annas-muutiplugu ataniğmun, taataruanjanun Caiaphas-ñjum. Caiaphas-guuq qauqliupluni agaayuliqsuaq tamarrumani ukiumi, niļuagiplugu taavruma Annas-ñjum atanğum. ¹⁴Taamna Caiaphas uqautriñiñsuaq qaukliñitñik Jew-ñjuruat iļuatlukkisiñiplugu atausriq iňuk tuqqutaukpan piqusriquni iluqaitñik iňuñnik.

Peter-m Piilaaqaňha Jesus-mik

¹⁵Simon Peter-m suli atlasmaliguaqtim kiňuagun malinjiňaak Jesus. Taamna atla maliguaqtı, ilisimaplugu qaukliata agaayuliqsit, isigniñsuglupaqjanun qaukliata agaayuliqsit piqatigiplugu Jesus. ¹⁶Peter-li qichaqniñiñsuglupaqjanun qaukliata agaayuliqsit, aniñiñsuglupaqjanun qaukliata agaayuliqsit, aniqsuaq kiňumun. Itqutiniñaa Peter tatqamuňa uqatigiani-kamiuŋ niviaqsiagruck taluliqiri. ¹⁷Taavruma taluliqirim niviaqsiagrurum niplutiiniñaa Peter, “Uvva, ilagivatin maliguaqtaiň tatqavruma iňuum?” Peter-m kiugaa, “Ilagingitčaatňa.” ¹⁸Alappaanupluniguuq savaktit suli qaunaksrit ikniqsuhutij aumaniñ qichaqniñsut avataani auksiqhutij iňmiknik. Peter-m qichaqasriqamigich, auksiaqsimiňiñsuglupaqjanun qaukliñitñik.

Qaukliata Agaayuliqsit Apiqsruqtaiħha Jesus-mik

¹⁹ Qaukliata agaayuliqsit apiqsruqtuġniġaa Jesus ilaan malīgħuaq-taigun suli ilaan iż-żisauttutaigun. ²⁰ Jesus-żum kiugaa, “Uqaġaqtuja sagviplu ja kisupayaamun. Iż-żisautrisruuru ja Jew-żjuruat katraġvijietn suli agaayyuvik-pajnatni. Nipiqangħitchu ja qanutchiñik iriġaqtuġluja.

²¹ Suvaatami apiqsruqtaqpisitn uvaja. Apiqsruqsigik tamatkua iñuich tusraaritka sumik uqautiħhat uvajnun. Ilinja iż-żisimagaat qanuq uqaġiġa.” ²² Taatnaqman Jesus il-aqtagħu qaqnaksrit patiktiqlugu nipliutigaa, “Qanuqħutin itnailiplugu kiulipqiuj qaukliat agaayuliqsit?” ²³ Jesus-żum kiugaa, “Uvajja nipliġuma qanutchimik nalaunja ġilu uqautiġiun iluqaitnun uvaniittuanun. Aglaan nalaunjaruamik pakma nipliġnigu-ma, suvaata patikpiña?” ²⁴ Annas-żum tuyuġiniġaa Jesus qiliqsrūutraq Caiaphas-mun qaukliat agaayuliqsitnun.

Peter-m Piċċaqqapsaħha Jesus-mik

²⁵ Peter-guuq auksiġuga āġniqsuq ikniġmu aasriiñ iñuich apiqsruġniġaat, “Taavruma iñuum il-ġagħiġitpatin malīgħaq-taiñ?” Peter-m piċċaqqapta iñiġi, “Iġagħiġitħa ħażżejjha ilaan malīgħaq-taiñ.” ²⁶ Ilaqataguu qauklium agaayuliqsim savaktaiñ, il-ġagħiġi kkan ja taivruma siutiqsikkajjan Peter-m, nipliutiniġaa, “Qiñiġiġitpig iñi piqatauplutiñ ilaani nautchiiviġmi?” ²⁷ Peter piċċaġġiġi niqṣuq, “Iġagħiġitħa ħażżejjha.” Taatnaqmiuġlu taimnā aqargiqpak qal-ġuqtaqbiex.

Pilate-żum Apiqsruqtaiħha Jesus-mik

²⁸ Taapkua aullautiniġaat Jesus Caiaphas-żum tupqaniñ kavanam Pilate-żum inaanun uvlaatchaurami. Aglaan Jew-żjuruat isiqataun-ġiñniqsut tatqamu ja aqliksralikun salumiġu manġiġitlutiż iż-żmink. Piqutigiplugu niġiqatau liksraqtij itqupplugu niġiġ pagħvika ammi tag-ġisixaqtaaq Apqu'sraaq titħallu l-ġiġi. ²⁹ Taatnaqħuni Pilate anipluni uqaqatigħixa qauqniġiġi nipliutiplugħi, “Sumik agħvisiqa qpsiex qamna iñuk?” ³⁰ Taapkua kiuniġaat, “Uvagħu tikiuttinayha it-tħiekk ilipnun ilaa savvaq-lukkataġġi piñġitpan.” ³¹ Pilate-żum nipliutiniġai, “Tigħusriu ilipsitn iż-żiġi atanni qauqniġiġi maliġutaksrasri.” Jew-żjuruat kiuniġaat, “Rome-maġħiut tuqqut chipkai yumiñ ħażżejjha” ³² Taamnaguu qaqnaksrit immiutaupluni Jesus uqautigimakka jaġi qanuq iż-żiġi. ³³ Pilate isiġniqsuq kiñnumun inimiñun aasrii tuqħu qauqniġiġi, “Uvva umiā ligivat minn Jew-żjuruat?” ³⁴ Jesus-żum kiuniġaat, “Taamna apiqsruutigħi uż-żiġi ħażżejjha” ³⁵ Pilate nipliżi, “Jew-żjunas ugħiġi? Jew-żjuqat iċ-ċiex suli qaukliji-

sa agaayuliqsit qaisaǵigaatin uvajnun. Suruami pivatin?”³⁶ Jesus-ňum kiugaa, “Uvaja umialgunǵitchuja marrumanı nunami. Umialguguma atriługu umialik marrumanı nunami, maliguaqtika ajuyakkayaqtut tigutqunǵilliňa Jew-ńjuruuanun. Aglaan ajalatchilıǵa maakjaqtatıunǵipiaqtuq.”³⁷ Pilate-ňum apiqsrlugiňňigaa, “Ilviňmi umialguvich?” Jesus-ňum kiugaa, “Tarra, nipliutigiň umialgunipluňa. Uvaja aniruajuruňa suli nunamuktuajuruňa piqusriqluňa uqałiksrapkun ilumutuuřamik. Kisupayaam iňuuruam ilumutuuřlikun naalagaǵigaanja.”³⁸ Pilate-ňum apiqsruǵaa, “Suami una ilumutuuřliq?”

Jesus Tuquruktsraqǵaat

Pilate-ňum kiňumun aniǵitluni Jew-ńjuruuanun nipliutiniǵai, “Uvaja paqitchilguiňňiqsuja sumik tuqurrutiksrajanik.”³⁹ Aglaan tuvraqlıgu atuumiraǵikkaqsi piňhiňaagüutigiga patchisaiǵılıksraǵa isiqtamik ilipsitňun uumanı nigiqpagvikaami taggisiqaqtuaq Apqusraaqtitaulıǵmik. Ilipsi uvajnun patchisaiqsisquvisiuj umialbat Jew-ńjuruat ilipsitňun?”⁴⁰ Taapkua kiugaat niptusırıllapiqaqhutin, “Taamnaungitchuaq, pisutlukkikput Barabbas.” Taamna tigiljniaqtaruq.

19 ¹Tarra Pilate-ňum Jesus tigupkaqlugu ipiǵaqtuqsiupkaǵniǵaa.
²⁻³Ajuyyiuqtit niaquusriǵniǵaat kaktıǵnanik suli atnuǵaaqılagılu umialiktamik ukiňhaágıksaamik aasrii nipliatıqsiplugu, “Inuuqpakkumuutin umialbat Jew-ńjuruat.” Suli tikiňniǵaat patiktiqataaq-sipılagıluasrii. ⁴Pilate-ňum anitqikhuni nipliutiniǵai iňuich, “Pakma ilaa annisigisigiga ilipsitňun, iňıtchuǵitqulugu uvaja sumik paqitchińgiňlagıhun atanniusriaksrajanik pигiňiliugu.”⁵ Jesus anińısqı niaqutilik kaktıǵnanik suli umialiktamik atnuǵaalik. Pilate nipliutiniǵai iňuich, “Uvva, qıńıqsiuj iňuk!”⁶ Qauklińich agaayuliqsit suli qaunaksrit qıńıqamitruj igıallaksagańıqsut, “Kikiaktuutisriuj sanniǵutamun, kikiaktuutisriuj sanniǵutamun!” Pilate-ňum nipliutigai, “Ilipsi tigulugu kikiaktuutisriuj sanniǵutamun. Paqitchińgitchuja agvisiksrajanik atanniusriaqalıksrajan taatna.”⁷ Jew-ńjuruat kiuniǵaat, “Malıǵutaksraqaqtugut uqałıqaqtuamik ilaa tuquruktsrauplugu takku nipiqaqtuq iǵníginipluni Agaayyutmun.”⁸ Pilate-ňum tusraa'amigich taatna nipliaruat, ilaa naviasrulıllapiqaqhuni itqutipkaǵniǵaa Jesus. ⁹Aasrii ilaa isitqikhuni tatqamuňa uqaqsittaǵviymun nipliutiniǵaa Jesus, “Nakiň aggıqsuami?” Aglaan Jesus kiungıňniǵaa. ¹⁰Pilate-ňum nipliutilgiňňigaa, “Ilvich uqautisrunǵitpiňa? Itqaǵıuj uvaja ajalatchirrutıqalaǵıga patchisaiňhiňauplutin suli kikiaktuutipkaǵhiňauplutin sanniǵutamun.”¹¹ Jesus-ňum kiugaa, “Pigigiň ajalatchilıq uvapkun kisianik qaisauňhagun ilipnun Agaayyutkun. Taatnaqhuni taimňa iňuk qaitchiruaq uvamnik ilipnun killuqsańıqatıuq kamanatluktuamik ilipniň.”¹² Pilate-ňum tusraa'amiuj taamna ilaan

annautisrulillapiatlukkaluagñigaa patchisaigługu. Aglaan Jew-ñuruat iğialaplutij kiumaniğaat, "Annaktitchupku una iñuk, Caesar-m Rome-miittuam ilauraagiymiñaitchaatin. Kiñapayaaq ijmiñik ataniguqtaqtuaq Caesar-m akilligigaa umialguruam Rome-mi." ¹³Pilate tusraa'amigich tamatkua nipliatit, ilaan annisinigaa Jesus aasrii aquvitluni atangum inaanun, taggisiliqmun "Iyagañmik Natilik," aasrii Hebrew-tigun taiyuutiqaqhuni "Gabbatha." ¹⁴Uvluqpaguqtuami uvluani paqnałhum niqiqpavikaamun taggisiqaqtuaq Apqusraaqtitaułigmik, Pilate nip-liutiniğai Jew-ñuruat, "Kiikaami, uvva umialiksi!" ¹⁵Tamatkua iñuich iğialaplutij kiunigaat, "Tuqulli! Tuqulli! Kikiaktuutili sannigutamun." Pilate-ñum apiqsruğniğai, "Uvajnun kikiaktuutipkaqtitquvisiuj umialigikkaqsi sannigutamun?" Qauklinjich agaayuliqsit kiunigaat, "Uvagut qaukliğmik umialiqaqtugut Rome-mi. Avataagun atlamic umialiqanğıt-chugut." ¹⁶Tarra Pilate-ñum qaiññiğaa Jesus ilinjitenun ajuuyiuqtinun kikiaktuutitquplugu sannigutamun.

Jesus Kikiaktuutigaat Sannigutamun

¹⁷Tamatkua iñuich ajanlatkaqsiñiğaat Jesus. Aniñiqsuq akiyaqhuni kikiaktuutriviksrağmînik, tikiutiplugu nunamun taiyuutiqaqtuaq "Niaqum Sañğanik," Hebrew-tigunaasrii taiyuutiqaqhuni "Golgothamik." ¹⁸Taapkua ajuuyiuqtit kikiaktuutiniğaat Jesus sannigutamun, piqasriqługu malguñnik atlañnik iñnuñnik kikiaktuutiplugik sannigutañnun avataanun, Jesus qitiqlıliutiplugu. ¹⁹Pilate-ñum aglañniğaa ilisimmatiksraq aglak aasrii taapkua ajuuyiuqtit iliplugu sannigutam qulaanun, itna aglalik, "Jesus Nazareth-miu, umialgat Jew-ñuruat." ²⁰Iñugiaktuat Jew-ñuruat agliqiniğaat, taamna Jesus kikiaktuutikkauvia unjasriñgitluni nunaaqqimiñ. Ilisimmatiksraq aglak aglaksimapluni piña-sruinjutlugu uqautchisigun Hebrew-tigullu Latin-tigullu suli Greek-tigun. ²¹Jew-ñuplutij qauklinjisa agaayuliqsit itnağniğaat Pilate, "Aglaknagu 'Umialgatnik Jew-ñuruat,' aglaan 'Taamna iñuk uqağnílugu, uvaja umialigaatja Jew-ñuruat.'" ²²Pilate-ñum kiuniğai, "Qanuq iliplugu uvaja aglakkağa taatna aglaksimagisiruq."

²³Ajuuyiuqtit kikiaktuutianikmatruj Jesus sannigutamun, tiguniğaiçh atnuğaañi autaagaqsiplugich sisamainjutlugich, atausriuttaağutij piqatlasriplutij, aasriiñ atnuğaañi kiluiłaaq ukiłhaaq aulaiłaq qaliğurriajumaniqsuq. ²⁴Ajuuyiuqtit uqaaqsiñiqsut avatmun, "Aliktusrujaqnagu una, nalautchaağautigilakput ilitchuğisağlugu kimun piginiaqtilaaña." Taatnaqamitruj immiñniğaat uqałiq uqautigimaruaq itna,

"Ilinjisa autaagaçaiçh atnuğaañi, iñjmiknun,
suli nalautchaağautigiplugu atnuğaaña."

Ajuuyiuqtit piñigaat taamna.

²⁵Taatnaqtitlugich qichaǵniqsut killijani kikiaktuutrvium Jesus aakaŋalu, suli aakaŋan aniqataa, Mary-lu ilaqtataa Clopas, suli Mary Magdalene. ²⁶Jesus-ŋum qiniqamiuŋ aakanı suli maliguaqtı piqpagikkani qichaqatauruak, nipliutiniǵaa aakanı, “Aakaŋ, tarra iğniğiń!” ²⁷Suli nipliutiplugu taamna maliguaqtı, “Tarra ilvich aakan!” Tarakjanińaglaan taavruma maliguaqtim iñmajniǵaa kiňuniǵmińun.

Jesus-ŋum Tuqułha

²⁸Jesus-ŋum ilisimanigaa, sum iluqani immikkaułha, suli agliq-simaraq uqalıq immianiktitchaqługu nipliğniqsuq, “Imiğuktuna.” ²⁹Pinaluguuq tamaani inniqsuq imalik siiğñaqluktuamik misruqqumik. Tarra iljiniǵaa misruktaqtı misruqqumun, aasiiń akiqqumik israuttusriqługu takpichuja israağutiplugu qaqluuknun. ³⁰Jesus akuqtu-qamiuŋ misruqqaq nipliğniqsuq, “Tarra naattuq.” Aasriiń sikitlugu niaquni anignińiğniqsuq.

Jesus Kapigaat Sannığaagun

³¹Tarra Jew-ŋuruuat injigniǵaa Pilate, niugaaqtągukługich tuquńagiaqplugich taapkua aŋutit tuqqutauruat aasrii atqaqtillugich sannığutajitńiń. Taatnaǵuŋniqsut takku tikiumapluni tallimmiułiq akunniqsami ilinisa niviatqungitlugich titit sannığutajitńi minguiq-siaǵvium uvluani, takku tikiumaniaqhuni nuimaniqsraq minguiqsiälıp atlaniń minguiqsiälipńiń. ³²Ajuuyiuqtit taruŋaqamiŋ niugaaqtągınigaich taapkuak avataani Jesus-ŋum tuqqutauruak Jesus-kun. ³³Aglaan tikitmatruŋ Jesus ilitchuŋiniǵaa tuquaniksimalha. Taatnaqlugu ilinisa niugaaqtanjińińiǵaa. ³⁴Aglaan ilaŋata ajuuyiuqtit kapiniǵaa panaminińik Jesus-ŋum sannığaagun aasrii tarvauvaa auglu imiglu maqiplutik. ³⁵Ińuk taamna qiniqtaaq taavrumija ilisimarriğniǵaa ilipsipsuuq ukpiq-sritquplusri. Ilaan uqauttutaa ilumutuuruq, suli ilisimagaa uqauttutmi ilumutuuruha. ³⁶Taatnaiłiplugu iñiqtauniqsuq aglausimaruqaq uqałigimı immiqługu, “Nalliatunniń sauniğikkjanıń piiyaqtakkauyumińaitchut.” ³⁷Suli atla uqałiq itnaqsimaruaq, “Ilinisa sukuiğlugu qinigisigaat ilaa kapukkaqtıń.”

Jesus-ŋum Iluvikkaułha

³⁸Taavruma aquagun Joseph-guuq Arimathea-ǵmiu maliguaqtaup-mińiqsuq Jesus-mi nalunautchipuni takku iqsimmaǵmi Jew-ŋuruuanik pipluni. Apiqsruqman Pilate-ŋum pitquniǵaa timi, Joseph-ŋumaa-srii aullautiplugu. ³⁹Nicodemus, taimńaptuuq qiniǵiaqtaaq Jesus-mik unnuami, tuvaaqatauniqsuq Joseph-mi saagaqhuni tallimakipiatun

uqumaisilaaliymik tiprağıksautinik atlagiiňik atıqaqtuanik myrrh-miglu aloe-miglu. ⁴⁰Taapkuak iñňuk piňigaak Jesus-ňum timaa nimiqsruqļugu ukiňhaamik piungıyaikkusriqsuqsimmaan, taatnatun Jew-ňuruat timimik savaaqaǵaǵı́hat atriplugu. ⁴¹Taavrumaniuuq nautchiivíjmi Jesus-ňum tuqqutauviani inniqsuq nutaaq iluviksraq atuqsimalaaq. ⁴²Uvvaaſriiň pisigiplugu Jew-ňuruat paqnaviat, suli taavruma iluviksram qaniňhagun, inillańnigaat Jesus taruja.

Iluviq Iňuitchuaq

20 ¹Uvlaatchaurami aullagniisautaani akunniqsaaam tanuǵagu-gaaqtitlugu, Mary Magdalene iluvıǵmuňniqsuq aasrii qiniqļugu iyágak. Piiqsimaniqsuq paanjanıň iluvıǵum. ²Aqpaqsruqhuni utlautiniqsuq Simon Peter-mun suli atlaman maliguaqtum, Jesus-ňum piqpagik-karjanun, aasrii uqautiplugik, “Iňuich aullautiniǵaat Ataniq iluvıǵmiň. Ilitchuǵingitchikput napmun inillaktilaaña.” ³Peter-lu atlalu taamna maliguaqtı utlautiniqsuk iluvıǵum. ⁴Iluqatik aqpaqsruqhutik, aglaan ilaqtataan maliguaqtım uniňnígaa Peter tikelǵaaqhuniasrii iluvıǵum. ⁵Augrukami qiniignigaa ukiňhaagiksaaq nimiqsruutaa aglaan isingiň-nihsuq. ⁶Kiňuagun tikitňami Simon Peter uiyuiňaqhuni isignihsuq tatqamuja qiniqļugich aasriiň ukiňhaat nallaviani, ⁷suli ukiňhaaq nimgu-tauruaq Jesus niaquanun inillaksimanǵiňniqsuq taapkunuja ukiňhaanun aglaan imullaksimaniqsuq ilaagun. ⁸Taimňali atla maliguaqtı tikelǵaaǵ-luaqtuaq iluvıǵum isiqmiňihsuq, qiniqļugu aasrii ukpiqsrıpluni. ⁹Ilinjik kaniqsianilguiňnígaaksuli aglausimaruuaq uqaǵıq itnaqsimaruuaq ilaa anitqikkisiňiplugu tuqulıǵmiň. ¹⁰Tarakňa taapkuak maliguaqtik utiǵniq-suk aňliaqhutik.

Jesus-ňum Sagviňha Mary Magdalene-mun

¹¹Mary-li silataani itluni iluvıǵum qianihsuq. Qialağmi augruaǵnihsuq qiniigukhuni iluvıǵum. ¹²Aasrii qiniqtuq malguýnik israǵullańnik atnuǵaal-lańnik qatiqtaanik aqappiruak Jesus-ňum timaa irviani, ilaqtataa niaquan tujaani aasriiň ilaqtataa isigaiň tujaatni. ¹³Taapkuak nipliutiniǵaa, “Marii, suvaata qiaovich?” Kiuniǵik, “Iňuich aullautiniǵaat Ataniǵa, aasriiň nalu-giga ilińitňun napmun inillaktilaaña.” ¹⁴Taatnaqqaqhuni kinjiaqhuniasrii qiniignigaa Jesus qichaqtuaqtuaq, aglaan ilitchuǵingiňnígaa Jesus-ňutilaa-ña. ¹⁵Jesus-ňum apıqsruqniǵaa Mary, “Suvaata qiaovich? Kiňa pakikpių?” Ağnam nautchialiqliqinasugiplugu nipliutiniǵaa, “Iňuuk, aullautigupku uvak-ňa, uqautillańja napmun inillaktilaaña; uvańjali aiyumigiga.” ¹⁶Tarra Jesus tuqļuǵaa atqanik, “Marii!” Ağnaq kinjiaqhuni uqaǵnihsuq ilaanun, “Rabboni!” (itnautauruaq Hebrew-t uqausrijisigun, Ilisautrii!) ¹⁷Jesus-ňum nipliutit-qiniignigaa, “Aksiňniaqna ja takkú aullanǵitchunjasuli pakmuja Aapamun.

Aglaan aullaġutin aniaqatiumnun kiligiakkich pakmuňaġniägniluja ilaanun Aapamnun Aapagikkapsitňunlu, uvaja Agaayyutimnun suli ilipsi Agaayyutipositňun.”¹⁸ Mary Magdalene uqautilityaġniġai maliguaqtit qiniġnip-ļugu Ataniq suli tamatkunija uqaṭinipluni.

Jesus-ŋum Sagviħha Maliġuaqtimiňun

¹⁹Tamarrumani uvlumi unnuksman aullaġniisautaani akunniqsaam, maliġuaqtit katimmiňiqsut atautchimi kiluuusautiplutiż nuyuaqħutiż Jew-ŋuruaniň. Taimmaiňaq Jesus-ŋum tikitlughich akunajġiġiġai nipliutiplugħiċċ, “Qiñuiňnaq ilipsitňun!”²⁰Taatnaqqaaqħuni qiniqqtinniġai ikiňiġmiňi argaġġiġi suli saniqqamiňi. Tarra maliguaqtit quvietħajniqsut qiniqamitruj Ataniq.
²¹Jesus-ŋum nipliutiqiġiġi, “Qiñuiňnaq illi ilipsitňun! Atriplugu Aapam tuyuqalha uvamnik, taatnatantu uq tuyuġigipsi.”²²Taatnaqamigħiċċ aniq-saġġiviniġi taapkua maliguaqtini nipliutiplugħiċċ, “Aku tuqsiun Ipqitchuaq Irrusriq.²³Ilipsi natqiusrima aġġupsigk iñu ukilluqsautiġiċċ natqikkaurut, aglaan natqiusrima aṅgitchupsigk killuqsautiġiċċ natqikkaungħiċċut.”

Jesus Sagviħha Thomas-mun

²⁴Ila jaġarguuq maliguaqtit, Thomas-mik taiyuutilik Malġimik, tarani ingiň-nihsuq Jesus tikitman.²⁵Atlat maliguaqtit uqaṭiniġa, “Qiñigikput Ataniq!” Thomas nipliutiniġi, “Qiñingiṣuaġġupkich ikiňiġi kikiagħiċċ argaġġi suli iļiliġiġiċċ argatka ikiňijanun saniġaani ukpiqsrīyumiňa itčuha.

²⁶Akunniqsaajanikhutiż kiňuvatigun maliguaqtit katimalgiňniq-sut, Thomas piqataapluni taavruman. Talut umiktuutiqaġniqsut, aglaan Jesus akunajjanilgiňiġai nipliħħuni, “Qiñuiňnaq ilipsitňun!”²⁷Ilaan nipliutiniġa Thomas, “Israutilugħiċċ argaktin uvuja, qiniġikkich argatka, israaġutilugħiċċ argaktin saniqqamnun. Arguaqtun ġiġi utukpiqsrīiñ!”²⁸Thomas kiuniga, “Ilvich ataniġiġikpiñ suli Agaayyutigħiġikpiñ!”²⁹Jesus-ŋum nipliutiga, “Ukpiliqpitch qiniġianikapja kisianik? Qanutun quvianaqtigivat tamatkua ukpiqsriruat qiniġaluaqna ja.”

Qanuq Pitquriħhat Ukua Makpiġaat

³⁰Jesus-guuq iñiqtaqaqniqsuq iñugiaktuanik atlanik quvinqaqtauanik savaanik maliguaqtimi sivuġġatni, aglaksimalutij inġiċċħuanik ukun-ni makpiġaani.³¹Aglaan tamatkua aglausimmarut ukpiqsrīt qupplusri Jesus Christ-ŋutilaajanik Iġñiġa Agaayyutim, suli iñu utlasrit qupplusri ukpiqsrīlipsigun ilaanik.

Jesus-ŋum Sagviħha Tallimat Malġuġnun Maliġuaqtimiňun

21 ¹Kiňuagun tamarruma Jesus sagviaqtupsaġġihsuq iż-żejjant maliguaqtimiňun siġġaani narvam taiyuutiqaqtuam Tiberias-

(Jn 21.6)

mik, uvva itnailiplugu, ²Simon Peter-lu, Thomas-lu taiyuutilik Malgimik, Nathanael-lu Cana-ǵmiu Galilee-mi, iğñaglu Zebedee-m suli malguk atlak maliǵuaqtik, iluqatij atautchimiinniqsut. ³Simon Peter nipligñiqsuq ila-миñun “Qalliaǵniaqtuja.” Taatnaqman taapkua atlat nipliutipiñigaat, “Malikkisigiptigiñ.” Iluqatij ikiniqsut umiamun, aglaan unnuaqtililaajani sumikunniiñ qalunǵiñniqsut. ⁴Siqińgum mayuuraaħhani Jesus qichaǵniqsuq imǵum siñaani aglaan maliǵuaqtaiñ ilitchugingiñniigaat Jesus-nutilaaŋa. ⁵Ilaan nipliutiniğai, “Ilılgaat, qaluutiqaqpisi?” Ilijisa kiuniğaat, “Naami.” ⁶Ilaan nipliutilgiñniğai, “Sińtchiuŋ kuvraqsi taliq-pian tujaajanun umiapsi, ilipsili qalukkumuusri.” Maliǵuaqtit sijninniigaat kuvraqtij aasriiñ payyaksagnigaat nuqitchaqamitruj umiam iluanun takku qaluuvagitluni. ⁷Maliǵuaqtim Jesus-ŋum piqpagikkajan nipliutiniğaa Peter, “Pińña Ataniginiğikput.” Simon Peter-m tusraa’amiuj takpińña Atanǵułha, ilaan atitqiksıqamiuj atnuǵaani mattaummitchanı misińniqsuq taǵiumun. ⁸Taapkua ilai maliǵuaqtit kilvágnisut umiakun nuqirritigalugu kuvraq imalik qaluńnik ilijich ujasriuraqhutij siñaaniñ, tallimakipiatun apluq-paktaaqhuni urraksrayuŋnaliktun. ⁹Ilijich tulakamiŋ, qińiqqtut iknipiamik qaluńnik uutaliŋmik suli qińiqhutij qaqqunik. ¹⁰Jesus-ŋum nipliutiniğai, “Uvuńautrisitchi ilajitník qaluich qaluktapsi akkuvak.” ¹¹Simon Peter-m ikitqikhuni umiamun kalijñigaat kuvraq siñaanun imalik qalukpańnik, tallimakipiaq malǵukipiaq qulit pińasrunik iñugiaktilaaliŋnik; naagatarra iñugiakkaluuaqhutij kuvraŋat alinǵiñniqsuq. ¹²Jesus-ŋum nipliutigai,

“Uvunjağusri niğisitchi.” Nallitaunniiñ maliğuaqtit apiqsruğumanğıññigaa, “Kisuuvich?” Ilijisa iłitchuginiǵaat Atangutilaanjanik. ¹³Jesus-ŋum qallilaaqhuni tigu'amiuŋ qaqqiaq autaagnigaa ilijitnun. Taatnatunsuli pińigaa qaluk. ¹⁴Taavrumani pińatchigñigai Jesus-ŋum qiniqtitallań ijmíňik maliğuaqtinun anitqiqqaqhuni tuqulıgmiń.

Jesus-lu Peter-lu

¹⁵Ilijich niğiankmata Jesus-ŋum nipliutigaa Simon Peter, “Simon! İgñiňa John! Piqpagitlukpiňa ukunakja?” Peter-m kiugaa, “Aa, Ataniiq! Ilijisimagiň uvaŋnun piqpagilhiň.” Jesus-ŋum nipliutigaa, “Niğipkakkich ipnaiyaatka.” ¹⁶Tugliliqļugu Jesus nipliutilgiňñigaa, “Simon! Igñiňa John! Piqpagiviňa?” Peter-m kiugaa, “Aa, Ataniiq! Ilijisimagiň uvaŋnun piqpagilhiň.” Jesus-ŋum nipliutilgitchaa, “Qaunagikkich ipnaitka.” ¹⁷Pińatchiqļugik Jesus-ŋum nipliutilgitchaa “Simon, Igñiňa John, piqpagiviňa?” Peter aliatchaŋniqsuq Jesus-ŋum apiqsruqmani piňasruni atiruamik, “Piqpagiviňa?” Aasrii Peter-m kiuniňaa, “Ataniiq! Ilijisimagiň suapayaq. Ilijisimagiň uvaŋnun piqpagilhiň.” Jesus-ŋum kiugaa, “Niğipkakkich ipnaitka.” ¹⁸Iłumutuuруamik nipliutigikpiň, nutau'avich tapsiągiksiplütin igliqaqtutin napmupayaǵukavich. Aglaan utuqqagaǵuvich atlasm iňuum qiliqniągaa-tin israaqtillutin aullautilitin aullaǵvigisrungısaqnun.” ¹⁹Taatnaqamiuŋ Jesus-ŋum uqautiginigaa qanutchikun tuqulıkun Peter-mun kamanaqtingniaqtilaaşa Agaayyun. Taatnaqqaaqļugu nipliutiniňaa, “Maliğuańja!”

Jesus-lu Atlalu Maliğuaqtelu

²⁰Peter-m kirjiaqhuni qiniqniňigaa maliğuaqtı Jesus-ŋum piqpagikkaja maliktuaq. Taimňauniqsuq ikusiksimsaaqtuaq qanitluni Jesus-mi nullautchi-qamiň suli apiqsruqtuaq, “Ataniiq, kia aatchuutigitnięniaqpatin?” ²¹Peter-m qiniqamiuŋ taamna apiqsruğniňigaa Jesus, “Ataniiq! Qanuğniaqpaliuna?” ²²Jesus-ŋum kiugaa, “Uvana iňuupkaǵukkupku aggitqiňňiałłamnunag-laan, suuva taamna ilipnun? Malinjña!” ²³Taamna uqauttutaa siaminniqsuq akunǵatnun aniqatigiňün taamna maliğuaqtı tuquyumiňaiňníplugu. Jesus taatnangiňniqsuq tuquyumiňaiňníplugu, aglaan itnathiňaqhuni, “Iňuupkaǵukkupku aggitqiňňiałłamnunaglaan, suuva taamna ilipnun?”

²⁴Taamna maliğuaqtı taamnauruq quliaqtuaqtuaq tamatkuniňa, sulipsuuq aglaktuaq tamatkuniňa, aasrii nalungitchikput quliaqtuaǵikkajan iłumutuuňha.

Uqaliqsaağun

²⁵Iňugiakkalaqtuq atla qanusriq Jesus ińiqtaǵikkaja. Iluqatiň aglaksimalutij atausiukattaaglugich pimakpata, iluqaniqanu nunam tigummianilgunayaıtpalukkai aglaich aglakkaukpata.

Suragałhat Uqqiraqtit

1 ¹Aglaktuja uumiňa Theophilus-mun piqpagikkamnun.
Si viličiži učišiši učel tuvač učišiši, učišiši.

I Sivulligñi makpiqaaani aglaktuuaaja suragaalipayaanjiik Jesus aullaagniñhaniñglaan savaaqaligmiñik ²taivrumujaaglaan uvlumun Agaayyutim aullautipmani tatpakuña. Sivuani Jesus aullaçgaluaqani ilaan Ipqitchuakun Irrusikun alqaqsruçgai piksraqtaagikkani uqqiraqtatuuruksrauplugich. ³Jesus tuqqutitqaqhuni piqatigirägigai uqqiraqtit sagviaqtuutigai arguaqtuñgañumiñaiqñugu aqitqiñha malgukipiat uvlut akungatni, suli Jesus-ñum uqautiplugich ajaayuqautaanik Agaayyutim.

Agaayyutim aullautigaa Jesus Qilañmun

⁴Ilaatniguuq Jesus-ñum piqatigilgitñamigich tiliñigai itna,
“Uniññaqnu Jerusalem aglaan utaqqiyumigiksi aatchuutiksraja
Aapaa akiqsruutigikka ja qaitkisiñiplugu, uqautigikka ga ilipsit-
ñun. ⁵Taimñaguuq John paptaaqutiqaqtaq iñuñun imigmik
aglaan aquatigun qapsich uvlut paptaakkaugisirusi Ipqitchuakun
Irrutchikun.” ⁶Taapkua uqqiraqturuksrat katilegitñamij piqatigiplugu
Jesus apiqsruugni gaat, “Ataniiq! Uvva taavrumani nappatqinjiaqpiuñ
aşaayuqaun Israel-aagmiunun [umialiqaqumiñaglugich taimani-
sun]?” ⁷Jesus-ñum kiuni gaai, “Aapaa kisimi sivunnigisigaa qakugun
atuumaliksraja. Ilaan ilisimapkaqumiñaitkaa tamanna ilipsitñun.
⁸Akuqtuigisirusi sañjimik taimñä Ipqitchuaq Irrusriq aggianikpan
ilipsitñun, aasii ilisimaraugaqsiłusi uvapkun Jerusalem-mi iluqaa-
ni lu Judea-mi suli Samaria-mi unniñ nunaaqkipayaqjini nunam.”
⁹Taatnaanikamigich Agaayyutim nuqinnigaa tatpakmuja ilijitñun
qiñiqtitluni aasii ilijisa qiñitlaiqsiñigaat nuviyam puuqtiqmaun.
¹⁰Aullaqtiqman qiñigugaaqtitlugich tatpakmuja, taimmaiñaq malguk
iñruk atnuqallak qatiqtaanik qikaqasiitligñiqsuk ilijitñun, ¹¹nip-
liqhutik, “Galilee-ǵmiut, suvaata qikaqhusi qiñiqniaqpisi qilaqmun?
Tamanna Jesus aullaqtuaq ilipsitñiñ tatpakmuja aggitqikkihitchuq
taatnatun ilipsi qiñiqmatun aullaqman tatpakmuja.”

Matthias-ŋum Inaŋigaa Judas

¹² Maliguaqtit tavrankja utiġniqsut Jerusalem-mun iñgiuramiñ taiguutiqaqtuamiñ Olives-mik uŋasikpaguni inġiññiqsuamiñ nunaaqqimiñ.
¹³ Tavrunga tikitñamij Jerusalem-mun, ilijich mayugniqsut inimun taivrumuña irvigikkägmiknun, Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James iġñiġikkajha Alphaeus, Simon-lu Zealot-ġuruaq, suli Judas iġñiġikkajha James-ŋum. ¹⁴ Iluqaġmij katiniqsut akulaiqługu iniqsruġviksraġmiknun piqasihutij aġnanik suli Mary-mik aakagikkajanik Jesus nukatchianjīnigu. ¹⁵ Ikituurat uvlut aquatigun ukpiqtuat katimaniqsut, tallimakipiaq iñuiññamik iñugiaktigiyuñnaq-hutij. Peter-m makitluni nipliutiniġai, ¹⁶ “Aniqatiumaaj, Ipqitchuam Irrusim uqaqtinniġāa David makpiġaajniñi Agaayyutim. Uqaġiniġāa Judas-kun sivuani atuumagaluaqtitnagu ilaan savaaqałiksraja, taamna Judas sivulliuruaq tiguriruksranik Jesus-mik. ¹⁷ Judas ilaugaluaqtuaq uvaptikni atakkii Jesus-ŋum piksraqtaaġikkajha savaqatigitquplugu uvaptikni. ¹⁸ Judas-ŋum aatchuutiganikamiuñ Jesus akiññaktaaqaqġniqsuq maniġñik. Taavrumijaasiñ tauqsiġniqsuq nunaviñigmik ilaan iluvigik-kaġmiñik. Tavrani katakami iluqani ilua qaġniqsuq. ¹⁹ Iluqaġmij iñuich Jerusalem-mi ittuat tusaaniġaat, aasii iñmj iuqaġmikkun taiguusiġniġaat Judas-ŋum tuqquvia Akeldama-mik (mumiutiqaqtuamik nuna augum maqqivia). ²⁰ Agaayyutim makpiġaajani aglausimaruqaq Psalms-ni itna,

‘Ilaan tupqa iñuiġumauq iññitqikkumiñaiġuni.’

Psalm 69:25

Aglausimaruqaqsuli,

‘Atlamik iñuġmik inaŋiġiġaqumauq savaaġa.’

Psalm 109:8

²¹⁻²² Taatnaqługu iñuk inaŋiutiruksrauruq Judas-ŋum savaarjanun. Taamna iñuk ittuksrauruq aullaġniimaruqaq uvaptikni aasiisuli ilisimautlasiruaq aqitqiħagun Atannapta Jesus. Ilaa piqatigisimakkaqput John-ŋum quliaqtauqipmauñ paptaaktitchiħiġi suli nayuqtigisimakkaqput uvlumunagħlaan Agaayyutim aullautipmauñ Jesus pakmuña qilażmun.”
²³ Iljich nalunaiġiñiqsut malġuġnik iññuġnik Joseph-miglu taiguutiliġġiġnik Barsabbas-mik atiqaqmiruaq Justus-mik suli Matthias-miglu.
²⁴ Aasii agaayuniqsut itnaqħutij, “Ataniiq! Ilvich ilisimarauġjuruatin uummatijtñik iñupayaat, taatnaqħlu tikkuaqgħutilla jaqtigut naliaknik piksraqtaaqaqġuvich. ²⁵ Taamna uqqiraqt iinaŋiutiyumuq Judas-mun atakkii unisaġġigaatigut aullaqħuni piksraqtaaġġiñun.”
²⁶ Taatnaqqaaqħutij tigusiñiqsut attak ilaqataaknik. Taatnaqmata Matthias piksraqtaaġġuniqsuq aasii il-aliutikkapluni qulit atautchinun uqqiraqtinu.

(Act 2.11)

Ipqitchuaq Irrusiq Tikitchuq

2 1 Uvlugguuq taiguutilik Pentecost tikiuumapman iluqatiñ ukpiqsiruat katimalgiñiñqsut. 2 Taimmaiñaq ilijisa tusaagaqsilignigaat siigruktuaq pakmakja liilaa anuqliqpaqtitmatun. Taamna siigruktuaq tusaǵnaqsiñiñqsuq iluqaani inimi. 3 Ilijich qiniqsiñiñqsut iknigmik liilaa qinñalijnik uqqatun siamitlutin iñupayaanun. 4 Ipqitchuam Irrusim ajalatkaqsiñigai iluqnaaqlugich. Taapkua iñuich uqaqsiniñqsut atlakaagiiñik uqqihutin, taatna kanjiqsiñaqsiplugich Ipqitchuam Irrusim uqaqupmatin. 5 Tavraniguuq Jerusalem-mi Jew-ŋuruuat iñuuniaqtut nunaaqqipayaanjiñiñ nunam taluqsiruat Agaayyutmik. 6 Tusaakamitruj siigruktuaq iñugiaktuat iñuich katiniqsut taapkunuja. Iluqatiñ qanugviigñiñqsut tusaakamisigik taapkua uqaqtuat kanjiqsiñaqsiplutin sumiugiisigun uqqatigun. 7 Quvigutchallapiaqhutin uqaqsiniñqsut, "Tamatkua uqaqtuat Galilee-ǵmiujurut, amii? Qanuqhutin ukua uqaqpataqaptiknik?" 8 Naagaunniñ kanjiqsitlanigivut uqaqmata uqausillaaptigun iñuguqnialaptigun. 9 Uvagut Parthia-ǵmiut, Media-ǵmiut, Elam-miut, Mesopotamia-ǵmiut, Judea-ǵmiut, Cappadocia-ǵmiut, Pontus-miut, Asia-ǵmiut, 10 Phrygia-ǵmiut, Pamphylia-ǵmiut, Egypt-miut. Uvagut iñuich nunaaqqimiñ Cyrene-miñ nunami Libya-mi, suli iglaat nunaaqqimiñ Rome-miñ, 11 suli Crete-taǵmiut Arabia-ǵmiutlu. Anijaruaguut Jew-ŋupluta aasiiñ mumiksuguut Jew-ǵuqsimaaqhuta—iluqapta tusaagivut kanjiqsiplugillu tamatkua uqaqmata kamanaqtuatigun Agaayyutim iñiqtaiqun." 12 Quvigutchallapiaqamij kanjiqsitlaiqhutin apiqsruqtautiniqqsut avatmun, "Qanuutaava una?" 13 Iñuilliasiiñ ilajich mitautigiplugich ukpiqtuat uqaqsiniñqsut, "Ukua imiliłlapiaqsimaplutin piñiñqsut."

Peter-m Uqautriňha Iňuňnik Tavrani

¹⁴Taatnaaqsipmata Peter makittuq piqasiqhuni uqqiraqtiqatmiňik kiut-yaqlugich. Nipitusipluni nipliutiniňgai, “Jew-üyüqatiptaa suli iňuuniaqtuasii Jerusalem-mi, naalağníllaksitja! Nalupqinaiglugu uqautiuraallaglapsi taavruma suutautilaajanik. ¹⁵Ukua imiliqsaujunjitchut isumaňlapsisun atakkii uvlaaňusugaaqtuqsuli. ¹⁶Taamna atuumaruaq Joel-üyüum sivunik-sriqirim uqautigikkaja itna,

¹⁷‘Agaayyun uqaqtuq, itnaiňlugu itkisiruq aqulliňgi uvluni,

Uvaja siamitkisigiga Irrusigikkaga iluqaitňun iňuňnun,

Iğňasi suli panigikkasi sivuniksriqasigisirut,

nutaagikkasi qiniqquuraaliňgutinj

suli utuqqanaasi siňňaqtuqtaguňutinj;

¹⁸aa, kuvviqigisigitka savaktitka aňjtitlu aňnatlu Irrusigikkamnik

taipkunani uvluni

aasii sivuniksriqiaqsilutiňj.

¹⁹Qiňiqtikisigitka quviqnaqtuat qilaňmi

suli atlayuaňnaqtuat nunami,

auglu ikniglu suli itchialaruaq,

²⁰sinqiňqunniň tanuňaaqsilugu unnuatun

unniiň tatqiq kaviqsaňguňlugu auktun

sivuani kamanallapiaqhuni uvluan Atanđuruam tikiňmaňiksraja.

²¹Taipkunaniasii kisupayaaq tuqluqpan Agaayyutmun

ilaan anniqsuňgigaa.’

Joel 2:28-31

²²“Israel-aňgmiut, naalağnisitchi uqaňlamnun! Jesus Nazareth-miň aňjtaurusuq Agaayyutim tilikkaja. Agaayyutim savaaňipkaňaa saňjiqaqhutinj atlayuaňnaqhutinjlu qiňikkisutinik. Qiňigisi nalupqinaiqlugu ilisimap-lugich tamanna atakkii atuummipluni maani akunnapsitňi. Taavrumuuna ilisimapmigiksipsuuq Agaayyutmun tuyuňiňha. ²³Ilipsi aňjalataksrir-rutigigiksi Jesus sumiuňjuruuanun tuqqutitlugu kikiaktutipkaqlugu sanniňgutamun. Aglaan Agaayyutim pisuňiňmigunlu ilisimaliňmigunlu sivunniňjanikkaja taatna. ²⁴Aglaan Agaayyutim makititnamiuň tuquňiňmiň pituiqlugu iňnuuligmun. Jesus tuqqutqikkumiňaitchuq atakkii ilaa nayuutiyumiňaitchuq iluviňmi tuquňjaruapayaatitun. ²⁵Taivruma David-üyüum uqautiginigaa itna,

‘Uvaja qiňigiga Atanđuruuaq sivuqqamni ataramik.

Ilaa taliqpmimniitluni

aasiiň tunňalgaruňa ilaani iňuiňliuqama.

²⁶Taatnaqlugu uummataiga quviasuktuq, suli nipiqaqtuňa

quviasuňigmik.

Tuqugisigaluanňaǵmaunniň niǵiugaǵigiga nalupqinaiqługu,

²⁷ Agaayyuun, unitchumiňaitchiň ińuusiǵa iluviǵmun,
naagaqaa timaa savaktivich piungıǵniaqulugu.

²⁸ Urriqsuutriruasii uvamnun apqutmik ińuuniaǵviksramnik,
aasii quviasukkisiruňa atakkii nayuutipluňa ilipni.'

Psalm 16:8-11

²⁹ "Aniqatiut, uvaňa uqautiraksraǵigipsi nalupqinaiglıgu sivulliaptigun David-kun. Ilaa tuqupman iluviǵaat, aasiňi ilisimagaat iluvǵa marrumujaaglaan uvlumun. ³⁰ Ilaa sivuniksriqirauruaq suli kańiqsimaplugu Agaayyutim akiqsruutigikkani ińmiňun, Agaayyutim nalupqinaiqsruutinikkaja David-ńum kinevianjiń ilajat atanıǵuqtikisińiplugu ińmisun. ³¹ David-ńum qiniqquuraaǵiniǵaa qanuq Agaayyutim anipkatqiĺiksraňa anniqsuqtı akiqsruutigikkaja taamna Christ uqautigiplugu itnaquhi-ni, 'Agaayyutim unińitchaa ilaa iluviǵmun suli timaa piungıńitchuq.' ³² Taamna Jesus Agaayyutim anitqisksitkaa iluviǵmiň, aasii uvagut ilisimaraurugut taavrumuuna. ³³ Agaayyutim ilaa taliqpińymińuktitkaa kamanaqsiplugu suli qaitchiplugu Ipqitchuamik Irrusıǵmiňik Aapami akiqsruutigikkajatun aasiňi Jesus-ńum qaitchiplugu uvaptikun. Tamanna akuqtuǵikput pakma, taatnamik qíńiaqsigiksi tusaaplugulu savaaqsipman uvaptigun. ³⁴ David ińmi timituummaǵmi pakmujaqsimaitkaluaqtuq, aglaan nipliǵńiqaşuq,

'Agaayyutim nipliutiniǵaa Ataniǵa,

Aqvittin kamagiviksraulipnun,

³⁵ aquppińlapni uumiksritin ajalataksrirrutigisigitka ilipnun.'

Psalm 110:1

³⁶ "Aasiňi Israel-aág̡miupayaasii ilı̄tchuǵiraksraǵigiksi nalupqinaiglıgu, taamna Jesus kikiaktuutikkaqsi Agaayyutim inillakkaa atanıǵuqlugu suli anniqsutauplugulu."

³⁷ Taapkua ińuich tusaakamitruň Peter-m uqautigikkaja iluińliuǵniqsur. Apiqsrugnígaat Peter-lu atlatlu uqqiraqtit, "Aniqatiut, Qanuǵisińiqpisami?"

³⁸ Peter-m uqapsaaǵníǵai, "Nunuuralıǵusi mumigitchi killuqsautipsitniň. Suli atasriukattaǵusı paptaaqtittitchi ukpiqsririguǵusı atqagun Jesus Christ. Agaayyutimli natqiutiyumagaası killuqsautipsitniň, aasiňi ilaan aatchuǵisigaası Ipqitchuamik Irrusimik. ³⁹ Taamna Agaayyutim akiqsruutigikkaja turjaqaqtuq ilipsitňun qitungapsitňunlu iluqaitňunlu ittuanun uñasıksuami, ińuich iluqaisa Atangúruam Agaayyutipta tuqluǵgai ińmiňun." ⁴⁰ Peter uqaqtuq ińugiaktuanik atlanik uqaǵıǵnik. Aasiňi ilaa naatchiqami itnaqługich, "Annautillaksáǵniaǵitchi ilipsitník anasiń-ıńqsautmiň tikińńiaqtuamiń piginchuanun ińuňnun tuqqutčiruanun Jesus-mik." ⁴¹ Ińugiaktuat ukpiqsrinıqsur uqaǵıǵmik suli paptaaqtltutıň, ińuk 3,000-yuňnaq ilaliutiniqsuq ukpiqsriruanun tamarrumani uvolumi.

⁴²Ilijich ilisaqaqsinqut uqqiraqtiniň, aasii piqasiqsutiniqtsut niňiqati-giikhutiň suli injqsruqatigiikhutiň.

Qanuq Ukpıqtuaňjuruat Piqatigiiňhat

⁴³Uqqiraqtit iňiqtaqagániqtsut iňugiaktuanik quvíqnaqtuanik savaanik, naagaunniiň iňupayaat ikpigiagutinigaat Agaayyutim savaaqalaha uqqiraqtitigun. ⁴⁴Iluqágmiň ukpiqtuat atautchimiyusiniqtsut suli piqaqtirrutiplutij suuraǵmikkun avatmun. ⁴⁵Inuqsriuliqamiň tunisiňiqtsut nunautmiknik suli suuramiknik, aasiiň autaaqlugich piňňaktaatiň iluqaitňun inuqsriuqtuanun. ⁴⁶Uvlutaǵaǵipman ilijich katragániqtsut agaayyuvikpaýmun. Niǵiraǵaǵniqtsut atautchimi kiňuniqmikni, aasiiň niǵikamiň quviasukhutiň pisuillapıaqhutiňlu. ⁴⁷Ilijisa quyaragigaat Agaayyun, aasiiň atlat iňuich nakuagigaich ukpiqsırırapayaat. Suli uvlugaǵipman Atangum ilaniktuuqtinniňai iňuňnik ukpiqtuaňjuruuanun tamatkunija anniqsukkaǵmiňik.

Peter-m Ilaqsipkaiňha Pisutlaiňamik

3 ¹Ilaatniguuq Peter-lu John-lu utlautiniqtsuk agaayyuvikpaýmun, iňuich injqsruqviat tikitmaňhani. ²Agaayyuvikpaými paaqagániqtsuq taggisiliňmik Piňňaqnaqtuamik. Tavraniguuq aňjun una aquppıraqniqtsuq pisungajanitchuaq anıniǵmiňaglaan. Uvlugaǵipman ilamiňun tavruýau-tipkaǵániqtsuq taavrumuňa paamun injqsruqviksraǵmiňun maniuranik iňuňniň isiqtuanıň agaayyuvikpaýmun. ³Peter-mlu John-ňumlu apqusaaqmakni isiaqsiplutik agaayyuvikpaýmun inígnigik aatchullalik-sraǵmigun maniymik. ⁴Taapkuak kiňiaqamitku irigruiňaaqlugu Peter-m nipliutiniňaa, “Qińiqtiguk!” ⁵Taavruma iňuum qıňiaqsiňigik niǵiukhuni aatchuuusiaksraǵmiňik ilijikniň. ⁶Peter-m nipliutiniňaa, “Maniitchuňa suuramikunniň aglaan aatchugniaǵikpiň pigikkamnik, atqagun Jesus Christ Nazareth-mium pisuqugikpiň.” ⁷Peter-m tigukamiuň taliqpiagun makitquplugu, taimmaiňaq aňutiqniam niuňji sayaniktigniqliqtsuk. ⁸Nutijniqtsuq qikaqtıqhuniasiň pisuaqsipluni. Ilaan isiqatiginiňik Peter-lu John-lu agaayyuvikpaýmun pisukhuni misigaqsimmaǵmi quyyasim-maan Agaayyun. ⁹Iňuich tavrani qıňignigaat pisuklugu quyammaǵmi Agaayyutimik. ¹⁰Iňupayaat ilisaginiňaa injularauplugu aquppisuuruaq agaayyuvikpaum paanjani taggisiliňmi Piňňaqnaqtuamik. Iluqágmiň quvígutčallapıaqniqtsut taavrumuuna atuumaruakun taavrumuňa aňutmun.

Peter-m Quliaqtuaňha Agaayyuvikpaými

¹¹Iňuitguuq qıňiqamitruj pisutlasipkakkauruam saqunaurapayaňjak Peter-mlu John-ňumlu aupiňautiginiňaa, aasiiň qıńigiaqlugich katimma-

viñmun taggisilikun Solomon. ¹²Peter-m qanuğviiqsuat qiniqamigich nipliutiniğai, “Israel-aağmiut, qanuğmi taamna quvígutchautivisiuj qiniqpaaqsiplutaasiin? Uvaguk pisutlasipkanjikpuk manna ajuun sañjiptikkun naagaqaa ukpiqsriňaptikkun. ¹³Aglaan Agaayyutaata sivulliaptä Abraham-ŋumlu Isaac-ŋumlu Jacob-ŋumlu iňuaqsiplakagaa manna ajuun Jesus-kun, aasiin taavrumuuna ilaan kamanaqtikaa iğniňi Jesus. Ilipsi qaitkaksi Jesus ajalatinun piggitchuanun suksraaqługu sivugaani Pilate-ŋum sivunniutianikmaųjunniiň patchisaiğukługu. ¹⁴Ilaa iluqnausimaruaq Agaayyutmun nalaunjaruağlu naagasuli ayakkiksi, iňiqsruqługu Pilate pituğitquplugu iňuaqtuqtimik. ¹⁵Taatnałapsigun tuq-qutkaksi taamna qaitchiruaq iňuułigimik aglaan Agaayyutim ajiqtiksitaşa tuquñaruaruaniň. Uvagut ilisimarriqsimmaağikput taamna. ¹⁶Turviqaqhuni atqanik Jesus-ŋum manna pisutlailaaq qiniqkaqsi ilisimakkaqsiļu mami-titkauruq. Taamna ajuun ukpiqsriňiqsuq Jesus-ŋum atqanik, taatnaqługu iňuaqsiikkauruq sivuqqapsitňi.

¹⁷“Aniqatiumaaŋ, ilisimagaluağmigiga una, ilipsiļu sivulliuqtuummap-siļu qaitkaksi Jesus sumiujuruanun aglaan nalugiksi suvaata taatnatun irrutriňiqsi Jesus-mik. ¹⁸Agaayyutim iňilgaan uqağıkkaja iluqaisigun sivuniiksriqirimigun akiqsruutauruaq anniqsuqtı nagliksaqtuksrauniplugu, aasiin ilaan taatnaqtikaa. ¹⁹Aasiin mumigitchi suli saallusi Agaayyutmun, ilaanli piığumagai killuqsaıtigikkasi. ²⁰Taatnağupsi Atangum sayya-ğiksipkağısigaası irrutchipsigun. Taivrumanı ilaan tuyuğitlayumagaa Jesus annautriksraqtağıjanikkani ilipsitňun. ²¹Taamna Jesus qilańmi ittuksraruq taivrumuňa uvulumun supayaat nutaağuliksrajanunag-laan, Agaayyutim ipqitchuat sivuniiksriqiraiň uqautigipmatun iňilgaan. ²²Moses-ŋum nipliutiniğaa, ‘Agaayyutim Atanipsi tuyuqagisigaası sivuniiksriqirimik, atrılıgu tuyuqalhi uvamnik; taimňa itkisiruq iňupsitňiň. Ilipsi naalağnıraksraigigiksi supayaamik uqautikpasi. ²³Kiňapayaqaq naalağnijitkumi sivuniiksriqirim nipliutigikkajanik ilauyumiňaitchuq Agaayyutim iňuiňi suli piyaqqukkaugisipluni.’ ²⁴Iluqağmij atlat sivuniiksriqirit Samuel-miňaglaan uqaqsrıtkaumaruat uqautigigaich makua nayukkavut uvlut. ²⁵Atuumaruaq uglupak atuumaruaq pisigiplusi, ilipsi kiňuviağikkajasi Abraham-ŋum. Agaayyutim akiqsruqaa qitunğanik, suli sivuniiksriqirit uqautigaatigut taavrumiňa akiqsruutmik, itna, Uvaja pilütiqagisigitka iluqaisa iňuich nunami kiňuviağikkaptigun. ²⁶Taatnaqługu Agaayyutim ajiqtiksitmaų savaktini Jesus tuyuğigaa ilipsitňun sivulliup-lugu ikayuğukhusi mumigusıļu piggiliqiliğikkapsitňi.”

Peter-mlu John-ŋumlu Apiqsruqtukkauħak Uqaqsittaağvíjmi

4 ¹Peter-lu John-lu uqautrisugaaqtitlugik iňuňnik agaayuliqsit suli qaunaksria agaayyuvikpaum piqasılıqhutıň Sadducee-ŋurua-

nik tikiññiqsut. ²Ilinisa iłuaginjıññığaich uqqiraqtik ilisautripmaknik Jesus aŋitqıññiplugu tuqujaruanıñ, taamnaasiñ iłitchuqqutaopluni tuqruuat aŋitqikkisiłhatnun. ³Tigupkağniğaich isiqtaupkaqļugik isiq-sivijmi unnuapak unnuağuqhunikii. ⁴Aglaan iñugiaktuat tusaaruat uqautaaknik ukpiqsriñiqsut, iñugiaktilaaliyuŋnat 5,000-mik aŋutił-hiñat. ⁵Uvlutqikman Jew-ŋuruuat sivulliuqtinqiļlu sivulliuqtigruatlı aglalıqiritlu katiniqsut Jerusalem-mi. ⁶Annas-tuuq qaukļiat agaayuliqsit itmiñiqsuq suli Caiaphas-lu John-lu Alexander-lu piqasiqhutıj atlanił ittuanik qauklium agaayuliqsim iłaiñiñ. ⁷Taapkua Peter-lu John-lu itqutipkaqamisigik apiqsruqtaaqsiñigaich, “Qanuqlugu iłuqaqsipkaq-pitku taamna aŋjun? Qanutchimik saŋŋiqaqpisik? Kia atqagun taamna pivotku?” ⁸Peter-m aŋalatiqaqhuni Ipqitchuamik Irrutchimik kiuniğai, “Sivulliuqturuasıi sivulliuqtigruaŋplusi, ⁹Suvaataatai tamarrumani uvlumi uqaqsittaağutikkaiviňuk ikayuiłłaptigun taavrumeja pisutlaiłaaamik iłuqaqsipkakkaptiknik? ¹⁰Iluqasi suli Israel-aaǵmiupayaat ilisimaraksra-ǵigiksi una, Saŋŋiqaqtuq atiğkanagun Jesus Christ Nazareth-mium kikiaktutikkaqsi aasiñ Agaayyutim aŋitqıksitlugu tuqujaruanıñ. Taatnaqļugu taamna aŋjun qikaqtuq iłuqaqsikkaopluni sivuqqapsitñi.

¹¹Taamna Jesus taimña Agaayyutim uqałhiñ uqautigkkajat itna,

‘Uyaǵak tuppırit ayakkaŋat,
taamna uyaǵak piitchuıllapıaǵaqtuq tuppırauni.’

Psalm 118:22

¹²Aasiñ Agaayyun atchiiruq atautchiłhiñamik iluqaani nunami taavru-muuna atikun anniqsuǵumiňaqsıpluta. Taamna anniqsuqtı Jesus Christ kisimi ittuq.”

¹³Tarra uqaqsittaaqtitchirit quviǵutchaŋniqsut qıñiqamisigik Peter-mlu John-ŋumlu taluqsrautaisilaanjaknigu ilisaqsimaisilaanjak-niglu. Ilisimagaich piqataułhak Jesus-mi. ¹⁴Aasiñ qıñigniǵaat aŋjun iłuqaqsikkauruaq qikaqtatıha Peter-mlıu John-mlıu. Taatnaqhutıj niplilguiññiqsut akikjaǵlugik. ¹⁵Taatnaqqaqhutıj anıllaquniǵaich uqaqsittaağvíjmiñ, aasiñ anipmaknik sivunniuqtaullakhutıj itna: ¹⁶“Qanuqlugik atanniǵisivisigik ukuak aŋutik? Jerusalem-miupayaat iłitchuǵianińniǵaat atlayuağnaqtuaq iłuqaqsipkaiłiq atuumakkaŋa taap-kuŋnuuna, aasiñ naagaağumiňaitkikput. ¹⁷Aglaan siamitquŋitługu marrumani tusaayugaaq iñuŋnun, taatnaǵuta aniqsraaqtuğlavut uqat-qıquŋiłlugik kimununniñ taavrumeuna Jesus-kun.” ¹⁸Taatnaiłiplugu sivunnianikamin iñiqtigrińniǵaich quliaqtuaquŋitługik Jesus-kun iñuŋnun sumiunniñ naagaqaa itqautitqıquŋitługich taavrume atqanik. ¹⁹Aglaan Peter-mlu John-ŋumlu kiuniǵaik, “Nalliqliqsi tupiginaǵayaqpisigu? Ilipsi naagaqaa Agaayyun? Nalliak nakuaǵitlukpauŋ ilaan? Sivunniqsiuŋ taamna! ²⁰Uqautiginjaǵumiňaitkikpuk sua qıñikkäqpuk tusaakkaq-

puglu.”²¹ Aniqsraaqtutqianikamisigik aasiñ pilitlugik agvisiksraitlutiñ anasiñjuqsalguiññigaich. Iqsigiplugittuuq iñuich atakkii iñupayaat kamaksrillapiaqhutij Agaayyutmik tamarrumuuna atuumaaniktuakun pisutlaiñaamun.²² Taamnaguuaq ajuun quviqnaqtuakun iñuaqsipkakkau-ruaq malgukipiaguaniksamaruaq.

Ukpiqsiruat Iñiqsruutriñhat Taluqsrautaiñigmik

²³ Taapkuagguuq Peter-lu John-lu anipkapqauraqmatik utiñiqsuk ukpiqtuaqjuruqaqtiumiknun uqautiplugin qanuq qaukliata agaayuliqsit suli sivulliuqtigruat sivunniułhatnik.²⁴ Iliñisa tusaakamitruñ agaayu-qatiqagniqsut itnaqhutij, “Kamanaqtuatiin atanğuruaq, iñiqsiruatiin iluqaanik qilañmiliñ nunamiñlu tağıumiliñ.²⁵ Aasiñ ilvich uqaqtuatin Ipqitchuakun Irrutchikun sivulliaqput David savaktigikkan uqaqman itna, ‘Suvata Jew-ŋunjitchuat qinnakpat?

Suvata iñuich sivunniuqpat imaiñaanik?

²⁶ Umialgi nunaaqkipayaani sivulliuqtillu paqnaniñgaich aŋuyautnatij akilliliŋuqługu Agaayyutauruaq ilaan anniqsuqtiksriukkaŋjalu.’

Psalm 2:1,2

²⁷ Ilumun marrumanı nunaaqqimi Herod-lu Pontius Pilate-lu piqasihutik Jew-ŋunjitchuanik suli iñuiñik Israel katimaniqsut. Sivunniutiginigaaat akikŋaqlugu Jesus savaktin ipqitchuaq anniqsuutiksriukkan.

²⁸ Katinniqsut savajniağukhutij supayaanik sivunniutigikkan kama-naqtuakun isumałipkun iñil̄gaan atuumaruksrauruaq.²⁹ Aasiñ pakma, Ataniq, itqaqlugich Jew-ŋjuruat qullijich qanuqhutij aniqsraaqtuq-matigut. Savaktigikkaqpich, uqaqtitigut uqaliñnik taluqsrautaiguta.

³⁰ Ikayuqtigut iñuaqsitlaſilugich nañittuat suli savaktitigut atlayuağnaq-tuaniglu quviqnaqtuaniglu atanniutaagun ipqitluni savaktigikkapunkun Jesus.”³¹ Agaayuanikmata taamna ini katimavigikkaŋat aulaniqsuq.

Tavraami aŋalatiliqhutij Ipqitchuamik Irrutchimik aullaqhutij uqaaqsi-ñiqsut Agaayyutim uqałhiñik taluqsrautaiqhutij.

Atunim Pigigaich

³² Uvvaguuq ukpiqsripayaaqtuat atausiñjuutriplutiñ atipiägniqsut irrutchimikkun. Nalliatunniñ iğligingiqliğugu ijmi suurani aglaan atu-nim atuğniigaat suurağıkkactiñ.³³ Uqqiraqtit kamanaqtuakun saŋŋikun ilisimarauniqsut aŋitqiłhagun atanğuruam Jesus suli Agaayyutim ikayuq-paŋniğai iluqaisa.³⁴ Taapkunani ukpiqsiruani piiññiqsuq inuqsraqtuamik. Sua inuqnaqsipman ilaŋa tunisiraqtuq nunaviññigmik naagaqaa tupiğ-miñik, tunisianikamiasiiñ tavrunjautirağniğaa akuqtuani tuniağmiñiñ³⁵ aatchutigiplugu uqqiraqtinun. Taapkua-aasiñ autaaağniigaat taamna manik inuqsriupayaaqtuunun.³⁶ Ukpiqsiruamik iñuqägniqsuq Joseph-mik,

Levi-tkuayaanjupluni iñuguqtuaq Cyprus-mi, taavrumiňa uqqiraqtit taiguutiqkakajat Barnabas-mik (mumiutiqaqtuamik pitchuksaaqtimik).³⁷ Ilaaptuuq tuniripmiñiqsuq nunautmiñik qaitluguasiñ akuqtuanı uqqiraqtinun.

Ananias-lu Sapphira-lu

5 ¹Tavraniguuq iñuqaǵmiñiqsuq nuliağılıňnik atıqaqtuaqnik Ananias-miglu Sapphira-miglu. Taapkuak iññuk tuniriñiqsuk nunautmiknik iluqatik pigikkaǵmiknik. ²Akuqtuagmik ilajanik tugvaiñiqsuq aǵnaataasiñ ilisimaplugu anjgaa. Aglaan sippańa qaitkaa uqqiraqtinun. ³Peter-m nip-liutiniǵaa, “Suvaata tuungaǵmun ajanlatitpich? Suvaata sagluqsrutiviuñ Ipqitchuaq Irrusriq iriqqakun tugvaqsiplutin ilajanik nunautvich akian? ⁴Tunigaluaqnagu nuna pigikkän aasiñ kiujuagun tuniňhan akuqtuagikkän pigigiń. Sum taatna isummiqpatin? Sagluqsrutiripchutin iñujnik aglaan Agaayyutmik.” ⁵Ananias-ŋum tusaapqauraqamigich Peter-m uqaǵikkajı puuktiǵniqsuq tuqupluni. Tusaapayaqtuat taavrumiňa taluqsratchańiqsut. ⁶Nukatpiat nimiqsrutuallakamitruj timaa annisiplugu iluvığiaǵnígaat. ⁷Uvvaasiñ pijsat sassaǵniǵich kiujuatigun aǵnaat aggıǵniqsuq sutila-ǵatnik nalupluni. ⁸Peter-m apıqsruǵniǵaa, “Uqautinjı, iliptik tunivitku nunautrik taatnatunaglaan?” Aǵnam kiuniǵaa, “Ii, tavra taatnatunaglaan ittuq.” ⁹Peter-mli pińigaa, “Suvaata uuktuaǵníqpitku Agaayyutim Irrusia? Atanjı, taapkua iluvıqsiruat ilaqatipnik qakma aullautigisipmigaatin taat-natun.” ¹⁰Tavrauvaa puuktiǵniqsuq Peter-m sivugaanun tuqulıqhuni. Nukatpiat isiqamıj qıńiqługu tuquruaq aullautiniǵaat iluvığiaqługu sanıga-nun ańjutaata. ¹¹Tavra ukpiqtuaqjuruat suli iñupayaat tusaaruat taavrumiňa taluqsratchańiqsut atqunaq.

Quviqnaqtuat Atlayuáǵnaqtuatlu

¹²Uqqiraqtit savaaqáǵniqsut iñugiaktuanik atlayuáǵnaqtuanik suli quviqnaqtuanik akunǵatni iñuich. Iluqatıj ukpiqsiruat atausıñjuǵniqsuq katimmavianun Solomon-ŋum. ¹³Ukpiqtuaqjutıchuat ilaliqsaqsińıgaich taluǵiplugich aglaan ilinjsa uqautigillautaǵlauaqługich. ¹⁴Aglaan iñugiaktuat anjutitlu aǵnatlu ukpiqsrliliqsuat Ataniǵmik Jesus-mik, taatnaqługu ukpiqtuat iñugiaksitmullapıaǵniqsuq. ¹⁵Iñuich illiuqaigaqsińıqsuq atniǵnaqtuanik tumitchaanun sińigvíjnun naagaqaa ikivǵanun niǵiugiplugu qakugun Peter tamaunnaaqpan taǵǵajanun mamitinnasugalutıj. ¹⁶Suli nunaaqqińiń avataaniń Jerusalem iñugiaktuat iñuich tikiutrińıqsuq atniǵnaqtuanik suli iñiliuqttańınik irrusiqłuich. Taatnailiplugu iluqatıj iluaqsikkauniqsuq.

Uqqiraqtit Naglikssaaqsiułhat

¹⁷Taamna atuumaanikman qaukłiat quliaqtuaqtit piqasihutıj mali-guaqtaińik Sadducee-puruanik qinnallapıaǵniqsuq uqqiraqtitigun.

Sivunniugniqsut qanuq ajalałiksraŋatigun. ¹⁸Ilijisa tiguniğaich uqqiraqtit aasii inillaktitlughich isiqsivijmun. ¹⁹Aglaan tamarrumani unnuami isagulgan Agaayyutim aymagnigai isiqsivium paanj aasii annisipługich, itnaqhuni, ²⁰“Agaayyuvikpaŋmugusi uqağıağitchi iñuŋnun nutaakun iñuŋniałikun tumigiplugu Jesus.” ²¹Taamna tusaapqauraqamitruŋ agaayyuvikpaŋmukhutij qauŋjuraaqman tavraniasiiñ ilisautriqsiplutiŋ. Qaukliat agaayuliqsit piqatinili katinnigaich uqaqsittaqtitchirit suli iluqaisa Jew-ŋjuruat sivulliuqtigruajch. Tuyuqağniqsut isiqsivijmun uqqiraqtit tavruŋautitquplughich. ²²Uvvaasiiñ qaunaksrit tikitmata isiqsivijmun paqinqiñniagaich tavrani uqqiraqtit. Aasiñ utiqhutij taamuŋa katimaranun uqautiniğaich, ²³“Isiqsivijmun tikitňapta kiluusaqaqhuni suli qaunaksrit paani qaunaksrigaluağniqsut. Aglaan paat aymaqaptigik paqitchijitchugut iñuŋmik iñuŋani.” ²⁴Agaayyuvikpaum qaunaksraŋata qaukliata suli qaukliŋisa agaayuliqsit tusaakamitruŋ taamna isumatuyaagaqsiñiqsut sutilaaksraŋagun. ²⁵Taatnaqtitlughich iñuk isiqhuni, “Atanji, isiqtasi amma agaayyuvikpaŋmi ilisautrirut iñuŋnik” itnaqtignigai. ²⁶Agaayyuvikpaum qaunaksrit piqasihuni qaukliğmiknik taamuŋağniqsut tavruŋautityaqługich uqqiraqtit. Aglaan aŋallağluutaiqhutij nuyuağiplugu iñuŋnun miļuqtaqsiłiksraqtin uyağanŋik.

²⁷Ilijisa uqqiraqtit tavruŋautikamisigik sivugaatnun uqaqsittaqtitchirit, qaukliata agaayuliqsit apiqsrutaqsiñigai, ²⁸“Qanusigalgitpsi?” itnaqhuni, “Uvagut aniqsraaqtuutigigaluakkaput ilisautritqunijtlusi taavrumuuna Jesus-kun, aglaan pakma Jerusalem-miupayaat ilisauttutri ilisimagaat suli ilijisa patchisiqjhuta tuqułhanun Jesus-ŋjum!” ²⁹Peter-m atlatlu uqqiraqtitlu kiuniğaich, “Tupiksırundi Agaayyutmik sivulliuruq tupiksrıliğmiñ iñuŋnik. ³⁰Iłipsi Jesus kikiaktuutikkraqsi sanniğutamun aglaan Agaayyutaata sivulliaptä aŋitqiksitaŋa tuquŋjaruaniñ ³¹kamañağviksrajanun ataniğuqługu anniqsuutiğuqługulu. Taavrumuuna Jesus-kun Israel-aağmiut mumikkumiñaqsiplughich nat-qigutikkauniqsut killuqsautmikniñ. ³²Uvagut ilisimarriqsimmaağikput piqasihuta Ipeqitchuamik Irrutchimik Agaayyutim qaisağikkaja tamatkunuŋa tupiksıruanik ilaŋanik.”

³³Jew-ŋjuruat uqaqsittaqtitchirit tusaakamitruŋ taamna uumitchallapıagniqsut, suli tuqqutchisiliğniqsut uqqiraqtinik. ³⁴Uqaqsittaqtitchirit ilanata Pharisee-ŋjuruaq makinniqsuq uqallagukhuni, atiqaqtuaq Gamaliel-mik suli kamagikkaapluni ilisautrauruaq malığutaksramiknik. Makitnami tiliñigai uqqiraqtit anillaqaplugich. ³⁵“Israel-aağmiutjuruasii!” itnaqtigniqsuq ataniğnun, “Aniyagilugu qanuq ajalatchiłlaksraqsi taapkuniŋa aŋutinik. ³⁶Aippaaniguuq iñuqağıniqsuq atiliŋmik Theudasmik kamañağasugaluni iliruamik. Iñunnaŋniqsuq sisamanik kavluutinik iñugiaktigiruanik. Aglaan tuqquataupman iluqağmij malığuaqtai siamin-

niqsut taatnaqługuasiñ suujaiqhuni. ³⁷Aquagunsuli Judas itmiñiqsuq Galilee-miñ tamarrumani kisitchikamij iñupayaanik nunami. Ilaaptuuq iñunnakhuni iñugiaktuanik ijmiñun naagatarra tuqqutaupman iluqağmij malığuaqtai siaminniqsut. ³⁸Pakmaasiñ alğaqsrullaglapsi itniililugu, Aullağlich ukua iñuich. İlaksianagich. Tamanna sivunniugu-taatlu savaajatlu iñukmiqnisaukpan atlatisun piungigisiruq, ³⁹aglaan agaayyutmiqnisaukpan akiiliyumiñaipiağısı. Inniaqtusi nuyuağnamı akilliliugutisağıpsi Agaayyutmi.” Taatnailiplugu Gamaliel-ŋum alğaqsruğnígai. ⁴⁰Atangıch akuqtuğnígaat alğaqsruutaa aulaiļaŋjuğutıj kamakkutiqaqakluguksi. Uqqiraqtit isiqtitqiñígaich kijumun aasiñ ipiqaqtuqtılugich. Aniqsraaqtuğnígaich uqatqiquňitlıugich taavrumuuna Jesus-kun, aasiñ anipkaqlugich. ⁴¹Uqqiraqtit aullağníqsut uqaqsittaaqtıchiriniñ. Ilinich quviasuktut atakkii Agaayyutmun piksraqtaağıplutıj naglikssautigılıksrajanıgun Jesus. ⁴²Uvlugağıpman agaayyuvikpaŋmı iñuich tupiňitñılı ilisattutigituiñağnígaat quliaqtaağıplugu Jesus akiqsruutaplenı anniqsuqtauruaq, Jew-ŋuruarat niğiyikkaŋat.

Tallimat Malğuk Ikayuqtiksraqtat

6 ¹Taipkunani uvluni ukpiqtuat iñugiaksipmata Greek-ŋuraaqtuat suli Hebrew-ŋuraaqtuat uqaallatinisut. Tamatkua Greek-ŋuraaqtuat nipliğníqsut uilgağnaatiñ miňitchuuniplugich uvlugağıpman autaaqmata iñuuniutiksranik. ²Taatnaqhutiñ qulit malğuuplutıj uqqiraqtit ukpiqtua-payaat katitquniñaich nipliğhutiñ, “Nalaunjanitchuq quliaqtuaŋaiğupta piqisíguta ajalatchiňialıkuń autaaılıksrajanık. ³Taatnağusi, aniqatiut, piksraqtichi tallimat malğuunnik anjutinik akunnapsitñiñ, iñuŋnik ajalati-qaqtuaniq Ipqitchuamik Irrutchimik puqikhutiňlu. Ajalatchipkağniağıgivut autaaılıksrajanık. ⁴Uvagut iniqsruqtuiñağisirugut suli quliaqtaqtui-ñağuta.” ⁵Taapkua sivunniuguataq quyaqnağníqsut iluqaitñi katiruani, aasiñ nalunaiqsiňiqsut Stephen-mik ukpiqsrıllapıaqtauamik ajalati-qaqhuni Ipqitchuamik Irrutchimik. İlaksraqlugu Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, suli Nicolaus-mik Antioch-miñ mumikhuni Jew-ǵuqsimaruamik. ⁶Taapkua katimaruat tikiutiniñaich piksraqtaatiñ uqqiraqtinun aasii ilijsıa iniqsruutipluginich ilipługillı argatiñ iliňitñun. ⁷Tavra Agaayyutim uqaľha siaminniqsut. Ukpiqtuat Jerusalem-mi iñugiaksitmuktuğníqsut suli iñugiaktuat agaayuliqsisit ukpiqsrıliqmiplutıj.

Stephen Tigukkauħha

⁸Stephen, iħuaqqutaagun suli sajnjiagun Agaayyutim, savatlasi-niqsuq quviqnaqtuanik suli atlayuağnaqtuanik akunġatni iñuich.

⁹Iñuqağníqsuğguq ittuanik Jew-ŋuruanik Cyrenia-miñ Alexandria-miñlu sulipsuuq Cilicia-miñ Asia-miñlu. Tamatkua taggisiqaqhutiñ

Pituikkauruanik uqaallatiaqsiñigaat Stephen. ¹⁰ Aglaan Ippitchuam Irrutchim puqiutiqaqtinnigaa. Tavraasiñ nipliqman qapiqtalguiñniigaat. ¹¹ Taatnaqhutij tamatkua piyuqaqtit akiliñiqsut aqutinik sagluuqtuqupligich, “Tusaagikput uqaqman akikjaqlugu maliğutaksraq Moses aglagikkaja suli akikjaqlugu Agaayyun.” ¹² Tamatkua taatnałigmik-kun aqjalannigaih sivulliuqtigruat suli aglaliquirit. Kiisaimma Stephen tiguniqpaat sivuğanjuutipkaqługu Jew-ñjuruat uqaqsittaaqtichirinjin-ñun. ¹³ Aasii ilanjitñik aqutinik itqutriplutiñ sagluuqtuaqtusranik ilaagun. Taapkua nipliagaqsiplutiñ itna, “Una aqun ataramik uqaqtuq akikjaqlugu uvagut ipqitchuağıkkaput agaayyuvikpak suli akikjaqlugu maligutaksraja Moses-ñum. ¹⁴ Aasiisuli tusaagikput nipliapan Jesus-mun Nazareth-miumun siqumitqaqlugu agaayyuvikpak simmiğisiñipligich atuqtaksrat tamatkua ivrumakja Moses-miñ tunjavavigikkavut.” ¹⁵ İñupayaarguuq aquppiruat uqaqsittaağvijmi qiniqpaqsiñigaat iriğruiñaaqługu Stephen, tautukługuasiiñ kiiñaja iliruaq kiiñajatun isägulgum.

Stephen Uqaaqtullaħha

7 ¹ Qauklium agaayuliqsim apiqsruġnígaat Stephen, “Tamanna ilumutuuva ukua nipliaħhat?” ² Stephen kiuniġaa, “Aniqatiut suli Aapaajjuruasii, naalaġnillaksinjha! Agaayyun kamanaqtuaq sagviñijsuaq sivulliaptiknun Abraham-mun iñuuniağugaaqtitlu-gu Mesopotamia-mi sivuani aullaħiksrajan Haran-mi itchaqtuqhuni. ³ Nipliatipligich itna, ‘Unigħluġu nunan suli iżlatin aullaġiñ nunamun tikirvigitqukkamnun ilipnun.’ ⁴ Taatnaqhuni nunajatniñ Chaldea-ġmiut aullaġnijsuq Haran-mun iñuuniągiaqħuni. Aasii kiċċuagun Abraham-ñum aapajha tuquanikman tavrani Agaayyutim nuutinniġaa marrumuja nunamun nayukkaptiknun pakma. ⁵ Taatnaqtihani tamaani Agaayyutim qaITCHIJIETKALUAĞNIĞAA Abraham iżmakkillugu ilaanun tamanna nuna. Aglaan akiqsruġnígaat qaitchigisiñipligu pigiliutilugulu ilaanun suli kiċċuviajiñun, naagaunniñ Abraham qitunġiųjjaan. ⁶ Agaayyutim nipliutiniġaa itna, ‘Kiċċuviaġġikkatin iñuuniągiśirut iglaaġjulutiñ atlami nunami. Sumiujjuruat nunurilugich savaktitaulutiñ suli sisamani kavluutini ukiuni iħlaqqutitchiuijjiżżejjtu. ⁷ Aglaan anasiñjuqsaqisigitka taapkua savaktaaġruqaqtuat iñħugikkamnik. Kiċċuagun tamarruma ilijjix utiġutiż-żebha taivrumakja agaayuma āğvijaqsiżu ja marrumanī nunami.’ Taatna Agaayyutim uqautiniġaa. ⁸ Agaayyutim akiqsruutikamiuż Abraham tiliñiġaa nalunaitħutchiqqupligich aquttiż-żebha. Taatnaqami qiniqtitkaa tupiksrisukħuni Agaayyutim akiqsruutaiñik ilaanun. Tavra Isaac anip-man Abraham-ñum nalunaitħutchiqmiñiġaa tallimat piżayuatigun uvlut. Isaac-ñum nalunaitħutchiqmiñiġaa Jacob, ilaanli piñiġai qulit malġuk sivulliavut.

9 “Aglaan taapkua sivulliağıqtuat killugiňigaat nukatchiaqtı Joseph tunipluguasii savaktauviksrajanun Egypt-mi. Aglaan Agaayyutim nayuğnígaa 10 ikayuqlugu iluiiliugvijmiunniň itman. Agaayyutim nakua-ğıliutipkaǵaa puqisıqługulu. Taatnaqhuni Pharaoh-m umialgum Egypt-mi arjalatiúgñigaa Joseph iluqaanun Egypt-mun suli ijmi tupiǵmiňun. 11 Kijuagun niğisunjaqsińiqsuq Egypt-mi Canaan-mılú, taatna sivulliavut niğisuksıliqhutıň. 12 Aasiň Jacob tusaakami niqiksraqaqniplugu Egypt-mi ilaa sivulliavut tuyuǵıqqaǵnígai tasamuňa. 13 İlajatni tasamuňalgitma-ta Joseph ilitchuǵipkaǵniqsuq ijmiňik aniqatiumiňun, aasiň Pharaoh-m ilitchuǵiniňai Joseph-ŋum ilai. 14 Joseph-ŋum aapani Jacob alyugaǵnígaa Egypt-muqplugu qitungaqtuummaan. Taapkuaguuq iñugiaktiginisut piňasukipiaq akimiamik. 15 Tavra Jacob-ŋum qitungani nuurrutiniňai Egypt-mun, tavraniasiň ilaalu sivulliavutlu tuquplutin. 16 Ilijisa timinjich iluviǵıqtaǵnígai Shechem-mun taivrumuňa Abraham-ŋum tauqsağı- makkajanun iluviǵıqksrauplugu iñmiknun Hamor-m kijuvianjiňiň.

17 “Tamauna Agaayyutim akiqsruutaab Abraham-mun atuumaaqsi- man, kijuvianı iñugikkapta tavrani Egypt-mi iñugiaksıllapıaǵniqsu. 18 Umialltiqińiqsut atlamic tavrani naluruamik Joseph-mik. 19 Taavruma umialgum kinniaqsińgai iñuvut suli nagliksaaqtitlugich sivulliavut, nunuripligitunniň igitqataqtitlugich aniqqamiurat tuquviksrajanatnun. 20 Taatnaḥatniguuq Moses anińiqsuq qińiyunaqhuni, aasiň aŋayu- qaakkiň qaunagiplugu piňasuni tatqiňi. 21 Iriqsimalguiqługu kijungani anipkaǵnígaa. Taatna Pharao-m panian tiguaqługu iğnígmisun pamıq- saǵnígaa. 22 Ilaa ilisaqaǵniqsuq iluqaagun Egypt-miut isumatuutaigun, kamanaqsiplugu uqaǵıǵmiňi savaamıňiň.

23 “Aasiň malǵukipiamik ukiunikkami Moses sivunniǵníqsuq taku- qattaagukługich Israel-aaǵmiuqatiuni. 24 Tikitqammıqhunılu Egypt-miu arjallaǵlıupman ilajatnik tamatkua taatnaqhuni ikayuǵıaǵnígaa payyak- saqtuaq. Ikayuisaǵniaqhuni tuqunniǵaa taamna Egypt-miu. 25 Isumapluni aniqatiumiňun kańıqsimanasukniaqługu Agaayyutmun atułiksranı annautrılíksrajanagun iñuymiňik. Aglaan taapkua kańıqsimanjiňiǵaat. 26 Uvlutqikman qińilgińniqsuq Israel-aaǵmiuňnik aŋuyaktauňnik. Ilan iluaqsisipkaǵniagaqsińiǵik itnaqługik, ‘Ukuqtıik, aniqatigiiksutik! Qanuqhusik iliptiknun piyuutivisik?’ 27 Aglaan ilaqataaknik piyuutiruak pińuniǵaa Moses itnaqługu, ‘Kisuunasugivichuvva? Aŋalatchińiaqpič atanniqsuiňiaqhutinlu uvaptiknik?’ 28 Tuqutchaqsilgitpiňa taivrumatun Egypt-miutun tuqqutaptun ikpaksraq?’ 29 Moses-ŋum tusaakamiuň taam- na qimańıqsińqsuq Egypt-miň iñuuniagaqsipluniasii Midia-ǵmiut nunajatni. Taapkunani malǵujnik iğníqaǵniqsuq.

30 “Malǵukipiami ukiuňjanikman isaǵulgum sagviutiniǵaa Moses ikualaraukun uqpikun iñuiłaami qanıjanı iğǵian Sinai-m. 31 Moses-ŋum

qiñiqamäuq atlayuağıplugu utlaŋniğaa taamna uqpik qiñimmağıksa-
ğukługu. Tavraasiiň tusaaniğaa Agaayyutim uqautigikkaja, ³²‘Uvaŋa
sivulliaqpitch Abraham-ŋum Isaac-ŋumlu Jacob-ŋumlu Agaayyutaat.’
Moses tatavraullajniqsuq qiñiğnianğıqluguunnniiň. ³³Agaayyutim nip-
liutiniğaa, ‘Aluğutikkiň mattakkik, taamna qikağviiň Agaayyutim
nunagigaa. ³⁴İlumun qiñiğniğiga pigiliipluni nagliksaaqtitaułhat iñuŋma
Egypt-miittuat tusaaplugich minǵuqtułhat, atqaqtuñaasiiň ikayuğiağlu-
gich. Pakma maŋjağıň, tuyuğigisigikpiň Egypt-mun.’

³⁵“Taamna taimňa Moses Israel-aağmiuqataiň ayakkaŋat itnaqłu-
gu, ‘Kia uvaptiknun sivulliuqtıguqpatın atanniqsuitquplutin uvaptiknik?’
taimňauruq Agaayyutim tuyuğikkaja iliŋitňun sivulliuqtaulugu anniq-
suityaqplugulu, ikayuqługu isağulikun qiñikkaja ikualaruami uqpijmi.
³⁶Moses-ŋum annisiniğai Egypt-miň. İñiqtaqaqniqsuq quvíqnaqtuanik
suli atlayuağınaqtuanik Egypt-miļu, Kaviqsaami Tağıumılu suli iñuilaami
malgúkipiani ukiuni. ³⁷Taamna Moses nipliqlimaruaq Israel-aağmiunun,
‘Agaayyutim sivuniksriqirimik tuyuğisigaasi atriługu tuyuqałlı uvam-
nik; taimňa itkisiruq ilapsitňiň.’ ³⁸Israel-aağmiut katimałhatni iñuilaami
iğgiani Sinai-m isağulgum uqaqatiqağniqsuq Moses-mik, aquaguna-
siiň Moses-ŋum uqautiplugich sivulliavut uqałığnik akuqtuağikkajitník
Agaayyutmiň. Taimakjaaglaan ilitchuğirugut qanuq iñuunialıksrap-
tiknik. ³⁹Sivulliaptä tupigiyumaŋiňiğaat, aglaan suqutigijitkaat
aŋalatiqaqhutiň kimmutmikkun utiğukhutiň Egypt-mun. ⁴⁰Taatnaqhutiň
Aaron uqautiniğaat, ‘Kiika, aangurrisigut sivulliqliksrapnik, atak-
kii imňa Moses annitrivut Egypt-miň naluplugu sutilaŋa.’ ⁴¹Iliŋich
iñiqsiňiqsut aanguaq mik nuğgaqtun aasiiň tunillaqtaqsiplutiň aanguağ-
miknun, quviasuutigiplugu iñiqtaqikkajtiň argaŋmiknik. ⁴²Taatnaqmata
Agaayyutim suqutigijisaallajniğai agaayuyumiňaqsiplugich uvluğianun
qilaŋmi, aglausimaruatun makpiğaŋatni sivuniksriqirit itnailiŋplugu,

‘Israel-aağmiuŋjuruasii,

malgúkipiami ukiumi iñuilaami tunillaqtuqtusi
agaayuvigaluaqnaja.

⁴³Igliğutiniğksi panapkaaqtuummaan aanguaq Moloch

suli atrija uvluğianjan aanguağikkapsi Raiphān.

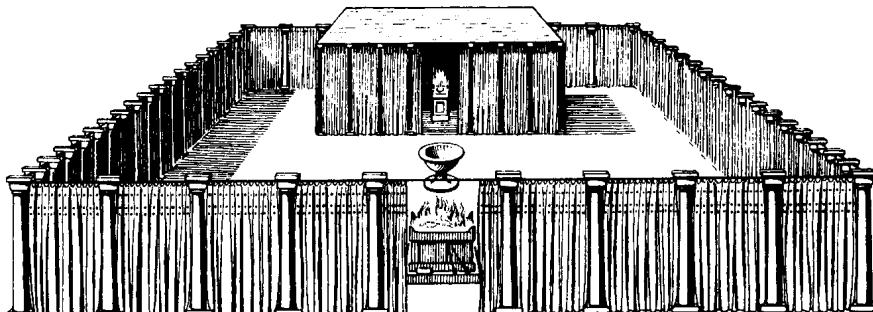
Tamatkuak aangurrigigaasi iñiqtaqikkasi putqatağvigisrukługich.

Taatnağusi tuyuğigisigipsi uŋjataanun Babylon.’

Amos 5:25-27

⁴⁴“Sivulliaptä iñuilaami igliğutiniğaat panapkaaq. Taavrumuuna
Agaayyun nayuutiruq akungatni. Moses-ŋum iñiqtaqikkaja Agaayyutim
pigisukkaŋatun, tuvraqługu iliktiğün ijmi ilisattusiaŋatun.

⁴⁵Kiŋuvatigun sivulliaptä akuqtuqlugu taamna panapkaaq sivulliamik-
niň igliğutiniğaat akiqsrutauruamun nunamun. Joshua-mlu ilinjisalu

(Act 7.44)

tigusiağısaqsıñığaat nuna taipkunakŋa iñuŋniñ Agaayyutim uŋutaniñiñ, tavruŋaasii panapkaaq nappaqlugu David-ŋum ajalatigułhanunag-laan. ⁴⁶Agaayyutim David nakuağiginigaa. Aasiiñ David-ŋum iñiğniğaa Agaayyun nappaitłasipluni tupiğmik ilaanun. ⁴⁷Kiisaimmaguuq Solomon nappaiñiqpuq taavrumiňa tupiğmik, agaayyuvikpañmik. ⁴⁸Aglaan Agaayyun qutchiŋniqraqtauaq irviqaritkaluaqtuq tupiğmik iñuich nap-pakkaŋatnik, nipliqmatun Isaiah-m sivuniksriqirim itnailiplugu,

⁴⁹ ‘Agaayyun nipliqsuq, Qilak atanġuvigigiga
aasii nuna tutmaġvigiplugu.

Qanutchimikmi tupiğmik nappaiñayaqpisi uvamnun?
Sumimi minguiqsiağvíqasıvistik?

⁵⁰ İlumun iñiqtägimakkaǵa supayaaq tamanna.’

Isaiah 66:1,2

⁵¹ “Taipkunatitun pitchiġiilaurus tiggakhusiļu. Tusaasurjitmiusi Agaayyutim uqałhanik naagasuli ukpiksrisuŋitmiplusiunniñ. Sivulliapsitun ilipsipsuuq ataramik akiliiliqsuirusi Ipqitchuamik Irrutchimik. ⁵²Sivuniksriqiripayaat sivulliapsi nagliksaaqtinni-ǵaat, tuqqutlugich Agaayyutim uqqiraqtaiňik uqaqtuanik ijilǵaan aggiliksrajan Agaayyutim nalaunjaruaq savaktiksraja. Pakma ilipsi aatchuuṭigigiksi tuqqutluquasii. ⁵³Ilipsi akuqtuigaluaqhusi maliġutaksraq tumigiplugu isaġulijñi Agaayyutim qaisaŋanik naagasuli tupiğinjikksi.”

Stephen Tuqqutauħha Miluqtuqħugu

⁵⁴ Ilauruat uqaqsittaqaqtchirit naalaġniżiġmikni Stephen-mun qinnallapiġniq-sut. Qinnakpaitlutiŋ iñmiknununniiñ ajalalgułiñiġ-sut. ⁵⁵Aglaan Stephen Ipqitchuam Irrutchim ajalatlugu aagluqhuni Agaayyutim qaumanga qiniğniğaa suli Jesus qikaqlugu Agaayyutim taliqpi. ⁵⁶Nipliġniqsuq, “Atajii, qiniğiga qilak aŋmaqługu suli Iğniña Iñuum qikaqlugu Agaayyutim taliqpi.” ⁵⁷Tamatkua qulliñiħiç nipral-

laŋniqſut umikługich siuttatiq argajmiknik. Iluqaǵmiń pitchaqługich ⁵⁸aasiň nunaaqqimiń anitnamitruń miluqtuǵataǵniǵaat uyaǵaŋnik. Ilısimariksraqtaat mattaǵniǵaich quppiǵaatiń ilipługich nukatpiamun atiligaamun Saul-mik qaunagitquplugich. ⁵⁹Ilinjtňun miluqtuqtitluni Stephen agaayuniqſuq, “Ataniiq Jesus! Aniǵniǵa piuń!” ⁶⁰Sitquqami niplianiqſuq, “Ataniiq! Taavrumuuna killuqsałhatigun anasińjuqsaqnagich.” Taatnaanikami tuquniqſuq.

8 ¹Saul-ŋum iłuaginiǵaa tamatkunuńa tuqqutaułha.

Saul-ŋum Ukpiqtuaŋjuruuanik Naglikasaqtı́ħa

Taivrumakja uvlumiń ukpiqtuaŋjuruuat Jerusalem-mi naglikasaqtı́ħa qasiniqſut atqunallapiaq. Tavrakja ukpiqtuat siamtkaqsińi qſut nunaaqqjuraiňun Judea-mlu Samaria-mlu, aglaan uqqiraqtit kisińjuqługich Jerusalem-mi. ²Ilańisa iňuich taluqsriruat Agaayyutmik iluvigniǵaat Stephen aliasułikun kiňuvğuplugu. ³Taavrumali Saul-ŋum piyaqquaqsi-signiǵai ukpiqtuaŋjuruuat. Sińiqsraqługich ilinisa tupińich pakagiaqługich ajutitlu ağnatlu isiqtautquplugich.

Tusaayugaallautam Quliaqtuaŋjułha Samaria-mi

⁴Qimaktuat nanipayaaq tusaayugaallautaq quliaqtuaŋiniǵaat. ⁵Philip-li nunaqqimukhuni Samaria-mun quliaqtuaqmıńi qſuq Christ-mik taavrumińa akiqsrutauruamik anniqsuutmik iňuňnun tavrani. ⁶Iňugiaktuat iňuich naalaǵniłłapıaǵniqſut Philip-ŋum uqaǵikkańińun. Atakkii qiniǵviginiǵaat atlayuaǵnaqtuanik ilaa. ⁷Nipitusiplutiń irrusiqłuich anitauniqſut iňugiaktuanıń iňuňniń, suli iňugiaktuat sayairrutilgich aulatlaitchuatlu iłuaqskkauplutiń. ⁸Taatnaqhutin Samaria-ǵmiut quviatchallapıaǵniqſut.

Simon Ajałkuq

⁹Taavrumaniq ūq nunaqqimi iňuqaǵniqſuq atilińmik Simon-mik. Ilaa quviǵutchaktitchińi qſuq Samaria-ǵmiunik ajałkuułikun aa-siň uqaviutigiplugu kamanaǵasukniaqhuni. ¹⁰Iluqaǵmiń nunaqqimi kamanańńi qſramińlu kamanaǵniqſramińlu naalaǵnitqiąǵipiaǵniǵaat aasiň uqaqhutin, “Taavrumani iňuňmi ittuq Agaayyutim sajnja ilisimakkaqput Sańńiqpauraq.” ¹¹Sivisuruamik ilaan quviǵutchaktin-nikkari ajałkuułikun, taatnaqhutin naalaǵnitqiąǵińiǵaat. ¹²Aglaan Philip-ŋum quliaqtuaǵiaqſipmauń tusaayugaallautaq Agaayyutim ajaayuqautaagun suli Jesus-kun anniqsuqtauruakun tamatkua iňuich ukpiǵinigaa, aasiň paptaakkauplutiń ajutitlu ağnatlu. ¹³Simon-tuuq ukpiqsrıpluni aasii aquagun paptaaqtiłyǵmi nayuutiaqsińi qſuq Philip-mi. Quviǵutchańińi qſuq qiniqami Philip-ŋum iniqtaǵikkańigun quviqnaq-tuaniglu atlayuaǵnaqtuaniglu.

¹⁴Aasiiñ uqqiraqtit Jerusalem-mi tusaakamisigik Samaria-ǵmiunun Agaayyutim uqałhi akuqtuğniplugich tuyuqagniqsut Peter-miglu John-miglu tavruña. ¹⁵⁻¹⁶Ukpiqsrlıqqsuat paptaakkaaplutiq Atangum Jesus atqagun aglaan akuqtuisimaiññiqsutsuli Ipqitchuamik Irrutchimik. Taatnaqhutiq taapkuak tikitnamik ijiqsruutiniǵaich akuqtuitqup-lugich. ¹⁷Peter-mlu John-ŋumlu illiqiniǵaich taapkua argajmiknik. Tarvauvaa Ipqitchuam Irrutchim ajalatkaqsiñigai. ¹⁸Simon-ŋum qiniǵniǵaa Ipqitchuam Irrutchim qaisauraǵaḥha tamatkunuña uqqiraqtik illiqipmatigik argajmiknik. Taatnaqhuni Simon-ŋum Peter-lu John-lu qaıtchisuaqsiñigik manińnik ¹⁹itnaqhuni, “Tunisisitjaptuuq taavrumiňa sajnijimik. Uvvatuq illiqigupku argamnik iñuk akuqtuitlayumauq Ipqitchuamik Irrutchimik.” ²⁰Tavra Peter-m kiuniǵaa, “Piyaqqugvíñmugiñ maniksuummaqpich! Uvvaa tauqsitlanasugiviun manińnik Agaayyutim aatchuutigikkaja? ²¹Sivugaani Agaayyutim nalautisimaitlütin naagasuli tupiginitlugu, taatnaqhutin ilaliqsuutiviksraiññiqsutin uvaptikni suli Agaayyutim savaańjani. ²²Mumigín taavrumakja nalaunjańiqniń! Iniqsruutin Agaayyutmun natqiuitqulutin kaviugúksaalipnik! ²³Ilitchugigikpiń immaukkaqsiplutin killuqsrılıgmik suli killuǵmun ajalatitlütin.” ²⁴Simon-ŋum itnaǵnígik Peter-lu John-lu, “Iniqsruutillańniaqsitja Agaayyutmun anasińjuqsaquńilluńa.” ²⁵Taatna Peter-lu John-lu ińnuuniaqtaullajniqssuk Samaria-mi quliaqtuaqhutik uqałhińik atanǵuruam aasiiñ utiqhutik Jerusalem-mun. Iglaulıgmikni tusaayugaallautaq quliaqtuaǵinigaak nunaaqqiuraińi Samaria-m.

Philip-lu Ethiopia-ǵmiulu İlirakuvik

²⁶Aasiiñ isaǵulgın atanǵuruam Philip uqautiniǵaa, “Paqnalutin ujallam turjaanugiń tikirviksraqnunaglaan ińuitchuamun apqutmun Jerusalem-miń Gaza-mun.” ²⁷Ilaa aullaqtiginiqssuq. Igliqtaullakhuni nalautchińniqssuq Ethiopia-ǵmumik. Taamnali iñuk ilirakuviuraqniqssuq Ethiopia-ǵmiut Kandaki-ŋatni (Ethiopia-ǵmiut taggisiqaǵníkkajanat ataniqtin Kandaki-mik), aasiiñ ilaa Jerusalem-muńniqssuaq agaayutyaq-huni Agaayyutmun. ²⁸Aitmułigmińi tuttuqpagaqtauǵmińi agliqiniqssuq Isaiah-m sivuniksriqirim makpiǵaańjińik. ²⁹Ipqitchuam Irrutchim nip-liutiniǵaa Philip, “Utlaguń tamanna tuttuqpagaqtauq maliaqsiluguasiń.” ³⁰Tavra Philip malikcaa. Aasii tusaakamiń taamna İlirakuvik agliqipluni makpiǵaańjińi sivuniksriqirim Isaiah-m apiqsruǵniǵaa, “Kańiqsiviuń agliqikkan?” ³¹Taavruma kiuniǵaa, “Kańiqsipkaǵniaqtaunnaya qanuǵluńja kańiqsinińaqpik?” ³²Taamna uqałiq agliqiaǵikkaja itniinniqssuaq,

“Iñuk ipnaisun tasikuqaqtaruatun tuqqtaksraqtimińun,
ipnaiyaatun niplitlaıtchuatun salikkaukami

ilaa nipliğñaiyuğattuuq.

³³ Uqaqsittaalığmiñ iñupayaam aŋallaqļuutiniğaa atchiksipkaqluguasiiñ.
Kia-unniñ kaŋŋiulguvagich?
Ilaa kiŋuviaŋitchuq atakkii tuqqutlugu.”

Isaiah 53:7,8

³⁴ Taavruma ilirakuvium qanuğvíiħuni apiqsruğnígaa Philip, “Uqautiħhiňauvirja kisumik sivuniksriqirim Isaiah-m uumani uqautiqaqtilaajanik? Iŋmiñik naaga atlamic uqautiqaqpa?” ³⁵ Philip-ŋum ilitchugipkaqlugu Isaiah-m uqałhaní sivulliuplugu uqautiniğaa tusaayugaallautamik Jesus-kun. ³⁶ Igħluħiġmikni tikiñniqṣuk imiġmun. Taavruma ilirakuvium nipliutiniğaa, “Uvva imiq! Sum pirailligisivaja paptaakkauļiksramniñ?” ³⁷ [Philip-ŋum piñigaa, “Ukpiqsriguvich iluqaaniň uummatipniň paptaaħħiňaurutin.” Ilaa nipliğñiqsuq, “Ukpiġillapiägiga Jesus Christ Agaayyutmun iġnigiħha.”] ³⁸ Taavruma ilirakuvium tuttuqpgaqtaaq nutqaqtinniğaa aasii Philip-lu ilaalu atqaqhutik imiġmun. Philip-ŋum paptaaġniğaa. ³⁹ Imiġmiñ qakikamikaasiiň Agaayyutim Irrusian nuktitiġniğaa Philip atlaman. Taavruma ilirakuvium qiñitqiñiż-namiun igliqtuiňaġniqṣuq quviatchallapiaqħuni. ⁴⁰ Philip ilitchuġiniqṣuq Ashdod-mi itilaġġiñik. Tavrakna tusaayugaallautamik quliaqtuaġniqṣuq iluqajtñi nunaaqqiurani tikilġataħiġmiñunagħlaan Caesarea-mun.

Saul-ŋum Mumiħha

9 ¹ Saul-ŋumli sivutmuutiniğaa aniqsraaqtuiħi tuqqutchiusułikun tamatkunija Atanġum ukpiqtua jruarjan iñnik. Ilaa utlautiniq-suq qaukliatnun agaayuliqsit ² aglaqaġukħuni taluġnaqutiksraqġiñik Jew-ŋuplutiż katraġviñiżni Damascus-mi. Aasiiñ ilitchuqṣrigumi ukpiqtuanik Ataniġmun Jesus taamani ilaan tigħtħaliġiç ajutitlu aġnatlu utqutiraksraulugħiċċi Jerusalem-mun. ³ Tavra iglauniaqtitlugu qalliplu-ni Damascus-mun, taimmaiñaq qaumanġum qīlaejmiñ qaggutiniğaa. ⁴ Katakami nunamun tusaaniqṣuq tuqluġaqtiġiñik, “Saul! Ataġji! Suvaata nagliksaaqtitpija?” ⁵ Saul-ŋum kiuniġaa, “Ataniiq, kisuuvich?” Uqautraan nipliutiniğaa, “Uvaja Jesus ilvich nagliksaaqtitaġikk. ⁶ Makillutin utlautiñi nunaqqimun. Taamani taamma uqautiġisigaati qanuq piļiksraqnik.” ⁷ Tavrani Saul-ŋum igliqatai taatnakkauħħani qikaġniqṣut nipliṭlaiqħutiż, tusaagaluaqħugu nipi agħlaan iñua qiñiżiżlugu. ⁸ Saul makitnami nunamiñ uiññami qiñitlaigħiňiqsuq. Taapku tasiuqħugu Damascus-muutiniğaat. ⁹ Ilaa piņasuni uvluni qiñitlaiñniqṣuq, niġiñtimiuq naagaunniñ imiġitmiuq.

¹⁰ Ukpiqsiruqaqtauġġuq Damascus-mi atiqaqtuaq Ananias-mik. Agaayyutim qiñiġġuuraaqtitlugu tuqluġniğaa, “Ananias!” Ilaan kiuniġaa

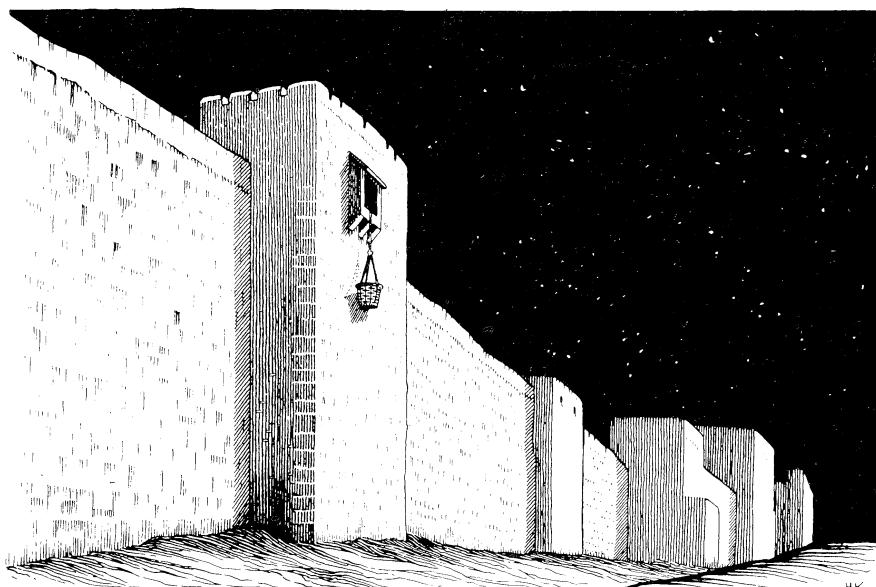
tuqluusiani, "Aa, Ataniiq! Uvaniittuña, naalakkikpiñ." ¹¹ Atanğum piñigaa, "Makillutin aullağin apqutmun atiqaqtuamun Nalguqtuamik. Taamma Judas-ŋum tupqani apiqsruğumuutin Tarsus-miumik atiqaqtuamik Saul-mik. Taamna taamma agaayuruq. ¹²Ilaan taamna qiniqquuraakun qiniğniğaa ajuun atilik Ananias-mik utlakługu ijmiñun patikługu argajmiñik qiniitlasitqiksinniğaa." ¹³Ananias-ŋum kiuniğaa, "Ataniiq! İñugiaktuat iñuich uqautigigaat taamamna ajuun Saul qanutun kapyapkaiñiplugu Jerusalem-mi. ¹⁴Pakmaimma tikiñniqsuq Damaskus-mun qaukliat agaayuliqsitniñ talugnaqsiqługu tigusiılıksrañagun kisupayaanik agaayumaaqtaunik ilipnun." ¹⁵Agaayutim nipliutilgiñiğaa, "Ananias, Saul-mugiñ. Piksraqtağıgiga savautritquplugu uvamnik ilitchuğipkautigiluña iñuñun Jew-ŋunjitchuanunlu umialijitñunlu suli Israel-aağmiunun. ¹⁶Suli kañiqsipağısига qanutun nagliksaaliksraja piquigipluña." ¹⁷Tavrakja Ananias aullağniqsuq. Isiqamiasiñiñ taamavrumuña tupigmun patiñiğaa Saul argajmiñik nipliqhuni, "Aniaqaan Saul! Atanğum Jesus tuyuğigaanya ilipnun taivruma qiniñkaqpich apqutmi utlautiniqñi mauja. Ilaan tuyuğigaanya qiniitlasitqiqliqplutin aasiñiñ Ipqitchuamun Irrutchimun sivulliqplutinlu." ¹⁸Taimmaiñaq sutimña iqaluum kavisaijisun katagaalaaqsiñiçsut Saul-ŋum irrakniñ aasiñiñ ilaa qiniitlasitqiikhuni. Makitnamipaptaaqtiñiçsut. ¹⁹Nığianikman sayajan uttaqiniğaa.

Saul-ŋum Quliaqtauľha Damascus-mi

Aasriiñ Saul nayutiuraallañniqsuq ukpiqsiruani Damascus-mi. ²⁰Ilaa utlautiniqsuq Jew-ŋuruat katragviñitñun quliaqtaugutiplugich Jesus-kun itnailiplugu, "Taamna Jesus Agaayutim iñiğiniğaa." ²¹Tamatkua iluqağmij tusaaruat taavrumiňa quviğutchakhutij itnaaqsiñiçsut, "Unuuna Saul taimñañaujkaluaqpa Jerusalem-mi tuqqutchirağaqtauq ukpiqtuañjuruuanik? Suli mauja utlautipluni sivuniqaqhuni tigusiluni taatnatchiñik utqutrisukhuni qauklinjitiñun agaayuliqsit?" ²²Aglaan Saul quliaqtauľgimiñi kañiqsipkaiñiçsuq iñugiaktuanik iñuñnik Jesus taamna Christ-ŋuhhanik nalupqinaiqługu. Jew-ŋuruat iñuuniaqtaut Damascus-mi kiggutiksraïñniçsut. ²³Aquagun iñugiaktuat uvlut Jew-ŋuruat katimaaqsiñiçsut sivunniuqhutiňa tuqqutchukługu Saul. ²⁴Aglaan kilinjiğaat taatna sivunniuğniplugich. Unnuaqtuummaan uvolumiňa Jew-ŋuruat qaunaksruğniğaat nunaqqim paanjeñiňi tuqqutchumaplugu. ²⁵Tamatkuali ukpiqsiruatiunuat ilajanatni ikiniğaat Saul aguupmajmun atqautipluguasiñ silatmun aῆmanğagun katchiqpaum.

Saul Jerusalem-miiňha

²⁶Tavrakja Saul utiñiçsuq Jerusalem-mun. Tavraniasiñiñ ilaliutniaqsigaluağniçsuq ukpiqtuanun. Matkua arguägeplugu ukpiqtuağuňha

(Act 9.25)

iqsigiaqsiñigaat. ²⁷ Aglaan Barnabas-ŋum ikayuġniġaa Saul taapkunu-ŋautiplugu uqqiraqtinun. Ilaan kanjiqsipkautiginiġai Saul-ŋum qiniħha Agaayyutmik apqutmiñi suli Agaayyutmun tuqluġniplugu suli uqautipmip-ļugich Saul-ŋum quliaqtuaħhanik taluqqutaiqhuni Jesus-kun Damascus-mi. ²⁸ Saul itkaqsiñiqsuq iluqaani Jerusalem-mi taluqqutaiqhuni quliaqtuaqqa-huni Jesus-mik. ²⁹ Uqaqtinqaqmiuq akilliliqħugich Greek-ŋuraaqtuat aglaan iliñitħu tuqqutħumagaluaqtitluni. ³⁰ Ukpiqtuaqatiuniñ (ilitchuġikamij taavrumija) samuñautiniġaat Caesarea-mun Saul aullaqtitlugu Tarsus-mun.

³¹ Tavrali ukpiqtuaqjuruapayaat Judea-mi, Galilee-miлю suli Samaria-mi tutqiksiñiqsut sayyikkaplutiżżiż irrusigmikkun. Ukpiqtuaqjuruat iñuuniqsut taluqsriplutiżżiż Agaayyutmik, suli Ipqitchuam Irrutchim pitchuksaagniġai aasiiñ iñugiaksisaiñaqħutin.

Peter Lydda-mi Joppa-miлю

³² Peter-li igliġniqsuq napmupayaaq. Igliġmiñi utlakmiñiġai Agaayyutim iñui Lydda-mi. ³³ Taavrumanī nalauchiñiqsuq ajuġutmik atiqaqtuamik Aeneas-mik, taamna aulatlaiħaq, makingiñniqsuaq tallimmat piċċasuni ukiuni siñgvijmiñiñ. ³⁴ Peter-m nipliutiniġaa Aeneas, “Jesus Christ-ŋum iħuaqsigaatin. Makittin, imulugich uqummatitin!” Taimmaiñaq taamna makinniqsuq. ³⁵ Iñupayaat Lydda-mi Saron-miлю qiniqamitruj taamna ukpiliġniqṣut Agaayyutmik.

³⁶Joppa-mili ağnaqağınsuq ukpiqtuaq atilik Tabitha-mik (Greek-tigun atqa taiñaqğınsuq Dorcas-mik mumiutiqağınsuq tuttumik). Ataramik savaaqaqğınsuq nakuuruamik ikayuipluni inuqsraqtuanik. ³⁷Taamna ağnaq atniqñaliqhuni tuquniqsuq. İğguanikamitruj inillanıňgaat qullianun tupqum. ³⁸Joppa taamna qaninnıqsuq Lydda-miň. Ukpiqtuat taamani tusaakamitruj Peter inniplugu Lydda-mi, malǵuňnik iňňuňnik tuyuqağınsuts ilaanun, itna uqaksriuqługik, “Qilamiksruğutin utlautiiň.” ³⁹Peter-m itqanaiyaqtıqami malıňnigik taapkuak. Tikitmata taamuňa mayuutiniňgaat qullıgmun inimun. Uilgaǵnaat puuǵniňgaat qiaplutıj qıńıqtitaqługu atnuǵarriaňnik Dorcas-ňum iňuupjaǵmi. ⁴⁰Peter-m anipkaqługich iluqaisa taapkua tavrakıja inimiň. Sitquqhuni agaayuňıqsuq aasii kiňjaqługu taamna timi nipliutinigaa, “Tabitha makittin!” Taavruma ağnam uitňami qıńıgnıgaa Peter aquvitluniasii. ⁴¹Peter-m isakhuni ikayuǵniňaa makititlugu. Tavrakıja ukpiqtuat uilgaǵnaatlu isiqtitlugich qıńıqtinnıgaa iliňitňun iňuuplugu. ⁴²Iňugiaktuat iňuich Joppa-mi tusaaniqsut taavrumıja aasiňiň ukpiqsrılıqhutıj Agaayyutmik. ⁴³Peter tuyuǵmajaňıqsuq Joppa-mi iňugiaktuanı uvłuni, tukkuqaqhuni Simon-mik qitummairimik.

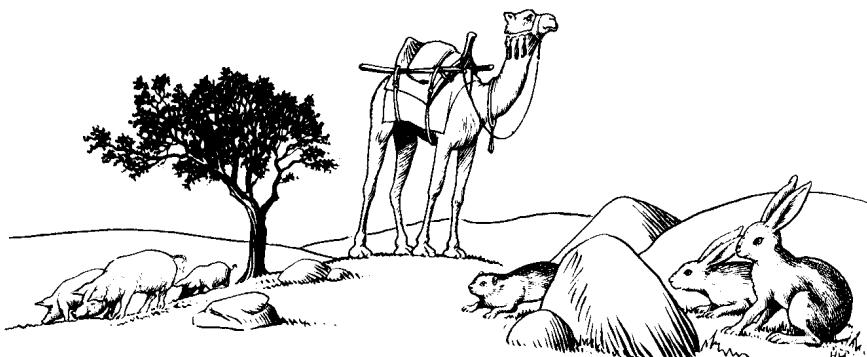
Peter suli Cornelius

10 ¹Tavra Caesarea-mi aňutiqağınsuq atiliňmik Cornelius-mik aňalatchipluni tallimakipianik ajuyyiuqtinik. Taapkuali ajuyyiuqtit aggıǵníqsuat Italy-miň. ²Taamna Cornelius agaayyutiqağınsuq tupiqatituummaǵmi taluqsriplutiň Agaayyutmik. Ikayuiňıqsuq Jew-ňurut naglijnaqtuanıtňik agaayumaaqtuaňupluni. ³İlaňatni unnuksraat piňasuşuǵuýıňnaqsipman qıńıqquraaǵníqsuq nalupqinaiqługu qıńıgnıgaa Agaayyutim isaǵulgı isiqhuni tuqluqtini, “Cornelius!”

⁴Cornelius-ňum qıńıqpakługu isaǵulik iqsılıkun kiuniňaa, “Suva? Ajuun! Qanuq-samna?” Isaǵulgum itnaqnıgaa, “Agaayyutim tusaagaa iniqsruħiň tautukługu ikayuiħiň naglijnaqtuanik. Taatnaqhuni itqaǵigaatin. ⁵Pakma Joppa-mun tuyuqaǵiň iňuňnik uvuňautityaqtillugu Simon taggisiqaqtuaq Peter-mik. ⁶Taamamna tukkumaruaq Simon-miptuuq qitummairimi taǵium siňaani irviqaqtuami.” ⁷Taatna uqautianikamınuň taamna isaǵulik qıńıgnaiǵníqsuq. Cornelius tuqłuiňıqsuq malǵuňnik savaktiňmiňik suli atautchimik ajuyyiuqtimik agaayyutiqaqhuni savautriruamik. ⁸Ilaan uqautiqqaqługich tamarrumija atuumaruamik Joppa-munaasiň tuyuǵınıgai.

Peter-m Qıńıqquraaħha

⁹Uvlutqikman qallipmiullu Joppa-mun, Peter-li mayuǵníqsuq tupqum qaňanun iniqsruġiaqhuni uvluqpaguqtuami. ¹⁰Ilaa niġisulillapiaq-

(Act 10.12)

miuglu. Niqiksranik itqanaiyaqtitlugich Peter-li qiniqquraagjniqsuq tatpakmani. ¹¹ Qiñignigaa qilak aymaqlugu sumimña atqaqiaqsiñigaa atriqaqtuam ukiłhaaqpaktun niijitauruatu nunamun sisamatigun iqirguigun. ¹² Taamna imaqagniqsuq qanusipayaanik nunam niğrutaiñik paamguqtuanik suli tiñmiruanik. ¹³ Agaayutim nipliutinigaa, “Peter! Makillutin tuqqutchilutin niğgiiñ!” ¹⁴ Peter-m kiuniigaa, “Ataniig! Taatnaguumiñaipiaqtuña! Niğinǵaqsimaitchuja qanutchimik aglıgık-kamnik unniñ qaayuǵikkajatnik.” ¹⁵ Peter-m tusaatqilgiññigaa nipi, “Qanutchich Agaayutim salummakkaj ilvich isummatigiyumińaitchittin qaayuǵnagliugich.” ¹⁶ Taatnailińihsuq piňasuniaglaan aasii taavruma aquagun ukiłhaaq nuqitqiňñigaa tatpaktuňa. ¹⁷ Peter isumaksraqtuaq-sińihsuq qanuautilaajanik qiniikkiumaruam ijimiñun. Taatnaqtitlugu taipkuali Cornelius-ŋum tuyuǵikkaj apiqsrutaǵniqsut nani Simon tupqa itmajan, aasiñ ilitchuqsrianikamij nutqaǵniqsut talum sivuǵaanun. ¹⁸ Apiqsrugniqsut, “Tukkumaruaqaqpa uvani atilijmik Simon Peter-mik?” ¹⁹ Peter-mli taamna kajiqsiňiaqtitlugu qiniqquraakkaǵmi qanuautilaajanik Ippitchuam Irrutchim nipliutinigaa, “Qakma silatipni piňasut iňuich pakakkaatin. ²⁰ Paqnalutin atqaǵiń. Piqasigiakkich tuyuǵikkagigitkakii.” ²¹ Peter atqaqami nipliutipiagai, “Uvaja pakińgiśipsitja. Suplusı aggipisi?” ²² Taapkua kiuniigat, “Cornelius-ŋum ajuuyiuqtit atanǵata tuyuǵigaatigut. Ilaa nakuruuaqunihsuq ajuun agaayusuruaq Agaayutmun suli iluqatij Jew-ŋuruat kamagiplugu. Agaayutim isaǵulgauqautiniigaa tupqanun aiyugaaqplutin tusaatquplugu uqauttutiksraqnik.” ²³ Peter-m tukkiǵniigai taapkua unnuitquplugin tavrani.

Uvlaakuǵuqman aullaqmata malinjiǵai. Ilajisaptuuq ukpiqtuat tavrakja Joppa-miń tuvaqaqasińigaa. ²⁴ Uvlutqilgitman Caesarea-mun tikińnihsuq. Cornelius-ŋum niǵiukhuni ilani suli ilauraani katinnja-

niksimaniğai. ²⁵Aasiiñ Peter isiaqsipman Cornelius-ŋum purviginigaa agaayuvigiplugu. ²⁶Aglaan Peter-m makitinnigaa nipliutiplugu, “Makittin! Uvaŋaptuuq iñułhiňauruña.” ²⁷Peter-m uqaqtiginiğai Cornelius itqutigalugu tupiğmun. Tavraniasiiñ ilitchuğinigai iñugiaktuat iñuich katianiňniqsuat. ²⁸Tavraasiiñ nipliutiniğai, “Ilipsipsuuq ilisimal-lapiakkaqsi Jew-ŋuruat piqasiqsuutilguyumiňaitchuat atuqtaksrajisigun Jew-ŋuňitchuat. Aglaan Agaayyutim ilisautigaaja uvaŋnun kiňapayaaq iñuk qaayuğitquňitlugu. ²⁹Taatnaqluja qanniğniqapja utlautiruňa pisagumasunjaqnaja. Apiqsrullaglakpiň, suvaata qanniğniqpiňa?” ³⁰Cornelius-ŋum kiuniğaa, “Sisamat uvlut ujataatni itnailiyuňnaqsiruam uvlumi kiňunnamni uvluqpaguqman agaayulgisisitluja, taimmaiňaq ajuun atnuňaalik qaummağıksuanik qikaaniktiňiqliq sivuqqamnun. ³¹Itnaǵaaja, ‘Cornelius! Iniqsruutigikkatin Agaayyutim tusaagai suli naglikriplutin savaatin itqaǵigai. ³²Tuyuqaǵiň Joppa-mun ajutinik uvuňautityaqtilugu Simon taggisıqaqtuaq Peter-mik. Taamamna taamma tukkuummiruq Simon-miptuuq qitummairimi taǵium siňaani ittuami.’ ³³Taatnaqluja uiguiňaqlugu qanniğikpiň, iluaqoutiluňniğıptigut uvuňaňlapkun. Uvva iluqata katirugut Agaayyutim sivuǵaanun tusaayumaplugu qanuq Agaayyutmun uqautiılıksrapcigun ilipkun.”

Peter-m Uqautriňha

³⁴Peter aullaǵníiňiqliq itnaqhuni, “Pakma puttuqsrígiga ilumutun Agaayyutim irrutriňha iñuňnik atisiplugich. ³⁵Nanipayaaq nunaaq-qimi iñuk taluqsrípmánilaanik nalaunňarualıqipluni Agaayyutim akuqtuummaağnígaa, taamna sumiuňjisiňjaan. ³⁶Nalupqisunjitchuna tusaatilaapsitník tusaayugaallautakun Agaayyutim tuyuğikkaja Israel-aágmiunun, itnaqhuni, Agaayyutim qıňuiğutripkaǵaa iñuňnik Jesus Christ-kun, taamna Jesus Atanǵuruaq iñupayaani. ³⁷Tamanna tusaayugaallautaq aullaǵníipluni Galilee-miň kijuagun John-ŋum Paptaaqtitchirim quliaqtuaňhan siamittuq iluqaanun Judea-mun. ³⁸Tusaakkaqsi Jesus Nazareth-miu Agaayyutmun sayyiqlugu piqasiqlugu Iþqitchuamik Irrutchimik pikkanja. Taamna Jesus napmupayaaqamı nakuurualıqiniqliq suli iluaqsiraǵakkaj tamatkua tuungáum ajalatańi, atakkii Agaayyutim piqasiqsuqlugu. ³⁹Aasiiñ uvagulli qıňiqlugu iluqaan iňiqtägikkaja Jew-ŋuruat nunajatni suli Jerusalem-mi, uqautigilgugikput qanuq iliplugu kikiaktuutiňha sanniğutamun suli iñuňnun tuqqutaǵiňha. ⁴⁰Taamna taatnakkaǵat Agaayyutim ajitqiksitkaa tuqulıǵmiň piňayuakni uvlut. Ilańisa iñuich nalupqinaiqqlugu qıňiǵaat. ⁴¹Iluqallapıǵmiň iñuich qıňingitchaluagaat, aglaan qıňiğikput Agaayyutim piksraqtaaǵipluta quliaqtuaǵitquplugu ilaagun. Uvagut nıgiqatigigikput imiqatigiplugu Agaayyutim ajitqiksinqanikmagu tuqu-

ħiġi miñ. ⁴²Aasiñ ilaan tiligaatigut tusaayugaallautaq uqautigitquplugu iñuġnun, ilisimarausimaaqupluta ilaa taivrumijauħli Agaayyutim pik-sraqtaa ja ataniġu q'lugu iñuруuanı suli tuquñaruanı. ⁴³Taamna Jesus sivuniksri qiripayaat uqautigikkajat, itna, Kiñapayaaq ukpiqsrigumi ilaanik Jesus-ņum natqigutigisigai killuqsautai atiġmigun.”

Jew-ŋunjchuat Akuqtuiłhat Iqpitchuamik Irrutchimik

⁴⁴ Tavrani Peter uqautrisugaaqtitlugu iluqaifñun naalağniruanun uqaut-tutaanik Ipqitchuam Irrutchim atqaqinigai. ⁴⁵ Tamatkua Jew-ηuplutij ukpiqsriruat taamakŋa Joppa-miñ maliktuat Peter-mik quviğusuñniqsut Agaayyutmun qaiñha Ipqitchuamik Irrutchimik tamatkunuñaptuuq Jew-ηunjitchuanun. ⁴⁶ Sumiuliraaqhutij uqqatigun tusaagaqsiñigaich uqaqtuat Agaayyutmik quyaplutinj.

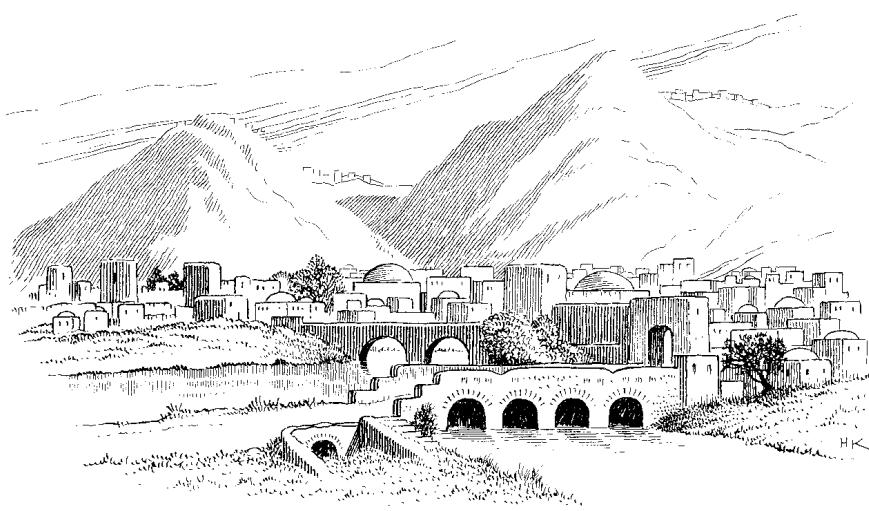
⁴⁷Tavraasiin Peter nipligñiqsuq, "Uvaptiktituntuuq ukua Iqpitchuam Irrutchim aŋalatkai. Kiami paptaaqsaɪlirágñaqpagich imigmik?"

48 Taatnaqlugich ilaan tiliñigai paptaaqtitquplugin Jesus atqagun. Taapkua injisruqñigaat uvliuqtuallaquplugi piqatigilutin.

Peter-m Tusaayugaaqtitchiñha Ukpiqtuanik Jerusalem-mi

11 ¹Uqqiraqtit suli ukpiqtuapayaat iluqaani Judea-mi tusaaniqsut qanuq Jew-ŋuŋitchuanik Agaayyutim uqałhanik akuqtuiruanik.
²Aasiin Peter Jerusalem-mun utiqman ilaŋich ukpiqsiruat Jew-ŋuplutit isumaqaqtuat Jew-ŋuŋitlutij ukpiqsiruat nalunaitŋutchiqupluginh nakuagiñjiiñigaat Peter-m quliaqtuaħha Jew-ŋuŋitchuanun. ³Piñigaat ilaa, "Uvva aiyugaaqtaplutin kijunġatnun nalunaitŋutchiŋaitchuat, niġiqatigi-kapkich killuqsaġniqsutin."

⁴Taatnaqługich Peter-m uqautiaqsiniñgai qanuq atuumalhagun aul-laġniilġataħhaniñaglaan. ⁵Itnaġniqsuq, “Itluja nunaaqqiani Joppa-m injisrułłamni qiniqquraaqtuja. Qiñiġiga sua-imña atqaqtuaq qiniñalik ukliħhaaqpaktun. Niżżejtaturuq sisamatigun iqirġuugin tatpakmak-ja, nutqaqhuni saniqqamnun. ⁶Qiñiviksųqapku qiñiqtuja niğrutinik uumaruaniq paamġutlaruanigu suli tiġi mitħaruanik, imaiñik taavruma. ⁷Tavraasiñ Agaayyutim nipliutigaaja, ‘Peter! Makillutin tuqqutħilutin niġgiñi!’ ⁸Taamna kiugiga, ‘Taatnaġumiñaiplaqtu ja, Ataniiq! Qanusiq agħiġikkäga qaayuġnaqtuaq uva ja uqummiqsimaitchiga.’ ⁹Agaayyutim tatpakmak-ja nipliutitqikka ja, ‘Qanusiq Agaayyutim salumma-anikkäja isummatigiyumiñaitchiñ qaayuġnaqlugu.’ ¹⁰Taatnailiplugu atuummiruq piċċasuniaglaan, aasiiñ taamna qiñikkäga nuqitauplu-ni kijumun tatpaku ja. ¹¹Taatnaqtluja piċċasut iñi u tikiñi qisut taavrumu ja tupiġmu nayukkamnun. Taapkua tuyuġirauniqsuat uvañnun Caesarea-miñ. ¹²Ipqitchuaq Irrutħim uqautipma ja maliqu-

(Act 11.19)

lugich qanuġviitchuŋaŋna. Ukua itchaksrat aniqatiut tuvaaqasiġaatja Caesarea-mun. Iluqata isiqtugut Cornelius-ŋum tupqanun.¹³ Aasii uqautipluta Cornelius-ŋumli qiniqquuraakkagmiñik isaqulijmik tupiġmiñi aasiñ nipliutiplugu, ‘Joppa-mun tuyuqaġutin uvuŋautityaqtirruj Simon Peter.¹⁴ Taamavruma amma uqautiginiakkajan anniqsuġisigaatin kiu-niqtuummaqpitlu.’¹⁵ Aasiiñ tasamuŋitluta uqaaqsikama Ippitchuam Irrutchim atqaqigailiñich atrillapiaqħlugu piłħi uvaptiknuntuuq taimani Pentecost-mi.¹⁶ Itqaġitka Agaayyutim uqaħi itnaqsimaruat, ‘John-ŋum imikun paptaaqtitchiħha aglaan ilipsi paptaakkaugisiżiqliqi Ippitchuakun Irrutchikun.’¹⁷ Taamna nalupqinaillapiaqtuq Agaayyutim qaitchiħaptuuq Ippitchuamik Irrutchimik Jew-ŋuŋitchuanun atriplugu qaisaqikkani uvaptiknun ukpiqsriqapta Atanġuruakun Jesus Christ-kun. Qanuġlugu nutqaqtikisivigu Agaayyun savaaksrajanjiñ?¹⁸ Taatnaiļiplugu tusaakamitruj Peter-m tusaayugaaqtirrutaa iliñisa nutqautiniġaat pisaanġnatrij. Iliñich quyaaqsiñiqsut Agaayyutmik itnaqħuti, “Agaayyutimtuuq piviqaqtilluġniġai mumiłiksrānatigun Jew-ŋuŋilaat piññaktaaqaqplugich isuitchuamik iñuuħiġmik.”

Ukpiqtuat Antioch-mi

¹⁹ Tamaaknej ukpiqtuat siaminniqsut atakkii piyuqaqsiuplutiż aquagun Stephen tuqqutaupkaqqaaqħlugu. Ilañich tikiumaniqsut Phoenicia-mun iliñich Cyprus-mun suli Antioch-mun, tusaayugaallautamik uqautiqaqħutiż tujaaqaqħlugu Jew-ŋuruanun kisiitnun.²⁰ Aglaan ila-

jilli ukpiqtuat Cyprus-miň Cyrene-miňlu utlautiruat Antioch-mun tamatkunuňaptuuq Jew-ŋunjitchuanun uqautigiluumaaǵnígaat tusaayugaallautaq Atanguruakun Jesus-kun. ²¹Agaayyutim sayyiqsı-maniǵai, aasiiň ińugiaktuat tusaaruat mumiksitłasiplugich Atanıgmun ukpiqsrılikun. ²²Ukpiqtuańjuruat Jerusalem-mi tusaaniqsut tamatkunuuna. Taatnaqhutij tuyuqaǵniqsut Barnabas-mik Antioch-mun. ²³Barnabas tikitňami, ilaan iłritchugınıgaa Agaayyutim savaaǵikkaja taamani, aasiiň quyallapiąǵniqsuq. Ilaan pitchuksaǵnígai iluqaisa tuniqsimmatritqup-lugich Agaayyutmi iluqnaaqsimaákun. ²⁴Barnabas ińullautaupluni ukpiqsırıllapıaqhuni Ipqitchuam Irrutchim ajalataǵinigaa. Tavraasiiň ińugiaktuat ińuich malığuaqtıǵuǵniqsut Agaayyutmi. ²⁵Tavrakja Barnabas aullaǵniqsuq Tarsus-mun pakkiaqħugu Saul. ²⁶Aasiiň paqitnamiuň Antioch-muutiniǵaa. Tavraniasiiň atauthimi ukiumi iqatauplutik ińugiaktuanik ukpiqtuańjuruuanik ińsautriplutik. Taavrumani Antioch-mi ukpiqtuańjuruat taiyuutinińniqsut sivulliuplugu “Christ-ŋum ińuńik.”

²⁷Taatnaħhatni tamaani iļańjilli sivuniksriqirit utlautiniqsuat Jerusalem-miň Antioch-mun. ²⁸Ilańjat atiqaǵniqsuq Agabus-mik sivul-likkaulıǵmigun Ipqitchuakun Irrutchikun makitluni uqaǵniqsuq niǵisunynamun tikitkisińipługu iluqaanun nunamun. Taamnaasiiň niǵisunjaq taavruma uqautigikkaja atuumaruq Claudius qaukliupkaqħugu Rome-mi. ²⁹Taatnaqhutij ukpiqtuat sivunniǵniqsut aatchuutinik tuyuqaǵukhutij piyummıńaǵniqtutilaǵmikni ukpiqtuaqtiumiknun Judea-mi. ³⁰Ilińich tuyuǵniqsut aatchuutinik Barnabas-kunlu Saul-kunlu ukpiqtuańjuruat qauklińitħun.

Ukpiqsırıuat Piyuaqsiupsaaħhat

12 ¹Umialgumli Herod-ŋum aullaǵniińiǵaa nagliksaaqtitchilıq iļańjutńik ukpiqtuańjuruat. ²James, John-ŋum aniqataa, savikpajmik tuqqutinniǵaa. ³Aasiiň Herod kańıqsıkamiuň quyalitńińli Jew-ŋuruanik tiguńiǵaa Peter suli nańititchiaqsińiqsuq ukpiqtuanik. Taatna irrutriħha atuummińiqsuq niǵiħatni pupsańiǵiħamik qaqqiamik. ⁴Peter taamna tigukamitruň inillajniǵaa isiqsivijmum, qaitlugu sisamaiňun ajuuyiūq-tinun qaunagitquplugu. Herod-ŋum sivunniǵaa Peter tikiutilugu ińuňun atanniqsitchukħugu niǵiqpagvikaaq atilik Apqusaakkaułıǵmik pitlukpan. ⁵Peter isiqtauħħani ukpiqtuańjuruatlí iniqsruutiniǵaa piliqillapıaqhutij Agaayyutmun.

Peter-m Anipkalha Isiqsivijmien

⁶Herod-ŋum tikiutisukkaa Peter ińuňun atanniġukħugu sivuġaatni ińuich. Unnuajani anitchilıksrajan ińuňun Peter sińińniqsuq akungatni malġuk munaqṣrik, malġuińik kalimnińiġħik pituqaqhuni, suli isiqsi-

vium paanji qaunaksriqaqhutinj munaqsriñik. ⁷Taimmaiñaq atanğum isaǵulgum sagviǵniqsuq, isiqsivium ilua qauplugu. Isaǵulgum iqiıqsagaǵ-niǵaa aksıkługu Peter tuiqqajagun nipliutiplugu, "Qilamik makittin!" Tavrauvaa kalimniǵich katajnıqsut tayaǵnikniń. ⁸Isaǵulgum qilamiksriǵniǵaa, "Tapsıǵıksaǵutin, aluǵutikkiń atilugik." Peter taatnatun pińiqliq. Isaǵulgum nipliutipsaǵniǵaa, "Ulıgaǵutin malıňja!" ⁹Peter-m maliaqsińiǵaa isiqsivijmiń kaniqsisllapıaǵaluaqnuq isagulijmun taat-na pińli. Ilaa sińńaqtuǵasukniaǵniqsuq. ¹⁰Apqusaǵutinigaa sivulliǵni qaulaksrini tuglinitń sulipsuuq, aqulliupluguasiń tikińniq suq savigrugam paamun anigisiplutik nunaqqimun. Taamna paa ajmalgińniq suq injmigun, ilińikaasiń aniplutik. Ilińik qilamiksruqhutik apqutikun, aasiń taimmaiñaq isaguljum unińniǵaa Peter tamaunuja. ¹¹Tavrani Peter-m kaniqsiavaaluaqsińiǵaa tamanna atuumaruaq. Uvva itnaǵniq suq, "Nalupqiginjaiǵiga Agaayyutim tuyuqaǵha isaguljumińik annautisaqluńa Herod-ıum ajalatchiǵhaniń. Ilaan anniqsuqmigaana Herod-miń suli Jew-ıuruaniń piyaqqisuktuanıń uvamnik."

¹²Taamna qauǵriaqpalaktiqami utlautiniq suq kijunǵanun Mary-m, aakańan John Mark-ıum. Tavranilı inugiaktuat katimaniq suq ijiqsrugħutinj. ¹³Taluata silataani Peter katchaqtuǵniq suq. Niviaqsiaq atiqaqniq suq Rhoda-mik utlautiniq suq paamun kisuupmagaan. ¹⁴Peter-m nipaa iliśaqlıńiǵaa. Quviatchaqtiqpaítluni ajmautigaluaqnuunniń utiqtiǵniq suq kińumun uqagiaq huni, "Peter qakma!" ¹⁵Taapkua nipliutiniǵaat, "Kinniqivaluktutin!" Aglaan taamna niviaqsiagruck nalupqisunjińniq suq. Aasiń kiulgıńniǵaat, "Irrusia pivalukkiń." ¹⁶Peter-m nutqautińniǵaa katchaqtuńli. Kiisaimmatai ajmautiniqpaat. Ilińisa qiniqamitruń quvígut-chajniq suq niǵiungıllaqħutinj. ¹⁷Peter-m urriqaniǵai nipaisaaquplugich aasiń uqautiaqsiplugich qanuq Agaayyutmuń annisisilaǵmińik isiqsivijmiń. Uqautipsaǵniǵai, "Kilikumagisi James-lu atlatal ukpiqtuań." Aasiń ilaa aullaǵniq suq atlaman inimun.

¹⁸Uvlutqikman isiqsivium qaunaksrai auptińańi qut. Kaniqsitlaiǵniǵaat qanuqtalaana Peter-m. ¹⁹Herod-aasiń tilirińniq suq ińuunin pakauqplugu Peter aglaan paqinjińniǵaat. Herod-ıum apiqsrugħuqqaǵniǵai munaqsrit aasiń tilisigiplugich tuqquqplugich. Tamanna atuumaanikman Herod Judea-miń aullaǵniq suq ittuallagiaq huni Caesarea-mi.

Herod-ıum Tuquħha

²⁰Herod-ıumguuq qinnausim allapiáǵniǵai ińuich ińuuniaqtua Tyre-miń Sidon-miń. Taatnaqhutinj ilińisa katiplutij qiniqiaǵniǵaat Herod. Taapkua utlautirua tivulliuplugu ilauraannaktaǵniǵaat umialgum tuglia, taamna atiqaqtauaq Blastus-mik. Aasiń taatnaqqaaqħutinj utlau-tiplutij Herod-mun ińiqliqruǵniǵaat qiniqusimaatiksraǵmiktigun,

atakkii taapkua Tyre-miut Sidon-miut niqigaġviqaqtut umialgum nuna-gikkajaniñ. ²¹ Uvvaasiiñ nalunaiqsami uvlumi Herod atnuġaaqtuqhuni umialgutnaġmiňik aquvinniqsuq atanguviniymiňun uqautriviksraġmiňun iňuňnik. ²² Tyre-miut suli Sidon-miut naalaġniruat Herod-mik niplia-gaqsiňihsut itnaqhutij, “Taamna Agaayyutim nipigigaa. Iňuħhiňaq nipiqaġjitchuq taatnatchiňik.” ²³ Taimmaiňaq Agaayyutim isaqul-gan Herod atniġġnatchiġġiňaa ijalaunjiňi atakkii kamakkutaitluni Agaayyutmik. Qumaich niġiniġaat aasiiñ tuquniqsuq. ²⁴ Aglaan ukpiq-tuarguq siamitchiňihsut Agaayyutim uqałhanik aasiiñ iňugiallapiaqtuat akuqtugnigaat. ²⁵ Suli Barnabas-lu Saul-lu naatchikamik savaağmiknik utiġniqsuk Jerusalem-miň Antioch-mun tuvaaqatigiplugu John Mark ijmikkun.

Ipqitchuam Irrutchim Piksraqtaaqha Barnabas-mik suli Saul-mik Nutaamun Savaamun

13 ¹ Ukpiqtuaġjuruat Antioch-mi ilaqaġnihsut iňuňnik sivunik-sriqiriniglu iļisautriġigu itna, Barnabas-miglu, Simeon-miglu (taiyuutiliġmik Taaqsipajmik), Lucius-miglu (Cyrene-miumik) Manaen-mik (iňuguqatiqaġnihsuq Herod-mik kavanauruamik) suli Saul-mik. ² Uisauraġnihsut tamarrumani uvlumi. Agaayupkaqtitlujich Ipqitchuam Irrutchim nipliutiniġai, “Barnabas-lu Saul-lu piksraqtaaqiġisigik uvajnun savaaksranun tuqllummatigikkamnun ilinjknun.” ³ Tavra uisauraqħutin agaayuanikamij argaġmiknik patikluginiġlu tuyuġiniġaich.

Uqqiraqtik Cyprus-muħak

⁴ Ipqitchuam Irrutchim tuyuġiniġik Barnabas-lu Saul-lu. Igliħutik Seleucia-mun aasii tavrakja tiksīġnihsuk qikiqtamun taiyuutiliġmun Cyprus-mik. ⁵ Ilijik tikitħamik Salamis-mun nunaaqqiuramun Cyprus-mi quliaqtuaġnihsuk Agaayyutim uqałhanik Jew-ħħuruat katraqviatni. John Mark-mik ikayuqtichaġnihsuk. ⁶ Tavrakja nunakuaqħutik taavrūmuuna qikiqtakun tikiňihsuq Paphos-mun. Taavrūmani nalautchiňihsuk ajaṭ-kumik Jew-ħħuruamik atiqaqtuamik Bar-Jesus-mik Hebrew-miutun [suli Elymas-mik Greek-miutun]. Ilaa nipiqaġnihsuq sivuniksriqiraunipluni. ⁷ Ilāan iż-żannaġiniġaa kavanauruaq taavrūmani qikiqtami, atiqaqtuaqħġiūuq Sergius Paulus-mik suli puqiksuaġġipluni. Taavrūma kavanauruamguuq aiyugħaaqtullapiagħiġik Barnabas-lu Saul-lu tusaasukħuni Agaayyutim uqałhanik. ⁸ Aglaan taavrūma ajaṭkum Elymas-ħum akilliliqsuġġiġik taapkuak atakkii kavanauruaq ukpiq-sritquqitlugu Christ-mik. ⁹ Aasiiñ Ipqitchuam Irrutchim ajałataġġigaa Saul, tagħġisqaġġmiruaqħuq Paul-mik. Taavrūma Paul-ħum qiniġi amiu nali ġiġi aqqaq-lugu taamna ajaṭkuq ¹⁰ nipliutiniġaa, “Ilvich tuungħam atrigigaatin! Iluqaan naku uruaq uumiginiġiñ

ataramik kinniplugich iňuichpisaasulipkun. Uqautigijaiğun Agaayyutim ilumutuułha sagluuqtuaŋuniługu. ¹¹ Pakma Agaayyutim anasiňjuq-sağniağaatin. Qiňitlaisaallakkisirutin qaumamik.” Taatnaǵluqaaqtuq Elymas-ŋum ilitchuqlığnígaa taaqtuamun matułhak irrańjmi. Ilaa septaaqsıniqsuq kisumun iňunymun tasiullajniaqpluni argańmigun. ¹²Kavanauruam qiňiqamių taamna atuummiruaq ukpılıgňiqliq suq quvígut-chakhuni ilisauttutaanik Agaayyutikun.

Paul-lu Tuvaqaqtioniļu Antioch-muňniqsut Pisidia-mi

¹³ Paul-lu tuvaqaqtioniļu Paphos-miň tiksiğňiqliq sut Perga-mun Pamphylia-mi. John Mark-ŋum unijňigik utiqhuni Jerusalem-mun. ¹⁴Taapkuak Perga-miň igliğniqliq suktiktitutik Antioch-mun Pisidia-mi. Jew-ŋuruat minguiqsiägviata uvluanı utlautiniqliq suktiktitutik Antioch-mun Pisidia-mi. Jew-ŋuruat minguiqsiägviata uvluanı utlautiniqliq suktiktitutik Antioch-mun Pisidia-mi. ¹⁵Moses-ŋum maligutaksraja suli sivuniksriqirit aglaanitňiň agliqianikman katraqvium qauklińjisa itnaǵnígijik, “Aniaqatiuk, uqauttutiksraqaǵuptik pitchuksaǵutmik iňuńnun uqaquqiptigiň ilinjituń.”

¹⁶ Paul makitnami urriqaplugich uqautiaqsiňigai, “Jew-ŋuqatiumaań suli sumińjuruapayaasii taluqsriruasii Agaayyutmik! Naalaǵnillaksitja! ¹⁷Agaayyutaata Israel-aágmiut sivulliavut piksraqtaaginikkaj. Ilan kamanaqsipkaqlıgich taimani iňuńniałhatni Egypt-mi. Suli Agaayyutim annisiplugich Egypt-miň saňjimigun kamanaqtuakun. ¹⁸Suli malgukipiani ukiuni Agaayyutim iglütuqlıgich Israel-aágmiut iglaułhatni suviksraılamań munağıplugich. ¹⁹Tavra iňugaagarauch Canaan-mi piyaqquanikamigich iňuksraqtaǵmińnun nunaksrirruttiginigaa. ²⁰Suli aquagun tamatkua sisamat tallimakipiat malgukipiaq qulit ilan qaitchiňigai sivulliuqtiksrańjitiń iňugugnialhanunaglaan Samuel-ŋum taivruma sivuniksriqirim. ²¹Aasińiń taapkua Jew-ŋuruat umialiqaǵuaqsiplata Agaayyutim qaitchiňigai Saul-mik iğńińjanik Kish-ŋum kijuviańjiniń Benjamin-ŋum. Malgukipiani ukiuni atanniqliq suqtigiluummaan umialiginigaat. ²²Aglaan Agaayyutim Saul piiqlıgu inańiqsinniǵaa David-mun umialiguqlıguasii taapkunuja. Taamna iňuk Agaayyutim itnautigimanikkaj sivuani, ‘Taamna David iğńińja Jesse-m iňuk quviasuutigigiga atuigisipluni pisułiǵikkamnik iluqaagun.’ ²³Taavrumakja David-ŋum kijuviańjiniń Agaayyutim tikiutiriuq Jesus-mik anniqliq suqtiksramik Jew-ŋuruanun, taatna ilan akiq-srułigmisun. ²⁴Sivuani Jesus-ŋum aggılhan John-ŋumli quliaqtaǵutiniǵai iluqaisa Jew-ŋuruat mumiquplugich paptaaq tillugillus. ²⁵Aasińiń John naat-chiyasikami savaaǵmińik ilan nipliutiniǵai, ‘Kisuunasugivisitja? Uvaja taivrumińjańjitchuńa niǵiugikkaqsi. Ilaapiaq aggigňiaqtuq kińjupkun. Uvaja taivruma isigaińi aluǵutaiqsiksraulunjaunniń nalliummatińjitchuńa.’

²⁶“Aniqatiumaań, Abraham kijuviaǵikkajasii suli iluqasi uvani taluqsriruasii Agaayyutmik, taamna tusaayugaallautaq anniqliq sia-

kun tuyuuruq uvaptiknun. ²⁷Jew-ŋuruuat iñuuniaqtuat Jerusalem-mi suli sivulliuqtuummaǵmij ilitchugiňiňiňgaat Jesus Anniqsuutauňha. Minguiqsiagvipayaami agliqiragiňaich uqauttutijich sivuniksriqirit katragviymikni aglaan kańiqsasaitlughich. Patchisigikamitruj Jesus ilijisa ilumun atuumapkaǵniňaich sivuniksriqirit uqautigikkanjich. ²⁸Sumikunniň patchisiksraitchaluaňňaǵmij agvisiksraitlugu inijigniňaat Pilate tuqqutitquplugu. ²⁹Aasiiň immianikmatigik supayaat Agaayyutim uqauttutai maliguaqtaiň atqaǵniňaat kikiaktuutriviymiň inillaklu-guasiiň iluvigmun. ³⁰Aglaan Agaayyutim ańitqiksinniňaa tuquligmiň. ³¹Iňugiaktuani uvluni Jesus sagviaqtuňniqsuq tamatkunuja igliqatmiňun Jerusalem-mun Galilee-miň. Pakma taapkua ilisimaraurut ilaagun iňugikkaptiknun Jew-ŋuruanun. ³²⁻³³Uvaguttuuq uqautigiptigiň tusaaya-gaallautamik, itna, Agaayyutim akiqsruutigikkaja sivulliaptiknun pakma atuumapkaǵniňaa uvaptiknun kiňuviaňjuruuanun ańitqiksitnamiuň Jesus iňuuľigmun. Atakkii tuglianı Psalm aglausimaruq itna,

‘Ilvich iğniigikpiň,
ugluvak aapaǵuqtuňa ilipnun.’

Psalm 2:7

³⁴Agaayyutim ańipkaqamiuň Jesus tuqqutqikkumiňaiqługu akiqsrup-saagniňsuq itna,

‘Aatchuqniaǵipsi ipqitchuanigu nalupqinaitchuanigu
akiqsruutigikkamnik David-mun.’

Isaiah 55:3

³⁵Taatnaqhuni atlamiculi Psalm-mi David-li nipliǵniňsuq,

‘Savaktin ipqitchuaq aupkaǵumiňaitkiň.’

Psalm 16:10

³⁶David-guuq savautrigaluaqmırıuaq Agaayyutmik iňuuľigmiňi.

Tuqupman iluvigniňaat piqasiutiplugu sivullianjiňun, timaa aasiiň tavra-ni aupluni. ³⁷Aglaan taimňa Jesus Agaayyutim ańipkakkaja tuquligmiň aujaitchuq. ³⁸İlauramaaj, iluqasi kańiqsiruksraurusi ilumutuuliǵmik quliaqtuaǵikkamnik ilipsitňun, Taavrumuuna Jesus-kun Agaayyutim natqiňihıňaugai killuqsausisi. Kiňaunniňi tupiksriňiaĺigmigun maligu-taksraiňik Moses-ňum nalaunjasipkakkayumiňaitchuq Agaayyutmi.

³⁹Aglaan kisupayaaq ukpiqsriruaq ilaanik nalaunjasipkakkauruq ilaani.

⁴⁰Taatnamik qaunagititchi. Atuummirjitchumauq ilipsitňun taipkua sivu-niksriqirit itnautaat,

⁴¹‘Ataňii, mitautiqaqtuasii Agaayyutmik!

Atlayuaǵilugu piyaqquňniaqtusi.

Iňuupkaǵlusı savaaqaǵisiruňa ukpiǵiyumiňaisapsitník
unniiň iňuum uqautiniaǵaluaqpasi.’”

Habakkuk 1:5

⁴²Paul-lu Barnabas-lu aniaqsipmaknik katraǵviatniň iňuich aiyugaqaqtuaqsiňiňaich utitqiquplugik minguiqsiagvik tikitqikpan uqau-tipsaaqiaquplutij tamarrumuuna. ⁴³Kinjuagun katimałhum iňugiaktuat Jew-ŋuruat suli mumiksimaaqtuat Jew-ŋuruat ukpiġusiatnun maliaqsi-ňiňaich Paul-lu Barnabas-lu. Aasii ilijik pitchuksaagniňaich ataramik tunjavitquplugu Agaayyutim iňuaqqutrisaa.

⁴⁴Minǵuiqsiagvik tikitqilǵitman iňuich iluqatiqayaq katiniqsut naalagiaqhutij Agaayyutim uqałhanik. ⁴⁵Tavrali Jew-ŋuruat qiniqamisigij iňugiakpauraqtuat siqnalillapiaqhutij akikjaqļugich Paul-ŋum uqautai uqaǵniqſluutiaqsiňiňaat. ⁴⁶Aglaan Paul-lu Barnabas-lu uqaǵniqsuk taluqsranyllapiaqhutik itna, “Agaayyutim uqałha sivulliulugu uqautaruksrauruq ilipsitňun Jew-ŋuruuanun aglaan tusaasukkumiňaitkaksi. Taatnalipsigun ayakkiksi iňuulıq Agaayyutitjaqtauruaq. Taatnamik unijňiagipsi aullaǵunuk tamatkunuňa Jew-ŋunjitchuanun. ⁴⁷Taatnakii Agaayyutim urriqsuǵaatiguk itnailiplugu,

‘Nalunaiqsaǵigikpiň qaumaruatun itquplutin Jew-ŋunjitchuanun anniqsuqpligich iňuich suniajanipayaaq nunam.’ ”

Isaiah 49:6

⁴⁸Tavra Jew-ŋunjitchuat tusaakamitruj taamna quyaaqsiňiqsut Agaayyutim uqałhanik quviatechallapiaqhutij. Aasiň taapkua piksraq-taańjuruat iňuulıqaquplugich Agaayyutitjaqtauruamik ukpiqsriliǵniňiqsut. ⁴⁹Uvvaguuq Agaayyutim uqałha siaminniqsuq napmupayaaq tamaani nunami. ⁵⁰Tavrali Jew-ŋuruat akatchiňiqsut aǵnanik kamagikkauruanik taluqsriruanik Agaayyutmik suli qauklińik taavrumani nunaaqqimi. Piyuaqtinniňaich Paul-lu Barnabas-lu anittitlugikaasiň nunamikniň. ⁵¹Uqqiraqtik ipsuńniňaak qavia isigańmikniň. Tavrakjaasiňiň aul-laǵniqsuk Iconium-mun. ⁵²Aglaan ukpiqtuat unisauruat Antioch-mi quviasuńniqsut Ipqitchuam Irrutchim ayalatlugich.

Iconium-miiłhak

14 ¹Taapkuak Paul-lu Barnabas-lu tikitňamik Iconium-mun, sivuanisun utlautilgiňiňiqsuk Jew-ŋuruat katraǵviatnun. Uqautrillautapiagataǵniqsuk aasiitai iňugiaktuat Jew-ŋuruatlu Jew-ŋunjitchuatlu ukpiqsriliqsitlugich. ²Aglaan Jew-ŋuruat ukpiqsrilyumiňaitchuat akatchiňiqsut Jew-ŋunjitchuanik. Ilijisaunniiň akikjaqtuliqsitkaich ukpiqsriruanik. ³Uqqiraqtik nayuutiniqsuk tavranı akuni uqautriplutik taluqsrautaiqhutik Agaayyutikun. Quliaqtuałhakni iňuaqqutriǵigmigun Agaayyutim savaktitlasiplugik quviqnaqtaunak savaanik, taavrumuuna qiniqtinniňaa uqauttutaak ilumutuułha. ⁴Nunaaqqim iňui malǵuiguǵniqsut, ilanjich iňuich ilaliutiplutij Jew-ŋuruuanun atlatsuli tappiutiplutij uqqiraqtinun. ⁵Kiisaimma Jew-ŋunjitchuat suli Jew-ŋuruat sivulliuqt-

tuummaǵmiŋ sivunniǵníqput aŋallaqługukługik unniıñ miłuqtuǵlugik uyagańnik. ⁶Uqqiraqtik iłitchuǵikamitku taamna sivunniuǵun qimańniq-suk Lystra-munlu Derbe-munlu, nunaaqqijňnun Lycaonia-mi. ⁷Lycaonia-mi quliaquagaqsilgińniqtsuk tusaayugaallautamik.

Lystra-miiħak

⁸Tavraniguuq Lystra-mi qinińniqtsuk iñuymik pilguirrutiqaqtuamik isi-gajmigun anılıǵatalıǵmińiňaglaan. Pisunǵanjińniqtsuq aglaan aqappitłapluni. ⁹Taamnaguuq naalaǵníniqtsuq Paul-ŋum uqauttutaiňun. Aasiıñ iłitchuǵiplugu taavruma ukpiqsrısilaaja iłuaqsikkaulıksraǵmigun Paul-ŋum qinińińiǵaa nalaagun ¹⁰nipliutiniǵaa nipitusipluni, “Qikaǵiń.” Taamnaguuq ajuun maksrıńniqtsuq pisukkataaqsipluniasii. ¹¹Uvvaguuq iñugiaktuam Paul-ŋum savaaǵikkaja qinińamiuŋ Lycaonia-ǵmiuraaqhutij nippallapniqtsut itnaqhutij, “Agaayyutivut iñuguǵniqtsut aasii atqaqhutij uvaptiknun.” ¹²Atchiǵníigaat Barnabas Zeus-mik Paul-aasiıñ Hermes-mik atakkii taamna Paul nipliraq-taupman. ¹³Tavraniguuq piqaǵniqtsuat agaayyuviymik aanguaǵmiknun Zeus-mun silataani nunaqqim. Aasiiń agaayuliqsi taamavrumuja Zeus-mun tikiutrińniqtsuq uumaranuńik arjusalunik naurianiglu paamun. Tavrataamna iñuiłlu tavrani tunillaǵuaqsilińniqtsut kamaksrisukhutij uqqiraqtijnik.

¹⁴Uvvaasiıñ iłitchuǵiaqsikamitku taamna Barnabas-ŋumlu Paul-ŋumlu aliktuǵniǵaik atnuǵaatik aasiiń upaktuutiplutik itnaqhutik tamatknunuń, ¹⁵“Ukuqsii, suvaata itnasiǵaqpisi? Iñiħińauruguk ilipsisuntuuq. Aggiqsuańjuruguk uqautityaqhusi tusaayugaallautamik mumiqgaluaqhusi matkunakja agaayyutijjuaniń iñuuruamun Agaayyutmun, iñiqtanun qılamlu nunamlu taǵiumlu supayaamlu taapkunani ittuam. ¹⁶Taavruma Agaayyutim qaańjanikuami iluqaisa iñuich ilatchiǵníǵai sivunniłasiplugich iñuuniałhatigun. ¹⁷Aglaan ataramik kańiqsimapkaǵniǵaa nakuuruuanjułhi savaallautaǵmigun, sialuk tatpaktmkrańja qaitługu suli niqiksrat nautchiat piviksrańisigun qaisimaǵai, ilipsiliásiiń quviasuktit-lusi.” ¹⁸Taatnailiplugu uqautiuraǵniallaisa Barnabas-ŋumlu Paul-ŋumlu nutqaqtipqauraǵniǵaik tunillańlańksrańatniń ijmknun.

¹⁹Aasiıñ iļańjich Jew-ŋuruat Antioch-miń Pisidia-miittuamiń suli Iconium-miń tavrunjalgińniqtsut. Tavra piqatiksraǵniaqtuqhutij iñugiaktuanik ijmknun uyaǵańnik miłuqtulgińniǵaat Paul. Kalijńiǵaat anitlugu nunaqqimiń tuqunasukniaqługu. ²⁰Aglaan ukpiqtuaqatiuńi katipmata avataanun Paul makitluni utińniqtsuq nunaqqimun, uvlaakuqmanaasiıñ ilaalu Barnabas-lu aullalgitłutik Derbe-mun.

Antioch-mun Syria-miittuamun Taapkuak Utiħak

²¹Paul-lu Barnabas-lu quliaqtuaqmaknik tusaayugaallautamik Derbe-mi iñugiaktuat ukpiqsrılıǵniqtsut. Tavraasiıñ utińniqtsuk Antioch-mun

Pisidia-miittuamun Lystra-kun Iconium-kunlu. ²²Pitchuksaaqługich tunjaviqaqupligich Agaayyutmik, uqautiniğaich itna, “Uvagut igluttuqtusraurugut iňugiaktuanik iňuilliugutinik isitlasıňiapıağuta arjaayuqautaanun Agaayyutim.” ²³Tikitchağıkamik ukpiqtuañjuruuanun nalunaiqsisiraqniığaich ukpiqtuañjuruat qaukliksrajanıtñik, suli agaayuq-qaaqhutıj uisauraaqhutıjlı tamarrumani uvulumi iňiqsruutiniığaich Agaayyutmun qaunagitqupligich tunjavigikkaçatnun.

²⁴Taapkuak iglianikamik Pisidia-m nunajani Pamphylia-mun tikiňniqsuk. ²⁵Tamatkunani Perga-mılú tusaayugaallautaç uqautigiaqsił-giňniğaak, tavrakjaasiň Attalia-mukhutik. ²⁶Tavrumbakja tiksıqhutik utıgnıqsuk Antioch-mun aullaqqagaçatağvıymknun. Tavrakja aullaqtuak ukpiqtuañjuruat iňiqsruutianikamisigik Agaayyutmun qaunagitqupligik savautılıhakni iňmiňun. Taavrumuña utıgnıqsuk naatchikamik savaağ-miknik. ²⁷Tikitmaknik Antioch-mun ukpiqtuañjuruat katipmata taapkuak tusaayugaqtinniığaich iluqaanik Agaayyutim savaajanik tumigiplugik suli Jew-ŋunjitchuatunniň ukpiliqsitlugich. ²⁸Tavraniasiiň ukpiqtuaqatiümknı taapkuak nayuutiniqsuk akuni.

Katimałhat Jerusalem-mi

15

¹Kinjuagun iňuich iļanich tikiňniqsut Antioch-mun.

İlisautriqaqsıniqsut ukpiqtuanik itna, “Nalunaitŋutchiqsimaitchupsı timipsigun tuvraqüğlich Moses-ŋum tillisai anniqsukkauyumiňaitchusi.” ²Paul-lu Barnabas-lu qapiqtailıaqsıniqsuk ilijitñik taavrumuuna. Taatnaqhutıj sivunniňniqsut Paul-lu Barnabas-lu iļalugık atlanik Antioch-miunik Jerusalem-muquplugich. Taakmani uqaqtatigiruksraigigaich uqqiraqtıtlı ukpiqtuañjuruat qaukliňitlı tamatkunuuna Moses-ŋum tillisai gun. ³Taatnaqhutıj ukpiqtuañjuruaqatıjisa tuyuğınıığaich. Igliňiqsut Phoenicia-kunlu Samaria-kunlu uqautriplutıj Jew-ŋunjitchuatunniň mumijňiplugich Agaayyutmun. Taatnatchim tusaayugaam iluqaisa aniaqtatigiich quviatchaktinnıgai. ⁴Aasiň Jerusalem-mun tikitmata ukpiqtuañjuruat piqasıqhutıj uqqiraqtınik suli qaukliğñik pağlanıığaich. Taapkunuña tusaayugaqtırırtıgınıığa Agaayyutim iluqaan savaağikkaja iňmiktigun. ⁵Aglaan iļanich ukpiqsriruat Pharisee-ŋusuuruat makinniqsut itnaqhutıj, “Jew-ŋunjitchuat ukpiqsriruat nalunaitŋutchiq-suksraupiaqtut uqautikkaulutıj tupigiraksraiginilugu maliğutaksraja Moses-ŋum.”

⁶Taatnaqhutıj uqqiraqtıtlı ukpiqtuañjuruat qaukliňisalu katimaniqsut isummatigisuküğugu taamna. ⁷Uqaksraqtugalaqma Peter makitlu-ni nipliňniqsuq, “Aniqatiumaaŋ! İlisamarusi iňilǵaan akunnapsitniň Agaayyutim piksraqtaağipmaşa uqagıaçupluja tusaayugaallautamik Jew-ŋunjitchuanun ukpiqsrıtqupligich Jesus-mik. ⁸Aasiň Agaayyutim ili-

simałigmigun iñuich isumańitňik uqaǵigaa akuqtuiłlı Jew-ŋunjitchuanik qaitchipługich Ipeqitchuamik Irrutchimik, atriplugu qaitchiłlı uvaptiknun. ⁹Uvagullu ilijillu atlakaagiıksingitkaatigut. Killuqsautijitňik natqutini-gai ukpiǵiagutripmata. ¹⁰Uvvami suvaata naipitchukpisių Agaayyun suli Jew-ŋunjitchuat tupiksripkaǵniaǵlugich tillisinik sivulliaptalu uvagullu tupigilguisaptiknik? ¹¹Uvagut ukpiǵigikput Agaayyutmun anniqsułiqput iłuaqqutriłhagun Atanikun Jesus Christ tamatkunatuntuuq.”

¹²Katimaruarguuq iñuksruiqhutij naalaǵnińiqsut Barnabas-ŋumlu Paul-ŋumlu tusaaýugaqtitrrutaaknun atlayuaǵnaqtuaniglu quviqnaqtua-niglu Agaayyutim iñiqtägikkajęgħan imikkun akungatni Jew-ŋunjitchuat. ¹³Uqaǵuiqmaknik James-ŋum uqautiaqsińiǵai, “Aniaqatiumaaŋ, naalaq-sitja! ¹⁴Simon Peter-m uqautigaatigut qanuq Agaayyutmun aullaǵniipluni ukpiqtitlugich iñmiguaqtitchaqługu Jew-ŋunjitchuaniň iñuksraqtaaqaqtuq ukpiqsrıyumińaqsipługich. ¹⁵Suli sivuniksriqirit uqautaatnun immiutiłha itnauvva aglausimaruamun,

¹⁶‘Aquagun Atanguruajaa utiġisiruja.

Aasiili ikayuitqikkisiru ja David-ŋum kiňuviajińik tupaaǵruktitun ittanik.

Nappatqikkisigiga piyaqqukkauruaq.

¹⁷Iluqaǵmiń atlatlu iñuich pakaqaǵgumuut Agaayyutmik, iluqaǵmiń Jew-ŋunjitchuat piksraqtaaǵikkatka uvajnun.

¹⁸Taatna Atanguruuaq uqaqsimaruq, ilitchuǵipkairuaq tamatkunija iñiļgaan.’

Amos 9:11, 12

¹⁹“Aasiiň uvajali sivunniutigiga uqumaiłlıiuqtitpałłasunjaqnagich pilavut Jew-ŋuruat atuqtaksrajsigun Jew-ŋunjitchuat mumisksuat Agaayyutmun. ²⁰Aglaan aglaglugich uqautilavut qanusiq niqi tuniłlautau-makpan aangularun nigitqujillugu, suli qaayuǵnaqtuałiǵmiń atlatułlikun piisimaaqulugich, suli augiqlimań nigrutituqujillugich unniń auktuqujillugich. ²¹Taimakjaqaja Jew-ŋuruapayaat ilisimagaat atuqtak-srat Moses-kun qaisuruat atakkii minguiqsiágvipayaami agliqiplugin iñuŋnun katraǵvijitňi. Tavra.”

Tuyuqałhat Ukpiqtuańjuruuanun Jew-ŋunjitchuanun

²²Tusaakamisigij uqqiraqtit suli qaukliuruatlu iluqaǵmiglu ukpiqtuańjuruat sivunnińiqsut aqutinik piksraquhutij Antioch-muk-tuksranik Paul-kunlu Barnabas-kunlu, aasii nalunaiqsiplutiż Judas-mik taggisijaqtuamik Barsabbas-mik suli Silas-mik. Taapkuak iñňuk sivul-liuqtillaunisqasuk ukpiqtuańjitu. ²³Taapkujuuna tuyuutijich tuyuuniqsut, “Aniaqatiusii, uvagut uqqiraqtauraguutlu qaukliuruaguutlu, tuyuqtugut nayaanńjagmik iluqaitňun Jew-ŋunjitchuanun ukpiqtuanun

Antioch-mi, Syria-mılə suli Cilicia-mi. ²⁴Tusaanıgıkput ilaqitňun ilaqik-kaptiknun iňuillutaağniplusi akatlusı uqağımkun, taatna pitqulugich piňitkaluaqtıltutıj uvaptiknun. ²⁵Tavra-taatna katimapluta suli iluqata atisipluta, piksraqtaqaqtugut uqağıaqtauksranik aasii aullaqtillugich ilipsitňun. Taapkuak piqataugisiruk ilauraannaptikni Barnabas-mılə Paul-mılə, ²⁶taapkuak iňňuk suksraagırıruak iňuulığmiknik savautrilığmikni Atannaptiknik Jesus Christ. ²⁷Judas-lu Silas-lu tuyuğiniağıvut ilipsitňun. Uqautipsaágisigaasi tamatkunuuna aglakkaptigun. ²⁸Atakkii Ipqitchuaq Irrusıq piqatigiplugu sivunniqsugut qaITCHISUJITLUSI malilgunaitchuanik tuvraaksranik, aglaan taapkuniňa atuumanapiaqtuanik: ²⁹niqinik tunıllautigimaruhanik aanganun niğiňasi auktusuňaqaſılu unniň qimisimaruamik niğrutmik niğiňasi, suli piisimaagusı qaayuğnaqtualığmın atlatułıkun. Taapkunakja qaunagigupsi pillautaǵniaqtusi. Tavra.”

³⁰Aullaqtitauruat tikitmata Antioch-mun katipkaǵniǵaich iluqaisa ukpiqtuat aasiiň qaITCHIPLUGICH taapkuniňa aglaňnik. ³¹Iňuich aglıqianikamisigik tuyuutıňich quviatchajniqsut pitchuksaagilığmikkun. ³²Judas-lu Silas-lu sivuniksırıqıraulığmikkun uqautriňiqsuk ukpiqtuanik pitchuksaaqļugich ukpiqsrılığmikkun sayyaksaqļugıllu. ³³Aasiiň tavraniisugruanımkınnik ukpiqtuaqatiujitfiik taikuuqhutıj aullaqtinnıǵaich kiňumun tuyugırınitňun. ³⁴[Aglaan Silas sivunıgňiqsuq nayuutisukhuni.] ³⁵Taapkuagli Paul-lu Barnabas-lu ittuiňaǵniqsuk Antioch-mi. Piqasıqhutik atlanık ilisautriňiqsuk Atanguruam uqałhińik quliaqtuaqhutik.

Paul-lu Barnabas-lu Avıħak

³⁶Kiňuvatigun Paul-ňum nipliutiniǵaa Barnabas, “Kiata, utiğvigilavuk nunaaqqiurapayaat Agaayyutim uqałhanik quliaqtuaǵviggikkavuk tikitqattaagliugich aniaqatiut kańiqsityaǵlugu qanuǵlı pisilaajat.” ³⁷Barnabas-ňum tuvaaqatigisüjnıǵaa John Mark aullaǵumik. ³⁸Aглаali Paul-ňum iňuağinjıtkaa aullautıňha ikayuňitlügikkii quliaqtuaqmaknik, unitlügikunniň Pamphylia-qsiułhakni. ³⁹Taatnaqhutik qapiqtaiłlıllapıağniqsuk piqatigiňgiqhutikunniň. Barnabas-li tuvaqaqasıqhuni Mark-mik Cyprus-mun umiakun aullaǵniqsuq. ⁴⁰Taamnali Paul tuvaaqatıksraqhuni Silas-mik aullaǵniqsuq. Ukpiqtuaqatiutik injiqsrıutiniǵaich Agaayyutmun qaunagitquplugik igliħhakni. ⁴¹Igliġniqsuk Syria-kuaqhutik suli Cilicia-kun, aasiiň Paul-ňum sayyaksaqļugich ukpiqtuaqjuruat ukpiǵutiňich.

Timothy-m Piqasiutiňha Paul-mun suli Silas-mun

16 ¹Paul-kuk iglaugaluaqamik tikilgataağniqsuk Derbe-mun suli Lystra-mun. Tavraniguuq ukpiqtuaqaqmıňiqsuq atiliňmik Timothy-mik, aakanaptuuq ukpiqtuaqjupmiňiqsuaq Jew-ňupluni aglaa-

li aapaña Greek-ŋupluni. ²Iluqaǵmij ukpiqtuat Lystra-mi Iconium-miň uqautigillautaǵnígaat taamna Timothy. ³Paul-ŋum Timothy maliquniǵaa ińmigun. Taatnaqlugu nalunaitŋutchiqsinnigaa piqtigiplugich Jew-ŋuruat ińuuniaqtuat tamaani nalujitmatruj taamna Timothy aapaqaǵha Jew-ŋunjitchuamik. ⁴Apqusraultıǵmikni nunaaqqjurani uqautiniǵaich ukpiqtuaǵjuruat tuvraqtaksranik, uqqiraqtit suli qaukličh Jerusalem-mi sivunnikkajitňik ilinjituń tupigitquplugich. ⁵Taatnaqhutıj ukpiqtuaǵjuruat sayyikkauniqsut ukpiqsriǵmiktigun suli ińaniktuuǵniqsut ukpiqtuaǵuqtuanik uvluǵaǵipman.

Paul-ŋum Qińiqquuraaǵha Troas-mi

⁶Taapkua iglıǵniqsut tumigiplugu Phrygia-miut Galatia-ǵmiut nunańnat. Ipqitchuam Irrutchim piyummataisitmatıj tusaayugaallautamik Asia-muutrińińiqsut. Ilinjich taunuńaǵińińiqsut. ⁷Aasiń qallikamitruj Mysia-m killińa saqusukkaluaǵniqsut Bithynia-m tujaanun, aglaan Jesus-ŋum Irrutchıǵmigun taatnamuqujińińiǵai. ⁸Taatnaqhutıj nalǵuǵniqsut Mysia-kun tasamuja Troas-mun. ⁹Tamarrumani unnuami Paul qińiqquuraaǵniqsuq Macedonia-ǵmiumik qińuaqtuqtuamik itnaqhuni, “Macedonia-mun ikaágutin ikayuǵıaqtigut!” ¹⁰Paul qińiqquuraaqtıqtaaqaqqlugu itqanaiyaqtıqapta aullaqtıqtugut Macedonia-mun. Ikpigigikput tuqlıuǵıqput tusaayugaallautamik quliaqtuaǵiaqupluta ińujnun taakipkunuńa.

Philippi-mi Lydia-m Ukpiqtuaǵułha

¹¹Troas-miň umiakun aullaqtugut nalǵuqhuta qikiqtamun Samothrace-mun, aasiń taavrumakja uvlutqikman Neapolis-mun tiksiqhuta. ¹²Tavrakja tagraqtugut Philippi-mun, qaukliǵmun nunaaqqiatnun Macedonia-ǵmiut, ińugiaktuanik Rome-maǵmiunik ińuqaqtuamun. Taavrumani nunaaqqimi uvliuqtugut. ¹³Minguiqsiagvíum uvlua tikitman anipluta nunaaqqimiň utlautirugut kuugum sińaanun ińiqsruǵıaǵasugiplugich. Aquivitnapta uqaqtuutrirugut ağnanik tavruńaptuuq katiruanik. ¹⁴İlańat naalaqtikput atiqaǵniqsuaq Lydia-mik. Taamna tunniuqqai-ruańuniqsuq sunauraammaǵıksuanik ukińhaanik, aggıqsuańumapluni nunaaqqianiń Thyatira-m. Kamaksriruańuniqsuq Agaayyutmik. Aasriiń Agaayyutim piyumińaqsipkaǵaa akuqtuiǵıksrajanun Paul-ŋum uqaǵikkańińik. ¹⁵Taamna ağnaq paptaakkaukami piqasiqhuni tupiqatiujińińik ilaan aiyugaaqǵıugich itnaqhuni, “Ukpiqtuaǵunasugigupsitja utlauttuttitchi tuppamni itchaqtuaǵusi.” Kayuńaǵińiǵai tukkiqǵıugichaasińiń.

Paul-lu Silas-lu Isiqtaułhak Philippi-mi

¹⁶Uvlut ińańatni ińiqsruǵıiptiknun utlautińıaptikni kipaluuniksuaq niviaqsiǵaksraq nalautkikput. Ilaa tuunǵaqtqaǵniksuaq taatnatchi-

kun sajnjqalaigmigun sivuniksriqipluni, aasiin atqunaq manijmik piññautinikkaja atanni. ¹⁷Taavruma Paul-lu uvagullu maliaqsigaa-tigut nipliapluni itna, “Ukua iñuich savaktai kamanagniqsrauruam Agaayyutim.” ¹⁸Iñugiaktuanı uvluni taamna niviaqsiqaksraq taatnägniqsuq. Uvvaasiin Paul-ñum aqiyuplugu kirjiaqlugu irrusiq itnaqniigaa, “Jesus Christ-ñum atqagun tiligikpiñ anitquplutin taavrumakja.”

Tavrauvaaguuq tuunägaqtak aniniqsuq niviaqsiqaksramiñ.

¹⁹Tavra pigirai iñitchugikamij maniññajniutriñ piiqsigiñiqman Paul-lu Silas-lu tiguniigaich. Kaliksraqqlugik katimmavijmuutiniigaich sivulliuqtijitñun. ²⁰Rome-maqmiunun atanniqsuqtinun tikiutiniigaich itnaqhutinj, “Ukua iñuich Jew-ñuruat akatchirut iñuñnik nunaaqqipsitñi. ²¹Iñisautripłutij atuqtaksrirrutit akikjaqlugich malijniakkavut. Rome-maqmiuñjurugut! Ilinisa iñisauttutinjich akuqtuğumiñaitkivut unniñ tupigiyumiñaitkivut.” ²²Iñugaagruich tappiutiniqsur piyuaqniktuanun. Rome-maqmiut ajalarrutilgich tilisiñiqsur aliktuiługik atnuğaanjiknik Paul-ñumlu Silas-ñumlu aasii ipiqaqtuqplugik. ²³Ipiqaqtuqqaqqlugik isiqtaupkaqniigaich, tilipługu isiqsivism qaqnaksraa qaqnagillaquplugik. ²⁴Taatna tilianikmatni qaqnaksrim inillajniigik qamaniaklıgmun inimun, isiganjiglu payaŋaiqsuusiqqlugik uqumaiļanik qirujnik.

²⁵Uvvaasiin unnuaqpaguğugunaqskipman Paul-lu Silas-lu agaayuniqsur quyaplugulu Agaayyun atuqhutik. Atlat isiqtauqatiñiknik naalagniñigaich. ²⁶Taimmaiñaq nuna iliqsaqsiñiqsuq. Isiqsivism tunjavii auliyañiqsur, talupayaat aymaqqlugich suli kalimñigich isiqtapayaa-niñ katakhutinj. ²⁷Isiqsivism qaqnaksraa itiqtiqami iñitchugiplugu talut arjmaniqmata isumaniqsuq isiqtapayaat aninipługich. Taatnaqhuni satkuni tiguplugu tuqqutchağıumaqsiligniqsuq ijmiñun. ²⁸Aglaan Paul-ñum niptusipluni nipliutiniigaa, “Aniyasaqnak ilipnun! Iluqata ittugut!” ²⁹Isiqsiri qinñuaqniqsuq nannimik. Itchağlukami tatkivurja punniqsuq uulillağmi sivugaaknun Paul-lu Silas-lu. ³⁰Tavrakja annisikamigik atlaman apiqsruqniigik, “Añutiik! Qanuğluñali anniqsuğayaqpik?” ³¹Taapkuak nipliutiniigaa, “Atanğuruakun Jesus Christ-kun ukpiqsrilutin anniqsuğisirutin tupiqatituummaqpich.” ³²Agaayyutim uqałhiñik quliaqtuağvigiaqsiñigaak atlallu ittuat tupqani. ³³Unnuaqpaguqman isiqsirim iğguaqsiñigik atniağniñik aasiin ilaa tupiqatituummaqmi paptaaqtikauniqsuq. ³⁴Taatnaanikami ilaan Paul-lu Silas-lu tupiğmiñuu-iplugik niğipkaqniigik. Tupiqatigiich quviatchaqniqsur ukpiğıagutriplutij Agaayyutmik.

³⁵Uvlaağutqikman Rome-maqmiut ajalatiñisa aikliqsuqtitiñ tiliñi-gaich anipkaqplugik taapkuak ajuistik aullaqtillugiglu. ³⁶Taavruma isiqsirim Paul uqautiniigaa itna, “Qaukliich anitqugaatik Silas-lu. Aullałhiñaaqututik anituraqniagitchik.” ³⁷Aglaan Paul-ñum aikliqsuqtit

nipliutiniğai, “Pasiyumiñaitkaatiguk savvaǵluutiqaqtilaaptiknik aglaan ipiǵaqtuqhunuk iñujnun qiniqtitlugu inillakmiplunuk isiqsivinjmun. Uvaguktuuq Rome-mağmiuñjuruguk. Uvvami pakma aullaqtitchujniq-patiguk iriqqakun? Taatniitchumiñaiapiaqtuq! Rome-mağmiut qaukliich ij̄miknik uvuňjaǵutıj anipkaǵlisiguk!” ³⁸Aikliqsuqtit Rome-mağmiut ajalatińitňun uqautiginigaich Paul-ŋum uqautai. Tusaakamij Paul-lu Silas-lu Rome-mağmiuñjułhakkuntuuq iqswitchajniqsut. ³⁹Taatnaqhutıj uqapsaǵiaǵniqsut ilirjikňun. Anipkaǵniǵaich isiqsivinjmiń aullaquplugik nunaaqqimiń. ⁴⁰Paul-lu Silas-lu anikamik isiqsivinjmiń utlautiniqsuk Lydia-m kinjunganun. Tavrani ukpiqtuaqatiutik qiniłgınńiǵaik suli pitchuksaaqļugich aasiiń unitļugich.

Thessalonica-miiħha

- 17** ¹Amphipolis-kuaqhutik suli Apollonia-kun iglińiqsuk Thessalonica-mun piqaǵniqsuamun Jew-ŋuruat katraqvianik. ²Piraǵılıǵmisun tavruňalgińńiqsuq iñuňni uqaqataupluniasiń. Pijsuni minǵuiqsiaǵvium uvluani kańiqsipkautiginiǵai Agaayyutim uqalhi, ³suli nalupqinaiyaǵunıǵaa Anniqsuutim nagliksaaqhuni tuqqutauruksrauļha suli ajitqiksksrauļha tuqulıǵmiń. Paul-ŋum itnaǵniǵai, “Taamna Jesus uqaǵikkaga ilipsitňun Anniqsuutauruq.” ⁴Ilańich Jew-ŋuruat ukpiqsrılıł-łapiaqhutıj ilaliutiniqsut Paul-mullu Silas-mullu. Taatnaqmıńiqsuttuuq iñugiaktuat Greek-ŋuruat agaayusriqisruuruat suli qulliuruat ağnat. ⁵Aglaan Jew-ŋuruat siqńalıǵníqsut. Katitchińiqsut nalaunjanianiurajtchuanik iñňukhutıj piqatiksraǵmiknik. Ilinjisa nunaaqqim iñui akatkaqsińiǵaich. Isığaǵniǵaat Jason-ŋum tupqa pakakhutıj Paul-miglu Silas-miglu iñuňnuutisukļugik. ⁶Aglaan paqıńitńamisigik Jason-lu atlatalu ukpiqtuatlu kaliksraǵniǵaich nunaaqqim ajalataiňun. Tavraniásiiń Paul-lu Silas-lu pasiplugik niplianiqsut itna, “Taapkuak iñňuk akatchińiqsuk iñuňnik nanipayaaq. Pakmatuuq nunaaqqiptiknuňniqsuk ⁷aasiiń Jason-ŋum tukkiqsimaplugik. Paaqļańiǵaich tillisai umialgum Rome-mi, uqaqhutıj atlamic umialıqagańipļugu atiqaqtuamik Jesus-mik.” ⁸Taatnaqmata iñugiaktuat iňuich nunaaqqimlu ajalatai akanniǵaich uqaatchagutiļıǵmun. ⁹Taatnamik ajalatit Jason-lu atlallu annitchiqsinniǵaich manińnik aasiiń aullaqtitlugich.

Berea-miiħħak

¹⁰Unnupqauraqman ukpiqtuaqatiunjknik Paul-lu Silas-lu aullaqtinniǵaich Berea-mun. Tavrani utlautilgińńiqsuk Jew-ŋuruat katraqvianun sivuanisun. ¹¹Iňuich Berea-mi uqautisujnatlukpayaǵniqsut apkunakja Thessalonica-ǵmuniń. Tusaayumallapiaqhutıj uqaļq naalaqļugu, suli uvluǵaǵipman Agaayyutim uqalhi ilisaaginiǵaich ilitchuǵiniapiqļu-

(Act 17.19)

gu tamanna Paul-ŋum uqaġikkajə iłumutuutilaañagun. ¹² Iňugiaktuat tavrani ukpiqsriliġniqsut, iňugiaktuat qulliuŋuplutiŋ Greek-ŋuruat aġnatlu ajuṭitlu. ¹³ Aglaan Jew-ŋuruat Thessalonica-mi tusaaniġaat Paul-ŋum Agaayyutim uqaħħiġi kuliaqtuaqqaġnipluguptuuq Berea-mi. Taatnamik tavrujaqtigniqsut akatchiaqsilgitlutiŋ iňuŋnik isaaħħiñaa-ġuqħlugin. ¹⁴ Ukpiqtuat qilamiksriġniġaat Paul aullaquplugu taunu ja taġium siñaanun, aglaan Silas-lu Timothy-lu tavraniittuiñaġniqsuk Berea-mi. ¹⁵ Taapkua aullautriruat Paul-mik taunu jautinniġaat Athen-mun. Taapkual Berea-ġmiut utiġniqsut. Paul-ŋum uqautitquniġik Silas-lu Timothy-lu iňmiňuquplugik piyumiñaqsiqqa räpkanki.

Athen-miħha

¹⁶ Paul taqqiġiġmiñi Silas-miglu Timothy-miglu Athen-mi aliatchallapiġniqsuq qiñiqami iňugiaktuanik aangħuanik nunaqqimi. ¹⁷ Paul uqaqatiqaġniqsuq Jew-ŋuruaniġlu katraqvietni suli Jew-ŋurjitchuanīġlu agaayyiaqtaqtuanik. Uvvasuli uvluġażipman uqaqatiginigai nalautnamiġich atautchimugvietni. ¹⁸ Taatnaqami nalautchikami Epicurea-ŋuruaniġlu Stoic-ŋuruaniġlu iļisautrijiġiġi qapiċċiġiutraqatiqaġniqsuq. Ilajnej uqaġniqsut, “Sumik una uqavaaħlakti uqaksraqtuwa?” Ilajnej luuq niplianiqsut, “Atlanik agaayyutinik una uqaqapallijsuq.” Taatnautiġiniġaargu uq Paul quliaqtuaqman Jesus-mik suli anjqiġiġmik. ¹⁹ Aasiiñ tikiutiniġaat Paul sivuġaattun katamaruat Areopagus-mi itnaqħugu, “Iļisimasukkaluaqtugut tamarrumija nutaamik iļisaujtutigikkapnik. ²⁰ Ilaja tusaakkpta atlayu-ġiġikput. Ilitchuġiġisukkikput qanuuta tilaa ja tamarruma.” ²¹ Tamaanili iluqaġmiż Athen-naġmiut suli avakjaqtat tavrani naalaguuniqsut tamarrumuuna nutauplugu tusaakkaġmikkun unniżżeen uqaksraqtuutigiġiġlugin.

²² Tavrani Paul qikaġniqsuq sivuġaattun taapkua katamaruat Areopagus-mi itnaqħuni, “Athen-naġmiut! Ilitchuġiġiga agaayyutinik

ukpiqsrilläapialıqsi. ²³Pisuktaułłamni nunaaqqipsitñi qiniğitka agaa-yumanıağviggikası. Paqittuja aanguaqtuğvijymik aglaqaqtuamik, ‘Agaayyutmun nalukkaptiknun.’ Taavrumuuna agaayumanaığviggikkapsitñun nalugaluaqługu uqautiniağıpsi. ²⁴Agaayyun iñiqtaqaqtuq nunamik suli supayaanik imağikkaçıñik. Atanǵuruuaq qilaŋmiłu nunamiłu irvi-qanıtchuq agaayyuvikpaŋni iñuich iñiqtaqitñi. ²⁵Unniiñ tunjanıtchuq iñuŋnun qaitchiļksrajetnun inuğikkağmiñik atakkii iñupayaat qaitchigai iñuułigmiglu anıgnıgmiglu supayaaniglu. ²⁶Iñuŋmiñ atautchimiñ iñiqtagigaa iñupayaaq, taamna aggıgvigiplugu iñuuniaqtuapayaat iluqaani nunami. Sivuani iñiqtağıgaluaqnaqgich sivunniqsimagai qanutun suli nani iñuich iñuutilaksrajat. ²⁷Agaayyutim inillaŋniğaa taatnatun iñuich pakaağikpatni paqitauyumiñaqsıpluni atakkii Agaayyun qanitkaluaqtuq iluqaptikni. ²⁸Atakkii ilaagun kisian iñuuniaqhatalu aulaalukhatalu ittugut. Taatnaqhutinj aglaktipsi ılaŋisa uqağıgaat itna, ‘Uvaguttuuq ilaan qitunğağıgaatigut.’ ²⁹Tavra qitunğağıniqmatigut isumaruksraujitħugut Agaayyutim irrusia atrıqągasukniağılugu aanıguanik maniğniñ kaviqsa-nik naagaqaa qatiqtaanik unniñ uyagañnik piļiukkanik savayułhatigun iñuich. ³⁰Taipkunani ukiuni iñuich naluplutinj piļhatni Agaayyutim tautuiňaşa iłhat aglaan pakma tillisiqağaa iñupayaaq mumiquplugu killukun iłhatniň. ³¹Ilaa nalunaiqsaqaqtuq uvulumik atanniigaqsigumi nunam iñuanik nalaunıjaruałikun tumigiplugu iñuk piksraqtaağimakkani. Ilaan nalupqinaiyağıniğaa iñupayaanun anipkaqamıuŋ piksraqtaağimak-kani tuqqutaułħaniň.

³²Tusaakamitruj Paul-ŋum uqaaqtuutaa aqitqiļikun tuqqutaułiğmiñ ılaŋi-sa tipsisautiginigaat aglaan ılaŋilli nipliğniqsut, “Naalaqtaupsaağukkiptigiñ.” ³³Tavra Paul-ŋum uniňniğai katimaruat. ³⁴İlaŋisa iñuich piqasiğniğaa ukpi-liqħutinj. Piqasiqsai ılaqąağniqsut Dionysius-mik, ılaŋnatniglu Areopaa-ŋuruat ağnamiglu atiliżmik Damaris-mik suli atlanik.

Paul-ŋum Corinth-miiħha

18 ¹Taatnaanikami Paul aullaqhuni Athen-miñ Corinth-muŋniqsuq. ²Taamani nalautchiňiňiçosuq Jew-ŋuruamik atiqaqtuamik Aquila-mik animaruamik Pontus-mi suli ağınaatnik Priscilla-mik. Tavruŋaptuuq tikitqammiğniqsus atakkii Rome-maġmiut atanǵata Claudius-ŋum aqpi-giplugich Jew-ŋuruapayaat Rome-miñ aullaquplugich. Tavra Paul-ŋum qiniğiağıniğik. ³Piňňajniutiqağıniqsus iñuuniutigiplugu palapkarrirua-lığmik atrıplugu Paul. Taatnaqhuni tukkuniqsuq taapkuŋnuja. ⁴Aasii minğıqsıgağıpmata Jew-ŋuruat katragviatni uqaatiqağıağıniqsuq Jew-ŋuruanganlı Greek-niglu ukpiliqsinniaqługich.

⁵Silas-lu Timothy-lu Macedonia-miñ tikitmaknik Paul-ŋum aullagi-niŋjanıiňiğaa quliaqtuatlułlı tusaayugaallautamik Jew-ŋuruuanun

uqautigiplugu taimňa Jesus Christ-ňuniplugu anniqsuqtauniplugulu. ⁶Jew-ňuruat igluliqmatni uqaqhutij pigiliplugu, Paul-ňum ipsuňniňaa qavia atnuňaamiňiň aasiň ilaan kaňipsipkaqsaqtugich qanuqhuni taat-naňgiminiň itnaqhuni, "Anniqsuqtitchumiňaitkupsi patchisigiruksraurusi ilipsitňun. Uvanya patchisaiqsuna. Uvakjanianaglaan Jew-ňunjitchuanun quliaqtuagisiruňa." Taatnaqqaqlugich uniňnigai. ⁷Paul nayuutiaqsi-ruq tupqani Jew-ňunjitchuaam atiqaqtuam Titius Justus agaayusuuruam Agaayyutmun. Tupqa silalligiplugu Jew-ňuruat katragviata inniqsuaq. ⁸Crispus, qaukliq Jew-ňuruat katragviatni, ukpiğıagutiniňaa Agaayyun qitungaqtuummaňmi. Suli iňugiaktuat Corinth-aqmuit tusaakamij uqaňgimik ukpiqsriliňgimiňiňsut suli paptaaqtitlutij. ⁹Unnuat ilaňatni Paul qiniňquuraağniňsuz. Agaayyutim uqautiniňaa itna, "Iqsisuňaqaqnak! Sivutmun uqağıň! Qapiqtasunaqnak! ¹⁰Piqasiumagikpiň. Kia-unniň iňuum aniyasaağumiňaitkaatin atakkii uumani nunaqqimi iňugikkatka iňugiaktut." ¹¹Ukiuq avvağmik ilaqasiqlugu Paul inniqsuz tavrani ilisaut-ripluni iňuňnik Agaayyutim uqaňhanik.

¹²Gallio kavanauňupkaqtitlugu Greece-mi Jew-ňuruat katiplutij tig-guňluklugu Paul uqaqittaağvíjmuutiniňaat ¹³itnaqhutij, "Uuma iňuum ukpiliqsinniňgai iňuich agaayutquplugich Agaayyutmun akikjaqlugu maligutaksraq." ¹⁴Paul-aasiň nipliňhiňaağuqtuglu Gallio-m uqautiniňai Jew-ňuruat, "Taamna iňuk iňiňtaqaqpan nalaunjanayaqtuq uvamni naalağníliksraşa anuqsrusiluňa ilipsitňun. ¹⁵Aglaan pasikapsiuň uqaňiqtigun iňuiňlu atiňisigun ilipsiň maliňutaksrapsigun, ilipsitňik iňuaqsaqtaksraigiksi. Taatnatchisigun atanniqsuyumiňaitchuňa." ¹⁶Taatnaanikami anipkaağnígai uqaqittaağvíjmiň. ¹⁷Jew-ňuruat tiggugluňniňaat Sosthenes, aňalataa Jew-ňuruat katragviata, ipiňaqtuqlugu sivugaani uqaqittaağvíum. Aglaan Gallio-m suqutigijinňiňgai.

Paul-ňum Utıňha Antioch-mun

¹⁸Iňugiaktuani uvluni Paul itkaluaqami Corinth-mi ukpiq tuaqatmiňi uniňnigai piqasihuni Priscilla-miglu Aquila-miglu tiksishutij Syria-mun. Sivuani ayaňksrağmî Cenchreae-miinňaağmî niaqqi salipkaağnígaa pilgi-siatitun Jew-ňuruat pisigiplugu akiqsrutigmigun Agaayyutmun. ¹⁹Paul-kut tikiňniňsut Ephesus-mun. Utlautipluni Jew-ňuruat katragvianun tavrani uqaqatiqaağniňsuz Jew-ňuruuanik. ²⁰Ittuatluraallaqugaluaağnígaa ijimkni aglaan Paul ajiňiňniňsuz. ²¹Unitkaqsimigich uqautiniňgai, "Agaayyutim pitqutigikpagu utiňhitchuňa ilipsitňun." Aullalgiňniňsuz Ephesus-miň umiakun aasii ilaan uniňnigik Priscilla-lu Aquila-lu tavruňa. ²²Tikitňami Caesarea-mun utlautipluni Jerusalem-mun qiniňgiaqlugich ukpiq tuaqatu-ruat tavrakjaasiň aullağniňsuz Antioch-mun. ²³Tavrani itkalualgitňami

qanutuntai aullalgiññiqsuq Galatia-mun Phrygia-munlu pitchuksaägiaq-
ħugich iluqaisa ukpiqtuat.

Apollos Quliaqtuaħha Ephesus-mi

²⁴Jew-ħjuruatliguuq iļaġat atiqaqtuaq Apollos-mik animap-luni Alexandria-mi tikiññiqsuq Ephesus-mun. Taamnaguuq uqalguraujeniqsuaq kanjiqsimmaägiksaujenpluni Agaayyutim uqaħħanik. ²⁵Ilsausiaqahuni Agaayyutikun aasiñ piyummatiqallapiaqħugu ilisauttutiginigaa Jesus nalaутlugu. Aglaan Apollos-ħum ilisimaħi-ñägħiġaa John Paptaaqtitchirim quliaqtuagliħalu paptaaqtitchiħħalu. ²⁶Uqautriqsiniñiqsuq taluqsrautaiħħuni Jew-ħjuruat katraġvietni. Priscilla-mlu Aquila-mlu tusaakamitku aggisiñigaak kijuniġmiknun aasii ilisautipsaaqħugu sukuitlukħugu Agaayyutim annautriżżejjant iñużjnik. ²⁷Apollos sivunniqman aullaġukħuni Greece-mun ukpiqtua-ħjuruat Ephesus-mi ikayuġniġaat aglakhutiñ ukpiqtuaqatiumiknun Greece-mi pitchuksaaqħugħiġi paġlatquplugu taakmani. Apollos tikitħa mi ikayuutaullapiägħiġaq sukliliq suanun Agaayyutim iħuaqqutriħħagħun. ²⁸Kanjiqsiñaqsipliġu uqaaqtuutriħiġmigun akiilil-ħaniġai Jew-ħjuruat aasiñ uqaqatigħiġiġmikni Agaayyutim uqaħħatniñ nalunaigaqħugu taamna Jesus Christ-juħha.

Paul-ħum Ephesus-miħha

19 ¹Apollos-li Corinth-miititlugu Paul-li kukiłukħuni kivataagun tikiłgħataġniqsuq Ephesus-mun. Tavraniguuq nalautechiñiqsuq iļ-aġħiġniuk ukpiqtuat. ²Apiqsruġniġai, “Akuqtuivisi Ipqitchuamik Irrutčimik ukpiliqapsiagħlaan?” Taapkua kiunigaat, “Tusaajieññiqsugħutunniiñ Ipqitchuamik Irrutčiqaqtħalajanik.” ³Paul-ħum apiqsruġniġai, “Qanuqħusimi paptaaqtitpisi?” Taapkua kiunigaat, “John-ħum paptaaq-titchisaagun.” ⁴Paul-ħum itnaġniġai, “John paptaaqtitchiruaq iñużjnik mumisksuanik killuqsautmikniñ. Uqautiniġai Israel-aägħmiut ukpiqsri-ruksrauħħat aggiqsuksrauruamik kijumigun, taavrumi ja Jesus-mik.” ⁵Tusaakamitruj paptaaqtitħauniqṣut atqagħun Atangħuruam Jesus. ⁶Aasiñ Paul-ħum aksikmagħiż argħejmiġi Ipqitchuam Irrutčim ukpiqtua-ħruat ajalatkaqsiñiġai. Uqqaqsiñiqṣut uqautchikun kanjiqsiñatlaitchuakun suli sivuniksriqpmiñiqṣut. ⁷Iñugiaktħalaqaġniqṣut qulit malġuiyunejnamik iñużjnik.

⁸Paul inniżiqsuq tavrani piċċasuni tatqiñi isaägaqħuni Jew-ħjuruat katraġvietnun. Uqqaqatauniqsuq taluqsrautaiħħuni iñużjni Agaayyutim ajaayuqauta anān ukpiqsriżiżsinniqaqħugħiġi. ⁹Aglaan iļ-aġħiġi taapkua pitchiġiħlauniqṣut ukpiqsriżiżiħlu tħalli. Uqautigħiaqsiñigaat akilli l-iqblu agħiġiġi katraġvietni. Taatnaqħuni Paul-ħum uniñniġai

maliktitluni ukpiqsiruanun iñmigun. Aasiiñ uvluğağıpman ilisautriqsiñiqsuq Tyrannus-ñum ilisautriviani. ¹⁰Taamna atuummiñigaa malǵuñni ukiuñni. Taatnamik iluqatiñ iñuich Jew-ŋuruatlu Jew-ŋuñitchuatlu iñuuniaqtuat Ephesus-ñum avataani tusaanigaat Agaayyutim uqałha.

Atuumaruaq Iğñiğutaiñun Sceva-m

¹¹Agaayyun iñiqtaqaǵniqsuq quvinqnaqtuanik tumigiplugu Paul. ¹²Iñuich iñiqsrugniǵaat Paul qaitquplugich naságaurat atuanikmagich. Ilijisa tikiutiniǵaich atniğñaqtuanun. Ilijamisigik naságaurat atniğñaqtuanun iluaqskkauniqsut suli irrusiqǵuich unitlıgich. ¹³Ilańich Jew-ŋuruat iñuuniągniqsutunniñ irrusiqǵuiyaiplıutıñ iñuñnik. Ilijich igliǵagumaatchaqniqsut nunaaqqipayaanun. Uuktuágnigaat anitchiullałiksraqtıñ irrusiqǵuñnik Jesus atqagun, nipliutruqługich itna, "Tiligipsi anitquplusi atqagun Jesus Paul-ñum quliaqtuágikkajagun."

¹⁴Sceva-m Jew-ŋuruat qaukłiat agaayuliqsiñisa tallimat malǵuñnik iğñiğutai uuktuaqpaalukmniñiqsuttuuq taatnatun. ¹⁵Aglaan taapkua irrusiqǵuich nipliutiniǵai, "Jesus ilisimagikput suli Paul ilisimapmiplıgu. Aglaan ilipsi—kisuuvisi?" ¹⁶Taatnaguuq nipliutiqqaaqługich iñuum irrusiqǵulgum mitchiqinigai piyukługich. Tatamnaqsiłłapiaqługu akiiliniǵai. Taapkuguuq taatnasiągnaqtuat pikiaǵniqsut tupiǵmiñ atniaqtat suli atnuǵaigutrat. ¹⁷Iluqaǵmiñ Jew-ŋuruatlu Jew-ŋuñitchuatlu Ephesus-mi tusaakamitruj tamanna atuumaruaq iqsitchaqniqsut. Taluqsrılıǵniqsut atanǵuruam Jesus atqanik. ¹⁸Iñugiaktuat ukpiqtuaǵuqtuat uqaǵiaqsiñigaat sagviqługu iñuñjun iñuuniąǵaluałiqtiñ ajafkukun. ¹⁹Suli iñugiaktuat ilisiaqaqtuat ajaatkoołiǵnik katitlugich makpiǵaat ikipkaǵniǵaich iluqaitnun qiniǵnaqsiplugu. Kisiiqipmatigik makpiǵaat akisutilaajat 50,000 taalaquniqsut. ²⁰Taatnailipluni Agaayyutim uqałha siaminniqliq suli iñugiaktuat iñuich iłitchuqsrıplutiñ sańjanik.

Akataułhat Ephesus-mi

²¹Kinjuagun Paul Ipqitchuam Irrutchim sivulliutaagun sivunniǵniqsuq Macedonia-kuağukhuni Greece-kunlu utlautipluni Jerusalem-mun. "Taavrumuňaqqaaǵluja igliqtuksraugisiruna Rome-mun," itnaǵniqsuq. ²²Timothy-lu Erastus-lu ikayuqtıñi tuyuǵiniǵik Macedonia-mun inşaǵmi Ephesus-mi ujataanilu.

²³Taatnałhatni tamaani Ephesus-miut akatauniqsut tamarrumuuna agaayyutikuǵiakun. ²⁴Iñuk suliqti atiqaǵniqsuq Demetrius-mik. Agaayyuvijjualiuǵniqsuq aanguanik atiqaqtuanik Artemis-mik manižmiñ qatiqtaamiñ. Taatnaasii savaańjata maniñńaktitpagagaǵniǵai savaktit. ²⁵Taatnaqhuni tuqlıuǵniǵai iluqaisa savaktini piqasiquplugich atlaniq piňqualiuqtinik aasii nipliutiplugich, "Ańuitit, ilisimarusi taavruma savaapta

maniññaktillautaǵigaatigut. ²⁶ Ilipsi iłitchuǵigiksi qanuǵlı taimña Paul nipliǵaǵıḥa aangıuat iñiqtauruat iñuktigun agaayyutaunjiñniplugich. Uvani Ephesus-mi suli iluqaaniyuñak Asia-mi iñugiaktuat iñuich mali-ǵualığaich iłisauıtutai. ²⁷ Pakma ılrugut navianaqtuamun savaaǵikkapta piılıksrajanun. Taatnałhińaupjitchuq. Atuumaniaqpaluktuq taamavruma agaayyuvikpaum aangıuaqpaurajan Artemis suuyumińailıksraja suli taavruma aangıuaqpauram piigukkaugisilıksrajanaptuuq, taavruma aangıuaqpauram putqataǵvigikkajata iñupayaam Asia-mi unniń iluqaani nunam.”

²⁸ Taapkuaguuq iñugiaktuat tusaakamitruj tamanna qinnaj-niqsut aasińi iǵıallaksaqhutıj, “Kamanaqtuq Artemis Ephesus-mi!” ²⁹ Akarrutauruaq siaminniqsuq iluqaanun nunaaqqimun. Taapkua akılliuırat tiguplugik Gaius-lu Aristarchus-lu, malǵuk Macedonia-ǵ-miuk Paul-ńum igliqatik, aullautiniǵaich katimmavikpauraǵmiknun. ³⁰ Paul-tuuǵǵuuq taamuńaǵukkalaǵniqsuq uqaǵıagıni katamaruanun aglaan ukpiqtuaqatiunjiń pitqujińniǵaat. ³¹ Ilaqisali qaukliich iłan-naanjeń qanniúgnıǵaat qıńiqtitqujıtlugu katamaruanun. ³² Taampkua katimanıqtutilaǵmikni uqaatchagusimaniqsut. Avvagiiksinniqsut kańıq-simallapiasuńaqnagu sumik kattutiqaqtilaaqtıj. ³³ Jew-ńuruat Alexander saqinnıǵaat sivugaatnun katamaruat uqaǵvıjmun nipliutiksraqaqhunikii. Urriqaplugich uqaqnıuraǵaluagıniqsuq iñuńnun. ³⁴ Iñuich iłitchuǵikamitruj Jew-ńutilaańa iluqaǵmij iǵıalaniqsut malǵuńni sassagnıyuńnaajnı itna, “Kamanaqtuq Artemis Ephesus-mi!” ³⁵ Kiisaimmatai nunaaq-qim ajalataata nipaiqsilǵataqamigich iñugiakpauraqtuat nipliutiniǵai, “Ephesus-mi! Iñupayaam iłisimaga Ephesus-mi piqaǵha agaayyuvikpaurajanik kamanaqtuam aangıuam atrıliajuruam atqaqtitlugu pakmakja qılańmiń. ³⁶ Tamanna kia-unniń piilaǵilguitkaa. Taatnaǵusi nipaiqsuksraurusi, qanułaktitchińiaǵuiqitchi. ³⁷ Iñńuk uvuńautiniǵisi ivayaqtuińtikaluaqtitlugin agaayyuvikpapsitńiń unniń uqaqanitkaluaqtitlugin akikjaǵglugu aangıuaqpauraqput. ³⁸ Demetrius-ńum suli savaktań akikjaǵumitruj nalliat iñuich, ittut piviksrat uqaqsittaaǵıgmun suli taatnatchimun nalunaiqsaqaqtugut atanińnik. Taapkunuja iñuich tikiutitlagiach agvisitiń. ³⁹ Aglaantuq piqaǵnígupsi qanutchimik pigisuk-kapsitńik inillałhińaupmiuq nalaullugu katimałhatni nunaqqim iñuń. ⁴⁰ Nuyuǵnallapiaqtuami ittugut itnaiłiplugu akataułaptigun uglupak. Pisajtchuuuǵutiksraitlugu iǵıalańıqput qaisaksraitchugut agvisiksallautamik.” ⁴¹ Taatnaqqaqılgich aǵiupkaǵniǵaa katimałhat.

Macedonia-mun Greece-munlu

20

¹ Akataulgataanikmata iñuich Paul-ńum katinnıǵai ukpiqtuat. Tavra pitchuksaaqqaǵlugich aullaǵniqsuq Macedonia-mun.

²Igliigiñimiñi tamatkunani nunaaqqiñi uqautriñiqsuq ukpiqtuanik pitchuk-saağıllapiaqhuni sivutmuquplugich. Aasiñ tikiłgitluni Greece-mun, ³aasiñ nayutiniqsuq tavrani piñasuni tatqiñi. Kijuagun utiaqsiñiqsuq Syria-mun umiakun. İlitchuginigai Jew-üyüruat sivunniułhat piyaqquğuk-lugu. Taatnaqhuni igligniqsuq Macedonia-kun. ⁴Sopater Pyrrhus-üyüm iğñija Berea-ğmiu, Aristarchus suli Secundus Thessalonica-ğmiu, Gaius Derbe-ğmiu, Timothy Lystra-ğmiu, Tychicus suli Trophimus nunajanıñ Asia-m tuvaaqatiginigai. ⁵Aullağniqsut sivuptikni Troas-mun aasiñ utaq-qipluta tavrani. ⁶Kijuagun niğıqpavikaam puvlañniğılaanik qaqqianik atumaanikman tiksiqsugut Philippi-miñ aasii tallimat uvlut kijuatigun Troas-mi ilaliqlugich taipkua sivuptikni aullaqtuat. Tavraniasıñ nayuu-tipluta akunniqsaami.

Paul-üyüm Aquiliuplugu Troas-miiħha

⁷Sivulliuplugu uvluani akunniqsaam katirugut atautchimun nul-lautchiğvíliqiniaqhuta. Atakkii aullaqhuni uvlutqikman Paul-üyüm quliaqtuağviginigai katimaruat unnuaqpaguğataqtitlugu. ⁸Iñugiaktuanik naniqaqtut qulligmi katimmaviptikni. ⁹Nukatpiağguq atilik Eutychus-mik aquppiñiqsuq igałgum siñaani Paul uqaqtitlugu. Taamna Eutychus siñiñjialillapiaqhuni kiisaimmatai siñiksägnipuq. Taavrumakjaasıi qulligiiñiñ piñayuakniñ init katajniqsuq nunamun. İlaiñ tikitmatrun tuquaniñiqsuq. ¹⁰Paul-aasiñ atqaqhuni qulanjisiqamiuñ iqittaağıñigaa nipliqhuni, “Isumatuyaqaqası! Iñuuruqsuli.” ¹¹Utianikami tatpakuňa autaağıñiqsuq qaqqiamik niğıplutiňaasıiñ. Aquagun Paul-üyüm uqautip-saağıñigai uvluğataqtitluguaglaan. Tavra aullağniqsuq. ¹²Iñuich taimña nukatpiaq aggisiñigaat iñuuplugu. Aasiñ iñupayaat quviatchallapıağniqsut.

Iglauħthat Troas-miñ Miletus-mun

¹³Tavraasıiñ ayupluta umiaqpaġjuun tiksiqsugut Assos-mun. Taavrumani nunaaqqimi ikisaġumaplugu Paul sivuniqaqtuaq timauthukhuni. ¹⁴Paul-üyüm ilaliutikamisigut Assos-mi uvagut ikipkaġikput umiaqpaġjuun igliqtuiñaqhutaasıiñ Mitylene-mun. ¹⁵Taavrumakja tiksilgitchugut uvla-kuagun tikitlugu Chios qikiqtaq. Uvlutqilġitman Samos-mun atlaman qikiqtamun tikitqaqhuta, piñayuatni uvlut kinilitchugut Miletus-mun. ¹⁶Paul sivuniqağıñiqsuq nutqaġunijitluni Ephesus-mun akuniitchurijitluni Asia-mi. Tikiļuaġġuliġniqsuq Jerusalem-mun, itchukhuni taamani piyumi-naqpan uvluani Pentecost-liqikpata Jew-üyüruat niğıqpavikaajata.

Paul-üyüm Uqaġuiqsaħha Ephesus-miut Qauklijiñitnun

¹⁷Miletus-miñ Paul-üyüm qanniġiñigai ukpiqtuażjuruat qauklijiñ Ephesus-mi katimaqatigisuklugin. ¹⁸Taapkua tikitmata nipliutiniğai, “Ilsimagiksi

iñuuuniaļiga akunnapsitñi taivrumakja sivulliuplugu uvlumiň tikitñama Asia-mun.¹⁹ Atanġuruuaq Jesus savautigiga iluqnauqluja. Ilaatniļu qulvisi-gun unniïn sakiqniugtitigun Jew-ŋjuruat nagliksaaqtikaatja.²⁰ Ilijisimaplusi anniqqutitlaitkipsi supayaamik ikayuutauyumiňtaumik ilipsitñun uqautriļamni ilisautiplusi katimmavini suli kijunnapsitñi.²¹ Jew-ŋjuruatlu Jew-ŋjyjitchuatlu atisiplugich algaqsruigitka killuqsauntijitñiñ Agaayyutmun mumiquplugich suli Atannaptiknik Jesus-mik ukpiqsrifquplugich.²² Pakma Ipqitchuam Irrutchim piyumapkaqluja Jerusalem-mun aullaġniaqtuja ilisi-majitkaluaqługu qanuq irrutikkauļiksraġa taamani.²³ Aglaan ilisimatuagiga una, iluqanitñi nunaaqqiñi Ipqitchuam Irrutchim kiligägigaaja isiqtaugisi-nipluja nagliksaaqtitaugisiniplujalu.²⁴ Aglaan iñuuļiga pitluktuaŋyjitchuq uvamni. Naatchisuktuja savaamnik Atanġuruam Jesus qaisajanik uvamnun, Ilaan uqaqupmaja tusaayugaallautamik Agaayyutmun iħuaqqutiginiplu-gich iñuich.²⁵ Akuni itkaluaqtuaajaa ilipsitñi quliaqtaqiplugu Agaayyutim uqaħha ilipsitñun, aglaan pakma ilisimagiga ilipsitñun qin̄itqikkumiñaiļiga.²⁶ Taatnaqługu kilikkipsi pakma, nalliqsi anniqsukkauyumiñaiñniqpan ukpiqsrilikun patchisauyumiňaiqṣura,²⁷ attakkii anniqqutinjitolusi uqauti-kapsi iluqaan Agaayyutim sivunniutaanik.²⁸ Qaunagiyumuusi ilipsitñun suli ukpiqsriruapayaanun Ipqitchuam Irrutchim qaunaksraqsrrutigikkajni ilipsitñun. Munaqsriġugusi Agaayyutim iñuijiñi pigiliutikkajniñun iñġiġmi tuqqutauļhagun.²⁹ Nalunjitkiga aullaanikkuma ilisautrit ittuat iqsiňaqtuatun amaqqutitun tikitkisiļhat akunnapsitñun, aasii atniilutij ukpiqtuanik.³⁰ Suli akunnapsitñiñ iñuich sagvígisirut sagluuqtuaqtit ukpiqtuanik maliksuaqtitchi-ñiaġutij ijmiknun.³¹ Qaunakkiaġikkumuusi. Itqażilugu uvařnun qulvisigun algaqsruhiqsi piňasuni ukiuni uvlujitñi unnuaqtuummaisa. Taatnamik munaġitqugipsi.³² Pakma agaayyutigipsi Agaayyutmun qaunagitquplusi suli maliktuatquplusi uqattututaanik ilisautigikkägma ilipsitñun. Agaayyutim sayaksraqaġaasi suli qaitchilusi ikayuutmik pigikkäġmiñik iluqaitñun iñugik-kaġmiñun.³³ Uvaja kaviuŋtchuha iñuum manianik naagaqaa atnuġaarijiñik.³⁴ Ilisimagiksi argamnik savaaqqaliġa piqägnutigiplugich supayaamik tuvaaqatiumalu inuġikkaptiknik.³⁵ Tamatkunuuna ilisautianikkipsi sakuuguni iñuum ikayuļiksrajanik sayaitchuanik itqaġilugu Atanġuruam Jesus-ŋjum uqauttu-taa itna, ‘Quvianatluktuq aatchuiruni aatchuuusiaqqaġiñiñ.’”

³⁶ Paul-ŋjum uqaaqtuitianikamigich sitquqatiginigai injisruļġmun.
³⁷ Qaniqsut iqitlugu Paul klinikugulu,³⁸ aasiñ aliasruutigiplugu nipliļha qin̄itqikkumiñaiñnipluni ilijitñun. Tuvaqatchiġniġaat ikityaqman umiaqpaġymun.

Paul-ŋjum Igħlauħha Jerusalem-mun

21

¹ Tavra avitnapta ilijitñiñ tiksīħuta nalguqħuta ikaaqtugut qikiqtamun Cos-mun. Uvlutqikmanaasiñ tikitchugt qikiqtamun

Rhodes-mun tavrakħjaasiiñ tiksilgitluta Patara-mun. ²Tavrani ilitchugi-gikput umiaq ikaġġiaġniqsuaq Phoenicia-mun. Taavrumu ja ikipluta tiksilgħitchugut. ³Qinīqnaqsipman qikiqtaq Cyprus ujalliaha aqnejn qikiqtam tiksiqsugut Syria-mun. Tyre-mun tulaktugut, taavruma-niasiñ taamna umiaqpak niuriñiaqħuni usiamiñik. ⁴Paqitlugich ilajjich ukpiqtuat nayugivut akunniqsaami. Ajalataagun Ipqitchuam Irrutħim iñiqtiġalua ġaat Paul Jerusalem-muqujtlu. ⁵Aglaan tavrani irviksraqput nujiżman aullal għitchugut. Iluqaġmij ukpiqtuat il-aqatitum-maġmiż suli qitunqaqtu ummaġmiż malikkaatigut silataanun Tyre-m. Tasamaniasiñ tagħium siñaani sitquqhuta iñiqsruqtugut. ⁶Tavra ikikapta umiaqpa jmuñ il-ijji lill airut.

⁷Tyre-miñ tikitchugut Ptolemais-mun. Taavrumani piqasilgitkivut aniqatiut nayuqħugħich uvlumi. ⁸Uvlutqikman pisuktua qħusta tikitchu-għut Caesarea-mun. Taavrumani uqaqtim Philip-jużum tupqanukapta nayuutirugħ itlaani. Philip tallimat mal-ġuġu uttigħiġ kien ikayuqtiksraq-tat Jerusalem-mi piksraqta aġġuru. ⁹Taamna Philip paniqġiaqħu sisaħolna nivjaq-sianik uiñijniq il-ħalliex sivuniksri qiraupluti tħalli. ¹⁰Innjanikmiugħi lu qapsiñi uvluni sivuniksri qiri atilik Agabus-mik agġiġniqħi suq Judea-miñ. ¹¹Aasii utlakamisigħut Paul-jużum tapsia tigukam-jużi isigaġni argħan il-qiġiġi u qiliq hawn, “Taatna Ipqitchuaq Irrusiq niplihsuq taatnatun, Jew-ġurruat Jerusalem-mi qiliq sruġiġi ġāta marruma tapsim iñu aasii Jew-ġurjitchuanun qaisaġilugu.” ¹²Taamna tusaakaptigu uvagħutlu atlatlu tavraniittu uqapsa galu aqġikput utlauti tħalli. ¹³Aglaan Paul-jużum kiugaatigut, “Svuata qiaplu s-sayaġniaqqi? Uvajha itqana igutianik simmugħi qiliq srukkau liksraq Jerusalem-mi unniñ tuqqutauliksraq piqsiġi lu Ataniġmik Jesus-mik.” ¹⁴Nutqaqtilgħi tħalli nipliuti iħiha aqġikput, “Agaayyutim pitqutaa iñiqtaw yumu uq.”

¹⁵Ipsa galu aqapta pagħnapluta aullaqtugħut Jerusalem-mun. ¹⁶Il-ħalliex ukpiqtuat Caesarea-miñ tuvaaqatchi gaat Mnason-jużum kien jidher nullajjavks raptikun ana qammi. Mnason-għuq Cyprus-miujuruaq ukpiqtua qiegħi sivu l-ixximma.

Paul-jużum Tikiqattaaħha James-mun

¹⁷Jerusalem-mun tikitħapta aniaqati uqaplu tħalli qiegħi. ¹⁸Uvlutqikmana asasiñ Paul-jużum piqasigaatigut qidher idher idher. James, asasiñ ukpiqtua qħażi tħalli qawkiġi nayuuti qiegħi. ¹⁹Paul-jużum pagħi jaqnejn kien iż-żejjek tumiġi tħalli savaġġikkani akunġatni Jew-ġurjitchu. ²⁰Naalaqtaw jaqnejn kien iż-żejjek quyanigaat Agaayyutim nipliuti tħalli. Paul itna, “Aniqatmaa, kanjiq silliġi piaqha iñugħi allapia qiegħi. James, kien iż-żejjek quyanigaat Agaayyutim nipliuti tħalli.”

ruanik ukpiqsiruaniktuuq aglaan ilinjich piipkaitlutiň Moses-ňum maliğutaksrajanik. ²¹ Iňuich uqautigigaich ilisautriňiplutin Jew-payaanik iňuuniaqtuanik atlat nunaaqqijitňi suksraaqplugich maliğutaksraq qaisauraq Moses-kun, uqautiniplugich nalunaitjutchiqsuqujítlugich qitungáurağıkkanjich naagaunniiň kamagitqujítlugich Jew-ňuruat ilitqusiat. ²² Taipkua nalupqinaitchuamik tusaagisigaat aggiňhiň. Qanuğisiňiqpisami? ²³ Atuiruksraurutin. Piqaqtuq-samma sisamanik aňutinik uvani akiqsruqtuanik Agaayyutmun taanjağumiňaiňhat salipkağumiňaiňhatlu niaqqujich. ²⁴ Taapkunuňa aňutinun ilaliutilutin Jew-ňuruat ilitquisatigun salummaqsağıtun suli akiliutilugich tunillautiksranik nuyaitlaşılıgich. Taatnağuvich iluqağmij ilitchuğinayağaat tanjığıňha qanutchim tusaakkağmij ilipkun, sulipsuuq tupiksriňhiň maliğutaksrajanik Moses-ňum. ²⁵ Aglaan Jew-ňunjitchuat ukpiqtauguqtuat ilitchuğipkaanikkivut sivunniuptiknik itna, ilinjitňun nigitqujítkvut niqiniglu tunillautauruamik aanguanun aukmigu unniň qimisanik suli piisimaağlugich qaayuğnaqtualiğmiň atlatuňikun.” ²⁶ Aasiň Paul ilaliutiniqsuq aňutinun. Uvlutqikmanaasiiň salummaqsaqatauniqsuq tuvraqługu Jew-ňuruat ilitquisatigun suli utlautipluni agaayyuvikpajmun uqautityaqługu agaayuliqsi qakuguaglaan salummaqsaqtılıqtiň naanniaqtilaaňanik. Akunniqsaajanikpan tunillaqsağumaniqsut.

Paul-ňum Tigukkauňha Agaayyuvikpańmi

²⁷ Tallimat malguk uvlut nuňitchautaatni ilanisa Jew-ňuruat Asia-ǵ-miňjuruat qiniňiňaat Paul agaayyuvikpaum iňuanı. Akatiňiňaat iňugiaktuat iňuich, aasiň tigguglukługu Paul. ²⁸ Igjalaplutin itna, “Israel-aağmiut! Ikayuğitchi. Uuma iňuum ilisautriruam iňuňnik nanipayaaq akikjaqługich Israel-aağmiut suli akikjaqługu maliğutaksraq qaisauraq Moses-kun unniň akikjautipluni uumuuna agaayyuvikpajmun. Pakmaunniň itqutrimalgitchuq Jew-ňunjitchuanik uvuňa qaayuğnaqskipkaqługu ipqitchuaq ini.” ²⁹ (Taatna niplianiqsut atakkii sivuani qiniqługu Paul nunaqqimi piqatiqalha Jew-ňunjitchuamik Trophimus-mik Ephesus-miumik aasiň itqutinasugniaqlugu agaayyuvikpaum iňuanun. Taatnaqługu tiggugluňiňaat.) ³⁰ Taatnaqhutin iluqatiň iňuich nunaqqimi akatauniqsut. Iňuich atautchikun aqpaqsruqhutin Paul tiggugluňiňaat aasii kalikługu agaayyuvikpańmiň. Tavrauvaag aqayyuvikpaum paanı umiňiňaich. ³¹ Taapkua aupiňautriruat tuquňhiňaağuqsaqmigaatlu Paul, imma kiliňiňaat Rome-mağmiut aňuyyiqtıňisa qaukliat iňupayaat Jerusalem-mi akatauniplugich. ³² Taavruma qauklium katitiqługich aňalatit suli aňuyyiqtıňi upaktuňiňai iňugiakpauraqtuat iňuich. Qiňiqamitruj qaukliq aňuyyiqtıňummaan anaumingiňiňaat Paul. ³³ Taavruma qauklium tikitňamiň Paul tiguniňaa aasii

illisigiplugu qiliqsruqplugu malguiñik kalimñiğñik. Tavraasiin apiq-sruqtaaqsiñigai itna, “Kiña una ajuun? Sumik savvaqļukpa?”³⁴ Tamatkua iñugiakpauraqtuat iğialaaqsiñiqsut atijitchuamik nipiñimik. Qauklium ilitchugilgiñiğaa sumik agvisiqhutij itnasişałhat. Taatnaqhuni tiliñiğai ajuuyiuqtit Paul inaatnuuitqplugu.³⁵ Tikiutikamitruj tutipqiñun ajuuyiuqtit akiyagaat Paul atakkii iñuich qinnaktaliqpaítlutij.³⁶ Iñuich malgutigaluägniqsut iğialaplutij, “Tuqqutchiuñ!”

Paul Uqapsaağutiruq Iñmiñik

³⁷ Ajuuyiuqtit itqutilhiñaagüqmatni Paul inimiknun ilaan nipliutiniğaa qaukliq, “Uqaqatigillakkumiñaqpigiñ?” Taavruma apiqsruğniğaa, “Uqatlavich Greek-tun?³⁸ Ivrumiñauñitpitch Egypt-miu qaňaqammiuraq akatchipluni akilliiliqsuutmik, sivulliqļugich sisamanik kavlutuyuñnanik satkulijnik iñuiñaamun?”³⁹ Paul-ŋum kiuniğaa, “Jew-ŋuruşa animapluja Tarsus-mi Cilicia-miittuami, iñugipluja taavrumanı nunaaqqimi iñuich iłisimallautakkaşatni. Niqliqsillaňniaňja iñuñun!”⁴⁰ Tavra qauklium uqaquniğaa. Paul-guuq tutipqiñun qikaqhuni urriqaniğai iñuich. Nipaiqmata ilaan nipliutiniğai Hebrew-tun itna,

22 ¹“Aniaqatiumaaq suli aapaŋuruasii, naalağniłłaksiuň uqautiksraǵa patchisaiłłapkun sivuqqapsitńi!”² Taapkuaguuq tusaagaqsikamitruj uqaqļugu Hebrew-tun iñuksruigñiqsut. Paul-ŋum uqautipsaağniğai itna,³ “Uvana Jew-ŋuruşa. Tarsus-mi Cilicia-miittuami animagaluaqļuňa, uvaniassiiñ Jerusalem-mi iñuguqtuňa. Gamaliel-mik iłisautriqaqtuňa. Ilaan piłłautaqlugu iłisautigaňja sivulliaptä maliğu-taksrajanik. Nalaunjasuktuaŋjurunaptuuq Agaayyutikun iluqapsisun uvaniittuatun uvłupak.⁴ Naglikssaaqtitkitka iñuich tuqunniaqļugich ukpiqsrıpmata Christ-mik, ajuťiniglu ağınaniglu tigusiullakļuňa inil-laktaqļugich isiqsivijmun.⁵ Qaukliat agaayuliqsit suli iluqağmiň sivulliuqtıgruat Jerusalem-mi nalupqinaiyagaat uqaqtilaağa iłumutun. Ilijińiñ aglaksraqluňa Jew-ŋuruuat katraqvıatnun Damascus-miittuanun, aullalgitchuňa tigusityaqļuňa ukpiqtuanik Jesus-mik Jerusalem-mun utqutrityaqļuňa kalimñiğñik qılıqlugich anasiňuqsağviksrajanun.

Paul-ŋum Uqaľha Mumiliğmigun

⁶ “Uvluqpaguqtuami igliħamni qalliplugu Damascus taimmaiňaq qau-manġum pakmakja qaggutigaňa. ⁷ Katakkama nunamun tusaagiga nipi uvaňnun itnaqtuaq, ‘Saul, suwaata naqititpiňa?’⁸ Apiqsruğiga, ‘Ataniiq, kisuuvich?’ Kiugaňa, ‘Uvana Jesus-ŋuruşa Nazareth-miu naglikssaaqtitaǵikkan.’⁹ Tuvaaqatiuma qaumaniq qiniňgaluaňaat aglaan nipaă uqautrima tusaanjitkaat.¹⁰ Apiqsruğiga, ‘Ataniiq, sutquvija?’ Atanġum kiugaňa, ‘Makillutin Damascus-mugiñ. Taamma taamani uqautiniňaňaat iluqaanik

Agaayyutim sivunniutaanik ilipnun atuquplugu.'¹¹ Taavruma qaumaniqpauram qifitlaiqsitiqmajā tuvaaqatiuma tasiuqluja Damascus-muntikiutigaatna.

¹²“Taavrumani aqun inniqsuaq atilik Ananias-mik agaayyutiqaq-huni tupiksiruaq maliġutaksranik kamagikkaopluniļ Jew-njruuanun Damascus-mi. ¹³Taavruma utlajniġaaja. Qikaqami saniqqamnun nipliutigaaja, ‘Aniaqaan Saul, qiniitlasitqigin! Taimmaiñaq qiniitlasitqiksuja. ¹⁴Nipliutigaaja, ‘Sivulliapti Agaayyutaata piksraqtaaġigaatin iłitchuġit-quplugu pisułħi, qiniqquplugu Agaayyutim savaktini suli tusaatquplugu taavruma nipaa. ¹⁵Ilısimaraugisirutin ilaagun uqautilugich iñupayaat qiniikkapnik suli tusaakkapnik. ¹⁶Pakma utaqqisunjaqnak! Makillutin paptaaqtillutin, killuqsautitin piiqsillugich agaayuiñ atqagun.’

Paul-ηum Tuqłukkaułha Quliaqtuaquplugu Jew-ηunqitchuanum

17 "Jerusalem-mun utiqama agaayyuvikpañmi injisrułłamni qinip-quuraaqtuňa, 18 Agaayyutmun uqautipkaqluňa itna, 'Qilamiksruğutin Jerusalem-miň aullağıň atakkii iňuich uvani akuqtuğumiňaitkaat ili-simaraulhiň uvapkun.' 19 Kiugiga, 'Ataniiq, ilijisa ilisimallapiägaat katraqviňni isiqtaxsraqtuľiga ukpiqsiruanik ilipnik ipiqaqtuqļugich. 20 Suli Stephen ilisimarigikkä tuqqutaupman uvaňaptuuq tavraniittuňa iňuagiplugu tuqqutauňha unniň qaunaksipluňa tuqqutchiruat atnuğaa-ňitňik.' 21 'Aullağıň tuyuğigisigikpiň Jew-ŋunjitchuanun uňasiksuanun,' Atanguruam nipliutigaana."

²²Iñuich naalaġniňigaat Paul. Aglaan nipliutigikmagu taamna iġialaksag-
niqsut nipitutilaġmikni, “Igitchiuŋ, tuqqutchiuŋ! Ilaa iñuuruksrauŋitchuql!”
²³Ilinjich iġiallaġmij atnuġaamiknik isaaqtausiqhutij qavia siłamun
tiŋipkaġniňagaat. ²⁴Aasii Rome-maġmiut atanġata iñugikkani tiliňiġai
Paul itqutitquplugu ajuyyiuqtit inaatnun tillisigiplugu ipiġaqtuquplugu
ilitchuginięglugu suvaata Jew-ġuruat qinnallapiaqtilaajatnik. ²⁵Ilinjsa
qiliqruanikmatni ipiġaqtuġviksraġmiňun Paul-ŋum nipliutiniġāa ajuy-
yuqtit qaukliat qikaqtuaq tavrani, “Ipiġaqtuħiňauvisiuŋ Rome-ŋum
iñugikkajha apiqsrutaġaluaqnaguunniň savvaġlukma jaan?” ²⁶Taavruma
ajuyyiuqtit ajanalataata tusaakamiuŋ ilaan qulliqpiaq nipliutiniġāa, “Qanuq
savaaqaqpich? Taamna ajuun Rome-ŋum iñuginiġāa.” ²⁷Taatnaqhuni ajuy-
yuqtit qulliqpiajnata Paul utlaklugu apiqsrugniġāa, “Uqautiňja. Rome-ŋum
iñugivatin?” Paul-ŋum anjigniġaa. ²⁸Qulliqpiam nipliutiniġāa, “Uvajali tauq-
siagiġkaġa Rome-maġmiuġułiksraġa manijmik.” “Aglaan uvajla animaruja
Rome-maġmūum iñugipluja,” Paul-ŋum itnaġniġaali. ²⁹Taatnaqmarguuq
tamatkua apiqsrutaqtiksrautai Paul-ŋum piiqsaġniqsut tavrauvaa.
Taamnaunniň qulliqpiaq iq'sitchaqniqsuq kanjiqsikamiuŋ Paul-ŋum Rome-
maġmiunutilaana suli ilaan qiliqruqtinniqamiun kalimniġnik.

Paul-ئىم Tikiutiqaڭha Uqaqsittaaqtitchirinun

30 Taavrumaguuq ajuyyiuqtit qulliqpijanata karıqsisuňnigaa nalup-qinaitluklugu sumik piqusiqługu Jew-ئىرۇانun patchisiqutıňha Paul. Taatnaqhuni uvlutqikman ilaan kalimnígich piiqsinnigai aasii qauklinjisa agaayuliqsit suli iluqaisa uqaqsittaaqtitchirit tiliňigai katitquplugich. Tavrakja Paul tavruňautiniňaa aasii qikaqtitlugu sivuغااتنun.

23 1 Paul-ئىم qiniqtuağatağniňai irigruiňaaqługich taapkua uqaqsittaaqtitchirit aasii nipliqhuni, “Aniqatiumaaŋ! Uumuňaaglaan uvlumun patchisaitchuakun qauğrimmağıtillautakun iňuuruňaňjuruňa sivuغاani Agaayyutim.” 2 Paul taatnaqman Ananias-ئىم, qaukliat agaayuliqsit, tiliňigai tamatkua qikaqtuat qanıjanı Paul-ئىم patik-tiquplugu qanğagun. 3 Paul-ئىم nipliutiniňaa, “Ilvich ukpiňňuaqtii! Agaayyutimtuuq nalupqinaiglugu patikkisipmigaatin. Ilvich aquppiruațiin tavrani atanniqsaksrağıpluňa tuvraqlugu maliğutaksraq naagasuli ilvich naviksimaagıtın tilirikavich patiqupluňa.” 4 Aňutirguuq qanit-tuat Paul-mun nipliutiniňaa, “Agaayyutim qaukliňjuruňa agaayuliqsaa uqamaqluutigiň.” 5 Paul-ئىم kiuniňai, “Aniqatiumaaŋ! Uvaja ilisimaňiňnígiga sivulliuqtaapluni agaayuliqsautilaanja. Atakkii Agaayyutim makpiğaaniňi aglausimaruq itna, ‘Ilipsi uqamaqluutiyumiňaitkisi iňugik-kapsi ayalatiňich.’”

6 Paul-ئىم iňitchuğikamigich iňaňich katimaruat Sadducee-ئىرۇاňuňhat suli iňaňich Pharissee-ئىرۇutliň ilaan nipliutiniňai taapkua uqaqsittaaqtitchirit, “Aniqatiumaaŋ, uvaja Pharissee-ئىرۇuňa iğniňipluňa Pharissee-ئىرۇuam. Ittitauruňa uqaqsittaağvíjmi uvani piqutigiplugu niğiugaqaňığa tuquruat aňitqiňiksraňatigun iňuuliğmun.” 7 Taatnaguuq Paul nipliqman tavrauvaa Pharissee-ئىرۇuatlu Sadducee-ئىرۇatlu uqaalatraaqsiňiňsüt, aasiň katimaruat atiňaiqhutıň. 8 Atakkii Sadducee-ئىرۇuatguuq uqaqhutıň tuquruat iňuutqikkumiňaitlüğich suli piiňniplugu irrutchiňiglu isägulijiniglu. Aglaali Pharissee-ئىرۇuat ukpiqsrıplutıň iluqaitník taapkuniňa. 9 Taatnaqhutıň katimaruat niplitusisaiňağniňiňsüt. Iňaňich aglaliqirit Pharissee-ئىرۇuanuplutıň qapiq-tailiňläpiägiňiňsüt itnaqhutıň, “Paqitchilguitchugut savvaqluutaanik uuma iňuum. Isägulgum naagaqaa irrutchim ilumun uqaüüvalukkaa.” 10 Taapkua uqavaaňhat iglütuyunaiqman taamna ajuyyiuqtit qulliqpijanat isummiňiňiňsüq ilinjitiňnun siquminnasugalugu Paul. Taatnaqhuni ajuyyiuqtini tiliňiňai taapkunuňa katimaranun ivayaağitquplugu Paul ilinjitiňiň aasii itqutilugu ajuyyiuqtit inaatnun. 11 Tamarrumani unnuami Atanğuruam qikaqsaqlıugu Paul nipliutiniňaa, “Qapiqtaqnak! İlisimaraupmatun uvapkun uvani Jerusalem-mi taatnatuntuuq Rome-mi ilisimaraugisirutin.”

Sivunniığun Tuqutchuklugu Paul

¹²Uvlaağutqikman Jew-ŋjuruat katimakamij sivunniığniqsut. Nalupqinaiqsruqhutij akiqsruqniqsut, "Uvagut niğiyumiñaitchugut unniñ imiğumiñaitchugut sumik Paul tuqunjanikkaluaqnagu."

¹³Sippaqaqługuguuq malǵukipiaq taapkua inniqsut sivunniuqtuat itna.

¹⁴Aasii utlautiplutij agaayuliqsit qauklinjitňun suli sivulliuqtigruat-nun itnağınsut, "Uvagut nalupqinaiqługu akiqsruqtugut qanutchimik niğiyumiñaitluta Paul tuqqutkaluaqnagu." ¹⁵Taatnağusi, ilipsi uqaqsittaaqtitchirittummapsı tuyuqaǵitchi aŋuyyiуuqtit qulliqpiąnatnun Paul tavrujautitqulugu liilaa apiqsruqtapsaŋjuuaǵukługu. Uvagut tuqqutkisipmigikput sivuani tikiłiksrajan uvuňa."

¹⁶Aglaarguuq Paul-ŋum uyuǵuan, aǵnaunǵan iğńiňa, tusaanıǵaa taamna sivunniukkaňat. Taatnaqhuni aŋuyyiуuqtit inaatnun isiqhuni utlańniǵaa Paul uqautityaqługu taavrumeňa. ¹⁷Paul-ŋumaasii tuqluqamij aŋuyyiуuqtit aŋalataat nipliutiniǵaa, "Aŋuyyiуuqtit qulliqpiąnatnun taamunjautiň una nukatpiaq, piqaǵniqsuq uqauttutiksraǵmińik ilaanun."

¹⁸Taavrume aŋalatim taamunjautiniǵaa qulliqpiąnatnun aŋuyyiуuqtit itnaqhuni, "Paul-ŋum isiqtauruam tuqluqluňa injigańa ilipnuutitquplugu una nukatpiaq. Sammaguuq uuma uqauttutiksraqaǵaatin." ¹⁹Taavrume aŋuyyiуuqtit qulliqpiąnjata tasirriutipluguguuq avuňaqtaaǵutinigaa aasiñ apiqsruqługu, "Sumik uqauttutiksraqaqpıňa?" ²⁰Taavrume nukatpiam nipliutiniǵaa, "Jew-ŋjuruat sivunniuqtut iniǵukhutin uvlaakun tikiutitquplugu Paul uqaqsittaǵvińitňun apiqsruqtapsaŋjuuaǵukługu. ²¹Aglaan aŋiqnagich atakkii malǵukipiaq ińuičh sippalik iriqsimaniaqtut utaqqiruat ilaanik apqutmi. Ilijich akiqsruqtaanikhutij niǵitqikkumińaitlutiň unniñ imitqikkumińaitlutiň tuqqutkaluaqnagu ilaa. Ilijich-amma itqanaiqhutij utaqqigaat ilvich aŋiłiksran." ²²Taavrume qulliqpiam nipliutiniǵaa taamna nukatpiaq, "Kisumununniñ taamna iłitchugip-kaǵniaqnagu suli tamatkuniňa uqaqtillaan uvamnun." Taatnaqqaqaqługu taamna nukatpiaq aullaqtinnigaa.

Paul-ŋum Tuyuułha Kavanauruamun Felix-mun

²³Taamna qulliqpiaq tuqłuiňiqsuq malǵunjnik aŋalatinjitník aŋuyyiуuqtit uqautiniǵik, "Itqanaiyaǵitchik malǵuk kavluutik aŋuyyiуuqtinik suli piňasukipiaq qulinik tuttuqpiraqtinik suli malǵuk kavluutik panaliraqtinik Caesarea-muktusranik. Itqanaiǵumagistik anaqapak aullatlasılıgich.

²⁴Suli itqanaiyautilugu tuttuqpaňnik Paul-ŋum usiaqsiǵviksrajińik tikiutriksrajińik aniyaŋniusuňaqani kavanauruamun Felix-mun." ²⁵Aasii taamna qulliqpiaq aglańniqsuq taamuňa itna, ²⁶"Claudius Lysias tuyuqtuq uumiňa kavanauruamun kamanaqhuni Felix-mun, iħuaqqun! ²⁷Una

arjun Jew-ηuruat tiguplugu tuqułhiňaağunikkajat aasiiň piqasiqļuňa arjuyyiuqtimnik annautikkaqput, atakkii ilitchugigiga ilaa Rome-miň kaňiqalha. ²⁸Kanjqıipsaaguklugu sumik piňlagun patchitchiqļugu uqaqsittaaqtitchirinjiten utlautigiga. ²⁹İlitchugırnuja qanutchimik piňaisilaajanik tuqrrutauyumiňaqtuamik unniň isiqtauluni. Aglaan ijmiň maligutaǵmikkun patchisiqusimagaat. ³⁰Uvaja kilikkaukama Jew-ηuruanun sivunniuǵutiniplugu tuqqutchuklugu piňatchiasuňaqnagu tuyuǵigiga ilipnun, tamatkuaptuuq patchisiqutrai uqautigitka tikiutitquplugin agvisinjich akikjaqļugu ilipnun.”

³¹Arijuyyiqtit atuummiňaat tillisiusiaqtij. Aullautiniňaat Paul tamarrumani anaqami tikiutiplugu Antipatris-munaglaan. ³²Uvlutqikman tamatkua pisukhutij arjuyyiuqtit piruat utiňniqsut aglaan tuttuqpiraqtuat igriguttituiňaqlugu Paul. ³³Tikiutikamitruj Caesarea-mun kavanauruamun qaiňňiňaich aglaiľlu Paul-lu. ³⁴Taavruma kavanam agliqianikamigich apiqsrugniňaa Paul sumiuŋupmagaan. Ilitchugikamijuň taamakra Cilicia-ǵmiunuňha, ³⁵Felix-ηum Paul uqautiniňaa, “Ilvich pasiritin tikitpata naalaǵnigisiňiǵikpiň.” Aasii ilaan tillisiginigaa Herod-ηum atanǵum inaani Paul qaunagitquplugu.

Jew-ηuruat Paul-mik Pasitňiňhat

24 ¹Kiňuatigun tallimat uvlut Ananias, qaukliat agaayuliqsit, piqasiq-huni iňanitňik sivulliuqtigruat suli maligutaksraliqirimik atiliymik Tertullus-mik tikiňňiqsut Caesarea-mun. Aasii uqaǵigaat akikjautriň Paul-kun taavrumuňa kavanauruamun. ²Tavrıuňautianikmatruj Paul, Tertullus uqaǵniqsuq itna, “Kamanaqtatiň Felix! Tumigiplugu aňjalatillautauňhiň sivisuruuamik arjuyatirrutiqaqtikiptigut suli isumatuňipkun ikayugitň inňuvut tumigiplugich iňugiaktuat iňuaqsrurutit. ³Quyyatigikput sumiunniiň nanipayaaq, aasii quyyatiqallapıaǵiptigiň. ⁴Aglaan mingüqtillutin piyuma-galuaqnak injiǵikpiň naallallaquplugu naiglılugu uqaǵiraksraqput. ⁵Una iňuk ilitchugikkaqput iňukluqtauplugu, akungatni Jew-ηuruat iluqaani nuna-mi aullaǵniraǵaqtuaq akarrutinik suli ilaa qaukliopluni Nazarene-ηuruani. ⁶Agaayyuvirkajmik qaayuǵnaqsiňiugňialha pisigiplugu uvagut tigukkaqput atanniǵuklugu tuvräglugu maliǵutaksraqput. ⁷[Aglaan qauklium arjuyyiuqtit qulliqpianjata Lysias-ηum upaktuqhuta uvaptikniň ivayaǵigaa. ⁸Aasii Lysias-ηum uqautigaatigut tikiutritquplugin patchisaatnik ilipnun.] Ilvich apiqsrugtaǵupku ilitchuginayaqmigiň ilaaniň iluqaan akikjautivut ilaagun.” ⁹Tamatkuaptuuq atlat Jew-ηuruat tavranı tappiňiňaat Tertullus-ηum akik-ηautaa Paul-kun itnaqhutij, “Iluqani tamanna uqauttun ilumutuuruq.”

Paul-ηum Uqapsaaǵutriňha Sivuǵaani Felix

¹⁰Taavruma kavanauruam urriqaniňaa Paul nipliquplugu. Paul nipliaqsiňiqsuq, “Ilısimagiga iňugiaktuami ukiumi aňalatchiňhiň

uumiňa nunaaqqimik. Quyagigiga patchisaiyaňiksraǵa sivuqqapni.

¹¹ Ilitchugiraksraǵigiň qulit malǵuk uvlut qańjanikkaluaqtitnagich utlau-tiliǵa Jerusalem-mun Agaayyutmik kamaksrityaqluja. ¹² Jew-ıjuruat ilitchuǵinjtikaluaǵaatja taamavrumani agaayyuvikpańmi qapiqsiǵiut-raqluja iňuňnik naagaunniiň akatchiňa iňuňnik katimmavimikni tupiǵni naagaqaa nanipayaaq nunaaqqiňi. ¹³ Naagaunniiň ilipisa nalupqi-naiyaǵlugu pilguitkaat akikjautriŋ uvamnun. ¹⁴ Aglaan nalupqinaiqługu uqautigikpiň, maliktaullakkiga tamanna apqutaa nutaupluni ukpiǵirak-sram ilijisa uqaǵikkajata sagluuqtuańplugu. Sivulliaptा Agaayyutaat agaayumaǵvígigiga, ukpiǵigitkaptuuq tuvraqługu maliǵutaksraq qaisauraq Moses-kun suli aglausimaruat makpigańanitňi sivuniksriqirit. ¹⁵ Niǵiugaqaqmıuňaptuuq ilinjisitun, itna, Agaayyutim iluqaisa tuqu-ruat iňuich ańipkaǵisiplugich, nakuuruatlu pigiitchuatlu. ¹⁶ Taatnaqluja ataramik qauǵrimmaǵiutillautaqaqguktuja patchisaitlıuja sivuǵaani Agaayyutim suli iňuich. ¹⁷ Iňugiaguraqtuani ukiuni piisaallaqqaqluja Jerusalem-miň utiqtuja saagaqaqluja manijmik aatchuutinik nunaaq-qiǵmiuňjuqatimnun suli tuniňlägiaqluja. ¹⁸ Taamna savaaǵipkaqtılıugu paqinnıǵaatja agaayyuvikpańmi, naatchianikama iǵǵuutiksraqtıǵ-vikaanik atuqtaksrajsigun Jew-ıjuruat. Tavrani iňugiaktuat iňuich iqatauńjitchut uvamni unniň qanusiq akarrun ingińchuuq. ¹⁹ Aglaan ilanich Jew-ıjuruat Asia-ǵmiuňuplutiň ittuat. Taipkuaptuuq uvuňa sivuǵańiuti-ruksraugaluaqtut ilipnun ilitchugipkaǵiaǵlugu akikjautriŋ piqaǵumiň qanutchimik uvapkun. ²⁰ Ki, ukua iňuich uvaniittuat uqaǵiliruň paqitaǵıkkäqtıň nalaunǵirrutiga sivuǵańiusimmałłamni uqaqsittaqtıń-chirinun. ²¹ Aglaan una atausiquesti nipliutigigiga makitałłamni sivuǵaatni, ‘Ilipsi atanniǵńiaqpisitja ugluvak piqtigilugu ukpiqsrılıǵa tuqruat ańitqikkisiňiplugich.’

²² Felix-ıjum ilitchuqsriruam agaayyutikuágiamik katimańlıq umikkaa itnaqhuni, ‘Ajuyyiuqtit qulliqpiańat, Lysias, aggipan sivunniǵisigiga taamna uqavaaǵutaksi.’ ²³ Taatnaqman Felix-ıjum tillisiginigaa ajuyyiuq-tit qauklatun Paul qaunagitquplugu aglaan tigutaǵisunaqnu, aasiň tillisigiplugu ilannańanjiňun piqaqtıńhińaaguqługu inuǵikkajigun.

Paul-ıjum Sivuǵańiutipkańha Felix-mullu Drusilla-mullu

²⁴ Qavsich uvlut qańjanikmiullu Felix Jew-ıjuruamik ilaqtatilik Drusilla-mik tikińniqsuq aasii uqaqatigisukługu Paul. Taatnakii Felix tusaapsaǵuktuq ukpiqsrılıǵun Christ Jesus-mik. ²⁵ Paul uqaǵaluqa-man nalaunjaraúlikun, ijmun ańjalalgusıńiksarakun, suli atannivium uvluagun tikitchuksarakun Felix isumallaagaqsińiqliqsuq. Aasii nipliqlihu-ni, ‘Aullańhińaaguqtutin pakma. Piviksranitqikkuma qanniǵisigikpiň.’ ²⁶ Suli ilaan niǵiugaǵigaluagńigaa Paul qaitchińasugalugu manij-

mik. Taatnaqługu ilaan uqaqtigigaluągnigaa akulaiqługu. 27 Aglaan malġuk ukiuk atumaanikmaknik Porcius Festus inanjignigaa Felix kavanauħagun. Taatnaqhuni Felix-juum iħuaqnaġukhuni Jew-ġuruanun isiqtagħituiñagnigaa Paul.

Paul-ηum Iniaqalha Umialiñmun Rome-mi

25 ¹Tavra Festus taamna pijasunik uvlianikami tavrani nunaminiñ qaukliguqamiaglaan Caesarea-miñ Jerusalem-muñniqsuq.
²Tavrani Jew-ñjuruuat qaukligliç agaayuliqsiñisa suli sivulliuqtigruajisa tikiutiniğaiç ilinjisa akikpjautigikkatiç Paul-kun. ³Taamna kavanauruaq Festus apığınıgaat quyalitqulutiq Paul Jerusalem-muktitquplugu. Ilinjich sivunniuqqaqhutiq tamaani apqutaani tuqqutchuklugu. ⁴Festus-ñum kiuniğai, “Tasamani Caesarea-mi Paul isiqsimakkauruq. Uvañali sivuniqaqtuja uitiqigukluja. ⁵Qaukligikkasi Caesarea-muktihiñaugisi uvapkun akiknägiagliju tasamma iñuk savvaqluksimakpan.”

Paul Sivučanjuusimagaat Agrippa-munlu Bernice-munlu

¹³Qavşich uvlut kiňuatıgın Umialik Agrippa suli Bernice tikiňňıqsuk Caesarea-mun paňlatyaqļugu Festus. ¹⁴Ilinjik qapsiňik uvlianıkmaknik tavrani Festus-ňum uqautiniňaa umialik Agrippa Paul-ňum pasikkusiajanık itna, “Aňun-samma uvani ittuq Felix unisaňa isiqsivinjmun. ¹⁵Uvana

utlautikama Jerusalem-mun Jew-ŋjuruat qauklijisa agaayuliqsit suli sivulliuqtigruanjisa akikŋaqługu uvajnun tuqqutitqukkajat.¹⁶ Aglaan kiugitka Rome-mağmiut taatnalguiññiplugich, uvagut uqaqsittaqaqtit-laitkikput pasikkauruaq iñuk uqapsaaǵaluqaqtitnagu kigiññaǵlugich taipkua pasirai.¹⁷ Taatnaqługu taipkua pasirai tikitmata uvuja piñat-chiasuńaqnagu uvlutqikman isivgiúgukługu tilisiruja taamamna ajuŋ sivuǵańiutitquplugu.¹⁸ Taapkua iglıliqsuutiruat makitnamiŋ akikŋau-tiksrainińigaat savvagliutaanik niǵiugikkamnik.¹⁹ Naagatai ilirjisa uqaksraqtuutigilińnaqsiaga ukpiǵusıgmikkun suli iñukun tuquruakun atiqaqtuakun Jesus-mik Paul-ŋum uqaǵikkajagun iñuuplugu.²⁰ Uvaja nalupqisrukama qanuq iłitchuǵinialiksrajanatnik tamatkua, apiqsrugiga Paul ilaa piyummatiqaǵayaqmagaa Jerusalem-mułiksrajanagun tamat-kunuuna uqaqsittaǵagiąnu tasamani.²¹ Aglaan Paul-ŋum injaǵikkańa ataniǵmuutitqupluni Caeser-mun umialijmun Rome-mi. Taatnaqłuna tiligiga qaunagitquplugu tuyuginiałhanunaglaan taakmuja umialijnun.”²² Agrippa-m nipliutinińga Festus, “Taamamna ajuŋ tusaayummiuqmiń-ǵiga.” “Uvlaakuǵuqpan tusaagisińińi,” Festus-ŋum kiunińaa.

²³ Uvlaakuagun Agrippa-lu Bernice-lu utlautiniqsuk atnuǵaallaqhu-tik savaktituummaǵmik. Isiqtut katimmavimun piqasihutik qaukliǵník anjuyyiuqtinik suli nunaaqqim sivulliuqtaińik. Festus-ŋum tillisiginigaa Paul tavruńautitquplugu²⁴ nipliqhuni, “Ataniq Agrippaa suli iluqa-si uvaniqatauruasii! Una ajuŋ ittuq iluqaǵmiŋ Jew-ŋjuruat uvani suli Jerusalem-mi pasikkańat uvańnun niplirautigiplugu iñuuruksraungińip-ługu.²⁵ Aglaan paqitchilgiuitkiga qanutchimik tuqurrutiksrajanik. Aasii ilaa Caesar-mun injaqaqman sivunniutigiga tuyuǵisukługu taakmuja.²⁶ Aglaan nalupqinaıtchuamik piitchuja agvisiksrajanik Paul-ŋum umia-limnun tuyuksramnik. Taatnaqługu sivuǵańiutipkaǵiga ilipsitńun, suvaluk sivuqqapnun, Umialiik Agrippaa, iłitchuǵiniurapsaaqqaǵlugu aglaak-sranikkasgaluja qanutchimik.²⁷ Uvamni nalaunyńaitluni tuyuqałiksraq isiqtamik Rome-mun nalupqinaiqługu akikŋautiksraitluni ittuamik.”

Paul-ŋum Uqapsaaǵutrińha Ińmińik Sivuǵaani Agrippa

26

¹ Agrippa-m nipliutinińga Paul, “Ilvich uqautigilińnaǵuqtutin ilipkun.” Tavra Paul isakługich argańni aullaǵniińińga itna,² “Umialiik Agrippaa! Uvaja quviasullapiaqtuja uvlupak sivuqqapni uqaǵviqaqtitaułapkun tamarrumuuna iluqaǵmiŋ Jew-ŋjuruat akikŋautaa-tigun uvamnun.³ Ilvich suvaluk ilisimmaǵiksutin iluqaitńik Jew-ŋjuruat ilitqusiatnik suli uqaksraqtutigisuukkańitńik. Taatnaqługu injiǵikpiń naa-laǵnítqupluja qíńuiǵutin.

⁴ “Iluqaǵmiŋ Jew-ŋjuruat ilisimagaat iluqańa iñuunialığa, atakkii nutaułhamnińaglaan iñuuniaqtuja iñumni nunamni suli Jerusalem-milu.

5 Uqałhińaańjurut ilisimakkaqtij uqautigisugluńa piyumiń. Ilisimapmiut aullaǵniihaneńaglaan ilagitilaamnik Pharisee-ńjuruuanun tuvraińiapigaqtuat maligutaksranik piłtuglugu atlaniń. 6 Pakma qikaqtuńa uvuńa atanniqsaksraǵukluńa piqutigiplugu niǵiugaqałiǵa Agaayyutmun immiu-maniałhanik akiqsruutmińik sivulliaptiknun. 7 Iluqatiń qulit malǵuch qitunǵaǵiich sivulliaptia niǵiugigaattuuq Agaayyutim akiqsruutaa agaayumaǵvigikkajtij uvlugaǵipman. Umialliik, taavrumuuna niǵiuga-qaqnipļuńaptuuq patchisiqutigaatja Jew-ńjuruat. 8 Suvaata Jew-ńjuruasi ukpiǵilguitpisiuń Agaayyutim ańipkaitlałha ińuńnik tuquńaruanin?

9 “Uvańajptuuq isumaqaǵaluńaqtuańaa piyumińaǵniqtutilaap-tun akikjaqtuǵuklughich ińuich Jesus Nazareth-mium maliguąqtai. 10 Taatnailipļugu savaaqaqluńa Jerusalem-mi. Qauklińitniń agaayu-liqsiniń akuqtuiruńa ańjalatchirrutiksramnik Agaayyutim ińugiaktuat ińui isiqtaupkatlasiplugich. Tuqputaksraǵuqmatigik ińaupmiraqtuańa qauklińi. 11 Ińugiaktuńi anisińuqsaqłughich Jew-ńjuruat katraǵvinjitiń piiłaǵipkaǵniaqługu ukpiǵikkańat. Uvańa qinnausimavaitlughich aulla-ǵaqtuńaunniiń uńasikuamun nunaaqqinun tamatkua nańititchuklughich.

Paul-ńum Uqałha Mumiliǵmigun

12 “Taatnatchimik piqusiqluńa Damascus-mun aullalgitchuańaa ańjalatchisaigun suli tillisaigun qauklińisa agaayuliqsit. 13 Umialliik, iglił-łamni uvluqpaguqtuami qauma siqńiǵmiń qaumatluńniqsuaq qíńiǵiga. Puuqtigaatigut taapkualu igliqatitka qaumanǵum pakkmań. 14 Iluqata katakarta nunamun nipi tusaagiga Hebrew-liraaqhuni uqaqtuaq uvańun, ‘Saul, suvaata naglikasaqtitpiń? Ilipnun atniaqsińaqtutin akilliliu-qapńa atriplugu natmaksiǵvik atniaqtitaqtuaq akilliliqsuikami ińumi anautajanun.’ 15 Apiqsruǵiga, ‘Ataniiq, kisuuvich?’ Atanǵum nipliuti-gaańa, ‘Jesus-ńjuruńa naglikasaqtitaǵikkán. 16 Makittin! Sagviutigikpiń nalunaiǵiaqługu savaktiksraqtaańuńiń uvańun. Uqautritqugikpiń ińuńnik ilitchuǵikkapnik uvapkun uglupak suli ilitchuǵipkaǵumaak-kamnik ilipnun aquagun. 17 Uvańa annautigisigikpiń Jew-ńjuruaniń suli Jew-ńunjitchuaniń tuyuǵigupkiń ilinjitiń. 18 Ilvich ańmaqsrugisigitin irigikkańich mumiksillugich taaqtuańiń qaumaruaamun suli tuńgaum sańgnianiń taavrumuńa Agaayyutim sańgnianun. Tunńavińigutij uvamnik natqigutigisigitka killuqsańtijich aasiisuli ilaliutiniaǵlutij Agaayyutim ińuńińun piksraqtaaǵikkańińun.’

Paul-ńum Quliaqtuańha Savaaǵmigun

19 “Umialliik Agrippaa! Taatnaqluńa savaaqaqtuańa tupigiplugu qíńiq-tirrusiaga pakkmań. 20 Quliaqtuaqtuańa sivulliuplugu Damascus-mi Jerusalem-miń, kipuagunsuli iluqaani Judea-mi akunǵatniń Jew-

ňunjitchuat. Uqautigitka iňupayaat mumiquplugin killuqsauntijitňiň Agaayyutmun aasiň iňuuniagaqsitquplugin simmikkaunjaruatitun. ²¹Taamna pisigiplugu Jew-ŋuruat tiggüglukluja agaayyuvikpaň-mi tuqunniuraǵaatja. ²²Uvlupaňnunaglaan Agaayyutim ikayuqluja qikaqtikaaşa uqatlasipluja iluqapsitňun kamanaǵnajaranjitchuanunlu kamanaqtuanunlu. Tamanna uqaǵkaga atrigigaa uqautigikkajata sivuniksriqirit Moses-ŋumlu atuumagisiňiplugu ²³taamna Christ-ŋuruaq naglikssaaqtuksrauniplugu, suli sivulliuruksraupluni ajitqiksuanin tuquňaruapayaaniň ilitchugipkaǵlugulu anniqsuǵaq iluqaitňun Jew-ŋruanunlu Jew-ŋunjitchuanunlu.”

²⁴Taatnaiňiplugu Paul uqaqman Festus-ŋum nipiitusipluni nipliutiniǵaa, “Paul! Ilvich isumailaǵaguqtutin. İltpauraqsimalańqipich kinnajaǵaguigaatin.” ²⁵Paul-ŋum kiuniǵaa, “Kamanaqtuatiin Festus! Uvaňa isumailaǵaguň-chuja. Uqautiqaqtuňa ilumutuupluni ittuamik. ²⁶Uqautiňhiňaugiga umialijmun taluqsraultaǵluja atakkii iłisimagaa Agaayyutim uqaǵhagun suli anniqsuqtimigun. Nalupqiqiňjitchiga ilitchuǵiňha supayaamik Jesus-kun atakkii iluqani atuumanjitchuq irigaqtuǵuni. ²⁷Umaliik Agrippaa! Ukpigivigich sivuniksriqirit uqautaat? Iłisimagiga ukpiqsrilsilaan tamatkuniňa.” ²⁸Tavra Agrippa-m nipliutiniǵaa Paul, “Ayyai, ukpiqtaǵuqtitqayauraǵikma.” ²⁹Paul-ŋum kiuniǵaa, “Agaayyutmun iňiqsruqtuňa ilvich suli atlat naalaqtuat uvajnun uglupak maliguaqsiutquyumatplu-gich Christ-kun uvaptun, aglaan itna kalimňiqsuǵayaitchut.”

³⁰Taatnaanikman Paul umialiglu kavamuraǵlu Bernice-lu suli atlal-lu makinniqsut ³¹aasii aniňhiňaqhutij uqaaqsiňiqsut avatmun, “Manna ajuń piňitchuq sumik tuqurrutiksraǵmiňik unniňiň isiqsivijmi irrutik-sraǵmiňik.” ³²Tavra Agrippa-m nipliutiniǵaa Festus, “Tamanna ajuń pituiǵayaǵniqsuaq iňiaqanxitpan Caesar-muguguni.”

Paul-ŋum Rome-muňniaňha

27 ¹Sivunniuǵutaujanikman tiňilǵaqsıǵviksraqput Italy-mun qaiňňiǵaich Paul-lu atlat isiqtatlu Julius-mun ajalataatnun ajuń yiuqtit taggisiqaqtuat ajuyyiuqtaiňik Augustus-ŋum. ²Umiaqpaňmun Adramyttium-mikňaqtuamiň ikirugut Asia-mun aullahiňaaguǵniq-suamun. Aristarchus Macedonia-ǵmiu Thessalonica-miň piqataupmiuq uvaptikni.

³Uvlutqikman tikitchugut Sidon-mun. Julius-ŋum iluaqqutiplugu Paul ilannańańja tavrani qıňiǵiaqtikai qaitchitquplugin inuǵikkaj-iňik. ⁴Tavrakja aullalgitňapta anuǵim paǵǵaǵuutigaatigut. Qikiqtam Cyprus qamanǵagun tiňilǵaqsıaqsirugut. ⁵Siňiqsraqtuallaklúgik Cilicia-lu Pamphylia-lu tikitchugut Myra-mun Lycia-miittuamun. ⁶Tavrani Julius paqinniqsuq umiaqpaňmik Alexandria-miň igliigniágniqsuamik Italy-

mun. Ilaan ikipkalgitkaatigut taavrumuňa. ⁷Tiksiuraaqhuta iñugiaktuani uvluni atakkii anuqqliqpaitluni. Arguġianniuhuta tikelgataqtugut akianun nunaqqim Cnidus. Nigiquum igliqtitchumiñaiqmatigut nalġuguta tiksiaqsirugut qamanġagun qikiqtam Crete naqqaqaaqługu nuvuġaq Salmone-mi. ⁸Piyaqniułikun siñiqsraqtuaqługu tikelgatagikput qamannil-lautaġvik qanijaniittuaq nunaqqian Lasea-m.

⁹Taavrumani nunaqqimi uvliuqtugut iñugiaktuani.

Nuyuağnaqsisigaatigut ikaaqsałiksrajanun tagiuqpaum atakkii ukiaksraqħuni Jew-ġuruat uvluu uisauraġviaq qaanjanikman. Taatnaqhuni Paul-ġum algaqsruġnigai taapkua ¹⁰itnaqhuni, “Ajetiit, ilitchugigiga aul-lalgitchupta uvakja iglauħiqliput navianaġisiplugu. Usiavutlu umiaqpaglu unniñ ilanisa iñuich nuyuağnaqisiruq piyaqqułiksrajanatigun.” ¹¹Aglaan Julius naalatlunniqsq uqaġikkajanun aquttaanunlu iñuanunlu umiaqpaum nipliutaaniñ Paul-ġum. ¹²Taamna qamannirvik iħuaqna jiñniqman umiaqpaum ukiuvigilugu pikpagu iñugiatluktuat ayakkumaniqsut tavrakja tikitchaqkługu Phoenix piyumiñaġumij. Taamna qamannirvik Crete-mi sanmiruaq ujallamullu nigiqpamullu, taamamna ukiuvigisukkaat.

Aġniġuqpauraħiż Taġiumi

¹³Tavrani ujallaġiksilġataġniqman taapkua isumaniqsut sivunniuk-kaqtij atuumasukługu. Kisat nuqinniġaich aasiñ tiksiaqsiplutiż qikiqtam siñaagħautlaniqtutilaqmiktigun. ¹⁴Aglaan akuniisu jaqani anuġiqliuk nigiqaġniqsq anuqqalhaqħuni qikiqtam tujaaniñ. ¹⁵Anugim akik-jaqmagu umiaqpak paalguiġnigaat anuġi sivuniġikkaġmiñun aasii nikaliqħuta tiktaurugut. ¹⁶Apqusautilgitnaptap mikiruurami qikiqtami Cauda-mik atiligaami qamanniħaurallaktugut. Aasii sakugutiqaqħuta ikiniaġiġkput umiayauraq. ¹⁷Taamna umiayauraq ikianilgiñaqman taapkua iñuich akħlunaanik nimiċqsruaqsgħaat umiaqpak. Nuyuaqħutij ikkalgiżiksraġmiknun Syrtis-mi tijilgħauta ġiġi. ¹⁸Aġniqpauraq qasullan itčuq. Uvlaaku ġuqman umiaqpak usiisqasa ġaat. ¹⁹Uvlut piżżej uatniasi umiaqpaum suqtnai igitkaqsgħaich. ²⁰Uvluni iñugiaktuani siqiñi naagaqaa uvluġiat qinjiżiċċivut aasii aġniqpauraq qasulla jaqtlu. Tavrakja aasiñ niġiuga ġiġi jaġiġkput annaħħix sraqput.

²¹Uvva aasiñ akuni taapkua iñuich niġiġitmata Paul-ġum qikaqħuni ajetit sivuġa atnun nipliutigai, “Ajetiit, naalaġnigupsitja ayasu jaqqaqasi Crete-miñ tamanna atuumanaya itchuqsuli, usiavutunniñ iginnejja itkivut. ²²Agħlaan pakma ijiġi p-siggi, qapiqas! Nallipsiunniñ tammai yumiñiħi kien iñnu l-ħalli, umiaqpak kisimi piyaqquġiśiruq. ²³Atakkii marrumani unnu am makitaniqsq u saniqqamni isaqgħulga Agaayyutim ukpiġi kkaġma agaayu-maġġiġi suukkaġħmalu, ²⁴nipliuti plu, ‘Paul, iqsiñak! Tikitchuksraurutin

Caesar-mun Rome-mi. Piqtigilutin Agaayyutim annautigisigai iñupa-yaat usiaqsiqsuat uumanı umiaqpajmi.²⁵ Taatnağusi ajuutiit, nikaliqası! Ukpigigiga Agaayyun taatnallapiağısılhı uqağıkkajanatun uvamnun.

²⁶ Aglaan qikiqtat ilaŋatnun tipiniağıatigut.”

²⁷ Akimiağutailağutaatigun unnuat tiŋitauħaptikni anuğimiň Meditarranean tagiujjani, unnuaq qitiqquqman tiŋilgausiqirit ili-matchaktut qalliaqsipluta nunamun. ²⁸ Taatnaqhutij kivitchiñiqsut ititilaağutmik aasii ilitchuginiğaat imġum ikkagliħha iñuiññaqtun isaŋ-niqtun. Igliqtaaqtuallakhuta uuktualgitmatruj ilitchuginiğaat akimiaq isaŋniqtun ititilaanikhuni. ²⁹ Ilijich aniyatchaŋniqsut umiaqpak ikkalgiñiñasugalugu iyağajnun. Taatnaqhutij niŋitchiñiqsut sisamanik kitchanik umiaqpaum aquagun aasiiñ uvluqsiqsipluti. ³⁰ Tiŋilgausiqirit qimakku-maatchaŋniqsut umiaqpajmiň. Nipliŋħu jaqħutij iħlaqsruuityaqtuqhutij kitchanik sivuani umiaqpaum aasiiñ niŋitchippluti umiayauramik imiġmūn. ³¹ Aglaan Paul-żgħum nipliutiniğai ajuyyiuqtit ajanlataatl itna, “Ukua tiŋilgausiqirit inġitpata ikimatuiñaġutij umiaqpajmi ilipsi annakkumiñaitchhusi.” ³² Taatnaqhutij taapkua ajuyyiuqtit kipputiniğaat umiayauraq aasii tiŋtitlugu.

³³ Uvluq qaunjuraagaqsipman Paul-żgħum niġitquaqsiniğai, “Akimiağutailami uvlumi utaqqirusi anuğai liksrajanik niġigaluuaqasi sumik. ³⁴ Uvlupak niġiħlaqupiägħipsi. Niġiruksraurusi iñuusugusi pigups. Suli nalupqinaiqsrutigħipsi annakkisi liksrapsigun.” ³⁵ Taatnaqqaaqħugħiġi Paul tigusipluni qaqqiamik sivulliuplugu iñiqsruqhuni Agaayyutmu sivuġaatajn taapkua avguqlugu taamna qaqqiaq niġiaqsiniqi. ³⁶ Taapkua iluqäġmiż piyumatchakhutij niġiaqsimpiñiqsut. ³⁷ Iluqäġmiż iñugiakti-laajat tavrani umiam usiaji 276 inniqtus. ³⁸ Ilijich niġisuiġataanikamij umiaqpak usiisqagaqsiniğaat igitlugu mukkaaksraq taġiumun.

Umiaqpaiyaħħat

³⁹ Uvluq qaupman tiŋilgausiqirit il-ħisaġitlainiñiğaat nunam siñaa. Aglaan qamannirvixramik tautuŋniqsut. Ilijich sivunniñiqsut taiħnija siñiqli-ħisitchaqkħugu umiaqpak piyumiñaġumitruj ikkalgiñi illugu nunamun. ⁴⁰ Taatnaqhutij kitchat akħlunaajjich kipluġniğāiħ tasamuja unikħugħi kitchat taġiumun suli akħlunaajjik aquutmiż qilġutaiqħugik. Kienqiegħu sivuġutriji tiŋilgautaq nuqitlugu anuġimun tiŋitquplugu umiaqpak sivukkiqsinniğaat nunamun. ⁴¹ Aglaan umiaqpak ikkalgiñiñiqsuq. Sivua aulayakkumiñaiqspiaqħuni aasiiñ aqua piiyaqtaaqsiñiğaa qaim tut-qataġġiviplugu. ⁴² Ajuyyiuqtit tuqqutħuaqsiġiñiğāiħ isiqtapayaat nalliat-samna puuvraġġuni nunamun aullaunasugalugħiċċi. ⁴³ Aglaan Julius-żgħum anniqiplugu Paul taatnasiqħujiñiñiğai. Tiliħiñaġi iñuich puuvratlaruat misigaġħugħiċċi tulaktiqataqplugħiċċi nunamun. ⁴⁴ Unni iñ-

puktaġusiqsuġħugħich umiaqpaviñigmik nunniaquplugħich. Tavra iluqata annaktugut nunamun.

Malta-mi Qikiqtamiiħħat

28

¹Annaanigataqapta ilitchuġigikput taamna qikiqtaq atiqaħha Malta-mik. ²Malta-ġmiut iħuaqqutiaqsigaatigut tukkuġiksitu-lu ta. Uvvaasiñ sialuguqhuni alappaaġuqman taapkua ikniqsuutigaatigut quyalipluta. ³Paul qirriqsuisaqmiuġlu ikniġmu. Nimiġiaq sagviegħniqsuq, uunaqjan ikniġum iqqiqsitlugu aasiiñ argaiñun nippitqħu. ⁴Taapkua qikiqtam iñuiñ qiniqamitruj nimiġiaq nivijaruaq Paul-ġum argaiñi uqqaqsinijisut avatmun itna, “Una ajuñ iż-żgħiġi minn iñu iż-żgħiġi. Una ajuñ iż-żgħiġi minn iñu iż-żgħiġi. Una ajuñ iż-żgħiġi minn iñu iż-żgħiġi.” ⁵Aglaan Paul-ġum ipsuktiġiġaa taamna nimiġiaq ikniġmu piyaqqusialla suņnajani. ⁶Taapkua qikiqtäġi miut niġiugiaqsiñiġaatt puvi-ħiksraja naagaqaa tavrauvaa tuquliliksraja Paul-ġum. Takiruami qiniżiitħamniż sumik atlayu qiegħi qapta Paul-mi isummiġitqinj-niqṣut itnaqħuti, “Ilaa agaayyu tauvalu luuqniqsuq.”

⁷Qaniżjani tulagħipta qikiqtam qaukligikkha atilik Publius-mik nunautiqaġniqsuq. Taavrūma iñnum iħuaqqutipluta tukkuqaqtkaatigut piċċasuni uvluni. ⁸Publius-ġum aapajha atniġħnaqniqsuq uunaqħukħuni suli itktaliqħu unu. Paul-ġum utlaejnigħha qiniġiaqħlu aasii agaayupluni patikħlu argajmiñik mamtitlugu. ⁹Paul mamitħi chippan taavrūmija qikiqtam iñuiñ tavru jaqtakhaqxi aħiġa atniġħnaqtu apaya aq-zaqqi aasiiñ Paul-ġum iħuaqsipkaqħugħich iluqaitħi. ¹⁰Iñfugi aktuanik aatchuutinik qaitchigaatigut suli aullaħhi ħna aġu qapta umiaqpak usilliġiġi aq-zaqqi kaptiknik iglaugħupta.

Malta-miñ Rome-muħħat

¹¹Piċċasuni tatqiñi tavrani itqaaqħuta aullalgħiċħugħut umiaqpakun atiqaġniqsuakun Malġiñiż Agaayyutijnejn. Taamna umiaqpak Alexandria-ġmiutaq ukiuniqsuaq taavrūmani qikiqtami. ¹²Aulla anik kapta tikħiġi tħalli nunaqqianun Syracuse-ġum tavrania iñni nayuutipluta piċċasuni uvluni. ¹³Aullal gitnatiq kapta tikħiġi tħalli nunaqqianun Rhegium-ġum. Uvlut qikman ujxallamiñ anu qiegħi uqbiq. Tikitkikput malġuġni uvluni nunaqqia Puteoli-m. ¹⁴Taavrūmani nunaqqimi paqitchirugħut il-ħażżejt-ġiġi ukpiqtuanik aasii aiyugaġaġatigut nayuquplutij akunniqsa-a, aasiiñ tavraknej aullal gitnatiq kapta Rome-mun nunakun. ¹⁵Taamapkua ukpiqtuat Rome-mi tusaaniqisut tikiñnipluta. Aulla qiegħi qapta paġġiha nunaqqimun atiqaqtu amun Nullaġvianik Appius-ġum aasii il-ħanjasasoli nunaqqimun atiqaqtu amun Piċċasunik Tukkumavieġi. Paul-ġum qiniqamigħi taapkua ukpiqtuat Agaayyun quŷagħha qapija ipsa qiegħi.

Paul-ŋum Rome-miiħha

¹⁶ Tikitñapta Rome-mun iniqaqtitkaat iñmigun aŋuyyiuttimik munaq-sriqliqħugu. ¹⁷ Aquagun pijsasut uvlut Paul-ŋum Jew-ŋuruat qauklinjisa tavrani aiyugaġnīgai katimaqatigisuklugich. Ilinjich katianikmata nipliutiniġai, “Aniqatiumaaŋ, uva ja piżżejkaluaqtitluja qanutchimik akikjaġglugich iñugikkavut naagaqaa maliġuaqtaksrajt sivulliapt aqisauraq uvaptiknun tigurauru ja Jerusaleм-mi Rome-ŋum kava-najanun qaisauplu ja. ¹⁸ Rome-mägmiut kavanajata [Felix-ŋum] apiqsruqtagaluaġaati ja, anipkaġlu ja pilitchuklu ja ilitchugijitħamit-rūn sumik tuqarrutiksramnik. ¹⁹ Aglaan Jew-ŋuruat akilliliutipmata anipkaqunitlu ja, nunuriplu ja na jaġviiqama injaġigiga Caesar-mun atanniquplu ja, piitkaluaqlu ja qanutchimik akikjaġautiksramnik ilag-kamnun. ²⁰ Taatnaqlu ja injaġigiga qiniġukhusi uqaqatigisukhusi, atakkii ukpiġigiga nigiugaġikkar ja taimna Israel-aġġmiut Christ tikiumaaniħ-ha aasii taamna pisigiplugu pituutaqqaqtu ja. ²¹ Taapkua Jew-ŋuruat kiuniġaati, “Akuqtuijitchugħutsuli agħajnejk ilipkun Judea-miñ unniñ aniqatiuvut tikiutrijiżtħut tusaayugaġiitchuanik ilipkun taamakja. ²² Aglaan isummatit tusaayumagħivut. Ilisimagikput nanipayaaq iñu ich akikjaġautiqaħħat tamatkunija ukpiqsripluti ja liptun tikiumaaniħhanik Anniqsuqtim.”

²³ Tavrani nalunaiqsiňiqsut kattutitqiżiżksrajanik Paul-ŋum, aasiiñ taimna uvluq tikiomapman iñugiaktuat utlautiniqsut Paul-ŋum inaan-nun. Uvlaa janiñ unnugataqtitlugu ilaan kaņċipkaġnīgai Agaayyutim ajaayuqauta anān. Ilaan maliksuktinniġgħi Jesus-mik itqaaqtu tipplu-għiġi luqatik maliġutaksraja Moses-ŋum suli sivuniksriqirit agħlaajietn. ²⁴ Taatnaħħani il-jaġħi iñu ich ukpiqsriġliġniqsut uqaġikkar jaġun, il-jaġħi iñu ich argħaqtuġġi. ²⁵ Taapkua katimaruat qasuġniqsut atingiġħut iñjimknun Paul-ŋum uqaġġianikmau ja una, “Ipqitchuaq Irrusiq nalaunniq-suq uqaqami sivulliapsitnun sivuniksriqirkun Isaiah-kun itna,

²⁶ ‘Aullaġutin uqautityakkich taamapkua iñu ich:

Tusaagħaluġġupsi kaņċipsiyumiňaitħus
suli qiniġumaġħaluġġupsi ilitchuqsriyumiňaitħus.

²⁷ Atakkii makua iñu ich uummatiġiċċ pitchiġiilġiġniqsut,
tusaasun-ġiħlu supayaamik iritiġlu siquplugin.

Ut titqin-ġiħħi Agaayyutmu mamitliksraġmiknun
atakkii qiniġitlaitħut iñlu tusaatlaitħut iñlu kaņċiġiġi
Agaayyun uqaqtuq.’”

Isaiah 6:9,10

²⁸ Suli Paul-ŋum uqapsa aġnīgai, “Ilitchuq iraksraġiġiksi Agaayyutim tusaayuga allauta ja tuyuuha Jew-ŋun itħchuanun. Taipkuata imma tusaa-

gisigaat.”²⁹ [Paul taatnaqman Jew-ŋuruuat aniñiqsut uqavaaqhutiŋ iñmiknun atqunaq.]

³⁰ Paul iñuuniaġniqsuq tavrani Rome-mi malġuŋni ukiuŋni, iniqaq-huni iñmigun inilġusiqsuqługu, paġlaplugin iluqaisa qiniġiaqtaqtini.
³¹ Quliaqtuaġvaginiġai Agaayyutim ajaayuqautaagun suli Atanguruakun Jesus-kun, ilisautiplugich taluqsraultaiqhuni uqaqsailiraqtaitluniļu.

Paul-ηum Tuyuutai Rome-mağmiunun

1 ¹Paul-miň savaktaaniň Christ Jesus-ηum. Agaayyutim piksraqtaagi-gaaşa quliaqtuaǵitquplugu tusraayugaallautaqaq ²akiqsruutigikkaja iňilǵaan sivuniksriqirimigun. Taamna akiqsruun aglausimaruq ipqitchuanı makpiǵaaʃjani. ³Tusraayugaallautaqaq uqaqtuq Agaayyutim iňniňagun, Jesus Christ-kun atannaptigun. Piqutigiplugu iňukmiqnisauňha aniruq kiňuviağıplugu David-ηum, ⁴aasiňn piqutigiplugu agaayyutmiqnisauňhalu. Agaayyutim ańipkaqmagu ilaan tuquňhaniň uqautiniǵai iňupayaat nalupqinaňikun Jesus Iňniňińiplugu suli qaitchiňiplugu saňjiniň ilaanun. ⁵Uumuuna Christ-kun Agaayyutim iňuaqqutigaaja piksraqtaagipluna uqqiraqtautqupluna sivulliupluginch iňuich iluqaani nunami ukpiqsriňiksrajanın suli tupiksriňiksrajanın. Taamna savaágigiga Christ-mun. ⁶Ilipsi ittuani Rome-mi tuqlukkaupmiusri pigitquplusri Jesus Christ-mun. ⁷Aglaktuňa uumiňa tuyuqsriugamik iluqapsitňun Rome-mi ittuanun. Agaayyutim piqpagiplusri tuqlukkaǵigaasri ipqillüsri iňugisrukhusri. Agaayyutimtuq Aappta suli atannapta Jesus Christ qiniqtillaňniaǵlisi iňuaqqutriňiǵmiňik suli qaitchilüsri qiniuiňnamik.

Quyańlıq

⁸Sivulliuplugu quyyatigigiga Agaayyutiga Jesus Christ-kun pisigip-lusri. Iňuich nanipayaaq nunami uqaǵigaat kamanaqtuaq ukpiqsriňiqsi. Taatnaqlugu quyagiga Agaayyun. ⁹Agaayyun savautigiga iluqaaniň uummamatmiň uqautigikapku tusraayugaallautaqaq iňniňagun. Agaayyun ilisimaruq tayiuliǵa ilipsitňik agaayupayaqaqama. ¹⁰Agaayuruňa tikil-laňniaǵukluňa ilipsitňun. Atuummigisiruq Agaayyutim pitqukpaja. ¹¹Qiňigullapiagipsi qaitchisukhusri irrutchim aatchuutaanik sarjyik-sritquplusri. ¹²Itnaami, ikayuutiruksraurugut avatmun ukpiqsriňikun pigikkaptigun. Ukpiqsriňlapsi ikayuǵisigaaja suli ukpiqsriňigma ikayuǵisipmigaasri. ¹³Aniqatiumaaj, ilisimatqugipsi uumiňa. Iňugiaktuami aggigumagaluaǵaqtuňa ilipsitňun quliaqtuaǵukluňa, qiniitlasılıňa

ukpiqsiruanik sayyiqsilaaqtuanik suli killiqirauruanik annautrau-ruanik atrılıgu suraǵaǵıǵa atlani nunani, aglaan pińgitchaqtuńa.
¹⁴Savautiraksraǵigítka iluqaisa ińuich, iłisimaruatlu naluruatlu, puqiksatuńu puqiitchuatlu. ¹⁵Taatnaqluńa quliaqtuaǵisrullapiáǵiga tusraa-yugaallautaq ilipsitńun ittuanun Rome-mi.

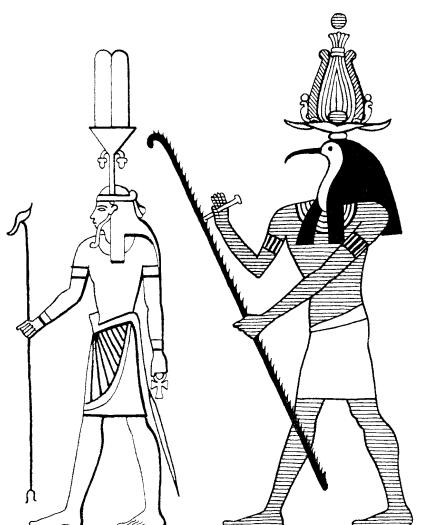
Tusraayugaallautaq Sańnjıqaqtuq

¹⁶Nalupqisruutigingíllapiáǵiga tusraayugaallautaq atakkii sańnjigi-gaa Agaayyutim. Taavrumuuna sańnjikun ilaan anniqsúǵaa kisupayaqaq ukpiqsiruaq [Christ-mik], sivulliuplúgich Jew-ŋjuruat sulipsuuq Jew-ŋungitchuat. ¹⁷Taavruma tusraayugaallautam sagviǵníǵaa Agaayyutim nalaunjasripchaiǵha ińuńjnik ińjmińi. Agaayyutim nalaunjasripchaiǵha ińuńjnik aullaǵníiruq suli isrukłitchaaqhuni ukpiqsriǵlikun, aglausimaruatun Agaayyutim makpiǵaańińi, “Ińuk nalaunjasripkakkauruaq ukpiqsriǵmigun ińuugisiruq.”

Iluqatin Ińuich Killuliqiraurut

¹⁸Agaayyutim sagviǵníǵaa qilaǵmiń qanuq ilaan anasrińjuqsaińiaĺ- ha iluqaanik piginchuanik suli nalaunjaıtchuanik ińuich atukkaǵatnik. Irığaat iłumutuuruaq piginliqiliǵmiktigun. ¹⁹Tamanna iłisimanaqtuaq Agaayyutikun nalunaitkaluaqtuq ińuńnun takku Agaayyutim iłitchuǵipkaǵniǵaa ilinjıtńun. ²⁰Taimakjaqańa Agaayyutim ińiǵaluaqtinagich supayaat ińuich kańiqsilgugaat Agaayyutim agaayyutauńha

suli qinńtlaplugu sańnjıqaqtılala-ja kamanaqtuamik isruılaamik. Taatnaqhutiń ińuich patchisik-sraitchut. ²¹Ilısimagaluaqługu Agaayyun kamagingitchaat unniń quyanǵitchaat. Isrumaĺhat atu-ǵumińaiqsuq suli isrumańich kańiqsılaihutiń taaqsisiniǵai. ²²Uqvıgaaqhutiń isrumatuniplutiń isrumatungipiaqtut. ²³Suksraaǵaat kamanańha Agaayyutim tuqu-yumińaitchuam, aasriń simmińiutigaat taamna kama-nańlıq putqataqhutiń atrińun qinńnalıjnun tuquyumińaqtuatun ińuktun tińmiuratunlu niǵrutunlu nimigiatunlu. ²⁴Taamna pisigiplugu, Agaayyutim pilikai

(Rom 1.23)

iňuich killiqisuľhatnun. Ilijich killuqsaqtaurut malikľugich pigiitchuat kipiňniugutitij aasriň atugağıplugich timigikkatiň kanjunaqtuakun avatmun. ²⁵ Simmiňiutigaat Agaayyutim ilumutuuľha sagluuqtuamun suli putqatağvigliplugich savautiplugillü sut iňuich iňiqtajich. Aglaan putqatağviningiňgaat savautilugu Agaayyun iňiqliraq supayaanik, taamna Agaayyun quyagiraksraǵalaqtıň qajavak. Taatnatuq. ²⁶ Taatnaqľugich Agaayyutim iňuich pilitkai kanjunaqtuakun kimmataatnun. Ağnat simmiňiutiplugu ilaqtigiliq sayuňaǵılmun atugağıplugich timit-ıň atlanun ağnanun. ²⁷ Taatnatun ajetit nutqautiplugu ilaqtıqalaqıň ağnamik aglaan piqaǵınuňıqsut atlanik ajetinik. Ajetit kanjunaqtuakun sayuňaqtiniktut atlanik ajetinik, aasriň timigikkägmiktigun akuqtuipliňıqsut nalaullugu anasrıňjuqsautmik tamarrumuuna nalaun-ıajtchuakun savaaǵmiktigun. ²⁸ Iňuich pigisrunǵıqmatruj ilumutun iljitchuksrıliksraq Agaayyutmik, Agaayyutim pilitkai qaayuǵnaqtuamun isrummatmun. Taatnaqhutiň pigiiliqisruktut atuqtaksraǵingisägmiknik. ²⁹ Imaukkaqsiňıqsut qanusripayaamik nalaunıajtchuamik, pigiiliqi-lıigmiglu, kaviuǵutiliigmiglu suli uumiksrıliigmiglu, piqaǵuǵılgıigmiglu, iňuaqtuǵılgıigmiglu, ajuyaǵılgıigmiglu, sagluuqtuǵılgıigmiglu, suli isrumma-tinikhutiň pigiitchuakun avatmun. ³⁰ Saǵırrutiniıqsut nipliaplutıň pigiitchuanik atlaticun, uumigiliutiplugu Agaayyun, arguańaplutıň, kamanaǵasrugiplutıň suli uqavıkhutiň ijmiktigun, pakikhutiň savaa-qańıksraǵmiktigun pigiitchuamik, tupiksrıňǵıqhutiň ajanuyaqaamiknik, ³¹ kańıqsiľgıtılıtutıň, tunıqsimatlaitlıtutıň, iňuaqqutriňǵıqhutiň unniň naglikssrıňǵıqhutiň atlanik iňuňnik. ³² Agaayyutim nipliutiginiňaa taat-natchich iňuich tuquruksrauniplugich. Iňuich taamna ilisimagaluaǵaat aglaan sivutmuutinigaat pigiiliqiliq, sulipsuuq ańignıqsut nalaunniplu-glich tamatkua pigiiliqiruat taatnatchisigun.

Agaayyutim Atanniqsuiňha

2 ¹Tavrali ilvich, kisuugaluaǵuvich, patchisiksraitchutin, atan- niqsuqtaruatiin. Taatnamik atanniqsuqapkich atlät iňuich tuqqutaksraǵuqtutin ilipnik, takku killiqipmiutin taipkunatitun. ²Agaayyutim atanniǵňiaǵai iluqajich killiqiruat, aasriň ilisimagikput Agaayyutim atanniutaan nalaunıajtchuamik. Isrumavisi annakkisiňıplu-sri atanniutaaniň Agaayyutim? ³Patchisigiraǵigisri killuliqiruat savaaqaǵaluaǵıjapsi nalaunıajtchuamik. Isrumavisi annakkisiňıplu-sri atanniutaaniň Agaayyutim? ⁴Agaayyutim iňuaqqutikkaǵasri suli anuqsrutiplusri, ilań taqqigaluaǵaasri simmiquplugu iňuunıaǵı- si aglaan suksraǵingıtchiksi uuktıǵnaǵumiňaıtchuuaq iňuaqqutriňha. Kanjiqsiňǵitpalukkiksi, Agaayyutim iňuaqqutigaasri simmiquplugich uummataǵikkasri suli mumiquplusri iňuunıaǵılapsitniň. ⁵Aglaan uumma-tisi siqquqtut iyagaqtun suli tiggajarusri mumigunǵıtlusri. Taatnaqapsi

anasriñjuqsausriaksraqsi aglilaágiksi taivrumani uvlumi Agaayyutim sagviqpagu qinnautni suli atanniqsugniaqpagich iñupayaat nalaunjaágigmigun. ⁶Agaayyutim akılıgisigaa iñupayaaq savaańjigun iñuunialhani. ⁷Ilańjich iñuich savaaqaqtuat nakuuruaniq anuqsrulikun piññaguktut kamanautaanik kamakkutmiglu suli tuquyumińaiágigmik. Agaayyutim qaitchigisigai isruitchuamik iñuuliágigmik. ⁸Aglaan atlat iñuich ijmi-guaqtut ayaklugu maliǵutchińiksraqtiń ilumutuuruamik. Taatnaqamij malikkaat nalaunjaıtchuaq, aasriiń Agaayyutim anasriñjuqsaǵisigai qinnautmigun. ⁹Ilaan sakiqniuqtitkisigai nagliksaaqtillugich pigiiliqiruat, Jew-ŋunjajaisa Jew-ŋungíńjaisalu. ¹⁰Aglaan Agaayyutim qaitchigisigai kamanautmiglu, kamakkutmiglu suli qıñuińnamik tamatkua savaaqaqtuat nakuuruamik, Jew-ŋuruuanun sivulliulugu Jew-ŋungítchuanunlu. ¹¹Uvvatakku Agaayyutim atanniqsugisigai iñuich atisrilugich.

¹²Iñuich maliǵutaksraqaqtuat Agaayyutim qaisańjanik Moses-mun suli iñuich taavrumiňa maliǵutaksraqangítchuat iluqatiń atirut killuqsaqamij. Tamatkua maliǵutaksraqangítchuat killiqirauplutiń piyaqquǵniaqtut. Taatnatuntuuq, tamatkua maliǵutaksraqaqtuat killiqirauplutiń atan-niqliksuńkauniaqtut taavrumuuna maliǵutaksrakun. ¹³Agaayyutim iñuich nalaunjasripchangánǵitchai tusraakamitruq maliǵutaksraq tupigaluaǵnagu. Agaayyutim nalaunjasripchaǵaǵigai ijmińi kisiańik tupiksripmata maliǵutaksram nipliutaanik. ¹⁴Jew-ŋungítchuat piqangítchuat Agaayyutim maliǵutaksraińik tupigipmatruq tillisaa maliǵutaksram nalupqinaiyaǵaa maliǵutaksraqalhat isrummatmikni. Taamna ilumutuuruq maliǵutaksraqangítchaluaqhutiń aglausimaruamik. ¹⁵Qıñiqtitaqipmigaat kanjiqsisilaaqtiń maliǵutaksram tillisaanik ilitchugipkairuamik qauǵrimmaǵiutillaǵamikni nalaunjaruamik nalaunjaıtchuamiglu. Ilaatni isrummataata patchitchiǵaǵigaich suli ilaaatni ilisimaraqtut patchisaungińiplutiń. ¹⁶Iluqatiń nalunaqtuanjich iñuich sagvikkauniaqtut taivrumani uvlumi Agaayyutim atanniqsuaqsik-pagich iñupayaat Christ Jesus-kun. Taapkua ilagigaich tusraayugallautam quliaqtuaǵikkaǵma.

Jew-ŋuruatlu Maliǵutaksraqı

¹⁷Qanuǵmi ilvich? Ilvich Jew-ŋuniraqtutin, tunjaplutin maliǵutaksramun Moses-ŋum aglagikkaja suli uqavikhutin qaninniplutin Agaayyutmi ¹⁸suli ilisimaniplugu Agaayyutim pisułha suli ilitchugi-niplugu nakuuniqsrauruaq takku ilisaqsimaplutin maliǵutaksramik. ¹⁹Nalupqisungipiaqtusri sivulliqliksrauniplusri qıñitlaıtchuani suli qaumaksrauniplusri tamatkunani ittuani taágmi. ²⁰Isrumaraqtutin alǵaqsrulhińauplugich kinnajaruat iñuich suli ilisautilugich tamatkua naluruat. Taatnaqhusri, piqaqapsi maliǵutaksramik, isrumaraqtusri

ılısimaniplugu supayaaq suli piqağıniplusri iluqaanik ilumutuuramik. ²¹ Ilisautriraqtusri atlanik iñuñnik. Suvaatami ilisautriñgitpisi ilipsitñik? Uqautirağıgisi atlat tigliktuqungitlughich. Suvaatami tigligaqpisi? ²² Niplığaqtusri atlat sayuñatqungitlughich, aglaan ilipsi atugaqpisi taatnatun? Ilipsi uumiksriplusri aanganik, aglaan tigligaqpisi agaayyuvijitñiñ? ²³ Uqavikkaluqaqtusri piqağıniplusri Agaayyutim maliğutaksrajanik, aglaan kamagitlaitchiksi Agaayyun navikapsiuñ maliğutaksraja. ²⁴ Aglausimaruq Agaayyutim makpiğaañiñ itna, "Jew-ñungitchuat uqamaqluutigigaat Agaayyutim atqa pisigiplusri Jew-ñjuruasri."

²⁵ Jew-ñjuruani nalunaitmiutchiqsimalpsi ikayuutigigaasri tupigigupsiuñ Agaayyutim maliğutaksraja. Aglaan tupigingitchupsiuñ Agaayyutim maliğutaksraja atrijurusrı Jew-ñungitchuatun, iñuktitun nalunaitmiutchiqsimaltchuatitun. ²⁶ Jew-ñungitchuat nalunaitmiutchiqsimaltchuat atuigumij malığutaksram atuqukkajanik atrijurut iñuktitun nalunaitmiutchiqsimalruatitun. ²⁷ Taatnamik iñuich nalunaitmiutchiqsimalaat timimiktigun aglaan tupiksiruat maliğutaksramik patchisiquiniağaasri killiqirauniplusri nalunaitmiutchiqsimalruani. Ilipsi Jew-ñjuruani piqagaluaqtusri aglausimaruamik maliğutaksramik aglaan navguğagañaasri. ²⁸ Iñuk Jew-ñungitchuhq pisigiplugu nalunaitmiutaqala timimigun. Iñuk animakami Jew-ñupluni suli malihiñaqami Jew-ñjuruat pilğusriñitñik ilagitlaitchaa Agaayyutim iñuksraqtaağmiñun. ²⁹ Aglaan iñuk Jew-ñupiaqtuq kamaksritlaturuaq Agaayyutmik ataramik. Jew-ñupiaqtuaq iñuuruq nalaunjaaruakun sivugaani Agaayyutim. Taatnasriq iñuk nalunaitmiutaqäniqsuq uummattimiñi savaağikkajanagun Iqpitchuam Irrutchim. Aglausimaruaq maliğutaksraq savalguitchuhq taatnatchimik. Taatnasriq iñuk quyyasriusriaqağisiruq Agaayyutmiñ, iñungiñaaniñ.

3 ¹Jew-ñjuruatmi piqağınpat sumik atlat iñuich piginışajatnik? ²Aa, Jew-ñjuruat atqunaq piqaqtut. Sivulliğmi, Agaayyutim qaitchinigai Jew-ñjuruat uqağıñmiñik Moses-kun. ³İlumutuuruq ilanjich Jew-ñjuruat tuniqsimanğılıhat Agaayyutmun. Jew-ñjuruat tuniqsimalıhata nutqaqtikisivaun Agaayyutim tuniqsimalıha? ⁴Qaqaa! Agaayyun sagluyumiňaitchuq iñupayaat ukpiq-nangitchaluaqtitlughich. Aglausimaruq Agaayyutim Makpiğaañani,

"Agaayyuun, nalaunjasuurutinli uqağıkkapkun.

Akimayumuutinli iñuichunniiñ uqağaluaqmata
nalaunjañiñiplutin."

Psalm 51:4

⁵İlanjich iñuich killukun uqağıurut itna, Uvagut killuqsağupta qıñiq-tinniağivut iñuich Agaayyutim nalaunjałhanik, uqaqhutıq killiqiruni nakuuniplugu. Tarrasuli, uqaqınıaqpisiuñ Agaayyun nalaunjanğıññili-

guanasriñjuqsaqamisigut pisigilugich killuqsautisi? ⁶Qanaa! Agaayyun nalaunjaŋgiñniqpan, qanuqhuni atanniqsułhiñauvagich nunam iñui?
⁷Killiqiliğma sagviqpagu Agaayyutim nalaunjaha suli nangaqtillugu, suvaatami atannikauniqpik liilaa uvaña killuliqiruaq? ⁸Taamna ilumutuuniqpan, Killuliqita iñuñun nanğapsaaqulugu Agaayyun. Ilisautringitchuña taatnatchiñik saglunik, aglaan ilaçisa iñuich pasiragiäatigut ilisautriñipluta taatnatchiñik. Agaayyutimli nalaunjaruakun anasriñjuqsaqniägai tamatkua iñuich.

Iluqatiñ Iñuich Nalaunjaruuanitchuaq

⁹Taatnaqhuta uvagut iluatlkpisa Jew-ñungitchuaniñ? Qanaa!
Uqaaniktugut iñupayaat Jew-ñugaluağumiñ Jew-ñungitchaluağumiñ ajanlatiqähat killuqsautmun. ¹⁰Agaayyutim Makpiğaañani aglausimaruq,

- “Iñuitchuq nalaunjaruamik, atautchimikunniñ nunam iñupayaajanı.
- ¹¹ Iñuitchuq atautchimikunniñ kañiqsimaruamik.
- Iñuitchuq pakkiaqqaqtuamik Agaayyutmik.
- ¹² Iluqatiñ tunutkaat Agaayyun,
iluqatiñ tammaqhutiñ killuqsautmi.
Nalliat savaaqanğitchuq nakuuruamik,
autchimikunniñ.

Psalms 14:1-3; 53:1-3; Ecclesiastes 7:20

- ¹³ Iggianich atriqaqqtut ajanmaruanik iluviğnik.
Atuğaat uqatiñ uqaqhutiñ sagluuqtuanik,

Psalm 5:9

- uqałhiñich atriqaqhutiñ nimiğiam tuqunañatun,

Psalm 140:3

- ¹⁴ qaniñich immaukkaqhutiñ uqapılıutinik uqamaqluutinigu,

Psalm 10:7

- ¹⁵ ataramik tuqqutchiłhiñaañuplutij iñuñnik,
- ¹⁶ napmun aullaqamiñ piyaqquiñiaqhutiñ iñuñnik
suli sakiñniuqtitchiplutij.

- ¹⁷ Ilitchugingitchaat qanuq iñuunialiksraqtij qiniñiññakun.

Isaiah 59:7,8

- ¹⁸ Piitchuq taluqsriliğmik Agaayyutmik iluqanjitñi.”

Psalm 36:1

¹⁹Pakmapak ilisimagivut una, Agaayyutim maliğutaksraja qaisaşa Moses-mun ajanlatchiruq iñuñnik aatchuuusriaqaqtuanik taavrumi-ña maliğutaksramik. Tarra kiñapayaaq patchisiksraqağumiñaitchuq tupigingiliğmigun maliğutaksramik, ilipsiunniñ. Aa, Agaayyutim pat-chisiqtigisigaa iñupayaaq nunami atanniğlugu. ²⁰Taatnamik kiñaunniñ nalaunjasriyumiñaitchuq Agaayyutmi maliğutchiłhiñaliğmigun maliğu-

taksram atuqukkajanik, atakkii maliğutaksram qiniqtihinagaǵigaatigut qanutun killuqsaqtilaaptiknik.

Qanuq Agaayyutmun İnuich Nalaunjasripchałhat

²¹ Aglaan pakma Agaayyutim sagviǵnígaa qanuq iñuich nalaunjasripqaqtilaaja iñimińi, piqutiginjaıǵlugu maliğutaksraq. Agaayyutim uqautigigaa iñilǵaanimma aglausimaruakun maliğutaksrakun suli sivuniksriqiritigun. ²² Agaayyutim iñuich nalaunjasripkaǵnígai iñimińi ukpiqsriłhatigun Jesus Christ-mik. Taamna ilumutuuruq iluqaitńi tunjaviqaqtuanı Jesus Christ-mik kisianik. Iluqatińi iñuich atirut: ²³ atakkii iñupayaat killuqsaǵníqsut, aasriiń ayuqługu Agaayyutim kamanautaa. ²⁴ Aglaan Agaayyutim iñuich nalaunjasripchaǵagai iñimińi iłuaqqutriłygmigun aatchuutaplugu. Nalaunjasripchaǵai Jesus Christ-kun tasuqamigich killuqsautmiń. ²⁵ Tarra Agaayyutim qaitchaa iğnińi tuqqutquplugu aasriiń maqipkaqługu auja akiliqsaqługich killuqsautipayaanich iluqaisa ukpiqsırıruat. Taamna pińigaa qiniqtitchukługu nalaunjaruałlı natqigutriłygmigun killuqsautipayaanik, taputiplugich killuqsautiňitńik iñuich iñuuruat iñilǵaan Christ tuqujaińjaan. Agaayyutim anuqsrupluni anasrıńjuqsangıtchay pisigiplugich killuqsautiňich. ²⁶ Taavrumuuna Agaayyutim sagviǵnígaa pakmapak nalaunjatilaani suli nalaunjasripchaisilaani iñupayaanik ukpiqsırıruanik Jesus-mik.

²⁷ Taatniinniqman, uqavigaǵutiksraipqatqut. Suvaata? Takku nalaunjasriyumińaitchugut Agaayyutmi tupigiguptigu maliğutaksraja, aglaan nalaunjasriraqtugut ilaani ukpiǵiguptigu Christ. Ukpiqsriłhum nutqaqtitkaa iluqaan uqavilıq. ²⁸ Takku ilisimarugut iñuk nalaunjasripchakkautalaajanik Agaayyutmi ukpiqsriłkun Jesus Christ-mun, maliğutchilıqmiǵiguunǵitchuaq maliğutaksramik. ²⁹ Uvva Agaayyun Jew-ŋuruuat kisimiń Agaayyutigivatruń? Agaayyutigingtivatruń Jew-ŋungitchuat? Ilumun ilaa Agaayyutigipmigaat Jew-ŋungit-chuat. ³⁰ Agaayyutıqalhińaqtuq atautchimik. Agaayyutim iñupayaat nalaunjasripkaǵisigai ilaani pisigelugu ukpiqsriłhat, Jew-ŋuruuat nalunaitmiutchipletiń suli Jew-ŋungitchuat nalunaitmiutchińgitletiń. ³¹ Uvvami suksraunǵińiaqpisigu maliğutaksraja Agaayyutim malikkaptigu ukpiqsriłikuǵıa? Qańaa! Ukpiqsriłhum ilumun atuumapkaqtągaa maliğutaksram atuqukkajna.

Abraham-ŋum Atrikusrautaułha

4 ¹ Abraham, sivulliuruaq Jew-ŋuruapayaanun, urrakusrautigi-lakput iñujmun ukpiqsriłygmigun nalaunjasripkakkauruamun Agaayyutmi. ² Nalaunjasripkaǵnígumi Agaayyutmi savaaǵmigun tarra uqavigaǵutiksraqaǵayaqtuq, aglaan uqavitlaıtchuq sivuǵaa-

ni Agaayyutim. ³Agaayyutim makpiqaañi aglausimaruq, “Abraham ukpiqsiruq Agaayyutmik aasrii Agaayyutim akuqtugaa piqtigiplugu ukpiqsriha nalaunjasripkakkapluni.” ⁴Iñuk savakami akiiliusiaqagaqtuq. Akiiliusianja aatchuutaungitchuq aglaan akilikkauraqtuq savaagmigun. ⁵Iñuk nalaunjasritlaitchuq Agaayyutmik savaallautagmigun, aglaan iñuk ukpiqsrigumi Agaayyutmik nalaunjasripkairuamik agaayyutailaamik ijmiñi. Agaayyutim akuqtugagigaa taavruma ukpiqsriha aasrii nalaunjasripkaqlugu. ⁶David-ŋum uqautigipmiñigaa iñuk ilumun quvianamiuniplugu Agaayyutim nalaunjasripkaqmagu savaallautaġmiguungitchuaq. Itnaġniqsuq,

⁷“Quvianamiurut tamatkua
nalaunjairrutinjich Agaayyutim natqigutipmagich
suli killuqsañitjich matupmagich.

⁸Quvianamiuruq iñuk
atanġum isrummatigingisaña killuutiqaġlugu.”

Psalm 32:1,2

⁹Taamna quvianamiuļiq itpa kisiitňun tamatkunuja nalunaitmiutchiq-simaranun? Naagga! Itmiuq tamatkunuja nalunaitmiutchiqsimaiłaanun. Uqautigianikkikput Abraham-mun ukpiqsriñiplugu Agaayyutmik, aasriiñ piqtigiplugu ukpiqsriha Agaayyutim akuqtugniplugu nalaunjasripkakkapluni. ¹⁰Agaayyutim akuqtugniqpañ Abraham sivuagun naaga aquagun nalunaitmiutchiħan? Agaayyutim akuqtugniğaa Abraham sivuagun nalunaitmiutchikkauñajienjaan timimiñi. ¹¹Abraham nalunaitmiutchikkauñisq aquvatigun. Nalunaitmiutchiħha iļtchuqqutauniqsuq Agaayyutmun nalaunjasripkakkauñaniktilaaja pisigiplugu ukpiqsriha. Taatnaqługu Abraham aapagigaat iluqatiż iñuich ukpiqsiruāt nalunaitmiutaiñjaġmij suli akuqtukkauruāt nalaunjasripkakkaplutiż Agaayyutmi. ¹²Abraham aapagipmigaat tamatkua nalunaitmiutchiq-simaruāt. Iluqaqmij nalunaitmiutchiqsimaruāt timihiñamiktigun kiñuviaġingitchai Abraham-ŋum, aglaan kisiisa tamatkua ilaan kiñuviaġigai tunjaruāt Agaayyutmik atriplugu aapagikkavut Abraham nalunaitmiutchiġaluaqani.

Agaayyutim Akiqsruutaa Akuqtukkauruq Ukpiqsriħikun

¹³Abraham kiñuviaġikkanilu akuqtuirut akiqsruutmk paitchaktaaq-tilaaksrajanik nunamik. Aglaan akuqtungitchaa taamna akiqsruun pisigiplugu tupiksriħi maligutaksrajanik Moses-ŋum aglaaġikkajanik, aglaan akuqtugaa akiqsruun Agaayyutim nalaunjasripchaqmagu pisigiplugu ukpiqsriħi. ¹⁴Uvvaami iñuich akuqtuitlaniqpata Agaayyutim akiqsruutaanik maliguäligmiktigun atuqukkajat maligutaksram, tarra ukpiqsriħi suutnaunayaiñniqsuq aasriiñ Agaayyutim akiqsruutaa

suutnaungilluni. 15 Maligutaksram itqaqtitkaa Agaayyutim anasriñjuq-sagūutilaaŋa iñuŋnik tupiksritlaitchuanik maligutaksrapayaamik. Takkū iñuich maligutaksraitñamiŋ tupiksriñgirrutiksramik piitchut.

¹⁶ Taatnaqhutin iñuichakuqtuqagaqta Agaayyutim akiqsruutaa ukpi-
gütiqaqamiñ, aasriiñ taamna akiqsruun ilaan aatchuutigiga akiilluni
iñuaqqutriłigmigun. Agaayyutim akiqsruutaa akiitñami, iluqağmiñ
qitungaqikkarajt Abraham-ñumakuqtułhiñaugaat. Akiqsruun taam-
na ingiññiqsuq kisiitñun Jew-ñuruanun maligaqtuat maligutaksramik.
Itmiuq atlapayaanun ukpiğıtiqaqtuanun Abraham-tun. Ilaa aapagigik-
put. ¹⁷ Aglaksimalhatun Agaayyutim Makpigaanjanı, "Aapaqutqitkikpiñ
iñugiaktuanun iñuñun." Abraham ukpiğıgaa Agaayyun iñuupchait-
laruaq tuqujaruanik suli taiyuiruaq sunik inǵitchuanik ilipkaqlugich.
¹⁸ Abraham ukpiqsiruq niğıuqaqahuni niğıunaǵumińaitchaluanjjaan
aapagiliutinayaǵnilugu iñugiaktuanun iñuñun, takku nipliusria-
qaqahuni, "Kiñuviatin iñugiaksigisirut." ¹⁹ Abraham-ñumukpiqsriłha
Agaayyutmik sayaıqsingiññiqsuq isrumagaluańjaǵmi timini tuquniplugu,
takku tallimakipiąguyaśripluni aasriisuli aǵnaat Sarah qitungitlaitlı-
ni. ²⁰ Ukpıqsrıłhan unińgiñnígaa. Ilaan arguaqtunǵiñnígaa Agaayyutim
akiqsruutaa. Ukpıqsrıłha sayaktusrılaǵniqsuq, aasriiñnanǵaqlugu
Agaayyun. ²¹ Nalupqigingillapiągñaǵaa Agaayyutmun atuumapkaǵniaq-
tilaańja akiqsruusriaǵikkani. ²² Taatnaqhuni Agaayyutimakuqtuqniǵaa
Abraham nalaunjasripkakkauplugu iñmińi pisigiplugu ukpiqsriłha.
²³ Aglaan tamatkua uqałhich Agaayyutim Makpigaanjanı Abraham
nalaunjasripkakkauplugu ukpiqsrıłhagun aglakkaunǵiññiqsut kisia-
nik piqutigiplugu Abraham. ²⁴ Tamatkua uqałhich aglakkaupmińniqsut
uvaptiknun. Agaayyutimakuqtuqmigaatigut nalaunjasripkakkauplu-
ta ukpiqsrıłiptigun. Ukpığıgikput Agaayyun anipkairuaq Jesus-mik
Atannaptiknik tuqulıgmińiń. ²⁵ Jesus tuqukami aklıǵniǵai navguiłiqput a-
sriiñ anipkakkaukamituqulıgmiń nalaunjasripkaǵniǵaatiqut Agaayyutmi.

Qiñuigutikkauļiq Agaayyutmi

5 ¹Taatnamik nalaunjasripkakkaupluta Agaayyutmi ukpiqsriłiptigun qiniugitikkaurugut Agaayyutmun atannaptigun Jesus Christ. ²Ilaan aymagnigaa utlautiılıksraqput Agaayyutmun aasriiñ pakma ilitchuqsriłuta iłuqqutaanik. Quviasrukhuta quyagikput Agaayyun ilaliutiılıksraqput kamanautaani ilaatenigun. ³Uvvasuliuna, quviasruutigipmigikput sakiq-niuliptigun, ilisimaplugu sakiqnigutit anuqsrusripkaqhuta. ⁴Anuqsruliq tikiutriruq Agaayyutim iłuaksriłhanik, aasriiñ laan iłuagigumisigut niğiugaqaqtugut. ⁵Aasriiñ niğiukkam qapiqtaqtinniangítchaatigut, takku Agaayyutim aatchuǵaatigut Ippitchuaq Irrutchimik, aasriiñ taavrumuuna qiniqtitkaatigut qanutun piqpagillapiaqtilaaptiknik.

⁶Uvaptiknik ikayugumiňaipiaqtitluta piviksraq nalautitman Christ tuqqutigai agaayyutailaani. ⁷Nallipsaunniň tuqqutisujniangitchaa anniqsuqsaqlugu atla iňuk. Ilaatnisamma iňuum tuqqutinayaǵa-luaqpalukkaa nakuuruaq iňuk, ⁸aglaan Christ tuqqutigaatigut killuliqiraupkaqhuta. Taavrumuuna Agaayyutim qiniqtitkaa piqpaksrilla-piałlı uvaptiknik. ⁹Nalaunjasripkakkaurugut Agaayyutmi augikkajagun Christ-ňum tuqqutaupman. Taatnaqhuta nalupqisunǵipiaqtugut Christ-mun annautiniaqtillaaptiknik Agaayyutim qinnautaaniň uvlumi atanniǵviym. ¹⁰Uumigiraupkaqhuta Agaayyutmi ilaan qiniugitigaatigut iňmiňi tuqqutauhagun iňniǵmi. Pakma Agaayyutim ilauraagiliutip-matigut nalupqinaitchuamik annautigisigaatigut iňniǵmi iňuułhagun. ¹¹Uvasuliuna, pakma quviasruutigillapiąıkput Agaayyun atannaptigun Jesus Christ qiniugutraruakun uvaptiknik Agaayyutmun.

Adam-lu Christ-lu

¹²Killuqsaun tikiumaniqsuq iňupayaanun takku iňuqqaaq Adam killuq-saqtuq suli pisigiplugu killuqsautaa tuqulıq tikiumapmipłuni iňupayaanun. Iluqatiň iňuich tuqruksraǵuńiqsut takku iluqani iňuk killuutiniktuq. ¹³Iňupayaat iňuuruat killuqsaǵuńiqsut Moses-ňum akuqtujiangaańjanunniiň maligutaksramik Agaayyutmiň. Aglaan Agaayyutim iňuich patchisaunińgitchai killuqsautikun takku piqangıtłutijsuli Agaayyutim maligutaksrajanik. ¹⁴Adam tuquniqsuq tupiksrińgıtłuni Agaayyutim tillisanik. Iňupayaaq Adam-miňaglaan Moses-mun tuqruksrauniqsuq. Aglaan tuqruksraurut-tuuq killuqsangitchaluanjaǵmij taatnatun Adam tupiksrińgıtmatun. Adam atriqaǵniqsuq Christ-mik aggıqsuksrauruamik sivuniksrami. [Aglaan Adam tuqulıgmik pipkaipman Christ iňuqliqaqtitchiruq.] ¹⁵Aglaan Agaayyutim akiilaaq aatchuutaa atriqanǵitchuq Adam navguiłhatun. Iluqatiň iňuich tuqu-rut pisigiplugu atautchim iňuum navguiłhagun. Aglaan Agaayyutim akiilaaq aatchuutaa iňuaqqutaagun atautchim iňuum Jesus Christ-ňum kamanatluk-tuańjuruq [navguiłhaniň iňuum Adam]. ¹⁶Agaayyutim akiilaaq aatchuutaa atlauruq atautchim iňuum killuqsautaanıň. Takku aquagun atautchim killuqsautaan tikiumaruq atanniqsuiłiq iluqaitňun tuqqutaksraǵuńipługich. Aglaan aquatigun kisińńaitchuat killuqsautit tikiumaruq Agaayyutim akiilaaq aatchuutaa iluqaitňun nalaunjasipkaǵniplugich. ¹⁷Atausriq iňuk killuqsaǵuńiqsuh aasriiň piqutigiplugu ilaan navguiłha tuqulıq umialiktun ajalatchiaqsiruq iluqaitník iňuynik. Aglaan qanutun kamanatluktigiva savaaqałha atautchim iňuum Jesus Christ! Iluqatiň iňuich Agaayyutim nalaunjasripkakkajı iňmiňi kamanaqtuakun iňuaqqutriłigmigun ajalatchi-gisirut umialiktun iňuuniaǵmikni uumuuna Jesus Christ.

¹⁸Tarraami, piqutigiplugu atautchim iňuum navguiłha Agaayyutim tuqqutaksraǵuńigai iňupayaat. Taatnatuntuq piqutigiplugu atautchim

iñuum nalaunjaruam savaaŋa Agaayyutim qaiññiigaik natqigutriğılılu killuqsautinik iñuulıgılu iñupayaanun [ukpiqsiruanun]. ¹⁹ Atausıq iñuk tupiksrıñgitluni Agaayyutmik, taatnaqhutıj iñupayaat killuliqiriğutut. Aglaan atautchim iñuum tupigiplugu Agaayyun, taatnaqhutıj iñupayaat nalaunjasripkakkaugisirut.

²⁰ Agaayyutim qaitchiñigaa maligutaksraja Moses-kun. Taavrumuuna iñuich ilitchugırağıgaat qanutun killuqsautilaqtıj navguiğigmiktigun Agaayyutim maligutaksraja. Aglaan killuqsau iñugiaksitmukman Agaayyutim iłuaqqutaa iñugiaksitmrtluktuq. ²¹ Tarrali killuqsau aja-latchipluni tuqulıkun, aglaan Agaayyutim iłuaqqutaa ayalatchiruq nalaunjaruałikun tikiutiluta iñuulıgmun Jesus Christ-kun atannaptigun.

Tuqujaruaq Killuqsautmun Aglaan Iñuopluni Christ-kun

6 ¹ Taamna taatniitman, killuliqituiñaqtuksrauvisa qiniqtichağlugu qanutun Agaayyun iłuaqqutriğıqaqtılaanja? ² Qaqaa! Ukpıqsrigupta Christ-mik tuqujarugut killuğmun. Qanuğuta iñuuniaqtuiñağisiñiqpisa killukun? ³ Puuyuğniqpisi, iluçapta paptaakkaukapta Christ Jesus-ınum atqagun piqasriutirugut ilaan tuqułhanun. ⁴ Taatnaqhuta paptaakkaukapta ilüviqataurugut Christ-mi aasrii piqasriutipluta tuqułhanun. Aasriiñ Christ-tun aqipkakkaruatun tuqujaruaniñ kamanautiqaqhuni sañnjagun Aapauruam, uvaguttuuq akuqturugut nutauruamik iñuulıgmik iñuuuruksraupluta taavrumuuna.

⁵ Takku piqasriutipluta Christ-ınum tuqułhanun paptaakkaukapta, taatnatun piqasriutigisipmiugut aqipkakkaułhani iñuuniağuta. ⁶ İlisimagikput una, Christ kikiaktuutrikkaupman iñuulığruaqput kikiaktuutrauqataurut ilaani, sañjia killuqsautim piyaqqupplugu, savaktaağruutqungeğitura kiluğmun. ⁷ Kiñapayaaq tuquruaq ayalatingığuuruq killuqsautmun.

⁸ Ukpıgigikput tuquqataukapta Christ-mi iñuuqataugisiñipluta ilaani. ⁹ İlisimagikput Christ aqipkakkauruaq tuqujaruaniñ tuqqutqikkumiňaipialha. Tuqułhum ayalatlaığnígaa. ¹⁰ Christ tuqukami tuquniqsuq atausıgmaqhuni akiılısukługu sañjia killuqsautim. Pakma iñuuruq, iñuutuiñaqhuni Agaayyutmun. ¹¹ Ilipsiliásriiñ isrummatigiruksraurusri ilipsitñik tuqujaruaturut iłiļusri sañjianun killuqsautim aasriiñ iñuulusri Agaayyutmun uumuuna Christ Jesus-kun.

¹² Taatnağusri killuqsautmun ayalatitnagich timigikkasi maani nunami. Ayalatitnagu pisugruałipsitñun. ¹³ Atusruyaq nagich sullińgi timigik-kapsi savaktillugich nalaunjaıtchuamik. Aglaan qaitchisitchi ilipsitñik Agaayyutmun iñuktitun aqipkakkauruatun tuqujaruaniñ suli pakma iñuuruaturun Christ-mi. Ayalatitchigij sullińgi timipsi Agaayyutmun, aasriiñ atugumausri nalaunjaruałik. ¹⁴ Killuqsautim ayalatlaığnígaasri takku iñunqitchusri tupiksrıñipsigun maligutaksramik aglaan iñuurusri Agaayyutim iłuaqqutaagun.

Savaktaağruuļha Nalaunjiangaruaļigmun

¹⁵ Qanuğisiňiqpisa? Pakma iňuuŋgiqsugut tupiksriļiptigun maliğutaksranik Moses-ňum qaisaŋjanik aglaan iňuurugut iňuaqqu-taagun Agaayyutim. Taamna pisigiplugu killuqsauraaqtuksrauvisa? Qaŋaa! Killuqsaqtuksrauyumiňaitchugut. ¹⁶ İlumuń ilisimagiksi una, qaitňapsi ilipsitňik kisumun savaktaağruguqtusri taavrumuńa. Tupigiraksraqağigiksi taamna iňuk suli ataniğigiksi. Tupiksriļipsi killuqsaqtumik tuqupkağısigaasri. Aglaan tupigikapsiuń Agaayyun ilań nalaunjiangasripchaağigäasri iňmińi. ¹⁷ Qaaŋıqsuami savaktaağrugik-kaňasri killuqsaqtumik, killuğmik aŋalatiqaqhusri. Aglaan quyanaqtuq Agaayyun, pillapiaqhusri tupigigisri ilisauktturuat ilipsitňun. ¹⁸ Aasriiň annaktitaujanikhusrı killuqsaqtumik savaktaağruguqtusri pakma nalaunjiangaruaļigmun. ¹⁹ Uqautigigiga savaktaağruuļiq uqałığnik kaňiqsiňaqtuaniк takku kaňiqsimmağıksitquplusri. Qaarjıqsuami qaisimapmatun ilipsitňik savaktaağrugipkaqhusri killuqsaqtumun suli killuliqiļigmun, taatnatantuq pakma qaitchuksraurusri ilipsitňik savaktaağrugipka-ğusri iňuuniaļigmun nalaunjiangaruaļikun iluqnauqhusri Agaayyutmun. ²⁰ Qaaŋıqsuami savaktaağruuňjapsi killuqsaqtumun iňuuniatlaitchusri nalaunjiangaruaļikun. ²¹ Savaaqaqqtusri pigiitchuanik aasriiň taatnatchim iňuutchim pakma kanjugalikkapsi anniqsungitchaasri aglaan tikiutri-raqtuq tuqulığmik. ²² Aglaan pakma annaktitaujaniktusri killuqsaqtumik savaktaağrulütiplusri Agaayyutmun. Iluqnauqhusri ilańun savaaqatlásirusri akuqtuiyunaqtuamik Agaayyutmun aasriili Agaayyutim akiiliňňiağaasri isruitchuamik iňuulığmik. ²³ Kiňa killuqsaqtuaq akuqtui-ruq killuqsaqtumik akiiliutaanik—tuqulığmik. Aglaan Agaayyutim akiiliňaag aatchuutigigaa isruitchuaq iňuuļiq tamatkunuńa atausriňjuqatauruuanun Christ Jesus-mun atannaptiknuń.

Atrikusraun İlaqatniļikun

7 ¹ Aniqatiut, iluqasri kaňiqsimmagiksi maliğutaksraq Moses-ňum aglaağikkajna. Ilisimapmigiksi maliğutaksramun ajalaļha iňuk iňuusrugaanňaǵımı. ² Uvvaami taamna urriqsruttaupmiq, aǵnaq nayuutigisiruq maliğutaksrakun aŋutmikni iňuuniqtutilaaŋjani. Aglaan aŋutriij tuqukpan ilaqatnitqiňhiňauruq tuvraqługu maliğutaksraq. ³ Aglaan ilaqatnikkumi atlamic aŋutmik uiňi iňuuŋjaan, maliğutaksram nipliutigigaa sayuňaruaŋjuniplugu. Aglaan aŋutriij tuqukpan aǵnaq ilaqatnitqiňhiňauruq. Taatnaqhuni ilaqatnikkumi atlamic aŋutmik uiňi tuquanikpan patchisaitchuq maliğutaksramiń.

⁴ Aniqatiumaań, taatnatun itmiuq ilipsitňun. Christ tuqupman, tuqu-qaṭigiruatuń pigiksi, aasriiň aglausimaruat maliğutaksrat aŋalanğıgaasri.

Pakma pigiliutipkaqtusri atlamuń. Pigiliutigaasri anjtiqksitauruam tuqulıgmiń. Tarraasriiń iňuuruksraurusri Agaayyutmun savautilugu. ⁵Qaańiqsuami iňuusrugańńaptä kańigruaqtakun pisuğruańpta anjalataǵigaa timigikkaqput pisigiplugu maligutaksraq. Tarra savaaqtaqtugut savaktaksraǵıńgisaptiknik maliglugu maligutaksraja Agaayyutim. Suraǵańipayaapta tikiutigaatigut tuqulıgmun. ⁶Pakma patchisaikkaurugut maligutaksramiń, aasriiń tuquńaruatun ilıluta maligutaksramun isiqtaǵipluta qaańiqsuami. Taatnaqhuta pakma savautingitchikput Agaayyun utuqqakun aglausimaruakun maligutaksrakun, aglaan pakma savautiaq-sigikput Ipqitchuakun Irrutchikun iňuuńńaptä nutauruamik iňuulıgmik.

Maligutaksraǵlu Killuqsaunlu

⁷Isrumavaluktusri nipliǵńipluńa killuqsaunlu maligutaksraǵlu atinip-lıgik taapkuak. Taatniıngitchuq. Aglaan maligutaksrakun kańiqsigiga killuqsautim qanuutautilaaja. Nalunayaǵiga kaviugutiliq maligutaksram nipliutigingitpagu nalaunjaińńiplugu itnautauruaq, "Kaviuqnak." ⁸Aasrii killuqsautim pisaasruqsipluni atuqtıkaqsipluńa taavrumiňa tillitmik suli qanusriipayamik nalaunjaıtchuamik. Aglaan maligutaksraitman killuqsaun sańnjiksraıtchuq. ⁹Iňuuniagaraǵaluaqtuami maligutaksraılaakun ilitchuǵigaluaqnagu maligutaksraq. Aglaan maligutaksram ilitchuǵip-kaqmagu tilliń tarakjaaglaan killuqsaun uummatqiaqsiruq. Taatnaqluńa iňuutchikun tuquruja. ¹⁰Tilliń tikiutiriruksraqtuaq iňuulıgmik uvajnun tikiutripiaqtuq tuqulıgmik. ¹¹Killuqsautim kinnipluńa tillisikun tuqup-kaǵaaja iňuutchikun. ¹²Tarra aglausimaruaq maligutaksraq ipqitchuq. Taatnatuntuuq tilliń ipqitchuq nalaunjaapluni nakuupluniń.

¹³Itnautaunipam? Qanusrim nakuuruam tikiutiniqpańa tuqulıgmun? Qańaa! Killuqsautim atuqlugu nakuuruaq [tilliń] tuqupkaǵaaja. Taamna atummırıuq uvajnun qıńiqqupluńa qanusriutilaańjanik killuqsautim. Tilliń qıńiqtitagigaa killuum pigiillapıaqtılaaja.

Anjuyaktuińańıq Killuqsautmik

¹⁴İlisimagikput maligutaksram agaayyutmiqnisauňha, aglaan uvajna animaruńa kańigruaqtqaqluńa. Killuum ajanalataǵigaańa tigutaa-ńupmatun. ¹⁵Kańiqsitlaıtchiga suraǵańıga. Pińgitchitka nakuuruat pisukkatka, aasriiń suraǵaqluńa pigiitchuanik uumigikkamnik. ¹⁶Aasrii atuǵupkich atuǵungısatka uumigiplugich, anjıǵiga maligutaksram nakuutilaańa. ¹⁷Nutauruam iňuutchima pipkaǵıtchı tamatkua uumigikkatka. Aglaan ilitqusrıgruaǵma ilumni pipkaǵaǵigai. ¹⁸İi, ilisimagiga ilitqusrıgruaq ilumni nakuungısilaańa, atakkii kańigruaqtqaqluńa uvamni. Suraǵaǵukkuluńa aglaan suraǵalguıtchiga. ¹⁹Atunǵitchaǵigaa nakuuruaq atuǵukkaǵa aasriiń atuqlugu pigiitchuaq

atuğunğisağa. ²⁰Taatnaqlugu atuğuuniğupkich atuğunğisatka, nutauruam iñuutschima atuqtingitchai tamatkua, aglaan ilitqusriğruam iłumni atuqtitagigaşa tamatkuniňa pigiitchuanik.

²¹Taatnaqlugu iłitchuğigiga taamna iłumutuulıq, suraqaqsaqama nakuuruamik pigiitchuam nayuğagaşa. ²²Uvva uummatimni quvia-sruutigigaluağiga Agaayyutim maliğutaksraja, ²³aglaan qiniğiga atla maliğutaksraq ajalatchiruaq timimnik. Timima maliğutaksrajan arjuvakaa akilliliqługu maliğutaksraq isrummatimni. Taamna atla maliğutaksraq ajalatchiruaq timimnik killuum maliğutaksraigaa, taavrumaasrii ajalatchiruam tigutaağıliutipluja. ²⁴Iluilliugnağınaqpat! Iñukniaq uvajni! Kia annautigisivaşa taavrumakja timimiň tikiutri-ruamiň tuqulıgmun? ²⁵Agaayyutim annautigisigaşa. Quyagiga ilaa anniqsuğluqmaşa uumuuna Jesus Christ atannaptigun! Tarraasriiň isrumamni kamagisukkiga Agaayyutim maliğutaksraja, aglaan ilitqu-sriğruağma tigutaağıpkaşa maliğutaksrajanun killuum.

Ajalatillutin Irrutchikun

8 ¹Tarraami pakma, Agaayyutim tuqqutaksrağutqikkumiňait-chai tamatkua atausrıñjuqatauruat Christ Jesus-mun. ²Takku maliğutaksrajan Irrutchim tikiutriruam iñuulığmik Christ Jesus-kun patchisiağışa maliğutaksramiň tikiutriruamiň killuğmik suli tuqulıgmik. ³Agaayyun savaktuq maliğutaksram savaağilguisajanik. Maliğutaksraq iñuk nalaunjasripchatlaitchaa Agaayyutmi sukununniň, takku killiqiugaqtuajupluni kamagitlaitchaa maliğutaksraq. Agaayyutim tuyuğigaa iğniğikkani nunamun timiqağlugu iñuutquplugu uvaptiktun suli akiłlıutigitquplugu killuqsautmun. Taavrumuunaasriiň Agaayyutim piyaqqutaksrağuniğaa killuqsauń ajalatchiruaq killukun pisułig-ruaptiknik. ⁴Agaayyutim kamaksritlaşripkaǵaatigut nalaunjaplutinj atuqukkajatnik maliğutaksram. Pakma iñuuniaqtugut malingiqliğugu kańıgruaqput aglaan malikługu Irrusriq. ⁵Tamatkua ajalatittuat irrusriğruamun iñuusrurut quyalıňiaqługu irrusriğruaq. Aglaan tamatkua ajalatittuat Ipqitchuamun Irrutchimun iñuusrurut quyalıňiaqługu Ipqitchuaq Irrusriq. ⁶Iñuum isrummataa ajalatmagu irrusriğruajan ittaqtuq tuqulıq, aglaan isrummataa ajalatmagu Ipqitchuam Irrutchim ittaqtuq iñuulıq suli qiniňnäq. ⁷Taamna iłumutuuruq takku iñuum isrummataa ajalatpagu ilitqusriğruajan akitňaqsimsaǵaa Agaayyun. Taamna tupiksrisungitchuq Agaayyutim maliğutaksrajanik; takku tupiksriłguitluni. ⁸Tamatkua iñuich ajalatittuat kańıgruaǵmiknun quyalıguitchaat Agaayyun. ⁹Aglaan ilipsi ajalangıtchaasırı kańıgruaq-tapsi. Ajalatkaasırı Ipqitchuam Irrutchim, iłumun taamna Irrusriaşa Agaayyutim inniqpan ilipsitni. Aglaan kiňa iñuk piqanğıtpań Irrusrianik

Christ-ŋum piginǵitchaa Christ-ŋum. ¹⁰Killuqsautim timigikkasi tuquŋap-kaǵai, aglaan Christ itpan ilipsitňi Ipkitchuam Irrutchim qaitchigaasri iñuuḥigmik takku Christ-ŋum nalaunjasripkaqhusri Agaayyutmi.

¹¹Agaayyutim Ipkitchuaq Irrusria anitqiksitchiruaq Jesus-mik tuquŋarua-niñ iñuukpán ilipsitňi, taavruma Ipkitchuam Irrutchim iñuuuruam ilipsitňi qaitkisipmigaa iñuułiq timipsitňun tuqusraqumaruanun.

¹²Taatnaqhuta aniqatiumaaŋ, ayalatitnata kajigruaqtamun. Iñuuniaqtuksraungitchugut tumigitqukkajagun killuqsautim. ¹³Iñuuniaǵupsi kajigruapsigun tuquniaqtusri. Aglaan Ipkitchuam Irrutchim ikayuqtitchupsi nutqautiltasrılıgu killiqiliqsi tarra iñuu-niaqtusri. ¹⁴İlilaǵıllıpiagai Agaayyutim tamatkua sivulliuqtittuat Ipkitchuamun Irrutchimun. ¹⁵Ipkitchuam Irrutchim akuqtukkaqput irrusriǵingitchaa tigutaqsiułhum iqsılıhumlu. Ipkitchuam Irrutchim pigikkapta iłılıgaǵıliutipchaǵaatigut Agaayyutmun. Taavrumuuna Ipkitchuakun Irrutchikun niplitłasrirugut, “Abba, Aapaan.” ¹⁶Taavruma Ipkitchuam Irrutchim ilitchuıpkaǵaatigut nalupqinaiqļugu Agaayyutmun iłılıgaǵıtillaaptiknik. ¹⁷Agaayyutim iłılıgaǵınıqpati-gut tarra akuqtuigisirugut ikayuusrianik piksrırrutaiňik uvaptiknun. Akuqtuigisirugut tamatkuniňa Agaayyutmiň piqatigilugu Christ. Aglaan nagliksaaqtuksaurugut atrılıgu Christ nagliksaałha. Taatnaqqaaǵuta piňnaktaaqaqasirugut kamanautmik atrılıgu Christ.

Sivunnaptikni Ittuaq Kamanaun

¹⁸Uvva pakma nagliksaaqsiurugut. Aglaan nagliksaalıqput pakma atriqaǵumiňaitchuq ilaan kamanautaanun sagviğniakkajanun uvaptik-nun. ¹⁹Iluqani Agaayyutim iñiqtaja utaqqitłailłapıaǵataqtuq Agaayyutim sagviłiksrajanik kisut qitunǵaǵıpiqaqtılaanjitňik. ²⁰Suapayaaq Agaayyutim iñiqtaja piungıqsaǵumaruq, pisułigingısaǵmigun aglaan Agaayyutim sivunniutaagun. Aglaansuli niğıugaq ittuq: ²¹Iluqani Agaayyutim iñiqtaja ayalangıǵníagaa piungıqıtschırıǵaqtuam, aglaan piqatauyumiňaqsılıgu kamanaqtuamun patchisaiłıgmun piqatigilugich Agaayyutim iłılıgańji. ²²İlisimagikput iluqaisa qanusripayaat Agaayyutim iñiqtajıň utaqqılıhat uvuŋanunaglaan iłuillıuǵaluaŋıaǵmıň, atriplu-gu aǵnaq aulliyautikmatun. ²³Kisimiňhiňauŋıtchuat tamatkua iñiqtat utaqqırit aglaan utaqqıpmiuguttuuq iłuillıuǵaluaŋıjapta irrutchiptigun. Agaayyutim aatchuǵaatigut Ipkitchuamik Irrutchimik nalupqinaiqutaup-lugu. Aasriiň utaqqıgıkput Agaayyutmun qitunǵaǵıliutipıaqtılaaksraqput. Utaqqıgıkput timigikkapta simmikkaułiksraja. ²⁴Taamna niğıugisa-ǵıkput anniqsukkau'pta. Qıńianiksımaniǵuptigu taqqikqaqput taamna niğıugauyumiňaiňńayaqtuq. Iñuich niğıutlaitchut qanutchimik pigiliu-tianikkaǵmiknik. ²⁵Aglaan niğıugaqtaqtugutsuli qanutchimiktaimma

piñňaktaağianingisaptiknik, utaqqigikput anuqsrusripluta aasriiň kimmutigillapiaqlugu.

²⁶Ipqitchuam Irrutchim ikayuqsimaagaatigut pilguirrutiptigun. Takku nalurugut qanuq agaayułiksrapistiknik; aglaan Ipqitchuam Irrutchim ijmiňik uqautigipluta Agaayyutmun qiniqgaluktualigataqhuni uqautigil-guisaptigun. ²⁷Agaayyutim qiniqagağıgai iňuich uummatiňich. Iļisimagaa isrummataa Ipqitchuam Irrutchim, takku Ipqitchuaq Irrusriq uqapsaa-ğutripluni Agaayyutmun piqutigiplugich iňugikkajı tuvraqlugu pisułha. ²⁸Iļisimagikput, supayaatigun Agaayyutim savaqatigirağıgai nakuułik-srajatnun piqpaksriuat ijmiňik, tamatkua ilaan tuqłukkani tuvraqlugu sivunniutigikkani. ²⁹Agaayyutim iļisimaniğıgai tamatkua tuqłukkani iňiqsigaluaqani nunamik. Piksraqtaağinigai atriqaquplugich iğniğmisun. Taavrumuuna Jesus sivullığuňıqsuq akunğatni iňugiaktuat aniqatigiich. ³⁰Taatnaqługich Agaayyutim piksraqtaağikkani tuqluğnígai, aasriiň tamatkua tuqłukkani nalaunjasripkaǵai ijmiňi. Tamatkua nalaunjasrip-kakkani ijmiňi piqatigisigai kamanautmiňi.

Agaayyutim Piqpaksrı́ħha Christ Jesus-kun

³¹Tamatkua taatniinniqmata, sumik nipligisitlavisa taavrumuunana? Agaayyutim nayuqpatigut kia-unniiň akıllılıqsaqısuğumiňaitchaatigut. ³²Agaayyutim qaitługu iğni naglikasaqtitkaa piqutigipluta. Taatnaqhuni Agaayyutim iłumun qaitchigisigaatigut supayaamik akiilaagli. ³³Kiami patchisigisivagich iňui Agaayyutim piksraqtaağikkani? Agaayyutim kisimı nalaunjasripkaǵsimagi. ³⁴Kiňa nipligisiva Agaayyutim iňui tuq-qutaksraqaǵınlıugich? Kiňaunniiň nipligumiňaitchuq! Takku Christ Jesus tuqqutigai, aasriiň ańitqıksuq tuqulığmiňi. Pakma Agaayyutim taliqpiān tujaaniň uqapsaaǵutigaatigut ilaanun. ³⁵Qanutchim piıqsitkisivatigut piqpaksrı́ħhaniň Christ-ı̄um? Sakiqnam naaga iňuiliułhum naagaqaa naglikasałhum naaga kakkaaqsiułhum naaga atnuǵaańiňliułhum naaga navianniulhum naagaqaa tuqułhum? ³⁶Aglausimaruq Agaayyutim makpiǵaajiňi,

“Piqutigiplusri tuqqutaurugut ataramik.

Iňuich ańallaqłukkaatigut ipnaisun tuqqutaksratun.”

Psalm 44:22

³⁷Qaqaa! Iluqaisigun tamatkunuuna sakiqniuǵutiptigun Agaayyutim akimapkaǵaatigut piqpagirigikkapta. ³⁸⁻³⁹İi, nalupqigingitchiga sumun piıqsitchumiňaisilaqput piqpaktajanıň Agaayyutim. Tuqułhum unniň iňuułhum unniň israǵulgich unniň tuńgaich unniň sut pakma ittuat unniň tikisaksrat unniň sańjich unniň sut ittuat quliptikniļu atiptikniļu naagaqaa sumunniň iluqaani nunami piıqsitchumiňaitchaatigut Agaayyutim piqpaksrı́ħhaniň ittuamiň Christ Jesus-mi atannaptikni.

Agaayyunlu Iñuksraqtaaqiļu

9 ¹Atausriñjuqataaplurja Christ-mun suli aŋalatiqaqluňa
Ipeqchuamun Irrutchimun nalupqigingitchiga qaugrimmaagiut-
tillautamni uqałığa ilumutuuruamik. Saglunǵitchuňa itna uqaqama,
²Iluıllıullapiąqtaaqtuňa suli alianniullapiaqtąqluňa piqtigiplugich Jew-ŋju-
ruat. ³Uvvatuq ikeyuttlalagich Jew-ŋjuruat aniqatitka iñuqatitka. Uvvatuq
anasriñjuqsakkaulaňa piiğlıňaunniiň Christ-miň ikayuğumiňaġupkich
anniqsułiksrajanatnun. ⁴Israel-aağmiut iñugigai Agaayyutim piksraqtaa-
giplugich. Ilaan tiguaginigai piqatlasriplugich kamanautmiňk. Ilaan
qaiññigaa ilińitňun sivunniuğutni suli maliğutaksraja [Moses-kun] suli
agaayumaġvik suli akiqsruutniň. ⁵Qitungaġigaich kamanaqtuat sivil-
lipta, aasriiň ilińitniň Christ animaruq Agaayyutaapluni. Quyanaqtuq
qaravak! Taatnatuquvva.

⁶Itnautigingitchiga Agaayyutmun atungiñnílugich akiqsruutgikkajı
ilińitňun. Atakkii kiňuviajich Israel-ŋum ilańich Israel-aağmiupiajnun-
gitchut. ⁷Suli ilańiħiňaq Abraham-ŋum kiňuviaji ilumun iłilgaġigai.
Aglaan Agaayyun nipliqliq Abrahams-mun, “Kiňuviaksratin akiqsruu-
tigikkatka itkisirut Isaac-miň.” ⁸Itna ittuq, iluqaisa Abraham-ŋum
kiňuviaji Agaayyutim ilumun iłilgaġingitchai, aglaan kisiisa tamatkua
iłilgaġiliutikkajı Agaayyutim animaruat akiqsruutaagun Abraham-mun.
⁹Agaayyutim akiqsruuġniġaa Abraham itna, “Nalaullugu piviksraq utiġi-
ruja aasrii Sarah iğñiqaġisiruq.”

¹⁰Taamnaħħiňaunġitchuq. Rebecca-m malġik iğñak aapaqaqtuk
sivulliaptiknik Isaac-mik. ¹¹⁻¹²Aglaan malġuk iğñak anigaluaqnagik
Agaayyutim uqautigaa Rebecca, “Aapiyajan savautigisigaa nukatchiani.”
Agaayyun nipliğniqsuq taavruminha nukatpiäruk savaaqagaluaq nagik
nakuruuruamik unniňi piggitchuamiglu. Taavrumuuna iłitchuġigik-
put, Agaayyutim piksraqtaaqiniġaa atausriq sivunniutigikkaġmigun
pisułiġikkäġmigunlu. Piksraqtaaqiyumiňaitchaa iñuk savaaqalħagun.
¹³Agaayyutim uqaħha itniinniqliq, “Piksraqtaaqiġiga Jacob aglaan pik-
sraqtaaqiġingitlugu Esau.”

¹⁴Qanuġmi nipliġisivisa taavrumuuna? Agaayyun nalaunjaħitpa?
Taatniingitchuq! ¹⁵Agaayyutim Moses nipliutigaa,

“Qiňiqtitkisigiga iħuaqqutriħiġa kisumun iħuaqqutisrukkamnun.
Qiňiqtitkisigiga ilunjuksriħiġa kisumun ilunjugisrukkamnun.”

Exodus 33:19

¹⁶Taatnaġumi Agaayyun piksraqtaaqiġianġitchuq iñuich pisułiġik-
kaħatigun unniňi savautigisrukkaħatigun. Aglaan piksraqtaaqiġisiruq
ilunjuksriħiġmigun. ¹⁷Agaayyutim Uqaħħan nipliutinīġaa atanġa
Egypt-ŋum, “Ataniġuqtikikpiň qiňiqtitchuklugu sajnjiġikkäġa ilipkun.

Taavrumuuna atığa uqautaugisiruq iluqaani nunami.”¹⁸ Taatnaqhuni Agaayyutim qiniqtittagigaa ilunjuksriħi kimupayaaq qiniqtitchukamiuj. Suli pitchigħiiliqsitkai iñuich pitchigħiiliqsitchukkani.

Piksraqtaġġikkauruni Agaayyutim Ilunjuksriħagun

¹⁹ Uvva nallipsi apiqsruġisigaanja, “Agaayyutim ajalatpatigut suvaata-mi killutiqaġnivatigut? Kia akilliliqsuġisivauq pisuħha?”²⁰ Apiqsruqnak taatna. Ilvich iñuħiħiñaurutin. Iñuħiñam apiqsruqtaksraġingħitchaa Agaayyun. Taatnatuntuq iñuum iñiqtajan uqautitlaitchaa, “Suvaata piluqpiña taatna?”²¹ Utkutchiri savaaqaqtaaq qikumik piluħiħiñauruq qanutchipayaamik pisukkumi.

(Rom 9.21)

aglaan piksraqtaġġigaatigut Jew-ġunġitchuanīñ,²⁵ tuvraqlugu nipliutaa Hosea-m itna,

“Nipligisiruja, Iñugigipsi taapkunuja atchiqsimagalua kkaġmiñun Iñugingħitchipsi.

Aasriiñ qiniqtikisigiga piqpaktaġa tamatkunuja piqpagiġisamnun.”

Hosea 2:25

²⁶ Hosea-msuli nipliutigigaa,

“Iñugingħitchipsi, aglaan kiňuvaatigun atchikk aġġisirut itna, I�ilgaajji iñuuruam Agaayyutim.”

Hosea 2:1 ²⁷ Suli Isaiah-m uqautiginiġi Israel-aġġiġiut,

“İñugiallapiaqtut iñugikkanjı Israel-ŋum.
Atriqaqtut qavianjsun tağıum siñaani.
Aglaan iñugiakitchuat anniqsukkaugisiñiqsut.

Isaiah 10:22, 23

²⁸ Atanǵuruam qilamik anasriñjuqsagisigai iñui nunam.”

Isaiah 28:22

²⁹ Tuvraqługu Isaiah-m nipliutaa,

“Atanǵum Sañnipayaqaqtaum iñugiakitchuat sivulliavut
iñuupkangiitpagich
iluqapta piyaqqukkaunayaqtugut Sodom-tun suli Gomorrah-tun.”

Isaiah 1:9

Israel-aaǵmiutlu Tusraayugaallautaǵlu

³⁰ Qanuǵmi nipligisiñiqpisa? Itniinnijsuq, Jew-ŋunjgitchuat nalaunjasriñiurangiñnitchuat Agaayyutmi, nalaunjasripkaǵnijsut ukpiqsriǵhiňaqamiń. ³¹ Israel-aaǵmiut maliǵutlugich maliǵutaksraq Moses-ŋum aglakkańa nalaunjasriñiaǵnijsuq Agaayyutmi taavrumuuna, aglaan nalaunjasriñgiňnijsuq. ³² Suvaatatai? Tunjiangitlıtiń Agaayyutmun ukpiqsriǵigmiktigun, aglaan nalaunjasriñiaǵnijsut tamatkunuuna savaaǵikkagaǵmiktigun. Ukpiqsrińgitňamıń atriginigaich iñuich putukkitqataqtuat putukkisautmun. ³³ Agaayyutim Uqaĺha aglaksimałhatun,

“Il̄igisigiga Zion-mun iyágak iñuich putukkisautiksrańat.

Taamna iyágak paallaktitchińiaqtuq.

Kińa taimňa tunjaraaq Christ-mun, iyágaktun ittuamun, qapiqpańayumińaitchuq.”

Isaiah 8:14; 28:16

10 ¹ Aniqatiumaań, uummatisimniń kipiǵniúgutigigiga iluqatiń Jew-ŋuruat annijsuquplugin. Taamna ijiqsruutigigiga Agaayyutmun. ² Nipliutigaluaǵitka pilıqillapiaqhutıń maliǵuahat Jew-ŋuruat Agaayyutmik, aglaan il̄isimanǵitchaat nalaullugu tumiksraq. ³ Il̄isimanǵitlıtiń Agaayyutmun iñuich nalaunjasripchaǵguutilaanatnik ukpiqsriǵigmiktigun, iñmiknik nalaunjasriñiallańnijsut pisuǵigmiktigun, ilinjsa qaitchisunǵitlıtiń iñmiknik Agaayyutmun. [Taatnaqhutıń nalaunjasritlaiňnijsut.] ⁴ Christ kinilirvígigaa maliǵutaksram, aasriiń kińapayaaq ukpiqsiruaq nalaunjasripkakkauyumuń Agaayyutmi.

⁵ Kisupayaaq nalaunjasripkaǵukkumi Agaayyutmi tupiksriǵigmigun Agaayyutim maliǵutaksrajanik, itqaǵiliń Moses-ŋum aglaaja, “Iñuk tupiksiruaq maliǵutaksrapayaam tillisaińik iñuugisiruq taapkunuuna.”

⁶ Aglaan uqaĺhum nipliutiginigaa nalaunjasripkakkaulıq ukpiqsriǵikun itnailiplugu. “Isrumaniaqnak, Kińa mayuǵisiva qilańmun (ami

atqautityağlugu Christ)? ⁷Suli nipliğñiaqnak, Kiña atqağisiva samuňa natqitchuamun aňmağnimun (ami mayuutityağlugu Christ tuquňaruanıň)? ⁸Itnauvva nipliqsimaruq, Agaayyutim uqaňhan qalligaatin, ittut qaniqni suli uummatipni.” Taamnatarra ilisattun quliaqtuağıkkäqput. ⁹Ilvich qannapkun nalupqinağıllugu uqağupku, “Jesus atanǵuruq,” suli ukpiğı-gupku uummatipni Agaayyutmun ańitqiksiňha Jesus tuquňhaniň, ilvich annakkisirutin. ¹⁰Ukpiqsrigupta uummatiptikniň nalauniýasripchaqtugut Agaayyutmi. Taatnaqhuta uqaqaňaptigun Jesus-mik ukpiğıplugu anniqszukkaurugut. ¹¹Agaayyutim uqaňha itnaqniqsuq, “Kiňapayaňaň ukpiqsrluni tunňaruaq ilaanun qapiqpaňayumiňaitchuq.” ¹²Agaayyutim Uqaňhan taputigaa “Kiňapayaňaň,” takku atlakağıiňgiňniqszuk Jew-ňuruagli Jew-ňungitchuagli. Taamna atanıq atanıgigaat iluqatiň aasriiň qaitchipluni iňugiaktuanik ikayuutinik iluqaitňun tunňaruanun iňmiňun. ¹³Agaayyutim uqaňha itnaqhuni, “Atanǵum anniqsuğisigaa kiňapayaňaň tuqluqtuaq anniqszuqpluni.”

¹⁴Qanuğutij tuqluğagaşisvat ilaanun ukpiğıngışaǵmiknun? Suli qanuğutij ukpiqsrigisivat ilaanik tusraamaisaǵmiknik? Suli qanuň tusraagisivat quliaqtuaqtaitchumiň. ¹⁵Qanuğutij quliaqtuağisivat tuyuğingitpatij? Aglausimaruq itna, “Qanutun quvianaqtigiva quliaqtuaqtit aggiutrip-mata tusraayugaallautamik.” ¹⁶Aglaan iluqaňmin akuqtungitchaat tusraayugaallautaq. Isaiah nipliqsimaniqsuq, “Ataniiq, kisut ukpiqsrivat uqauittigikkaptiknik?” ¹⁷Taatnamik iňuich ukpiqsrlıqszut tusraa’mitruň tusraayugaallautaq. Suli iňuich tusraagaat kia quliaqtuağıpmagu uqaň Christ-kun. ¹⁸Aglaan apiqsrutuňa, tusraangıňniqpat tusraayu-gaallautamik? İlümun iliňisa tusraagaat. Agaayyutim uqaňha itniittuq,

“Uqaň siaminniňqsuq iluqaanun nunamun.

Iňuich quliaqtuağıqtut nanipayaňaň.”

Psalm 19:4

¹⁹Apiqsrulgitchuňa, Israel-aágmiut kańiqsiňgiňniqpat? Ii, kańiqsirut.

Sivullipluni Moses uqaqtuq Agaayyun uqaňnipluňu itna,

“Uvaňa iňuksraqtaağingışapkun siqňaliqszitkisigipsi.

Uvaňa kańiqsimaitchuatigun uumitchaktitkisigipsi.”

Deuteronomy 32:21

²⁰Tugliliqlügug, Agaayyun nipliğñiňqsuq Isaiah-kun taluqsroutaiqszitlugu,

“Paqitkaatňa tamatkua apiqsrutangritchuat ikayuqulutij.

Sagviqsuňa tamatkunuňa pakaqangritchuanun uvamnik.”

Isaiah 65:1

²¹Aglaan Agaayyutim Israel-aágmiut uqautiginigai Isaiah-kun itnaqhuni,

“Uvlupayaňman piňhiňaňjuruňa akuqtuqşuglughich tamatkua iňuich tupiktaitlutij paaqsaňaruat uvamnik.”

Isaiah 65:2

Agaayyutim Qiñiqtitkaa Iłunjuksriñli Iñuksraqtaaqitñun

11 ¹Apiqsrulgitchuña. Agaayyutim ayanqipagitm iñugikkani? Qaşa! Uvaña Israel-aágmiuñjuruña. Uvaña kiñuviagigaaja Abraham-ñum, ilagigaatja sivulliaqqaqtuat Benjamin-mik. ²Agaayyutim ayaksimaitchai Israel-aágmiut piksraqtaágikkani ijilǵaan. Ilisimagiksi uqałha Agaayyutim Elijah-kun, qanuq ilaan iñiqsrułha Agaayyutmun akitñaqługich iñugikkaçı Israel. Elijah nipliṣsuq, ³“Ilinisa tuqlıǵataǵaich sivuniksrıqiritin, suli siqumitlugich tunıllıǵviich. Uvaña kisima sivuniksrıqiriniñ kisiñjuqtuña. Pakmaasriiñ tuqunniagaqsipmigaatja.” ⁴Aglaan qanuq kiuniqpaŋj Elijah? Agaayyutim nipliutinigaa, “Kisiñjunǵitchutin. Piqaqtuna 7,000 iñuñnik Israel-mi putqatanǵitchuanik atrijanun Baal-ñum.” ⁵Pakma taatniitmiuq. Iñugiakkitchuanik Israel-aágmiuqqaqmiuq Agaayyutim piksraqtaanjik iłuaqqutrilıǵigmigun. ⁶Tarraami, anniqsukkaupmata

(Rom 11.4)

Agaayyutim iłuaqqutaagun anniqsukkaungritchut savaaqalıǵmikti-gun. Anniqsukkaułhiñauniqpata savaaǵmiktigun tarra anniqsuǵiaq Agaayyutim iłuaqqutaagun ilumun suungiññayaqtuq. ⁷Taamna taatna atuummiñiṣsuq, Israel-aágmiut piñńaktaaǵingiñnígaat pakaágikkaqtıñ. Aglaan Agaayyutim piksraqtaágikkajin piñńaktaaǵinigaat [ilaan nalaun-ıṣṣripchaqamigich ijmiñi]. Atlataasrii siqqusipkaǵnígaich uummatitıñ suli naalaǵníñiqhutıñ Agaayyutmik. ⁸Aglausimaruq Agaayyutim uqałhansi itna,

“Agaayyutim isrumalguilıqsiñigai aasrii kańiqsitłaiqhutıñ.

Taatnaqhutıñ qińitlaiğniqsut irimiktigun

suli tusraatlaiqhutıñ siutmiktigun.

Taamna atuummiñiṣsuq uvluvajnunaglaan.”

Deuteronomy 29:4; Isaiah 29:10

⁹David-tuuq nipliğñiṣsuq,

“Niǵiqpaǵıǵmikni napitałutıñ naniqtillich.

Paasraaqtillutıñ anasriñjuqsaqkaulich.

¹⁰Irigikkajich taaqsiłutıñ qińitlaiǵlıch.

Tunugikkajich piłguilıǵlıch sakuułtıǵmikniñ.”

Psalm 69:22, 23

¹¹Apiqsrulgitchuña, Jew-ñjuruat ayakmatruq Christ, Agaayyutim taavrumuuna piyaqquqtinniıpagich? Qaşa! Aglaan navguiłhata tikiutipkaǵnígaan anniqsuǵiaq Jew-ñjungritchuanun. Taamna atuummiñiṣsuq

Jew-ŋuruat siqñaliquplughich.¹² Tarra Jew-ŋuruat navguiłhata tikiutił-kaġnígaa ikayuuṛiaksraq nunam iñuiñun suli Jew-ŋuruat ayałhata Christ-mik tikiutiłplugu anniqsugiaq Jew-ŋungitchuanun. Maatnatarra qanutun nakuutluktigisiva ikayuuṛiaksraq taimanigun iluqaisa Jew-ŋuruat taputraukpata ilinjitiñ Agaayyutim piksraqtaağikkajini.

Agaayyutim Qiñiqtitkaa Ilunjuksriñli Jew-ŋungitchuanun

¹³Pakma uqaqtuja ilipsitňun Jew-ňungitchuanun. Uqqiraqtigaaaja Jesus-ňum Jew-ňungitchuanun, aasrii savautriňamni savaktuja pisuqtillaqtuja.
¹⁴Niňiugaqaqtuja iňugikkatka siqňaliqplughich. Taavrumuunaasriiň ikayu-ÿayaqpalkkitka anniqsuliksrajanatnun. ¹⁵Jew-ňjuruat tunutmatruj Agaayyun, ilaa ilauraaniktuq atlanik iňuňnik. Aasriiň sua itkisiva taimanigu Agaayyutim aksuqtuqpagich Jew-ňjuruat? Taapkua iňugiliitqikkisigai Agaayyutim, iňuktitun anjitzikkauruatitun tuqujaruaniň. ¹⁶Sivulliq qaqqiaksraq qaisauniqpan Agaayyutmun, tarra iluqani qaqqiaq ipqikkauruq. Suli kanjigikkaji napaaqtum ipqitpata, taatnatantuq akiňugikkaji napaaqtum ipqitmiut. ¹⁷Ilaňich akiqqt napaaqtuqiksuumiň piiyakkaurut aasrii akiqta atlakkam napaaqtum iliplugu sivulligmn napaaqtumun. Ilipsi Jew-ňungitchuani atlakkaqtatun akiqqtut ittusri. Pakmaasriiň sayaqaqsirusi iňuupmiplüsri sivulligmiň napaaqtumiň atriqaqtuamiň taapkunanitun Jew-ňjuruatitun. ¹⁸Taatnaqhusri uqaviksuk-sraunǵitchusri tamatkunuuna akiqqtigun piiyaqtatigun. Uqaviutksraitchusri. Suvaata? Ilipsi iňuupkanǵitchiksi kanja napaaqtum, aglaan kanjian uumapka-ǵaasri. ¹⁹Nipliňhiňaunisuknaqtusri, "Akiqqt piiyakkaurut ilaliutitlasripluta napaaqtuan." ²⁰Taamna ilumutuuruq. Aglaan akiqqt piiyakkaurut Jew-ňjuruat ukpiqsrinǵiňhatigun. Taatnaqhusri ilaliutirursi napaaqtumi takku ukpiqsrilüsri. Tarra kamasraaqasri aglaan taluqsrishichi. ²¹Agaayyutim napaaqtum akiqqui itingiňniqpagich nagguviatni, ilaan kipiviaqmigaasri Jew-ňungitchuasrii. ²²Taatnaqhusri ilitchuǵigiksi Agaayyutim iluaqqutriňhalu taluqnaňhalu. Agaayyutim anasriňjuqsagaǵigai tamatkua maligutchiňgit-chuat injmiňik. Aglaan iluaqqutigaasri iňuuniaqtuiňaqapsi iluaqqutaagun. Taatnaqhsuagupsi kipikkaugisipmiusri napaaqtumiň. ²³Jew-ňjuruat ukpiq-sritqiaqskpata Agaayyutmik aksuqtutqikkisigai. Agaayyutim pitlallapiqahuni iliňhiňaugai kiňumun inaatnun. ²⁴Ilipsi Jew-ňungitchuani atriqaqtusri akiqqumik kipikkauruamik atlakkamini napaaqtumiň ilaliutiplusriasrii napaaqtullautamun, uvva taamna akiňuunǵitchaluaqtaq napaaqtullautami. Jew-ňjuruat atriqaqtut akiqqumik nausuuruamik napaaqtullautami, aasriiň Agaayyutim nalupqinaiglugu ilitqikkisigai napaaqtunatnun.

Agaayyutim Qiñiqtitkaa Ilunjuksriñli Iluqaitñun Iñuñun

²⁵Aniqatiumaañ, kanjqsitqugipsi uumiña nalunaqhuni ilumutuuruamik, kamasraaqungítlusri isrumatunilusri. Ilumutuuruaq una: ilaħhiñāñich

Israel-aágmiut tikkajasrigaluaqtut. Aglaan taamna simmiğňiaqtuq iluqatiŋ piksraqtaajjuruat Jew-ŋungitchuat utlautikpata Agaayyutmun.

²⁶Taimanigun iluqatiŋ Israel-aágmiut anniqsugisirut. Aglausimaruq Agaayyutim uqałhani,

“Anniqsuqtı aggigisiruq Zion-miñ.

Piigisigaa iluqaan agaayyutaiļiq kiňuviajiňiň Jacob-ŋum.

²⁷Tarra piigupkich killuqsautiňich

tanjığňiägiga sivunniüğutiga taipkunuja iňuŋnun.”

Isaiah 59:20, 21; 27:9; Jeremiah 31:33, 34

²⁸Jew-ŋjuruat ayaŋniǵaat akuqtungitlugu tusraayugaallautaq.

Taatnaqhutiŋ akitňaqtuligňiǵaat Agaayyun piqtigiplusri. Aglaan Jew-ŋjuruat Agaayyutim iňugigai piksraqtaägiplugich. Piqpagigai piqtigiplugu akiqsruutni sivulliajıtňun [Abraham-munlu, Isaac-munlu, suli Jacob-mun]. ²⁹Agaayyutim isrummitqitlaatchuq iňuktigun tuqłukkağmigun suli aatchuutigun qaisağmigun ilińitňun. ³⁰İlaatniimma ilipsi Jew-ŋungitchuani ayakkaqsi tupigisrunğıtlugu Agaayyun, aglaan pakmaakuqtuirusri iluŋjuksriłyigmik taapkua iňuich tupiksriňiļhatigun.

³¹Taatnatuntuq pakma Jew-ŋjuruat tupiksriňgitchut Agaayyutmik. Atriplugu Agaayyutim nagliksrı̄ha ilipsitňik, ilińitňik nagligisipmigai.

³²Takku Agaayyutim iliśimaga iluqaisa iňuich tupiksrisungisilaajanatlu pitchigiiļhatlu. Piqtigiplugich ilaan qiniqtitchukkaa iluŋjuksriili iluqaitňun.

Quyyan illi Agaayyutmun

³³Ii, Agaayyutim umialgutai uuktuňgumiňaitchut.

Puqiutaalu kańiqsimałhalu isruitchuq.

Kia-unniň iňuum kańiqsipchaǵumiňaitchai Agaayyutim sivunniutai.

Unniň kańiqsiyumiňaitchaa tumaa.

³⁴“Kia iliśimavaun isrummataa Atangum?

Kia qaitchihiňauvaun algaqsruutmik?”

Isaiah 40:13

³⁵“Kia-unniň qaitchimaitchaa Agaayyun qanutchimik

utiqtitaksrajanik Agaayyutmun.”

Job 41:11

³⁶Ii, Agaayyutim iňiqtägigaa suapayaaq.

Suli suapayaaq ittuiňaǵaqtuq, ilaagun suli ilaanun.

Kamanaun illi Agaayyutmun qajavak taimuna. Taatnatuq.

Qaillusri Agaayyutmun

12

¹Taatnaqhusri, aniqatiumaaŋ, Agaayyutim qiniqtinja-nikmatigut iluŋjuksriłyigmik iňiqsruağipsi timigikkasri

iñuuruañulugich tunillautigitquplugich ilaanun, ipqilluni suli quyaqna-
guni ilaani. Taamnatarra savautriñiksraqsi ittuq Agaayyutikuagiakun.
² Atrijusrujaqasri iñuiñun marruma nunam, aglaan simmiqsisllusri nutaq-
tillusri isrummatigikkasri. Taatnağupsi kajiqsitolasriñiağıksi Agaayyutim
pisułha ilipsigun. Suli ilisimatlasriñiağıksi nakuuruaq, quyaqnaqtuaq
Agaayyutmi suli nalaunjaraaq.

³ Agaayyutim iñuaqqutaagun nipliutiksraqaqtuaq kisupayaamun akun-
napsitni. Isrumaniaqnak nakuuvagillutin ilipni. Qiñiqtuksraurutin ilipnun
qanuq itilaapiaqnik. Isrummatigiuñ qanutun ukpiqsriliqaqtilaan aatchuu-
sriägkkan Agaayyutmiñ. ⁴ Atausriukattaaqhuta timiqaqtugut aasriiñ
taamna timi iñugiaktuamik sulliñiqaqhuni. Tamatkua timim sulliñi
atlakağıisigun atuğaqtut. ⁵ Taatnatuntuq uvagut iñugiaktugut. Aglaan
Christ-mi uvagut iluqata atausriqguhuta timaurugut, aasriiñ sulliñiqaq-
huta timimi. ⁶ Iluqata atlakağıiñik aatchuuusriaqaqtugut. Agaayyutim
uvaptikun qaitchai iñuaqqutriñigmigun. Kiña aatchuuusriaqağumi siv-
niksriqiliğmik, atuğliuñ taamna ukpiqsriliğmigun pigikkağmigun. ⁷ Kiña
aatchuuusriaqağumi savautriñigmik, savagli. Kiña aatchuuusriaqağniğumi
iñisautriñigmik, tarra iñisautrili. ⁸ Kiña aatchuuusriaqağniğumi pitchuk-
saağılığmik, pitchuksaágili. Kiña aatchuuusriaqağniğumi aatchuiğmik
atlanun, aatchuğli naliilaagliugu. Kiña aatchuuusriaqağniğumi sivulliuq-
tiksrauluni, sakuugli sivulliuqtaulığmiñi. Kiña aatchuuusriaqağniğumi
nagliksriliğmik, taavruma atuğliuñ quviatchauğiguni.

⁹ Piqpaksrıliqsi ilumutuuruksrauruq. Uumigisiñ tamanna pigiitchuaq,
piqpagiluguasriiñ nakuuruaq. ¹⁰ Piqpakkutilusri avatmun aniqatigii-
sun, kamanatluktillugich aniqatigikkatin ilipsitniñ. ¹¹ Iqiasrusrujaqasri
aglaan sakuukkitchi, suli piqliqillapıagıusri irrutchipsigun savautilugu
Atanğuruaq. ¹² Quviasrugusri takku piqaqtusri niğiukkamik. Anuqsrlusri
iñilliüliq tikitpan. Agaayulusri ataramik. ¹³ Ikayuğlugich Agaayyutim
iñui inuqsraqtuat. Tukkiqsuğlugich iglaat kiñunnapsitfi.

¹⁴ Apiqsruqsiñ Agaayyun nagligitqulugich tamatkua nagliksaqtitchiruat
ilipsitni, iñiqsruutilugich aasriiñ apiqsruutisrujaq nagich Agaayyutmun
anasriñjuqsaqlugich. ¹⁵ Quviasruqatigilugich tamatkua quviasruktuat.
Alianniqatigilugich tamatkua alianniqtuat. ¹⁶ İñuuniqatigiiyusrilüsri.
Kamanağnaísrujaqasri ilipsitni, aasrii iñauraagilugich tamatkua suu-
ğinñaşrugiruat. İñisimatlujniasrujaqasri supayauranik. ¹⁷ Kia iñuum
pimaqłukpasri akisagniasrujaqasri killukun. İñuuniqatitchi iñuñni iñuağ-
naqtuakun. ¹⁸ Piyumiñağniqtutilaapsitni iñuuniqatitchi qiniurrutillugich
kisupayaat. ¹⁹ İñauramaaq, akisaqtugniasrujaqasri atlanik nalaunğitpasri,
aglaan Agaayyutim akisagliğich. Aglausimaruq, “Uvaña akisagisiruja.
Uvajauruja anasriñjuqsaqtaaq [nalaunjaitchuktuanik], nipliqliq
Ataniq.” ²⁰ Aglaan, Agaayyutim uqalha itnatun,

“Pimaqłuktigikkan niğisukpan niğipchağlugu,
imiğukpan imiqtilugu.

Taatnaǵuvich kanjutchakniağıñ katitchipmatun ikualaruuanik
aumanik taavruma niaquanun.”

Proverbs 25:21, 22

²¹Ki, pigiitchuamun akiilipkaqtqaqnak, aglaan akiiliuŋ pigiitchuaq
nakuuruakun.

Tupigiraksrat Kavamam Maliǵutaksraji

13 ¹Iluqasri tupigiraksraigisi kavamam ajalatai. Kiňaunniiň
ajalatchitlaitchuq Agaayyutim qaitchinǵisuaqmanı saňnjimik
ajalatchiňiksrajananun, suli kiňaunniiň ajalatchitlaitchuq marrumani nunami
saňnjqanǵisuaǵuni Agaayyutmiň. ²Taamna pisigiplugu kia iňuum akilliliuq-
niktuam kavamamik akilliliqsimagaa Agaayyutim inillakkaja. Taatnaqami
tikiutriraqtuq anasriňjuqsautmik ijmiňun. ³Tamatkua iňuuruat nalaun-
ňaruakun sivuuǵayumiňaitchut sivulliuqtinik, aglaan kisimiň tamatkua
iňuumaqłuktuat. Sivuuǵagisrunǵitchupku ajalatchisipaqtuaq savaǵiuj
nalaunňaruaq aasriili ajalatim quyagiyumagaatin. ⁴Taamna Agaayyutim
savaktigigaa ikayuquplutin. Aglaan atuǵuvich nalaunňaitchuamik iqsviksran
tarra. Ajalati saňnjqaptaq anasriňjuqsaitlasiplugu. Taamna Agaayyutim
savaktigigaa anasriňjuqsaitlasiplugu pisigiplugu Agaayyun tamatkunija
atuqtuanik nalaunňaitchuamik. ⁵Taatnaǵusri tupigiraksraigisri kavamat
pisigiplugik taapkuak: anasriňjuqsakkauyumiňaitchumuusri, suli ilisimal-
lusri qaugrimmaǵiutillautapsitňi tupiksırırırunı nalaunňatilaajanik. ⁶Tarra
akilliırıksraupiaqmıusri tax-sinik, takku tax-siliqirit savaktigigai Agaayyutim
savaǵipmatruŋ savaaqtiň. ⁷Akiliisitchi iluqaitňun ajalatirrutıqaqtuanun
niǵgiuqsrutipayaapnik, akılıglugich iluqaisa tax-sinik akiliğňaqtuat, taluǵi-
lugich taluǵiraksrauruat suli kamagilugich kamagiraksrauruat.

Piqpakkutilıq Atlanik

⁸Akinqsruumisruňaqaqich iňuich qanutchiňik. Aglaan ataramik
piqpagiraksraigigitin atlat. İnuk piqpaksırıraq atlamic tupiksırıniq-
suq iluqaanik maliǵutaksramik. ⁹Maliǵutaksrami aglausimaruq,
“Killuqsaǵumiňaitchutin sayuňaǵikun. İňuaǵumiňaitchutin kisumik.
Tiglikumiňaitchutin. Kaviuqtuksraunǵitchutin iňuuniaqatvich suu-
raiňiň.” Iluqatiň taapkuat tillisaurut suli iluqatiň atlatlu katisrimarut
atautchisun uumanı: “Piqpagiyumagiň iňuuniaqatin iliptun ililugu.”
¹⁰Piqpaktam atniatlaıtchaa iňuuniaqan. Taatnamik piqpaksrılıq atrıqaq-
tuq tupiksripmatun iluqaanik maliǵutaksramik.

¹¹Taatnatun iňuuruksraurusri nalaunňaruaqun makunani uvlnı.
Atakkii annautraulıgvıksraqput, Christ-mun qılınmuutikpatigut, qal-

litluktuq pakma ukpiqsriqqaałaptikniñ. Taamna ittuq itiğviksarakun iñiqtuatun siñigniğmiñ. ¹² Unnuaq nuyuyasiruq. Uvluq tikiyasiruq. Taatnamik nutqautiraksraigikput killiqiliqput pigikkajä taaqtuam suli tigulugich satkui qaumam savaaqatlasılıta nakuuruamik. ¹³ Ki, iñuuniaqta nalaullugu atrilugich iñuich pigikkajä uvulum. Uvagut piruksraunǵitchugut naǵǵunaqtuakun nigilikun suli taapıjałikun. Ittuksraunǵitchuq sayuňańlıq suvałulıgli, naaga ajuyańlıq siqńnatuałigli. ¹⁴ Aglaan iñuk atipmatun satqagutmik taatnatantuq satqagutiqaǵit-chi atanǵuruamik Jesus Christ-mik, ajalatisruňaqaśri kaviuǵutaiñun kańigruapsi.

Upyaktuińak Atlanik Iñuňnik

14 ¹Akuqtuǵumagaksi sayaılluqtuaq ukpiqsriiğmigun uqavaaqa-tigisruňaqtanagu ukpiqikkajanik. ²Ilańich iñuich ukpiqsrirut nigilhiňauniplutij qanusripayaamik niqimik. Aglaan atlat iñuich ukpiqsrińhat sayaitmata ilińich ukpiqsrirut nigilhiňauniplutij nau-riałhiňanik. ³Taamna nigilhiňauniruaq qanusripayaamik niqimik isrumaruksraunǵitchuq nakuutluňniłuni nauriaqtuqtuamiñ. Taamnali nauriaqtuqtuaq taatna isrumaruksraunǵitmiuq niqituqtuaq nalaunjiń-niļugu, takku Agaayyutim akuqtuǵnígaa. ⁴Atannıgńiaqtaksraigingitchiń atlám savaktaa. Qauklian sivunnigisigaa nalautmagaan naagaqaa nalaun-ǵitmagaan. Ilaa nalaunjaruamik savaaqatlagisiruq takku Agaayyutim nalaunjaruamik savaaqatlapkaǵisigaa.

⁵Iñuk isrumaruq atausriq uvluq nakuutluňniplugu atlaniń uvulumiñ. Atlamlı isrummatigigai uvlupayaat atiplugich. İnullaak isrummat-miktigun nalupqisrunǵiglik nalaunjaruamik savaaqaqtilaǵmiknik. ⁶Iñuk isrumaruaq atausriq uvluq pitluktuqaplugu atlaniń uvluniń kamakkutigigaa pisigiplugu Agaayyun. Taatnatantuq niǵiruam qanusri-payaamik niqinik kamagigaa Agaayyun, takku qaitchipuni quyyatmik Agaayyutmun, aasriipsuuq niǵiruam naurianik kisiitnik kamagipmigaa Agaayyun quyyavigiplugu. ⁷Nalliqputunniń iñuutlaitchuq ijmińun unniń tuqqutlaitchuq ijmińun. ⁸Uvagut iñuunýapta iñuurugut quya-lisuklugu Ataniq, suli tuqugupta tuquniaqmiugut Atanikun. Iñuu'apta suli tuqu'apta pigigaatigut Atanǵum. ⁹Taatnaqhuni Christ tuquruq aasrii arıpkakkaapluni tuqulığmiń. İñuutqiksueq ataniğitquapluni iluqaitńun tuquruanun iñuuruuanunlu. ¹⁰Suvaatami atanniqsuińiaǵaqpich aniqatip-nik nakuutluňniplutin ilaaniń? Uvagut qichaqságumarugut sivuǵaani Agaayyutim, aasrii ilaan atanniǵuta iluqata. ¹¹Aglausimaruq Agaayyutim uqałhani,

“Nalupqinaisilaajańatun iñuutilaǵma, niplihsuq Ataniq, kińapayaat putkisirut sivuqqamnun,

aasriiñ iñupayaat kamagisigaatja.”

Isaiah 45:23

¹²Atausriukattaağuta kiggutiksraqaqtuksraugisigikput Agaayyun [savaağikkaptigun].

Atlat Killuqsaqtitnagich

¹³Taatnamik nutqautiraksraigikput atanniqsutiiliqput avatmun. Aglaan isrummatigiraksraigikput putukkirviuruksraungiلىqput suli aniqaqtiknik killuqsaqtitchiragiňlıksraqputlu. ¹⁴Itluňa atannamni Jesus-mi ilisimagiga niqipayaam nakuulha. Aglaan iňuum nalaunjaigumiuň taamna tarra ilaani nalaunjaitchuq. ¹⁵Atniğňiğupku aniqatin niğikkapku tuvrangiňniň tumaa piqpaktam. Piyaqquqtaqnagu ukpiqsriňha niğikkapku nalaunjagingitpagu. Itqaǵilugu una, Christ-jum tuqqutimpigaa aniqatin. ¹⁶Uqautigipkaqnagu atlanun pigiňňiliqgu nakuuruaq ilipni. ¹⁷Ajaayuqautaani Agaayyutim niqilu imiňlu suksraungitchuk, aglaan nalaunjasripkakkauňlikun Agaayyutmi qىنىيňñaqaqtugut quvianaqaqhatalu Ipqitchuakun Irrutchikun. ¹⁸Kińapayaaq savautriruaq Christ-mik taatna quyaqnaqtuq Agaayyutmi, suli iňuagigisigaat atlat iňuich. ¹⁹Ki, pisuqtilaaptikni iňuuniaqta qىنىيňnakun suli sayyiňlaağutiluta avatmun ukpiqsriňlikun. ²⁰Niğilipkun niqimik suksraungiqsitsnagu savaajaa Agaayyutim. Niǵiruni iluqaitňik niqinik nakuuruq, aglaan nalaunjaitchuq kiňa iňuk killuqsaqtitnapku. ²¹Nalaunjaruq niqitungitchuni taanjanǵitchunilu suli piňgitchuni qanutchipayaamik killuqsautigiyumiňakkajanik aniqatvich. ²²Ukpiqsriňhiň qanupayaaq inniqpan, nalupqinairruq akuqtuyunaňha Agaayyutmi. Iňugguuq quvianamiuruq patchisigingitchuaq ijmiňik iňuagikkaǵmigun. ²³Aglaan iňuk nalupqisuktuaq patchisauruq niğigumi, takku ukpiqsriňlikuanǵitchuq. Supayaaq ukpiqsriňlikuunǵitchuaq, tarra killuqsautauruq.

Maliglugu Jesus Christ-jum Urrakusrautaa

15 ¹Uvagut sayakturuani ukpiqsriňläptigun ikayuǵniaqtaksraigivut tamatkua sayaitchuat pilgirrutiňisigun, quyaliniňasruňaqua- ta uvaptiknik. ²Atausriukattaağuta quyaliniňaǵlavut iňuuniaqativut nakuuliksrajanun, sayyiňlaağniaǵlugich ukpiqsriňhat. ³Taatnatuntuuq Christ iňuuniaqami quyaliniňiangiňniqsuq ijmiňun. Itna Agaayyutim uqałhum nipliutiginigaa, “Iňuich pisaanapmatin, Agaayyuun, atniaǵaǵigaatja.” ⁴Qanusripayaaq aglausimaruq qaaňiqsuami aglausimaruq ilisautisrukhta niğıugaqupluta anuqsruňlikunlu pitchuksaǵutigunlu aggigaqtuaq uqałhaniň Agaayyutim. ⁵Anuqsruňliglu pitchuksaǵunlu aggigaqtuk Agaayyutmiň. Agaayuruna Agaayyutmun iňuuniaqatigitquplusri qىنىيňnakun maliňlapsitňi Christ Jesus-mik. ⁶Taatnaǵupsi iluqasri

piqatigiiksikisirusri, aasriiñ atautchisun kamaksruğisigaksi Agaayyun aapagikkaja atannapta Jesus Christ.

Iluqaǵmij Iñuich Quyyagisigaat Agaayyun

⁷Christ akuqtuǵaasri. Taatnatuntuq akuqtuutiruksraurusri. Taavrumuuna qiniqtikisigksi kamanautaa Agaayyutim. ⁸Uqautigipsi, Christ savaktigiliutigaat Jew-ŋuruat qiniqtitchaqługich ilumutuułhat Agaayyutim akiqsruutaiň Jew-ŋuruat sivullianitňun ⁹suli Jew-ŋungítchuat qaITCHITQUPLUGICH nanǵautmik Agaayyutmun ilunjuksrılıhagun. Aglausimaruq Agaayyutim uqałhani,

“Quyagisigkipiň akungaǵtni Jew-ŋungítchuat.
Atuǵisiruňa quyyatinik atıǵikkraqnun.”

2 Samuel 22:50; Psalm 18:49

¹⁰Uqałiq nipliǵniqsuqsuli,
“Ilipsi Jew-ŋungítchuani,
quviasruqatıqagaǵitchi Agaayyutim iñuińik.”

Deuteronomy 32:43

¹¹Uqałiq niplitqińiqliqsuq,
“Iluqasri Jew-ŋungítchuani quyyasriuň ataniq.
Iluqasri iñuňni atuǵitchi quyyatinik ilaanun.”

Psalm 117:1

¹²Isaiah nipliqmińiqliqsuq,
“Kińuviaja Jesse-m aggıgisiruq ayalatchityağuni Jew-ŋungítchuanik.
Ilaa pisigelugu Jew-ŋungítchuat piqaǵisirut niǵiukkamik.”

Isaiah 11:10

¹³Ińiqsruqtuňa Agaayyutmun qaITCHIRATQUAMUN NIĞIUKKAMIK IMMİQUP-LUSRI quvianapayaamik suli qiniuińnamik tunjałlapsigun ilaani, aasriiñ sańńiagun Ipqitchuam Irrutchim niǵiugaqsi ulipkaulagisiruq.

Paul Uqaqtuq Sivunniutmigun

¹⁴Aniqatiuumaaŋ, nalupqigingítchiga imaqalıqsi nakuuruamik. Ilisimagiga piqałiqsi kanjiqsimmatipayaamik aasrii ilisautritłasriplusri avatmun. ¹⁵Aglaan aglaaǵigitka ilisauttutigikkatka ilipsitňun itqaǵit-qupluginch. Aglaktuňa taluqsrautaiqļuna Agaayyutim iłuaqqutaagun qaisańagun uvamnun. ¹⁶Christ Jesus-ŋum savaktigitqugańa Jew-ŋungítchuanun. Ilaan ilisautritqugańa tusraayugaallautaq tamatkunuňa tunillautitqupluginch akuqtuyunaǵlugich Agaayyutmun, ipqiqliqsaq Ipqitchuam Irrutchim. ¹⁷Taatnaqļugu savaqatauniqama Christ-mun uqaviutigitlagiga savautriłyga pisigiplugu Agaayyun. ¹⁸Uqautigisigiga kisian Christ ińiqsiruaq uvapkun sivulliutłasripluňa Jew-ŋungítchuanik tupiksritłasripluginch Agaayyutmik, ami nipliutigikkapkun suli iłitchuq-

qutitigun ¹⁹suli quviqnaqtuatigun suli saññiagun Ippitchuam Irrutchim. Quliaqtuaǵigiga iluqaallapiaq tusraayugaallautaq Christ-kun nunapayaamí Jerusalem-miń Illyricum-munaglaan. ²⁰Ataramik quliaqtuaǵisrukkiga tusraayugaallautaq nunami iñuŋnun tusraanǵitchuanun Christ-mik. Uvvatakku nappaiňiaǵungı́gitchuja savaamik atlám iñuum aullaǵniňjanik-kajanik. ²¹Aglaan aglausimaruatuń Agaayyutim uqalhani,

“Tamatkua sivuani uqautraunǵitchuat ilańnik qiňgisirut.

Suli tamatkua sivuani tusraanǵitchuat ilańnik kańiqsigisirut.”

Isaiah 52:15

Paul Sivunniqsuq Rome-mugukhuni

²²Taamna pisigiplugu iñugiaktuami uvunjanunaglaan nut-qaqtitakkauruna tikiňňiaǵlamni ilipsitňun. ²³Aglaan pakma quliaqtuaǵvíksraiguti'ama makunani nunaaqqińi suli iñugiaktua-ni ukiuni tikitchukkaluaqapsi. ²⁴Utlakkisigipsi Spain-muksağuma. Nayuqtuallagukkipsis aasriiń aquagun ikayułhińaugipsitja iglauniąǵuma. ²⁵Pakma aullaǵniaqtuń Jerusalem-mun ikayuǵıaǵlugich Agaayyutim iñui taamani. ²⁶Ukpiqsriruat Agaayyutmik Macedonia-miń Greece-mi-ļu quviasrujníqsut qaichtiplutij maniňník ikayuqsaqħugich inuqsraqtuń Agaayyutim iñui Jerusalem-mi. ²⁷Taapkua piyumaagniqsut takku akiq-sruummiplugich Jew-ŋuruat. Jew-ŋungı́gitchuat akuqtuiňiqsut irrutchikun ikayuusriaňatnik Jew-ŋuruat. Taatnaqhutij ikayutaksraǵigaich Jew-ŋuruat suuraǵmiktigun. ²⁸Qaisaksraǵigitka inuqsraqtuanun Jerusalem-mi maniich aatchuutigikkajich ilińitňun. Taatnaqqaǵluńa aullaǵisiruńa Spain-mun, aasrii iglińhamni apqusraallakkisigipsi nayuqtuallagięǵusri. ²⁹Ilisimagiga tikitchuma ilipsitňun tikiutrigisińiga Christ-ŋum kamanaq-tuamik ikayuutaamik.

³⁰Aniqatiumaań, pisigilugu ataniq Jesus Christ suli Ippitchuaq Irrusriq piqpakkutipkakkajasri avatmun, injígipsi ikayuqupluńa savaamni itqagi-ļuńa agaayułlapsitňi Agaayyutmun. ³¹Agaayuyumausri annaumaaquluńa ukpiqsrinǵitchuani Judea-mi. Agaayuyumausripsuuq taamna ikayuń tikiutiniakkaǵa Jerusalem-mun quyaqnaqlugu Agaayyutim iñuińi taamani. ³²Tarra utlakkisigipsi quviasrugluńa ikayuusriaqagiaǵluńa nutaqtrirutmk ilipsitňiń, Agaayyutim pitqukpaja. ³³Agaayyutimtuq qait-chiraǵaqtuam qinuińnamik nayuǵumalisi iluqasri. Taatnatuq.

Paul Tuyuqtuq Nayańjanik Ukpiqsriruanun

16 ¹Uvvauna uqautigigiga ilipsitňun iłuagiplugu aniqatvut Phoebe. ²Akuqtuǵumagiksi Agaayyutim iñuiń akuqtuiruksraułhatitun kisunik Phoebe-m. Ikayuqsimagańja suli iñugiaktuat iñuich.

³Tuyuqtuňa nayaanjanik Priscilla-mun suli Aquila-mun savaqatigikkakka Christ Jesus-kun. ⁴Suginqıługu iňuulıqtik annautimagaatja. Taatnaqılugik quyallapiagikka, suli iluqatiň ukpiqsiriuat agaayyuviň-ňi Jew-ıjunǵitchuat quyagillapiagaittuuq. ⁵Tuyuqtuňa nayaanjanik ukpiqtuańjuruuanun katiraǵaqtuunun tupqakni. Tuyuqtuňa nayaanjanik ilannamnun Epaenetus-mun sivulliuruamun nunajani Asia-m maliguaqlu-gu Christ. ⁶Tuyuqtuňa nayaanjanik Mary-mun sakuuktuamun akunipsitňi. ⁷Tuyuqtuňa nayaanjanik Andronicus-mun Junias-munlu, ilakka isiqtaumpiruak isiqtau'amaptuuq. Uqqiraqtit kamanaqtuagigaik ukpiq-siruańjuqqaqtuak sivumni. ⁸Tuyuqtuňa nayaanjanik Ampliatus-mun ilannamnun Agaayyutikun. ⁹Tuyuqtuňa nayaanjanik Urbanus-mun savaqatigikkamnun Christ-kun, suli piqpagikkamnun Stachys-mun. ¹⁰Tuyuqtuňa nayaanjanik Apelles-mun; uuktuakkau'ami [ukpiqsırılıǵmıň] qiniqtikaa ilumutun piqpaksrılli Christ-mik. Tuyuqtuňa nayaanjanik iluqaitňun qitungaiňun Aristobolus-ňum. ¹¹Tuyuqtuňa nayaanjanik Herodion-mun ilamnun, suli iluqaitňun qitungaiňun Narcissus-ňum pigikkajanun Atanǵum. ¹²Tuyuqtuňa nayaanjanik Tryphaena-mun suli Tryphosa-mun, taapkuak ağnak savaktauruak Ataniǵmun. Tuyuqtuňa nayaanjanik Persis-mun ilannamnun sakuullapiaqtuamun Ataniǵmun. ¹³Tuyuqtuňa nayaanjanik Rufus-mun ukpiqsiruańjultaqtuamun atanikun, suli aakaajanun; taamna aakaupmiuq uvaýnun. ¹⁴Tuyuqtuňa nayaanjanik Asyncritus-mun Phlegon-munlu Hermes-munlu Patrobas-munlu Hermas-munlu suli iluqaitňun aniqatiunun ilinjıtńiittuanun. ¹⁵Tuyuqtuňa nayaanjanik Philologus-munlu Julia-munlu, Nereus-munlu aniqataanunlu, Olympas-munlu, suli iluqaitňun Agaayyutim iňuiňun taraniittuanun. ¹⁶Paǵlatiśritchi avatmun kunigutmik ipqitchuakun piqpakkutiĺikun. Iluqaǵmij ukpiqtuańjuruuańi Christ-ňum tuyugaasri nayaanjanik.

İlammiuǵutit

¹⁷Aniqatiut, qaunagipiaqugipsi iňuňnik akıllıgiiksitchiragaqtuanik suli iňuňliuqtitchiruanik atlanik ukpiqsırıhatigun. Akıllılıqsimagaat ilumutun ilisattun ilisattusriaqsi. Piisimaǵitchi ilinjıtńiň. ¹⁸Taatnatchich iňuich savautrińgitchut atannaptiknik Christ-mik, aglaan savautrińhińaqtut ijimniknik pisuǵıgmiktigun. Uqallautaǵutitigun uqayusraǵutitigunlu kin-nitchińiagáich iňuich naluruat ilumutuuruamik. ¹⁹Iluqaǵmij ukpiqsiriuat tusraagaasri tupiksrıńiplusri. Taatnaqıluja quviasrullapiaqtuňa ilipsigun. Ilisimallautaǵuqipsi nakuuruaq suli piisimaqaqugipsi pigiitchuamiň. ²⁰Taatnaǵupsi Agaayyutim tikiutriruam qiniuińňamik qilamik akiililla-piagisigaa tuungaq. Iluaqqutaan atannapta Jesus-ňum nayuglısı.

²¹Timothy savaqatiga tuyuqtuq nayaanjanik, ukuaptuuq iňatka Lucius, Jason, suli Sosipater. ²²Uvańa Tertius, aglaktuňa uumiňa tuyuutta-

nik Paul-ŋum. Tuyuqtuŋa nayaanjanik ilipsitňun Christ-kun atanikun.

²³Gaius-ŋumlu tukkuğikkaǵma iluqaǵmijlu ukpiqtuaŋjuruat tuyuǵaasri nayaanjanik. Taatnatantuq Erastus suli aniqatvut Quartus tuyuqmiuk nayaanjanik. Erastus iłırakuviuruq uvani nunaaqqimi. ²⁴[Iłuaqqutaa atannapta Jesus Christ nayuǵlisi iluqasri. Taatnatuq.]

Agaayuľıglı Nang'aunlu Agaayyutmun

²⁵Quyyan Agaayyutmun! Agaayyutim kisimi makittaagiksitlagaa-sri ukpiqsrıiıpſitňi tusraayugaallautakun quliaqtuaǵikkap kun. Taamna tusraayugaallautaq Christ-kun kajıqsińaitchuqaq taimani, ²⁶aglaan pakma iłitchuqnaqsıruq suli nalunaiqługu iłitchuǵipkakkauruq iluqaitňun iñuŋ-nun ukpiliquplugich aglaanjisigun sivuniksrıqirit tuvraqługu tillisaagun isruitchuam Agaayyutm. ²⁷Kisianun isrumaturuamun Agaayyutmun illi kamanaun qaŋavak taimuňa Jesus Christ-kun. Taatnatuq.

Paul-ŋum Sivulliich Tuyuutai Corinth-agmiunun

---

1 ¹Uvanya Paul, aglaqatiqaqtuňa Sosthenes-mik aniqatiptiknik. Agaayyutim piksraqtaaǵigańa uqqiraqtaapluna pigiplugu Christ Jesus. ²Tuyuqtuňa ukuniňa tuyuutinik ilipsitňun Corinth-miittuanun, ukpiqtuaǵuruanun Agaayyutmun. İñugiliutigaasri Agaayyutim ipqiqsipkaqhusri Christ Jesus-kun, ilagiplugich iñupayaat nanipyaaq agaayusuuruat atannaptiknun Jesus Christ-mun ilaisaptuuq Atanigikkajatnun. ³Uvvatuq Agaayyutim aapagikkapta suli Jesus Christ Atannapta iňuaqqutillańniagliſi suli tutqiksilusri.

Ikayuusiasi Ukpiliqapsi Christ-mun

⁴Ataramik quyasuugiga Agaayyun pisigiplusi, atakkii iňuaqqutigaasi Christ Jesus-kun. ⁵Piqataułaptikni Christ-mi ikayuusiaqaqtusri atqunal-lapiaq supayaakun, uqautriłipayaapsigun suli ilitchugiłapsigun. ⁶Uqalıq Christ-kun nalupqinaiqsuq ilipsitňi, atakkii iňuutschisi atlənųqhutij, ⁷piqaqhusri qanusripayaamik aatchuutaanik Ipcritcham Irrutchim, utaqqılıpsitňi sagviłiksrajanik atanipta Jesus Christ-ŋum. ⁸Ilaan qau-naginiaǵaasri ukpiqsırıłapsigun isruanunaglaan, patchisailłusriasriň aggipan ataniqput Jesus Christ atanniityaǵuni iñupayaanik. ⁹Agaayyun tuniqsimaruq tuqļuqtigikkaqsi piqatautquplusi iğniǵmiňun Jesus Christ-mun atannaptiknun.

Atinjirrutiých Ukpıqsırıuat

¹⁰Aniqatiumaań, iňiǵipsi sajnjiqałhagun atanipta Jesus Christ aji-ǵusrimaaquplusri avgummataiǵusrlu suli atausińjuqatigiiquplusri isrummatipsitňi suraǵałlapsitňiļu. ¹¹Aniqatiumaań, ilajisa iňuich Chloe-ŋum ilaiń nalupqinaiqļugu uqautigaatja qapiqsıǵiutraǵnip-ļusi [tillisaipsigun uvamniń]. ¹²Nipliutigikkańat uvamnun itnauvva,

ılışı uqaqtut “Paul-kuaqtuña,” atlat “Apollos-kuaqtuña” naagaqaa “Cephas-kuaqtuña” naagaqaa “Christ-kuaqtuña.”¹³ Qanuq pivisi? Christ avgumayumiňaitchuq! Uvaja Paul, aasriiň kikiaktuutrauyumiňaitchuja pisigilusri. Uvvasuli, paptaakkaungitchusri maliǵuaqsiutisukhusri uvamnun!¹⁴ Paptaaǵikka Crispus-lu Gaius-lu, aasriiň quyagiga Agaayyun paptaaǵingiliǵa atlamic nallipsitňik.¹⁵ Kiňauniiňaasii nipligumiňaitchuq paptaakkauniňuni attapkun maliǵuaqsiutisuguni uvamnun.¹⁶ Aa, paptaaǵigaluaqmiňa tupiqatinjiňik Stephanas-ŋum, aglaan atlakun naluruňa kimik paptaaǵitniňimnik.¹⁷ Atakkii Christ tilińgitchaaňa paptaaqcityaquluňa aglaan quliaqtuaǵitquplugu tusraayugaǵiksuaq. Quliaqtuaǵigupku tusraayugaǵiksuaq puqiutaagun iňuum, ilipsi aglakmatun, tarra Christ-ŋum tuquľha sannıǵutami iňumun saňnjıqagumiňaitchuq.

Agaayyutim Qiňıǵnaqtitkaa Saňnjıni Puqiutniňu Christ-kun

¹⁸ Quliaqtuaqaǵıq tuquľhagun Christ-ŋum pisigiplugich iňuich killuq-sautinjich suutnaungitchuq tamatkunuňa tammaummiranun, aglaan taamna quliaqtuaqaǵıq saňnjigigaa Agaayyutim uvaptiknun anniqsuu-maaqtuanun.¹⁹ Atakkii aglausimaruq Agaayyutim makpiǵaaňiňi itna,

“Puqiutaat isrumaturuat piyaqqusigiga,
suli piiqsillugich kańiqsimalhat iňisimaniraaguuruat.”

Isaiah 29:14

²⁰ Taamna taatniinniňpan suniaǵniqpat isrumaturuat iňuich? Suniaǵniqpat puqiksaat iňisautrit? Suniaǵniqpat tamatkua qapiqsa-iłralguruat? Agaayyutim nalupqinaǵugaa puqiutaat nunam iňuiň puqıllapıaǵılahat.²¹ Agaayyun iňumun isrumaturuaq iňisimaniqsuq nunam iňuiňün ilitchuǵiyumiňaisilaǵmıňik iňmiń puqiutmiktigun. Taatnamik Agaayyutim sivunnıǵńigaa anniqsuǵıaqlugich iňuich ukpiǵıkpatruň tusraayugaǵiksuaq. Taamna tusraayugaǵiksuaq suuknaungitchuq iňuiňün nunam.²² Jew-ŋuruat iňiguurut nalupqinaǵutitquplutiň quvíqnaqtuanik, Jew-ŋunjitchuatli kiggutiqatlasrukhetiň puqiutmiktigun.²³ Aglaan uvagut, quliaqtuaǵigikput Christ kikiaktuutrauplugu. Taatnasriq quliaqtuaqaǵıq Jew-ŋuruuanun pińailutaǵiniňaat aglaali Jew-ŋunjitchuanun kinnauniǵautauniqsuq.²⁴ Aglaan Christ-kun Agaayyutim qıńıqtitkaa saňnjıni puqiutniňu tamatkunuňa Agaayyutim tuqļukkajıňun, Jew-ŋugaluańjaǵmıń suli Jew-ŋunjitchaluańjaǵmıń, ²⁵ atakkii kinnauniǵutaa Agaayyutim isrumatuluktuq iňuňniň, suli sayaiňha Agaayyutim saňnjıqatluktuq iňuňniň.²⁶ Aniqatiumaaŋ, isrummatigisiuq qanusiutilaaqsi tuqļukkaukapsi ukpiqsriruatqplusri, iňugiaktuat akunnapsitňi isrumaturuańjungitchut anjalatchisıqangitlutiňlu umialguruuańjungitlutiňlu.²⁷ Agaayyutim piksraqtaaǵiniǵai puqiitchuańi nunam qanuǵviıuplugin isrumatuniraaqtuat. Taatnatun Agaayyun piksraqtaaqaqtuq sayait-

chuañiñik nunam kanjutchaktitchaqługich sayakturuat. ²⁸Aasriisuli piksraqtaaqiniñai iñuich kamanagitchuat marrumani nunami naǵgu-ǵikkauruatu suungillaguqtitchaqługich kamanagniraaguuruat iñuich. ²⁹Taatnamik kiňaunniñ iñuk uqavigaaǵumińaińniqsaq Agaayyutim sivugaani. ³⁰Agaayyutim atausriňjuqasiutipkaǵasri Christ Jesus-mun, puqiutiguqtuaq uvaptiknun Agaayyutmiñ. Agaayyutim qiniqtitkaa puqiutni Christ tuqupman piqutigipluta anniqsuǵiaqhuta. Tumigiplugu taamna Christ Agaayyutim nalaunjasripkaǵaatigut suli iñugiliutip-kaǵaatigut Agaayyutim ipqiqhuta suli tasugaatigut killuqsauntaiqhuta. ³¹Taatnali aglausimaruatuñ Agaayyutim makpiǵaañani, itna, “Iñuum uqavigaagukkumi kamaksruǵliuñ atanǵum iñiqtaja.”

Tusraayugaǵiksuaq Christ-kun Sanniǵutami

2 ¹Aniqatiumaañ, uvana tikitqaaqama ilipsitňun quliaqtuaǵigiga Agaayyutim tusraayugaǵiksuaña nalupqinaiqługu atusunjaqna-ña uqalıgnik kańiqsitlaisapsitník. ²Sivunniqsaña nayuutińhamni ilipsitní quliaqtuaqaǵukluña Jesus Christ-lıhińamik tuqqutaułhaniglu sanni-ǵutami. ³Ilipsitní itnama sayaitchuña, iqspı́luñalı suli uuliksipı́luña. ⁴Quliaqtuaqama maliksuaqusaangitchipsi iñuich puqiutaatigun, aglaan uvapkuqaqługu Ipqitchuam Irrutchim uqautigaasri nalupqinaiqługu sań-jińi. ⁵Quliaqtuaqtuña taatna ukpiqsrıtquplusri Agaayyutim sańjiagun puqiutigingisajatigun iñuich.

Agaayyutim Puqiutaa

⁶İlisautrisuugaluaǵmiugut isrumattutmik Agaayyutmiñ qatqitchuanun ukpiqsrı́lıǵmikni. Aglaan tamanna isrumattun ingitchuq ukpijaitchuaniń naagaqaa sivulliuqtaińiñ nunam suksraunǵiǵńiaqtuaniñ. ⁷Aglaan isrumattun uqautigikkäqput Agaayyutim nalunaqtuaq isrumattutigigaa iñuich nunam kańiqsitlaisajat. Agaayyutim sivunniutigigaa, sivuaniiimma nunamik iñijsigaluqaqani, piqatautlasrıńiaǵnipluta ilaan kamanautmińi. ⁸Nalliataunniñ marruma nunam ajalataisa kańiqsimangitchaat, tak-ku kańiqsimaniǵumitruj kikiaktutinayaítchaat ataniq Jesus Christ kamanautiqaqtuaq atriplugu Agaayyun piqaqmatun. ⁹Aglausimaruq Agaayyutim Makpiǵaañani taapkunuuna kańiqsitlaitchuatigun, itna,

“Sut iñuum tautuksimaisanji
unniiñ tusraamaisanjiłu
unniiñ isrummatigitlaisanjiłu,
taapkua Agaayyutim itqanaiyaǵai tamatkunuña piqpagirimiińun.”

Isaiah 64:4

¹⁰Aglaan Agaayyutim satqummigńigai uvaptiknun Ipqitchuakun Irrutchigmigun. Ipqitchuam Irrutchim ilisimagai supayaat, suvaluk

nalunapiağataqtuat Agaayyutim pigikkajı. ¹¹ Atakkii kia-unniin ilisi-mangitchaa isrummataa atlam iñuum. Kisimi iñuum irrusrian ilisimagaa isrummatni. Taatnatun kia-unniin ilisi-mangitchaa pigikkajı Agaayyutim kisimi Irrusrian Agaayyutim. ¹² Ukpiqsirruaqapta akuqtuiñgitchugut irrusrianik nunam iñuiñ, aglaan Agaayyutim Irrusria aggigñiqsuq uvaptiknun ilitchugitqupluta iluqaitník Agaayyutim akiilaanik aatchutaiñik uvaptiknun. ¹³ Uqaqapta Agaayyutim nalunaqtuajanik uqangitchugut iñuich puqiutaatigun aglaan ilisausriaptigun Irrutchimiñ, aasriiñ Ipeqitchuam Irrutchim satqummiñigai ilumutuuruat nalupqinaiqlugich iñuñun piqaqtuanun Ipeqitchuamik Irrutchimik. ¹⁴ Iñuum piqangit-chuam Ipeqitchuamik Irrutchimik tunjaviqaqtuamlu isrummattutmiñun kañiqsitlaitchay sut Agaayyutim Irrusrian satqummikkajı. Tamatkua isrumatuitchuajurut ilaani, atakkii kisimi Ipeqitchuam Irrutchim puttuqsripkañigai. ¹⁵ Iñuum puttuqsripkairiqaqtuam Ipeqitchuamik Irrutchimik kañiqsitlásriragigai supayaat, aglaan atlat iñuich atanniyumiñaitchut ilaanik atakkii kañiqsitlaitchaich sut ilaatin. ¹⁶ Atakkii Isaiah-unniin sivuniksriqiri apiqsruanikuq, itna,

“Kiami ilisimavaauq isrummataa Agaayyutim,
suli kia ilisautitlavauq?”

Isaiah 40:13

Aglaan Ipeqitchuamik Irrusriqaqtugut ilisimapluta isrummataanik Christ-juum.

Agaayyutim Savaktaagrui

3 ¹Aniqatiumaañ, uqautrilgutchuña ilipsitñun uqautripmatun iñuñmun irrutchikuağıaqtuamun. Uqaqatigiqqaqapsi iñuuniąaq-tusri puqiutipsigun iñuktun kañigruaqaqtuatun suli aniqammiuratun ukpiqsriñgmiñi. ² Ilisauttutiga milułhiñatun ittuq niqipiatun ingit-łuni takku isilǵaǵuqsimaitłusrisuli kañiqsitlaitłusriłu. Pakmaunniñ piyumińaırqatqusri, ³takku ukpiqsirruaqagaluańjapsi kañigruaqata-qatqusrisuli iñuuniąqhusriłu iñuktun ilisimanǵitchuatun Christ-mik. Killuqrsisiqaǵupsi avatmun uqavaǵutilusriłu kañigruaqtaqatqusri suli aullasriqaqtusri iñugruiñatun. ⁴Tarra iları nipliqsuq, “Paul-kuaqtuña,” suli ilajanatsuli “Apollos-kuaqtuñali.” Taatnaǵupsi kañigruaqtaqaqniq-susisuli. ⁵Uvva kisuuniqpa Apollos naagaqaa kisuuniqpa Paul? Apollos uvanjalu savaktaułhińaqtuguk aasrii tumigiplunuk ukpiqsriaqsiplusri. Agaayyun qaitchiraqtuq uvaptiknun savaaksrapistiknik iñullaarjupluta. ⁶Quliaqtaqama iñuktun nautchirriiruatuñ ittuja, Apollos-suli iñuktun imaqtigiruatuñ ittuq. Aglaan Agaayyutim naupkaǵaǵigaa ukpiqsriñqsi. ⁷Iñuk nautchirriiruaq iñuglu imaqtigiruaq qulliungitchuk. Kisimi Agaayyun qulliurq atakkii naupkairaqtuq. ⁸Uvva iñuk nautchirriiruaq

suli iñuk imaqtigiruaq atiruk savautriłhakni, aasriiñ ijmikkullaa akuqtuigisiruk akiñnaktaaksrağmiknik savaallaamiktigun. ⁹Agaayyutim piqatigiiksiltuta savaktigigaatigut. Ilipsili Agaayyutim nautchiivigigaasri. Uvvasuli Agaayyutim tupiğipmigaasri. ¹⁰Isrumaturuatun tuppiuqtitun, malikługu iñaqqutaa Agaayyutim uvamnun, inillakkiga nappaivik ukpiqsriłipsitñun. Atlat nappairut qaajanun taavruma nappaiviliutauruam, aglaan iñullaa qaunagiruksrauruq qanuq nappaisilağmiñik.

¹¹Taamna nappaiviliutauruaq ilipsitñi Jesus Christ-ñjuruq-tarra.

Kiñaunniiñ iñuk iñiriniangitchuq atlamic naagaqaa pitluktuamik nappavijmik taavrumerakja nappaiviliutauruamiñ. ¹²Kiña iñuk nappaitłaruaq taavrumeruña nappaivijmun atuğlugich akisuruat sut maqtlaitchuat naagaqaa atuğlugich akiisuurat sut maquyaruat. ¹³Iñupayaam savaaja satqummiğniaqtuq nalupqinaiğlugu uvluanı atanniiviksram. Taavrumerani uvlumi iñullaam savaaja uuktuakkaugisiruq iknikun iłitchuğipkağlugu qanutchiutilaaja. ¹⁴Tarra iknigum ikingitpagu iñuum nappakkaja nappaiviliutauruamun akuqtuigisiruq akiliusiaksrağmiñik. ¹⁵Ikniğum ikiniaqpagu iñuum nappakkaja nappaiviliutauruamun taavruma savaaja suksraungiğisiruq, aglaan anniqsukkaugisiruq tigulikkaupmatun ikualaruamiñ ikniğmiñ. ¹⁶Nalupqinaitchuamik puttusrimarusri Agaayyutim iñuutilaajanik ilipsitñi. Ittusri ilaan agaayyuvikpañatun tupqatunlu, suli Agaayyutim Irrusria nayuutipluni ilipsitñi. ¹⁷Kia iñuum piyaqquğumiñiñ taamna Agaayyutim agaayyuvikpaña, Agaayyutim suksraungiğniağmiga taamna iñuk. Atakkii Agaayyutim agaayyuvikpaña ipqitchuañjuruq. Ilipsiasriiñ Agaayyutim agaayyuvikpagaasri.

¹⁸Kiñaunniiñ sagluqinani ijmiñik. Kiñapayaaq akunnapsitñi isrumatunirağuyumi marrumani nunami iłitchuğiqqağlıuq naluluqtilaani puqiutinikkumauqli isrumattutaanik Agaayyutim. ¹⁹Atakkii puqiutaat ukpijaitchuat suunjıllaurut Agaayyutmi. Agaayyutim Makpiğaañjani aglausimaruq, “Ajurağıgai isrumatuniraqtuat iñuich pitqıksıǵıtaatigun.” ²⁰Aasrii aglaksimapmiq, “Agaayyutim iłisimagai isrumatunirağuuрут isrummatıjich suksraungisilaajat.” ²¹Taatnamik uqaviutiqaqasri iñuktigun, atakkii iluqaisa pigigisi— ²²Paul-lu, Apollos-lu, Cephas-lu, mannalu suli nuna, iñuułıgli suli tuqulıq, pakmalu ittuat suli tikitchumaaqtuat aquagun—iluqaisa pigigisi. ²³Aglaan ilipsi Christ-ñum pigigaasri, Christ-aasriiñ Agaayyutim pigigaa.

Christ-ñum Uqqiraqtai

4 ¹Taatnamik iñuich isrummatigiraksrağigaatigut savaktauniłuta Christ-mun suli Agaayyutmun quliaqtuaquniłuta nalunaqhutin ilumutuuruañjıñik. ²Aasriiñ nigiuginaqtuq iñuum savaktauruam tuniqsimaruksraultilaaja savaamini. ³Qanutchiupluña savaktau-

vik? Sugingipiagiga sivunniqāgupsitja unniñ atlat iñuich pikpatja. Sivunniqāngitchuuaunniñ uvamnik.⁴ Ilisimagiga killuliqingiñiña, aglaan taamna nalupqinaigutaungitchuq patchisailaaquniñuña. Taamna atanniqsuiñiaqtuq uvamnik, ilaa Atanguruaq Agaayyun.⁵ Taatnamik uqaqasri iñuk patchisauniñugu sivuani atangum aggiqviksrajan. Sagvigisigai iluqaisa iriqsimaruani taaqtuam suli salapqigluginch iñuich nalunaqtuakun sivunniqāgutinich. Taraniasriñ Agaayyutim iñullaa nangāgisisgaa.

⁶ Aniqatiumaan, pisigiplusri uvamniglu Apollos-miglu atrikusautiqaqtuja. Ilitchitqugipsi uvaptikniň kamásraaqniktuksraunğıňiplusri iňujmik nakuqsitlulgugu atlamiň iňujmiň akunnapsitňi, tuvraqlugich ilisauttutigikkana aglausimaruqaq Agaayyutim makpiغاanjiňi. ⁷ Naaga nakuutlukkasugivich atlaniň? Supayaaq pigikan aatchuuşriağıgiň Agaayyutmiň. Aasrii akuqtuağıniňupku suvaata uqavigaaqpich piň-naktaağıpmatun iliplugu? ⁸ Isrummatiqağniqsusri piqaanıjniplusri supayaamik. Aatai, umialgunivisi! Isrummatiqağniqsusri ajalatitun iliplusri kamanatlujniplusri uvaptikniň ilisautriňiptikniňlu. Ki ajalat-chisitchi. Taatnaanijniňupsi uvaguttuuq ajalatchiqatautlasrıliňaupmi ugut ilipsitňi. ⁹ İlaatni isumaraqtuja Agaayyutmun inillajnipluta uqqi-raqtauruaguut nikanaqtuatun ilipluta. Irrutikkarugut savvaqlunguktitun tuqqutauyasriruatuň iňupayaat takkuatni, qiniqsiittaaliutipluta isragulijnnun iňujnunlu atunim. ¹⁰ Kinnaurugut Christ pisigiplugu, aglaan ilipsi apai qanutun ilisimmatiqağniaqpat Christ-kun! Uvagut sayaitchugut, aglaan ilipsi apai sayaktuniaqpat! Nangägniapayukmirägigaasri, aglaan uvagut nağgugikkaurugut. ¹¹ Pakmanunaglaan nigosuksiurugut imiňuksiuplatalu, atnuğaluktuqmıugut, ajallaqlunguktakkaupmiugut, aim-miuraağviitmiugut, ¹² iňuuniuraağniaqmiugut sakuukhuta argaptiknik. Uqamaqlunguttraukapta piliusriaqaqurağıgivut; naglikssaaqtitaukapta iglutiqağıgivut; ¹³ saňutmatigut iňuaqqutirağıgivut. Pakmanunaglaan iňuich iligaatigut suaqluqağviatun nunam, suli iňupayaam igitchivigirägigaatigut puyaagrupayaamik liila.

¹⁴Kanjusraaqsangitchipsi aglakama tamatkuniň, aglaan isilqıqsugukkipsi piqpaksripmaptun qıtungamnik. ¹⁵Ilısaqtırıqanıgupsıunniň Christ-kun kisılgunaITCHUANIK piqałhiňaqtusri atautchimik iňuymik ittuamik aapaupmatun ilipsitňun. Christ Jesus-kun aapagiliutigip-sitňa ukpiqsriaqsikapsi quliaqtuaqqaaqama tusraayugağıksuamik Christ Jesus-mik ilipsitňun. ¹⁶Taatnamik pitchuksaağıpsi tuvraqupluňa. ¹⁷Ikayúğukhusri Timothy tuyuğigiga ilipsitňun, iğnígipmatun piqpagikkäga suli tuniqsimaruaq Agaayyutikun. Itqaqtinniagaasri qanuq iňuuniallamnik Christ Jesus-kun suli ilisautigikkamnik ukpiqtuađuruuanun agaayyuvıňńi naniliqaa. ¹⁸Ilasri arguanjaauraqtut tikiňňiangiňnasrugipluňa ilipsitňun. ¹⁹Aglaan akuniisruňaqaňa tikiň-

ñiaqipsi, Agaayyutim pisułigikpagu. Ilitchuginiągitka arguañaruat iñuich qanuq uqaǵutilaaŋatnik saŋniqaqmagaarjatniglu Agaayyutmiň. ²⁰Agaayyutim iñuk aŋalatnamiuŋ uqautchihińakuungitchuq aglaan ilaan saŋniagun. ²¹Susukpisimi? Utlautitquvisikja tatapsaǵiaǵusri, naaqaa piqpaksrı́likun piisaangı́likunlu?

Atlatułhat Ukpiqsırıuat

5 ¹Uqautigipmigaat sayuñalıq akunnapsitni iñuk atugaqaq-simaniplugu aapami nuliajanik. Jew-ŋungitchuatunniň ilitqusrıgigingitchaat taatnasriq atlatułiq. ²Suvaata arguañavisi? Aliasruutiqaqtuksraugaluaqtusri ilipsitník. Anitchiuŋ taamna iñuk atlatuqtuaq akunnapsitniň. ³Uvaŋa nayuutingitchaluauŋjaǵma ilipsit-ni timipkun, nayuutiruja irrutchipkun. Atannianikkiga taamna iñuk killiqiri. Atannigiga nayuutipiaqmatun ilipluŋa ilipsitni. ⁴Katigupsi atqagun atannapta Jesus Christ-ŋum nayuutiniaqtuja ilipsitni irrutchipkun. ⁵Saŋniagun atannapta Jesus Christ-ŋum qaisaksra-ǵigksi taamna arjun tuunǵağmun piyaqquiňiaqtuamun taavruma timaanik. Aasriili killiqirim irrusria anniqsuǵisiruq uvumi ataniq-put atanniiňiaqpan iñupayaanik. ⁶Uqvıgaaɬıqsi nakuungitchuq. Ilitchugisruknaǵigksi mikiruoram puvlaksautim puvlaktitchitlańha iluqaan qaqqiaksraq. Taatnatuntuq killuqsautit akunnapsitni iñugiak-sitmuguurut. ⁷Piiqsitchiuŋ utuqqaq puvlaksautipayaaq, iļıusri nutaatum akutqammiaq puvlaksautailaatum. Iłumunaasriň nutaaŋjuaniktusri killuqsautaiqhusri, atakkii Christ-ŋum—ipnaiyaatun tuniillaqtukkau-ruatun—tuqqutigaatigut piiqsaqlugich killuqsautivut. ⁸Iñuułiptikni nutaami niğıńıaǵılkput liilaa qaqqiaq utuqqauruamik puvlaksautilik. Taamna utuqqaq puvlaksauñ atriqaqtuq piginliǵmik piginliqiliǵ-migu. Aglaan nigilılkput qaqqiaq puvlaksautaitchuaq. Taatnasriq qaqqiaq atriqaqtuq nakuułigmik iłumutuułigmiglu. ⁹Aglausimaruja tuyuutimni ilipsitňuŋ piqasriqsuutitqungitlıusri atlatuqtini iñuń-ni. ¹⁰Avuusrungińińgupsi atlatuqtini marrumani nunami naaga siqńaturauni naaga tigligaǵuurauni naagalı putqataqtauni agaayyutin-ıjanun, tarra aullaqtuksrauniaqtusri marrumakja nunamiň. ¹¹Aglaan uqaqtuja iñuńnik akunnapsitni uqautriruanik aniqatauniplutiń ukpiqsrı́likun. Piqasriqsuutiyumińaitchusri taatnatchimi iñuńmi killu-liqukpan sayuñalıkun naagaqaa siqńaturaukpan naagaqaa putqataqpan agaayyutaungitchuanun naagaqaa uqamaqlıutrisuukpan naagaqaa taanıaqtaukpan naagaqaa tigliktuqtaukpan. Sumiunniiň niğıqatigirak-sraǵingitchiksi taatnasriq iñuk. ¹²⁻¹³Suniaǵılgıch atanniqsuǵniaqpiq tamatkua ukpiqtuaungitchuat? Agaayyutim kisimi atanniǵisigai. Aglaan ilipsi atanniqsuqtaksraǵigisi tamatkua ukpiqsırıuaǵuqtuat.

Agaayyutim Makpiġaañanı aglaksimapmatun, “Anitchiuŋ killuliqiri iñuk akunnapsitniñ.”

Uqaqsittaağvíjmuutinagich Ukpıqtuaqatisri

6 ¹Nalliqsi-samma akitñaummatiqaqniğumi ukpiqtuaqatmiñik, atan-niqliqtinuktusraungitchuq iñuñun ukpiqtuaqjungitchuanun. Aglaan sivulliuqtinuktusrauruq akunġatni ukpiqtuaqjuruat ikayuqtitqu-luni. ²Iłitchuġiraksraqigiksi Agaayyutim iñuiñun atanniiňiaqtalañich nunam iñui. Aasriiñ atanniiňiaqniğupsi iñuñnik marrumani nuna-mi, iħuaqsruiłguruksraurusri atingirritipsitník akunnapsitní pakmani. ³Naluniqpisisuli atanniqsuňiaqtalaaptiknik israqulijnik taimanigu? Nalupqinaitchuamik iħuaqsruiłanasugigipsi uqavaağutipsitník iñuu-nialipsitní. ⁴Taatnamik, uqavaağutiqaqniğupsi iħuaqsrugaksranik atanniqsuqtiksraqtuksraunġitchusri iñuñmik piqatiqanġitchuamik ukpiqtuaqjuruamik. ⁵Kanġusraağniaqsaǵaluağipsi. Usriuvva iñuqaq-tuq akunnapsitní isrumaturuamik iħuaqsruiłapluni uqavaağutaitník ukpiqsriruat. ⁶Aglaan ukpiqtuaqjuruat uqaqsittaağvíjmuutriraqtut aniqatiumiknik uqavaağutmiktigun aasriiñ iħuaqsruiqtinniagaraat atan-niqliqtimun ukpiqtuaqjungitchuat sivuġaatni.

⁷Uqaqsittaqaqpsi akitñaummatipsigun qiniqtittaqtusri akiilipka-anikhusri pigiitchuamun. Iglutuqsiuŋ iñuich irrutikpasri killukun sagluqsrutigilusri. ⁸Aglaan ilipsi killukuaqtaqmiusri saglutaǵaqħugich atlal, suvaluk aniqatiusri ukpiqsrilikun. ⁹Nalupqinaitchuamik ilisimagisi iñuich nalaunjasinġitchuat sivuġaani Agaayyutim ajaayuqautaanuk-kumiňaisilaajat. Ukpiqsaqasri, iñuich sayuŋaruat naaga putqataqtuat agaayyutinjanun naaga atlatuqtauruat naaga killuliqiruat atugağıplu-gich iyaalugruich ajuṭitlu timiqaqtuat iżmikititun, ¹⁰naaga tigligaqtaut naaga siqñaturuat naaga taajjaqtit naaga uqamaqħuutrisuuruat naaga ivayaqtuirit—taatnatchich iñuich qilañmukkumiňaitchut Agaayyutim ajaayuqautaanun. ¹¹Qaaniqsuami ilasri taatnasriugaluaqmireat, aglaan pakma salummakkaurusri killuqsautipsitníñ ipqiqsitlusrilu Agaayyutmun. Agaayyutimaku tuquġaasri nalaunjasripkakkauplusri sivuġaani, atak-kii Jesus tuquġaruq pisigiplugich killuqsautisri aasriiñ Irrusrian Agaayyutipta ukpiliqsitkaasri.

Atuqsigik Timisri Agaayyun Nanġausriaqağumiňaqsılıgu

¹²Iñuich itnaġaqtut, “Suraġaġnaqtuq qanupayaaq suraġaġuktuni.” [Taamna ilumutuugaluaqpaluktuq,] aglaan suapayaaq nakuurua-ñungitchuq uvamni. Uvvasuli supayaamun ajalatitkumiňaitmiuja. ¹³Itnaġaqmiut, “Niqliksraq ittuq pisigiplugu aqiaġuq, aasriiñ aqiaġuq pisigiplugu niqi itluni.” Naagauvva Agaayyutim suksraunġiqliġinniagiġik

iluqaaknik. Timivut iñiqtaungitchut pisigiplugu atlatułiq. Aglaan timi-qaqtugut savaktiksrauplugin Ataniğmun, aasriiñ ilaa atanigigaa timipta. ¹⁴Agaayyutim aqipkağıńgaa atanıq Jesus tuqulıgmiñ, taatnatuntuuq aqipkağıńqamigaatigut sañjimigun. ¹⁵Nalupqinaitchuamik ilitchuqsrisuknaqtusri timigikkasri Christ-mun pigitilaanjitník; timisri ilagipmatun itkai. Tiguniaqpigu ilaja Christ-ŋum aasriiñ ilaliutipkaǵlugu akiisumun? Arňjaupiaǵataq! ¹⁶Ilisimasruknaǵiksi ajuń ilaliutiruaq ijmińik akiisumun atausrińjuqasriuttilaaja timikun, atakkii Agaayyutim Makpiǵaańjani aglausimaruq, itna, “Malǵuuruak atausrińjuqasiutiniaeqtuk timikun.” ¹⁷Aglaali iñuk ilaliutiruaq atanıgmun atausrińjuqasiutiniaeqtuktuq ilaani irrutchikun. ¹⁸Supayaamiunniñ killuqsaqnasri atlatułikun! Ajuń atniyumińaitchuq timimińik killiqikami atlapayaatigun killuq-sautitigun, aglaan iñuk atlaliqikami killuqsaǵaqtuq akitńaqlugu timini. ¹⁹Puuyusrıńjaqasri timigikkasi agaayyuvikpagitilaanjitník Agaayyutim Irrusrianun akuqtuaǵikkaqsi Agaayyutmiñ. Ilipsitník piginǵitchusri. [Taatnaqługu pińhińaungitchiksi supayaaq.] ²⁰Agaayyutim akilıgńigaa iñuuliǵmińik tasuqamisigut. Taatnamik atuǵlugu timigikkasri savauti-sriń Agaayyun. Iñuilli marrumani nunami nangáǵumagaat.

Ilaqatnińikun

7 ¹Pakma isrummatigilavut apiqsruutigikkasi tuyuutipsitní uvańnun, itna, nakuuruq ajuń nulianǵitchumi. ²Aglaan iñuk ikłitchakpaluktuq atlatułigmun. Taatnaqhuni ajuńtillaa piqaqtuksrauruq ijmi nuliaǵmińik, suli aǵnallaa ijmi uimińik. ³Ajuńtim quyalimaagaksraqigaa nuliani. Taatnatuntuuq aǵnam irrutiraksraqigaa uińi. ⁴Nulianjruruam piginiraksraqingıtchaa timini; uijantuuq pigipmigaa. Taatnatuntuuq uijjruruam piginiyumińaitchaa timini, aglaan nuliańjan pigipmigaa. ⁵Pisungırrutinatik avatmun aglaan sivunniullagutik piviqaqtitchaǵlugu agaayumańiksrapsitńun. Agaayułhum aquagun pisukkutilgitchumautik, tuungaumkii ikłigutchaksagniaǵaatak pisigilugu ajanalguińqtik iliptiknik. ⁶Taamna tillisiginǵitchiga. Tarra, iñuk tuvaqa-tinigukpan pińhińauruq. ⁷Uvvatuq iñupayaaq illi tuvaqaqatailluni uvaktun. Aglaan iñullaa aatchuuusriaqaqtuq Agaayyutmiñ, ilajich tuvaqaqatinikkumińaqħutiń, atlatsuli tuvaqaqataillutiń.

⁸Taatnamik uqautigitka ilaqataitchuat suli uilǵagnaat, nakuutluk-tuq ilajich tuvaqaqataisaǵumij uvaptun. ⁹Aglaan ajanalguitchumij ijmkiknik ilaqatniktuksraurut. Atakkii iluatluktuq tuvaqaqatniktuni nag-riągipkaǵlıgmiñ timim pisugruajaniń. ¹⁰Tuvaqaqatigiińun tillisiqaqtuja atanıgmun (taamna tilliń ingitchuq uvańnij), itna, nulianjruruaq avitchumińaitchuq uimińiń. ¹¹Aglaan avinniǵumi, tuvaqaqatailaǵlı naagaqaa ilammiutqiǵlı uimińun. Taatnatuntuuq uijjruruam avitaksraqingıtchaa

nuliani. ¹²Uvajali atlanun uqallaksaqsiruña, aasriiñ ataniğmitjaqtatungitchuq, ukpiqsriruapayaam nuliaqañigumi ukpiqtuañunçitchuamik avitaksrağıngitchaa ağnaqtij, iñuuniqaqtigiyummiuglugu piñiqpani.

¹³Taatnatuntuq, ağnam uiqağumi ukpiqtuañunçitchuamik avitaksrağıngitchaa uiñi, iñuuniqaqtigiyummiuglugu piñiqpani. ¹⁴Ukpiqsriñgitchuaq ajuñ akuqtuğnaqtittaqtuq Agaayyutmun tumigiplugu ağnaqtij, sulipsuuq ukpiqsriñgitchuaq ağnaq akuqtuğnaqtittaqtuq Agaayyutmun tumigiplugu ajutriñ. Tamatkua taatniinçitpatu ilılgasri innayaqtut ilılgaañisitun ukpiqsriñgitchuat, aglaan pakma ilılgasri akuqtuğnaqtittatqtut Agaayyutmun tumigiplugu ukpiqsriruaq aakarij naaga aapariñ. ¹⁵Aglaan ukpiqsriñgitchuaq tuvaaqatauruqaq avitchuaqsikpan, taatna pili. Taatna pianikpan, ukpiqsriruaq ajuñ naaga ağnaq pituummiñgitchuq tuvaaqatmiñun. Tuvaaqatigiik avitkumik tutqiutiqağlik atakkii Agaayyutim iñuuniqaquaatigut qiniñiñnakun. ¹⁶Nulianjuruatiin, qanuq ilisimanayaqpiuj uiñ ukpiqsriruañjuñgiaqmajan tumigilutin? Naagaqaa, uiñjuruatiin, qanuq ilisimanayaqpiuj anniqsuitlapmajaqpich nuliapnik?

Iñuuniağitchi Tuvraqlugu Agaayyutim Sivunniutaa

¹⁷Aglaan iñullaa iñuuruksrauruq tuvraqlugu Agaayyutim sivunniutaa ilaanun. Taatnamik illi qanutchipayaami innığumi ukpiqsriruağıqami. Taamna pitqurrutauruaq inillakkiga iluqaitfıun ukpiqtuañjuruuanun nanipayaaq. ¹⁸Uvva iñuk nalunaıtjutchiqsimagumi tuvraqługu Jew-ŋupluni aturağılıhatigun, tunıqsimali Agaayyutmun nalunaıtjutchiŋŋağmi. Uvvaasiñ iñuk nalunaıtjutaitkumi ukpiqsriaqsikami Christ-mik, nalunaıtjutchiqsinianğılli. ¹⁹Nalunaıtjutaliglu nalunaıtjutaiłaagli suliqutautungitchuk Agaayyutmi. Suliqutautluktuq kamaksrurini Agaayyutim tillisaiñik. ²⁰Iñupayaaq ittuksrauruq qanutchipayaami innığumi Agaayyutim tuqłuqmani. ²¹Ukpiqtuağığuvich savaktaağruulıqni suliqutiginagu savaktaağruułhiñ. Aglaan piviqağniğuvich savaktaağruunğigutin, ki pituğiñ. ²²Christ-ŋum Atanguruam killuqsautaiğnígaa iñupayaaq ukpiqsriruağıqman, savaktaağruuruaq naaga savaktaağruunğitchuaq atunim. Taatnatun iñupayaaq savaktaağrugiliutigaa Christ-ŋum ukpiqsriruağıqman, atakkii Christ-ŋum savaktaağruuruaq savaktaağruunğitchuağı tasuğnígik. ²³Christ-ŋum tauqsiğñiğasri akiliutiplusri tuqukami pisigiplusri. Tarraasriiñ ilaa kamagiraksrağıgiksi; iñuñun savaktaağruuliutirağaqnasri. ²⁴Aniqatiumaañ, iñupayaaq illi qanusripaayaami innığumi ukpiqsriruağıqami. Taatna savautiliun Agaayyun.

İlaqatniksimaITCHUATIGUN suli Uılgäğnaatigun

²⁵Pakma, tillisaitchuña pigipligich tamatkua ilaçatniksimaITCHUAT, aglaan qaisaqaqítka isrummatiksrajanatnik. Ukpiğiraksrauruña atak-

kii atanǵum qaisaqqaǵaaŋa iłunıjuktamik. ²⁶Pisigiplugu sakiqniułiqput isrumaruja nalaunıjanasrugalugu iñuk iñuuukpan taatna ilıǵmisun. ²⁷Ilaqatiqaquvich avinniaqsaanak. Tuvaaqataitchuvich tuvaaqata-saaǵiń. ²⁸Aglaan tuvaaqatinikkuvich killuqsangıtchutin, suli iñuk ilaqaqtiksimaitchuaq ilaqaqtikkumi killuqsangıtchuq. Aglaan tamatkua ilaqatiqaqtuat isrumaalutiqaqniaqtut uumanı iñuunialiǵmi, aasrii taavrurumakja isrumaalutiksramiń piisitchukkipsi. ²⁹Aniqatiumaaŋ, una itnauttutigiga. Pivigikkaqput savautrıllaptiknun Ataniǵmik sivikipiaqtuq. Uvakıjanińaglaan taatnaqługu tamatkua ilaqatiqaqtuat savautilitruŋ Ataniq tuvaaqataitchuatun ilı́lutiń, ³⁰tamatkualu qulviuqtuat qulviungıtchuatun ilı́lutiń, tamatkualu iglaqtuat quviasrunǵıtchuatun ilı́lutiń, tamatkualu tauqsiqsuqtuat sunik pigingıtchuatun ilı́luginch, ³¹tamatkualu piqaqtuat sunik nunami piqangıtchuatun ilı́lutiń. Takku manna nuna suuraqtuummaǵmi piigisiruq. ³²Isrumaalutiqaqunǵıtchipsi.

Tuvaaqataitchuaq aŋjun isrumaḥhińaguuruq qanuğlugu savautrıllıksraǵmińik Atanǵuruamik, ataramik quyalisukługu. ³³Aglaali ilaqatiqaqtuaq aŋjun isrumaalutiqaqiuq suuranjińik nunam quyalisukługu nuliani. ³⁴Tarra quyalitńiktusrauruq iluqaaknik nuliaǵmińik Atanǵuruamiglu. Taatnatuntuuq tuvaaqataitchuaq aǵnaq naaga niviaq-siaq isrumaḥhińaguuruq qanuğlugu savautrıllıksraǵmińik Atanǵuruamik iluqaanik timimińik irrutchiǵmińiglu. Aglaali uiqaqtuaq aǵnaq isrumaalutiqaqiuq suuranjińik nunam quyalisukługu uińi. ³⁵Uqautigipsi tamatkunińa ikayuqsaqhusri. Atanniqsuǵnianǵıtchiga iñuunialiǵqi. Iñuuniaqugipsi nalaunıjaruakun savautillautagliugu Atanǵuruaq pisuqtillaapsisun aviktuumanǵigusri iluqnauqsimalusi Ataniǵmūn.

³⁶Ajutim isrummatigisugnaǵagigaa killuliqinasugaluni ilaqaqtiktaaǵıńitńamiuiń nuliaksrautni nutaułhani. Ikłigituińagumiuiń katchuutilik pisukkaǵmisun. Ilaqatigiaksińiq killuqsautaunǵıtchuq. ³⁷Aglaan ajutim sivunniuǵugnaǵagigaa isrummatmińi ilaqaqtiktuksraunǵińli savautrisuk-huni Agaayyutmik iluqnauguni. Kimmutiqatlaıǵnígumi nuliaksrautmińik ilaqaqtningitłuni, taamna aŋjun piłłautaqtuq. ³⁸Tarrataamna katchuutiruaq aǵnaksrautmińun nalauttuq, suli aŋjun ilaqaqtningıtchuq piłłautatluk-tuq. ³⁹Nuliajnuruaq qiliqsimaruq uimińun iñuuniqtutilaajani uimi. Uijuruaq tuqkpan nuliajnuruaq ilaqaqtinítqińhińauruq kisupayaamik pigisukkaǵmińik, aglaan uińitqiutińa ukpiqsriruajnuruksrauruq. ⁴⁰Aglaali isrummatimni taamna aǵnaq quviasrujnialtluktuq kisimgiuqtuaǵumi. Uqautisukkipsi taavrurumińa atakkii piqaqmuińa Agaayyutim Irrusrianik.

Niqi Tunıllautauruaq Aanǵuanun

8 ¹Pakmaasriń aglajnjaqtuja niqikun tunıllautauruaqun aanǵuanun. Itnaǵuurut, "Ilısimarugut supayaamik." Iñuk Ilısimanasrugiruaq

supayaanik kamanaǵułhińaqtuq. Aglaan iñuum piqpaksrirus am atlanik iñuńnik sayyillaǵaǵigai ukpiqsriňhatigun. ²Kińapayaqaq ilisimanasrugigumi supayaanik ilisimangıtchaasuli ilisimaraksraǵaluani. ³Aglaan iñuk piqpaksrirusaq Agaayyutmik Agaayyutim akuqtuǵaa.

⁴Uvvaasriiň, nalaunjava niǵiniáǵupta niqimik tunillautauruamik aangularun? Ilisimagikput aangularum suungipialha, atakkii atautchiiňnamik ilumutuuruamik Agaayyutiqaqtuq. ⁵Unniiňuvva itkaluaqpata agaayyutijıjanik qılajmı nunamılı—ilumun iñugiallapiaqtut sut iñuich taiyukkajich “atanǵuruat,” aasriiň kamakkutiqaǵaich— ⁶aglaali ilisimarugut atautchisualıňmik Agaayyutmik, Aaparuamik, supayaanik iñiqtakkaǵatnik, suli ilaa pisiplugu iñuurugut. Ilisimapmiugut atautchisualıňmik Ataniǵmik, Jesus Christ-mik; Agaayyutim iñiqtugaa supayauramik suli ilaagun iñuurugut.

⁷Aglaali ılańisa ukpiqtuańjuruat kańıqsitlaıtchaat taamna. Iñuuńqtutilaamiktitun isrumasuurut agaayyutijıuat pipiajnurasraglugich. Uvvaasriiň niǵikamiń niqimik tunillautauruamik aangularun tutqiňniagaqsaqtut qauǵrimmaǵiutillautaǵmikni atakkii ilisimagaat nalaunjangıńniplugu niǵılıksraqtıń taavrumeja niqimik. ⁸Aglaan niǵılıhum nakuqsılaaqtangıtchaatigut Agaayyutmi. Suutaungıtchuq niǵigaluagupta niqimik niǵingitchuptalu. ⁹Pakmaasriiň ilisimagiksi niǵitlańıqsi qanusripayamik niǵisukkapsitník, aglaan qaunatqaǵiksuk-sraurusı taatna pigupsi. Putukkisitchiviaqtusri ukpiqsriruaqtipsitník sayailluqtuanik ukpiqsriňigmiktigun. ¹⁰Atakkii sayailluqtuaq ukpiqtuańjuruam qıńıqpatin niǵilutin aangularıǵvium agaayyuviani ilisimaruatin aangularut pipiajungisilańatnik, niǵiaqsviaqmıuqtuuq tutqiisaǵaluanjıağmi qauǵrimmaǵiutillautaǵmını. ¹¹Tarra taamna sayailluqtuaq aniqatin piyaqqukkaugisiruq killuliqiliǵmigun atakkii ilisimaniavaaĺıakhutin. Aglaan Christ-ınum tuqqutipmigaaptuuq taamna aniqatin. ¹²Killuqsaǵuvich taatna akitńaǵlugich aniqatiutin, taamna sayailluqtuaq ukpiqtuańjuruuaq, killuqsaqmıutin akitńaqaługu Christ. Taatnaǵuvich ilıtchugiyumińaitchut qauǵrimmaǵiutillautaǵmikni nalaunjaruamik nalaunjaitchuamiglu. ¹³Taatnamik ukpiqtuańjuruaqatiga isrumakpan killuqsaǵınlıuni niǵigumi niqimik tunillautauruamik aangularun, niǵitqik-kumińaitchiga taamna niqi killuqsaqtitaǵniqpańı aniqatiga.

Uqqiraqtim Ańalatchisaagun

9 ¹Suvaata ilapsi uqautigivatrıuq uqqiraqtaupianǵińnipluńja Agaayyutmun? Nalunaıtchuamik ataniqsimaraitchuja iñuń-nun. Qińıqsimagiga Ataniq Jesus Christ. Suli ukpiqsriruańjuqtusri savautrılıpkun Ataniǵmik. ²Atlat uqaǵaluańjaisa uqqiraqtaunǵińnipluńja Christ-mun, ilisimallapiaǵiksi piutilaǵa. Quliaqtuaǵigiga tusraayugaallau-

taq ilipsitňun, taatnaqlagu ukipigigiksi Jesus. Taavruma nalupqinaiyagaăa uqqiraqtauliga Ataniğmun. ³Taimmaasriiň iňuich nalupqisruutigipmatňa una kiggutiga: ⁴niğihiňaungiňňiqpik imiqluňalu savautriňamni ilipsitňik? ⁵Nalaunqapmiuq uvaptiknun tuvaaqasiqpatigut nuliajuruam iglaukpta taatnatun atlatun uqqiraqtaatun atanǵum suli aniqatiňisunlu Cephas-tunlu? ⁶Naaga kisimňuk Barnabas-lu savaktusrauniqpiňuk iňuuniutiksrapnik? ⁷Savaktusraunǵitchuguk atlamic savaamik atakkii quliaqtaǵigikput tusraayugaallautaq nanipayaaq. Ajuyyiuqtı akiliiruk-sraunǵitchuq anjuyyiuqtaullaǵmi. Iňuk nautchirriqsuaq asrirrivinymun niǵiugaqaqtuq niǵigisipluni asriańiňik. Munaqscriptuuq niǵiugaqaqtuq imigisipluni miluatnik munaqsrampi. ⁸Taavrumiňa iňuich niǵiugaqaǵguurut. Moses-ňum maligutaksraqtuuq uqaqmiuq taavrumiňa, amagaă? ⁹Aglausimaruq itna Moses-ňum maligutaksrami, "Siggugutitugnianǵitchiň qanǵa qimuktim tutmaqpaň mukkaaksraq." Agaayyun nipliqami taatna isrumaaluutiqanǵitchuq qimuktinik. ¹⁰Agaayyutim ilumutupiaq uqautigigaatigut. Aa, uqaǵıq aglaanjuruq pisigipluta, itna, "Iňuk una nunniuqtuaq suli iňuk salummaqtauaq mukkaaksranik niǵiugaqaqtuk pińńaĺıksraǵmiknik savaaǵmikniň." ¹¹Uvagut nautchirriqiritun nautchiipmatun nautchiaksrainiňik quliaqtaqaqpta tusraayugaallautamik akunnapsitňun, isrumavisi iniqsruvaallańqipluta iniqapsi ikayuqupluta iňuuniutiksrapnik? ¹²Atlat iňuich niǵiugaqaǵumiň iňuuniutiksraǵmiknik ilipsitňiň, nalaunqatlukkayaǵaluaqtuq niǵiugaqaǵupta iňuuniutiksrapnik ilipsitňiň. Aglaan iniqsrtlaitchipsi ikayuqupluta. Iglutuǵiyut iňugiaktuat sut, atakkii nutqaqtitchisungitchugut iňuňnik ukpiqsrıňhatniň tusraayugaallautajanik Christ-ňum. ¹³İlisimagisi iňuich savaaqaqtuat Agaayyutim agaayyuvikpajani niqiksraǵguurut agaayyuvikpajmiň, suli savaktaut tunillaǵviymi akuqtuisuрут niqiksraǵmiknik iłańjanik tunillautauruam. ¹⁴Taatnatuntuq Atanǵuruam tillisiqagai tamatkua quliaqtaqaqtuat tusraayugaallautamik akuqtuitquplugich iňuuniutiksrajanik iňuňniň ukpiqsrıriǵuqtuanıň. ¹⁵Aglaan sugingitlukkiga tuqgaluaǵuma akuqtugaluaqna ja sumik ilipsitňiň. Uqaviutigiga savautriňiga Christ-mik akińńasrujaqna ja. ¹⁶Quliaqtaqaǵaluaqļunaunniň tusraayugaallautamik uqaviugaalguitchuňa uvapkun. Quliaqtaǵıňha tusraayugaallautam savaaǵigiga. Atuqtaksraǵipiaǵiga. Quliaqtaqaqanǵitchuma, naklıuň uvanya. ¹⁷Quliaqtaqaǵniyuma piksraqtaaǵilugu, niǵiuktuksrauruňa akińńakaaksramik. Aglaan piksraqtaaǵingitčiga savaaqaq uvamnik, aasriiň savaaǵıňhiňaǵiga savaaqaq Agaayyutim qaisaňa uvamnun savaquplugu. ¹⁸Aasriiň sua akińńaktaaǵiniaqpi? Uvvauna akińńaktaaksraǵa, quliaqtuaǵigupku tusraayugaágiksuaq iňuich inuqnangitčuq aatchuľıksrajan iňuuniutiksramnik. Niǵiugitlagaluáǵiga iňuich aatchuľıksrajan. Aglaan iniqsrunǵitchuňa sumik quliaqtaqaqama tusraayugaallautamik.

¹⁹ Uvva ataniqsimaraitchaluajñaǵma iñuŋnun savaktaagrūupkaqtuňa uvamnik iñupayaanun iñugiaktuat ukpiqsriruaǵuqupligich Christ-mik uvapkuń. ²⁰Taimma uqautrikama Agaayyutim uqałhanik Jew-ŋuruuanun ukpiqsrítqugaluaǵitka Christ-mik. Taatnamik iñuupmiuňa Jew-ŋuruat. Nayuutikama iñuŋni maliǵutchiruani Jew-ŋuruat maliǵutaksrajanik (aŋalatingiǵaluaqtuňa Jew-ŋuruat maliǵutaksrajanun) iñuuniqaqtuňa iñuktun aŋalatittuatuń maliǵutaksramun ukpiqsrítqugaluaqługich Christ-mik. ²¹Taatnatuntuuq uqautrikama tusraayugaallautamik Christ-kun tamatkunuňa Jew-ŋungitchuanun iñuuniagaqtuňa Jew-ŋungitchuatun ukpiqsrítqugaluaqługich Christ-mik. Maligitaksram aŋalangisajatun itpalukkaluaqļuňa, ilumutun maliǵutchillapiaqtuňa Agaayyutim maliǵutaksraiňik, tupiksripluňa Christ-ŋum maliǵutaksrajanik. ²²Uqautrikama Agaayyutim uqałhanik ukpiqsriruanun sayaitchuanun ukpiqsrílgmikni iñuupmiuňa sayaitchuatun, ilińich ukpiqsriruaǵuqupligich. Qanupayaaq iñuk iñuuniagüsriqaqman ilaatum iñuuniagaqtuňa qanusripayaakun ilańich ukpiqsriruaǵuqupligich. ²³Taatna iluqaanik pisuuruňa pisi-giplugu tusraayugaallautaq ilańiutisukļuňa piliutaanik Agaayyutim akiqsrutigikkajanik.

²⁴ Ilijisimarusri aqpalitraqtuńi iñugiaktuat aqpaqsruqtit aullaǵaqtut, aglaan atausriq akiňňaguuruq. Iñuunialipsitňi Christ-mun pisuǵni-silaágitchi akiňňatlasriļusri aqpaqsruqtitun. ²⁵Iluqatiň anaktaqtit qaunagillautaqtut timimiknik ilisaqhutinju atqunaq akiňňaktaaqaǵukhutij niaquutmik piungıqsaqtuamik. Taatnatunli ukpiqsriruagut iñuuniallautaqtuksraurugut Christ-mun atakkii niaquutinnaktaaksraqpuit piungıǵumińaitchuq. ²⁶Tarra, ittuja aqpaqsruqtitun akimasaqhuni aqpaqsruqatmiňiň, naagaqaa qakiqtautraqtitun akimasaqhuni qakiqtautraqtatmiňiň. ²⁷Anaktaqtim aŋalattaǵigaa timini, aglaan pińgiqsiatuviaqtuq aqpalituramun ilisatlaitchumi. Taatnatuntuuq aŋalagusriňiaqtuňa uvamnik, atakkii pińgiqsiatuviaqtuňa savautrińimniň Christ-mik quliaqtuanǵitchumali atlanun iñuŋnun.

Kilguturauaq Akitňaqlugu Aanǵuaqtuľiq

10 ¹Aniqatiumaań! Itqaksritqugipsi atuumarananik sivulliaptiknun maliktuanun Moses-mik. Iglaullaǵmij nuviyam qulanjutiniǵai suli iluqatiň ikaǵnígaat taǵiuq. ²Nuviyam qulańjutipmatiň suli ikaaqamitruń taǵiuq iluqaǵmij paptaakkaupmatun liilaa piut maliǵuaqtauliksraǵmiknun Moses-mik. ³Aasriisuli iluqaǵmij niqıqágnıqsut pamarrutińiňik Agaayyutim quvíqnaqtuakun. ⁴Iluqaǵmij suli imiǵniqsut imiǵmik Agaayyutim pamarrutaanik quvíqnaqtuakun uyaǵaǵmijń. Taamna uyaǵak nayuutiniqsuq ilinjitiň nanipayaaq itmata, aasriiň taamna uyaǵaurauaq Christ-ŋuruq. ⁵Aglaansuli iñugiaktuat Agaayyun quyalıń-

ǵitchaat. Taatnaqługuasriiñ suksraunǵiñigai suviksrailaami. ⁶Tarra, tamatkua atuumaruat taimani atriksraurut uvaptiknun. Kilikkaatigut pisugruaqungitluta piginchuanun sivulliaptapilǵusiatitun. ⁷Unniñ aanǵuaqtuqtaunasri taipchua ilajisitun, atakkii aglausimaruq Agaayyutim makpiǵaañiñ, “Iñuich aquvittut nigiqpagviksramun, aasriiñ makitnamiñ aggiaqsiraqtut.” ⁸Sulipsuuq atlatuqtatqungitchaatigut taipchua ilajisitun, 23,000 tuqupmatun uvlumi atautchimi killuqsautmiktigun. ⁹Unniñ uuktuaqtaksragingitckput Atanguruaq, ilajich taipchua taatnaqmatun tuqqutauruat tuqunaliñnun nimigianun kigipchaqtitlugich. ¹⁰Unniñ uqapiłuktuksraunǵitchugut sutigun Agaayyutim aatchuutaigun ilajich taipchua uqapiłukmatun. Taatnaqhutij israǵulgum piyaqqirim tuqqutkai. ¹¹Tarra iluqatiñ tamatkua atuumarut ilinjitiñnun, uvaptiknun atrikusrautigitquplugich, suli aglausimaruat alǵaqlsruutiksrauplutij uvagut killuqsaqtinqunǵitluta, iñuuruagut aqulliqaǵataqtuami uvluni. ¹²Uvvaasriiñ kiñapayaaq isrumaniǵumi makitaniluni payańjailluni, qaunatqiagıllapiaglı puukaliksraǵmiñiñ, atakkii aniqusraaqsiuviaqmiuq nutqaqtitaluni tupiksriłigmiñiñ Agaayyutmik [atriługich taipchua iñuich iñilǵaan]. ¹³Qanupayaaq aniqusraaqsiuniǵuvich, taatnatchikuntuuq iluqatiñ iñuich aniqusraaqsiupmiut. Aglaan Agaayyutim tuniqsimaruam aniqusraaqsiupkaǵumińaitchaatin qaańjigługu akiyalguisan. Qakugupayaaq ukpiqsrı̄hiñ uuktuakkaukpan Agaayyutim annagviqaqtinniaǵaatin akimayumińaqsilutin.

Nigiqpagviat Aanguatigun naagaqaa Atanǵum Nullautchiǵvia

¹⁴Taatnamik, piqpagiplusri ilauraamaaq, piisimaǵitchi aanguaq-tułigmiñ. ¹⁵Kanjqsiłgurusri uqautigikkamnik. Isivǵiuqsiun ilipsitník uqautigikkaǵa ilumutuupmagaan. ¹⁶Isrummatigilugu Atanǵum nullautchiǵvia, imipayaaqapta qallutmiñ quyyatigikkaptigun quyatigigikput Agaayyun Christ-ŋum aujanik maqipkakkanjanik sannigutami uvaptiknun. Suli avguqaptigu qaqqiaq niǵiplugu qiniqtikikput ilaliqlsruutiłiqput iñuŋni Christ tuqqutikkańi. ¹⁷Tarra niǵikapta atautchimiñ qaqqiamiñ, uvagut atausrińjuqtaurugut atautchisun timitun iñugiakkaluahuta. ¹⁸Isrummatigilugich Israel-aǵmiut pilǵusijat, tamatkua niǵisuuruat niǵrutinik tuniłlautauruanik tuniłlaǵvińmi, tamatkua piqatigiiksut Agaayyutmun atakkii niǵigaat tuniłlaun atautchikun. ¹⁹Qanuutauva taamna? Iłisautisukkipsi tamatkua aanguat suli niqit tuniłlautauruat aanguanun suunǵitchut. ²⁰Una uqautigigiga, Jew-ŋungitchuat tuniłlaqtuguurut niqinik tuunǵaiyaanun, Agaayyutmun qaitchińǵitchut. Piqatautqungitckipsi tuunǵaiyaani. ²¹Imiǵumińaitchusri qallutaaniñ atanǵum imillapsi qallutaatniñ tuunǵaiyaat. Niǵiyumińaitmiusri atanǵum niǵgivianiñ nigillapsi niǵgiviatińi

tuunǵaiyaat. ²²Sanjatchaktittaǵigikput ataniq taatnaqapta taapkujnija. Sanjıtłuktauńunasrugivisa ilaaniń?

Kamaksrılıq Agaayyutmik Suraǵaǵipayaakun

²³Ilasri-samma uqaqtut, "Suraǵaǵnaqtuq qanupayaaq suraǵaǵuktuni." Aagaluaq, aglaan ılańich nakuungitchut uvaptikni maliǵukkuptigu Agaayyun. İlumutuuruq suraǵaǵhińaulıqput supayaamik, aglaan ılańich sayyıllaǵutaunǵitchut atlanun ukpiqsırıuanun.

²⁴Kińa ukpiqsırıuaq ijmiguaqsaqani, aglaan ikayuutiniagli atlilik ińuňnik. ²⁵Niggisiń niqipiapayaaq tunırauruqa tunniuqqaivijmi, apiqsruqtautigisunaqnagu nakiń niqi aggıqmagaan naagaqaa isrumaalutigisisunaqnagu qauǵrimmaǵiutillautapsitńi nalaunıapmagaan niǵılıqsi.

²⁶[Apiqsruqtutigiyumińaitchiksı] atakkii aglausimaruq Agaayyutim makpıǵaańjani, "Nuna Atangum pigigaa suli suapayaaq nunamiittuaq."

²⁷Kia ukpiqtuańjunǵitchuam aiyugaaqpasrı niǵgityaqulusrı tupıǵmınıun niǵgisiń manirikpan qanusripayaamik, apiqsruqtautigisunaqnagu nakiń niqi aggıqmagaan naagaqaa isrumaalutigisisunaqnagu qauǵrimmaǵiutillautapsitńi nalaunıapmagaan niǵılıqsi. ²⁸Aглаан ińuum uqautikpasrı taamna niqi tunıllıautigimanılıugu aanguamun, niǵińiaqnagu niqi pisigilugu taamna ińuk kiliktigikkan. Ami isrumaviaqtuq qauǵrimmaǵiutillaǵmını niǵılıksraja taavruma niqim nalaunıaińnılıugu,

²⁹ilipnun nalaunıjanasrugigaluaqtıtlugu. Tarra suvaata niǵińhińaulıǵa qanusripayaamik aǵjalannıaqpauń atlam ińuum nalupqisruutmigun?

³⁰Quyaanikkiga Agaayyun piqtigiplugu nikiksraǵa. Taatnamik kia uqautinańja killuqsagnıluńa niǵigupku taamna niqi. ³¹Itnatur ittuq, niǵiguvich imiǵuvılıńu naagaqaa suraǵapayaǵupsi kamakkutıqaqsiń Agaayyun supayaatigun. ³²Tarra, sakińiugutigipkaqnagu kia ińuum tupıksrılıksrajanun Agaayyutmik, Jew-ıugaluaqpata Jew-ıjunǵitchaluaqpata naagaunnıńıń ukpiqtuańjuruańjugaluaqpata Agaayyutmun.

³³Taatnatuntuq suraǵapayaaqama quyalıńiuraǵitka ińupayaat supayaakun. Uvapkuanǵıqsıńa anniqsuǵugluńa uvamnik kısima, aglaan ikayuǵniaqtuńa ińuňnik ińugiaktuanık anniqsuqgaluaqlıǵich.

11 ¹Uvvaasriń, ińuniagıtchi uvaptun tuvrainiaqmatun Christ-mik.

Aǵnat Matuqaqtaksraǵigaich Niaqutin Agaayuǵıgmikni

²Aniqatiúmań, nanǵaǵipsi itqaumakapsıtına qanuq ińuuniaqtılaapkun Christ-mun supayaatigun, tupigiplugich ilısaутtutit qaisatka ilipsitńun.

³Aглаан kańıqsıńquqipsi Christ qauklıǵigaa ajutipayaam. Taatnatuntuq aǵnam qauklıǵigaa uigikkani, itna Agaayyun qauklıupmatun Christ-mun. ⁴Ajın agaayupman naagaqaa sivunıksrıqipman matuplugu niaquni qıńıqtıngıtchaag Christ qauklıǵitilaajanık ijmińun. ⁵Suli aǵnaq

agaayupman naagaqaa sivuniksriqipman matuilaagliugu niaquni qiniqtingitlugu uiñi quakligitilaajanjan iñimiñun kanjusraagaa. Taatnaqami ittuq akiisutun nuyaiqsitun. ⁶Taatnaqluña uqaqtuña: nuliajuruam matusrunğıtchumiñ niaquni nuyaiqsaksrägigaa. Aglaan kanjunaqpan nuliajuruam saliyumigich nutchanı matuqaagliuñ niaquni. ⁷Ajutim maturaksrägiñgitchaan niaquni, atakkii Agaayyutim iñiqtağıgaa atriqutquplugu iñimiñun aasriiñ sagviquplugu kamanautni. Aglaan nuliajuruam qiniqtitkaa kamanautaa uimi quakliupkaqamiuñ. ⁸Ajunliasrii iñiqtaunğitchuq ağnamiñ, aglaan ağnaq iñiqtauruq ajutmiñ. ⁹Suli Agaayyun iñiqsiñgitchuq ajutmik piqutigiplugu ağnaq, aglaan Agaayyun iñiqsiruq ağnamik piqutigiplugu ajuñ. ¹⁰Taatnaqhuni ağnam maturaksrägigaa niaquni agaayukami qiniqtityaagliugu kamaksrılli ajutmiñik. Ağnaq taatnaqtusrauruq pisigilugich israğulgich. ¹¹Ağnağlu ajuñlu ikayuqtigiiksksrauniqsuk avatmun, Agaayyun tillisiqaqmatun ilijiknun. ¹²Aa, sivulliq ağnaq iñiqtauruq ajutmiñ, aasriiñ ajutipayaaq taimakñaaglaan anipmiraqtuq ağnamiñ. Aglaan itqaumasiuñ Agaayyutim iñiqtaqañaña iñupayaanik supayaanigu. ¹³Nalaunıjtılalaqsiuñ ilipsitñik. Nalaunıjava ağnaq agaayugumi Agaayyutmun matuilaagliugu niaquni? ¹⁴Ilisimarusri iñupayaaq isrumapmiq ajutim nuyaqtusriruam kanjunaqtilaajanik. ¹⁵Aglaan ağnam nuyaqtułlı piññaqnautigigaa. Ağnam nuyaçi qaisaurut ilaanun matuksrauplutiñ. ¹⁶Kiñapayaaq uqavaağumakpan taavrumuuna, ilisimaliuñ una: uvagut piksraitchugut atlamic pilğusrimik, aasriiñ iluqatın ukpiqtuañjuruat nanipayaaq pipmigaat taatnatun.

Atanğum Nullautchiğvia

¹⁷Uvvasuli, katıraqikapsi agaayyuvigisrukługu ikayuuttutitlaitchusri aglaan atniągütiraqtusri avatmun. Pitquisiğiitlusri, taatnaqluña nanğangitčipsi. ¹⁸Sivulliuplugu, tusraaruña agaayyiaqapsi avgummatiqaqtusriguuq, aasrii taamna ukpiğitlagiga. ¹⁹Avgummatiqaqapsi akunnapsitñi nalunaiqsittağıgaa nallipsi ilumun ukpiqtuañjuruatilaaja. ²⁰Katıraqikapsi atautchimun Atanğum nullautchiğvianik niginğitchusri. ²¹Uqaqtuña taavrumiña atakkii iñullaa niğiruq iñmi niqautmiñik utaqqisunaqani atlanik. İləsri ajiłlaaqhutıñ nigisunjağımiñ suli atlat imijasrıraqtut. ²²Suvisi! Kiñuniqanğıtpisi niğgiviksripsitñik imiğviksripsitñiglu? Nakuungitchuq suunillaqanğılıqsi ukpiqtuañjuruaniñ tutqiisaaqħugillu tamatkua suilliuqtuat? Qanuq uqağniaqpik ilipsitñun? Quyaginianğıpigu taamna? Naagga, quyaginianğıtčipsi.

²³⁻²⁴Uumiija Atanğuruam ilisautigaarja uqağikkamnik ilipsitñun. Tamarrumani unnuami Ataniqput Jesus tuniraugisipman, tigugaa qaqqiaq. Quyyatigiqqaqħuglu Agaayyutmun avgugaa niplihuni, “Una qaqqiaq timigigiga siquptauruaq ilipsitñun. Niğirägigupsiuñ una qaqq-

qiaq itqakkutigiyumagiksi tuquliga piqutigiplusri.”²⁵ Taatnatunsuli nul-lautchianikamiq tiguniqaa qallun nipliqhuni, “Una gallutim imaaja augigiga. Auga maqitauniaqpan ilipsitnun taimma nutaaq sivunniugun aullaagniiniaqtuq. Imiagigupsit

uumaknja qallutmiñ itqakkutigiyumagiksi tuqulıǵa piqtigiplusri.”

²⁶Tarra niğirağıcupsiñ taamna qaqqiaq suli imiğlugu qallutmiñ taavrumuuna quliaqtuağıksi tusaayugaağıksuaq Atanğum tuqułhagun aggitqiññaıħanunaglaan.

²⁷Taatnamik, kisupayaaq niğiruaq qaqqiajanik imiqtuağlı qallutaaniñ Atanğum kamakkutiqasruñaqnagu atriqaqtuq iñuktitun taimani suksraqangitchuanik Atanigmik. ²⁸Uvva itqaqisruñniqpisiuñ Atanğum tuquľha taatna? Ki, iñullaa isivgiugli ijmiňik niğigaluqaqnagu qaqqiaq imiqsiga-luaqaniň qallutmiň. ²⁹Uvva iñuksamna niğivaluktuq imiqpalukhuniň ilitchugigaluqaqnagu Atanğum tuquľha uvaptiknun. Agaayyutim atannigisigaa taatnasriq iñuk. ³⁰Taatnaqhutiň iñugiaktuat akunnapsitňi sayaiqsut atniğňalıqhutiňlu, suli ilanjich tuquanikhutiň. ³¹Aglaan isivgiuqqaagupta uvaptiknik tarra Agaayyutim anasriňjuqsağumiňaitchaatigut taatnatun. ³²Atanğum atannisuqmatigut algaqsruğagağıatigut qanuq iñuuniaqtilaaskrapistiknik anasriňjuqsaqunçigtıltıa piqatigilugich nunam iñuni.

³³Taatnağusri, aniqatiumaaŋ, katinigupsi niqiqtatautyagusri Atangum nullautchigvianun utaqqisilaayumausi. ³⁴Kisupayaaq niqisunjiŋumi niqiruksrauqqaqtuq kiňunigmiňi, Agaayutimli anasriňuqsautaitchu-magaasri. Isilgiqsugisigipsi atlanik utlakkupsi.

Ippitchuam Irrutchim Aatchuutai

12

12 ¹Aniqatiumaaq! Pakma kañiqsipkautiginaägiga qanuq Ipqitchuam Irrutchim savaaaja iñuich iñuuニアhatni. Kañiqsitquqipsi taamna nalupqinaäglugu. ²Ilısimagiksi qanuq iñuニアqtilaaqsi Jew-juŋgiñjapsi. Killukuaqutipkakkaurusri putqataägigitquplugich uqatlilaat aanäguat. ³Taatnaqluja kañiqsitquqipsi una, kiñaunniñ iñuk aŋalatiqaqtuaq Irrusrianun Agaayyutim uqallakkumiñaitchuq itna, “Jesus suksraunägiqsuali.” Taatnatuntuuq kiñaunniñ nipligumiñaitmiuq, “Jesus Atanguruq,” aglaan Irrusrian Agaayyutim taatnaqukpani kisian.

⁴Uvvaasriiñ, iñuich atlakaagiiñik aatchuuusriaqaqtut aglaan atiruam Irrutchim qaisaġigai iluqaitñik. ⁵Iñuich savautrirut atlakaagiisigun, aglaan Ataniq atiruq iluqaitñun. ⁶Iñuich aatchuuusriaqaqtut atlakaagiiñik savautriliġmiktigun, aglaan atiruam Agaayyutim iñuich savatlapkaġai iluqaitñik savaanik aatchuuusriaġkkaġmiktigun. ⁷Ippitchuam Irrutchim

(1 Co 11,26)

iñuk savatlapkaqmauq qanusripayaamik, ilaan ukpiqsriuapayaat ika-yuusriaqaqttaǵigai taavrumakŋa. ⁸Ipqitchuam Irrutchim uqatlapkaǵaa iñuk isrumatulikun, aasrii atiruam Irrutchim atla iñuk uqatlapkaqługu kańiqsimalikun, ⁹atlasuli ukpiqsrisiqatlapkaqługu, atlasuli mamitit-chitlapkaqługu iñuŋnik. ¹⁰Atiruam Irrutchim atla iñuk savatlapkaǵaa quviqnaqtuanik, atlasuli sivuniksriqiraatlapkaqługu Agaayyutmun, atlasuli puttuqsrisiqatlapkaqługu nalliakun nakuuruakunlu pigiitchuakunlu ilitqutchikun, atlasuli uqatlapkaqługu atlakaagiňik uqautchiňik nalunaqtuanik, atlasuli uuyuuqtaulapkaqługu nalunaqtuanik uqautchiňik. ¹¹Aglaan tamatkua iluqaisa savaagigai atautchiusuam Irrutchim, autaaqlugich iñupayaamun qanuq pitqukamigich.

Atausriq Timi, Iñugiaktuat Sullińigich

¹²Iñuum timaa iñugiaktuanik israqutaqaqtuq, naagasuli atausriuruq timi. Taatnatuntuuq ittugut atautchisun timitin iñugiallapiagaluaŋŋjapta atlakaagiikhatalu, atakkii iluqata atausriŋŋuqataurugut Christ-mi.

¹³Ilavut Jew-ŋjurut suli atlat Jew-ŋunqitlutiŋ. Ilavut savaktaağruurut suli atlat savaktaağruungitlutiŋ. Paptaaqtitnapta Ipqitchuam Irrutchim iluqata atausriŋŋuqttaǵigaatigut timimun, ami timaanun Christ-ŋum. Aasriiň ilaan aatchuǵaatigut atausriullaapluta atiruamik Ipqitchuamik Irrutchimik.

¹⁴Atakkii iñuum timaa atautchiłhiňamik israqutaqanǵitchuq, aglaan iñugiaktut sullińgi. ¹⁵Iñuum isigaňa uqaqapiaqtuq itna, “Uvaja argaunǵitluna, tarra timim sullińiǵingitchaaja.” Taatnatchim niplińautim ilagipkańajägumińaitchaa timimi. ¹⁶Suli iñuum siutaa nipliqapiaqtuq itna, “Uvaja iraunǵitluna, tarra sullińiǵingitchaaja timim.” Taatnatchim niplińautim ilagipkańajägumińaitchaa timimi. ¹⁷Timi iluqani iraukpan, iñuk tusraatlayumińaitchuq. Aasriiň timi iluqani siutaukpan, iñuk naisitlayumińaitchuq. ¹⁸Aasriiň Agaayyutim inillakkai timim sullińgi iniksrańitňun, iňmi quyagikaǵmigun. ¹⁹Timi atautchimik israqutałhińaukpan, timiqáǵayaipiaqtuq, amaǵaa? ²⁰Uvva iñugiaktuamik israqutaqaqtut timimi, aglaan atautchimik timiqaqtuq. ²¹Uvva iñuum iraa nipligumińaitchuq argańmiňun itna, “Sumun atuǵumińaitchikpiň.” Sulipsuuq iñuum niaqua nipligumińaitchuq isigańmiňun, “Inuǵingitčikpiň.” ²²Aglaan, taapkua ilanji timim qíññaqaqtuat sayaillıuq-hutij inuqnapiqtut. ²³Suli tamatkua timim sullińiŋi isrummatigikavut qíññaǵiksuańjunǵitluginch qaunatqiaǵitlúaqsiraqıǵigivut, suli ilavińgich atlat qíñigaksraqıǵisajich maturaǵigivut. ²⁴Qíññaǵiksuat ilavińgi timipta qaunagiraksraunǵitčut taatnatun. İlumun, Agaayyutim atlakaagińch israqutapayaaji timim iňiqtäǵigai, uvaptiknun qaunatqiaǵitqupluginch qíññaǵiksuańjunǵitčuat. ²⁵Taatna Agaayyutim iňiqtäǵigai timivut

atingirritiqaqunğıtlugich akunğatni israigutauruat aglaan ikayuutitquplu-
gich avatmun. ²⁶Atausriq ilauruaq timimi iħuanġitpan, iluqatiq ilauruat
naglikasaqataurut. Taatnatun atausriq ilauruaq kamagikkaupman, iluqa-
tiq quviatchagaqtut.

²⁷Iluqasri timigaasi Christ-ħejum, aasriiñ iñullaa ġejjplusri sulliñgi-
gaasri taavrūma timim. ²⁸Akunğatniż ukipiqtaqjuruaniñ Agaayyun
piksraqtaaqaqtuq atlakaagiñik savaktiksranik, sivulliq uqqiraqtinik
Agaayyutmun, tuglia sivuniksriqirinik Agaayyutmun, piñayuat iħisaut-
riksranik, aquatigunaasrii taapkua savaaqatlaruanik quviqnaqtuanik,
tamatkunijalu mamititchitħaruanik atlanik, ikayuiruksraniglu atla-
nik, sivulliuqtatlaruaniglu atlanik, uqatlaruaniglu uqautchisigun
nalunaqtuanik. ²⁹Iluqaġmij uqqiraqtawngħitchut Agaayyutmun unniñ
sivuniksriqiraunġitchut unniñ iħisautraunġitchut unniñ savaktaunġit-
ħitchut quviqnaqtuanik. ³⁰Iluqaġmij mamititchiraunġitchut atniġħnaqtuanik
unniñ uqatlaħitchut atlakaagiñik uqautchiñik unniñ uuyuuqtatlaħitchut
nalunaqtuanik uqautchiñik. ³¹Tarraasriiñ kipiġniupiagħitchi nakuutluk-
tuanik aatchuusriqaqāġugusri.

**Piqpakkutiqliq Pakma iħisautiniaġipsi
nakuutluktuamik iñuunia liksrapsitniż.**

13 ¹Uqatlaniġuma atlakaġiisitun iñuktitun unniñ israiguliki-
tun, aglaan piqpaksritlaiñniġuma iñużżnik, uqaliga atriqaqtuq
qukiġħnaqsiplugu aviluqtaqtuatun. ²Uqatlaniġuma sajnjiqaqluna sivu-
nisksriqitun unniñ kajniqsitħalugħi lu iluqaisa nalunaqtuat unniñ
iħsimatħaluna supayaanik, suli ukpiqqutiqaġniġuma nuktatħalugħiċi iñ-
għiċċi, aglaan piqpaksritlaiñniġuma iñużżnik, sumun atuġġumiñaipiaqtu.
³Aatchuutiginiġupkich supayaurat pigikkatka iñużżnun inuqsraqtuanun
unniñ aatchuutigilugu timiga ikipkaaksraulugu, aglaan piqpaksritlaiñni-
ġuma iñużżnik akiļiusriaksraitchu.

⁴Piqpaksriruaq iñuk anuqsrutriruq, iħuaqqutriruq, tunjiliñġungħitchuq,
uqavigaġġanġitchuq, ⁵suli arguajjanġitchuq unniñ ajallaqħuitħaitchuq.
Piqpaksriruaq iñuk ijmiguutħaitchuq, uumitchayaħaitchuq, itqaksrit-
ħaitchuq akitħnaqtuqtimiñik nalaunjaħaitchuakun. ⁶Piqpaksriruaq iñuk
quviasrutħaitchuq iñuich killuliqipmata, aglaan quviasruġġuuriq iñuich
nalaunjaħarualiqipmata. ⁷Piqpaksriruaq iñuk manimmilġuruq, aasriiñ
ukpiqsriraqtuq suli niġiugaqtuq suli igħluu ilgħiġġi.

⁸Ilaatnigu iñuich sivuniksriqitħa iġiġisirut suli uqatlaġiġisirut uqautchiñik
nalunaqtuanik suli kajniqsimmataat isukkliktiġi, aglaan piqpaksriq
isrukklitchumiñiħaħiġi. ⁹Iħiġiġi uqipputlu sivuniksriqilqiġiġi naħħam-
għitchuk. Taatnamik isukkliktiġi. ¹⁰Iħiġiġi naamasimaruakpan,
aatchuusriat piġiġisirut. ¹¹Uvvaami iħiġiġi kama uqägaqtuja isrummati-

qaqluňa suli sivunniuguupluňalu iňilgaatun. Iňuguqama iňuunianğıqsuňa iňilgaam iňuuniaňhatun. ¹²Pakma qiniňlaitchugut nalupqinaiglugu tautuk-matun salumaitchuatun taňgaqtutmun, aglaan taivrumani qiniňisirugut nalupqinailläpiaglugu. Pakma iňlitchugigiga ilaviňauraňhiňaq, aglaan taimanigu ilisimmaňsipaňgisisiga Agaayyun, atrilugu Agaayyun ili-simallapiäqmatun uvajnik. ¹³Tarra, supayaat naamasriňhatnunaglaan iňuich ukpiqsrımaniaqtutsuli niňiugaqägutinjısuli piqpaksrıliňtusuli, aglaan taapkunakja piňasruniň kamanaňqırsrauruq piqpaksrıliqput atlanik.

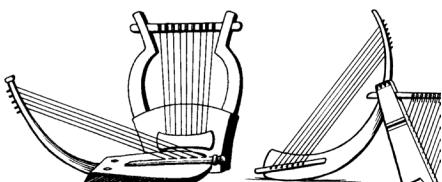
Iliſauſtutipsaat Ipqitchuam Irrutchim Aatchuutinjıgun

14

¹Taatnamik pisuqtilaaňvigiſiň piqpaksrıliqsi atlanik iňuňnik. Uvvasuli kimmütiqallapiaqgitchi Ipqitchuam Irrutchim aatchuu-taiňik, suvaluk uqaqtatlasrıliptiknik Agaayyutmun. ²Iňuk uqağumi uqauthikun nalunaqtuakun uqaňhiňaqtuq Agaayyutmun. Iňuich kaňiqsiyumiňaitchut uqaňkkajanik, atakkii Ipqitchuam Irrutchim uqaq-titgaigaa nalunaqtuanik sunik. ³Aglalı iňuk uqaqtauruaq Agaayyutmun kaňiqsiňaqtuakun uqauthikun sayyillaagırıuq iňuich ukpiğutiňiňik pitchuksaaqkugılı arakkugılı. ⁴Iňuk uqaqtuaq uqauthikun nalunaqtua-kun ikayuňaqtuq ijmimüňhiňaq, aglaali iňuk uqaqtauruaq Agaayyutmun kaňiqsiňaqtuakun uqaňkun sayyillaagai ukpiqtuaňjuruat ukpiğuti-ňitni. ⁵Uqatlatqunayaňgaluağıpsi uqauthikun nalunaqtuakun, aglaan kimmütitlukkiga uqaqtatquplusri Agaayyutmun. Iňuk uqaqtauruaq Agaayyutmun kamanatluktuq taivrumakja uqaqtumiň uqauthikun nalunaqtuakun, iňuymik mumiutriqangısuaqpan. Iňuqaqpan taatnatchi-mik sayyillaatlagisigai ukpiqtuaňjuruat ukpiğutaat.

⁶Aniqatiut, uqautisukkripsi qanuq Agaayyutim sagviaqtukkajanik uvamnun suli qanuq iňlitchugipkautaanik uvamnun, suli uqautisukkripsi Agaayyutim ilumutuuňhanik iňisauňili. Uqaaqsiňiguma nalunaq-tuakun uqauthikun, qanuq ikayuutaunayaqpi? Uqaqtuksrauruja kaňiqsiňaqsılıgu. ⁷Uvva atrikusraun. Iňuich atuqtuuraqmata supluaqtuň-naqtuanik unniň nuqaqtılıňnik atuqturayuňlägmiň nalausrurujaqnagu, iňuich naalaqniroat iňisaqyumiňaitchaat iňňaja atuutim. ⁸Sulipsuuq

ajuyaktuanı, qalguqtaun nalupqi-naqtuamik nipliqman ajuyyiqtit tupisralatlaithut ajuýaksalaň-mun. ⁹Taatnatuntuq, uqağupsi nalunaqtuakun uqauthikun, qanu-ğutin iňuich iňisimaniaqpatruj sumik uqaqtilaqksi? Siňaňnamun uqaqmatun piňiaqtusri.

(1 Co 14.7)

¹⁰Nalupqinaitchuq iñugiaktuat atlakaagiich uqautchich nunamiitila-
ŋat, aasriiñ iluqatiŋ kanjiqsinaqtut. ¹¹Aglaan kanjiqsitlaitchupku iñuum
uqausria avakjaqtuaŋtuja taavrumuŋ uqaqtuamun, suli ilaa uvam-
nun. ¹²Taatnatuntuq kimmutiqaqapsi piliqiplusri Ipqitchuam Irrutchim
aatchuutaiňik, kimmutiqaqitchi nakuutluktuanik aatchuuſrianik.
Taavrumuuna ukpiqtaŋruuat sayyillaakkaurut ukpiqgutmikni.

¹³Taamna pisigiplugu iñuk uqaqiuŋuaq nalunaqtuagmigun uqaut-
chikun agaayuruksrauruq uuyuutlasruglugu uqaqikkani. ¹⁴Atakkii
agaayuguma nalunaqtuakun uqautchikun, irrusrigikkaǵa agaayuruq,
aglaan kanjiqsinaqitchiga qanuq uqaqtilaaga. ¹⁵Uvvaasriiñ qanuqniag-
niqpk? Agaayuniaqtuja uqautchikun nalunaqtuakun irrutchipkun,
suli agaayuniaqmiuja kanjiqsinaqtuakun uqautchikun isrumapkun.
Atuqniaqtuja uqautchikun nalunaqtuakun irrutchipkun, suli atuq-
niaqmiuja kanjiqsinaqtuakun uqautchikun isrumapkun. ¹⁶Quyaguvich
Agaayyutmun nalunaqtuakun uqautchikun, tamatkua ilisaqsimaitchuat
Amen-naǵumiňaitkaat quyyatigikkaqsi, atakkii nalurut sumik uqaqti-
laapsitník. ¹⁷Ilipsi quyyavigillautaǵuknaǵluágiksi Agaayyun, aglaan
atlat ikayuusriaqagańiangitchut. ¹⁸Quyagiga Agaayyutiga uqatlakama
uqautchikun nalunaqtuakun pitluklugu iluqasri uqatlaliqsi. ¹⁹Aglaan
ukpiqtaŋruani iqataukama uqaqummatiqatluktua tallimaǵhiňanik
uqalıǵnik kanjiqsinaqtuani, ilisauttutiqaqukluŋa atlanun, uqaqsiilıǵmiň
10,000-niň uqalıǵniň nalunaqtuakun uqautchikun.

²⁰Aniqatiumaaŋ, isrummatiqaqasri ilıǵlaatun Ipqitchuam Irrutchim
aatchuutaigun, aglaan ilitqusriqagitchi aniqammuraturun pigiliqitlait-
chuatun; isrummatipsitni ititchi iñuguaniksamaratitun. ²¹Agaayyutim
Makpiǵaaŋani Ataniq itnaǵniqsuq,

“Tuyuǵigisigaluagıtka avakjaqtuat iñumnum uqautriňiaqtuat
nalunaqtuatigun uqausriǵmiktigun ukunuŋa iñuŋnum,
aglaansuli iñugikkaǵma naalaǵniyumiňaitchaatŋa.”

Isaiah 28:11, 12

²²Taatnamik nalunaqtuat uqautchich quviqnaqtaŋjurut ukpiqsrirua-
ŋungitchuanun aglaali sivuniksriqun kanjiqsinaqtuakun uqautchikun
ikayuiruq ukpiqsriruaŋjuruani. ²³Uvvaasriiñ ilisaqsimaitchuat unniiň
ukpiqtaŋruajunqungitchuat isiqpata agaayyuvijmun iluqapsi uqaut-
riŋjapsi nalunaqtuakun uqautchikun, nipliqpiaqtut isumailauniplusri,
amaǵaa? ²⁴Aglaan iluqasri uqaǵupsi Agaayyutmun kanjiqsinaqtuakun
uqautchikun aasiiň iñuk ukpiqsriruaŋjungitchuaq naagaqaa ilisaqsimait-
chuaq isiguni ilıǵchuginaǵaa killiqirautilaani, suli atanniqskauŋiaqtuŋ
tusraakkaǵmigun. ²⁵Taavruma iñuum nalunaqtuat isrummatiji satqum-
miňiaqtut. Pulluni agaayyuviginiaǵaa Agaayyun, aasrii uqausigilugu
Agaayyun ilumun akunnapsitni innilugu.

Atisri̱lıq Agaayyuvijmi

26 Aniqatiumaaŋ, qanuq uqağisivisa? Katirágikapsi atautchimun, iñuk atutiqatłaluni, atlasuli ilisautritłaluni, atlasuli quliaqtuatłaluni Agaayyutim sagvikkanjiňik ijmiňun, atlasuli uqatlaluni nalunaqtuanik uqautchiňik, atla uuyuuqtigilugu taavrumiňa uqautauruamik, aglaan iluqatiň tamatkua atuumalich sayyillaaǵutiksraulutij ukpiqtuańjuruanun. 27 Iluqasri uqaǵniaǵupsi nalunaqtuakun uqautchikun, malǵukunniň piňasrut uqaǵlich, aasriiň atausriullaalutij, atausriqsuli uuyuuqtigilugu. 28 Aglaan uuyuuqtiksraitpan, kiňa iñuk uqaǵuuruaq nalunaqtuakun uqautchikun tauksruisaǵagli agaayyiaqpsi uqaǵhiňaǵluni isrumamiňi ijmiňun Agaayyutmunku. 29 Malǵuk naagaqaa piňasrut sivuniksriqirit uqaǵlich, aasrii atlat isivgiuqtaulutij sumik uqaqtalańjatnik. 30 Aasriiň Agaayyun sagviutrikpan ilumuturuamik iñuiymun aqappiruamun tamaani agaayyuvijmi, sivulliq uqaqqaaqtuaq qasruǵli. 31 Atakkii iluqasri uqautauhıňaurusri Agaayyutmunku atausriullaalusri ilitchitqulugich avatmiň pitchuksaǵiqulugılı avatmun. 32 Iñuk uqaksriusriaqaqtuaq Agaayyutmiň ajałataǵitlaruq ijmiňik irrutchıǵmigun [aasriiň utaqquı-gatlapugu uqaksrani]. 33 Agaayyutim atuumapkatlaıtchaa aupiɿlańq katimalıpıtñi atakkii nanipayaaq Agaayyun itman qiniuiňnaqaqtuq atiugautmiglu.

Tamatkunatun ukpiqtuańjuruanın atlani inipayaani pilǵusiatitun taatnatuntuq piruksraupmius. 34 Ağnasri nipaisaaqtuksraupmiut katimalıpıtñi. Atakkii uqaquraungitchut suli quaklıuyummatait-chuksraurut. Taatnatun aglausimaruq Agaayyutim maliǵutaksrajanı. 35 İlismasrukumıň sumiksamna, apıqsruǵlisigij uitiň kiňuniigmikni. Atakkii kanjunaqtuq aǵnam uqałiksraja katimaraǵikapsi agaayyuvijmi. 36 Suva? Agaayyutim uqałha aullaǵniňgiňniqsuq ilipsitñiň naagaqaa ilipsitñuḥiňaq tikiumangıňniqsuq! 37 Kiňapayaaq iñuk isrummatigigumi ijmiňun sivuniksriqirauniłuni naagaqaa aatchuusriaqaǵniłuni Ipqitchuamiň Irrutchimiň, tarra kanjıqsimaraksraigai tamatkua aglaatka ilipsitñun Agaayyutmunku tillisiginilugich. 38 Tarra suliquıtiginasiň taatnasiq iñuk suksraqanǵitchuaq aglagikkamnik. 39 Taatnamik, aniqatiumaaŋ, pilıqıqutillapiaqsiň uqaqtuaŕlıq Agaayyutmunku, suli nutqaqtitnagich uqaqtuat nalunaqtuakun uqautchikun. 40 Aglaan supayaat pisigik nalaut-tillugich suli iłuatmun ajałataǵlugich.

Ańipkakkaułha Christ-ıym

15 ¹Aniqatiumaaŋ, itqaumatqugiga ilipsitñun quliaqtuańlıga tusraayu-gaaǵiksuaq ilipsitñun. Taimňauruq tusraayugaǵiksuaq taimani akuqtuaǵikkaqsi suli tuniqsimavigikkaqsi pakma. ²Anniqsukkauniaqtusri

ukpiğituiñağupsiuñ taamna tusraayugağıksuaq quliaqtuağıkkağa ilipsitnun. Aglaan ukpiğingitchupsiuñ ukpiqsriğıpsi suungitchuq. ³Taatnamik ilısaütianikkipsi ilısaütigikkajanik Atangum uvamnun; kańiqsıraksıgigi si taapkua qulliuruat ilısaüttutit, Christ-ŋum tuquňha pisigiplugich killuutivut malığutlugu aglausimaruuaq Agaayyutim Makpiǵaajanı. ⁴Suli ilısaütianikkipsi Christ-ŋum iluvikkauňhanik aasriiň ańipkakkauňhanik piňayuatni uvlut, malığutlugu aglausimaruuaq Agaayyutim makpiǵaajanıň. ⁵Ańitqıqqaaqhuni Christ tautuktittuq ijmiňik Peter-mun, sulipsuuq qulit malǵuňnun malığuaqtinun. ⁶Aquagun taavruma sagviǵníqsuq ińugiat-lukhutij 500-miň anıqatigiňnun katimapkaqlugich, ińugiajnıqsrajıch ińuuplutijsuli ilańich tuquanıksımagaluahutıň. ⁷Tuglıgiplugu sagviq-suq James-mun, aasriisuli iluqańitňnun uqqiraqtäuňjuruuanun. ⁸Aquagun taavruma sagviqmıuqtuuq uvamnun, kia-unniň nıgiugingitchaluakkaja Ataniǵmun uqqiraqtıaugısiňiļuňa. ⁹Taatnaqluja kamanaıňıqsrauruja uqqiraqtıpayaaňiň. Nallıummatingitchuňjaunnıň tairaksrauluja uqqi-raqtımkı, atakkii naglıksaaqtıchımpluja ińuňnik ukpiqtuaňjuruuanık Agaayyutmun. ¹⁰Aglaan Agaayyutim piqpagıvagitluja simmiǵnígaa ińuuňığa ińuaqqutırtımigun. Ilaan ińuaqqutıllapıaňha piinjılaungitchuq uvamnun. Sakuutluktuja iluqańitňiň aglaan uvapkuiňaq pińgitchuja atakkii Agaayyun savaktuq uvapkun ińuaqqutırlıǵigmigun. ¹¹Uvvaaſriiň uvajalu naagaqaa atlat uqqiraqtıtitlu quliaqtuağıgıkput taamna tusraayu- gağıksuaq ukpiǵikkraqsi.

Ańipkakkauňhat Tuquňjaruat

¹²Quliaqtuaǵuurugut Agaayyutmun ańipkaǵıiplugu Christ tuquňjaruaniň. Suvaatami ilasrı uqaǵuuvat tamatkua tuquanıktuat ańipkaǵumiňiň- niiplugich tuqulıǵmikniň? ¹³Ańipkaǵıanıǵiňınpata tuquanıktuat, tarra ilımutuunǵitmiňıqsuq Christ-ŋum ańipkakkaurımaňha. ¹⁴Aasriiň Christ ańipkakkaurımaňınpań, quliaqtualıqput atuǵumiňaitchuq sumun, naa- gaqaa ukpiqqutırisı tanıgilıutıň. ¹⁵Aa, ińuich ilıtchıginigaatıgıt uqaǵınpıluta tanıgilıamık, atakkii uqaǵıgıkput Agaayyutmun ańipkapiągnıplugu Christ tuqulıǵmieniň, aglaan tamanna ilımutuunayaıtchuq tuquňjaruat ańip- kakkauyumiňaitpata. ¹⁶Tuquňjaruat ańipkaǵıanıǵiňınpata, tarra Christ ańipkakkaurımaňıqsuq. ¹⁷Christ ańipkakkaurımaňınpań, ukpiqsriğıpsi Christ-mik tanıgiňıqsuq aasriiň suksraunǵıqsısaýumaqtusrisuli pisigilugich killuutisri. ¹⁸Suli Christ ańipkakkaurımaňınpań tamatkua tuquanıktuat ukpiqsırırauňplutiň Christ-mik suksraunǵıqsıttuuq. ¹⁹Ukpiqsriňıgupta Christ-mik anniqsıqsımaaqpatıgıt pakmapaňhaňaq ińuuňaptıknı naglıınaǵ- niqsraqtugut iluqańitňiň atlaniň ińuňniň.

²⁰Aglaan pakma Christ ańipkakkaurımaqtuq tuqulıǵmieniň. Ilaa ańipkakkauqqaǵıniqsuq, taatnaqhuta ilısimarugut Agaayyun ańipkaińiaǵınlıgu

tuquñaruapayaanik ukpiqsiruanik Christ-mik. ²¹Iñuk iluqani tuquñraġumaruq atautchim iñuum savaağikkajagun. Taatnatuntuuq iñuk tuquñaruaq iñuutlasriňiaqtuq piqutigilugu atlám iñuum savaağikkaję. ²²Atakkii Adam-kun iluqatiň tuquriksraurut, taatnatun iluqatiň Christ-kun iñugutqikkisirut. ²³Aglaan iñupayauraq aŋipkakkaugisiruq nalaunñaruakun piviksrallaamigun, Christ sivulliupluni aŋipkakkauruq, tarrali aggítqikpan tamatkua Christ-üyüm pigikkani iñugutqiksitsigai. ²⁴Taavruma aquagun isrukłitchaaq tikitpan, Christ-üyüm qaiňňiaġāa ajaayuqautini Agaayyutmun Aapauruamun akiiljanikkumigich iluqaisa aŋalatchisiqaqtuat suli iluqaisa saňnjiquaqtaupayaat saňnjisaqtuatlu. ²⁵Christ atanğuruksrauruq uvluununaglaan Agaayyun akimmatrianikpan iluqajitňiň Christ-üyüm uumiksiraiňiň. ²⁶Tuqulıq akiilikkauniaqtuq aqulliuluni uumiksri. ²⁷“Agaayyutim Christ aŋalatchipkaġāa supayaanik.” Itnaġniqsuq Agaayyutim Makpiġaaŋjani. Taatnaqami Agaayyun ilagau-tiŋgitchuq iŋmiňik, aglaan iligai supayaat ataanun Christ. ²⁸Agaayyutim taatnaanikkumiň, ilaaptuuq iğniňa Agaayyutim ataniqsimapkaġ-niaqmiuq Agaayyutmun inillairuamun supayauramik ataanun Christ. Taimanigu Agaayyun kamañaġniqsrauniaqtuq supayauramiň.

²⁹Suniaqpat tamatkua paptaakkauruat pisigiplugich tuquñaruat? Tuquñaruat aŋipkakkauyumiňaŋipaqpata, suvaata iñuich paptaaqtin-niaqpat pisigiplugich tuquñaruat? ³⁰Ilumun aŋipkaġniaļiq piitpan suvaatami anayanniuqpik ataramik quliaqtaġikapku tusraayugaa-ġiksuaq? ³¹Aniqatiut! Kigiňňiġviraġigiga tuqqun uvluġaġipman. Tusraayugaġiksakun ukpiqsiruaġuġniqsusri, suli taatnaqluu quviasutigigipsi Christ Jesus-kun atannaptigun. ³²Ephesus-mi aŋuyak-kaluağupkich iñuich atriqaqtuat liilaa iqsiňaqtuatun niğrutitun, sumik piňňakkumiňaitpik taatnaħlapkun? Tuquñaruat aŋipkaġnianġitpata, tarra

“Niġisa imiqtuaqgħatalu,
atakkii uvlaakun tuquniaqmiugut.”

Isaiah 22:13

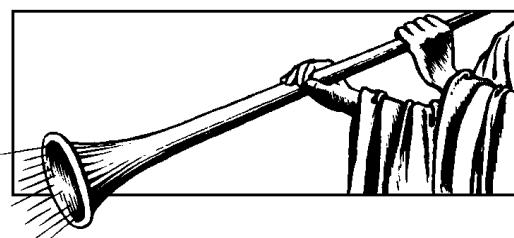
³³Kinnipkaqasri iñuġġun uqaqaqtuanun uumiňa aŋipkakkauļikun. “Piqasiqsutigupsi piggitchuanik piqatnaanik taatnailiġisirusri ilijsi-tun.” ³⁴Isrummitqiňňaqsigaasri killuliqitqiňġiġusri. Ilasri nalurutsuli Agaayyutmik. Taamna uqaġigiga kanjutchaqgaluaqhusri.

Qanuq Aŋipkaġnienq?

³⁵Iñuk apiqsruqpiqmiuq, “Qanuġutinj tuquñaruat aŋipkaġnienq?” ³⁶Isrummatuiňiaqpat ilipni! Nautchirrikiavich nautchiaksranik nunamun nautlaitchut nauriaġuġlutinj tuquqqaaġaluaqatiň nunami. ³⁷Aasrii nautchiaksraq nautchirriutikkan qiňňaqanġitchuq nauriatun nauniaqtuatun nautchiaksramiň.

Nautchirriirutin mukkaaksrağuğumaaqtuamik naagaqaa nauruksruruamik. ³⁸ Aglaan Agaayyutim nautchiaksraq nauriağıqtitchuugaa itqukkani, suli nautchiaksralaa naurisuurq qanutchiułigmisun. ³⁹ Taatnatuntuuq, iluqatiñ uumaruuapayaat atlakağıiñik timiqaqqtut, iñuich atautchiiñamik timiqaqqtut, niğrutsuli atlakağıiñik timiqaqmiut, qaluitsuli atlakarut, tiŋmiatsuli atlakaupmiut. ⁴⁰ Sulipsuuq qilaŋmiittuat atlakaanik timiqaqmiut nunamiittuaniñ. Piňñaqnautaat qilaŋmiittuat atlauruq piňñaqnautaatniñ nunamiittuat. ⁴¹ Siqiňgum qaumanğa atlauruq qaumanġaniñ tatqim, suli uvlugiat atlakağıiñik qaumaniqaqtut qivliqulakamij qilaŋmi. Uvlugiallaa atlakağıiñik qaumaniqaqtuq atlamiñ uvlugianiñ. ⁴² Taatnatun itkisipmiuq anipkakkaukpata tuqujaruat. Timigikkavut pakmapak ittut nautchiaksratun nautchirriutauruatan nunamun. Tuqusruurut iluvikkauplutiñ. Aglaan anipkakkauniağıupta tuqulıgmiñ timiqagnaqtugut tuquyumiňaitchuaniñ. ⁴³ Iňuum timaa iluvikkaukami piňñaqnaitchuq saŋŋiitluni. Aglaan Agaayyutim anipkaġniaġumiñ piňñaqnaġniaqtuq saŋŋiqaquni. ⁴⁴ Pakma timivut nunakjaqtaurut, aglaan anipkaġupta timivut qilaqjaqtuaqtut. Timiqaqapta tuqusruuruamik uvani nunami, ilisimarugut timiqägisiňipluta tuquyumiňaitchuamik qilaŋmi Agaayyutmi. ⁴⁵ Aglausimaruq Agaayyutim Makpiġaaŋjani itna, "Iňuqqaaq Adam iňuusriġuġniqsuq," aglaan aqulliq Adam irrusrıġuġniqsuq qaitchiruaq iňuułigmik. ⁴⁶ Irrutchim timaa sivulliungitchuq. Nunakjaqtam timaa sivulliuruq, aasriili aquagun irrutchim timaa. ⁴⁷ Iňuqqaaq nunakjaqtauruq iňiqtauruaq maġġaŋjaniñ nunam, tuglia-aasriiñ iňuk qilaqjaqtapluni. ⁴⁸ Iňupayaanı nunam ittut iňuqqaatun iňiqtauruatan maġġamiñ. Iňupayaaq pigikkaja Agaayyutim ittuq taavrumatun qilaqjaqtauruatan. ⁴⁹ Pakma atriqaqqtugut iňuktun nunakjaqtauruatan. Taimanigu atriliutiniaqtugut iňuktun qilaqjaqtauruatan. ⁵⁰ Aniqatiumaaŋ! Taamnauruq uqautigikkäga, iňuum nunami timiqaqtuam uiviňiqaqhuni auqaqhuniļu piňnaktaağiyumiňaitchaa aŋaayuqautaa Agaayyutim. Taatnatuntuuq timi tuqusruuraq auraġaqhuni itchumiňaitchuq piungıġangitchuami auraġatlailluni.

⁵¹ Naalaġnillagitchi, uqautigipsi nalunaqtuamik itna—iluqata tuqu-niangitchugut, aglaan iluqata simmikkauniaqtugut. ⁵² Simmikkauniaqtugut akkuaurapiaq, sukatluglugu siqunġipak-saġniŋjaniñ irim, aqulliġmi qalguqtaqpan. Qalguqtaun nipliqaġluqqaqtaqtuq iluqatiñ tuqujaruat anipkaġniaqtut

(1 Co 15.52)

tuqqutqikkumiñaiğutinj, aasriiñ iluqata iñuusrugaaqtuagut aatchuuusriaqağı-niaqmugut nutaamik timimik.⁵³ İñupayaam timaa simmiqsitaksrağıgaa atakkii nunakjaqturuuaq timi tuqusruuruq aurağaqhuni, aglaan taimangu nutauruaq timikput tuquyumiñaitchuq aurağatlaitluni. Una atriqaqtuq iñuk mattaqmatun utuqqağuqtuanik atnuğaanik suli atiaqsipmatun nutaanik.⁵⁴ Aasriiñ timi aurağaguuruuaq simmausiqpan aurağatlailaamik timimik suli timi tuqusruuruuaq simmausıgluni tuqqutlailaamik, tarani tanjığñaqtuq aglausimaruuaq Agaayyutim Makpiğaañjani, itna,

“Tuqulıq akiiliraullapliaqtuq.

Isaiah 25:8

⁵⁵ Aatai tuqulıiq, tarakjaaglaan tuqupkägumiñaiğitin iñuich.

Aatai tuqulıiq, tarakjaaglaan atniağumiñaiğitin iñuich.”

Hosea 13:14

⁵⁶ Tuqułhum atniatlagaatigut killuqsaqapta, suli killuqsaun sañji-qutiqaqtuq maligutaksratigun ayalatiqaqhuni.⁵⁷ Aglaan quyanaqtuq Agaayyun! Atakkii akimapkağıaatigut atannaptigun Jesus Christ-kun.⁵⁸ Taatnamik, piqpagiplusri aniqatiumaaŋ, payanyağıtchi ukpiqsırılıpsitñi, tuniqsimatitchi suli savautrilusri Ataniğmik ataramik pisuqtilaapsigun, atakkii ilişisimagaksi savautriqliqsi Ataniğmik ingiliha suiłaamun.

İliraksraq Ukpiqsırıuanun

16 ¹Pakma aglañniaqtuja iliraksrakun iñuiñun Agaayyutim Jerusalem-mi. Uqautigitka ukpiqtuañjuruat atlakaagiiñi nunaaq-qini Galatia-mi qanuqhutiñ iliraqsiułhat maniñnik, aasriiñ pitqugipsi taatnatupiaq:² Minǵuiqsiągvipayaani atausriullaalusrı tugvaitqugipsi ilaviñganik manium akiññaktaağikkapsi aggigñiałhamnunaglaan; tut-quqtuiłayumausri qanutun pitłakkapsisun. Taatnağupsı iliraksraq inuqnaqsiñgitchumauq aggiguma.³ Aasriiñ aggiguma tuyuğiniağıtka aatchuutisri piqasiğlugich tuyuutinik ukpiqtuañjuruuanun Jerusalem-mi iñuktigun nalupqinaığikkapsigun.⁴ Nakuuluni itkaqsikpan aullałiksra-ğaptuuq, iliñisa malihiňaumpigaatña.

Paul-ŋum Sivunniüğutai

⁵ Utlañniağıpsi Macedonia-kuaqqaağluja; atakkii apqusraağniağıga Macedonia.⁶ Nayuqtaullakpiağıpsi naagaqaa ukiiluña ilipsitñi, aasriiñ aullağnialgitchuma aatchułhiňauginipsitja inuğikkamnik iglaułiksramni napmupayaaq.⁷ Tautugumangıtchipsi akkuaurałhiňaç apqusraałhiňa-ğusri, aglaan nayuqtuatluuraallagukkaluagiψi, Atanǵum pitqukpaja.⁸ Aglaan Ephesus-miinniaqtuja Pentecost-liqiniałhatnunaglaan,⁹ atakkii kamanaqtuam savaaqağvíksrallautam aῆmautigaaña, naagasuli iñugiaktut akilliliqsuqtitka.

¹⁰Timothy aggiğñiqli, qauñagiyumagiksi tutqiksauļiksrajanagun ilipsitñiittuallaħħani, atakkii savautriruq Ataniġmik, uvaptuntuuq.

¹¹Nallipsiunniñ naġġugingilljuq. Aullaqsaqpan ilipsitñiñ ikayuġumagiksi igħlaħħani quviasuguni, ilaali utiġasraugħumuq uvajnun. Niġiugigiga tikiġiksraja piqatiqagħlu aniqatiun. ¹²Uvvasuli aniqatiptigun Apollos-kun: suamasriplugu kiikaaqsrupiaġaluaġnīgħiġa utlaquplusri piqasriġlugu atlanik aniqatiun, aglaan piyummataġiñ itħċha aullaħħiksran i-pakma. Utlaġniqħaasri piviksranikkumi.

Uqautipsaagħutit

¹³Qaunagititchi pigiitchuamiñ, makittaagħiġusri ukpiqsriżiżiżi, qapi-ħa illusri supayaani. Saņnjisitchi tuniċsimalusri Ataniġmun. ¹⁴Supayaaq savaaġilugu piquṭiġilugu piqpaksriżiżi. ¹⁵Aniqatiumaaq, ilisimarsruknägħi tupiqatini Stephanas-żum. Ilinjich ukpiqsriqqaaqtuanjurut nunami tagħġisiliż-żi Achaia-mik, aasrii iluqnauqsimapiagħataqħutiż-ikayuiġġiġmiknun ukpiqsiruanik atlanik. ¹⁶Pitchuksaagħipsi tupiġitqupliġiċi iñuich taatniittuat suli kisupayaaq ikayuqtaruaq ukpiqsiruanun.

¹⁷Quviasruutigigitka aggħiż-żi Stephanas-żum Fortunatus-żum- lu Achaicus-żumlu, atakkii ilinjisa ikayuġa ataqħi uvaningiñtapsi.

¹⁸Nutaqtiqħu irrusriga ilinjisa quvietħakti kaatja ilipsisuntuuq. Isrummatigħiġiċi iñuich taatniittuat.

¹⁹Ukpiqtuajruat iñuuniaqtuat Asia-mi tuyuġaasri nayaanjanik. Aquila-mlu Priscilla-mlu piqatigiġiġiġi ukpiqtuajr katimaruat tupiġġmikni paġliuġaasriġiżiżi atān iku. ²⁰Iluqatij aniqatagiġiċiħiħi tuyuġaasri nayaanjanik. Paġlatisritchi avatmum kunigutmik ipqitħuakun piqpakkutli.

²¹Paġlatit Paul-miñ. Uva ja ħalli l-akkitka ukua argamnik. ²²Kiñaliqaa piqpaksriñ itħċhaq atangħuru amik, Atangħum atanniġiġiġa aggitqikkum. Aa, Aggiġiñ, Ataniiq. ²³Uvvatuq iħlaqutrisaan Atangħuru am Jesus-żum nayuġħi. ²⁴Uqautisukkipsi piqpaksrisilaamnik iluqapsitni Christ Jesus-kun. Taatnatuaq.

Paul-ŋum Tugliat Tuyuutaiň Corinth-agmiunun

1 ¹Uvaja Paul, aasriiň uqqiraqtigaaŋa Jesus Christ-ŋum pisułhagun Agaayyutim. Aglaktuŋa ilipsitňun ukpiqtuaŋjuranun Corinth-mi suli ukpiqtuaŋjuruapayaanun iňuuniaqtuanun nunaŋjani Achaia-m. Uvvaasriiň Timothy aniqatvut uvamniittuq. ²Uvvatuq Agaayyutim Aapagikkapta suli Jesus Christ Atannapta iľuaqqtisrimaallaŋniaqlisi suli tutqiksillusri.

Paul-ŋum Quyagaa Agaayyun

³Quyanaqtuq Agaayyun Aapagikkajna atannapta Jesus Christ-ŋum. Ilaa aapaaruq iňunjuksriruaq uvaptiknik suli Agaayyutaŋpluni araaqtuihiňaŋjuruaq uvaptiknik. ⁴Araaqtuqtigikput iluqaitňi iňuil-liuġutigikkaptikni, uvagutsuli araaqtuiyumiňaqsipluta tamatkunija iňuiliuġutiqaqtuanik taavrumiňa araaqtuutmik akuqtuaġikkaptiknik Agaayyutmiň. ⁵Iľumun nagliksaallapiaqtugut savautri'apta Christ-mik. Taatnatuntuq arauuttutiqaqtugut atqunapiq Christ-kun. ⁶Iňuiliuġaluanjnapta tusraayugaġiksuaq pisigiplugu, Agaayyutim araksimaagaraasri uvaptigun annautisukhusri killiqiňlipsitňiň. Arakkau'apta arautiqagaġniaqmiusripsuuq akuqtuġupsiuq anuqsrulikun atunim iňuiliuġutiħiq uvagut igħlutukkaptiknik. ⁷Nigiugaġikkaqput ilipsigun payaŋaitchuq. Iļiſimagikput nagliksaġniġupsi uvaptiktun Agaayyutim arauuttutiqaqtinniagaasri uvaptiktun.

⁸Aniqatiumaaŋ, nalutqunġitchiptigiň iňuiliuqtitaūħaptigun nunaŋjani Asia-m. Iňuiliuqtitauvagħitluta qaaniqħlugu igħlutuiħiksraqput nalupqigħi li ħażżeen iňuutila aksraqput. ⁹Iļitchuġigalu aġikput tikiuummiňasugalugu tuqquviksraqput, aglaan taamna atuumaruq tun-ŋatqunġitluta uvaptiknun aglaan Agaayyutmun anġipkaitlaruamun tuquŋjaruanik. ¹⁰Tuqruksraġuġaluaqapta ilaan annautimagaatigut, aasriiň annautrifiaqtaq uvaptiknik; aa, nalupqisruutigingħitchikput ilaa-

nun annautisrimaałiksraqput. ¹¹ Ilipsi ikayuqtuksraurusri injqsruutiluta. Tarrali iñugiaktuat iñuich quyyatiksraqağisirut Agaayyutim aatchuutaa-gun qaisaruakun uvaptiknun kiuplughic injqsrułhat iñugiaktuat iñuich.

Paul-ŋum Simmiğňigaa Sivunniüğutini

¹² Quviasruutigigikput una suli qauğrimmağıutillautapta uquau-tigaatigut uuma ilümutuutilaaļanik, savaağigivut nanipayaaq suli pakma ilipsitňi ipqiļikun suli ilümutuułikun Agaayyutmiqnisaruakun. Tunjanĝitchugut puqiutaatnun iñuich aglaan tunjarugut Agaayyutim iluaqqutripluni ikayuutaanun. ¹³ Tarra tuyuutivut agliqiäikkasri kanıqsi-ñaitchuaļunĝitchut; kinnisungitchipsigiň uqağıkkaptigun. Niğiugağıgiga kanıqsitlaşrıliksraqsı ilaatenigun, ¹⁴ takku kanıqsitlaşrıliaurağaluaqmigiksi-samma pakma. Ilaatnimi nangautiqatlaniağıptigut suli nangagisipmigiptigiiň uvluani Atannapta Jesus.

¹⁵ Nalupqisruutiqanĝitchuja taavrumiňa. Taatnamik tikiqattaaqqağukkipsi, piqaqplusri ikayuusriamik tapillugik quvia-sruutmiglu. ¹⁶ Tikiqattaaqqağukkipsi apqusraağuma sivutmunlu nunajanun Macedonia-m utitmunlu nunajanıň Macedonia-m, ilipsitňun itqanai-yautitqupluňa iglaułiksramnun Judea-mun. ¹⁷ Taatna piyumakama, isrummitqigaqtawuniqpi? Isrumavaluktursiunniň sivunniığaşrugalu-ja iñujsun nunam, aŋŋaqqaağluňa tarani suli naagaqtuaqsiļuňa.

¹⁸ Agaayyun tuniqsimaruq uqağıkkägmigun. Taatnatuntuq uqautivut ilipsitňun nalupqinaitchaqtut. Agaayyutim ilisiimagai isrummitqitläi-silaaqputlu uqautigikkavutlu. ¹⁹ Atakkii Silas-lu Timothy-lu uvaļalu quliaquağutigigikput Iğňija Agaayyutim, Jesus Christ, ilipsitňun. Ilaa ingitchut iñuktun piňgiqaqtuatun aniqqaqahuni, aglaan ilaan pisuugaa uqautigikkani savaaniağiplugu. Agaayyutim aŋjutimagaatigut pisi-giplugu Christ-ŋum savaarja uvaptiknun. ²⁰ Iluqaitňikkii akiqsruutai Agaayyutim atuumapkağniğai Christ-kun. Taatnaqhuta nipliutigi-sruugikput Amen sumipayaaq iñuum kamaksruqmaun Agaayyutim savaağikkaňa Christ-kun. ²¹ Agaayyutim nappaqtaupkağıgaatigut ilipsiļu Christ-kun, suli uqsrutiqhuta savaktautqupluta, ²² nalunaitŋutaliqhuta pigiliutipiqaqhuta iñmiňun aasriiň iliplugu Irrutchiňi uummatiptiknun nalupqisruutiginğıqļugu ilaanun pigitilaaptiknik.

²³ Aggiükkeluanŋağmaunniiň Corinth-mun aggiňgitchuja. Agaayyun ilisiamaruq ilümutuułhanik uqağıkkägma ilipsitňun. Utingitchuja Corinth-mun atniummatiqaqunğitlusri. ²⁴ Atanniqsungitchipsigiň ukpiqsriliipsigun, aglaan savaqatigisrukkipsi quviasruutiqaquplusri, atakkii ilisiamarugut nalupqisruutiqanġisilaapsitňik ukpiqsriliapsigun.

2 ¹Sivunniqsuja utlatqigunğitlusri aliatchaktitchaktuağusri.

² Aliatchaktisrimaniğupsi kia quviasraağniaqpaňa avataagun ilipsi

isrumatuyaaktitapsi. ³Aglaktuna pisigiplugu taamna, utlakkupsı aliatchaktitqungıtluja ilipsitňun quviasraaqtiksramnun. Nalupqisruutigingitchiga quviasruutipkun quviatchaktinniaqtillaqsi. ⁴Aglakama ilipsitňun iħuilliuullapiaġataqtu ja isrumatuyaaklu ja uummatimni qiajnejjaġma. Aliatchaqungitchipsi aglaan ilisimatqugripsi atqunapiaq piqpaksriżiġa ilipsitňik.

Natqigutriżiġ Killiqirimun

⁵Aglaan nallipsi iħuilliuqtitchiruam isrumaaluktingitchaa ja, aglaan isrumaaluktitkaasri. Iħuilliuqtitchummataitchipsi itnaqama. ⁶Taamna iñuk tatapsausriaqaaniktuq. Apaijuruq anjigutiplusri taamna inillakapsiu. ⁷Pakma natqigutiraksraġigiks Araaqtuġlugu taamna iñuk. Taatnaġupsiu annautiniaġiks pilgu lillapialiġmiñi aasriiñ qapinġitchumuugli. ⁸Taatnaqlu ja injigipsi tuniqsimasrija aquplugu piqpaksriżiġi ilaanik. ⁹Taavrumuuna aglaktuna ilipsitňun, atakkii uuktu aġukhusri iħiġiġisruklu ja tupiksrisuupmagaapsi supayaakun. ¹⁰Natqigutrigupsi taavrumejja iñuġġimik, natqigutipmigapptu. Aasriiñ qanutchikun natqigutiruksrauniġuma ilaanun, pakma natqigutigiga pisigiplusri sivuġaani Christ-ġum. ¹¹Natqigutiguptigu taamna iñuk tuunġaq akimanianġitchuq sukununniiñ uvaptikni. Takku nalunġitmigivut ilaan qanuq suraġautai.

Paul Tutqaksiñgitchuq Troas-mi

¹²Tikitňama Troas-mun quliaqtuaġityaqlugu tusraayugaġiksuaq Christ-kun, Atangum piviksriñnīga ja quliaqtuaquplu ja. ¹³Aglaan tutqaksiñgitchurja irrutchipkun, atakkii paqinġitlugu aniqatiga Titus tarani, tarraasrii aullatqiklu ja tarakja Macedonia-mun.

Christ Akimmataruq

¹⁴Aglaan quyyan illi Agaayyutmun ataramik akimmatriruamun uvaptiknik Christ-kun. Siamitkaatigut tipraqiksautun napmunliqaa quliaqtuaqupluta tusraayugaallautamik. ¹⁵Atakkii ittugut Agaayyutmun tipraqiksautun Christ-kun akunġatni tamatkua anniqsummaaqtuat suli tammaummiruat. ¹⁶Tamatkunu ja tammaummiruanun tipiqaqtugut tuquhiġmik, aglaan tamatkunu ja anniqsummaaqtuun tipiqaqtugut iñuuhiġmik. Kiñaasriiñ nalliummativa taavrumu ja savaamun? ¹⁷Kisimi ja tamatkua uvaptiktun ittut quliaqtuaquat piċċju aġuta itchuakun ilumutuuruamik Christ-kun sivuġaanii Agaayyutim. Uvagut ingiċċhugut iñugi aktuatitun quliaqtuaquatitun Agaayyutim uqaħħanik piññajniutiginia l-hiñagliġi.

Savaktai Nutaam Sivunniġutim

3 ¹Uqaviksaaqsiłġitpisa? Naagaqaa inuqsraqpisa atlatitun iñuktut tuyuutinik akuqtuyunaqsiluta ilipsitňun naaga ilipsitňi?

²Ilipsi tuyuutaurusri aglausimaruatun uummatiptiknun iñupayaanun ilitchugitquplugu aglikitquplugulu. ³Aasrii atlañjuqtauruatigun iñuut-chipsigun ilisimanaqtikiksi tuyuuitauqliksi Christ-miñ aglaaġikkaqput. Taapkua tuyuutit aglaaġunjitchut aglautmik aglaan Irrusriagun iñuu-ruam Agaayyutim, aglaaġunjitluni aglagviksramun piliamun uyaġajmiñ aglaan uummatipsitñun.

⁴Nalupqisruutigingiġġilapiagivut tamatkua tumigiplugu Christ sivuġaa-ni Agaayyutim. ⁵Itnautigingitchikput savatlaniługu tamanna savaaq uvaptiknik, aglaan piqaqtirrutaagun Agaayyutim. ⁶Ilaan piqaqtitkaa-tigut savautritqupluta nutaakun sivunniutmigun. Taamna nutauruaq sivunniuġun inġitchuq utuqqauruatun sivunniuġutitun aglausimaruatun uyaġajmun suli tuqupkairaqtuatun kisupayaanik tupiksriṅgitchua-nik. Agaayyutim nutauruaq sivunniuġutaa qaitchiraqtuq iñuuġigmik Ipqitchuakun Irrutchikun. ⁷⁻⁸Utuqqauruaq maliġutaksraq titiqtuqsima-ruq aglaatigun uyaġajmun, aasrii Agaayyutim qaumanga sagviqsuq qaitñamiuż Moses-mun. Kigiñaja Moses-żum qaummaġikpagitluni Israel-aäġmiut qiñilguitchaat, aglaan taamna qaumaniq aquvatigun piiqsuq. Maliġutaksraq tuqupkaisuruaq qaummaġiġġilapiaqman qanutun-kiaq qaummaġitlukkisiva maatna savautriħiż Ipqitchuakun Irrutchikun? ⁹Uvvaasiiñ utuqqaqtaq sivunniuġun tikiutriruaq tuqqutaksraġuqqutmik iñuñun kamanautiqaġniqpan, qanutunkiaq kamanautiqlukkisi-va nutaaq sivunniuġun tikiutriruaq nalaunjasripkaiħigmik iñuñun? ¹⁰Aasriisuli nutauruaq sivunniuġun kamanatlullapiaqtuq utuqqauruamiñ sivunniuġutmiñ. Taatnamik utuqqauruaq sivunniuġun kamanauti-qaġiġniqsuq. ¹¹Taimña utuqqauruaq sivunniuġun tikitchaluaqtuaq qaumaniqpaurakun piiqsuq, aglaan nutauruaq sivunniuġun itchaġataq-tuaq kamanautiqlullapiaqtuq.

¹²Taatnamik pigikaptigu taatnasriq niġiugaq iqsisailłapliaqtugut quliaqtuałiksraptrigun. ¹³Moses-tun ingitchugut. Taalutchiġñiġaa kigi-ñani uqautri’ami Israel-aäġmiunun takku tautuqungitlugu qaumanġum piġiñiaħhanunagħlaan. ¹⁴Aglaan kajniqsitlaisimarut isrummatmiktigun siqquqsipkaqħugħiċċ. Uluvañjunagħlaan iriñjich taalutaqaqtutsuli agli-qipmata makpiġaanijiñ utuqqaich sivunniuġutauru, takku kisimi Christ-żum taalutaq piitħagħha. ¹⁵Uluvañjunagħlaan agliqipmata mali-ġutaksramik Moses-żum aglaajanik isrumajjich taalutaqaqtutsuli. ¹⁶Aglaan iñuk mumikami Ataniġmūn kajniqsisuuruq taalutaiqsisitmatun. ¹⁷Taimña Atanġuruaq pakma Irrusriuruq, aasrii naniitman taamma Irrusrija Atanġum ittuq patchisairvik. ¹⁸Tarraasrii uvagut taalu-taiqssittuani qiniġikput kamanautaa Atanġum. Atlañjuqġuqsaiñaqtugut iħiħlasripluta ilaatum, suli Atanġum Irrusrian ilisaiñaqtkaatigut ilaatum akiġġuktitħasriplugu kamanautaat Atanġum.

Akisuruat Suurat Utkusrliani Qikumiñ

4 ¹Agaayyutim qaitchigaatigut savautriłigmik quliaqtuaqpluta naglikkutaagun. Taatnamik nikatchak-tanǵitchugut. ²Tununjanikkivut iriraqtuitlu kanjunaqtuatlu. Pisaasruğmigautaitchugut. Ajalanǵitchikput uqałha Agaayyutim kinnit-ñijniągutigilugu. Taatna pitlaitchugut. İlısauttutigikput ilumutuuruaq kańiqsińaqsiplugu, sivugaani Agaayyutim pipmatun. Isrummatmikni ilisimagaat ilumutuutilaaqput. ³Tusraayugağıksuaq uqaǵikkaqput iriqsimakpan, iriqsimalhińaqtuq tamatkunuja tammaummiruanun. ⁴Tuung'aum ajalatchiruam marrumiňa nunamik qiniłtlaıqsitkai ukpiq-srıńgitchuat kańiqsipkatlıaiqflugillu tusraayugağıksuamik, aasriińayaupkaqtiauruatun ittut. Ilaan tautuqujistikai kamanautaanik Christ-ŋum atrigikkaja Agaayyutim. ⁵Quliaqtuaǵigikput Jesus Christ Atanǵuniplugu, aasrii savaktigigiptigut Jesus pisigiplugu. ⁶Agaayyun nipliqsimaruq, "Qauma qauli taaqtuamiń." Aasrii qaggutigai uummativut qaitchikamisigut qäumamik ilitchuǵitqupluta kamanautaanik Agaayyutim qiniqapta kigińańjanik Christ-ŋum.

(2 Co 4.7)

⁷ Aglaan Agaayyun qaitchiruq tusraayugaallautamik Christ-kun uvaptiknun ińułhińauruanun, atripługu ińuich tuvvaqsiraqtut akisuruanik suuranik ilulilianun qikumiń. İñupayaaq qiniqtaksragigaa taamna kamanaqtuaq sańji uvaptikniittuaq agaayyutmiqnisaitilańjanik, uvaptikniń pisupaqani. ⁸İluiłliuqtitaugaluaǵupta qanusripayakun akiłipkaqtatlaitchugut,

qanuǵviqsiataugaluaǵupta nikaliǵatlaitchugut, ⁹nagliksaqtitauga-luaǵupta Agaayyutim suksraatlaitchaatigut; atniaqsiugaluáupta tuqquqtaunǵitchugut. ¹⁰Ataramik anayanniqtuaǵaluqtugut ińuich tuq-qutuchukmatigut Jesus-tun aasrii tautuqnaqsitquplugu ińuułha Jesus-ŋum timiptigun. ¹¹Ińuniałaptikni ataramik anayanniqtuaqhuta tuqqu-taulıgmun pisigiplugu Jesus, taututlatquplugu inuuruałuha Jesus-ŋum uumuuna tuqraǵaqtuakun timiptigun. ¹²Anayanniqtuaqtugut tuqulıǵ-miń pisigiplugu quliaqtuałiqput piqaqplusri isruıtchuamik ińuułigmik. ¹³Aglausimaruqaq Agaayyutim uqałhani, "Uqaǵaqtugut takku ukpiqsrıł-lapiaqhuta." Taavrumuuna irrusrıagun ukpiqsrıłhum uqaǵaqtuguttuuq ukpiqsrıpluta. ¹⁴Ilitchuǵiplugu Agaayyun anipkairuaq Ataniǵmik Jesus-

mik, ilaan aŋipkağısipmigaatigutuuq Jesus-tun, aggiutiluta piqatigilusri sivuǵaanun Agaayyutim. ¹⁵ Iluqaan tamanna iǵlütukkaǵa ikayuutigisiksi. İñugiaksiłaaqhutij iñuich tusraarut iłuaqqutaagun Agaayyutim aasriili iñugiaktuat iñuich quyagillapiaǵniaǵaat piqutiplugu kamanau-taa Agaayyutim.

Iñuuniałiq Ukpiqsriłikun

¹⁶ Nalupqiginǵitlıgu tamanna nikaliǵanǵitchugut. Timivut piungıt-mukkalaqtuq irrutchiqput nutaqtkauruq uvlugaǵipman. ¹⁷ Tamatkua iłuıllıuǵutivut pakma sivikisuurami iłhińaqqtut. Itqanaiyaǵaatigut akuq-tuquplugich Agaayyutim kamańaǵniqsrat isuksraitlıutij quviananı nakuutlullapliaqtuat iłuıllıuǵutiptikniń. ¹⁸ Qiniqtuińanǵitchivut sut qiniń-lakkavut aglaan sut qinińtlaısavut; atakkii sut qinińnaqtuat piińniaqtut, aasrii qinińnaıtchuat taimuja inniaqtut.

5 ¹ Iłisimagikput palapkaaqput irvigikkaqput marrumani nuna-mi piungiıpnan, taamnaami timikput, kińuniksraqaǵniaqtugut Agaayyutmi, iñiqtaunǵitchuamik argajmik, isuksraitchuamik qılańmi. ² Pakma imjiqtauliguurugut, inuǵrugiplugu timinitqiguta pakmak-jaqtauruamik atrılıgu atnuǵaatchiaqmatun. ³ Atnuǵaakkaugisirugut timimik nutaamik atnuǵaılęagumińaıguta. ⁴ Iñuunıjapta uumanı palap-kaǵmi iñuhińaupluta, imjiqtauliguurugut uqumaiłlıuǵutıqahuta. Tuquyummataitkaluaqhuta aglaan itchumiiqsugut nutaamii timimi pakmakjaqtauruamıń. Atuummikpan tuquyumińaqtuaq timi simmiǵ-siruq tuquyumińaitchuamik iñuułığmik. ⁵ Agaayyutim itqanaiyaǵaatigut taivrumuńa. Ilaan nalupqinaijanikkaa uvaptiknun taatniinniańha aatchuqamisigut Irrutchıǵmińik. ⁶ Taatnamik qapińjataitchuurugut. Iłisimagikput iñuuniałaptikni uumanı timimi piisaallalıqput Ataniǵmiń. ⁷ Atakkii iñuuniaqtugut ukpiqsriłikun qinińgıtchaluańjapta ilaanik. ⁸ Qapińjataitchugut, aglaan piitchumallapiaqtugut timigikkaptikniń aasrii aŋilaqaqsimaqatigisrulıqługu Ataniq. ⁹ Taatnaqhuta sivunniutigigik-put quyalisuklugu, iñuugaluaǵupta maani timiptikni naagaqaa taińani piiǵaluágupta timimiń. ¹⁰ Iluqata sivuǵanıutiruksraurugut aquppiutaqpa-ńjanun Christ-ńum atanǵuruam. Atausriuttaaǵutij iñuich akuqtuigisirut nakuuruamik naagaqaa pigiitchuamik maliǵullugu savaaǵikkaqtıń iñuun-ıağmij timigikkägmiktigun nunami.

Savautriraut Iłauraǵiliutigipkakkaułikun

¹¹ Uvva iłitchuǵimagikput tatamnaqtilańa Atanǵum. Taatnaqhuta pitchuksaagivut iñuich akuqtuitquplugich iłumutuuruamik. Agaayyutim iłisimagaa qanusrutiilaapiaqput. Taatnatuntuuq niǵiugaǵigiga iłitchuq-srianińlıqsi taavruminja qauǵrimmaǵiutillautapsigun. ¹² Pińianǵitchugut

akuqtuyunaqsitqigukhuta ilipsitňun. Aglaan kiggutiksraqaqugipsi tamatkunuja kamagitqusraahhiňaqtuanun qiniňnaqtuakun, suksraqangitchuanun uummatmiutaġmiknik. ¹³ Uqautigikpatigut qauğrimmaağiiňniłuta piqutigigaa Agaayyutim, aglaan qauğrimmaağiiňniğupta piqutigiħħiňaqipsi. ¹⁴ Piqpaksriħan Christ-ħum ajalatkaatigut, atakkii ilisimagikput nalupqinaiqħugu atausriq tuqruuaq piqutigiplugħiċ īluqaisa iňuich. Taatnamik iluqatiż tuqumiraqtut. ¹⁵ Ilaa tuqruuq pisigiplugħiċ iňupayaurat, aasriiň tamatkua iňuuruat ijmiktiguħħiňaq iňuutqungiħqiegħiċ aglaan ilaanun tuqqutriruamun iňupayaanik aasrii arijpkakkapluni tuquligmi.

¹⁶ Tarra uvakjaniňagħlaan isrummatiqanġihsugut iňuňmik ilaan qaaħ-hiňajagħun nunam iňuisun. Qaaniqsuami isrummatigħaluaqmisaqput Christ iňuħħiňaunipħu, aglaan pakma isrummatiġiġiġkput taatna. ¹⁷ Taatnamik kiňapayaaq pigiliutipkaqtuaq Christ-mun nutaägħuġaq-tuq. Iħiġruanji piiq-sut. Iňuunialiqsuq nutaakun. ¹⁸ Iluqatiż tamatkua aggiqsut Agaayyutmi. Agaayyutim il-auraaliutipkaġaatiġut iż-żejjuri. Jesus Christ-kun, aasriiň aatchuqhuta savaamik quliaqtuaġitquplugu ilaan il-auraaliutipkaġiśiňiplugħiċ iňuich iż-żejjuri. ¹⁹ Uvvaami itnautigigħiġi, Agaayyutim il-auraaliutipkaġai nunam iňui iż-żejjuri Christ-kun, patchisiqutingiħqiegħiċ navguutiņiġiġun. Aasriiň quliaqtuaġitquaġatigut iňuich qiniňu iňnaksriħiġiħ Christ-kun. ²⁰ Taatnaħħuta uqqiraqtaurugħut pisigiplugu Christ. Agaayyutim atuġġaatigut uqautitqu-lusri. Injiġipiaġipsi pisigiplugu Christ, itnaħħu, “Il-auraaliutipqigħiċi Agaayyutmu.” ²¹ Agaayyutim Christ killuutailaapiaq irrutiginigħaa killuq-saqtautun pisigipluta. Taamna nalaunjasriplakk kaurugħut Agaayyutmi.

6 ¹ Uvagħut savaqatigħiġiħaptikni Agaayyutmi iñjiġipsi akuqtuqungħiġi lu Agaayyutim iħuaqquttaa suujiġiġiġi. ² Atakkii ilaa niplihsuq aglausimaruami uqaħġimi,

“Piviksraq nalautitman tusraagħipsi.

Anniqsuġvixsraq tikitman ikayuġġipsi.”

Isaiah 49:8

Uvva pakma Agaayyutim akuqtuiviksram uvaptiknik nalautittuq. Uvlua anniqsuġvixsram pakma tikitchuq. ³ Kisumununni iňu-ġ-mun patchisiqutitqunġiħ-chuġut killukuaġnipluta savaaqal-ħiġġi. Taatnamik inillai-ġiħ-chuġut putukkisautiksrajanik iňuum apqutik-srajan. ⁴ Aglaan suraġġalipayaaptigun qiniqtittuġġugħi savaktaupluta Agaayyutmu igħluu iż-żikkie, iħu illi luġiġi, akiyal gunaitchua tigħiġi, sakinqaqtuatigħi, ⁵ ipiq-ġaqtuqsiu l-ġikk, isiqtau l-ġikk, aja-la-ġ-luksiu l-ġikk, sakuu l-ġikk, siñiġi u qsaun għiġi l-ġikk, niġi sujn-nakku. ⁶ Qiñiqtik kipput ipqi-ġikk, il-ġissima l-ġikk Agaayyutmik, anuqsru l-ġikk, iħuaqqutri l-ġikk, Ipqitchuakun Irrutchi k-ġikk, il-ġumutun piqpaksri l-ġikk,

⁷ uqaqalikunlu ilumutuuruamik, suli sajnjaqun Agaayyutim. ⁸ Añuyautiqaqtuja tugluagiplugulu nalaunjaruałikun. ⁹ Qiñiqtitkikput kamagikkaułikunlu, kanjutchaktitaułikunlu, uqağıtchiułikunlu pigiit-chuakun nakuuruakunlu. Saglutuniąckaapulta uqağaluańjapta ilumutuuruamik, ⁹ nalunaqtuatun ilipluta ilisimanaǵaluańjapta, tuquaq-siruatun ilipluta iňuusrugaagaluajńjapta, anasriňjuqsaqsiugaluańjapta tuqqutaunǵitchugut, ¹⁰ isrumaaluktitaugaluańjapta quviasrugaqtugut, inuqsralliuqtuatun ilipluta umialiguqtitchigaluajńjapta iňugiaktuanik, suiliuqtuatun ilipluta piqaǵaluańjapta supayaamik.

¹¹ Aatai ilauraamaaj Corinth-mi, nunummisingitchipsi uqautriiiksaptiknik ilipsitňun. Uummativut aňmaǵivut ilipsitňun. ¹² Piqpaksrıiqliqput ilipsitňik inuqtuummanǵitchuq. Aglaan piqpaksrıisi uvaptiknik inuqtuummasriruq. ¹³ Aglaan pakma aňmaqsigik uummatisri uvaptiknun. Uqautigipsi uvana iľilgaágiruatuńjapta iliplusri.

Agaayyuvikpańja Iňuuruam Agaayyutim

¹⁴ Piqasriqsuutinasri ukpiqsriňgitchuatigun takku nalaunjaruałig-lu killiqiļigliu piqatigiļguitchuk. Qaumaruaqtuuq piqatiqalguitmiuq taaqtuamik. ¹⁵ Qanuǵutik atausriňjuqumiňaqpak Christ-lu Belial-lu (itnautauruaq tuungámik)? Qanuǵutik ukpiqsriruaq piqasriqsuti-yumiňaqpä ukpiqsriňgitchuakun? ¹⁶ Agaayyutim agaayyuvikpańja piqasriutiyumiňaıtchuq aanguańitňik. Agaayyuvikpagigaatigutkii iňuu-ruam Agaayyutim, ilaan nipliňhatun,

“Irvininiaǵitka ilińich iňuuniaqatigilugilu.

Agaayyutininaǵaatja, suli ilińich iňuginiaǵitka.

¹⁷ Taamna pisigilugu, piiıtchi akunǵatniň, avittitchi ilińitňiň, nipliqliq Ataniq.

Ilaksiatinasri qaayuǵnaqtuaniiň.

Taatnaǵupsi akuqtugisigipsi.

Isaiah 52:11; Ezekiel 20:34, 41

¹⁸ Aapagigisigipsitja aasriiň igńiǵigisigipsi panigilusriļu, nipliqliq Ataniq Sańnjipayaqaqtuaq.”

2 Samuel 7:14, 8

7 ¹ Piqpagikkamaaj, piqaǵniqapta tamatkunija akiqsruutauruanik ipqiqaqtua uvaptiknik qaayuǵnaqtua payaamiň timiptigun irrutchip-tigunlu. Quyalıłakput Agaayyun supayaakun atakkii taluǵigikput.

Paul Quviasruktaq

² Aňmautitigut uummatipsigun. Atnianǵitchivut iňuich.

Killukuaqtichiňgitchugut iňuňnik. Ivayaqtuiňgítmiugut kisumikunniiň iňuňmik. ³ Uqautigingítchiga taamna patchisigisugusri. Takku uvvaqam-

miq uqautimagipsi piqpaganiplusri uummatiptikniň. Piqatigiiksuguk iňuuňaptikni unniň tuquňaptikni. ⁴Nalupqisruutigingipiagipsi.

Pikkutigipiagipsi. Arautiqallapiaqtuňa. Iluqaagun iňuilliuğutiptigun quviasrullapiaqtuňa.

⁵Tikiňjanikaptaunniiň Macedonia-mun iňiqtuiqsiňgitchugut. Iňuilliuqtitaurugut qanusripayaakun—nagliksaaqtılulta ukpiqsrinğıtchuanun iqsipkaqhatalu qamuuna. ⁶Aglaan Agaayyutim araklıguuruam tamatkuniňa nikatchaktitauruanik tutqiksipkağaatigut Titus aggıqman. ⁷Arakkaurugut aggıňhagun suli arausriaqaňhagun ilipsitňiň. Ilaan uqau-tigaatigut kimmutiqaňlapsigun tautugukluňa, aliasruutiqalňlapsigunlu suli piyummatiqaňlapsigun uvamnik. Taatnaqluňa quviasrtluktuňa pakma sivuaniňniň. ⁸Aglaktigun tuyuutipkun isrumaalutchaktitka-luaňqapsi, nunuurautigingitchiga. Saiňgisuutiligaluägiga tuyuutma iňuilliuqtitauraallaňniqmasri. ⁹Tarraasrii quviasruutigingitchaluaňgiga alianniulipsigun, aglaan quviasruktuňa isrumaalulapsi simmiňniqmasri. Alianniulipsi pisuligniňaa Agaayyutim ilipsitňun. Uvagut atnianığitchipi-si sukununniiň. ¹⁰Alianniutuni Agaayyutikun isrummitqiksitchiraqtuq iňuum anniqsuňiksrajanun. Taamna nunuurautaitchuq. Aglaan alia-naňa nunam tikiuttriraqtuq tuquňigmik. ¹¹Alianniutusri nalautlugu alianniugutigitqukkaja Agaayyutim. Taavruma pilipkaşaagigaasri nalupqiginňiqsitolugu killukuanňisilaqsi, uumigiliqsisitolugu killuq, iqsigip-kaqlugu, inuğrugiliutipkaqlugu ikayuutiňiksraǵa, isrummiqsisitlusriunniiň anasriňňuqsatlasriplugu taamna killuliqiruaq. Qanusripayaakun tau-tuktikksi patchisaungiňqsi tamatkunuuna savaapsigun. ¹²Tarraasriiň tuyuqtuňa aglaamnik pisigisruňaqnagu taamna iňuk killukuaqtuaq naagaunniň iňuk atniummiruaq, aglaan sivuňaani Agaayyutim iňit-chuqnaqugiga qanutun piqpaksriqaliqsi uvaptiknik. ¹³Taatnaqhuta taavrumuuna arakkıptigut. Aasriiň kisian arausriaqput, aglaanlu quviatchallapiaqtugut Titus quviasruyniňman, atakkii irrutchıgmi-gun nutaqtitkaapluni iluqapsitniň. ¹⁴Takku nangägipsi supayaatigun ilaanun, aasriiň qapiňapkangritchipsitňa. Uqautigikkavut supayaat ilipsitňun ilumutuurut, aasriiň taatnatun nangautigikkavut ilipsigun Titus-mun ilumutuuruttuuq. ¹⁵Aasrii ilaan piqpagiliutillapiapsaagaasri itqaqamiň tupiksriyummatiqaňqsi, suli paǵla'apsiň kamaksrılikunlu taluqsrılikunlu. ¹⁶Quviasruutigillapiağiga nalupqisruutaiqama ilipsigun supayaakun.

Ukpiqtuaňjuruat Aatchuiňhat

8 ¹Uvvaasriiň aniqatiut, iňitchuqslitqugipsi iňuaqqutrisaa-nik Agaayyutim qaisajanik ukpiqtuaňjuruuanun Macedonia-mi. ²Iňuilliuqpauraǵaluajňagmin inuqsrıullapiaǵaluahutinlu quviatchau-

gillapiaqtut, taatnaqhutişaasiin tigummataipiaġniqsut suuramiknik.

³Piyumiňaqtutilaġmikni aatchuġuurut, sипитлугуунниин уqautiga-luaqtitnatij. Uqaġiyumiňaġiga taamna. ⁴Uqapsaaqtuiňaġaatiġut ikayuutitlasrisrukhutiġ savaakun Agaayyutim iñuiñi. ⁵Aatchuutiqaqtut niġiūġingisaptigun, sivulliuplugu qaitlutiġ iñmiknik Agaayyutmun uvaptiknunlu Agaayyutim pisuħagun. ⁶Uvvaasriiñ tiliuġik-put Titus aullaġniżjaniksimapmauñ naatchaqtaquaplugu taamna savaallautaq akunnapsitñi. ⁷Aasriiñ piɻlautaġniqapsi supayaakun—ukpiqsrilikunlu, uqautriħapsigunlu, ilisimałikunlu, piyummataqalikunlu, piqpaksriħapsigunlu uvaptiknik—taatnamik tigummataitqugip-si aatchuiġikun. ⁸Tiliuqliňgitchuja aatchuqulusri. Uuktuaġukkiga piqpaksriħiqsi ilumutuupiaqmajaan aatchuġummatiqałipsigun, ⁹tak-ku iļitchuġigiksi iħuaqqutrisaa Atannapta Jesus Christ-ju. Sumik ayuqsranġitchaluaqħuni, piqutigiplusri unitħai umialgutini ikayu-ġiaqħusri inuqsriuħagun. ¹⁰Uvva uqautigisrukkiga aatchuiħipsigun. Nakuutlukkayaqtuq ilipsitñi naatchupsiuñ aullaġniikkraqsi ukiutqik, tak-ku sivulliuplusri aatchuiħikunlu piyummataqalikunlu. ¹¹Kiikaa, naatchiun naanniaħhanunagħalaan aullaġniikkraqsi uqiutqik piyummataqqaqpsi, aat-chuġusri pisuqtalaapsitñi pigikkapsitñiñ. ¹²Aatchuġupsi piyummataipsigun taamna aatchuu akuqtuyunaqtuq Agaayyutmi. Agaayyutim aatchuit-qugaasri pigikkapsitñiñ, aasriiñ piginġisapsitñiñ. ¹³Nunurisunġitchipsi aatchuiħigmun qaġavriuraaqtillugħiċċi atlat aatchuiħikun. ¹⁴Pakma sippakuuqtaqħusri. Taatnamik ikayuiyumiňaqħusri inuqsraqtuanik. Aquvatiguńli sippakuuqtualigumiż ikayuġisigaasripsuuq inuqsraliġupsi. Iñupayaagli piqaqumuūq inuġikkaġmiñ. ¹⁵Aglausimaruatu uqaġġigni itna, “Iñuk katitchiavaħħaktuaq sippakuułaitchuq, aasriiñ iñuk katitchi-ħaġġihaq inuqsraqanġitchuq.”

Titus Piqatiġi

¹⁶Quyagħigħa Agaayyun qaitħiruaq Titus-mun piyummataġġik kaptun ilipsitnun. ¹⁷Ilumutun Titus-ju umakuqtuġaa pitchuksaġġutvut. Uttagħiġiġaġaasri. Sivunniqsuq taavrumejha iñjmiñik. ¹⁸Tuyuqaqmiugħi aniqatmik piqasriqħugu nanġautiqaqtuamik iluqaitñi ukpiqtuaġġuruani quliaqtaħħagħun tusraayugaġiksuamik. ¹⁹Aasriisuli, ukpiqtuaġġuruat piksraqtaaġiġiġa igħlaqatigitqupluta ila anun tikiuti-għixx-piġi taapku aatchuut maniich. Savaaqaħħaptigun taavrumejha kamasruġiġkput Atanġuruuaq Agaayyun aasriiñ ilisimanaqsiplugu ika-yuiyuma liqput. ²⁰Qaunatqiagħiġiġiugħi kisumununniñ iñu ġej pasritqunġi tħalli aħħad tħalli mikturuanik aatchuutinik. ²¹Piyummataqqaqtugħi nalaunjaruakun, kisian Atanġuruuam qid-żiex iñiġi. ²²Piqasriqħutik taapkuak iññuk

tuyuqaqmiuguttuuq aniqatiptiknik. Uuktuağaluqaaptigu akulaiqļugu ilitchuğigikput ukpiğnaqtuaŋutilaaŋa. Pakma piyummattinipsaaqtuq ukpiğiliutipiaqhusri. ²³Nallipsi apiqsruutigikpaŋ Titus, piqatigigiga savaqatigiplugu ikayuiňaptikni ilipsitňik. Nallipsipsuuq apiqsruutigikpagik atlak aniqatiuvuk, uqqiraqtigiaik ukpiqtuaŋjuruat, aasriiň kamasruğaak kamanautaa Christ-jum. ²⁴Taatnamik qiniqtitchumagiksi ukpiqtuaŋjuruapayaanun piqpaksripiaļiqsi uqqiraqtinik suli nalaunjaňha nanǵaqapsi taapkunuňa.

İlirat Ukpiqtuaqatinun

9 ¹İlitchuğigiga aglaktuksraungisilağa uumuuna aatchuutitigun pisigilugich Agaayyutim iñui. ²Atakkii ilisimagiga ikayuiymaliqsi. Uqautigillautaqsimagipsi ukpiqtuaŋjuruuanun Macedonia-mi ilipsi ukpiqtuaŋjuruasii Achaia-mi itqaniağniļusri aatchuutilaapsigun uqiutqik. Piyumalaalipsigun iñugiaktuat ayalataurut aatchuisukhutij. ³Aasriiň aullaqtitkitka aniqatiuvut. Itqanaitqugripsi aatchuiļiksrapsigun. Uqautigillautağıpsi itqanaitkisiňiplusri. Aasriiň taamna pilaaŋjutqunğit-chiga. ⁴Aasriiň Macedonia-ğmiut aggipata maligluja ilitchuğigumitruŋ itqanaiňgisilaqaqsi, kanjutchakpiaqtugut, ilipsipsuuq, nalupqinaqsrutigilaanikmipkaqhusrilu uqağıllautaqhusrilu. ⁵Tarra isrummiqsuňa aniqatiuvut pitchuksaágukļugich tikitquplusri sivuani aggileksrapta. Ilijisa itqanaiyağısigaat akiqsruutigikkaqsi, suli aatchuğummatıqaqugipsi nunurausruňaqaſari.

⁶Itqaǵlugu una, iñuk nautchirriiruaq iñugiapiangítchuanik nautchiaksranik katitchiňiaqtuq iñugiapiangítchuanik, aasriipsuuq iñuk nautchirriiruaq iñugiaktuanik katitchiňiaqtuq iñugiallapiaqtuanik. ⁷Iñullaa aatchuǵlı sivunniutaagun isrummatmi, tigummatigalugu pisuňaqańi suli nunurikkauruňaqańi. Agaayyutim piqpagigaa iñuk aatchuǵuuruaq quviasrkhuni. ⁸Aasriiň Agaayyutim aatchuǵumiňaǵaſari sipillugu inuǵikkaqsi, ataramik sippakuuqtaǵiǵusri. Aasriiň aatchuutiksraqatlasrigisirusri savaallautapayaanun. ⁹Aglausimaruatun Agaayyutim uqałhani,

“Nunniuqtı siamitmatun, iñuk aatchuiňiqsuq suuraǵmiňik
siqňataitļuni inuqsractuanun.”

Taapkua itqaǵigisigaat ilaan iňuaqqutaa taimuňa.”

Psalm 112:9

¹⁰Agaayyun aatchuǵuuruq nautchiaksranik nautchirriiruamun qaqqiamiglu niqiksranik. Taatnatun ilaan iñugiaksiňiaǵai suurat pigikkasri aasriili aatchuutitlasriyumagiksi atlanun inuqsractuanun. ¹¹Inuqsrangıňiaqtsri supayaakun tigummataiļipsigun. Tarra savaaptigun iňuich quyyatiqaǵniaǵaat Agaayyun. ¹²Savaapsi ikayuǵa-

luagnigai inuqsriugluqtuat Agaayyutim iñuji, aglaan taavrumuunaptuuq iñugiaktuat quyyatiqallapiagñaagat Agaayyun. ¹³Savaapsigun nalupqinaiñgñaäkksi ukpiqsriñiqsi Christ-kun, aasriili iñuich ikayuuksriaqtaut nanägäisigaat Agaayyun tupiksriñłapsigun tusraayugaäkksuamik suli tigummataiñłapsigun ilipitñun suli iluqarjítñun atlanun iñuñjun. ¹⁴Aasriiñ iniqsruutiniägaasri piqatgisrukhusri pisigiplugu kamanaqtauaq iluaqqutaa Agaayyutim qaisaja ilipsitñun. ¹⁵Quyyan illi Agaayyutmun uqautigilgunaitchuatigun aatchuutaigun.

Paul Patchisaiññiruq Savautriñigmiñi

10 ¹Uvaña Paul. Iñigipsi Christ-ŋum agganjalıgmigun piisaangılıgmigunlu. Taluqraliguunigipsitja piqatau'ama ilipsitñi, aglaan piqataunçitñama ilipsitñi taluqsrainñipluña tuyutuutipkun. ²Nunuriyumiñaitchipsitja taluqsrailtquluña nayuutiguma ilipsitñi. Sivunniqsuňa akilliliqsuğuklughich tamatkua uqaqtuat iñuuniusriqägnipluta nunam iñuisun. ³Iñuuniagaluajapta timigikkaptigun anuyangitchugut nunam iñuisun. ⁴Anuyautivut anuyautigingitchai nunam iñuiñ, aglaan atuğikput Agaayyutim sañnjipauraşa akiiliplugich iluqaisa tamatkua akiililiqsuutiruat [tusraayugaäkksuamun]. ⁵Piyaqquqtagiyut uqavaağutipayaat niaquqtusriñhatlu iñuich takku taatnatchich iñuich sappugutaurut atlanun ilitchugılıksrajanatniñ Agaayyutmik. Isrummitqiktsitkivut iñuich Agaayyutikun tupiksritlaşrip-lıghich Christ-mik. ⁶Anasriñjuqsañhiñaağuqtugut tupiksruutaitchuanik, ilitchuqsrripqaurağupta tupiksriyumałipsitnik ilipsitnik.

⁷Qiniñhiñaqtusri sunik qaałhiñakun. Kiñapayaaq ukpiqsriñigumi piginiluni Christ-ŋum isrummatigitqigliuŋ. Piginigumi Christ-mun taatnatuntuuq pigipmigaatigut Christ-ŋum. ⁸Uqavigaağutigillakkaluağupk uunniñ sañnjiquitiqalaq Agaayyutim qaisaja uvaptiknun kanjusruuti-giyumiñaitchiga. Ilaan uvaptiknun ikayuqugaasri makitatlasritqoplusri Christ-kun. Taavruma sañnjiquitiqalaħum piyaqquqtaqtitchumiñaitchaa-sri. ⁹Iqsisaağungitchipsi tuyuqtutipkun. ¹⁰İlañjich iñuich uqañiqsut, "Tuyuutmiñi uqalguruutun ittuq, aglaan nayuutikami irrusriqaguuniqsuq sayaitchuatun, uqautriñhasuli suiłatun itluni." ¹¹Taatnatchich iñuich isrummatigilitruj una, aglaan savaağisruugiyut uqautigikkavutlu aglakkavutlu innajpta naagaqaa piiñajpta. ¹²İlañqsuutiyumanğıtchugut tamatkunuña iñuñjun unniñ atrilümmatiluta uqağuuruanun nakuuniraaqhutij. Uuktutiqalaħiñaqtut iñmiknun naipiqtuutipluñlu. Kanjqsisaiñiqtiq qiniqtitkaat uuktuutigiaqsi'amiñ avatmun naipiqtuutiaqsi'amiñlu. ¹³Uqavigaałlagunğitchugut uvaptigun aglaan uqaviutigilhiñaugikput savaaksriusriaqput Agaayyutmiñ; taavru-muna ukpiqsritlaşrirusri savaaptigun. ¹⁴Qaanjalautranğıtchugut

uqaqpta ilaginiplusri savaaptikni. Takku tikiutiqqaágikput tusraayugaágiksuaq Christ-kun ilipsitňun. ¹⁵ Uqaviutiginǵitchikput atlat iňuich savaajat. Aglaan niğiugaǵigikput una, ukpiqsrińqi saňjisikpan sia-mitlasrigisigikput tusraayugaágiksuaq avanitchiapsitňun ittuanun. ¹⁶ Quliaqtuaqatlásrirugut tusraayugaágiksuaamik nunaaqqini atlani. Uqavigaágutigisrunǵitchikput savaágianikkaǵat atlat iňuich nautchii-vijmikni. ¹⁷ Iňuk uqavigaágnaǵumi, uqavigaágutiqaǵli Agaayyutmik kisianik. ¹⁸ Agaayyutim akuqtuumatlaitchaa iňuk uqavigaaqtuaq iňmińik nakuuniraqhuni aglaan ilaan akuqtugisigaa iňuk nakuugikkani.

Paul-lu Uqqiraqtıňjuaqtuallu

11 ¹ Uvvatuq Agaayyutikun anuqsrutiuraallaksitja kinnajaaqtuatun itkaluaǵníguma. Anuqsrutillańnapiacsitja! ² Takku siqńagipiaǵipsi Agaayyun siqńaqsrípmatun ilipsitňik. Atriqaqtusri ipqitchuatun ilaqaqtikkumaaqtuatun qaińniakkaptun atautchimun ilaqaqtiksramun, taamna Christ-ńjuruq. ³ Nuyuaqqutigipsi isrummatisi qaayuǵnaqsiviaqtut suli killukuaǵutipkakauviaqtusri ilumutuuruamiń piqpaksrińgińi Christ-mun, atriplugu nimiǵiaq kinnitníktuaq Eve-mik pisaasruǵmigautmigun. ⁴ Uvvaami iňuk aggiguni quliaqtuaqasikpan atlamic Jesus-mik quliaqtuaǵingisaptiknik, naagaunniiń akuqtuigupsi atlamic Irrutchimik tusraayugaágiksuamüglu akuqtuaǵianikkapsitňiń, pitchigiaǵisiruatun irrusriqaqtusri. ⁵ Kińulliqpiajungińasrugiruňa tamatkunakja qaukliunasrugiplutin uqqiraqtauruaniń. ⁶ Ilisaqsimaruatun uqaqtaulguitarluáguma, ilisimaruňa sumik uqaqtillaamnik. Qińiqtitkikput taamna nalupqinaiqlıugu ilipsitňun supayaakun. ⁷ Killuqsautauniqpa uvajnun atmuktiqama kivigukhusri quliaqtuaǵniraǵaluňa tusraayugaágiksuajanik Agaayyutim akiilaqluňa? ⁸ Ivayaqtuiruňa atlaniń ukpiqtuańjuruaniń akuqtui'ama ikayuutaatnik savautrińiksrapnikun ilipsitňik. ⁹ Nayuutińhamni ilipsitňi, inuqsriliqama iňuińliuqtitchińgitchuňa kisumik-unniń. Aniqatiut aggıqamıń Macedonia-miń qaitchaat inugikkapayaaga. Supayaakun akiyausrunǵitchuňa ilipsitňun. Qaunatqiaǵikkisigiga taamna. ¹⁰ Christ uqaǵuupmatun ilumutupiaq taatnatantuúq uqaǵipmigiga ilumutuuruaq. Kia-unniń iňuum nunajani Achaia-m nutqaqtitchumińaitchaa uqavigaágutiqaǵli quliaqtuaqama akiilaqluňa. ¹¹ Suvaata quliaqtuaqpik akiilaqluňa? Piqpagingińnivisi? Agaayyun ilisimaruq piqpagillapiaqtillaapsitňik.

¹² Savaaǵikkaǵa savaaǵituińagisigiga, [amiamı quliaqtuaqtuińaǵluňa akiilaqluňa]. Taavrumuuna nutqaqtitchukkitka tamatkua uqavigaaqtuat savaaqaǵniplutin Agaayyutim savaajanik, tuvrapiaqlugu uvagut suraǵaliqput. ¹³ Taatnatchich iňuich tanjiǵilaakun uqqiraqtaurut. Kinnitníjnialikun savaaqaqtut, qińnaǵmikkun atlajnuǵuurut iliplutinj

uqqiraqtaisun Christ-ŋum. ¹⁴Taatnaluaſru! Uvvatakku tuunqaq iŋmiňik qin̄naniktaǵuupmiuq israǵulgatun qaumam. ¹⁵Taatnamik quvıgusruutiksraunǵitchuq tuunqaum savaktai qin̄naniktaqpata nalaunjaraulhum savaktaisun. Isruksrautaat taimanigu nalliusriaqaǵisiruq maliǵullugu savaajat.

Paul-ŋum Naglikasaǵutaa Uqqiraqtaupluni

¹⁶Uqautitqiglapsi, isrummatiginasritja kinnajaqaqtuatun inniliuňa. Kinnajaqaǵnigaluagáupsitja akuqtuqsitja taatna, uqavigaaqtual-lakkumuňali mikiruuramikunniň. ¹⁷Uqautigikkäga tamanna pitqutingítchaluagaa Atanǵum Agaayyutim. Uqavigaaqama kinnajaqaqtuatun ittuja. ¹⁸Qińiqlugich iñugiaktuat uqavigaaǵutiqagaúuňhat nunakqaqtanik sunik, uvaŋaptuuq uqavigumiňaqmiuňa. ¹⁹Takku anuqsrutiraǵigisi quviagipluguunniiň kinnajaqaqtuat, ilipsitňik isrumatunivagiłlapiaqhusri. ²⁰Iłatchiǵuupmiusri iňuum savaktaagrugipmasri, aqsaktuaqmasriļu kinniplusri, nunuriraǵaqmasriļu savautitqupluni, kamanaǵniraaqman, suksraunǵiqmasriunniň patiktuqmatun kigińapsigun. ²¹Isrumasrugnaqtusriļu sayaıtchuajunipluta suli taatnatun aŋalatchiǵiňnipluta. Kanjuńunaǵniaqpisa! Kińapayaaq taluqsrailtuni uqavigaatlapman, taatnatuntuuq piyumiňaqmiuňa—uqaǵuraaqtuja-suli kinnajaqaqtuatun. ²²Ilijich Hebrew-ŋuniqpat? Uvaŋaptuuq. Ilijich Israel-aaǵmiuňuniqpat? Uvaŋaptuuq. Kińuviaǵiniqpagich Abraham-ŋum? Uvaŋaptuuq. ²³Ilijich savaktigivagich Christ-ŋum? Uvaŋaptuuq, aglaan savaktillaautatluktuja ilińitňiň—uqaǵugaqtujasuli kinna-jaqaqtuatun. Savaaqatlkumiuja sakuullapiaqluňa, isiqtakatautlkumiuja, ipiǵaqtuqsiupmiuja atqunaq, tuqqutitqayaqtajluňa iñugiaktuami. ²⁴Tallimaniaglaan ipiǵaqtuqsiuruňa Jew-ŋuruaniň, malǵukipiani ipiǵaqsägniǵni inullaklugu atauthimik. ²⁵Piňasruniaglaan anaumiksiuruňa anautanik, atauthimi miluqtukkaupluňa uyaǵaňnik, piňasruniaglaan umiaqpiyaqtautipluja, unnuağlı uvluglu naaplugik tiktaupluňa taǵiumi, ²⁶akulaiqługu iglaułhamni navianaqtuakuaqluňa uliqpańjiň tiglijnqatiniňlu, navianaqtuakuaqluňa Jew-ŋuqatimniň Jew-ŋungitchuaniniňlu, navianaqtuakuaqluňa nunaaqqińi suviksraiłaamılı taǵiumilu, navianaqtuakuaqluňa tamatkunakja tanığilaakun aniqatauruaniň, ²⁷minǵuqtaaǵuǵataqluňa sakiqnağlı iglutoqługu, akulaiqługu sińiktuanǵiqluňa, niǵisuksiupluňa imiǵukiupluňalı, iñugiaktuamı niqiksraiłlıuqluňa, atnuǵaiłlıuqluňa itriǵruami. ²⁸Avataatigun tamatkua sut kiginńiǵvigiraǵigiga uvlugagipman isrumaaluuтиqalaǵiga ukpiqtuaǵuruanun. ²⁹Nalliqsi sayaitman ukpiqsrilıǵmigun, uvaŋaptuuq ikpigipmiragigiga sayaıllıuľha. Nalliqsi killuqsaqtitaupman qiniqautisruugitka taatnaqtitchiruat. ³⁰Uqavigaaqtukrsauguma, uqa-

vigaagutiqaqnaqtuna tamatkunija qiniqtitanjnik sayairrutma.

³¹ Agaayyun Aapagikkaja Atannapta Jesus Christ-ŋum, iñuich kamak-sruqtaksraqikkaqat qajavak taimuja, ilisimaruq sagluuqtuanqisilaamnik.

³² Damascus-miitnama, kavanajata umialgum atqaqtuam Aretas-mik qaunaksriliqsugaa nunaqqia Damascus-ŋum tigurautqupluŋa. ³³ Aglaan ikipluŋa aguupmajmun atqaqtitkaatja igalikun katchimi aasriiñ annaktituŋa ilaaniñ.

Paul-ŋum Qiñiqquuraaji suli Agaayyutim Sagviqsitanji

12 ¹ Uqavigaaqtapsaallaktuksrauruŋa sunnautigingitchaluaŋ-ŋaan. Aglaan uqautiginağıtka qiniqquuraat sut Atanguruam sagviqsitanji. ² Ilisimagiga ajuŋ ittuaq Christ-kun. Akimiağıutailat ukiut pianikmata mayuutrauruq piñayuatnun qilaich. (Timituummaan naagaqaa timailaaqhuni nalugiga, aglaan Agaayyun ilisimaruq.) ³ Suli ilisimagiga taamna ajuŋ mayuutrautilaajanik inaatnun ayuruat. (Timituummaan naagaqaa timailaaqhuni nalugiga, aglaan Agaayyun ilisimaruq.) ⁴ Aasriiñ taamna ajuŋ aullautikkaukami pakmuja, tusraaruq sunik uqağılgunaıtchuanik uqautchimigun, suli iñuum uqautigiraksraqingisaniŋik atlanun. ⁵ Uqavigaaqtigiyumiñaǵaluągiga pisigilugu taamna iñuk, aglaan uqavigaaǵumiňaitchuja uvapkun, kisianik sayairrutipunkun. ⁶ Aasriiñ uqavigaatlagaluaqļuŋa, kinnaqtuatun itchungitļuŋa, uqaǵniaqtuŋa iłumun ittuamik. Pakmaaglaan uqangiqsuna taatna. Ilipsitňun isrumagitluqunǵitchiga avataagun qiniqkaqsi naagaqaa tusraakkaqsi uvamniñ. ⁷ Suli atchiksuaqpluŋa tamatkunuuna quviqnaqtuatigun sagviqsautigun uvaŋnun, kakitlaǵnaq qaisauruq timimnun. Taamna kakitlaǵnaq uqqiraqtigigaa tuunǵaum. Ilaan nańniǵaa ja kamasraaqungitļuŋa uvamnik. ⁸ Piňasruniaglaan ikayuqtisriuǵaluuaqtuŋa Agaayyutmuŋ, taamna pilguirrutiga piiquplugu uvaŋniñ. ⁹ Uqautiňhiňaǵaa ja, “Iluaqqutriļiǵa naamaruq ilipnun, takku sajniga naamasrisuuruq sayailliuqavich.” Taatnamik quyagliutipsaagiga pilguirrutiga, Christ-ŋumli sajnja itchumuuo uvaŋni. ¹⁰ Taatnaqļuŋa Christ piiqutigiplugu quviasruguuruŋa sayailliułigmi, pisaayugautaułigmi, sakiqniułigmi, nagliqsaaqtitaułigmi, iluilliuqtitauiłigmi, takku sayailliułiqama sayakturuŋa.

Paul-ŋum Isrumaaluuıtigigai Ukpiqtuanjuruat Corinth-mi

¹¹ Uqaqtuŋa kinnaqtun uqautikapsi tamatkunija, aglaan ilipsi uqaqu-sraaqļuŋa taatnatun. Ilipsi uqağıraksraqalauapsitja nakuuruakun. Atakkii kiňulliqapiajuluŋa ingitmiuŋa tamatkunakja uqqiraqtillauntaungitchapsit-ňiñ, suungitčhaluaŋjaǵma. ¹² Ilitchuqqutai uqqiraqtipaqtuam savaaŋjurut akunnapsitňi anuqsrulikun, ilitchuqqutitigunlu quviqnaqtuatigunlu

suli saññipluni savaatigun. ¹³Qanuqhusri piviağinğıñivisi atlatun ukpiqtuağjuruatun nanjitaqanğıñama ilipsitñik iñuuniutiksrapkun? Natqigusrimaallañniaqsitja killukuağasrugigupsitja.

¹⁴Piñayuatni tikitqattaałhiňaağuqtuňa ilipsitñun. Akiyauyumiňaitchuňa ilipsitñi, takku pakaqaqanğıtchuňa sunik pigikkapsitñik aglaan ilipsi, taatnatun ililgaat sunnajniutrirkusraunğıtchut ajanuqaamiknik, aglaan ajanuqaat piraksrağıgigaich ililgaatiň. ¹⁵Quyyatigipiağiga ikayuutiliňa supayaakun qaisimaaq-ħuñalu ilipsitñun. Uvvami piqpagiliutillapiağníqupsı taatnatun, piqpagiraksrağıgipstaptuuq. ¹⁶İlisimagaluaqhusri, natmaunğıtchuňa ilipsitñi, aglaan iļasri uqaqtut ilinipluňapisaasruqtuatun manniugit-niňniağnípluňa ilipsitñiň kinnisipkun. ¹⁷Ivayaqtuğníqpsi nalliatigun iñuktigun tuyuğirağakkapkun ilipsitñun? ¹⁸Pitchuksaağiga Titus utlaquplusri, suli piqasriqħugu aniqatmik ilisimakkapsitñik. Titus-ňum ivayaqtungitchaasri, takku isrummatiqaqtuguk iñuunniusriqaqhunuk atiruamik. ¹⁹Tuyuutipta isrumapkağuknağasriňu kiuniağniplugin akitňautiňiçılıqsařitħiġi. Uqaqtugut sivuġaani Agaayyutim takku savautigikput Christ. Piqpagikkamaaŋ, iluqaagun savaağikkaptigun makitammaağiksitsugikput ukpiqsriliqsi. ²⁰Anaylsruitungigiga utlak-kupsi iñuunialiąqanġiňnasrugilusri alğaqsruutigikkapkun suli itmiluňa niğiugingisapsigun. Anayasruktuňa uqavaağasrugalusri, siqħakkutiq-qağasrugalusri, qiniġusri, iġliktulusri, pigiitchuakun uqautikkutlusri, sañurruutilusri, qutčigħiķunk niaquqtusriiļusri, atausriummataiġusriň. ²¹Anayasruktuňasuli utlatqikkupsi, Agaayyutimnun atchiksillapiaqtılık-sraġa sivuqqapsitñi, takku qirratiginiağıtka iñugiaktuat killuqsaaniktuat sivuani isrummitqiňnurasrujaqtatiň uvużjanunaglaan qaayuğnaqtuamiň, sayunaġliġmiňlu, suli timim pisujnautaaniň malijeuġutiplutiň.

Aqulliich Kiliktuutit İlammiuġutitlu

13 ¹Uvva piñatchiġitka utlautiļigma ilipsitñun. Itqaġilugu, “Kiňaunniiň iñuk pasikkutiqaqpan iñuymun ilisimariqaqtuksraaruq malguuňnik naaga piñasrunik nalupqisrunğıtchuanik ilumutuuħagun patchisim.” ²Kilianikkipsi nayuutikama tugliani, aasriiň kiliguk-kipsi aglaktigun nayuutingiħħamni. Uqautianiksima’apsi taimmani uqautitqiňniağiga iluqanjiňun killuliqiruanun sivuani: utlautitqikkuma qağanayaağutiyumiňaitchut. ³Nalupqinaığukkiksi Christ-ňum uqaġuūħha uvapkun. Nalupqinaığumiňağıksi umuuna, Christ-ňum silgiqsuqmasri sayaitchuaļunġitħuq, aglaan saññiqapiaqtaq ilipsitñi. ⁴Kikiaktuutraukami sayaitkaluaqtaq, aglaan iñuutqisitkaa Agaayyutim saññimigun. Taatnatuntuq sayaitchaluaqtaqut ilaatun, aglaan ilitchuġipkağıpsi iñuuniaqtilaaptiknik Agaayyutim saññiagun

Christ-tun. ⁵Qanuqtilaaqitchi uuktuğusri ilipsitňik iňuugaluaqma-
ňaapsi ukpiqsriňikun. İlisiňaqtipsiuň Jesus Christ itilaaja ilipsitňi?
Qiňignaqtinniaqíksi agaayyutikuağupsi—ukpiňjuangisuağupsi. ⁶Aglaan
uvvatuq ilitchugisriuň agaayyutikuaqtilaaqput. ⁷Agaayyutigipsi savaaqa-
qungitlúusri pigiitchuamik. Qiňitlutqungitčikput nalaunjaniluta. Aglaan
savaağıraksrağıgiksi nalaunjaruaq, inuqtutigaluaqmatun ilirugutun-
niiň. ⁸Takkı akilliliqsunğitčikput ilumutuuruaq aglaan savałhiňaqtugut
pisigiplugu ilumutuuruaq. ⁹Quviasrugaqtugut sayaitňapta aasriiň
saňjisi'apsi. Iniqsruutigipsi nalaunjasripkatqiňiksraqsigun agaayyu-
tikuałipsigun. ¹⁰Taatnaqluja aglakkitka tamatkua nayuutingitňama
ilipsitňi. Utlautianikkuma suammatisrunğitlúusri atuqapku saňjiquťiqaň
Agaayyutim qaisaja uvajnun. Taavrumuuna saňjiquťiqaňikun makitatqu-
gipsi, piyaqquqtağunğitčipsi taavrumuuna.

¹¹Aniqatiumaaŋ, aqulliuplugu, uvvatuq Agaayyutim maliguağlısi.
İluaqsruglugich piqtisri kamagilugillu pitchuksaağutitka, anığutilusri
avatmun qiňuiňňaqaqtilusriň, Agaayyutimli piqpaksriruam uvaptik-
nik qiňuiňňaqaqtitchiruamlu nayuğumagaasri. ¹²Pağlatiſritchi avatmun
kunigutmik ipqitchuakun piqpaqqutiňlikun. ¹³Agaayyutim iňupayaanjiň
nayaanjanik tuyuğaasri. ¹⁴Uvvatuq iľuaqutrisaaŋ Atanǵuruam Jesus
Christ-ŋum, suli piqpaksriňhan Agaayyutim, suli piqatauňhan Ipqitchuam
Irrutchim nayuğlısi.

Paul-ŋum Tuyuutai Galatia-ǵmiunun

1 ¹Uvaja Paul. Uqqiraqtauŋungitchuňa iñuich pisułhatigun. Aglaan Agaayyutim Aapauruam aŋipkakkajan Jesus Christ tuquŋaruanıñ piksraqtaágigaana tuyuŋipluňa uqqiraqtautqupluňa. ²Aglaktuna taavrumija tuyuutmik ukpiqtuaŋjuruapayaanun Galatia-mi. Ukpiqtuaŋjuruat aniqatit uvani tuyuqmiut nayaanjanik. ³Uvvatuq Agaayyutim Aapagikkapta suli Jesus Christ atannapta iłuaqqutillaŋniağlısi suli tutqiksillusi. ⁴Jesus qaITCHUQ iñimiñik piqutigipluginich killuqsautivut annautisuhuta marrumakja piginchuamiñ iñuuniałiptikniñ maligutlugu pisułha Agaayyutim Aapagikkapta. ⁵Taatnamik Agaayyun kamagilakput taimuja. Amen.

Tusraayugaágiksuaq Atauthiiňauruq

⁶Uvaja kańiqsiňiağukkiga una, Suvaatatai ayaktığnıpisiuj Jesus akuqtuijanikapsi sivuani anniqsutqksrauplugu. Ifuaqqutriłyigmigun tuqluğaasi piqatautquplusri ilaani Christ-kun, aglaan naalağnirusi atlaman tusaayugaágiksuanun. ⁷Uvva, atlamic tusaayugaágiksuanik piITCHUQ! Aglaan ilańisa iñuich alapititkaasi atlajnuqtaǵniaqługu tusaayugaágiksuaq Christ-kun. ⁸Quliaqtuağıtigipsi tusaayugaágiksuanik nalaunŋarauakun. Aglaan ilańisa iñuich uqautigaasi atlajnuqługu. Uvagut naagaqaa isaqulgum qilańmiñ uqağıguptigu atlajnuqługu nalaunŋangitchuq. Agaayyutim piyaqquğlıgich quliaqtuaqaqtuat atlajnuqüğlu. ⁹Uqautigitqiňniağiga uqautigikkaǵa sivuani, Quliaqtuaqaliqput tusraayugaágiksuanik nalaunŋarauakun akuqtukkaqsi, aglaan atlat iñuich quliaqtuağıgaat atlajnuqüğlu. Agaayyutim suksraunğıqsinniağai taatnatchich iñuich qarjapak taimuja. ¹⁰Quliaqtuağıkapku tusraayugaágiksuaq quliaqtuatlaITCHUQ quyalisułhiňağlugich iñuich. Savaktauruja Christ-mi. Taatnaqüğluasiiñ pisuqtılaaptun quyalisułhiňağiga Agaayyun. Uvaja quyalitňiňnianğıtchuňa iñuŋnik.

Qanuqhuni Paul-ŋum Uqqiraqtıguqtilaaşa

¹¹ Aniqatiuumaaŋ, iłitchuğitqugipsi uumiŋa, tusaayugağıksuaq quliaq-tuağıkkäga iñuŋniñ ingitchuq. ¹² Atakkii akuqtungitčhiga iñuŋniñ, naagaqaa kia-unniñ iłisautingitkaaña, aglaan akuqtuğiga tusaayugağıksuaq Jesus Christ-ŋum sagviutipmaja. ¹³ Tusaagaksi qanusiutilaağa iñuk iñuuŋjaǵma Jew-ŋuruat iłitqusiatigun. Pisuqtilaaptun nagliksaaqtitatka ukpiqtuaŋjuruat Agaayyutmun suli piyaqquǵniaqługich ilunŋuktaitluja. ¹⁴ Kamaksritlukluja Jew-ŋuruat iłitqusiatnik iñugiaktuanin iñuuqa-tiumniñ, piyummätigillapliaqługu iłitqusiat sivulliapt. ¹⁵ Agaayyutim iłuaqqutriłygmigun piksraqtaagigaaña savautitqopluni anigaluaqtitnaya. ¹⁶ Nakuunasugigaa sagviiɬiksranı iğniǵmiňik uvamnun quliaqtauǵit-quplugu tusaayugağıksuaq Jesus-mik Jew-ŋujitčhuanun. Taatnaqluna ikayuqtisiurjitchuja iñuŋniñ. ¹⁷ Jerusalem-munjitchuja taapkunuja uqqiraqtaujaniktuanun sivumni aglaan qilamiksrlullapliaqłuna Arabia-muktuja. Kiŋuagunaasii utilgitchuja Damascus-mun.

¹⁸ Jerusalem-muktuja pijasut ukiut aquatigun qiniǵiaqługu Peter nayuutiplujaasiñilaani akimiani uvluni. ¹⁹ Qiniǵinjikitka atlat uqqiraqtit kisan James, nukatchiağıkkäja Atanguruam. ²⁰ Aglaatka sagluuqtauju-ŋitchut. Sivuǵaani Agaayyutim uqaqtuja ilumuturuamik. ²¹ Kiŋuagun Syria-muktuja Cilicia-munlu. ²² Ukpiqtuaŋjuruat Judea-mi iłisima-ŋitkaatja kigińapkun. ²³ Ilijisa tusaalhińaǵaatja itna, “Taamna iñuk nagliksaaqtitigkkaqput sivuani piyaqquǵniaqługulu ukpiqqutvut aglaan pakma quliaqtauǵiliutiniǵaa ukpiqqun iñmiňik.” ²⁴ Aasiin ilijisa nanǵa-ǵaat Agaayyin piqutigipluna.

Paul-ŋum Akuqtukkauħha Atlanun Uqqiraqtinun

2 ¹ Aquatigun akimaiguutailat ukiut Jerusalem-mun utilgitchu-ja piqasiqłuna Barnabas-mik, suli aullautipluna Titus-mik. ² Aullaqtuja Agaayyutim aullatqiqupmaja. Sivulliuqtauruat ukpiqtuaŋjuruani suksraagıtńitqunǵitkitka quliaqtauǵianikkamnik suli quliaqtauǵiniakkamnik. Taatnamik iłitchuğipkaǵitka tusaayugağıksuamik quliaqtauǵikkamnik katimmatillakmatja. ³ Kia-unniñ nunurińianitkaa tuvaaqatiga Titus nalunaitjutchiqulugu Jew-ŋujitkaluaqtitlugu. ⁴ Iļajisa ukpiqsriŋjuaqtit Titus taatnaquniǵaat. Iļaliutiniqsut nalunautchiplutin naipiqtuǵniałhińaqhuta. Iļitchuğisukkaat patchisaiłiqput Jesus Christ-kun Jew-ŋuruat maligutaksrańitniñ. Aasriiñ savaktaağrugiliutqiqagaatigut Moses-ŋum maliǵutaksraiňun. ⁵ Taatnaqgaluaqtithuta malinjjuǵutingitčhugut takku iñuuniaquplusi maligullugu ilumutun tusaayugağıksuaq. ⁶ Tamatkua kamagikkaplu-tin sivulliuqtauruat iļaraǵainjitchut sumik quliaqtauǵikkamnun. Taamna

nipliuttutigiga atakkii uvamnun taapkua sivulliuqtaruat itmiut atlatun iñuktitun. Sivugaani Agaayyutim kiñaunniñ nakuutluñitchuq atlaniñ iñuñniñ. ⁷Aglaali ilitchugigaat Agaayyutmun uvañalu Peter-lu quliaqtua-quñipuk tusaayugaagiksuumik, uvaña Jew-ñunjitchuanun aasiili Peter Jew-ñuruanun. ⁸Agaayyutim Peter uqqiraqtiguqtitkaa Jew-ñuruanun, suli uqqiraqtiguqtluja Jew-ñunjitchuanun. ⁹James-lu Peter-lu suli John, kamagikkauplutij sivulliuqtaruat, ilitchugigaat Agaayyutim qaitchiñha uvamnun uumiña savaaqaligmk. Akuqtuqhunuk ilaligaatiguk uvañalu Barnabas-lu. Tarra anjigutirugut quliaqtuatlasiplunuk tusaayugaagiksuumik Jew-ñunjitchuanun aasiili iliñich Jew-ñuruanun. ¹⁰Iñilhiñägäniqsut itqagítquplugich inuqsraqhutij ukpiqsriurat Jerusalem-mi, taatna taamna piyummatisuugaluakkaǵa atuumatquplugu.

Paul-ñum Natqiksruǵaa Peter Antioch-mi

¹¹Aquagun Peter Antioch-mukman akilliliigiga iñugiaktuat ukpiqsri-ruat takkuatni atakkii killukuagniqsuq. ¹²Itnauvva Peter killukuaqtuq. Peter Antioch-mun aggianikman niqiqatausuugaluaagniqsuaq ukpiqsri-ruajuplutij Jew-ñunjitchuani. Aglaan ilańich James-kuayaat titkmita Peter-m iqsigiliutiniǵai iñuich isumaqaqtuat iñuñnun nalunaitmiut-chiguqługich. Taatnamik Peter piiñiqsug iñmińik Jew-ñunjitchuanin niqiqatiginaiqługillu. ¹³Atlat Jew-ñuplutij ukpiqsriurat ilaliutiniqsut Peter-mun niqiqatauñaiqhutij Jew-ñunjitchuani taimmaasriñ ukpijnuaqtiguqhutinj. Unniñ Barnabas maliñjuqutipmiñiqsug Peter-mun. ¹⁴Ilitchugikapku iñuunianilhat tuvräglugu ilumutuuruaña tusaayugaagiksuum uqautigiga Peter sivugaatni iluqanisa, “Jew-ñugaluaqtutin aglaan iñuuniaqtutin Jew-ñunjitchuatun. Suvaatami nunurivigich Jew-ñunjitchuat maliğutchitquplugich Jew-ñuruat atuiñhatnik?”

Jew-ñuruatlu Jew-ñunjitchuatlu Anniqsuqtaurut Ukpiqsrilikun

¹⁵Ilumutuullapiaqtuq Jew-ñupluta animalıqput, makunatituuñilaaq Jew-ñunjitchuatun killuqsaqtitun. ¹⁶Agaayyutim nalaunjasripkaǵumińaitkaatigut iñmińi tupiksrińhińägupta maliğutaksramik, aglaan nalaunjasripkaǵniaǵaatigut ukpiqsrigupta Jesus Christ-mik kisianik. Taamna nalupqinaigikput. Taatnaqhuta ukpiǵigikputtuuq Jesus Christ, aasiñ ukpiqsrińhińägupta Jesus Christ-mik Agaayyutim nalaunjasripkaǵniaǵaatigut. Agaayyutim nalaunjasripkaǵumińaitkaa kiñapayaaq nalaunjasuktuaq Agaayyutmi tupiksrińhińalhagun maliğutaksramik. ¹⁷Isummatigilakput una, tunñavigiguptigu Christ ilaanun nalaunjasripkaqluta sivugaani Agaayyutim, ilitchugiraupmiugut killuqsaqtaunipluta atriplugich iluqaisa Jew-ñunjitchuat. Taamna qiniqtitpa Christ-tuuq killuqsaqtauniplugu? Naagapiąataq, taamna ilumutuujpitchuq. ¹⁸Aglaan una

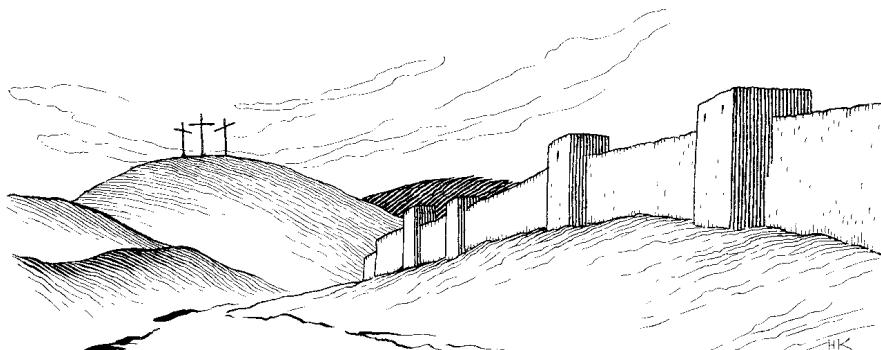
iłumutuuruq, uqautiqqaaqapku maliğutaksraq iłuajinñiplugu aasiin aquagun uqautigitqilgitlugu nakuuniplugu, taatnaqama navguiriğuqtuna. ¹⁹ Atakkii maliğutaksrakun tuqujaruja maliğutaksramun. Pakma iñuutlasiruja Agaayyutim iñuutqutaagun. Christ-mi kikiaktuutiqataurautun piuja. ²⁰ Taatnamik uvajauŋıqsuq iñuuruaq, aglaan pakma Christ iñuuruq uvamni. Iñuułhamni timipkun iñuullapiaqtuja ukpiqsriłłapkun Igñinjanik Agaayyutim. Piqpagigaaja suli qaitchipuni iñuułigmiñik piqutigipluja. ²¹ Ayanitkiga Agaayyutim iłuaqqutriłha. Iñuk nalaunjasritłasiñiqpan Agaayyutmi tupiksriłhiňalığmigun maliğutaksranik, Christ-ŋum tuqułha inuqnangitchuq.

Maliğutaksrat naagaqaa Ukpiqsriłiq

3 ¹ Galatia-ǵmiusii, kinnauruasii! Kia ajanatkuaqpasri? Quliaqtaağutigipsi nalupqinaillapiaciaqługu tuqułhagan Jesus Christ-ŋum sannığutami. ² Ilitchugisruktuja uumiňa ilipsitniń, akuqtuqpisiuŋ Ipqitchuaq Irrusriq tupiksriłipsigun maliğutaksramik? Naagga! Tusraagaksi tusraayugağıksuaq ukpiğıplugulu, taatnaqhusi akuqtuğaksi Ipqitchuaq Irrusriq. ³ Aullağniiqqaqługu Agaayyutikaļıqsi Ipqitchuakun Irrutchikun, suvaata sivutmugukpisi pakma sanjipsigun? Taamna kinniqaṭtaullapiaqtuq! ⁴ Nagliksaağutiqaqtsri pisigiplugu tusraayugağıksuaq. Suilaamun itpat? Ukpiqsriłiqsi atuğumiňaitpa? TaatniitlaITCHUQ! ⁵ Agaayyun qaitchiva ilipsitňun Ipqitchuamik Irrutchimik tupiksrikapsi maliğutaksratigun? Naagga! Agaayyutim qaitchigaasri Ipqitchuamik Irrutchimik savakhuni quvíqnaqtuanik akunnapsitni atakkii tusraakapsi tusraayugağıksuamik ukpiqsrisrusri.

⁶ Abraham-tuuq ukpiqsriñiqsuq Agaayyutmik. Taatnaqługu Agaayyutim akuqtuğniğaa nalaunjaruağıplugu. ⁷ Taavrumuuna ilitchugitlagiksi aullağvipiaqqaqtılaanjat Abraham-mik—iñuich ukpiqsriruat Agaayyutmik tunjavigiplugulu. Tamatkua aullağvigigaat Abraham. ⁸ Agaayyutim sivuniksriqutiginigaa aglausimaruat uqałhatigun nalaunjasripkağniağniplugich iñuich ukpiqsriłhatigun. Taatnaqługu Agaayyutim quliaqtaağutiniğaa Abraham tusraayugaallautamik injiľgaan, itnaqhuni, “Inüpayaaq nanipayaaq ikayuusriaqagisiruq ilipkun.” ⁹ Abraham ukpiqsriñiqsuq taavrumija. Taatnaqhuniasii ikayuusriaqaqtuq. Taatnatuntuq tamatkua ukpiqsriruat Abraham-tun ikayuusriaqagisirut piqataulutin ilaani.

¹⁰ Aglaan iluqatiŋ iñuich niğiugaqaqtuat nalaunjaruaŋusrukhtin sivuğaani Agaayyutim tupiksriłhiňalığmiktigun maliğutaksramik nuyuağnaqtuami piyaqquğvijimi ittut. Aglausimaruq Agaayyutim uqałhińi itna, “Kiňapayaaq atuiňgitchuaq supayaamik aglausimaruani makpigaanjini maliğutaksram piyaqqukkaugisiruq piqutigiplugu

(Gá 3.13)

tupiksriñgiłli.”¹¹ Taamna nalupqinaitchuq kiñauunniñ iñuk nalaun-
ŋasripkaǵumiñaitchuq sivugaani Agaayyutim tupiksrlunipsuuq
maliǵutaksramik, takku uqautikkaurugut Agaayyutim uqałhiñi, itna,
“Iñuk nalaunŋaruaq sivugaani Agaayyutim iñuugisiruq ukpiqsrlı̄kun.”¹²
Aglaan iñuk tupiksiruaq maliǵutaksramik [Moses-ŋum qaisajamik]
tunjaviqangitchuq ukpiqquutmik. Takku aglausimaruq Agaayyutim
uqałhani itna, “Iñuk tupiksiruaq maliǵutaksram iñiqsruaǵipayaak-
kanjanik iñuugisiruq.”¹³ Tupigiyumiñaitkaptigu maliǵutaksrapayaaq
Agaayyutim patchisigigaatigut tuqqutqupluta, aglaan Christ-ŋum
tasuǵaatiǵut Agaayyutim atanniiłhaniñ inańiutiłigmigun uvaptik-
nun. Aglausimaruq Agaayyutim uqałhiñi itna, “Iñuk naktitauruaq
napaaqtumun taamna taiyuaniqluuitchiuruq.”¹⁴ Taatnaqługu Jesus
Christ-kun taamna ikayuusriaq tikiumaniqsuq Jew-ļuńitchuapayaanun
Agaayyutim akiqsruutigikkaja Abraham-mun. Iñupayaaq tunjaviqalhi-
ňaqtuaq Christ-mik akuqtuigisiruq Ipqitchuamik Irrutchimik Agaayyutim
akiqsruutigikkajanik.

Maliǵutaksratlu Akiqsruutaalu Agaayyutim

¹⁵ Aniqatiumaaq, uvva urrakusraun iñuńmikńjaqtaq, iññuk akiq-
sruutipmaknik aglautiplutik suli nalupqinaiyausriqługu avatmun,
nalliaknikunniñ suksraaǵumiñaitchaa taamna inillaksimaaniktuaq
sivunniuǵun naagaqaa atlajjuǵumiñaitługu.¹⁶ Agaayyun akiqsruu-
tiqaǵniqsuq Abraham-mun kijuviajińunlu. Agaayyun niplińgitchuq
itna, “Kijuvianun” iñugiaktuanun, aglaan nipliqsuq, “Kijuviapnun”
atausriuruamun. Taamna atausriq Christ ittuq.¹⁷ Una itnautigikkä-
ǵa, Agaayyutim maliǵutaksraja qaisauruq 430 ukiut pianikmata
nalupqinaijaniqqaqtitługu akiqsruutaa Abraham-mun. Agaayyutim
sivunniuǵutaa Abraham-mun nalupqinaiyausiqqaaqtitługu suksraak-

kauyumiñaitchuq, atrilugu iñuum anigutaa nalupqinaiyaqsimaruaq suksraakkauyumiñaitmatun. ¹⁸ Uvva Agaayyutim aatchugniaqpatigut akiqsruutigikkanjanik tupiksriñhiñagupta maligutaksramik? Qanja, taat-niingitchuq! Agaayyutim aatchuutiginigaa ikayuusriaq Abraham-mun inillaksimaanikuakun akiqsruutmigun.

¹⁹ Supayaaq tunjaviqaqpaa ukpiqsriñigmun, suvaata maligutaksraqaqpisa? Maligutaksraq illatauniqsuq aquagun tikkuağutitquplugich iñuich navguisaatnik maligutaksramik. Maligutaksraja Moses-ŋum iñuich maligutaksragigaat aggigñiałhanunaglaan kijuviajuruam akiqsruutaruam. Israqulgich qaiññigaat maligutaksraq akunniğutauruamun, aasriili tikiutiniğaa iñuñun. ²⁰ Aglaan akunniğutauruaq inuqnanğitchuq atausriñhiñaq iñuk itman. Aasriiñ Agaayyun atausriuruq taamna.

Suvaata Maligutaksraqaqpaa?

²¹ Uvvaasriiñ maligutaksraq akitñaummatiniqpa akiqsruutaiñun Agaayyutim? Taatniingipiaqtuq! Tarra maligutaksram qaitchitlaniqpa-gich iñuich iñuuliğmik, ilumun nalaunñatlanayaqtugut Agaayyutim sivugaani maligutchiñaptigun taavrumiña maligutaksramik. ²² Aglaan taatniingitchuq. Agaayyutim uqałhan uqautiniğaa iñupayaaq tigutaaquniplugu killuqsaautmi. Agaayyun aatchugujniqsuq akiqsruutigikkağmiiñik iñuñun piqutigiplugich ukpiqsriñhatigun Jesus Christ-mik. Aatchuutigisunjiğaa tamatkunuja tunjaviqaqtuanun ilaanusriñhiñaq.

²³ Taamna ukpiqqun tikitchaluaqnagu tigutaağiniğaatigut maligutaksram. Patchisaiqsimaitchugut ukpiqqutim tikiññiałhanunaglaan.

²⁴ Maligutaksram ataniginiğaatigut aggigñiałhanunaglaan Christ-ŋum. Tarra Christ aggıqman tunjavigiaqsigikput Christ anniqsuqupluta killuq-sautiptikniñ. Taatnaqlugu Agaayyutim akuqtuğaatigut nalaunñasripluta ukpiqsriñaptigun Christ-mik. ²⁵ Aasriiñ pakmapak ukpiğumiñaqskapta Christ-mik ataniqajaiqsugut maligutaksramik. ²⁶ Taatnamik iğñigiliutigaasri Agaayyutim tunjavigikapsiuq Christ Jesus ukpiqsriñipsigun. ²⁷ Iluqasri paptaakkaukapsi atausriñjuqataurusri Christ-mi, atiplusri Christ-mik liilaa. ²⁸ Atlagiñjaiqsut Jew-ŋuruatlu Greek-ŋuruatlu, savaktaağruillu patchisaitchuatlu, aqutitlu ağnatlu. Iluqasri atausriñjuqataurusri Christ Jesus-mi. ²⁹ Taatnamik, piginiqpasri Christ-ŋum Abraham-ŋum kijuviağıpmigaasri, sulipsuuq piñnaktaağiniaqmigiksi Agaayyutim akiqsruutigikkaja.

4 ¹ İlallaglagu uumiña itna, iğñiq paitchaktaaksrautilik ililgaanjuñjağ-miñi atlakaunğitchuq savaktaağruñmiñi, iñuqagaluanñaisa suurat iñmiñun. ² Ililgaanjuñjağmiiñi qaunaksriqaqtuq ayalatiqaqhunił tikiññiałhanunaglaan piviksram aapaajan inillakkaja. ³ Taatnatuntuuq uvagut. Ililgaanjuñjapta silam ayalarrutaisa ayalatmigaatigut piğugaluuaqata.

⁴Aglaan pivik inillaksimaruqa tikitman, Agaayyutim tuyuǵigaa iğnígik-kani. Christ animaruq aǵnakun maliǵutaksrakuaquplugu. ⁵Agaayyutim tuyuǵigaa tasuǵuklughich aǵjalatittuat maliǵutaksramun, atakkii Agaayyutim iğnígitqugaatigut ilaanun. ⁶İlumun Agaayyutim iğnígigaasri. Taatnaqlugu Agaayyutim tuyuǵinigaa Irrusria Iğnígmi uummatiptiknun, taamnaasriiň tuqluqhuni, “Abba, Aapaaŋ.” ⁷Taatnaqhutin Agaayyutim pisułhagun savaktaağruunğıqsutin, aglaan Agaayyutim iğnígigaatin, aa-siň iğníginiqpatin tarra paıtchaktaaksrautilıguǵniqsutin.

Paul-ŋum Isrumaaluuutiginigai Galatia-ǵmiut

⁸İŋilǵaan ilitchuqsrigaluaqasri Agaayyutmik savaktaağruurusri tamat-kunuja ilitqusriňun agaayyutaungıtchuanun. ⁹Aglaan ilitchuǵigiksi Agaayyun—naagauvva ilumun Agaayyutim ilısimagaasri—suvaata-mi utigukpisi sayaitlütiň atuǵumiňaitlütiňlu ańjalarrutaiňun silam? Savaktaağruutqigukpisi tamatkunuja tigutaŋjulusri? ¹⁰Qaunaksruğisi uvlut, tatqich, ukiutlu suraǵaqviich! ¹¹Naviasruutigipsi savałhiňaǵasruga-luňa piľaamun.

¹²Aniqatiumaaŋ, iniqsruğipsi uvaptun ilitquplusri, [amiami niǵiugaqa-qasri anniqsuǵiaksrapsitňik tupiksrilipsgun maliǵutaksramik,] atakkii ilińjaruja ilipsisun, [amiami tilińgitchipsi maliǵutchiqplusri Jew-ŋju-ruat maliǵutaksranitňik]. Inňaǵma ilipsitňi pimaqłuktangıtchipsitja. Suvaatami pimaqłuktaǵukpisisitja pakma? ¹³Itqaǵingitpisiuňami atniǵňa-ḥığa pilguirrutiqaqluňa quliaqtuaqama tusraayugaǵiksuumik ilipsitňun sivulligmi? ¹⁴Atniǵňautiga itkaluaňjaan uuktuağutauruatan ilipsitňun iňugluágıtchipsitja naǵǵugingitluňalu, aglaan akuqtuǵipsitňa isra-ǵulgatun Agaayyutim, naagaunniň Christ Jesus-tun. ¹⁵Taimani qanutun quviasuktigivisi! Piyumiňaǵnígupsi iraǵayaqtusri aasriiň iriliutilugik uvajnun. Itqallagaǵigiga. Suvaata isrummatigivisitja atlańjuqługu pakma? ¹⁶Pakma uumiksırırıǵuńiıpik ilipsitňun uqautikapsi ilumutuuruamik? ¹⁷Tamatkua atlat iňuich maliǵuaqtigliutisukkaasri, aglaan taamna nakuungıtchuq. Tamatkua akiłlılıqsuqagaasri uvamnik maliquplutiň ilinjich kisimiň. ¹⁸Nakuugaluaqtuq isrummatigillautaǵaitňi aglaan kisan ikayuutaukpan. Taamna nakuuruq ataramik, nayuutıllamniňhiňaunǵıllaaq ilipsitňi. ¹⁹İlilgańjuruasrii! Isrumaaluuutigilliapiǵipsi iğnísuktuatun nanır-rutiqaqmatun. Kipińiuqtuňa ilumun Christ-ŋum Irrusria naamasitquplugu ilipsitňi. ²⁰Uvvatuq nayuutilaňa ilipsitňi pakma atlańjuqłulgulu uqausrıǵa ilipsitňun. Qanuqsausıupialktuňa ikayuutauniksrapkuń ilipsitňun.

Atrikusaun Hagar-kunlu Sarah-kunlu

²¹İlasri aǵjalatitqiguktut maliǵutaksramun. Uqautisritja, tusraatlait-pisiuň sumik Agaayyutim uqaqtılaňa maliǵutaksram makpiǵańjani?

²² Aglausimaruq Abraham malğuñnik iğñiqaqniplugu, ilaqataa savaktaağrukun ağnakun aasrii ilaqataa patchisaitchuakun ağnakun.

²³ İğñija savaktaağrukun ağnakun aniruq iňuich piqusriatigun. Aglaan iğñija patchisaitchuakun ağnakun aniruq Agaayyutim akiqsruutaa-gun. ²⁴ Taapkuujniija atrikusautiqaqtuna. Tarra taapkuak ağnak ittuk malğuktun sivunniuğutauruaktun. Atausiq sivunniuğutauruaq malığutaksrauruq Agaayyutim qaisaşa iğgiğmiň atiliymiň Sinai-mik. Iňuich iňuuruat taavrumuuna sivunniuğutauruakun ittu savaktaağruatitun.

Aasriiň ağnaq atilik Hagar-mik taamna sivunniuğutauruatuun ittuq.

²⁵ Taamna Hagar ittuq iğgisun Sinai-tun Arabia-mi ittuatun. Hagar atriqaqmiuq marrumiňa nunaaqqimik Jerusalem-mik. Taavrumatun iňuich savaktaağruurut atakkii ayalatitlutij maliğutaksramun. ²⁶ Iglua sivunniuğutauruaq patchisaiļaaħhuruq Agaayyutim qaisaşa Christ-kun. Aasriiň ağnaq atilik Sarah-mik taamna sivunniuğutauruatuun ittuq. Taamna Sarah atriqaqmiuq Jerusalem-mik qılajmiittuamik aakaupluni iluqaptik-ni. Taavrumuuna iňuich patchisaitchut atakkii ayalatitlutij Christ-mun.

²⁷ Takku aglausimaruq Agaayyutim uqaħħani:

“Quviasrugiň ağnaaq qitungħitlitchuatin!

Atuġiň quvianakun nipitusiżżejtin,

iğñisuktuam atniġħajjanik igħlutungħitchuatin!

Atakkii ağnaq suksraakkauraaq qitunġaqatlujnjaqtuq
taavrumaknejha il-aqatiqaqtuamini.”

Isaiah 54:1

²⁸ Aniqatiumaaq, pakma ayalatiżżejjaqsusri maliğutaksramun.

Iilgaġġiliutigaasri Agaayyutim Isaac-tuntuuq piqutigiplugu Agaayyutim akiqsruutaa. ²⁹ Aglaan ijiġlaan iğñiq aniruaq pisułhatigun iňuich piyuaqliġñijsuq iğñigmik aniruamik Agaayyutim Irrutchiġmigunlu pisułħagunlu. Pakmanunagħlaan taatnatunsuli ittuq. ³⁰ Sumik Agaayyutim uqaħha uqaqqapqa? “Aullaqtirruj savaktaağruk ağnaq iğñijalu, takku savaktaağruum ağnam iğñija paitchaktaaqataurusraunġitchuq iğñijani patchisaitchuam ağnam.” ³¹ Taatnaqħuta, aniqatiumaaq, iilġaagingħi-chaatigut savaktaağruum ağnam, aglaan pigigaatigut patchisaitchuam ağnam.

5 ¹Christ-ġum patchisaikkaġigaatigut. Taatnaqħusri makitavigisriuġ payanjaġġusri iňuk patchisaiqsimaruatun, savaktaağrugħiliutqiñnijasri maliğutaksramun!

Iňuuniagiħtchi Atanġiċsimaluatuun

²Naalaġnisitchi! Uva ja Paul iħlitchuqgħipsi uumiża: nalunait-ħutchiqsitkupsi Jew-ġurūratun nalaunjaq kaġnijaqgasugħalusri sivuġaani Agaayyutim, Christ-mun anniqsuqtinqiñiġi iż-żiex kis-

payaaq iñuk nalunaitjutchiqsittuaq: Taamna iñuk tupiksrikuksrauruq iluqaitník maliğutaksranik. ⁴Nalaunjasipkaqtasukkupsı Agaayyutim sivugaani tupiksriłipsigun maliğutaksramik, tammaigaksi Christ anniqsutri suli piijanikhusrı iłuaqqutaaniñ Agaayyutim. ⁵Aglaan uvagut, niğiugagigikput Agaayyutmun nalaunjasripkağısılıqput ijmiñi ukpiqsriłiptigun. Taamna utaqqigikput ikayuutaagun Ippitchuaum Irrutchim uvaptikni ittuakun. ⁶Tunjavigikaptigu Jesus Christ kisian iñuum nalunaitmiutaqałhalu naagaqaa nalunaitmiutaiłhalu suutaungitchuq, aglaan ukpiqsriłiq savaaqaqtuaq piqpaksriłikun.

⁷Pillautağaluaqtusri tupiksriplüsri ilumutuuruamik. Kia nutqaqtipasri agaayyutikuağiałipsitñi? ⁸Aglaan nalupqinaitchuq Agaayyutim tuqłuqtigikkapsi nutqaqtinqitkaasri. ⁹Qaunatqiağiglugu ilisattun naalağnikkaqsi, takku itnaqsimaruq “Mikiruuram puvlaksautim puvlagataqtittağıgaa iluqaan qaqqiaksraq.” ¹⁰Nalupqisuutiginğitchiga Atanikun isrummatiqağniaqtillaqsi uvaptun isrummatiqapmatun. Agaayyutim anasiñjuqsığniağaa iñuk avatvaqtitchiruaq ilipsitñik, kisuggisikpan. ¹¹Aniqatiumaan! Suvaata Jew-üyüruat piyuağugaaqpatja? Quliaqtuağingiğiga iñuum nalunaitjutchiruksrauħha. Taamna ilumun inniçpan iłułlıuğutiqağayaıtchuja iñuñnik quliaqtuaqama Christ-üyü tuquħhanik sannigutami. ¹²Uvvatuq tamatkua akatchiruat ilipsitñik igruiglich ijmiknik.

¹³Aniqatiumaan, Agaayyutim patchisaiğaasri. Taatnamik killuliqitqiññaqasri kańigruaqtapsigun, aglaan piqpakkutiłikun savautilusri avatmun. ¹⁴Tarra kamagigaksi iluqaan Agaayyutim maliğutaksraja iñuukapsi uumuuna, “Piqqagiyumagiñ iñuuniqaqtin iliqtun iłiğugu.” ¹⁵Aglaan atniağutigupsipisaanjatiaqsiłusrıli avatmun, qaunatqiağigitchi! Piyaquqtutiniaqtusri avatmun taatna pigupsi.

Savaaşa Ippitchuaum Irrutchim Naagaqaa Savaaşa Kańigruaqtam

¹⁶Uumiňa uqautigipsi, Ippitchuaumun Irrutchimun aŋalatitchiuñ iñuuqliksi. Taatnağupsi malijjuğutiyumiňaitchusri kipiğniüğutaiñun kańigruaqtam. ¹⁷Takku kańigruaqtam kipiğniüğutai akitňaummatirut kipiğniüğutaiñun Ippitchuaum Irrutchim, suli kipiğniüğutai Ippitchuaum Irrutchim akitňaummatirut kipiğniüğutaiñun kańigruaqtam. Taapkuak igħluuğunutirk avatmun. Taatnamik patchisaiñğitchusri piṭlaillugich sut pisukkaluakkasri. ¹⁸Aglaan Ippitchuaumun Irrutchimun aŋalatitnapsi, aŋalatiqangiçsusri maligutaksramik. ¹⁹Kańigruaqtam malijjuṭraqtitkaatigut sayuňałygmun ilaqtipaġaluaġumi, atlatułygmun ilaqtataitkaluagyumi, qaayuġnałygmunlu, aŋalalgułygmunlu uvaptiknik, ²⁰putqataliġmumlu aangħuanun, aŋatkualułygmumlu, uumikkutiłygmumlu, sanmisiłygmumlu, siqñatuałygmumlu, qatmiksaalıġmumlu, uqavaaġuu-

liğmunlu, avgumalığımunlu, iñmikuağutmunlu, ²¹piñatulığmunlu, iñuaqtułyıǵmunlu, imiliǵuułyıǵmunlu, pivaałautigiplugu quviasruñnia-lıǵmunlu suli atlanik taatnatun ittuanun. Uqautianikkaluqaqmigigipsi sivuani, aasriiń kilikkipsi pakma, itna, tamatkua taatna piraat itkumi-ńaitchut Agaayyutim ajaayuqautaani. ²²Aглаали Ipqitchuam Irrutchim piqpkaksripkaǵaatigut quviatechaugılıǵigmiglu, tutqiutigmiglu, manimmıl-gutmiglu, iñuaqqutriłyıǵigmiglu, nakuułyıǵigmiglu, tuniqsimmatrıłyıǵigmiglu, ²³piisaanǵılıǵigmiglu suli ajalataalgılıǵmik iñmun. Iñuk iñuuruaq tamat-kunuuna taluqsraǵumińaitchuq malığutaksramik. ²⁴Aasrii tamatkua Christ-mun pigiliutipkaqtuat kikiaktuutinigaat kańigruaqtaq pisugruağu-tituummaan kipiqliıǵutituummaanlu. ²⁵Iñuuniąǵvígiguptigu Ipqitchuaq Irrusriq, ki ajalatitta Ipqitchuamun Irrutchimun. ²⁶Kamanaǵníluta isrumarukrsaungitchugut uvaptiknun, qinnaguksaağıtingiǵuta avatmun siqńakkutinǵigutalu.

Ikayuutititchi Avatmun

6 ¹Aniqatiúmaaj! İlaksi ajuraukpan killukualıkun ilipsi ajalatit-tuani Ipqitchuamun Irrutchimun utiqtitaksraǵigiksi taamna iñuk piisaanǵılııkun. Aglaan qaunagilusri ilipsitňun, atakkii aniqusraaqtipiaq-miusri. ²Ikayuutititchi avatmun sakiqniułyıǵmum ilıgupsi, akiyatilusri avatmun uqumaıllııǵutipsigun. Taatnaǵupsi tupigillapıaǵníagiksi maliǵutaksraq Christ-ŋum qaisańa. ³Kińapayaaq iñuk isrumagu-mi nakuutluñniluni atlaniń, suunǵińňaǵmi, kinnillapıaqtuq iñmińun. ⁴Iñullaa naipiqtuǵli iñmińun Agaayyutim sivuǵaani suraǵańlı nakuup-magaan. Suraǵańlı nakuuniqpan isrumakkutigillautaǵniaqtuq iñmińik. Kamasraaǵumińaitchuǵaasriiń nakuutluñniluni atlaniń. ⁵Atakkii iñullaa isivǵikkauniaqtuq iñuuniąǵmigun.

⁶Iñuk ilisautikkauruaq Agaayyutim uqałhińik qaitchiruksraupmiuq ilisautriruamun suuraǵmińiń. ⁷Ukpiqsasri, kia-unniń Agaayyutim mitau-tigiyumińaitchaa, atakkii iñuk akuqtuińiaqtuq taatnatun aatchuiłyıǵmisun, atrılıǵu nunaliqiri katitchińiaqtuaq qanutchińik nautchiikkäǵmińik. ⁸Taatnamik iñuk tunjaviqaǵumi iñmińun akuqtuińiaqtuq piyaqqułyıǵmik isruitchuamik, aglaan iñuk ajalatiqaǵumi Ipqitchuamun Irrutchimun akuqtuińiaqtuq iñuułyıǵmik isruitchuamik. ⁹Aasrii minguutaillakput nakuurualiqılıq, takku qapińaıtchupta Agaayyutim akińiiviksrajanı akuqtuińiaqtugut. ¹⁰Taatnaqhuta, piviksraqaqtılaaptiktun ikayuğlavut iñupayaat, suvaluk tamatkua ukpiqsriqatauruat.

Aqulliich Kilktuutitlu Paǵlatitlu

¹¹Takkua, aglaich aglaatka ańipiaqtut. Taatnaǵlugu ilıtchugitlasrigi-si uvamnun aglaaǵitilaanıtńik. ¹²Iñugiaktuat Jew-ŋuplutin ukpiqsriuat

isrumatqugaasri nalaunjanilutin tupigikamitruj maliğutaksraq. Aglaan nuyuağniqsut piyuaqsiuniağasrugalutin malikkumiñ Christ-mik kikiaktuutikkauruamik. Taatnaqhutin nunurigaasri nalunaitjutchiquplusri.

¹³Nalunaitjutchiqurriuat malinğitmigaat maligutaksraq. Naagauvva kimmutigigaat nalunaitjutchiqliksraqsi kamasraağutigiłhiñağuklugu nalunaitjutaja timipsi. ¹⁴Aglaan uqavigaağutiqaqtuja kisianik sanniğutaagun Atannapta Jesus Christ-ŋum. Christ-ŋum tuqułhagun kikiaktuutrivijmi kañigruaqtaq tuquñaruq uvamni, suli pakma kañigruaqtam ajalatlaiqluña. ¹⁵Tunñavigikaptigu Christ Jesus kisian iňuum nalunaitmiutaqalhalu naagaqaa nalunaitmiutaiłhalu suutaungitchuq, aglaan iňuum anniqsuqsimałha nutaamun iňuułigmun Christ-kun.

¹⁶Iluqağmij ajalatauruat taavrumuuna nutaakun Agaayyutim piksraqtaağıgai tamatkua iňuch, Israel-aağmiupiağuqlugich. Tamatkua Agaayyutim qiňuiňñańjalu iļunjuktajalu pigigaat.

¹⁷Uvakjanıňaglaan kia-unniiň iňuum pimaqłuutitqiňgillija, takku qilğut timimni qiňiqtitkaat savaktaağruupluña Ataniğmun Jesus-mun.

¹⁸Aniqatiumaaŋ, iňuaqqutrisaan Atannapta Jesus Christ-ŋum nayuğumagaasri. Taatnatuq.

Paul-ŋum Tuyuutai Ephesus-miunun

1 ¹Uvaŋa Paul, uqqiraqtigigaŋa Jesus Christ-ŋum pisułhagun Agaayyutim. Tuyuğigitka ukua tuyuutit iñuiñun Agaayyutim Ephesus-mi tuniqsimaruanun Christ Jesus-kun. ²Uvvatuq Agaayyutim Aapagikkapta suli Jesus Christ Atannapta iļuaqqutillaŋniağlısılı tutqiksillusi.

Quviasaagusiat Christ-miñ

³Quyalakput Agaayyun Aapaŋa Atannapta Jesus Christ-ŋum, qait-chirigikkaqput Christ-kun iluqaitník ikayuutinik pakmakŋaqtauruani. ⁴Agaayyutim piksraqtaağigaatigut Christ-kun sivuani imma iñiqsiga-luaqani nunamik. Piqpaksrıiliğmigun piksraqtaağigaatigut ipqitqupluta patchisailłatalu sivuağmını. ⁵Agaayyutim sivunniutimagaa tiguağuk-huta iñmiñun tumigilugu Jesus Christ, sivunniutimaplugu pisułığmigun. ⁶Nanǵałakput Agaayyun atakkii iļuaqqutriňiqsuq uvaptiknik piqpa-gipluta Iğníğmigun piqpagikkağmigun. ⁷Christ-ŋum tasuğniığaatigut Agaayyutmun maqipkaqamių auni tuqquipluta, suli Agaayyutim natqigutigaatigut killuqsauptiknik uuktuğnağumiňaitchuakun iļuaqqutriiliğmigun. ⁸Taatnaqami atqunallapiaq iļuaqqutriňiqsuq uvaptik-nik. ⁹Agaayyutim isrumatupiağataqtuam suli kajıqsimaplugich supayaat sagvígaal nalunaqtuaq sivunniüğutigikkani uvaptiknun. Ilaan sivun-niüğutigikkäa sivuani, Christ-ŋum tanığaa pakmapak. ¹⁰Agaayyutim sivunniutimagaa, piviksraq nalautitpan, iñiqtapayaat qılająñmılı nunamılı atautchimuqplugich Christ-mi Atanǵuruami supayaami. ¹¹Christ-kun piksraqtaajjurugut paitchaktuksraapluta akiqsrutigikkäjanik. Atakkii Agaayyun savaaqagaqtuq supayaamik maliğutlugu sivunniütigikkäğmigun. ¹²Sivulliğigaatigut iñuich niğiugaqaqtuat Christ-mik. Piksraqtaajjurugut nangaitqupluta Agaayyutim kamanałhanik iñuu-niałłaptigun. ¹³Ilipsipsuuq taatnatun piruksraurusri, atakkii tusraagiksi iļumutuuruuaq tusraayugağıksuaq anniqsugiapsigun. Ukpıgianikapsiuŋ

uqaļiq Christ-kun Agaayyutim nalupqinaigaa Ipgitchuakun Irrusriagun akiqsruutigikkägmigun iñugiliuttilaaqsi, iñuktun nalunaitchiqmatun suuraġmiñik ilisimanaqsipkaqħugich pigitilaanitñik. ¹⁴Taamna Irrusığiksuaq nalupqinaigutauruq Agaayyutmun qaitchigisilaajanjanik akiqsruutigikkägmiiñik uvaptiknun suli piqaġniaqtilaaptiknik taimanigu supayaanik akiqsruutigikkäjnijik. Taatnaġuta naṅġaġlakput kamanaqtuaq Agaayyun.

Paul-ŋum Agaayuħha

¹⁵Tusraagiga ukpiqsriiqliqsi Atangħuruamik Jesus-mik piqpaksriiqliqsilu iluqaitñik iñuiñik Agaayyutim. ¹⁶Taatnaqluja nutqautingitchiga quyyatiqaliga ilipsitñik, itqaġiplusri ataramik agaayukama. ¹⁷Iniqsruqtuna Agaayyutaanun Atannapta Jesus Christ-ŋum, kamanaqtuamun Aapamun. Uvvatuq ilaan isrumattuqtillisi ilisimatlasrılıgu suli kańiqsitħasrılıgu pisuħha. ¹⁸Iniqsruqmija ilaunan ajmaqplugich isummatisri qiniqplugu qaumanga, suli kańiqsipkaqplusri niġiukkamik ilaan qaisajanik uvaptiknun tuqħuutmigun suli iłitchuġipkaqplusri inużjaiħanik kamanautim Agaayyutim iñuiñ paitchaktaġġikkajnatnik. ¹⁹Iniqsruqmija Agaayyutmun iłitchuġipkaqplusri uuktuġnaġumiñaitchuamik sajnjanik ikayuqupluta ukpiqsiruajuruagħut. ²⁰Taavrumuuna kamanallapiaqtuakun sajnijagun Agaayyutim ajiġkägnigaa Christ tuquġiġmiñ, aquvittiluguasriiñ ilaan taliqpijmiñun qīla jimi. ²¹Agaayyutim Christ inillakkha qaukkiplugu taapkunuja ajalatchisiqapayaaqtuanun sajnijaqtuanunlu suli atanipayaanunlu. Kiñaunniñ sajnijatlkum iñaitchuq Christ-miñ marrumani nunami naagaqaa taivrumani tikitchuksrami. ²²Agaayyutim Christ ajalatchipkaġġaa supayaaniglu iñupayaaniglu nani-payaaq. Suli Agaayyutim Christ qaukkiġuqtitkaa ukpiqtuajuruapayaanun, niaquq ajalatchikmatun timimik. ²³Takku ukpiqsiruapayaat Christ-ŋum timigigai. Tamatkua naampkaġġaat Christ-ŋum timaa atakkii Christ-ŋum naampkaġġai supayaat nanipayaaq.

Tuquġiġmiñ Iñuuлиġmum

2 ¹Iluqasri tuqujharuatin iñuktun itkaluaqtusri atakkii tupiksrilatilusri Agaayyutmik killuqsaqħusri lu. Taatnamik Agaayyutim iñuutqiksitkaasri ilaan Irrutchikun imma. ²Taimani ilipsi tupiksrigaluaqtuani pigiitchuamik ajalatchirrutimik siłami, malikħlu iñuuniāġusria nunam. Taatnasriq irrusriq pakma savaktuqsuli tamatkunani iñuġni tupiksrinġiċħuani Agaayyutmik. ³Taatnatun iluqata iñuuniāġaluaqtuani kimmutiġrua jaġġagun timipta, quyalipplugħich pisukka jaġi timiptal isrumaptalu. Atlatit iñuktitun tupiksrinġiċħuat Agaayyutmik uva-gut piyaqquġniāġaluaqtuani qinnautaagħun Agaayyutim. ⁴Agħlaan

Agaayyutim ilunquktaşa kamanaqtuq suli piqpagillapiaġniġaatigut. ⁵Tuquŋagaluaqtitluta killuġmi iñuutqisitkaatigut piqataupluta Christ-mi. Iħuaqqutaagun anniqsukkaurusri. ⁶Ajtiqksitkaatigut tuquŋarua-niñ piqataupluta Christ-mi suli aquppiqatautlasripluta irviani Christ Jesus-ŋum qilajmji. ⁷Taivrumani tikitchuksrami Agaayyutim qiñiq-titchukkaa uuktuġnaġumiñaitchuaq iħuaqqutriżi uvaptiknun aasriiñ ilisimanaqsisukkaa qanutun piqpaksrillapliaqtillaani uvaptiknik Jesus Christ-kun. ⁸Iħuaqqutaagun anniqsukkaurusri tumigiplugu ukpiqsriżiġ. Anniqsutlatchusri ilipsitñik. Aatchuusriägigiksi Agaayyutmiñ. ⁹Kiñnaunniñ annautriżhiñauniġumi iżżejniżk savaallautaqalaġigmigun taamna iñuk uqavigaġutiqaġayaqtuq. Aglaan annautraungitchusri savaallautaqalaġapsigun. ¹⁰Agaayyutim nutaġuqtitkaatigut Christ Jesus-kun nakuurualiqitqapluta. Agaayyutim sivunniġniġaa ijilġaanimma iñuuruksraupluta taatna.

Atausrijuqatigiiżiġ Christ-mi

¹¹Itqaġisiuŋ ijilġaan aniliqsi Jew-ŋunġitlusu. Jew-ŋuruat nalunait-miutchiġniqsuat timimiknik qaaħiñakun taiyuutiqaġniqsu ilipsitñik nalunaitmiutlāanik. ¹²Itqua malugu taimani atausrijuqatigijiet-kiksi Christ. Avakjaqtaurusri nunaqataungitlusu Israel-aġġiunun, piqatautlasrimaiñapsi Agaayyutim sivunniġutigħikkjananik iñuġ-miñun suli iñuunianġapsi niġiugaitlusu suli naluplugu Agaayyun nunami. ¹³Aa, iħaġġi ujasrakkaluaqtuasi. Aglaan pakma Christ Jesus-kun qallipkakkaurusri Agaayyutmu, tumigiplugu Christ-ŋum au ja maqipkakkauruaq tuqqutipmatigut. ¹⁴Pakma iluqata qiñuiñña-qaqtugut Christ-kun. Jew-ŋuruatlu Jew-ŋunġitchuatlu atingitmata uumikkutipliżi Christ-ŋum atausrijuqtasipkaġai, siqumitkaa avgutaruam katchiha tuqukami sannigutami. ¹⁵Suutaunġiġsitkaa Jew-ŋuruat maliġutaksraja tillisituummaan. Atausrijuqtitkik Jew-ŋuruaq Jew-ŋunġitchuaġlu malġuugaluaħhakni. Taavru muuna qiñuiññaqatlasrikkairuq. ¹⁶Tuquġigmigun sannigutami Christ-ŋum uumikkutigħiż-ħak tuqqutkaa ilauraġgiżiżit lugik iluqaaknik Agaayyutmu. ¹⁷Christ aggix-suq quliaqtuaġiaqħuni qiñuiññaġamik ilipsitñun Jew-ŋunġitchuanun ujasrakkaluaqtuanun Jew-ŋuruau nlu qanittuanun Agaayyutmi. ¹⁸Tarra tumigiplugu Christ iluqamnuk tikitħasrigik puk Aapauruaq atautchikun Ipqitchuakun Irrutčikun. ¹⁹Taatnaqħusri avakjaqtuaungiġsusri iglaaġup-lusrilu, aglaan nunaqatigiliutigaasri Agaayyutim iñuiñi suli Agaayyutim tupiqatigiliutigaasri. ²⁰Nappakkaurusri liilaa turvijatnun uqqiraqtit sivuniksriqit lu. Jesus Christ piqitchuillapliaġaqtuq uyaġaġigaa taavru ma turvim. ²¹Taavru muuna makitatauruakun iluqani tupiġ ipiċċiqsauruq payanqaitluni, aasriiñ agaayyuvikpaguqsaiñaqtuq iñiqtapluni piquti-

giplugu Atanġuruaq. ²²Ilaagun illataupmiusri tuppiamun Agaayyutim irvigikkajanun ilaan Ipqitchuakun Irrusriagun.

Paul-ŋum Savautigai Jew-ŋungitchuat

3 ¹Uvaja, Paul, tigutaajuruja pisigiplugu Christ Jesus, quliaq-tuaqtunjakii tusraayugaġiksuumik Christ-kun ilipsitňun Jew-ŋungitchuanun. ²Tusraajjaniguġnäkksi Agaayyutmun tilisiti-laaga quliaqtuaqupluja ilipsitňun Jew-ŋungitchuanun Agaayyutim iħuaqqutrisaanik. ³Aglallaksimagaluaqtuja sivuani Jew-ŋungitchuasi iñugiliutiħlapsitník Agaayyutmun Christ-kun. Agaayyutim sagviġñigaa taamna nalunaqtuaq uvamnun. ⁴Aasrii agliqigupsigij aglaatka put-tuqsriħiġiksi qanutun kanjiqsiqaqtillaġa nalunaqtuanik Christ-kun. ⁵Taimakjaqaja kiñuviagiġiċċi sivuptikni iħisimangitchut taavrumiġa nalunaqtuumik sivunniuġutmik, pakmaasriiñ Agaayyutim sagviġāa ipqitchuanun uqqiraqtaiňun sivuniksriqiraunjiňunlu Ipqitchuakun Irrusriagun. ⁶Uvvaasriiñ nalunaqtuaq una, Jew-ŋungitchuattuuq akuqtuitħasriplugich paċċaktaakṣrautmik Agaayyutmun akiqsruutigikkajjanik iñuġmiňun, piqatchiutħasriplugich timaanun Christ-ŋum, piqatautlasriplugiżżu akiqsruutaani Christ Jesus-ŋum. Jew-ŋungitchuat pigiliutigaat iluqaan tamanna ukpiġiliutikamitruj tusraayugaġiksuaq Christ-kun ittuaq. ⁷Agaayyutim savaktiksraqtaagiġa ja uqautritqupluja marrumiġa tusaayugaallautamik iħuaqqutikamiña uvamnun annautipluja sajnjiġiġun. ⁸Kamanaiñniqsraruja iluqaitniñ iñuiñiñ Agaayyutim. Aglaansuli qaitkaa iħuaqqutriħi uvamnun quliaqtuaġitquplugich inuħajipaqħutin ikayuusriaksrīrutai Christ-ŋum Jew-ŋungitchuanun, ⁹suli iñupayaat kanjiqsiqquplugich nalunaqtuanik sivunniuġutmien. Agaayyutim iñiq-siruam supayaanik Christ Jesus-kun iriqsimaġnīgaa sivunniuġutni aullaġniilġataħhaniňagħlaa nunam uvujanunagħlaa. ¹⁰Pakma tumi-giplugich ukpiqtuaġjurut Agaayyutim sagviġukkaa sivunniuġutni tamatkunu ja aqjalatchisizaqtuanun sajnjiqaqħuti lu qilaġmiittuanun. Taavrumuuna kanjiqsiñaġġaat isrumatuhha Agaayyutim atlauplu-ni iñugiaktuatigun. ¹¹Taimakjaqaja Agaayyutim sivunniutiginigaa sivunniuġutni atuumapkaġnienplugu Christ Jesus-kun Atannaptigun. ¹²Pisigiplugu ukpiqsrīliqput ilaani kiel utlautitlarugut Agaayyutmu-ni nalupqisruutail lu taluqsaqta ġiġi. ¹³Naglikssaaqtu ja pisigiplugu quliaqtuaġiġa tusaayugaġiksuumik ilipsitňun. Taatnaqlu ja iñiġipsi qapiqtaqunġitlusri. Naglikssaaġutriġiġa ilipsitník ikayuutigigisigksi.

Piqpaksriħha Christ-ŋum

¹⁴Tamanna pisigiplugu sitquqluu ja agaayuraqtu ja Aapanjanun [Atannapta Jesus Christ-ŋum], ¹⁵Aapaaruamun ukpiqsrīruapayaanik,

qılañmiitpata naaga nunamiitpata. ¹⁶ Agaayuraqtuja Agaayyutmun inu-ŋaiłłapiaqhuni kamanautiqaqtuamun sayyiquplusri irrutchipsitñi ilaan Irrutchigmigun. ¹⁷ Agaayuraqmija Christ nayuutitquplugu uummatip- sitñi ukpiqsriłikun, suli iluqasri iñuułisri kañiñiquplugin payanjaiglugich piqpaksriłhani. ¹⁸ Agaayuraqtuja taatnatun kañiqsitłasritquplusri ukpiq- sriruapayaatlu qanutun iraqtutilaanjanik, taktilaajaniglu, ititilaajaniglu, qutchiksilaajaniglu piqpaksriłhan Christ-ñum. ¹⁹ Agaayuraqtuja iłit- chugitlasritquplusri qanuq urrautaitluni piqpaksriłhanik Christ-ñum. Taamna piqpaksriłiq kamanaqpaitluni iłitchugimmaägiksiyumiñaitkikput iluqaan. Iluqägmi iluqnaułhan Agaayyutim immiumaagniağaa iñuułiqsi inuqsragnaiglugi.

²⁰ Agaayyun inuňaillapiaqhuni sañjıqaqtuq, aasriiñ ilaan savaaqatħa ataramik qaanjummatiruq qanusripayaanun apiqsruutigitlakkaptiknun naagaunniñ isrummatigitlakkaptiknun. Taatnaqhuni savaaqatlaruq supayaanik uvaptikni urrautaitluni sañjimigun. ²¹ Ukpiqtuađuruapayaat nanğaglitruq Agaayyun Christ Jesus-kun qanapak taimuja. Taatnatuq.

Atausiuliq Christ-kun Atauthisun Timitun

4 ¹ Isiqsivijmiittuja atakkii pigipluna Atanguruam. Agaayyutim tuqļuğaasri. Taatnamik pitchuksaağıpsi iñuutquplusri mali- ġullugu Agaayyutim iñuutqurruutanun ilipsitñun, ²atchigusri ataramik piisaangillusriłu, manimmisiłusri avatmun suli akuqtuu- tilusri piqpakkutigiłikun. ³Pisuqtilapsiktun atausriñjuumaägitchi Ipqitchuakun Irrutchikun ilaanunkii atausriñjuqtittusri qñuiññakun. ⁴Agaayyutim tuqļuğaatigut piqatigliqupluta ukpiqsriruani, taatnamik timaurugut atauthimik Christ-kun. Pakma atausriq Irrusriq nayuutiruq uvaptikni, iluqata niğiunganikhuta atauthiiñamik, ⁵ataniqaqtugut atauthimik, ukpiqsriłiqaqqtugut atauthimik, paptaaqsiłiqaqqtugut atauthimik, ⁶Agaayutiqaqtugut atauthimik Aapauruamik iñupayaamun, qaukli- ġikkajat supayaat suli savaktuaq supayaakun suli iñuuruaq supayaani. ⁷Atausriullaapluta aatchuusriaqaqtugut aatchuutinik maliğutlugu iłuaq- qutrisaa Christ-ñum. ⁸Taatnaqlugu Agaayyutim nipliutigigaa uqałigmiñi,

“Mayuğniqsuq pakmuja
aullatripluni tigutaaglikkajniñik uumiksrim,
suli qaitchiruq aatchuutinik iñuñun.”

Psalm 68:18

⁹ Nipliqami “Mayuğniqsuq,” taamna qanuutauniqpa? Taamna itnautau- ruq uvva, mayuqsañjaiñjağmi atqaqqaaqtuq atchiñiñiqsrapiağatajanun nunam. ¹⁰ Taamna tarra atqaqtuaq atausiiñauruq mayuqtuaq qutchin- niqsrarun qılañmun qaañiqługich, pakmaasiñ Christ nayuutitlasripluni nanipayaaq. ¹¹ Christ taamna “qaitchiruq aatchuutinik iñuñun,” ila-

nich uqqiraqtiksrauplugich, ilanjich sivuniksriqiriksrauplugich, ilanjich quliaqtuaqtiksrauplugich, ilanjich agaayuliqsiksrauplugich ilisautrik-srauplugilli. ¹²Christ qaitchiruq aatchuutinik itqanaiyagiaqlugich Agaayyutim iñuiñ savaaksrajat ikayuïlikun, makitammaagliiksrajanatnun ukpiqsiruat timigikkaja Christ-ŋum, ¹³atausriñjuumaagviksrap-tiknunaglaan ukpiqsrilikun suli ilisimapiaqatagviksrap tiknunaglaan Igñiñjanik Agaayyutim suli iluqnauḡviksrap tiknunaglaan iñuguǵuta Christ-ŋum iluqnauļhanun. ¹⁴Tarra inŋaiğňiaqtugut iligauratun malik-suaguuruatun. Umiatun tijitauruatu qanutnamunliqaa anuqlikun, taatnatun ajalatingigňiaqtugut killukun ilisauttutinjtitňun kinnitňiňjaqtit iñuich. Pisaasrułigmiktigun killukuaqtitchiňiaqtut ukpiqsiruanik iñugungritchuaniksuli Christ-ŋum iluqnauļhanun. ¹⁵Aglaan ataramik ilisautriyumarugut ilumutuuruamik avatmun. Aasriiñ piqpakkutigii-gupta avatmun qiniqtitlugu suraǵałaptigun, ilisaiňaǵisirugut Christ-tun ittuatun quaklıgikkajatitun ukpiqsiruat. ¹⁶Iluqaan timi ajalatiqaqtuq niaqumun, taatnatuntuuq ukpiqsiruapayaat ajalatiqaqtut Christ-mun quaklıruamun. Timi tigummisiqaqtuq napyaatigun, ilinjisalla savaaqhutij naupkagiąglugu timi. Taatnatuntuuq ikayuutiruksraupmiugut avatmun ilisaiňaǵuguta Christ-tun piqpakkutiļikun avatmun.

Iñuuniaqrrutaa Christ-ŋum

¹⁷Taatnamik Atanǵuruam uqautritqugaaja qapijaiqļuňa tarakňaniaglaan iñuuniusriqaqunģitļusri Jew-ŋunjritchuatitun. Isrummatinich suuyumiňaitchut. ¹⁸Isrumajich taaqsiplutiň aasriiñ kańiqsiłguitchut. Nalupiallaktut uqayunaitlutiňlu. Taatnaqhutij ilaliutiyumiňaitchut iñuuḥiǵmun Agaayyutim qaisajanun. ¹⁹Suginğıqļugu qanuq iñuuniaqtiň qaisaǵiplutiň ijmiknik pisugruağtaanun timim savaaǵiplugu qaayuǵnaqtuapayaaq urrautaiļaakun.

²⁰Aglaan ilipsi, ilinǵitchiksi Christ taatna. ²¹Ilumutun tusraagaksi kańiqsiplugu qanuq Christ-mun iñuuniaqutilaaqsi. ²²Ilitkiksi iñuuniaqtuiňagumiňaiļiqsi sivuanisun. Taatnamik piiqsaksraigiksi iñuunialıgruaq piungiqsitchiruaq kinnitňikhuni pisugruağtaagun timim. ²³Ilitkiksi nutaağuqtuksrauliqsi isrummatipsitňi Agaayyutim Irrusriagun, ²⁴suli atitquļiqsi nutauruamik iñujmik atipmatun atnuǵaamik. Agaayyun iñiqsiruq taavrumiňa iñujmik ittuamik ijmisun ilumutun nalaunjaruaķi-kunlu ipqiļikunlu.

²⁵Taatnaqļugu sagluqsrunjaiǵumuusi. Ilumutuuruami uqaqtuksraurusi avatmun, takku ukpiqsiruaļupluta atausriurugut timaani Christ-ŋum. ²⁶Qinnaqniığupsi killuqsautiginiaqasiň. Siqińiň nipiPKaǵniaqnaq qinnaksimańjaqpic. ²⁷Tuunǵaqmun akiiliplikaǵniaqasri. ²⁸Iñuk tigligaq-tuaq tigliganğılı, aglaan sakkaǵlı atuğlugich argańi sagluqisrujaqani,

aatchuutiksranikkumuuj inuqsriuqtuanun. ²⁹ Uqautigiyumiñaitchiksi atniummatiksraq aglaan uqautigilugu ikayuutiksraq sivutmuutiksrauluni. Tamatkuali tusraaruat uqautipsitñik ikayuusriaqagumuut. ³⁰ Aliatchaktaqniqasiuq Irrusria Agaayyutim. Taavruma Ipcitchuam Irrutchim nalunaitmiutchiqaasri Agaayyutmun, tasuiñiaquam ilip-sitñik taivrumani uvlumi. ³¹ Uumisugruaqtiqaqasi suli qinnaktaqasi uumitchaktaqusi. Nipaalarlsrujaqasi uqamaqluutisujaqasi, suli qanusri-payaamik pigiitchualiqisujaqasi. ³² Aglaan iñuaqqutilusri piqpakkutilusili avatmun. Natqigutilusri avatmun, taatnatun Agaayyutim natqigutipmigaasri Christ-kun.

Iñuuniagiitchi Qaumami

5 ¹Taatnamik turvaqsiuq Agaayyutim suraǵaǵha takku piqpagliplusri ililgaǵigaasri. ²Piqpakkutiqaqgitchi atlanun iñuujnun maliǵuaǵ-lugu Christ-ŋum turraaksriutaa. Piqpaglipluta qaiñniqsuq iñimiñik Agaayyutmun tuqupluni killuqsautaiǵukhuta. Taatna pikami quyalińigaa Agaayyun taipkunatun ikipkaiplutiq tunillaqtuqtuatun.

³Agaayyutim iñugipmasri atlaliqiruksraunǵitchusri qaa-yuǵnaqtualiqilusri. Kaviuqtuksraunǵitchusri. Nalliatunniñ nalaunjanǵitchuq ipqiqsitlutiq iñugiliutipkaquani Agaayyutmun. ⁴Uqautiqaqtuksraunǵitchusri kanjunaqtuanik suungilaanigu asrılıqutiniglu. Tamatkua nalaunjanǵitchut ilipsitñi. Aglaan quyaraksragigaksi Agaayyun. ⁵Nalupqigingiqliqsiuq una, Kińaliqaa sayuñaqaqtuaq iniqaǵumiñaitchuhq ajaayuqautaakni Christ-ŋum Agaayyutimlu naagaqaa iñuk qaayuǵnaqtualiqiruaq naagaunniñ kaviuqtauruaq. (Iñuk kaviuqtauruaq iłumutun agaayyutiqnaliquaruuq.)

⁶Kisumununnniñ iñuujnun kinnipkaqasri imailaakun uqautinji-ñik, atakkii pisigilugich tamatkua Agaayyutim qinnautaa tikitkisiruq iñuujnun tupiksrıñgitchuanun ilaaniq. ⁷Taatnamik piqasriqsuutinasri ilijitñi. ⁸Ilaatniimma ilipsipsuuq taaqtuamiitkaluaqmirusani, aglaan pakma qaumaǵuqtusri Atanǵuruakun. Taatnamik qauptuińagumausi iñuuniałipsitñi. ⁹Pisigiplugu qasma Agaayyutmiñ iñuuniałipsitñi nakuurualiqirusri nalaunjarualiqiplusri iłumutuu-rualiqiplusri. ¹⁰Iltchuǵituińaqliqsiuq akuqtuyunaqtuaq Atanǵuruamun. ¹¹Piqasriqsuutinasri iñuujnun pigiitchualiqiruanun taaqtuami, aglaan satqummiqsigik tamatkua qaumamun. ¹²Takku kanjunaqtuq uqautigisraqtuniunniñ iñuich nalunačhiplutiq pigiitchualiqutinjitiñik. ¹³Aglaan qaumam satqummiqamigich iñuich pigiitchualiqutinjich tarra qiniǵaǵaqtut. Tarra qanusripayaaq qiniǵaqtuaq qaumamiittuq. ¹⁴Taatnaqługu nipligńiqliqsuq, itna,

“Sińińniaqpat! Itiǵnaqsaatin.

Makittin akunǵatniň tuqujaruaniň.
Christ-ŋumli qaggutiyumagaatin.”

¹⁵ Qaunatqiağıllapiaglugu qanuq iňuuniaqtillaqsi, ingiǵusri iňuk-tun isrumatuitchuatun aglaan iňuktun isrumaturuatun ililişsri.
¹⁶ Savaaqallautaqıǵniaǵusri piviqanıjapsı, atakkii iňuuruugut uvluǵiitchua-ni ugluvak. ¹⁷ Taatnamik ingiǵitchi iňuktun isrumatuitchuatun aglaan kanıqsimmaǵiksılıgu pisuľha Atanǵuruam. ¹⁸ Imiliqasri taanıjaǵmik atakkii qıňhuǵnııgaasri, aglaan ajalatittitchi Ipqitchuamun Irrutchimun [atakkii kamaksripkaǵnııgaasri Agaayyutmik]. ¹⁹ Uqaǵusri avatmun quyyatnik atuutiniglu Ilıtqusrııgıksuam aatchuutaınik, atuǵusri iğňallau-tamik uummatisitniň Atanıgmun. ²⁰ Ataramik quyyatigilugich supayaat Agaayyutmun Aapauruamun atqagan Atannapta Jesus Christ-ŋum.

Tuvaqaatigiich

²¹ Kamakkutilusri avatmun pigilugu taluqsrııqsi Christ-mik.
²² Nuliajuruasii, kamagisigik uisi kamaksripmatuntuuq Atanǵuruamik.
²³ Uıñjuruaq qauklıgigaa nuliam, taatnatantuq Christ qauklıgigaa ukpiq-tuańjuruat. Ukpiqtańjuruat timigikkajı Christ-ŋum, aasriiň ilinjich anniqsuutiqaqtut ilaaniň. ²⁴ Atrılugu ukpiqtańjuruat kamaksripmatun Christ-mik taatnatantuq nuliajuruat kamaksrlıch uimiknik sułipayaágmikni.
²⁵⁻²⁶ Uıñjuruasii, piqpaksrisitchi nuliapsitňik, Christ-tuntuq piqpak-sriuatuk ukpiqtańjuruuanik tuqqutrikami ilinjiflik ipqiqsityağukhugich Agaayyutmun uqałhıgun, suli salummaqamıqich iğǵuutiksraqtuğrıkaagun imiǵmik. ²⁷ Christ-ŋum ijmiňuktitchukkai ukpiqtańjuruat kamanaqsiługich piňňańqasılugıllu, taqrsaqtıllıgich imułujnauraıllıugıllu suli salummaǵ-lugıllu qanusripayaamiň pıgilisauruamiň. Ukpiqsriuat ipqitchuksraurut patchisailıtiň. ²⁸ Uıñjuruat piqpagiraksraǵigaich nuliatıń timimiktun ilili-gich. Takku ajuń piqpaksriuaq nuliaǵmiňik piqpaksriuq ijmiňik. ²⁹ Piitchuq anutmkı uumiksriuamik timimiňik. Aglaan niğipchaǵaǵigaa qaunagiplugulu, taatnatantuq Christ-ŋum qaunagipmigai ukpiqtańjuruat. ³⁰ Takku uvagullaa ilavińigigaatigut ilań timeań. ³¹ Agaayyutim makpiǵańjani aglausimaruq, itna, “Taamna pisigilugu, ajuńtim unitkisigaa aapanılu aakanılu piqasıutiluni nuliaǵmiňun, tarra iluqatikaasrii atautchisun timinigutik.” ³² Taamna uqałha Agaayyutim sagvińiǵaa kamanaqhuni nalunaqtuańjuruaq, aglaan kanıqsigi-ga taavruma uqałhım uqaǵitilańja Christ-mik ukpiqtańjuruuanıglı. ³³ Aglaan uqaǵipmigaasri, ajuńillaam piqpagiraksraǵigaa nuliani piqpagipmatun ijmi-ňik, suli nuliajuruam kamagilugu uiňi.

Iyaalugruiıllu Aňayuqaallu

6 ¹ Ilılgańjuruasii, tupigisigik aňayuqaasi Atanikun. Taamna nalaun-ıaruaq. ² “Kamagilugik aapanlu aakanlu”—taamna sivulliupluni

tillisauruq akiqsruutilik, itna—³“Pillautaun itchumuuj ilipnun suli utuq-qalilgataqutin iñuuyumuutin nunami.”

Exodus 20:12

⁴Aapauruasii, uumisuktualiqsitnagich qitunğasi, aglaan iñukkuksaqsigij natqiksruutilugich suli isilgiqsuğlugich Agaayyutikun.

Savaktauruatlu Savaktiqaqtuatlu

⁵Savaktauruasii, tupiktausritch tamatkunuja qaukligikkapsitñun nunami taluqsrilikun kamaksrilikunlu, savautillaautapiagliugich qanu-titaqjaillusri savautriyumalaqmatun Christ-mik. ⁶Savautriillautagusi ataramik, aasriiñ quyalitñiñnaqasri qauklipsi takkuatnihiñaq, aglaan savaktijsun Christ-jum savaaaqagitchi pisułhanik Agaayyutim piyuma-laaglusri. ⁷Tarraasriiñ savagitchi savaaqsi quviagilugu, savautripmatun Ataniğmun, iñuñnik savautriñigitmatun. ⁸Ilisimatqugipsi kisupayaam akiliusriaqagniałhanik atisrilugu Ataniğmiñ savaallautagmigun, savak-taağrugaluanñağmi unniñ qaukliugaluanñağmi. ⁹Qaukliuruasii, taatnatantuq irrutisigij savaktisri atisilugich. Aniqsraaqtsrusunaq nagich, ilisimalugu Ataniqalaqsiptuuq qilañmi akiliqsiuiñaqtaq atunim.

Añuyautnaşa Agaayyutim

¹⁰Aqulliqaami, sayaqağıtchi ukpiqsriłipsigun Agaayyutmik suli tun-ñasrimałipsigun sanjianun. ¹¹Atilugu iluqaan añuyautnaşa Agaayyutim, makitalguyumuusılı qayuktitaagliugich pisaasruğmigautai tuun-ǵaum. ¹²Anjuyangitchivut iñuich timiqaqtuat, aglaan añuyaktugut akilliliqıugich sañjiñiglu pigiiliqılıhüm atanǵuruatlu pigiitchuat aja-latchiruat iñuñnik marrumani nunami, suli akilliliqıugich irrusriqlıuiłlı silami. ¹³Tarraasriiñ atuqsiuñ añuyautnaq Agaayyutim qaisimaakkaja. Pigiitchuam uvlua tikitpan makitalguyumuusılı sayaktulusri. Aasriiñ añuyaguiğupsi makitasrugaagisirusi. ¹⁴Makitatitchi itqanaiyağusri. Tapsiuraağıksiłusi ilumutuuruuamik, satqagutilusrılu nalaunjaruałigmik. ¹⁵Kamiktummaağıksuatun ililusri quliaqtaagliugu tusraayugaallauta-ña qiniññaqautrihüm. ¹⁶Ataramik atuqsiuñ samǵuaña ukpiqsrihüm qamititchitlaraq ikualaruanik qağruiñik pigiitchuam. ¹⁷Atilugu nasrau-taa anniqsugiam, suli tigulugu Agaayyutim uqałha aatchuutaa Irrutchim, atriqaqtuaq savikpaktun añuyałipsitñi. ¹⁸Iluqaisa tamatkua atilugich iñiq-srulipayaapsitni ikayuutaagun Ippitchuam Irrutchim. Qaunagituiñağusri qapiqtasunaqasri iñiqsruutriłipsigun ukpiqsriruanik nanipayaaq. ¹⁹Uvvashili agaayutiluna Agaayyutmun aatchuuluja uqaksramnik quliaqtaauluñalu kańijsiñaqtillugu nalunaqtuajanik tusraayugağıksuam taluqsrautailaakun. ²⁰Uqqiraqtigigaña Agaayyutim isiqtaunjağmaunniiñ. Agaayutitchi quliaq-tuaqluluja tusraayugağıksuamik taluqsrautailaakun uqałiksrapturn.

(Ef 6.11)

Paǵlasuiqsaǵgutit

21 Aglaan ilisimatqupmigipsi qanuǵitilaamnik. Tychicus-ŋum piq-pagikkaqput aniqatvut tuniqsimapluni savautriruaq Atanigmun uqautiniagaaasri supayaanik uvapkun. **22** Pisigiplugu taamna tuyuǵigiga ilipsitnun ilisimatquplusri qanuǵitilaaptiknik, suli ilaanun pitchuksaaquplusri.

23 Agaayyutimtuq Aapauruam suli Atanǵuruam Jesus Christ qıñuiń-ñaqaqtillisi piqpakkutiqaqtaillusrılu avatmun ukpiqsrılikun. **24** Uvvatuq Agaayyutim iłuaqqutrisaa illi iluqajitnun piqpaksırıuanun Atannaptiknik Jesus Christ-mik tuniqsimaruanunlu isruanunaglaan. Taatnatuq.

Paul-ŋum Tuyuutai Philippi-agmiunun

---

1 ¹Uvaŋa Paul aglaatqaqtuŋa Timothy-mik, uvagukaasiin savautriplunuk Christ Jesus-mik. Tuyuutuŋa uumiňa iluqaitňun ukpiqsiruanun Jesus Christ-mik Philippi-miittuanun, taputiplugich qauk-līgruat ikayuqtitlu taamani. ²Uvvatuq Agaayyutim Aapagikkaptä suli Jesus Christ savautikkamnuk iļuaqqutillaŋniaġlisi suli tutqiksillusi.

Paul-ŋum Agaayyutigai Agliqiruksrat Tuyuutmiňik

³Iniqsruutipayaqaqpsi Agaayyutiga quyaraġigiga ⁴⁻⁵akuqtuiġiqsi tusaayugaamik savaaqaqtitlugu ilipsitňi suli ilipsigun tusaaqqaġatałlapsitňiñaglaan. Taatnaqluŋa quviasullapiqaqtuŋa iniqsruutrikama ilipsitňik. ⁶Nalupqiqiňillapiġiga una, Agaayyutim aullaġniikkani ilipsitňi naatkisigaa aggiliksrajanunaglaan Jesus Christ. ⁷Piqpagillapiġipsi. Nalaunŋaruamik quviasuutiqaġumiňaqtuŋa nalupqiqiňitlusilu, atakkii ikayuġipsitja isiqtauħlamniļu uqapsaġutriħlamniļu uqaqsittaġvijmi tusaayugaġiksuam ilumutuuruuajuħhanik. Piqutigiplugu ikayuutiķiqsi uvamnik akuqtuqasiutirusi Agaayyutim piliutaanik. ⁸Agaayyutim ilismagaa qanutun kimmutiqallapialiga ilipsitňik, ilumun piqpaġigipsi Jesus Christ piqpkasripmatun ilipsitňik. ⁹⁻¹⁰Uvva iniqsruutigipsi piqpkasrit-muquplusi kańiqsiaġisaiňñaquplugu Agaayyun. Piksraqtaaqaqġumuusri nakuuniqsraruamik. Taatna pigupsi ipqiňňiaqtusi patchisailllusilu Jesus Christ aggipan. ¹¹Uvvashuna pitħlaġiġksi ilumutuullapapiaqhuni nakuuruaq savaaksraq, Jesus Christ kisimi pitħlapkakkajha, iňuichaasiin kamaksruaqsilugu suli nangħaaqsilugu Agaayyun.

Iňuqliq Christ-ŋuruq

¹²Aniqatiuumaaŋ, ilisimatqugipsi uumiňa, atuumaruat uvamnun isiq-tauŋħaġma siamittikaat tusaayugaġiksuaq. ¹³Iluqatin ajuyyiuqtai Caesar-m atlal tu maaniittuat ilisimagaat isiqsivijmiliġa Christ-mik savautriħapkun. ¹⁴Aasiisuli isiqsivijmiliġma iňugiatluktuaat aniqatiutka

tuniqsimalipsaaqtitkai Ataniqmun. Taatnaqhutiq taluqsraitmuksañaqtut uqağılıksrañagun Agaayyutim iqsıñgillapliaqhutipu. ¹⁵Aatai, ilisimagitka ilanjsa quliaqtaqałhat Christ-mik atakkii killuğigaatja suli uqaalaplutiňlu. Aglaan atlat quliaqtuagigaat Christ iłuatlułiksrañatnun iñuich. ¹⁶Taapkuali quliaqtuagigaat Christ piqpagipluňa, atakkii ilisimagaat Atanǵuruamun tuqļukkauliğa uqağıtquplugu tusaayugaallauta. ¹⁷Atlatli iñuich siq-ñakutiqaqtat, atakkii quliaqtaqikamitruň Christ ipqiñgitchut aglaan killuğipluňa isumaplutiň iłuilliuqtitchukluňa isiqtaułłamni. ¹⁸Surjitchuq. Ipqitkisiňjaan naagaqaa siqñakutaugisiňjaan taatnaunniň quliaqtuagi-gaat Christ. Taamna kamanallapiaqtuq. Quviatchallapiagaana ja taavruma. ¹⁹Aa, quyatuiňaġisiruňa. Ilisimagiga iniqsruutriłłapsigun uvamnik suli Irrusrian Jesus Christ-ŋum ikayuutaagun isiqsivinjmiň anitqiłiksraǵa. ²⁰Niġiugaqallapiaqluňa suraǵalipayaapkun qapiqpanjapkaǵumiňaitchiga Christ, pitluklugu uqaqsittaǵviksraǵa tikitpan. Sumipayaaq, suvaluk pakma, uqaǵuktura Christ-kun taluqsrautaiǵluňa suli kamaksruqugi-ga iñuňnun Christ uvapkun, iñuutuiňaǵuma naagaqaa tuqugisiňiǵuma. ²¹Atakkii, iñuuguma Christ-ŋuruq, aasiiň tuquguma quviatchakkisiruňa. ²²Iñuuniaqtuiňaǵuma savautipsaatlukkisigiga Christ. Aglaan nalugiga nallianknik piksraqtaqaqaliksraǵa. ²³Qanuğviiqsuňa, Unitchukkaluaǵiga manna nuna piqatalunjaasiiň Christ-mi, taamnaasriň nakuagtlukkayaǵaluagi-ga. ²⁴Aglaan ilitchuğigiga ilipsitňun inuǵitilaǵasuli. ²⁵Nalupqiqinjilugu ilisimagiga iñuuniapsaǵuraallałiksraǵa iluqapsitňi, taatnaqluňa ikayut-lasigipsi ukpiqsriliqsi nakuqstiluuraquplugu quviasuutigitluqaqsipmilugu. ²⁶Atakkii iñuutluuraǵuma suli utiǵvigitqılgiňiǵupsi nanǵautiksraqägaksi Christ Jesus suli quyyatigilugu.

²⁷Supayaaq atuumaniaqtuqunniň, uvluǵaǵikpan iñuuniaǵumau-si kamagiyumiňaqsilugu tusaayugaallautam Christ-kun pitqutaa. Utlakkumiňaǵniǵupsi naagaqaa ujasikkisiňiǵuma tusaayumagi-ga atipiágataqhusri iñuutilaapsitňik atausriq sivuniǵiplugu una. Tusaayumapmigiga qanutun sakuuktilaaqsi piqutigilugu ukpiqsriliq kanjqaqtaaq tusaayugaǵiksuami. ²⁸Tusaasukkigaptuuq uumiksripsitňun iqsipkanjiliqsi. Taavrumuuna ilitchuğigisigaat akiitkaqsilıqtiň aglaan ilipsi annaumalıqsi. Agaayyutim itikisigaa taamna. ²⁹Agaayyutim iłuqqutigaasi ukpiqsrilasıplusi Christ-mik suli nagliksaatlısiplusi piqutigiplugu. ³⁰Iluqata ańuyaqatigiiksismarugut. Ilisimagiksi taamna, atakkii qini-ǵaksi qanuq nagliksaalıǵa qańiqsuami suli tusaaplugu nagliksaalıǵasuli pakmapakunniň.

Christ Atchiksipkakkauruq suli Kamanaqsiplakkauruq

2 ¹Uvvaasiiň akuqtuirisi uqałhiňik sayyiqsigikkanjitnik ukpiqsriliqsi naagaqaa uqałhiňik araaqtuqtigikkanjitnik ilipsitňik. Aasiiň nakuuruq

iliśimaruni Ipqitchuamun Irrutchimun atausriňjuňaptiknik suli piqpaksritla-siňaptiknik iňuaqqutritlaňaptikniglu avatmun. ²İlumun, quviatchaktitkaanja atausriňjuňapsi. Isummatiqaqupsı atautchimik suli piqpakkutigupsı avatmun kinilitkisirusi atautchimun. ³Uqaviutiqaşuraqası ilipsitňik suli inillaktasuraqası kamanaqsitlugusi atlaniň, aglaan isummatigilugich atlat kamanatluglugich ilipsitniň. ⁴Ilipsitňuňhiňaq piňňaktaaqaqňasuraqası aglaantuq atlanun.

⁵Isumalusi Christ Jesus isumapmatun.

⁶Jesus Agaayyutauruq.

Ablaan kimmütiqaňitchuq atrijuniağuni Agaayyutmi.

⁷Naagaunniň qutchigvigigaluakkani suksraallakkaa suungiňlapiaqhquni iňmiňun.

Ilaa aniruq nunamun atriqaqhquni iňuymik.

⁸Atchiksitňullapiaqhquni iňmiňun iňupayaaniň anjignığaaunniň tuqulıq—tavrakii tuquruq atriliutipluni savvaqluktitun sanniğutami!

⁹Taavrumuunnaqługu Agaayyutim kamanaqsiplaqaa aasiň aatchuqługu atığmik kamanatluktuamik atipayaaniň.

¹⁰Iluqatiň Agaayyutim iňiqtaňiň kamaksruňniağaat Jesus itkisiňňagmij qilaqmi nunamılı suli tuqusimagaluaňňagmij.

¹¹Iluqatiňsuli qulığınıňagaat Jesus Christ kisimi atanġuniľugu.

Taatnaqpatruň Agaayyun Aapauruaq nańgaqtauniaqtuq.

Ukpiqsiruat Ittut Qaumatun Nunam Iňuiňun

¹²İlauramaaň, tupigisuuluňgniğipsitja sivuani piqataukama. Pakmaasiiň unjasikkaluňňagmá ilipsitňiň tupigitqillaňniaqşitja. Uvlugagikpan sakuuktuiňağusı taluqsrılıkun sivuuqatıqağusı iňuusitchi annautrauruat iňuutqusiaňatitun anniqsuňksrapsitňunaglaan, ¹³atakkii Agaayyun sayyiqsuqtigigiksi piyummasisqhusı suli savakkumasıqhusılu quyalikkaulıksrağmijun.

¹⁴Suraǵaĺipayaapsigun uqapılısuňaqaşı naagaqaa qapiqtailisuraqası.

¹⁵⁻¹⁶Ilipsili patchisaitchumuusi Agaayyutim qitungaǵiliutikkajasi, iňuuniaqhusı akungatni qaayuňniqiruatlu killuliqiruatlu ittuami taaqtuatun. Uvlugirraágikmatun qilaqmi iňuuniňagumuusi akungatni iňuich quliaqtuaǵutilugich ilijich Agaayyutim uqaňhiňik iňuupkaitlaruanik. Taatnaqupsı quyagisiruna piqutigilisi Christ aggipan, ilisimagiga sakuuliğma imaiňlaağuni iňgiňha. ¹⁷Aglaan, tuqquataugisigaluaňňagmawunniň quyaňhiňauruňa. Uvvasuli quviasuqatigigipsi iluqası aatchuutigikkapsigun uvamnun ukpiqsriňlikun, atakkii aatchuqapsitja inuğikkamnik taatnatun savautriňlapiaqtusi Agaayyutmik.

¹⁸Taatnaǵluq ilipsipsuuq quyayumuusi quviasuqatigiluňalu.

Timothy-lu Epaphroditus-lu

¹⁹Atanġuruakun tuyuǵiyumaaqsigiga qilamipayaq Timothy ilipsitňun. Aasiň utiğumiňağniqpan quviatchaktinniaqaa ja uqautiaqskpaňa qanuq

iñuuniałapsitñik Agaayyutikun. ²⁰ Atakkii piitchuña atrijanik ilaan qaunakkiağıksiksrapositñik. ²¹ Iluqatij atlat isumaaluutigigaat sułiksraq-tij, ilinjich suqutiksrińitmiut tusaayugaallautamik Christ-kun. ²² Aglaan Timothy ilitchugianiksimagiksi tunjavigiplugu ilaa, atakkii ilaan iluq-nauğvigiplugu quliaqtuaqałlı tusaayugağıksuamik atriplugu iğniq ikayuiruaq aapamiñik. ²³ Taatnamik tuyuğılıhiňaağugiga qilamillapiaq ilitchugianikkuma qanuq uqaqsittaałhamni inillakpatja. ²⁴ Aglaan tun-javigillapiağıga Agaayyun uvamnik qilamipayaaq tikiňhiňaağułiksraǵa Philippi-mun.

²⁵ Utıqtitaksragigiga Epaphroditus tuyuğigaluakkaqsi ikayuqupluja inuqsriułhamni. Ilaalu uvajalu aniqatigiiksillapiaqtuguk savaqatigiik-hunuk akilliliqsuqługichuumiksirit Agaayyutmik. ²⁶ Aipkatqiaqsiiga aisuliqmipman ilipsitñun suli iłuilliuğutigiplugu tusaaliqsi atniğ-ñağniplugu. ²⁷ Atniğňallapiaqmiplıuniłu tuquqayallapiaqhuni. Aglaan Agaayyutim nagligiplugu sayyitqikkaa, ilaa nagliksripmatun uvamnik. Taatnaqlugu tuquniğumi ilanayaǵaa alianniuliǵa pakma. ²⁸ Taatnamik qilamipayaaq ilaa aipkaǵukkuluagigiga. Utitqikpan ilipsitñun ilaan quviatchaktinnayaǵaasi aasiń iłuilliliǵa uqiglipsaağayalgitchuq. ²⁹ Taatnaqlugu paǵlayumagiksi quviasutigillapiağlugu Agaayyutikun. Kamakkutiqağlugich iñuich ilaatum ittuat, ³⁰ atakkii suginqiqlıugu iñuuł-lı savakhuni uvamnun tuquqqayaqhuniunniń. Savautigaasi ikayuqļuńa ilipsi piyumińaisapsitñik.

Iłumun Nalaunjaruańıq

3 ¹Aqulliulugu, iłauramaaj, uqautigisukkaǵa una: Quviasutigisiuń Atanǵuruaq Agaayyun. Alǵaqsrüutinguliǵumińaitchipsi tamatkunija tuyuutimnik ilipsitñun sivuani, atakkii tusaatqılğitchupsiuń annaumapkaǵaasi. Itnauvva: ²qaunakkiağıgitchi tamatkunakja iñuńniń piginchuanıń siqpsiňhiňaqtuaniń timimik qipmisun iliplü-gich. Ilinjich ilisautriraqtut nalunaitjutaqaqtusrauniplusi timipsitní qitunǵağiliutipkaǵukkupsı Agaayyutmun. ³ Aglaan uvagut iłumun qitunǵağillapiaǵaatigut Agaayyutim pisigisrunaqnagu timivut nalunaitjutchiǵnílüğich. Agaayyuvigigikput Agaayyun ilaan irrusianik ikayuqtılıqhuta suli nangáǵikput Christ Jesus iñuugutıqaqtitchiruaq nutaamik. Ukpıqsriyumińaitchugut qaałhińakun annautiniągnılu-ta. ⁴ Aglaan uqaviutigikpatruń anniqsułiqtiń tupiksrlutiń qaałhińakun tavra uqaviutigitlukkayaǵiga, itna, ⁵nalunaitjutčikkauruńa tuvraq-ługich Jew-pjuruat atuiraǵı́hat tallimat pińasut uvlut atuumaanikmata. Israel-aanjullapiaqtuna anılipkun, iñuguqataupluńa Benjamin-naǵmiuni, auga avuiłaq Hebrew-piágataq. Tupiksırıńa tillisipayaajanitñik Jew-pjuruat maliǵutaksrajata Pharisee-pjupluńa. ⁶Piyummatiqaqpaitluńa

iñulliqutitchirujaunniñ ukpiqtuaŋuruanik. İñuk nalaunjaruałhi-ñaupman tupigilugich maliġutaksrat kia-unniñ patchisigiyumiňaitkaa.
7 Suraǵałipayaatka kamanallapiaǵaluqtuatunniñ uvamni sivuani—pak-mapak ayaligitka atakkii anniqsuliksramnun tunjavigisukkiga Christ kisian. 8-9 Iłumun ayaktuiňaligitka. Supayaat tamatkua saplułhiňaǵaat-ja iłitchugiłiksrańjaniñ Christ Jesus-łum. Pakma iłitchugiśullapiąǵiga ilaa Ataniǵiliutiłiksrańagun. Suapayaqaqsuli isummatigiliutigiga sumun atuǵumiňaitługu pakmaaglaan inuğitlukkiga piqaliksraǵa Christ-mik piqasiutiluŋa ilaani. Tavrakŋaaglaan isumatigijaiqsuŋa uvamnik nalaunjasiyumiňaǵluŋa sivuǵaani Agaayyutim tupigiuraałhiňaǵlugu maliġutaksraja, ağlaan tunjavigiliutigiga Christ kisian anniqsuqtik-sraǵa. 10 Pakma iłitchugiśukkiga Christ suli sańja ańipkairuaq ilaaniq tuqulıǵmiñ, suli naglikssaaqtitaluŋa ilaatun, tuquyumentuŋa ilaatun. 11 Nalupqiqinjitchiga iñuułyǵa Christ-kun ańitqikkisipluŋa tuqulıǵmiñ.

Aqpaqsruļiq Akimasaqtuni

¹² Uqautigiyumiñaitchiga atriliutianiñiļuja Christ-mi naagaqaa ataramik iñuutlasiluja Christ-tupiagataq. Aglaan sakuuktujasuli Christ-tun ilisaiñaġukluja iñuuniagumiñaqsipluļalu ilaatin. ¹³ Ilauramaaj, ilisi-maruna ja taatnailiñisilaamniksuli. Atausiq pisullapiagiġiga, piiguġuklugu itchuūliġa aglaan ilisukluja Christ qanuq itqukpaja. ¹⁴ Christ-ŋum ilitchuġipkaġaana ja qanuq piqasiutiħiksrapkun iñmigun. Atriplugu aqpaqsruqtuaq sakuullapiaqħuni piññaktaaksraġmiñun uvaŋaptuuq sakuullapiaqmija ilisukluja ilaatin. Agaayyutim iñjniči tuqħuġaa ja taatna iñuuniaqpluļa. ¹⁵ Iluqata naujaniksamaruaguut ukpiqsriżiptigun piqasiutipluta Christ-mi taatnaptuuq isummatiqaqta atautchimik Christ-kun. Aglaantuq atlakun isummatiqaġupsi Agaayyutim kajiq-sipkaġisigaasi taavrumija. ¹⁶ Pakma una inuqnaqtuq. Sivutmuktuiñaqta piqatigilugu Christ aullaġvigionikkaptigun.

¹⁷ İlauramaaj, iñuuniągitchi iñuuniałaptun ilisaqaqgusi tamatknakña maliğutchiruanıñ iñuuniałamnik. ¹⁸ Atakkii piqaqtuq atlanik maliğutchisųjitchuanik Christ-mik—uqautigianikkamnik ilipsit-ñun aasiiñ alianniqtituļa isummatigaqsikapkich—akilliliqsuırat Christ-üyü tuqułhanik. Piqasiutiniuraqmıñatiňlu ilaanun. ¹⁹ Timitij aanguağıliutipluginich agaayyutitun. Kamagiliutipluginichunniñ savaatij kanjugiraksraǵaluatiň, aasiiñ aqulliqaşaňatni uvlut piqatauyumiňaitchut Agaayyutmi atakkii isummatigiňhiňaqługu iñuuniałiqtiň maani nunami. ²⁰ Aglaan iluqaptiknun atlaułapiaqtuq. Isummatigiraǵigikput Agaayyun nayuqtigiplugu, niğıugaqaqhuta anniqsuutrimik kisianiñ ilaaniñ, aasiiñ taamna anniqsuutri ittuq ataniq Jesus Christ. ²¹ Ilaan simmigisigai sayait-chuatlu tuquragaqtatlu timivut atriliutilugich inqmi kamanaqtuamun

tuquyumiñaitchuamun timimiñun. Taatnağumiñallapiaqmipluniļu atakkii aŋalatchipluni supayaanik tavra piuq.

4 ¹Ilauramaaj nakuagillapiagipsi suli inugiplugu piqatauliksraǵa ilipsitñi. Quviatchaktikipsitja suli piqpagnapiaqtusi uvamnun. Taatnaqhusi napammaağigitchi Atanikun itqaǵilugu qanutun uvamnun piqpagliqsi.

Alǵaqlsruutit

²Uqautisukkikka ağnak atiqaqtuak Evodia-mik suli Syntyche-mik: Nutaami iňuułigmi Christ-kun qanaağumiñaitlutik suli İlannağıiksitzikhutik. ³İlannamaaj tunıqsimaplutin, inıqmigikpiń ikayuquplugin taapkuak ağnak savaaqaqtuak sakuukhutik siamitchiñiaqhutik tusaa-yugaağiksuamik piqatigipluja sulipsuuq Clement-lu savaqatitkalu; Agaayyutim itqaǵigai iluqaisa atqich aglausimaruat makpiǵaañiňun iňuułhum.

⁴Nipliutigianiksimekkäga sivuanı nipliutigitqılǵitchiga, itna, Quviasutigisių ataramik iňuuluļiqsi Christ-mi. ⁵Ki, iňuich ilit-chugilitruŋ Christ ilipsitñi iluaqqutriłlapsigun iluqaitňun iňuňnun inıqmiguańıłlapsigunlu. Ataniq Agaayyun qanittuq ilipsitñi. ⁶Taatnaǵusı isumaalutiqağumiñaitchusı sumik, aglaan inıqsrutigilihiñaqsių. Uvva, inıqsrutıłlapsitñi uqautilugu Agaayyun inuǵikkapsitník suli quyalugu ataramik kiggusiaqaqapsi. ⁷Agaayyutim tutqiksitsigai isummatisi atakkii taamna qıñuiňñaq kamanatluktuajuruq kańıqsılıǵimiń. Agaayyutim uummatisi qıñuisaaqtikisigai isumatuiňaqtillusı Christ-mik tunňagupsı ilaani supayaakun.

⁸Aqulliuplugu, isummatigigupsıų ilumutuuruaq kamanaqtuaǵlu nalaunjaruaǵlu ipqitchuaǵlu iluaqnaqtuaǵlu, suli isummatigigupsigich nakuuruat atlani, suli itqaǵilugu quyasuglugu Agaayyun nanǵaǵlugulu, tavra tutqikkisirusı Agaayyutmi. ⁹Uvamniň ilısaqaqtusi Christ-mik akuqtuaǵiplugu ilaa iňuulipsitňun, tusaaplugu suli qıñıqlugu qanuq tunjaǵıǵa Atanǵuruami supayaatigun. Ilısimagupsıų ilaa minguiqsiagvígilugulu uvaptun, Agaayyun qıñuiqscitchiruaq uvaptiknik nayuutigisiruq ilipsitñi.

Quyyatit Aatchuutitigun

¹⁰Quviasullapiaqtuña ikayutqikapsitja ikayuqqaaqluja sivuanı. Taatnaqlugu nanǵaǵukkiga Ataniq. İlumun ikayuanikkaluagipstja aasiiň ilitchuǵigiga piviqanǵılıqsi ikayuiłiksrapstník uvamnik taimak-ñaaglaan. ¹¹Uqautiginjtıkiga taamna pisigelugu inuqsrıułığa. Ilıtchuńa pisuiqsimaałsırıpluja piqaǵisiňňaǵma ańiruamik naagaqaa mikiruamik. ¹²Ilısimagiga iňuunialıq inuqsrıuqluja naagaqaa susuksıiňitluja.

Ilitchugipmigiga iñuuuniaqliq ukpiqsrilikun susuksiiñitkuma naagaqaa niğisukkuma. ¹³Iñuuuniaqliñauruña supayaakun ikayuqsiğluña Christ-mik sañjisipkairuamik ukpiqsriñimnik.

¹⁴Naagasuli iłuaqqutigipsitňa ikayuqluña iłuiłliułlamni. ¹⁵Ilauramaaq Philippi-mi, ilisimallapiagiksi quliaqtualığa tusaa yugaallautamik Macedonia-mi tavrakjaasiiñ aullautiplugu atlanun nunaaqqiñun. Taavapkunani uvluni kisipsi ukpiqtuañjuruasi qaitchirusi manijñik uvamnun. Quyyatigigiga taamna. ¹⁶Thessalonica-miitnama tuyuqtusi inuğikkamnik akulaiqlugu. ¹⁷Uvvaasiiñ niğiungiłlapiaqtuña atlänik aatchuusiaksramnik ilipsitňiñ. Aglaan niğiugigiga Agaayyutmun piliusiaqałiksrapositňik iłuaqqutriłlapsigun uvamnik. ¹⁸Ilisimatquplusı akuqtugitka tuyuutipayaasi Epaphroditus-kun. Inuqsrangiłlapiaqtuña sumik. Aatchuutigikkasi uvamnun ilumun aatchuutigigisi Agaayyutmun. Agaayyutim quyaginiaǵaa taamna. ¹⁹Aasiiñ Agaayyutigikkaǵma qaitchigisigaasi iñugiaksillapialıglugu supayaamik inuğikkapsitňik Jesus Christ-kun. ²⁰Agaayyutvut Aapauruaq kamagikkauli taimuñaaglaan. Taatnatuuq.

Paǵlasuiqsaǵutit

²¹Nayaanıǵagıtkaǵuuq iluqaisa ukpiqsiruat iñuuqataruat Christ-mi, taatnatuntuuq ukpiqtuat nayuqtima tuyuǵaasi nayaanıǵamik. ²²Iluqatiń ukpiqsiruat tuyuqmigaasi nayaanıǵamik pitlıkhutiń tamatkua Caesar-m savaktai ittuat.

²³Jesus Christ-ńum iłuaqqutaa nayuutiyumauq iluqapsitňi.

Paul-ŋum Tuyuutai Colossae-ġmiunun

1 ¹Uvaja Paul. Uqqiraqtigigaaja Jesus Christ-ŋum pisułha-gun Agaayyutim. Aglaqatiqaqtuña aniqatiptiknik Timothy-mik.

²Tuyūgikpuk una tuyuun Agaayyutim iñunjinun Colossae-miittuan tuniqsimaruanun aniqatiunun Christ-kun. Uvvatuq Agaayyutim Aapagikkaptä iħuaqqutillajniağlisi suli tutqiksillusi.

Quyyatit Agaayułığmi

³Quyagikpuk Agaayyun aapagikkaja atannapta Jesus Christ-ŋum agaayyutitapayaaqapsi, ⁴takku ukpiqsrisrusri Christ Jesus-mik suli piqpaksripļusri īluqaitniķi ukpiqsrisruanik. Taamna tusraagikpuk ilipsigun suli taatnaqhunuk quyagikpuk Agaayyun. ⁵Piqpaksriñiqsusri ukpiqsrisruanik piqutigiplugu niġiugaq pigikkaqsi, taamna tuvvaumaruaq qīlañmi. Taamna niġiugaq pigiliutiqqaġiksi tusraakapsiuñ ilumutuuruaq tusraayugaallautaq. ⁶Tusraayugaallautaq qiliaqtuağikkauruq ilipsitnūn iñuñunlu nanipayaaq. Aglaan tusraaqqaqapsiuñ tusraayugaallautaq simmiaqsiñiġaa iñuuniaħħat iñuich suli iñuuniaħaqipsuuq, aasriiñ iħitchugiksi iħuaqqutriħha Agaayyutim kañiqsiplugu ilumutun. ⁷Tusraagiksi tusraayugaallautaq tumigiplugu Epaphras. Aniqatigigikpuk Christ-kun piqpagikkaqpluk, atakkii tuniqsimaruaq savaqatigigikpuk Christ-kun. ⁸Epaphras-ŋum uqautigaatiguk Ipqitchuamun Irrutchimun piqpaksrip-kaġniplusrri atlanik iñuñjek.

⁹Taatnamik taimakja uvlumiñ tusraalġataħaptikniñaglaan taavrumija agaayyutituiñaġipsigiñ. Iniqsruutigiptigiñ Agaayyutmun kañiqsip-kallapiaqplusri Agaayyutim pisułhanik, suli isrumatusipkaqplusri kañiqsipkaqplusri īlitqusriġiksuaġmigun, ¹⁰suli agaayyutiplusri agaayyutikuālqsi Agaayyutmi quyaqnaqplugulu, ataramik savaallauta-qaqplusri suli iħitchuġisaiñaqplugulu Agaayyun, ¹¹suli agaayyutiplusri Agaayyutmun sayaksritqplusri kamanaqtuakun sajnjiagun, igħututlaqplugu sakiqnapayaaq anuqsrułikun quviasuutikunlu, ¹²suli agaayyutiplusri

quyyatiqaqplusri ataramik Agaayyutmun atakkii piqasiutipkaqtusri atlanun ukpiqsiruanun iñuuruanun Agaayyutmi, iñupmatun qaumami. ¹³Agaayyutim annautinigaatigut sañjianiñ taaqtuam, aasrii tikiutip-luta añaayuqautaanun piqpagirağmi iñigmi. ¹⁴Taavruma Iğniyan Agaayyutim satuñigaatigut Agaayyutmun natqigutitquplugich itqauma-yumiñiagliugich killuqsautipayaavut.

Christ Kamanağniqsrauruq

¹⁵Christ atrigigaa qiniñgnaitchuam Agaayyutim injaniktuam supayaaq iniqtaugaluqtitnagu. ¹⁶Christ atrigigaa Agaayyutim atakkii ilaagun supayaat iniqtaurut qilaqmiittuat suli nunami, supayaat qiniñgnaqtuat qiniñgnaitchuatu suli ajalatit sañjiqaqhutij marrumani nunami silamili. Agaayyutim iñignigai supayaurat ilaagun supayaanun kamanaksruup-lugu ilaa. ¹⁷Christ injaniktuq sivuani iniqtaupayaqtuam. Suapayaaq itchugaaqtuq Christ-kun. ¹⁸Christ niaquğigaa timim; taamna timi ukpiqtuañjuruapayañjuruq. Christ-ŋum iñuuliqaqtitkai ukpiqtuañjuruat arjipkaqqaaqsimapluni tuqujaruaniñ iñuupluni taimuja. Taatnaqhuni Christ pitñiqsrauruq supayaani. ¹⁹Agaayyun sivunnigñiqsuq iluqnauğuni iñuusukhuni ataramik iñigmiñi. ²⁰Agaayyutim ilauraagiiksitqugai iñmiñun kisupayaat nunami silamittuallu Christ-kun piiqtakun Agaayyutim qinnautaanik maqipkaqamiñ auni tuqupluni sannigutami.

²¹Iripsi, itkaluaqtuani ujasriktusri Agaayyutmiñ iñuniaqhusri kil-luqsautipsitñi, uumigiplugu Agaayyun. ²²Aglaan pakma Christ-ŋum ilauraagiiksinnigaasri Agaayyutmun tuqulıgmigun sannigutami, aasriiñ tikiutriruq ilipsitñik Agaayyutim sivugaanun killuqsautaiqhusri pasiñağumiñiqlihusri. ²³Tikiñniaqtusri taimuja ukpiqsrituiñagup-si payañaiğusri nuktinñağumiñiğusri suli tigummitqiäikkupsiuñ niğiyikkaqsi tusraakapsiuñaglaan tusraayugağıksuaq. Taamna tusraayugağıksuaq quliaqtuañjuraqtuq iñupayaanun nanipayaaq. Aasiñ uvaña Paul uqqiraqtigigaaja uuma tusraayugağıksuam.

Paul Savautriruq Ukpiqsiruanik

²⁴Quviasuktuja iglütuqapku sakiqnaq pisigiplusri. Naglikasaqtitaukama timipkun Christ naglikasaqmatun piuja. Taatnamik quviasuktuja naarrusiqapkich Christ-ŋum nagliksaagniji pisigiplugich ukpiqsriqiruañjuruat, tamatkua timigikkaj. ²⁵Aullağniikamaaglaan savautriğmik Agaayyutim uqqiraqtatqugaaşa ukpiqsiruañjuruapayaanun. Taatnamik tiligaaşa quliaqtuağutitquplusri tusraayugağıksuapayaamik. ²⁶Taamna tusraayugağıksuaq nalunaqtuañjuruq Agaayyutim iriqsimakkaşa imakıjaşa iñilğaasaşa. Aglaan pakma sagviñigaa ukpiqsiruanun. ²⁷Agaayyutim ilitchuğitqugai qanutun kamanaqtigiplu-

tiň nalunaqtuat iňupayaanun, taputiplugich Jew-ŋunjitchuat. Unauvva nalunaqtuaq—Christ iňuuruq ilipsitňi Jew-ŋunjitchuanı, aasiň niňigü-ganiktitlusri iňuułiksrapſitňik Agaayyutim kamanautaani. ²⁸Taamna Christ quliaqtaaǵigikput iňupayaanun, alǵaqſruqļugu suli ilisautiplugu kisupayaaq ilisimatilaaptiktun. Iňupayaaq ukpiqſriruağuqugikput Christ-kun ilıluni iňuguqtuatun. ²⁹Tarra taamna sakuuugutigigiga pisuqtilaamni, saňnijaqļuňa Christ-ŋum sayyiutaanik savaktuamik uvamni.

2 ¹Ilisimatqugipsikii qanutupiaq sakuuktilaamnik ilipsitňun tamatkunuňalu Laodicea-miittuanun suli iluqańitňun qiniqsi-maitchuanun uvamnik. ²Agaayyutimtuq pitchuksaallaňniaǵligich piqatigiňhatigun piqpakkutiňikun, suli nalupqiginjaǵlıgu kańiqsil-lauteqtilligich nalunaqtuajanik Agaayyutim. Unauvva nalunaqtuaq Christ-ŋuruq. ³Christ-ŋum kisimi kańiqsimapkaǵai iňuich Agaayyutmik, iluqaanik ilisimaraksrajanatnik Agaayyutikun. ⁴Uqautigipsi taavrumiňa, kiňaunniiň kinnipkaǵniaqani uqallautaqtuanun uqautilusri saglunik. ⁵Uňasrikkaluanjaǵma ilipsitňiň piqatauruja irrutchipkun. Ilisimagiga atausinjyuļiqsi suli ukpiqſriňiqsi payańqaiqhusri Christ-mik. Taatnamik quviasruktuňa.

Iňuullapiąǵatańıq Christ-mi

6-7 Ukpiqſriaqſirusri Christ Jesus-mik atanigmik, ki iňuuniaǵitchi tunja-viqańhiňaǵlugu ilaa, kańiňigusri Christ-mi nappaǵusrılu ukpiqſriňapsigun, ukpiqſriňiqsi saňnisiśiňaǵlugu ilisauťtusriapsigun ulipkaulalusrılu quyaǵmik. ⁸Qaunagıtitchi, kimun-unniň alapisaaqtinnasri ilisauťtutigun suli imailaatigun iňipchaqtitauruatigun. Taatnatchich iňuich ilisauťtutijich iňuknitjaqtaurut suli ittut ajanarrutaiňiň siłam, unniisuli ilisauťtutijich Christ-mitjaqtatunjaǵchut. ⁹Uvvatakku iluqaǵmi Agaayyun iňuuruq inuqſrajanaiqhuni Christ-mi, amiami ilaan timaani. ¹⁰Uvvatasli atausinjyuqatigikapsiu Christ ilipsipsuuq piqaqmiusri iňuulıǵmik Agaayyutjaqtauruamik ilipsitňi. Christ kamanaǵniqſraupluni atan-ǵuruq ajanatipayaaniň suli saňnijaňiň. ¹¹Aasriisuli atausinjyuqataukapsi Christ-mun, nalunaitňutchiqſaurusri liilaa. Nalunaitňutchiqſaungıčhusri timipsitňi maligutlugu Jew-ŋuruat piłhusikańat aglaan nalunaitňutchiqſaurusri uummatispitňi. Christ-ŋum nutaqtitkaasri piiqļugu kańigruaqtaqsi ilipsitňiň. ¹²Paptaakkaukapsi kańigruaqtaqsi iluviqatauruq Christ-mi, aasriiň saňnian Agaayyutim ańipkaǵaasri nutaamun iňuulıǵmum takku tunjaplusri saňjiruamun Agaayyutmun ańitqiktitchiruamun Christ-mik iňuulıǵmum. ¹³Ilipsi tuquńagaluaqtuanı killuqſautipsigun iňuuniaqhusri timim kimmutaagun, aglaan pakma Agaayyutim aatchuqhusri nutaamik iňuulıǵmik piqatautlasrigaasri Christ-mi. Suli natqigutigaasri iluqait-ńik killuqſautipsitňik. ¹⁴Suliasriiň piiǵaa aglausimaruaq akikjaqtauruaq

uvaptiknun. Aglausimaruam uqautigigaa maliğutchiñğılıqput Agaayyutim iňuuniaqurrutaiňik, akikňautığuqługu uvaptiknun. Agaayyutim tigungiňaa taamna aglausimaruaq aasriiň kikiaktuutiplugu liilaa sannıgutami. Taavrumuuna piiğai killuqsautivut. ¹⁵ Aasriisuli Christ tuqukami akimaniq-suq iluqaitiňiň ajalatipayaaniň nanipayaaq suli sajnjiňiň silam. Christ-ňum qiniqtinnigaa kisupayaamun sajnjqatluktilaani ilinjitiňiň.

¹⁶ Aňjua kisumununniiň atanniqsinniaqasri niğikkapsigun naagaqaa imikkapsigun unniňiň niğıqpagvikaapsigun naagaqaa niğıqpagvikaatigun tatqılıtqikman naagaqaa minguiqsiagvíksigun. ¹⁷ Taatnatchich iňuuniaqurrutit Christ-ňum tağgağıgai. Tikkuagutauňhiňagniqsut Christ-mun ilaan aggigňiaňhanunaglaan. ¹⁸ Uqautipkańniaqasri killuqsağnilusri. Taatnatchich iňuich atchiksuatun iliplutij putlatuniqsut israqulinun ataramik uqağıpligich qiniqquraakkatiň. Qutchigillapiaqtut ijmiknik atakkii iňuknitjaqtaapluni isrummataat. ¹⁹ Taatnatchich iňuich inňaiqsuajurut Christ-mi. Christ niaquruq liilaa ukpiqsriruat timigigai. Iluqağmiň ataruat niaqumun napyaatigun nukiktigunlu aglisuurut ataut-chikun, Agaayyutim aglipkaqlugich.

Tuqulıglu İňuulıglu Piqatigiplugu Christ

²⁰ Christ tuqupmán tuquqataurusri Christ-mi. Taatnamik ajalatijaiq-suksraurusri tamatkunuňa ajalarrutaiňun sajnjiňunlu silam. Suvaatami tupigivisigik iňuuniaqurrutit, itnaqsimaruat, ²¹ "Niğiniaqnagu taamna, uuktuağniaqnagu, aktuğniaqnagu." ²² Iluqatiň tamatkua iňuuniaqurrutit atugumiňaitchut, atakkii iňuich piläğıgaiçh. Tamatkua iňuuniaqurrutit tunňaviqalhiňagniqsut iňuich tillisirjitiňun ilisattuttiňunlu. ²³ Itkaluaqhutij nalaunjaruuatun iňuich putqataqtılaplugich suli ilitqusıqaqhutij atchiksuatun suli anasiňjuqsaqtıtlugich timiňich pigiplugich killuqsautiňich, aglaan tamatkua iňuuniaqurrutit sumun atuğumiňaitchut. Tupiksrıňhatigun tamatkua iňuuniaqurrutit iňuum piğumiňaitchaa pigiitchuaq kimmataa timim.

3 ¹ Ajitiqqataurusri Christ-mi. Taamna taatniitpan ilipsitňi, kipiğniü-gutigituiňaqsigik pakmaniittuat, Christ-ňum irviani, aquvititaapluni taliqpiiani Agaayyutim. ² Isrummatigitiňağlugu iňuulıqsi Agaayyutmi. Isrummatigisüyatnagich nunam pigikkaňi. ³ Ilipsi tuquruuatun iňuktun ittuani atuiňgiqşusri atuğugaluakkapsitňik. Pakma nutaamik iňuulıqtaqtusri piqatigiplugu Christ iriqsimaruaq Agaayyutmi. ⁴ Christ iňuulıgikkaqput qiniqnaqsikpan ilipsipsuuq qiniqnaqsiyatiginiağıksi, piqataulusri ilaan kamanautaani.

Utuqqauruaq İňuulıq Nutauruağlu

⁵ Taatnamik tuqqutchigik iluqaisa kaňıgruaqnitjaqtauruat ilipsitňi. Isrummatigisitchi ilipsitňik tuquruuatun kimmataıglugu qanusripa-

yaaq sayuňaňiq, qanusripayaaq qaayuňnaqtuaq, kimmütiňiqňluk, suli kaviuňutiňiq. Amiami, iňuk kaviuqtauruqaq atlat sulliňauraňitňik aan-ǵuaqtuqtauruq. ⁶Tamatkunuuna Agaayyutim qinnautigai iňuich tupiksriňgitmata ilaaniq. ⁷Sivuaniqajä killiqisruugaluaqmırıusri taat-natun iňuuniaqpsi killuňmi. ⁸Pakmapak piiqsigik iluqaisa tamatkua, qinnaun, qiniqun, kipinjuqsrıňiq, uqaňiqňluutrıňiq, qaayuňnaqtuanik uqaqaňiq, ⁹suli sagluqqutinǵigusri avatmun. Atakkii ajalataǵingigaa-sri iňuuniaňgruapsi savaaqtuummagmi, mattaqmatun atnuǵaagrueq. ¹⁰Pakma iňuuniaňiqsi nutaaǵuqtuq, atipmatun atnuǵaatchiamik.

Agaayyutmun nutaqillusri iňitqulusri ilaatin. Tarraasriiň iňitchuqip-saaǵniaqtusri Agaayyutmik iňiňsirigikkapsitňik. ¹¹Iňuich nutaaǵuqamıň Christ-kun Jew-ýungitchuatlu Jew-ýuruatlu, nalunaitňutchiqssituatl timimikni nalunaitňutchiňgitchuatlu, sumikqajqatuatl satkuliqiruatlu Scythians-tun, savaktaagruruatlu savaktaagruruatlu atlagicin-ǵiqsut. Christ qaukliullapiqtaq tamatkunakja iluqaitňiň suli iňuupluni iluqaitňi iňugikkaǵmiňi.

¹²Agaayyutim piksraqtaaǵigaasri piqpagiplusri. Taatnamik iňuk atipmatun atnuǵaatchiamik ilipsi piqpakkutisitchi avatmun, iňuaqqutilusriň, atchigusriň, aggajanıllusriň suli igluutilusri. ¹³Anuqsrutilusri avatmun suli natqigutisrimaágusri nalliqsi uqaqtuyaqpan akitňa-ǵusri. Natqigutilusri atrılıgu Agaayyun natqigutripmatun ilipsitňik. ¹⁴Una pitluktuaq iluqaitňiň, piqpakkutituiňaǵitchi avatmun. Atakkii piqpaksrıňhum atausriňjuumapkallapiągai iňupayaat. ¹⁵Ki qıñuiňnajan Christ-ýum ajalataaglisigik uummatisri isrummatisili. Agaayyutim ilu-qasri atausriňjuqtikasri iňuuqatigiiquplusri qıñuiňnaqaǵusri avatmun. Aasiň ataramik quyyatiqaǵitchi. ¹⁶Ataramik isrummatigisigik iluqaisa Christ-ýum ilisauttutai suli ikayuutilusri avatmun kapiqsiňiksraňatigun ilisauttutit, pitchuksaǵutigilugu avatmun puqılıkun, atuǵusri psalms-nik atuutiniglu suli quyyatiqaǵlusı Agaayyutmun piqutigilugu iňuaqqutaa. ¹⁷Qanusripayaaq savakkupsı naaga uqaǵupsı, atuumaruchsrauruq atqa-gun atanǵum Jesus-ýum quyyavigilugu Agaayyun aapauruaq Christ-kun.

Iňuuniaqatigiiňiq Nutauruakun Iňuuňikun

¹⁸Aǵnauruasii, kamagilugich uisi, atakkii taamna nalaunňaruq Agaayyutmi. ¹⁹Uijuruasii, piqpagilugich nuliasri agganairrutilugich. ²⁰Ilaalugruuruasii, tupigilugich ajanuqasri supayaatigun. Taamna quyaqnaqtuq Agaayyutmi. ²¹Aapauruasii, uumitchaquesaasuňaqnagich qitungsasri, atakkii qapijasiviaqtut kamaksrigaluaǵigmikniň ilipsitňik.

²²Savaktaagruruuasii, tupigilugich qauklii suli supayaatigun. Quyalitňijniasruňaqasri qaukliipsitňik takkuatniňhiňaq, aglaan savautisigik qanutitanǵillusri taluǵilugu Agaayyun. ²³Savautrigupsi

iñuñnik savaağiyumagiksi pisuqtilaapsitñi, atakkii savautrillapliaqtusri Agaayyutmik savautri'apsi iñuñnik. ²⁴Itqağısiuŋ akiļiusriaksraqsi Agaayyutmiň akiqsruutigikkaja iñuñmiňun. Qanusripayakun savauttapiägiksi Ataniq Christ ilaałhiñaq. ²⁵Aглаан kiňa taimňa nalaunjaıtchualiqiruaq akuqtuigisiruq anasriñjuqsautmik. Agaayyutim irrutigai atisriplügich iñuich.

4 ¹Savaktiqaqtuasii, irrutisigik savaktisri nalaunjaruamik atisilugich, aasiň itqağılugu ataniqaqtillaqsi qılanjmi.

Alğaqsruutit

²Iniqsruqtuiňağitchi suli ataramik quyamaağlugu Agaayyun. ³Uvva, tigutaajuruja piqutigiplugu quliaqtuaqalaǵiga tusraayugaağiksuumik. Taatnamik itqaǵıluta agaayugupsi Agaayyutmun aatchuquluta piviksramik quliaqtuaqalaǵiksrapnik tusraayugaallautamik Christ-ŋum nalunaqtuaňagun. ⁴Agaayutiluja quliaqtuatlaǵiksrapkun tusaayugaağiksuumik iñuñnun kańıqsiňaqsılıugu. Taamna piraksraǵıkkaǵa. ⁵Iňuniagıusri puqiksaalikun akunǵatni ukpijaıtchuat atullautaağlugu pivik pisuqtilaapsitñi. ⁶Uqańıqsi ataramik quyaqnaqtitchiūj iñupayaanun suli ilisimayumausili qanuq kiggutiqaálezsrapsitñik kisupayaamun nalaullugu.

Paǵlasuiqsaǵutit

⁷Tychicus piqpagiplugu aniqatigigiga Christ-kun tuniqsimaruaq uqqiraqtı suli savaqatiga Agaayyutikun. Ilaan uqautigisigaasri iluqaitník atuumaruanik uvamnun. ⁸Taatnaqlugu tuyuǵigiga ilisimatquplusri qanuq itilaaptiknik suli pitchuksaaqplusri. ⁹Tuyuǵimpigiga Onesimus tuniqsimaruaq piqpagiplugu aniqatvut Christ-kun. Ilaa ilagigaksi. Uqautigisigaasri atuumapayaaqtuamik uvani.

¹⁰Aristarchus-ŋum tigutaajuqatigikkaǵma suli Mark-ŋum, uyuğuńjan Barnabas-ŋum, tuyuǵaasri nayaanŋjamik. Uqautianikkipsi qanuq pilíksrajanik Mark-ŋum aggıqpan. Tutqiksitchumagiksi. ¹¹Joshua taiyuu-tiqaqtuaq Justus-mik tuyuqmıiuq nayaanŋjamik. Taapkua pijasut kisiitník Jew-ŋuruat savaqatigigitka piqutigiplugu ajaayuqautaa Agaayyutim. Ilijisa ikayullapliaǵaatja araaqtuqlınujalı. ¹²Epaphras-ŋum nunaqatip-si suli savaktaan Jesus Christ-ŋum tuyuqmigaasri nayaanŋjamik. Ilaan agaayyutigaasri Agaayyutmun ikayuqplusri saňjılıusri suli nalaunja-lusri ukpiqsrılipsigun. Agaayyutimpigaasri ilisimatquplugu Agaayyutim pisuutaa supayaatigun. ¹³İlisimapiaǵiga qanutun iniqsruutrıḥha piqutigiplusri ukpiqsrıruatlu iñuuruat nunaqqiňni atiligaak Laodicea-mik Hierapolis-miglu. ¹⁴Luke piqpagikkauruaq taakti Demas-lu tuyuqtuk nayaanŋjamik.

¹⁵Nayaanjaágukkitka ukpiqtuañjuruapayaat nunaaqqiani Laodicea-ñum suli ağnaq atilik Nympha-mik ukpiqtuañjuruatlu katiraǵaqtuat taavruma tupqani. ¹⁶Agliqiaǵianikkupsiuŋ una tuyuutiga ilipsitñun tuyuǵiyumagiksi ukpiqtuañjuranun Laodicea-mi agliqitqulugu agaay-yuvijmikni. Aasiili agliqiyumagiksipsuuq tuyuun Laodicea-ǵmiunun agaayyuvipsitñi. ¹⁷Uqautiyumagiksi Archippus, “Naallapiağun savaaq atanǵum tillisigikkaja savaquplugu.”

¹⁸Uvaja Paul argamnik aglakkiga nayaanjaǵa, “Puuyuǵniaqnasriuŋ pituksimalığa isiqsivijmi.” Agaayyutimtuq iłuaqqutilisi.

Paul-ŋum Sivulliich Tuyuutai Thessalonica-ǵmiunun

1 ¹Paul-miñ Silas-miñlu suli Timothy-miñ ukpiqtuañjuruuanun ittuau-nun Thessalonica-mi pigipakkajı Agaayyutim Aapauruam suli Atanǵuruam Jesus Christ-ŋum. Uvvatuq iňuaqqutmik suli qiniuiñnamik qaitchilisi.

Iňuuniałhatlu Ukpiġusriatlu

²Agaayyun iluqapsigun quyyatigiraǵigikput, ataramik agaayułaptikni itqaǵiplusri. ³Agaayyutmun uqaqaqtatluta itqaǵigikput, qanutun ukpiq-srillapiałyqsi, piqpaksrillapiałyqsi, nigiugaqallapiałyqsi Atannaptiknik Jesus Christ-mik. ⁴Aniqatiumaan! Agaayyutim piqpaksrı̄ha ilipsitník nalungítchikput iňmiňun piksraqtaaǵiplusri. ⁵Uvvatakku tusraayugaal-lautaq ilipsitňun tikiuti'aptigu, nipiħħiňakuunǵitchuaq aglaan sajnjkunlu suli Ipqitchuakun Irrutchikun, ilumutuułha nalupqigingiqlugu, taatna tikiutigikput. Iłisimagiksi qanuq iňuuniałyqput iňuałiksrapositňun ittuaq ilipsitňiitnapta. ⁶Ilipsi uvaptiknun suli Ataniǵmun tuvrauti'apsi, atqunaq nagliktsautigagaluańjaan, uqałyq quvianakun Ipqitchuamiň Irrutchimiň akuqtuǵiksi, ⁷itna ilipsi iluqaitňun ukpiqtuanun Macedonia-mi suli Greece-mi atriraksraǵuqhusri. ⁸Uvvatakku siaminniğiksi Atanǵum uqaħha iluqaitňun nunańiňun Macedonia-mlu Greece-ŋumlu, aasriiň tusraayugaallautaq ukpiġutiqaǵgnipsigun Agaayyutmun siamitmiuq napmupayaaq, uvaptiknununniňiň iłaraksraiqliugu. ⁹Iňuich iluqaǵmin uqaǵigaat qanuq ilipsitňun akuqtułiqput taamuja tikifnäpta, suli qanuq mumiłyqsi aanǵuaniň Agaayyutmun, Agaayyun iňuuruaq ilumunlu ittuaq savautisrukługu. ¹⁰Uqaǵipmigaat taqqisilaaqsi Iğníğikkajanik Agaayyutim qilańmiň, Jesus-mik, Ilaan ańitqiksitaǵikkajanik tuqulığmiň. Aasrii taavrroma Jesus-ŋum annautigisigaatigut Agaayyutim qinnautaa-niň tikitchuksramiň.

(1 Th 1.7)

Paul-ñum Savaaja Thessalonica-mi

2 ¹Aniqatiumaaŋ! Ilipsipsuuq ilitchugianikaqsi tikiumaļiqput ilipsitňun suilaakun ingiļha. ²Ilisimarusri qanutun nagliksaņaniktilaaptiknik suli kanjunakun ajalakkautilaaptiknik Philippi-mi. Naagauvva Agaayyutipta sayyiqsimaagaatigut quliaqtuaqupluta tusraayugaallautamik ilipsitňun iglantuļaptikni atqunaq akilliliqsuutmik. ³Uvvatakku ilipsitňik quliaqtuaqtitluta kinniqtusraanģitchiptigiň, unniň qaayuǵnaqtuakun pitqusraanģitchiptigiň, naagaqaa kisumik pisaasruǵmigańnianģitchugut. ⁴Aglaan Agaayyutim pitquļhagun ataramik uqaqaqtugut, takku Ilaan piksraqtaaǵigaatigut tusraayugaallautamik quliaqtuaqupluta. Iňuňnik quyalitňiňniaǵummataitchugut aglaan Agaayyutmik iňuuniaļlapta naipiqtuqtaanik. ⁵Tikiumanǵiļiqput uqayusralikun nalupqiqingritchiksi naagaqaa kaviuļiq matummińiaǵlugu—Agaayyun ilisimarigigikput. ⁶⁻⁷Ilipsitňiň unniň atlaniň quyagitchiuniaļhiňangitchugut. Nanǵaquuļhiňaugaluaqtugut ilipsitňun atakkii Christ-ñum uqqiraqtigipluta, aglaan ilipsitňi ittugut aggańaihquta aakauruam qaunaksriļha qitungāmīnik atriplugu. ⁸Piqaǵivagitļusri Agaayyutim uqaļhiňaǵingiśaŋagun aglaan iňuuļaptigunlu piqasriq-suļiksraqsi itqanairrutigikput. Ilipsi uvaptikni piqpkannallapiaqhusri. ⁹Aniqatiumaaŋ! Ilumun itqaǵigiksi qanuq savaļiqput sakuukhuta! Unnuaqtuummaan savaktugut, ilipsitňi akiyauyumanǵitluta Agaayyutim tusraayugaallautaŋa ilipsitňun uqauti'aptigu. ¹⁰Ilisimarusri, Agaayyutim ilisimapmiuq, irrutchiqput ilipsitňik ukpiqtuaŋjuruanik ipqisilaaja nalaunjanpluniļu patchisaitļuniļu. ¹¹Ilisimagiksi pitchuksaagiļiqput ilipsitňik atriplugu aapa nakuuruaq qitungāmīnik pitchuksaagiłpmatuŋ.

¹²Pitchuksaagipsi arakhusri itqugaluaqhusri iňuuniağıtqukkajagan Agaayyutim tuqłuumaripsi ajaayuqautmiňi suli kamanautmiňi piqatautqupluta.

¹³Agaayyutim uqaľha tikiuti'aptigu, tusraa'apsiuň, akuqtuğiksi iňuňmiň pipmatuungritchuaq aglaan Agaayyutmiň uqaľgiplugu, taat-niillapiaoqmiplüniň. Uvvatakku akunnapsitňi ukpiqsırıruani Agaayyun savaaqaqtuq. Taatnaqługu uvaguttuuq ataramik Agaayyun quyagikput. ¹⁴Aniqatiumaaŋ! Agaayyutim ukpiqtuajuruuanisun Judea-mi ilinjsitun pigiliutipkaqtuatun Christ Jesus-mun taatnatantuq savauittusriaqaqtsrı. Ilipsipsuuq taatnatun piyuaqsiułigmik nunaqatipsitňiň iğlütutqutsrı Jew-üyüruaniň tasrapkua iğlütutipmatun, ¹⁵tuqqutchiruaniň Ataniğmik Jesus-mik suli sivuniksırıqırınik, tasrapkua uvaňalu iłakkalu piyuaqmigaa-tigut. Qanutun Agaayyutmi quyaqnaisigivat! Iňuňni uumiksırıuplutıň! ¹⁶Uqautriňiksrapaktıniňunniň Jew-üyüngritchuanun anniqsuňiksrajanatnik nutqaqtinniağıaluğaatigut. Taatnatchich killuğmik ataramik iňiqtqaqtut Agaayyutim qinnautaanun tikiňňiağılmknunaglaan.

Paul-ňum Tikitqikkummiuňha Ilinjsitňun

¹⁷Aniqatiumaaŋ! Uvagut piisaallaňlaptikni ilipsitňiň sivikisur-rami, qanutun piitchivisi qňitqikkumagaluaqhusri. Isrumaptigun nayuǵaluağıpsi. ¹⁸Ilipsitňun utitqigukkaluaqhuta, uvaňa Paul utitqijňial-lakkaluaqtuňa. Aglaan Tuunǵaum pirailigaatigut. ¹⁹Aglaan ilipsi kisipsi niğiugaqaǵvígigipsi, quvianağıplusri, suli akimalıkun uqautigitlaplusri Atannapta Jesus-ňum sivuǵaani aggıqpan. ²⁰İlumutun kamanautigigipsi quvianağıplusri.

3 ¹Aasriiň iğlütulguiqaptigu, ittuallaňiksrapktigun Athen-mi sivun-niqsugut ²tuyuǵılhani Timothy aniqatvut savaqatigikkaqput Agaayyutikun quliaqtuaqalıgmi tusraayugaallautamik Christ-kun. Tuyuǵigikput sayyiquplusri suli ukpiqsırıqısi ikayuquplugu, ³nalliqliuniňiň utiqungitługu makunija piyuaqsiułigmik piqusrıguni. Taatnatchich piyuqqutit Agaayyutim pisuliǵigai uvaptiknun. Taatna iłitchuǵianikkiksi. ⁴Uvvatakku innaptikni ilipsitňi sivuani uqautigipsi taatna piyuaqsiugi-sińipluta, aasriiň kańıqsianiňlapsısun tamarra taatnatchich atuummirut. ⁵Iğlütutilguiqama ukpiqsırıqısi kańıqsısıkługu, taatnaqługu Timothy tuyuǵigiga. Piňiksraqtuňa Tuunǵaǵmun killuqsaqtinniağıgasugalusri, iluqaniasrii savaaqput suiłaamun innasugalugu.

⁶Pakma Timothy ilipsitňiň uvaptiknun utiqman, tusraayugağıksaan-nik ukpiqsırıňlapsıgun suli piqakkutipsigun tikiutripluni, uqautigaatigut ataramik uvaptiknik itqaqsrıňiplüsripsuuq suli atqunaq qňiǵuňniplu-ta uvaguttuuq ilipsitňik qňiǵukmatun. ⁷Aniqatiumaaŋ! Taatnaqhuta iluqaani iłuiliňiňlaptikni suli nagliksaaqsiuňlaptikni ilipsigun piyum-

masrılaakkaurugut. Ilipsi ukpiqsriħħapsi sayyillaagaatigut. ⁸Pakma iñuugisipiaqtugut ilitchuġianikapta makitatilaapsitňiksuli payarjaġusri iñuuniaħlapsitňi Agaayyutikun. ⁹Quyyatinik Agaayyutmun ilipsigun qaitchiħiñaagħuqtugut, quyalugu quvianaġipkakkan jagun sivuqqamiňi ilipsi pigiplusri. ¹⁰Unnuaqtuummaan ijiqsru lapiġikput qinītqigukhusri aasriiñ inuqnaqtuanik ukpiqsriħħapsitňi qaitchipsaāgħusri.

¹¹Uvvatuq Agaayyutipta Aaparuam iñjmiňik suli Atannapta Jesus-ż̄um tikisilisigut ilipsitňun. ¹²Uvvatuq Atangħum Jesus-ż̄um piqpakkutri avatmun suli iñuñun iluqaitňun naupkalla ġnagiġumi-għaa, piqpaksriħiġqput ilipsitňik atrilugu. ¹³Taatnaġupsi sayyiġisigaasri, Aaparuam Agaayyutipta sivuġaani patchisaiġusri suli ipqillu-sri qakugu Atanniġikkaqput Jesus aggiqpan piqasriġuni iñuñnik pigikkagħmiňik.

Iñuuniaħiġ Quyaqnaqtuaq Agaayyutmi

4 ¹Aniqatiumaaj! Uvvasuli uvaptikniñ iliñjanikkaqs qanuq iñuuniaħliksraqsi Agaayyutmi quyaqnaġlugu, ilumun iñuuniaħliġianikkapsisun. Pakma Atangħuruam Jesus-ż̄um atqagħun injigħiġi uqapsaaqħusri atuitquplusri pitlugħlu. ²Uvvatakku ilisimagħisri ili-sauuttutigħianikkavut ilipsitňun Atangħuruam Jesus-ż̄um ajalatchiħagħun. ³Taamna Agaayyutim ilipsitňun pitqutigħigħa, ipqillusri piisimaġġusri sayuñaħiġmiň. ⁴Atausriukkatta-aġusri ajuttit ilitchuġiraksraġigħik-si qanuq il-aqatiksraħliksraqsi ipqiżi kunk nalaullugu, ⁵itna killukun kimiksriħikuun ġitchuaq piruatitun Agaayyutmik nalupluti. ⁶Tarra kia-unni iñ killukuan ġilliu aasiiñ sagħħu tagħlu aniqatni atlata ġi lu nulja ja. Taatnatchikun sivuani uqautianikapsi algħaqsrullapiaqħusri, Ataniġġ mun anasriñjuqsautiqaġi siñiħiġħi tamatkua taatnaili plugu nalaun ġitchuat. ⁷Agaayyutim tuqħun ġitchaatiġut iñuuniaqpluta qaa-yuqnaqtuaqun aglaan ipqiżi kunk. ⁸Taatnaġuni kia tamatkua ilisauġġit ayaummiyumiġiċi iñuñnik ayaksimān ġitchuq aglaan Agaayyutmik, qait-chirigħikkapsitňi Ipqitchuamik Irrutħimik.

⁹Taamna agħla għiġi tħalli iż-żebbuġi iż-żebbuġi. Uvvatakku ilipsi Agaayyutmiñ ilisauġġit qwaaniksim plusri, qanuq piqpakkuti liksräpsigun avatmun. ¹⁰Suli taatnaili plugu aniqati upayaapsitňun iluqaani Macedonia-mi irrusriġi-niklugu. Aniqatiumaaj, taatnaqħlu iñjigħiġi atuitquplusri pitlugħlu. ¹¹Sivunni utilugu iñuuniaħliksraqsi iñuksru iġuġusri, iñuich atlat il-ħaż-żejjegi għiġi sħiekk, sħiekk sħiġi. ¹²Taatnaġupsi iħlu qiegħi tamatkunak ja ukpiqsriñ ġitchuaniñ piñnaktaa ġiġi għixx, suli kisumun inuġġikkapsigun tunjaqsi umiňn ħaġi.

Atanğum Aggiiksraja

¹³Aniqatiumaaŋ, pakma ilisimatqugipsi ilumutuulığmik ukpiq-siruutigun tuquruatigun alianniugaqsisruŋaqsari tamatkunatitun niğiugaitchuatitun iňuulığmik isruitchuamik. ¹⁴Ukpiğigikput Jesus tuqlıgaqhuni ajitqiňha. Taatnatuntuuq, ukpiğigikput Agaayyutmun aggiutipkağısıňhat Jesus-mun tamatkua tuquruat Ilaanik ukpiqsriplutiň. ¹⁵Tamarrumiňa Atanğum ilisauttutanik uqautigipsi, uvagut iňuuруuanı taivrumani uvlumi Atanğum aggilhani tamatkua tuquaniktuat sivilikkumiňaitchivut. ¹⁶Nipituruaq tilliň itkisiruq, suli qaukliat israqulgich nipliqpan suli Agaayyutim qalguqtatcaa nipliqpan Ataniq ijmiňik pakmakra qilaňmiň atqaqisiruq. Taipchua tuquruat Christ-mik ukpiqsriplutiň iňuulığmun aniqqaagisirut. ¹⁷Tarakňa uvagulli iňuuруuanı taivrumani tatpaunjautrauniaqtugut piqatigilugich nuyiyanun paağlugu Ataniq siłami, aasriiň Ataniňmi ataramik iqataugaqsılıta. ¹⁸Taatnaağusri avatmun tamatkunuuna uqaňqtigun arautisitchi.

Itqanaigitchi Atanğum Aggiiksrajanun

5 ¹Aniqatiumaaŋ! Atuummiruksrat aglaiksrajat ilipsitňun inuqnan-gitchuq. ²Uvvatakku ilipsi kaniqsimmağıksianikkiksí Atanğum uvlua aggiqsuksraq niġiungisillusri atrılıgu tiglijniaqtı unnuami. ³“Suapayaaq nuyuagnaiqsuq.” Taatna iňuich nipiňkpata, taimmaiňaq piyaqqulhum tikitkisigai annakkumiňaiglugich, itna liilaa auliyau-tikkanatun ağnaq iğniňliksrajanun. ⁴Aniqatiumaaŋ! Aglaan taamna nalunğıgiksi, suli Atanğum uvluan niġiungillaġumiňaasri tiglijniaqtı atrılıgu. ⁵Iluqasri iňuunjı qauumami iňuuniaqtusri, savaasri sagviplutiň. Uvagut taağmi iňuuniangitchugut iriğaqtułukun. ⁶Taatnaağuta atlattun siňktuanğıqsa, iqiiguta qauğrimaağiksa. ⁷Takku unnuami iňuich siňigaqtut, unniň unnuamik imiliqviqaqtut. ⁸Aylaan uvagut uvlumik irviqaqtuani qauğrimaağiruksraurugut. Satqagutiruksraurugut ukpiqsriľigmik suli piqpaksriľigmik suli nasrautiluta niġiugaqaliksramik anniqsułiksrapaktiknik. ⁹Agaayyutim tigusriägingitchaatigut qinnaut-ni iglütuqulugu aglaan anniqsugiaq piňňaktaağitquplugu uumuuna Atannaptigun Jesus Christ-kun, ¹⁰tuquruakun piqutipluta, iňmiňi iňuuniaqtigisrukħuta qakugu aggiqpan, iňuugaluanjapta naagaqaa tuqugaluanjapta. ¹¹Taatnaağusri araaqtuutititchi avatmun sayyillaağutilusri tuniqsimatlasrıļusri taatna pakma pisuupmatun.

Aqulliich Ilisauttutit suli İlammiuğutit

¹²Aniqatiumaaŋ, injiipsis kamagitquplugich tamatkua savaaqaqtaut akunnapsitňi, tamatkua Atanğum tigusriägikkani sivulliuqtaut-

quplugillu algaqsruitquplugillu. ¹³Kamagiuraağlugich tamatkua savaağikkaŋat piqpaksriňhatlu piqutigilugu. Akunnapsitni qinuığusri-mağusri. ¹⁴Aniqatiumaaŋ, iqiasruuruat algaqsrusqsigik, qapiŋasriruat pitchuksaağlugich, sayaitchuat ikayuğlugich, iluqaisa anuqsrutilugich, ¹⁵kaŋiŋsimalugu akisaqtungiňiksraqsi pigiitchuamun pigiiliŋlugu, aglaan ataramik savaaqaliksraqsi nakuuruamik avatmun suli iňupayaamun. ¹⁶Ataramik quviatechauğusri, ¹⁷iňiňlugu agaayulusri, ¹⁸qanusripayaami irviqanŋapsi quyalusri. Taatnatun Agaayyutim pitqagaasri iňuuniaňlap-sitni Christ Jesus-kun. ¹⁹Nutqaqtinniasruŋaqnagu Ipqitchuam Irrutchim savaağikkaŋa, qamitchiňiaqmatun iknigmik. ²⁰Sivunksriqirit uqałhich ayaumasruŋaqnagich. ²¹Sua iluqaan naipillugu, qanusriq nakuuruaq akuqtuağılugu piňňaktağılugu, ²²qanusripayaamiň pigiitchuamiň piisimaağusri.

²³Agaayyutimtuq qinuňňamik qaitchirigikkapta ipqiqságumigaasri ijmiňun iluqnağusri, suli qaunagiyummigaasri irrutchisilu iňuusrasilu timisiľu patchisaiňlugich Atannapta Jesus Christ-ŋum aggiliksrajanun. ²⁴Taatna Ilaan tuqluqtigikkapsi iňiqtägitlagaa, takku tuniqsimaruq.

²⁵Aniqatiumaaŋ! Iňiksruutiyyumigiptigut. ²⁶Paglialugich aniqatiut ilu-qaisa kunigutmik ipqitchuakun piqpaŋkutiňlikun. ²⁷Tillisigillapiągiga Atanguruam ajalatchisaagun taapkua tuyuutit agliqiňiksrajan aniqatiunun iluqaitňun. ²⁸Atannapta Jesus Christ-ŋum iňuaqqutrisaan nayuğumigaasri.

Paul-ŋum Tugliat Tuyuutaiň Thessalonica-ǵmiunun

---

1 ¹Paul-miň Silas-miňlu suli Timothy-miň ukpiqtuaŋjuruuanun ittuanun Thessalonica-mi pigikkaj Agaayyutim Aapauruam suli Atanǵuruuam Jesus Christ-ŋum. ²Uvvatuq Agaayyutim Aapauruam suli Atanǵuruuam Jesus Christ qaitchiłisi iľuaqqutmik suli qińuiňnamik.

Atanniiviksraq Christ Aggiqpan

³Aniqatiumaaŋ! Agaayyun ataramik ilipsigun quyaraksraqgigikput. Nalaunjaruq uvaptikni taatnaǵupta, takku ukpiqsrilıqsi atqunaq nautmuktuq, suli piqpakkutilıqsi aglitmuktuq avatmun atausriukattaaqhusri. ⁴Taatnaqhuta Agaayyutim ukpiqtuaŋjuruuanjiňun uqautigigipsi nanǵaqhusri qanuq sivutmuitiplugu iglütulıqsi suli ukpiqsrilıqsi tumigigaluuanjaan piyuqaqsıuļıq suli naglikssaaqtitaňıq apqusraakkaqsi. ⁵Iluqatıŋ tamatkua nalupqinaiyaǵaat Agaayyutim sivunniutaa piqatautlasriplıusri ajaayuqautaani naglikssaaqsiugaluuaŋjapsi. ⁶Uvvatakku Agaayyun atanniiluni nalaunjaruakun, ilaan naglikssaaqtikisiyi tamatkua naglikssaaqtigikkasri. ⁷Ilipsi naglikssaaqtuani ilaan pitlüutigisigaasri taputiluta qakugu Ataniq Jesus sagviqpan qılajmiň israǵulıŋmiňik kamanaqtuamiňik piqasrıgungi iknikun. ⁸Tamatkua naluruat Agaayyutmik suli tupiksriňgitchuat tusaayugaallautamik Jesus-mik Atannaptiknik iknıgmik anasrıňjuqsagisigai. ⁹Tamatkua piyaqquǵvijnun isruilaamun anasrıňjuqsakkaugisirut, Atanǵum sivuǵaaniň suli sanjnianiň kamanaqtuamiň piiǵlugich, ¹⁰qakugu taivrumanı uvlumi aggiqpan, kamagikkauļiksraq iňupayaamıňiň unniiň kamagikkauļapiaļiksraq ukpiqsırıupayaaniň akuqtuǵiaǵlugu. Ilipsipsuuq ukpiqsriňlapsigun uqaǵikkaptiknik akunǵugisirusri. ¹¹Taatnaqhuta iniqsruutiraǵigipsi Agaayyutmun akuqtuyunaqsitquplusri iňuuniaǵvigitqukkajanagun. Uvvatuq Ilaan sanjnimiġun kimmutri iluqaan iľuaļiksramun pisuiqsimatlasiň, savaaqsi ukpiksriňlapsigun

tañığlugu. ¹²Taatnałłapsigun Jesus-ŋum Atannapta atığikkajə ilipsitňiň kamagikkaugisiruq suli ilipsi ilaaniň Agaayyutipta suli Atanǵum Jesus Christ-ŋum iľuaqqutrisaagun.

Iňuk Pigiliąq

2 ¹Aniqatiumaaŋ! Piquetigiplugu Atannapta Jesus Christ-ŋum aggiılıksraja suli uvagut katitaulıksraqput ilaanun iŋiçipsi, ²isrum-matri qanuǵviiqaqtitqunǵitlugu qaǵanaǵlugu unniň akatautqunǵitlusri Atanǵum uvlua tikiumaaniňnilugu. Taamna uqautauvaluktuaq sivu-niksriqit ilajatigun unniň kia quliaqtaqıgivalukkajə unniň iňuich uqaǵivaluňnigaatigut taavrumiňa tuyuutiptikni aglańnipluta.

³Tamarrumuuna kimun-unniň iňuymun kinnipkaǵumiňaitchusri, takku taimňa uvlua tikitchumiňaitchuq kisianik Agaayyutim igluliug-viksrautaa aqulliq atuumagaluaqnagu suli Iňuk Pigiliąq sivuniqaqtuaq tammaǵvijmun sagviǵaluaqnagu. ⁴Taavruma Iňuum supayaaq iňuich agaayyutıqagňialhat suli isrummatipayaaŋat agaayyutikuagiakun igluliğisiyya. Ijmiňik inillakkisiruq iluqaanun qulliǵuǵuni unniň Agaayyutim agaayyuvikpajanun isığuni suli aquvilluni agaayyutauni-ļuni. ⁵Itqaǵingitpisiuŋ tamarrumija iluqaanik uqautianilıqsi ilipsitňi nayuuti'ama? ⁶Aglaan taamna pakma pirailırıraqtaqıqılısimaaňikkaq-si. Piviksraq nalaullugu taimňa Iňuk Pigiliąq sagviǵisiruq. ⁷Pigiirrun quvíqnaqsiplugu aullaǵniijaniktuq, aglaan atuummiruaksraq atuum-miyumiňaitchuq kisianik tamarruma tigummisaa piiǵaluaqtitnagu. ⁸Tarakja Iňuk Pigiliąq sagviǵisiruq, aasrii Atanǵum Jesus-ŋum qaniǵmi aniǵnijanik tuqqutkisigaa piyaqquǵlugu sagviǵigmigun kamanaqsilugu aggigumi. ⁹Iňuk Pigiliąq tikitkisiruq sańjılık Tuungáǵmiň qanusri-payaanik quvíqnaqtuanik iňiqtqaǵuni, tańjilaanik qíńiqtitchiluni kamagiraksrajińtligi. ¹⁰Taavruma qanusripayaamik pigiliamik kin-nigisigai. Ilinich akuqtuińgilıǵmiktigun suli piqpaksrıńgilıǵmiktigun ilumutuuruamik anniqsułiksraǵmiknun piyaqquǵisirut. ¹¹Taatnaǵlugich Agaayyutim sańjisilugu killukuałiksrajat ilipkaǵisigaa, tańjilaamik ukpiqsrıńtlařilugich. ¹²Taatnaǵutin ukpiqsrıńgiłitchuapayaat ilumutuulıǵ-mik quvianaqaǵniaqtuat killukun piyaqquǵisirut.

Piksraqtaaŋjurusri Anniqsułiksramun

¹³Aniqatiumaaŋ! Atanǵum piqpagikkajasri, uvagut Agaayyun ata-ramik quyagiraksraǵigikput piquetigilusri. Uvvatakku Agaayyutim piksraqtaaǵıqqaǵaasri anniqsułiksramun Ipqitchuam Irrutchim sańjia-gun suli ukpiqsrıńtlařapsigun ilumutuulıǵmik Agaayyutmun iňugitquplusri.

¹⁴Taavrumuňa piksraqtaaǵıgaasri tusraayugaallautaq tumigiplugu uqua-tigikkaqput ilipsitňun. Atannapta Jesus Christ-ŋum quvianaqjani piksraqsi

piñňaktağıtquplugu, Agaayyutim tuqluğaaşri. ¹⁵ Aniqatiumaaŋ! Taatnağusri makitaağitchi payaraığusri, suli tamatkunuňa ilumutuuruanun ilisaut-tutigikkaptiknun ilipsitňn iluqaakkun uqałłaptigunlu suli aglapitung tunňalusri. ¹⁶ Uvva Atannapta Jesus Christ-ŋum iŋmiňik suli Agaayyutim Aaparta piqpagipluta suli iluaqqutriłigmigun isruilaamik araaqtuutmik suli niğiugallautamik qaitchigaatigut. ¹⁷ Ilaantuq aragligich uummatisri sajnisi-lusri atuiňiksrapsgun niqiňaliksrapsgunlu iluqaanik nakuuruuamik.

Iňiqsruutiyyumiiptigut

3 ¹Aniqatiumaaŋ! Siliuvva iňiqsruutiyyumiiptigut Atangum uqałha uvaptigun sivutmun igliňiksraňagun sukasrıłuni kamagikkauluni ilipsitňi pipmatun. ²Suli Agaayyutmun iňiqsruutiyyumiiptigut annausimatquluta iňuňniň pigiitchuapayaaniň. Uvvatakku iňuich ilajich tusraayugaallautaq ukpiğinǵitchaat. ³Aglaan Atanguruaq tuniqsimaruq. Ilaan sajnijipkağısigaasri pigiitchuamiň annausrimalusri. ⁴Atangum nalupqisrunǵisitkaatigut ilipsigun atuigisiłipsitňik sivutmun uqağıkkaptiknik ilipsitňn. ⁵Atanguruamtıq Agaayyun piqpagipkallaňniağılıų suli Christ-ŋum anuqsutiqaqtilaňniağılı.

Savaktusraupiaqtugut

⁶Aniqatiumaaŋ! Atannapta Jesus Christ-ŋum atqagun tiligipsi, piisimaağumuusri aniqatiupayaaniň iňuuniaqtuanıň iqiasruuňikun mali-ǵutchiňgitchuaniňlu ilisauittutinik qaisaptiknik. ⁷Ilipsi atuiruksrauňiqsi uvaptikitun nalupqigingıtchiksi. Ilipsitňi nayuuti'apta iqiasruktaunǵitchugut. ⁸Nalailaamik akuqturiňhiňaunǵitchugut, aglaan savaktugut unnuaqtuumaan sakuukhuta akiyausrunǵılıkun kimununniiň sakuugutiqaqhuta. ⁹Iňiňhiňaugaluaqhuta iňuuniutiksrapliknik injingıtchugut, takku taavrumuuna ilipsitňi atrijuyummiuqhuta. ¹⁰Tamanna uqautigikkaqput ilipsitňi innaptikni, kiňapayaaq savagutlaitpan niğiruksraunǵitchuq. ¹¹Taatna tusraarugut iňuňnik iqiasruuruanik akunnapsitňi ilaqaqniplusri suniurasru-ŋaqatıj aglaan iňuich atlat suňhatnun illagautniaqhutıj. ¹²Atannapta Jesus Christ-ŋum atqagun taatnatchich iňuich tiligivut suli algaqsrugivut iňuuniurallautaqplugich, nalaullugu iňuuniutiksraňniaquplugich. ¹³Aniqatiumaaŋ, aglaan ilipsi savaallautaq iňiqtuutraqtaksragingıtchiksi.

¹⁴Taamani maliǵutchisunǵitchuamik uqautiptiknik ukunani aglaňni, nalunaisitchumigiksi taamna iňuk piqaqpan. Piqatigisruňaqnagu, ilaali kanjusrulığumuuq. ¹⁵Uumigiritun irrutisruňaqnagu, aglaan aniqatitun algaqsruglugu.

Uqautipsaaǵutit

¹⁶Uvvatuq Atangum kajiuuuam qىنىيňňaja ataramik sukupayaqaq qaitchilisi qىنىيňňamik. Atangumtuq iluqasri nayuğlisi. ¹⁷Uvaşa Paul

aglakkitka nayaalŋat uvamnik. Tarra taatna iłitchuqqutaat uvana
tuyuutipayaağma, taatniittuq aglausığa. ¹⁸Uvvatuq Atannapta Jesus
Christ-ŋum iłuaqqutrisaan iluqasri itqatigilisi.

Paul-ŋum Sivulliich Tuyuutai Timothy-mun

1 1 Uvaŋa Paul Timothy-mun aglaktuŋa. Christ Jesus-ŋum piksraqtaa-
ǵigaŋa uqqiraqtatqupluŋa. Taamna Agaayyutim Anniqsuqtipta
tillisigigaa suli Christ Jesus-ŋum niǵiugäikkaptä. 2Timothii!
Ukpiqsrilikun ilumun iǵńiğigikpiň. Uvvatuq Agaayyutim Aapauruam suli
Christ Jesus-ŋum Atannapta qaitchilisi iłuuaqqutmik, ilunŋusrilıgmik suli
qińuińnämik.

Alǵaqſruutai Akitńaqlugich Tańiǵilaakun İlísauttutit

3 Uvaŋa Ephesus-mi itqugikpiň ilvich uqautipmatun apqusraałam-
ni Macedonia-mun. İnuich iłańich taamani uqałignik tańiǵitchuanik
ilisautrirut, aasriiň ińiqtiğlugich nutqaqtaksrağıgitin. 4 Uqautilugich
suqtutiginítqulugich unipchaalianiglu kańjiuliğmikniglu takisipiaga-
taqlugich takku taatnatchich uqaatchagusrimałygmun irrutańińaqtut,
pitlaıtchut sayyińlaağutaulutin ukpiqqutmun. 5 Taavruma tillisim
ińuńnik piqpkaxriyumpakgaǵayaatın, takku ipqitlutin ilisimaplu-
gu qauǵrimmaǵiutilautapni nalaunńaruaǵlu nalaunńaıtchuáǵlu suli
piqaqhutin ukpiqsrilıgmik ilumutuuruamik. 6 İnuich iłańich ulapnaa-
raqtut Agaayyutim tumigitqukkajaniń tańiǵilaanun uqavaağutinun.
7 Ilinjich Agaayyutim pitqutaigun ilisautrauyummiuǵaluaqtut, aglaan
uqałlatiń ińmiń kańqıṣitlaıtchaat tamarrumuuna uqaǵikkägmikkun
nalupqisrunǵıllapiqaqhutin.

8 Agaayyutim maliǵutaksraja nakuuǵha ilisimagikput, kia-unniń
atuqpagich Agaayyutim sivunniutaatun. 9 Itqaǵipmillaan ilumun maliǵu-
taksrat ińiqtauruaq ińuńnun nakuuranun inǵitchuq, aglaan navguirinun
suli tupiguutaıtchuanun, agaayyutaıtchuanun suli killiqirinun, tamat-
kunuńa ukpingıtchuanun unniń agaayyiaqtaitchuanun, ińuńnun
tuqqutchiullaktuanun aapamiknik unniń aakamiknik naagaqaa ińuaq-
tuqtinun, 10 tamatkunuńa atlatuqtuanun, killuliqiruanun atugaǵiplugich
iyalugruich ańutitlu timiqaqtuat ińmiktigun, tigliktuqtinun ińuńnik,

tamatkunuňa saglutiruanun unniň ilisimaruaraǵaqtauanun tanjigilaakun naagaqaa ilisauittinun ilumutuuruuanun qanusripayaanik akitňaummatruanik. Taatnatchiňun maligutaksraq iñiqtauruq. ¹¹Taatnasriq ilisauittun Agaayyutim uqałhiňi paqitauruq, uvaňnun qaisaupluni tusraayugaallau-taq Agaayyutmiň kamanaqtuamiň quvianaqtuamiň uqautigiraksraupluni.

Quyyatit Agaayyutim Iłunųjuktańagun

¹²Christ Jesus Ataniqput quyagiga savaapkun sayyiqsigikkaǵa. Ilaa quyagiga piksraqtaaqipmaja tuniqsimanipluňa aasrii savaktigiliutipluňa. ¹³Qaańiqsuami uvaňnun uqautigigaluaqtitluni pigiliplugu suli piyuaqługu unniň pińgılqıugu, Agaayyutim nagliginiǵaańa takku ukpiqsrıńgilíkun taatnaqama sutilaamnik nalupluňa. ¹⁴Taatnaqhuni Atannapta iłuaqqutilugniǵaańa atqunaq ukpiqsrıńlasripluňa suli piq-paksritıńlasripluňa Christ Jesus-kun. ¹⁵Uvvauna nipliun ilumutuuruaq akuqtuyunaqtuq ukpiǵnaqhuni, Taamna Christ Jesus nunamun aggıqsuq killiqirinik anniqsuityaqhuni, taputipluňa tamatkunakja pigiitlıktuam. ¹⁶Aglaan Agaayyutim nagliginiǵaańa, pitlıujıńqsraugaluaqtitluna killiqiriniň, uumiňa piqusrıqługu qıńiqtitchitqupluna Christ Jesus-ınum anuqsrıúhanik. Iłitchuqqutauyumińaqtuq anuqsrıúhanun iluqaitňun ukpılıǵumaqtuanun Ilaanun aasriiň iñuutlasrilutiň isruitchuamun. ¹⁷Taavrrumuňa Umialıjmun isruilaamun, piungıǵanǵitchuamun suli qıńıǵnaıtchaluaqtuanun, Agaayyutmun kisianun—Ilaanun piipkaun suli kamanaun illi taimuňa isruilaamun. Amen.

¹⁸Timothii İgniiň! Tillisigikpiň tunjasimatquplutin savautrińipni Agaayyutmik. Taamna tillisriaǵa Agaayyutim uqałigigaa ilipkun. Tamatkua sivunksriqutit sayyillaǵutiyumigitin ańuyańiqni pigiitchuamik. ¹⁹Ukpiqsrıńhiň pigitüňaǵlugu suli qauǵrimmaǵiutillautaqaǵutin. Iñuich iłanich ayańniǵaat qauǵrimmaǵiutillautaq aasriiň ukpiqsrıńlıqtin piyaqquqługu. ²⁰Tamatkunani Hymenaeus-lu Alexander-lu akun-nirautiruk, Tuungaum sańjanun pilitakka, ilijik iłisaaqaquplugik nutqautrińiksrajenaknun uqamaqłuutriqalaǵmiknik.

Ukpiqtuat Agaayumaaǵvigińiksrajet

2 ¹Sivulliuplugu agaayyutiqañaǵlapsitňi apıqsruuitquqipsi iniq-sruutilugich suli quyyatigilugich Agaayyutmun iñupayaat ²suli umialgilıı suli atlat ayalatchiruapayaat, iñuuniaǵıǵumuugutli suł-ħuutaǵaakun qıńuurrutrimaǵlikunlu suli agaayyutiqammaǵińlikunlu iłuutun iñuuniaǵlikunlu. ³Taamna nakuuruq suli quvianaqtuq Agaayyutmi Anniqsuutiptikni, ⁴anniqsuqırıruami iñuňnik iluqaitňik suli iłitchuqrsı-quruami ilumutuulıǵmik. ⁵Uvvatakku atauthimik Agaayyutqaqtuq suli atauthimik akunniǵutauruamik Agaayyunlu iñuiľu akunǵatni, taamna

iñuk Christ Jesus-üyüruq, ⁶qaitchuaq iñimiñik iñupayaat satuqsaqlugich. Taamna ilitchuqqutauruq Agaayyutim iñuich iluqaisa anniqsuquplugich. Taamna atuumaruq Agaayyutim piviksirrutaagun. ⁷Taatnaqfugu uvaña tuyuuruja Agaayyutmik naluruanun uqaqtigüqlüja suli ilisautriqüqlüja, ukpiqsriñhum suli ilumutuułhum uqattutaa uqağıtquplugu. Sagluuqtaungitchuja, ilumutuuruamik uqaqtuña.

⁸Ajutit nanipayaaq iniqsrutlaqigitka, ajutit iluqnauqsimaaqtuñ Agaayyutmun iniqsruñlikun pullutiñ, patchisailaakun uumisuutaiłakunlu uqavaaǵutaiłaakunlu. ⁹Ağnat itqugitka atnuǵaanjisigun iruqnaiłlıgich suli isrumaugal gulugich, atnugaaqtutlalugich iħuaqnaǵlugu, niaqu-mik pińnaqnaqsanjińaliq pigitlusrujaq nagu unniń manińńiń sulianik suli atnuǵaanik akisuruanik, ¹⁰aglaan ağnat agaayyutiqammaágik-suat savaallautaqaǵlich. ¹¹Ağnat iñuksruisaalañikun atchiksualguñlikunlu ilisaqtuksraurut. ¹²Uvaja ağnat ilisautritqunǵitchitka unniń ajutit qarǵullugich aglaan iñuksruisaaqtuksraurut. ¹³Takku Adam Eve-miń iñiqtaulǵaaqsimaruq. ¹⁴Adam kinnikkaungitchuq, aglaan ağnaq kin-nikkaupuni Agaayyutim tillisananik tupiksrińgitluni. ¹⁵Aglaan ağnaq ukpiqsrińgimik piqaptamiglu suli ipqińgimik piaqtaujuñlikun piqaǵumi qitungiuńlıǵigmigun anniqsugisiruq.

Qaukliuñiksraq Ukpiqtauñjuruani

3 ¹Uvvauna nipliun ilumutuuruqaq, Iñuk sivulliuqtauńgimik agaay-yuvıñmi piqaǵukkumi, savaallautaq kimigigaa. ²Qaukliq agaayyuvıñmi ittuksrauruq patchisailııuni, atautchimik iłaqatiqaǵuni, qauǵrimmaágiguni, iñimiñun ajalalguluni, iruqnaiłlıuni, tukkuǵińńaǵuni, suli ilisautrińhińaaquluni. ³Taamna imiqtuqtauyumińńaitchuq unnińń piqaǵuktaııuni, aglaan aggajailıuni suli qiniılluni, manińmik piqaǵugruasrujaqani, ⁴ilaan kińunni iħuatun ajalalgulugu suli qitungı̄munińun kamaksriñlikun tupigipkaǵuni. ⁵Uvvatakku ajutim qitungı̄ani ajalalguitchumigich, qanuǵuni ukpiqtauñjuruaniq agaayyuvıñmi ajalatchilgugisiva? ⁶Taatnasriq Agaayyutmun mumikpaaluktauñjuymińńaitchuq. Kamagiliutiluni piyaqqukkauviaqtuq Tuunǵaq pipmatun. ⁷Taamna iñuuniaqtuksrauruq ukpiqsriruaqunǵitchuanun kamagiuraat-lasrı̄luni. Taatniingiśisuaǵumi kanjusaǵutauniaqtuq ukpiqtauñjuruuanun aasińń Tuunǵaqmun pisagipkaǵuni.

Ikayuqtauñiksraq Ukpiqtauñjuruani

⁸Ikayuqtittuuq agaayyuvıñmi iñuuniusriǵiksiksraurut, ilumutuulutiñ, imiqtuqtausrujaqatiñ, naagaqaa killukun piqaǵugruaǵutaiłlıutiñ. ⁹Ilińich ataramik ukpiqsrisruksraurut arguaqtuataigutiñ qauǵrimmaagiutillau-taǵmikni ilisauttimik iluqaitńik Agaayyutim iñuiń ukpiǵikkajanitńik.

¹⁰Tamatkua naipilgaaqtaksraurut, aasrii uuktuağun pitlüksimaağniqpatruŋ, tarrali ikayułhiňaurut. ¹¹Ilaqatiunjittuuq iňuuniusriğıksuksraupmiut uqaksraqsiuqtausruňaqatij. Ittuksraurut qauğrimmaağigutiŋ supayaakun qanutitarjaillutinj. ¹²Ikayuqtit agaayyuvijmi atautchiłhiňamik ilaqatiqaqtuksraurut, qitungämiňik kiňuniğmiňik iňuatun ajanatchitlarauňuluni. ¹³Tamatkua savaaqallautaqtuat ikayuqtauplutij iňmiknun kamagik-kaułiksramik piňňaktaaqagaqtut, uqaqałiksramik taluqrautaiqhuni ukpiqsrılikun Christ Jesus-kun pigikkaptigun piqatigiqtsitluta.

Kamanaqtuaq Kanıqsılıgunaitchuaq

¹⁴Aglałhamni ukuniňa tuyuutinik utlautiyummiıqsuňa qıñığiağutin akuniisruňaqnagu. ¹⁵Aglaan pigallangiňníguma ukua aglaich ilisimapkağı-sigaatin qanuq iňuusriusriqaqtuksrautilaaptiknik Agaayyutim tupiqatiniňi, ukpiqtuaňuruağikkaniňi iňuuruam Agaayyutim, aasriiň tamatkua ilaan ayagigai tunňavigiplugich ilumutuułhum. ¹⁶Kia-unniň ukpiğusripta nalunaqtuaňa kamanaqtuaq arguağiyumiňaitchaa suli piňlaağiyumiňaitchaa,
Agaayyun sagviqsaq timinikhuni,
Agaayyutim Irrusian nalaunjasripkaqļugu,
israǵulgich qıñığağıplugu,
quliaqtuağıplugu nunaaqqipayaani,
iňuich nunami ukpiğıplugu,
suli qılańmun mayutikkaapluni.

Ilisautrit Tańığilaakun

4 ¹Ipqitchuaq Irrusriq uqaqtuq nalupqinaiqļugu iňuich iňańjich ukpiğutaiğniağniplügich kiňuvaatigun, tupiksrliliğutij irrutchiňik sagluuqtuanik suli maliğuağlutij tuunğaich ilisauttutinjtiňik. ²Taatnatchich ilisauttutit uqağırağıgaich iňuich kinnitńiňniaqtuat sagluuqtuaqhutij, tammaiplugu kanıqsitlaļiqtiň nalaunjaruamiglu nalaunjaitchuamiglu qauğrimmaağiutillaǵmikni. ³Taatnatchich iňuich ilisautriraqtut iňaqatniňiqliq suli niğiliq niqit iňańjik naǵǵunaqļugu. Aglaan Agaayyutim niqksrat iňiqtäğıgai niqiksrauplugich iniqsruňhum quyaksrılikun aquagun tamatkunuňa ukpiqsrıruanun suli ilitchugi-ruanun ilumutuułigmik. ⁴Suapayaaq Agaayyutim iňiqtägiimakkaja nakuuruuanjuruq. Naǵǵugiraksramik piitchuq, aglaan iluqani quyał-hum iniqsruutaagun iňuňnun akuqtuumaaqtaksrauruq. ⁵Uvvatakkku Agaayyutim uqałhan suli agaayułhum akuqtuyunaqsipkaǵigai.

Christ Jesus-ŋum Savaktillautaňa

⁶Tamatkuniňa ukpiqtuaqatiutin ilisauttutiqagaupkich, Christ Jesus-mi savaktillautaugisirutin, sayyiqsimaalıqni ilipnik irrutchipkun

ukpiqsriħum uqauttutaiñiñ suli ilisauttutmiñ ilumutun ilvich mali-
ġuakkaqniñ. ⁷ Aglaan tamatkunakja uqaaqtuanīñ agaayyiaqtaiħaakun
piisimaġumuutin, ingitchuaniñ uqautiknaġutiż. Ilipnun ayuqqiċsaļiq
agaayyutiqammaġiļikun iñnuuligmi irvigilugu. ⁸ Pisuqsaļiq timipkun
piññautaugaluaqmiraqtuq, aglaan agaayyutiqammaġiļiq piññautauruq
supayaakun, takku iñnuuligmik akiqsruutmik piqaqtuq pakma suli sivu-
niġmi. ⁹ Taamna nipliun ilumutuuruaq akuqtuqtaksraq suli ukpiġiraksraq
iluqnaġlugu. ¹⁰ Taatnaqħuta sakkiqirugħ sakukħuta, takku niġiugaq-
put inillaktisrima aqħlu Agaayyutmuñ iñnuuramun iñuich iluqatiż
Anniqsuqtksrajatnun, pitħugħiġi tamatkua ukpiqsriūat.

¹¹ Tamatkuni ja tiliġiġiħi il-ħalli uqautiymigħit. ¹² Kimununniñ pii-
jiġiġipkasruuna qnaqnak nutauni l-ħall intuūq, aglaan ukpiqtuani nipipkun
iñnuuniaż-żapkun piqqaptaġġiġi ukpiqsriħ-żapkun suli ipqiħ-żapkun atri-
niqtaksraġuġutin. ¹³ Aggiż-ħamnunagħlaan piviqaqtillugu agħiġġiġi, qul-
iaqtua li suli il-ħalli iñnu Agaayyutim uqaħħaniñ piyuma-
tiqaġlugu. ¹⁴ Suqtingiġisruuna qnaqagu Agaayyutim aatchuutaa ilipnun
qaisauraq sivuniksriqiruakun qaukliniżiż ukpiqtua jħarru patikmatiġ
argaktiż ilipnun. ¹⁵ Tamatkua atuyusraġħiġi, tamatkunuuna sakuu-
għiġi, aasrii li iñuich iluqaż-żiġi qiniġiġumagaat nauħiñ. ¹⁶ Ilipnun suli
il-ħalli uqauttipnun munaqqutiqaġġutin, tamatkua sivutmuñ atuġġiġi, taat-
naġuvich anniqsuġiġisirutin suli tamatkua tusraaritin.

Niġiugaqaġviuħħat Ukpiqtuat

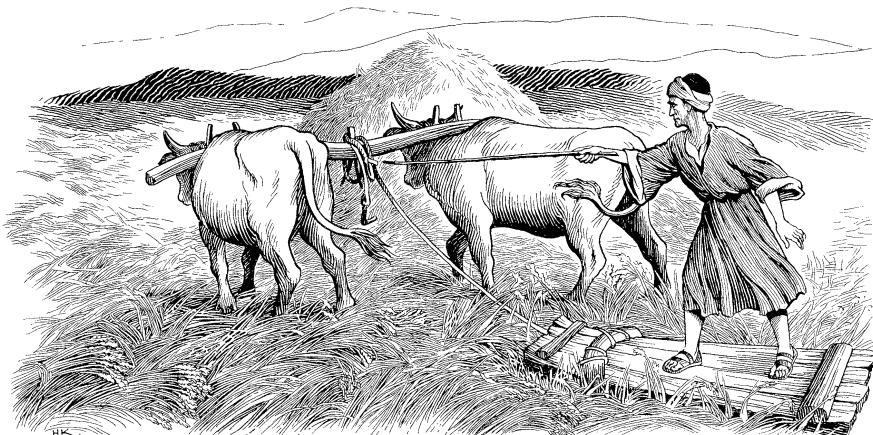
5 ¹ Ajuttmik utuqqauruamik nipliatrisruuna qnaqnak, aglaan uqapsaaġum-
matiqaġlugu ilaa aapaptun il-ħalli. Ajuttit nutauruat aniqatiuptun
irrutiliġiġi, ² aġnat utuqqauruat aakaptun suli aġnat nutauruat aġnau-
niuptun ipqitchuha.

³ Ikayuiyumaħiñ kamaksriħiġi kien uilgaġġanaanik il-laila anān urriq-
suġlugu. ⁴ Aglaan uilgaġġanaaq qitunġaqaqpan unniñ tutitchiaqaqpan,
tamatkua agaayyutikuħum atuqtaksrajiñi ajanu qaamiktigun sivul-
liulgu il-ħallsragħiġi. Taatna l-ħalli aġġiġi kien uqqaġġi, taatni li
utiqitħiġiġi sħiġi, taatni li Agaayyutmi quyanaqtuq. ⁵ Aġnaq
qaunaksriksra iapiqtuaq uilgaġġanaaqpijuraq Agaayyutmuñ tunħajplu-
ni agaayuraqtuq iñiqsruq hawni ikayu qnaġġiġi kien unnu aqqu tħalli.
⁶ Aglaan uilgaġġanaaq galuaqħu qaiñ ġaruaq iż-żiġi killukun quvia-
namun, iñnu uż-żurġiġi tuqumaa jaġi kien. ⁷ Taatna tiliyumiġit, iñnu
iñnumli taavrumuuna upyaktungiħiġi. ⁸ Aglaan kisum iñnu
il-ħalli qaqnaku it-tħalli, suvaluk il-ħalli iż-żiġi kien kien, taavruma
ukpiqsriħiġi ayya umigħha ukpiqsriħiġi tħalli.

⁹ Uilgaġġanaaq il-ħalli uqqaġġi kien atiqaġġi vintu ikayu qnaqħu
piñnasrukiġi ukiu qqaġġiġi, suli taamna atautchiħiħi nami il-ħalli.

qatniksimaruksrauruq, ¹⁰ uqautigitchiillautalığmik savaallautatigun piqaġuni, qitungamiñik iħuatun iñuguktitchianiksimaġuni, iglaanik kiñuniğmiñun tukkiqsuimaluni, Agaayutim iñuiñ isigañitnik iġġuimaluni, iħuilliūqtuanik ikayuimaluni, suli savaallautaqasimaluni. ¹¹ Aglaan uilgaġnaat nutatluktuat ikayuqtaksranun iłaginjaq nagich, takku iliñja kimmutaata ilaqatnitqigulikun Christ-miñ tunutitkisiyai, ¹² taavrumuuna navguiżigmiktigun akiqsruutiqqaġmiknik Ilaanun patchisiñigutij. ¹³ Matkuasuli suuvigiġaliġmik siñiqsralikun tupiġni iļitchigisirut naagasuli iļitchiħat uqaksraqsiuğmik suli qaunagingirrutiqħat atlamik pigiitluktuq sunik uqaksraigingiṣaġmiknik uqautiqaqħutij. ¹⁴ Taatnaqħugu uilgaġnaat nutatluktuat ilaqatnitqiqugħitka qitunġiugħiġi kieniğmiknik qaunaksragħiġiġi. Taatnaqumiñ piviisinnayaġaich uumiksrivut uqautiqaļksrajanatiñ uvaptigun piggililu. ¹⁵ Uvvatakku uilgaġnaat iļajnejħi sannitmu aniktut malikħugu Tuunġaq. ¹⁶ Aglaan kiña aġnaq ukpiqtua juraaq kiñuniğmiñi uilgaġnaaqaqniġumi qaunagħi raksraqiġġi, taamnaasrii ukpiqtua juraunun natmausru jaqani, aasriiñ ukpiqtua jruat uilgaġnaanik iļaITCHUANIK qaunaksritħalutij.

¹⁷ Qaukħiħi ajalatchiruat ukpiqtua juraanik isrummatiġi raksrurut akilju sriaqaq tuksraupiäglugħiġi malġuġuġlugu, suvaluk tamatkua quljaqtuaqtuat suli iļisautri ruat sakuukħutiż. ¹⁸ Uvvatakku Agaayutim uqaħhi uqaqtut, “Savaktu am aنجutim qanġa qiliqru ġumiñi aitchiksi savanjaan.” Taatnatantu u, “Savaktim akiks rani piraksraq iġipmigaa.” ¹⁹ Agvisiksraqsiuğtinun naalaqni sruja qanak qaukħiuraaq akitnāglu kisianik iļi simaritigun malġukkun naagaqaa piñas rutigun tikiutrauk-pa. ²⁰ Tamatkua killuqsaqtaqtuat iñiqtigtu iqägħum iġit in takku u iñuich iluqaġmij, tamatkual iatlat taluqsril iġum muut killiqi liksraqmik-

(1 Ti 5.18)

kun. ²¹Sivugaani Agaayyutim suli Christ Jesus-ŋum suli israǵulgich piksraqtaaqgikkaji uvaŋa tiligikpiň tupigitquplugin tamatkua ilisauktutit. Isivgiliigmik suli iłuksrińgiligmik kisumun sulipayaqni qiniqtitchisu-ŋaqnak. ²²Kisumik Atanguruam savaajanun qilamiksrułikun patiglugu argapnik inillairagaśrunjaqnak, unniiň killuqsautinjutnun piqasriqsuutisru-ŋaqnak, ipqiļiksran qaunagilugu.

²³Tarakjaaglaan imihińamik imiqasrujaqnak aglaan iluvich ikayu-likstraŋjanun misruqutullaalutin atnigñaqtuiñaǵuułapkun. ²⁴Ińuich ilańisa killuqsautinjich sagvirut aasriiň ilisimanaqhutij atannik-kaugaluaqnatij. Aglaan atlat killuqsautinjich aquagun sagvígisirut. ²⁵Taatnatuntuuq savaallautat sagvirut suli inǵitchaluaŋŋajgim sagvilutij iriqsimaanikkumińaitchut.

6 ¹Kisupayaat tigutaanjuplutij savaktauruat isrummatigiraksraigiaich savagvisij piǵuglugich taluqqutiqallapiaglugich, kisumli ińuum Agaayyutim atqa suli uvagut ilisauktutvut uqautigingitchumigaa pigiiliługu. ²Tamatkua savaktit savautriqaqtuat ukpiqtuanik naǵǵuuqtaksraigingit-chaich, takku ilijsa aniqatigigaich. Taatnasrunjaqatiŋ savautraksraigiaich iħuatluglugu sakuugutij, takku pińnaktuat savaarjanatniń ukpiqtuagigaich piqpagiplugich. Uqautigelugich ilisauktutigillapiagumigitin tamatkua.

Tańigitchuat Ilisauktutit suli Iłumutuuruat Umialgutit

³Kińa ińuk ilisauktinik atlakkamik ilisauktutiqagańiqpan, Atannapta Jesus Christ-ŋum uqautaiňik iłumun suli ukpiǵvipsa ilisauktutaiňik agaayyutiqammaagılıkun maliğurrutingitpan, ⁴taatnasriq kamagiliuti-raqtuq ińmiňik sumik ilisimanǵitmiqu. Taamna ikayuutaungitchuamik qapiqsigiiličikun suli uqavaağumałikun taiyuutitigun kimmuininkhu-ni. Taatnasriq siqńakutralıgmik, avgumaligmik, atniiyumaligmik suli iłimasrułigmik killukun tikiutriratraqtuq. ⁵Ataramik qapiqsigiutraǵumma-tinikhutij ińuŋni isrummatinjich savallautangıqsuani iłumutuułigmik piqanǵiqhutij, ilijsa isrummatigiliutiplugu agaayyutiqammaagılıq pińnallaksautauplugu.

⁶Iłumun agaayyutiqammaagılıhum ińuk pińnaktillapiagagigaa apaig-gumigich pigikkani. ⁷Sumik nunamun tikiutrimavisa? Tikiutraitchugut. Sumik nunamiň aullautrigisivisa? Aullautriyumińaitchugut. ⁸Taatnaǵlugu atnuǵaaqauraqsiñaǵupta suli niqqaqsiñaǵupta, apaigiraksraigivut. ⁹Aglaan tamatkua umialgusrisuktuat ańiqusraaqtittaqtut aasrii pisagi-p-kaqhutij naniǵiajińun. Napitittaqtut ińfugiaktuanun kinniqqutinun suli atniutauruanun kimmuinun tikiutrisuruanun ińuŋnik suksraunǵigvíj-mun. ¹⁰Uvvatakku kimmutiqaļi maniýmik piginčhut qanutchipayaurat kańigigai. Ilańich piqagugrualiqamij tamarrumija ulapnaaraqtut ukpiqsriliġmiń aasriiň ińmiknun isrummaaqpautiksriuqhutij.

Ilısauttutit Timothy-mun

¹¹ Aglaan ilvich Agaayyutim iñugigaatin. Taatnatchiñiñ iluqait-ñiñ piisimaagiñ. Nalaunjaruaļiq, agaayyutiqammaagiļi, ukpiqsriļiq, piqpaksriļiq, anuqsruļiq suli aggajaiļiq, taapkua sakuugutigilugich.

¹² Pisuqtilaaqni ukpiqsriļikun piqqautrağıñ, aasiili iñuuļigmik isruitchuamik piñňaktaaqagutin. Uvvatakku taavrumuja iñuuļigmun Agaayyutim tuqluğaatin uqauti'apkich nalupqinaiqhutin iñuich ukpiqsriļapiqaqtiaapnik. ¹³ Agaayyun iñuuļigmik iluqaitñun qaitchiruq. Suli Christ Jesus-ŋum Agaayyun Pontius Pilate-mun uqautigillautaǵaa. Ilijik uvaŋni iłisimarauruk, taatnaqhutin tiligkpiñ, ¹⁴ taivrumujaaglaan Jesus Christ-mun Atannapta sagviğviksrajan uvluanun tilliň tupigilugu, ipqisillugu suli patchisaisillugu. ¹⁵ Ilaan sagviļha tikiutkaugisiruq, Agaayyutim piviksriutaagun nalaullugu Arjalatim, kisimi umialgich Umialgat suli atanǵich Atanǵat kamanaqhuni. ¹⁶ Ilaa kisimi tuquyumiňaitchuaq, Ilaa qaumami iñuhiňam tikitchumiňaisaⱨani iñuuruaq, iñuum qinińgaqsimaitchaa, iñuhiňauluni qinińgaqumiňaitluni. Agaayyutmun kamanaun suli sajnji isruitchuaq illi. Taatnatuq.

¹⁷ Alqaqsruǵumiutin tamatkua umialguruat suuratigun mattumanı iñuuļigmı kamañaǵniaqunǵillugich, taatnatchiñun suuranun piungillaaruanun tunjatqunǵillugich, aglaan Agaayyutmun iłuaqqutriļigmigun qaitchirigikkaptiknun supayaamik quviagiraksraptiknik.

¹⁸ Tillisiqaǵlugich nakuuruamik savaaqaqulugich, savaallautanik umialgutiqaqulugich, iłuaqqutriļikun atlat piqasriqsuňiksrajan itqanairrutilugu.

¹⁹ Taatnaǵumij suuraksraǵmiknik ijmiknun tugvaigisirut, tunjaviksramiknik piǵumiňaitchuamik, aasrii ilijich piňňaktaaqatlalutin iñuuļigmik ilumutuuruamik.

²⁰ Timothii! Tamanna ilipnun qaunaksraqsirrutaruaq qaunagil-lautaǵumigiñ. Piisimaagutin uqaqaǵmiñ agaayyiaqtaiļaakun suli uqaksraqtuǵmiñ isilǵaiļikun. Iñuich iłańisa uqaqaqtuat taatna isrumatigiraqtut ijmiknun isrumaturuaļuplutıj, aglaan taatniingitchut.

²¹ Iñuich iłańisa isrumattun piňňaktaágınigaluaqlugu, aglaan taatnaǵmiktigun ukpiqsriļiq tammairagaat. Agaayyutimtuq iłuaqqutriļhan iluqasri nayutilisi.

Paul-ŋum Tugliat Tuyuutaiň Timothy-mun

1 ¹Uvaŋa Paul. Uqqiraqtigigaaja Christ Jesus-ŋum Agaayyutim pisuł hagun. Tilirauruja quliaqtuagítquplugu akiqsruutauruaq iňuułikun pigiagutikkaptigun piqasriutiłłaptigun Christ Jesus-mi. ²Aglaktuŋ Timothy-mun, piqpagiplugu iğñigipmatun itamnun: Agaayyutimtuq Aapauruam suli Christ Jesus Atannapta iňuaqqutilisiň iňunŋugilutin suli qiuňirrusrimaağutin.

Quyyatit suli Pitchuksaağutit

³Uvaŋa quyagiga Agaayyun savauträgikkaǵa qauǵrimmaağiutillau-takun, sivulliatkaptuuq pipmatun. Quyaraǵigiga itqaǵiplutin ataramik injiqsrułlamni unnuaqtuummaan. ⁴Itqaǵiplugich qulvisin, qıñigum-miullapiągıkpiň atqunaq, uvaŋaptuuq imaqalałksramnun quvianamik. ⁵Itqaǵigiga iňumutuuruaq ukpiqsrisigikkan Agaayyutikun, ukpiq-srisigikkańja aanaruaqpich Lois-ŋum suli aakavich Eunice-ŋum. Arguaǵingıtchiga taatnaptuuq ukpiqsrisiqałhiň. ⁶Taatnaqługu itqaaq-tuutigikpiň makititquplugu Agaayyutim aatchuutaal ilipnun iňliqiłłapkun argamnik. ⁷Uvvatakku Ipqitchuam Irrutchim Agaayyutim qaisajan uvaptiknun iqsiisaǵaatigut, aglaan saňjiksritchaatigut piqparkutmiglu suli iňmun ajanalalguliğmik.

⁸Taatnaqutin kanjuginagu iňisimaraułhiň Atannaptigun, unniň kanjuginaja uvaŋa Ilaan isiqta-ja, aglaan naglikasałhiňaajulutin piqutigilugu tusraayugaallautaq Agaayyutim sayaqaqtitchiłlagun ilipnik. ⁹Ilaan anniqsuǵaati-gut suli tuqļuǵaatigut iňmiňun iňugisrukhta, pisigisrujaqna-gu savaavut, aglaan pisigiplugu Ilaan sivunniutini suli iňuaqqutni.

(2 Ti 1.8)

Sivuanimma iluaqqutianiñigaatigut Christ Jesus-kun, ¹⁰ aglaan pakma ilitchuğipkaşaatigut taavrumija iluaqqutmik tumigiplugu sagviñha Anniqsuqtipta Christ Jesus. Uvva takku Christ isrupkaşa sañjia tuqułhum. Tamarrumuuna tusraayugaallautakun Ilaan sagvigaa iñuuñiglu tuquyumiñaiłiglu. ¹¹ Agaayyutim nalunaikkağıgaaña uqaqtigiquplugu tusraayugaallautaq, uqqiraqtauluña suli iñisautrauluña. ¹² Taatnaqługu tamanna piqutigiplugu uvanya naglikssautiqaqtuña tamatkuniya. Aglaan kanjusingitčhiga, nalunqitługu kisumun tunjaliğa, suli uvanya nalup-qiginitčhiga Ilaan qaunaksrıliksraja savaamnik taivrumuňaaglaan uvluanun atanniivium. ¹³ Ukpiqqutaigñiaq nagich ilumutuuruat uqałhich iñisattutitka ilipnun atriraksriuqługich, payarjaigvigilugu ukpiqsrıliq suli piqpaktaq pigiagutikkäqput piqasriuti'apta Christ Jesus-mun. ¹⁴ Qaunagilugich nakuuruat iñisattutit qaunaksraqsırırrutauruat ilipnun sanñigikkanaqun Ipqitchuam Irrutchim iñuuruam uvaptikni.

¹⁵ Ilisimagiñ, iluqatinqiqatipta Asia-miittuat malingigaatja unniin unit-chaatja, taapkuaksuli Phygelus-njumlu suli Hermogenes-njum. ¹⁶ Uvvatuq Agaayyutim iluaqqutigumigai tupiqatai Onesiphorus-njum, takku ika-yugagigaaja inügiaktuami. Ilaan kanjugisrujaqnagu itiiga isiqsivijmi. ¹⁷ Rome-mun tikipqauraqami pakkiutiniagaaja paqilgatałamnunaglaan. ¹⁸ Agaayyutimtuq nagligillaqniagliuq taivrumani uvluanit atannivium. Ilipsi ilisimallapiagiksi atqunaq ilaanun savautiliiga Ephesus-mi.

Christ Jesus-ηum Anuyaktillautaŋ

2 ¹Ilvich, iğñiiŋ, saŋŋivigumagiň iľuaqqutaa Christ Jesus-ŋum.
²Uqałhich tusraakkatin uvaŋniň uqautigi'apkich sivuǵaatni iňu-
giaktuat ilisimarit qaŋqiſtchumigitin iňuŋnun ilisautritlaruanun
atlaniktuuq. ³Iglutułglugu naglıksaalıhiňaaŋułiksran qanuitaŋaitchua-
tun aŋuyaktaatun Christ Jesus-ŋum. ⁴Aŋuyakti aŋuyaktaułigmiňi
illakkattaağusrimmataitchuq iňuunialıgrıuağmiňun, aglaan ilaan
quyalyummatıqagaǵigaa qaukliğikkani tiliuqtigiplugu. ⁵Suli aqpa-
liutraqtı aqpaliutrałigmiňi akimalguitchuq kisianik tupiksrlıuni
maliǵutaksranik. ⁶Suli nautchiiri sakuuktuaq piňñaqqaqtuksrauraqtuq
nauruaniň katitchiłyigmı. ⁷Tamatkua uqautitka isrummatigikkich, takku
Atanguruam ikayuǵisigaatin kaŋqiſiłiksraŋatigun supayaat.

⁸Itqaqiuŋ Jesus Christ anjchakkauruuaq tuquligmiň, kaŋnigviqaqtuaq David-mik, quliaqtuagikkaptun tusraayugaallautamik. ⁹Uvvatakku uqaqalăapkun tusraayugallautamik nagliksaqtiauruja suli pituqakkaruja liilaa savvaqlukkataqtı. Aglaan Agaayyutim uqalha piňailutaitchuq. ¹⁰Taatnaqluja iglutiúgiga suapayaaq Agaayyutim piksraqtaanjipiqtigiplugich, iliŋittuuq anniqsukkautquplugich Christ Jesus-kun iňuut-quplugillu isruitchuami kamanautaani. ¹¹Uvvavauna ilumutuuruaq nipliun,

Uvagut tuquqataugupta Ilaagun
iñuitqikkisipmiugut Ilaagun.

¹² Uvagut iglutuisuiñagupta
ajalatchiqataugisipmiugut Ilaagun.

Uvagut Ilaa piilaágiguptigu,
Ilaantuúq piilaágigisipmigaatigut.

¹³ Tuniqsimmatrinígitchugutunniñ
Ilaa tuniqsimmatiraqtuq,
takku piilaágiyumiñaitchuq ijmiñik.

Savakti Ihuagikkauruaq

¹⁴ Itqaaqtuitigumigitin iñuktin tamarrumuuna, suli ilumutuuruamik algaqsrullapiagliugich Agaayyutim sivugaani ajuuyaqtiaqunqillugich nipliutitigun. Taatnasriq ikayutaungítchuq iñujnun tusraaruanun, aglaan ukpiqqutaiğutauraqtuq. ¹⁵ Pisuqtilaaqnii piñnaktağıniağlugu iñaugikkauqliq Agaayyutim qinñajani atrilugu savakti kanjusruutaitchuaq savaağigmigun, nalautlugu ilisautriruaq uqałhanik Agaayyutim ilumutuulhan. ¹⁶ Uqaqatiginagich agaayyiaqtaiłaat iñuich kinnauruat uqaqamiñ. Taatnasriq uñurruttauruq ayuuqtaalıksrajanun iñuich Agaayyutmiñ. ¹⁷ Taatnatchich ilisauttutaat atriqaqtuq killıgruamik nuñuuqtuaqlugu uviñga timim cancer-tun. Malguk taatnatchik ilisautrik Hymenaeus-lu Philetus-lu. ¹⁸ Taapkuak ukpiqsrisaiqhutik, ukpiqqutaiqstitchiruk ilaqitnik ukpiqtuat nipiqałığmikkun ańitqiłiksraqput atuumaanij-niplugu. ¹⁹ Aglaan tunjaviksriugaña Agaayyutim ilumutuuraq atlajanjuqtanǵitchuq. Taatnaqhuni aglaksimsaaqtuq, itna, “Atanǵuruam ilisimagai tamatkua Ilaan pigikkani,” suli itna, “Kisupayañaq nipiqaǵumi Atanǵuruamun piginiluni killuliqisruiqsuksrauruq.” ²⁰ Tüpıq ańiruaq piqaǵaqtuq puggutanik utkusriňnik atlakaǵiiňik. Ilańich piliajnuraqtut manińmiň qatiqtaamiň naagaqaa kaviqsaamiň, atlat suli qiruńmiňlu qikumiňlu. Akisuruat utkusiich puggatallu atuqļugich tuyuǵmiaqqaqamiň kisanik aasriiň akińniqsrat ataramik atuqļugich ilaqich suaqļuqaǵ-vigipluginich. ²¹ Taatnatuntuq kińapayañaq iñuk salummaqtitchumi iluqaaniň killuǵmiň atukkaugisiruq kamaginaqtuamun, takku ipqiqlistaugisiruq aasriiň qauklian atutlalugu, itqanaıǵusrimaağlugu atułiksranı savaallautapayaamun.

²² Nutaułhum kimmatai qimaummiugaqtaksraqgitin, aglaan piñnaktaaqiniağlugu nalaunjaruaqliq, ukpiqsriňq, piqpaqtak suli qinñuiňnaq, tapiǵugutin tamatkunuja ilumun tuqļuǵaqtuanun Agaayyutmun ikayuquplutiq. ²³ Aglaan uqaksraqtutiqasrujaqasri kinnaqtun nalukkapsigun. Ilisimagiň taatnatchim isruqagaǵiha uqaallatralıǵmik. ²⁴ Agaayyutim savaktaa uqaalaruksraunǵitchuq. Ilaa iñaqqutiruksrauruq iluqaitník,

nakuuluni suli anuqsruluni ilisautrijuuluni, ²⁵ aggañailluni nalguqsruiyumi iglugirimiñik. Itpiaqtuq Agaayyutim mumigviqaqtitchiñiksrajanun ilitchuqsrlıtiñ ilumutuuruamik. ²⁶ Aasrii qauğrimmatinitqiñniaqsut kaniqsiaqatqiñikun, annagutiñ nigatchianjaniñ Tuunǵaum, tigugaluakkani tupigitqupluni.

Uvlut Aqulliich

3 ¹ Aglaan kajiqsisriun una. Aqulligñi uvluni sakiqnağutit iliñiaqtut. ² Iñuich ilitłukkisirut iñmiknułhiñaq, pisugruağutinigutin, uqavılı-gutin, arguañasrilutin, uqañiglılıgutin, tupiktaigutin aŋayuqaamiknik, quyyataigutin, ukpiqsrisaigutin, ³ iñuaqqutrisaigutin, ilunjukkutaigutin, saglutusrlutin, tatamnaqsiłutin, suli iqsinaqsiłutin, ilinisa nakuuruaq uumigliutilugu, ⁴ ilinjich ataaguutitauguğutin, isrumamikni sivut-muusruusrlutin, suunasrugiliutlapiağutin, quviasruñniallitolugutin agaayyutiqalıksramikniñ, ⁵ ukpiğusriq qiniğnautigiłhiñağnialiğlugu, aglaan ayaksimapmillaan ilumutuuruuaq. Taatnatchiñiñ iñuñiñ piisi-maağumuutin. ⁶ Taatnatchich ilanjich siñiqsralığmiktigun payariraqtut piyaruanik ağnanik pigiiliłlapiaqtuanik suli igligutikkaulıqşuanik qanu-sripayaatigun kimmuitigun. ⁷ Taatnatchich ağnat iliññiurağniallağmij ataramik ilitchuqsrianitlaiqsuat ilumutuulığmik. ⁸ Taipchuak Jannes-lu Jambres-lu akilliliutipmatun Moses-mun, taatnatuntuq taipchua iñuich akilliupmiut ilumutuuruamun, isrummatinjich pigiiliplutin, ukpiqsrijju-lıqhutin Agaayyutikun. ⁹ Aglaan taatnatchich ayuugumiñaitchut, takku kisupayaam kajiqsimaiłhat qiniğisigaat, ipchuñnaktuntuq Jannes-lu Jambres-lu pipmatun.

Ilisauttutit Aqulliich

¹⁰ Aglaan ilvich maliguakkağıjiñ ilisauttutiga, qanusruiliga, suli piyummaticha iñuulığımi. Tuvraqniakkağıjiñ ukpiqsrijiğa, anuqsrulı-ja, piqpaktaşa, suli iglütułiğja, ¹¹ piyuqaqsiułiga, suli naglikasaqsiułiga ukpiqsriłłapkun. Ilisimaanikkiñ iluqaan atuummiruaq uvañnun Antioch-mi, Iconium-miļu, suli Lystra-mi, tatamnaqsiplugu naglikasaqsiułiq iglütukkaşa. Aglaan tamatkunakja iluqaítñiñ Atanguruam annautikkağı-gaaaja. ¹² Iñuich agaayyutikuağuktupayaat Christ Jesus-mi piqataulutin piyuqaqsiugisirut. ¹³ Tamatkuali killukuaqtuat piňjuaqtit pigiiliitmugutin kinnitñiğikun atlanik, suli kinniğutin iñmiknun. ¹⁴ Aglaan ilvich ilisauttus-riağıjanikan ilumutuuruuaq payaŋaiğlugu sivutmuutigumiñiñ. Ilisimagiñ kisuniñ ilisauttusriağıłhagun, ¹⁵ suli ilisauttusriağımałhatigun ilaalug-ruułqiniñaglaan Agaayyutim uqałhi. Tamatkua kajiqsipchałhiñaugaatin anniqsuqtılığmumuk ukpiqsriłikun Christ Jesus-kun. ¹⁶ Uvvatakku uqa-łipayaaq Agaayyutim Makpiğaaŋjani ittuq ilaan aniğniliutaagun, suli

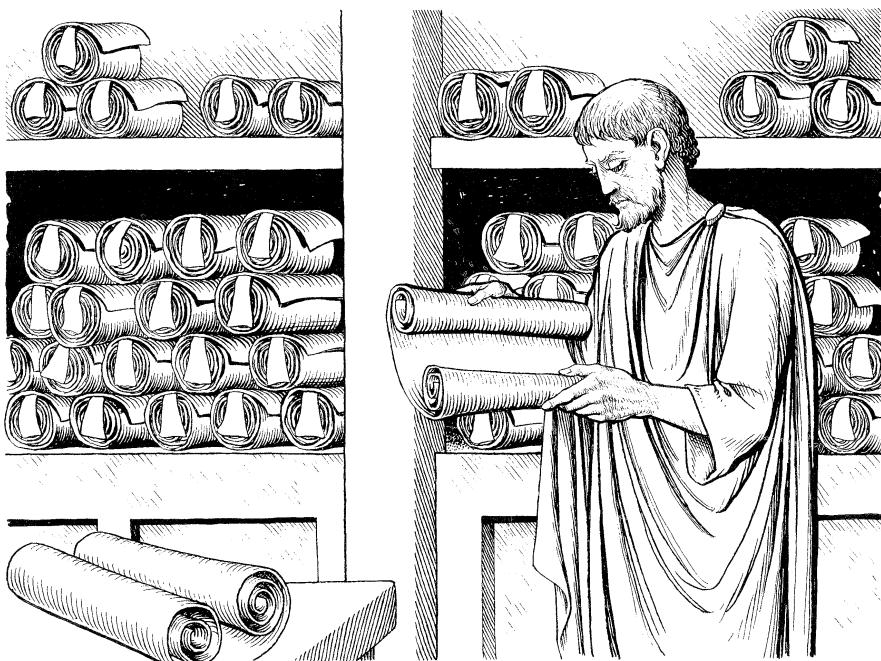
anniqsuutauruq ilisautriruni, iñiqtiġiruni, nalguqsruiruni, suli algaqsruiruni nalaunjaruałiksramun, ¹⁷iñugli agaayyutikuaqtaq naamasriplugu paqnamallautlasriplugu qanusripayamun savaallautamun.

4 ¹Tiligidpiñ sivugaani Agaayyutim suli Christ Jesus-ŋum
4 Atanniiruksrauruam iñupayaanik iñukuuruanik unniñ tuqujaruanik, suli piqtigiplugu aggitqiłiksrajalu ajaayuqautaalu: ²tilillapiagikpiñ quliaqtuağıtquplugu tusraayugaallautaq, uqaġiniapiagliġi piviksrajan qulaqtaqnaaqaa piviksraitmatun injaan, iłitchuġipkaġniutigilugu, algaqsruutigilugu, pitchuk-saġutigilugu, suli anuqsrulipayaakun ilisauṭtutigilugu. ³Uvvatakku piviksraq tikiumagisiruq iñuich naalagnisungiliżksrajan ilumutuuruamun ilisauṭtutmun, igligutluligutin iżmij pisułigmikkun, katitħiñialiġutin ilisautriksraġmik-nik tusraasrukkaħiñaġmiktigun. ⁴Ilinjich naalagnitlukkummataiġutiż Agaayyutim ilumutuuhħanun, aglaan naalagulitlulgħiġi utuqqaqtat unipchaaliat. ⁵Ilvilliäsriñ qauġrimmaaġiksraurutin qanusripayammi irvi-qarrijaqpich, igluṭuġlugu nagliksaaqsiuqliq, quliaqtaġilugu tusraayugaallautaq, suli tanjiġilugu savaaksrapayaajja savaktaan Agaayyutim.

⁶Uvaġaliuvva tikummigiga tuqqutauļiksraġa Agaayyutimik piqusriġ-ļuña. Aullaļiksraġa marrumakja iñuułiġmiñ tikummiruq. ⁷Atriplugu aqpalietraqtu nujitchiruaq, uvańaptuuq iñuułlamni ukpiqsrilq Agaayyutikun pigituiñaġiga. ⁸Pakma akiññaktaksraġma niaquġutiksrajan nalaunjaruałhum taqqigaajja, Agaayyutim nalaunjaruaam Atanġum qaisajja uvajnun taivrumani uvlumi, uvajnūlhiñaġi għitchu aq aglaan il-qaġidha qiegħi. ⁹Uggisigilugu utlakkumigikma. ¹⁰Uvvatakku Demas-ŋum marrumiňa nunamik kimmutiqatlılıqħuni unitchaajja. Thessalonica-mun aullaqtuq, Crescens-li Galatia-mun, Titus-aasrii Dalmatia-mun. ¹¹Kisimi Luke-ŋum nayuġaajja. Tuvaaqatigiyumigiñ Mark ikayuqtiksraġa savaakun. ¹²Tychicus-li tuyuġigiga Ephesus-mun. ¹³Qakugu aggiaqsiyuvich saaga-ġumigiñ quppiġaġa unisaġa Troas-mi Carpus-mun, makpiġaatlu suvaluk qisiżżejjn piliugat aglaktuġġitka. ¹⁴Alexander-m savviuqtim atqunaq navianniqtitkaajja. Atanġum utiqtitchivigigisigaa atniutaigun. ¹⁵Ilvittuuq qaunakkutiqaqumuutin ilaġun, takku iżuakṣriñ għillapiażiż akilliliqsuġai uqauttutivit. ¹⁶Sivuġaġiutiqqaħħamni Rome-ŋum ajalataiñun tapqitchu ja, iluqatiż unitchaatja. Agaayyutimtuq akitnauti all-ħażnejja ġiġi tħalli. ¹⁷Aglaan Atanġum nayuqluja sayyiqsuġaajja uqautigianitħasriplugu inujiġi iluqatiż Jew-ŋungħitchuat tusraaraksrajan. Uvaja annautik-kauru ja tuqqutaviksraġaluaṁni. ¹⁸Suli Atanġuruam annautiniġa ja iluqaaniñ piggħiċċu ammi, annauti luuq sħallha. Amen!

Uqauttutai Timothy-mun

⁹Uggisigilugu utlakkumigikma. ¹⁰Uvvatakku Demas-ŋum marrumiňa nunamik kimmutiqatlılıqħuni unitchaajja. Thessalonica-mun aullaqtuq, Crescens-li Galatia-mun, Titus-aasrii Dalmatia-mun. ¹¹Kisimi Luke-ŋum nayuġaajja. Tuvaaqatigiyumigiñ Mark ikayuqtiksraġa savaakun. ¹²Tychicus-li tuyuġigiga Ephesus-mun. ¹³Qakugu aggiaqsiyuvich saaga-ġumigiñ quppiġaġa unisaġa Troas-mi Carpus-mun, makpiġaatlu suvaluk qisiżżejjn piliugat aglaktuġġitka. ¹⁴Alexander-m savviuqtim atqunaq navianniqtitkaajja. Atanġum utiqtitchivigigisigaa atniutaigun. ¹⁵Ilvittuuq qaunakkutiqaqumuutin ilaġun, takku iżuakṣriñ għillapiażiż akilliliqsuġai uqauttutivit. ¹⁶Sivuġaġiutiqqaħħamni Rome-ŋum ajalataiñun tapqitchu ja, iluqatiż unitchaatja. Agaayyutimtuq akitnauti all-ħażnejja ġiġi tħalli. ¹⁷Aglaan Atanġum nayuqluja sayyiqsuġaajja uqautigianitħasriplugu inujiġi iluqatiż Jew-ŋungħitchuat tusraaraksrajan. Uvaja annautik-kauru ja tuqqutaviksraġaluaṁni. ¹⁸Suli Atanġuruam annautiniġa ja iluqaaniñ piggħiċċu ammi, annauti luuq sħallha. Amen!

(2 Ti 4.13)

Aqulliich İlammiuğutit

¹⁹Tuyuqtuşa iħuaqqutmiik Prisca-mun suli Aquila-mun, suli tupiqatai-ñun Onesiphorus-ŋum. ²⁰Erastus Corinth-mi ittuiñaqtuq, suli unitchiga Trophimus Miletus-mun atnigħnaliqman. ²¹Aggiħuagħniura qgħiex ukiu ġraguqtitnagu. Eubulus-ŋum Pudens-lu Linus-lu suli Claudia-m nayaan jaġaatin, atlallu aniqatiut.

²²Atanġuru amtuq piqasriqsu ġlisin irrutchipkun. Agaayyutimtuq iħuaqqutilisi.

Paul-ŋum Tuyuutai Titus-mun

1 Tuyuutit ukua aggiqsut Paul-miň savaktaaniň Agaayyutim, uqqi-raqtigiplugu Jesus Christ-ŋum. Agaayyutim piksraqtaağigaaña ikiyuqupligich ilaan iňuksraqtaanı ukpiliquplighı suli iňisauttutiqaqalıgich iňumutuunğagun ukpiġuscripta, ²tunjaviqaqtaakun niġiugaqałıkun isruitchuamik iňuulıgmik. Agaayyutim saglutchaitchuam akiqsruğniığatigut taavrumiňa iňuulıgmik sivuani aullağniiħan piviksrauruam. ³Aasrii nalaullapiaqlugu piviksraq sagviğaa taamna tusraayugağıksuağmigun. Taatnaqtuksraquqħuja savaaksritchaa ja, uvajaasrii uqağıiplugu tillisaagun Agaayyutim Anniqsuqtipta. ⁴Titus, aglaktuja ilipnun iğnáurapiamnun ukpiqsrılıkun piqatigikkamnun. Agaayyutimtuq Aapauruam suli Christ Jesus Anniqsuqtipta iħuaqqutikun qīñuiňniqsimagaatiin.

Titus-ŋum Savaaşa Crete-mi

⁵Uvaja unitchikpiň Crete-mun iħuaqsruqupligich sut iħuaqsrugaksrauerat taamani, suli nalunaiqsitquplutin ukpiqtuarjurut qauklıksrajanıtňik nunaaqqipayaani. Tillisitka itqaġilugich, ⁶qauklıksraqtaarjuruaq patchisaitchuksrauruq, ajen atautchimik iħaqatixağuni, suli qitunġai ukpiqsrıjulutij uqautausrujaqatij pitchiġiillugich tupiktaħlikun. ⁷Uqaqtiksraqtaaq Agaayyutim savaajanik ajalatchiruksrauplugu patchisaitchuksrauruq, pisułigmigausrujaqani, uumitchaktangığuni unniň imiliqaqtusrajujaqani, qinnaktasrujaqani unniň killukun piqagugruasunjaqani. ⁸Ilaa tukkuġiňnaqsuksrauruq, piqpkarsrıjuluni nakuuruamik, iňmiňun ajalalgaluni, nalaunnjaluni, ipqiłluni, suli algaqsruutmik tuvrairuaqjuluni. ⁹Uqaqtiksraqtaam payajairvígiraksraqigaa uqaut-tutini ukpiġiraksrauraq suli iviqtisrimaaqtaaq iňisauttutmun. Taatna ilitqusriqaqumi ilaa pitchuksaağilgugisiruq atlanik iňumutuuruakun ili-sauuttutikun, suli qīñiqtigugisiyya taنجiġiliqqutaat akilliiruat uqałığmum.

¹⁰Uvvatakku iňugiaktut tupiguutaitchuat iňuich kinnitňikhutiż atlanik nipiqałığmikkun kinniqlikun, suvaluk taapkua iňisauttriruat

iñuk nalunaitñutchiqsuksrauplugu annautrauniaqpan. ¹¹ Ilisauittutaat nutqaqtaksrägipiägiñ, takku ilinisa akasrimagaich aŋayuqağıiich ilisautriłigmikkun ilisauittutiginqilaaksrägmiknik killukun piqa-ğugruaqhutiñ. ¹² Crete-tağmiut ilaŋat sivuniksriqiraat nipliğñiqsuq, Crete-tağmiurguuq ataramik saglaturuaŋuniplugich, niğrugaaqłuk-
tun inniplugich, suli iqiasruuplutiq niğitłaturaŋuplugich. ¹³ Aasrii taamna nipliun ilumutuupluni. Taatnağlugich iłuałiksrajanun ilvich iñiqtiğumigitin ipkisiługu, ilinjilli sayakturuamik ukpiğusriñikkumuut, ¹⁴ itlungiğutiq Jew-đuruat unipchaaliaŋitñunlu ilisauittutaatnunlu suli iñuich tillisaatnun, ayyairuat ilumutuułigmik. ¹⁵ Supayaaq ipqit-chuq iñuŋni ipqitchumaruani, aglaan ipqitchuanjitchuq tamatkunani qaayuğnaqtuani suli ukpiqsrıñgitchuani, takku ilinisa isrummatiñich suli qauğrimmaağiutillautajich qaayuğnaqsiāniksimaplutiq. ¹⁶ Ilinjich iłitchuqsrimanigaluqhutiñ Agaayyutmik, aglaan iñuuniałhata piilaa-ğigaa, ilinjich uumiktanikhutiñ, tupiktaiqhutiñ, iñiqtaqağumiñaiqhutiñ nakuuruamik.

Nalaunjaruat Ilisauittutit

2 ¹ Aglaan ilvich ilisauittutigiraksrägigiñ ilisauittutiksraq ilumutuu-rautigun uqałiqtigun. ² Uqautilugich utuqqanaağuqtuat aŋutit qauğrimmaağiqlugich, isrumaugalgalutiq, ilinjñik ajalalgusritqu-lugich. Ilumutuğugutiq ukpiqsrıñgigmikkun, piqpaktağmikkun, suli igłutuilgusriłigmiktigun. ³ Taatnatantuq uqautilugich utuqqanaağuqtuat aŋnat ukpiqtuam irrusianik piqaqlugich, saglaturuaŋutqunğilli-gich, naagaqaa tigutarriutitqunğilliugich taanjağmun, ilisautritqulugich nakuuruakun, ⁴ atriraksrallautağugutiq nutautluktuanun aŋnanun piqpaksrıliksrabajtigun ilaqtumiknik suli qitunğağmiknik, ⁵ iñmik-nun ajalalgusriłutiq ipqiłikun suli ilaqatausrusqılıtıñ kiñuniğmi, tupiçsritłasrıłutiq aŋtiumiknik. Agaayyutimli uqałha iñuich suu-ŋillağinğitchumigaat. ⁶ Taatnatantuq pitchuksaağlugich nukatpiat ajalallautałiksrajanun iñmiknik. ⁷ Ilvilli supayaatigun atriraksrallau-tağugutin savaallautakun. Ilumutuğullapiąğutin suli piyummataqığutin ilisautriłiqni. ⁸ Uqautilutin nağğuksruağumiñaitchuakun, akilliliq-suqtitin kanjusrutlasrıługich, pigiitchuakun nipiksraillutiq uvaptigun. ⁹ Uqautilugich savaktaağruich tupiçsritqulugich aŋayuqağmiknik suli quyalılıugich sukupayaaq. Ilinjich kiumaklıqsuksraungıtchut ¹⁰ unniñ tigliktuğvigiraksräginqitchaich. Aglaan ataramik urriqsuqtaksrägigaat nakuułiqtiñ suli qanutitajaiłiqtiñ kamagikkaułiksrajanun ilisauittutim Agaayyutikun Anniqsuqtiptigun suraǵałipayaağmikni.

¹¹ Uvvatakku Agaayyutim iłuaqqutaa ilisimanaqsiруq iñupayaat anniqsułiksrajanun. ¹² Taavrumuuna iłuaqqutmigun Agaayyutim

iļisautigaatigut agaayyutailaakuaqunqitluta suli nunakuahhum kimmuntaaguaqunqitluta, iñuutqupluta uvaptiknik ajanalagsrılıta, nalaunjaluta, agaayyutiqaquta pakma uumanı nunamı, ¹³taqqiňaptikni quvianaqtua-mun uvluuanun nigugaġikkapta, kamanautaa kamanaqtua Agaayyutipta Anniqsuqtıpta Jesus Christ-ŋum sagviqpan. ¹⁴Ilaa qaitchuaq ijmiňik piqtigipluta, annautisraqhuta pigiitchuapayaamiň suli pigiagutitqupluta ijmiňuhiňaq, ipqiġuta, piyummattiniguta nakuuruakun. ¹⁵Tamatkua iļisauttutigiyumigitin, atuġlugich ajanatchiňiqni, pitchuksaagiľiqni suli algaqsruħhatni tusraarivich. Nalliatnun-unniň piinjillagipkasruñaqnak.

Ukpiqtuam Agaayyutikuağiaħiksraja

3 ¹Itqaaqtuutilugich iñugikkatin maliġutchiľiksrajanatigun ajanlatinik suli qauklığník, tupiksriňikun ilijitňik, itqanairrutiqulugu savaallautapayaqaq. ²Uqautiugich pigiňlakun uqautiksritqungillugich, aglaan qiniuiyusraimaaġlugin, ilauraaqnaġlugin, suli ataramik aggajairrutriňikun irrutriqulugich iñupayaanik. ³Uvvaptuuqtakku qaanikkaptikni kinniqipluta, tupiktaitluta, nalaunjaismarugut, savaksişsimapluġu kimiksriňiq quvia-naġikkarjigun killuum qanusripayaatigun, iñuuniaqhuta uumiktakun suli siqñaktakun uumikkutipluta avatmun. ⁴Aglaan Agaayyutim Anniqsuqtıpta aggıqami piqpaksriňigmigun suli iħuaqqutriľigmigun anniqsuġaatigut. ⁵Uvagut savaaqallautaħħaptiguungitchuaq aglaan ilaan nagliksriňigmigun anitqisitkaatigut salummakkaukapta imiġmik aasriiň Ipqitchuakun Irrutchikun qaitchipluta nutaamik iñuułigmik. ⁶Uvvatakku Agaayyutim aglip-ļugu qaITCHIATIGUT IPQITCHUAMIK Irrutchimik, uumuuna Jesus Christ-kun Anniqsuqtıptigun, ⁷taavrumuuna iħuaqqutaagun uvagut nalaunjasripkaqhuta Agaayyutmi, suli piñnaktaaġilugu isruitchuaq iñuułiq niġiugaġikkakput.

⁸Tarra taamna iżumtuuruaq nipliun. Uvaja ataramik uqaqugikpiň tamarrumuuna nalupqisruutaiġutin, iñuilli ukpiqsriruat Agaayyutmik ataramik kipiġiyumuut piviqaqtiľiksrajanagun savaallautam. Taatnatchich savaallautat nalaunjarut suli ikayuutiksraurut iñunejni. ⁹Aglaan piisi-maġvigelugu isilġaiľikun uqaksraqtuľiq, immakjaqtatigun atiqtigun kaġġjuľiq, aivvatraħiq, suli akimaniutraliġmiň maliġuksratigun qaisauratigun Moses-kun. Matatkua ikayuutaunġitchut unniň pit-luktuunġitchut. ¹⁰Malġuġuġluguunniň algaqsruutiqaġumigiň iñuk akatchiruaq avgumaġġmik ilamiňi, suqutigitqisruñaqnagu malijjuġutil-langitpan. ¹¹Uvvatakku iļisimagiň taatnasriq iñuk iħuaqsruutaunġitchuq suli killuqsautaiň kaqisimapkaġaġigaat nalaunġiħagun.

Iļisauttutit Aqulliich

¹²Qakugu tuyuġiġupku Artemas naagaqaa Tychicus ilipnun, utlallak-sapiaqumigikma Nikopolis-mun, takku sivuniqaqtu ja ukiisukluja tarani.

¹³Ikayuġniallapiġumiikkiñ Zenas, maligutaksraliqirilu suli Apollos aul-laġniahakni iglauļiksraġmiknun, suli supayaamik inuŋaiyallapiġlugik.

¹⁴Iļisautilugich iñugikkavut piviqaqtitchiļiksraġatigun savaallautamik, aasiiñ piqaqtitchiļutiż atlat inuġikkanjtitnik iqaisruktuasrujaqatiż.

¹⁵Iluqaġmiñ piqasriqsuqtima nayaanġaġaatin. Nayaanġaqmigivut ukpiqtuaqatiuvut. Agaayyutim iħuaqqutaan iluqasri nayuġumigaasri.

Paul-ŋum Tuyuutai Philemon-mun

---

¹ Uvaŋa Paul tigutaajuruuaŋa piqutigiplugu Jesus Christ, aasriiň Timothy aniqatigikkaqput uvamniittuqtuuq. Aglaktuŋa uumiŋa tuyuutmik Philemon-mun piqpagikkamnun savaqatigikkamnun, ²suli Apphia-munlu piqpagikkaptiknun Archippus-munlu aŋuyyiutauqaptiŋtiknun, ukpiqtuanjuruuanunu katisruuruanun tupipnun. ³Uvvatuq Agaayyutim Aapagikkapta Atanguruamlu Jesus Christ-ŋum iłuaqqutiq-paglis tutqiutiqaqtillusilu.

Philemon-ŋum Piqpaksriŋhalu Ukpiqsriŋhalu

⁴ Quyagiga Agaayyutiga itqaŋiplutin iŋiqsruqama, ⁵tusraapluna piqpaksrisilaapnik iluqaitňik Agaayyutim iñuiňik suli ukpiqsrisilaapnik Atanigikkaptiknik Jesus. ⁶Piqatigiiŋiput ilipsitňi ukpiqsriruaŋjuruani piqutuksrauruq ilitchugitlasriňusri ikayuutipayaanik pigikkapsitňik Christ Jesus-mi. ⁷Aniqatmaaj, quviatchaigikma arautiqaqļuŋalı piqpaŋkutiňap-ku, atakkii ilisimagiga quviatchaiňiŋ iluqaitňik Agaayyutim iñuiňik.

Paul-ŋum Iniqsruutigaa Onesimus

⁸ Taatnamik iŋiġvillagukkikpiň sumik piraksrapnik tiliňiňaugaluaqħutin, aniqatigiplutin Christ-mi. ⁹Uvvasuli Christ-ŋum piqpaksriňhagun tilisungħitchikpiň, aglaan uvaŋa aŋayuqqaqtuami, isiqtaapluna pisigiplugu Jesus Christ iŋiġvigisrukkipiň. ¹⁰Tarra iŋiqsruġikpiň piqiplugu Onesimus iġnīgħiliutikkäga ukpiqsriňiqman Christ-mik qiliqsimālhamni pituutani. ¹¹Taimma qaagħlaanimña ikayuutaungħitchaluaqtuq ilipnun. Aglaan pakma ikayuqtiguqtuq ilipnunlu uvaŋnunlu. ¹²Utiġmun tuyugħisraaqsigiga. Akuqtulla jniaġumagiň irrusriňigutilu gu uvamnik liilaa pipmatun. ¹³Nayuqtigisrukkaluaġġiga uvaŋni illugu. Savautinayaġaaja iniksraġaluapni qiliqsimālhamni piqutigiplugu tusraayugaġiksuaq. ¹⁴Aglaan suyumiňaipiaqtuja apiqsullakkaluaqnak. Nakuurualiqiň piyummataġġilapiagliġi nunuripkasrujaqnak uvaŋnun.

¹⁵Taatnaqhuni aullaummiuraallaguknağniqsuq ilipniñ, ilipnun utitasripluni iñiglugu. ¹⁶Uvakjaniñaglaan savaktaağruułhiñaunğıqsuq ilipnun aglaan nakuqsitłuktuq savaktaağruymıñ. Onesimus ukpiqsriaq-sikami Christ-mik piqpaknaqsiruq aniqatigiliutipluni uvañnun aglaan pitlukługuunniñ ilipnun, takku Agaayyutim pigiliutipmigaa iliqtuntuuq. ¹⁷Isrummatigigupja piqatnaağipiaqluŋa, paǵlayumagiñ utiqpan uvaktun iłilugu. ¹⁸Suli qitkutiksriñiqpan suurapnik taimani qimakami suli niğgiuqsumaqaqpatin akiillıutiyumagiñ uvamnun. ¹⁹Uvva aglaktuňa argamnik itna, Uvaja Paul akilığniapiağikpiñ. Itqaaqtuutingiçtchikpiñ qanutun niğgiuqsrutiqaqtillaqnik uvamnun. ²⁰Aniqatmaaŋ, quyalisallaŋniaŋja pisigilugu Ataniq, quviatchaksaluaŋja aniqatigipluŋa Atanǵuruakun.

²¹Aglaktuňa uumiňa ilipnun nalupqigiñgitługu tupiksrisuułhiñ ilisi-magaluaŋjaan savaaqatlıujniałhiñ iñiqsruağikkamniñ. ²²Aasriipsuuq niğiugaqaqtuňa qiňitlasilgiłimnik ilipsitňik iñiqsrułłapsigun. Taatnaqhutin itqanaiyağumuutin iniksramnik.

Iłammiuğutit

²³Epaphras-ŋum tigutaajuqatigikkağma pisigiplugu Christ Jesus tuyugaatin nayaajŋağmiňik. ²⁴Mark-ŋumlu, Aristarchus-ŋumlu, Demas-ŋumlu, Luke-ŋumlu savaqatiuma tuyuqmigaatin nayaajŋyanik. ²⁵Uvvatuq iłuaqqutrisaan Atannapta Jesus Christ-ŋum irvigiliuŋ irrusriqsi.

Tuyuun Hebrew-ئۇرۇانۇن

Agaayyutim Uqałha Uqaqtigiplugu Igñiñi

1 ¹Injigaanima Agaayyun uqaqtuq sivulliaptiknun sivuniksriqi-ritigun akulaiqługu atlakaagiikługich. ²Aglaanpakma makunani aquilliğni uvluni Agaayyutim uqautigaatigut Igñiğmigun, nalunaiqsağmigun paitchaktaaqplugu supayaanik, aasriiñ ilaagun iñignikkani nuna. ³Agaayyutim kamanautaa qiniñgnaitchuq. Aglaanpakma kamanauq quasaiñaqtuq Igñiğuruakun Agaayyutilapiatun itluni. Igñiğuruam tigummiugağaa supayaaq uqałığmigun saññiqaqtuatigun. Piijanikamigich iñuich killuqsautaat, aqvinniqsuq taliqpiyanun kama-nağniqsram pakmani.

Igñiq Kamanatluktuq Isağulijmiñ

⁴Taatnaqhuni kamanatluksipluni israğulijniñ Agaayyutim atchiğñigaa kamanatluktuamik atığmik iliñisa atiñitñiñ. ⁵Atakkii Agaayyutim naliatunniñ israğulgich nipliutisrimaitchaa, itna,

“Ilvich Igñiğigikpiñ.

Uvlupak nalupqinaigikpiñ igñiğiplutin takkuatni iñupayaat.”

Psalm 2:7

Naagasuli itnaqsimaitchuq israğulijmun,

“Aapaugisiruña ilaanun aasrii uvana Igñiğilugu.”

2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

⁶Aasriipsuuq, tuyuğiyasripmagu Igñiğuraq ajałatiqatini iñuñun marrumani nunami nipliğñiqsuq, itna,

“Iluqatiñ Agaayyutim israğulgiñ purvigilitruñ.”

Deuteronomy 32:43

⁷Suli uqautigigai israğulgich, itna,

“Israğulgich anuğiguqtinnigai,

savaktiniasriiñ ikualaruaguaqtitlugich.”

Psalm 104:4

⁸Aglaan Igñiğuruamun uqaqtuq,

“Agaayyuun, ajalatchiraugisirutin taimuña.

Ajalatkisiġiň ajaayuqautiiň nalaunjałikun.

9 Quviagigiň nalaunjarualıq aasrii uumigiplugu nalaunjaıtchuatiq.

Taatnaqhuni Atanġum, Agaayyutvich, piksraqtaağigaatin
qaitchiplutin piṭluktuamik kamakkutmiglu quvianamiglu
tamatkunakjapayaaq piqatipniň.”

Psalm 45:6,7

10 Itnasuli uqaqtuq ilaagun,

“Ataniiq, aullağniisaqqaağatałyǵmi ińiğiň nunalu qılaglu argapnik.

11 Tamatkua plungiğňiaqtut, aglaan ilvich itchaǵataqtutin.

Iluqatıň tamatkua utuqqaqığňiaqtut
aasriiň atnuǵaaluktun suungıǵutinj.

12 Uligaatun imuniağıtin

aasrii simmiǵutij atnuǵaaluktun.

Aglaan ilvich atlańjuǵumiňaitchutin
suli ukiutin isrukłitchumiňaitchut.”

Psalm 102:25-27

13 Aasrii nalliatnun israǵulgich uqautrillaksimaıtchuq itna,

“Aqvittin taliqpijma turjaani ajalatchiqasiutilutinaasrii uvamnik
akiilillapiągniałhatnunaglaan iluqaitník uumigirivich.”

Psalm 110:1

14 Israǵulgich savaktaułhiňaqtut irrusriuplutinj. Tiliraurut ikayuquplugin
tamatkua annautrauniąqtuanik.

Kamanaqtuaq Anniqsuǵiaq

2 **1** Qińiğikput Iğńiğuruam kamanatlułha israǵulijniň. Taatnaǵuta piłi-
cipiaqtuksaurugut qaunatqiąǵıglugich tusraakkavut. Tupigiguptigik
tamatkua taggivaktaǵumiňaitchugut ilumutuuruamiň. **2** Uqałipayaaq
israǵulgich uqautigikkajat payajaitchuażuruq. Aasriiň kińapayaaq
navguırıraq malıǵutaksramik tupiksrıńgitļuniľ nalliusriaqaǵisırıq
anasrıńjuqsautmik. **3** Taatniitpan qanuǵuta annańniaqpisa anasıńjuq-
saǵviksrapktikniň suksraǵingıtchuptigu anniqsuǵiaq? Atanġum Jesus
uqautiqqaǵaa taamna anniqsuǵiaq. Aasriiň tamatkua tusraaqqaąqtuat
uqałigmik qańiqsitaat nalupqinaiqlugu uvaptiknun ilumutuuniplugu.
4 Agaayyutimtuuq ilisimapkaǵniǵai atlakaǵiisigun quvíqnaqhutinj savaa-
tigun, suli Ipqitchuam Irrutchim aatchuutaigun pisułigmigun.

Sivulliuqtaat Anniqsukkauruat

5 Aasriiň Agaayyutim piksraqtaağińgitchai israǵulgich ajalatiksrau-
lugich nunami tikitchaqumaruami. Taamna uqautigigikput. **6** Aglaan
Agaayyutim uqałhani aglausimaruq, itna,

“Agaayyuun, suvaata isrummatigitlaniqpiuŋ iñułhiňaq?

Naagaunniiň suvaata qaunagitlaniqpiuŋ iñuum iğniňa?

7 Sivikitchuami kamanaitłuktitauraallakkaluaqlugu israqulijniň,
niaquusriğniň kamanautmik kamakkutmiglu,

8 suli inillakkiň aŋalataqitlasripługu supayaaq.”

Psalm 8:4-6

Taamna uqałiq uqautigigaluqaqtılgugu Agaayyutmun inillaŋnipługu iñuk aŋalatchiraupługu supayaamik, pakma qiniňgitchikputsuli iñuum aŋalat-chitłapiaqtilaaŋa supayaamik. 9 Aglaali qiniňgikput Jesus “sivikitchuami kamanaitłullaklugu israqulijniň.” Agaayyutim iluaqqutmigun tuupkag-niňaa pisigiplugich iñupayaat nanipayaaq. Taatnaqlugu niaquusriğniňaa kamanautmik kamakkutmiglu.

10 Agaayyutim aŋalannigai supayaat, suli supayaat sagviğniňaat kamanautaa. Aasriiň nalauttuq Agaayyutmun naamasipkaqamiuŋ iğni naglikasałlikun tikiutitquplugich iñugiaktuat iğniňich qilaŋmun. Taamna iğniq aullaqniiriğüňiňaa anniqsuqjanatnun. 11 Taamna ipqiqsitchiruaq iñuňnik Agaayyutmun suli tamatkua ipqiqsitauruat iluqatiň aapaqağ-niňsut atautchiiňamik. Taamna pisigiplugu Jesus-ŋum kanjuginğitchaa taiyułiksraŋat ukpiqsriruat aniqatumiňik. 12 Nipliqhuni Agaayyutmun, itna,

“Ilitchuğipkautigigisigikpiň aniqatiumnun;
nangägisigikpiň akungatni ukpiqtuaŋjuruat.”

Psalm 22:22

13 Itnaqhunisuli,

“Tunŋavigigisigiga Ataniq.”

Isaiah 8:17

Sulipsuuq,

“Uvaniittuŋa ililgaani Agaayyutim qaisaŋiňi uvamnun.”

Isaiah 8:18

14 Taapkua ililgaat timiqaqtut auqaqhutiňlu. Taatnatun ilaa iñuguqtuq timiqahuni ilinjisitun. Tuqukami sanniğutami timimigun piyaqqut-lasriiňiňaa tuqupkaitłaruaq iñuňnik, taamna tuunqaq. 15 Jesus-ŋum annautisraqniňai tamatkua iñuich tigutaanjuruat iñuuniqtutilaağmikni iqsiłhatigun tuqulıgmik. 16 Atakkii Jesus-ŋum isrumaaluuutigingitchai israqulgich, aglaan ikayuğugai iñuich kiňuviağıkkajı Abraham-ŋum.

17 Taatnamik Jesus iliruksrauruq aniqatiuňisun supayaakun. Taamna pisigiplugu ilunjułksripluni tuniqsimaruaŋupluniľu agaayuliqsiqpaguqtuq ilinjituňun. Jesus-ŋum tuqulıgmigun piğniňai iñuich killuqsaqtıjich qiuňiqliqtsilugu Agaayyun. 18 Jesus ilaaptuuq naglikasaqtuq uuktuaqsiuka-mi. Taatnamik ikayulguniňai tamatkua ukpiqsriruat uuktuaqsiupmata ilaatun.

Jesus Kamanatluktuq Moses-miñ

3 ¹Aniqatiumaaŋ, pigigaasri Agaayyutim. Qilaŋmuqugaasri.
 Taatnamik isrummatigiraksraqigiksi Jesus tilirauruaq Agaayyutmiñ, ilaaptuuq agaayuliqsiqpauruq ukpiqikkapput payajaitługu. ²Jesus tuniqsimmatiriuq Agaayyutmun piksraqtaaqrimiñun atriplugu Moses-tuuq tuniqsimmatiruaq Agaayyutim iluqaani tupqani savautrikami Agaayyutim iñuiñik. ³Taamna iñuk nappairuaq tupiġmik kamakkusriaqatluktuq Moses-miñ. Moses savautrillautagaluaqtuq Agaayyutim iñuiñik Jesus savautrillautatluktuq. ⁴Tupipayaaq nappairiqaqtuq, aglaali Agaayyutim sua iluqaan nappakkaġigaa. ⁵Moses-guuq tuniqsimaruq iluqaani tupqani Agaayyutim, aglaan savaktauħħiñaqhuni. Moses nipliqsimaruq sunik uqautauniaqtuanik sivunksrami, [amiami Christ-mik]. ⁶Aglaan Christ tuniqsimaruq iğniġupluni ajalatchiruaq iluqaanik tupiġmik. Iluqata ukpiqsriruani Agaayyutmik, uvagut tupiġgaatigut Agaayyutim ukpiqsrisiaqupta niġiugaqaqguptal isruanunaglaan.

Minġuiqsiägviqaqtut Agaayyutim Iñui

- ⁷Tarraasriiň Ipqitchuaq Irrusriq uqaqtuq,
 “Uvluvak tusraayupsiuq Agaayyutim nipaa,
⁸ siqquqsilaaġniaqasigik isrummatigikkasri,
 taipchunatitun akilliliqsiuruatun Agaayyutmik
 uvlumi taivrumani suviksraiħaami.
⁹Apaapsi uuktuapiägataġaatiġa arguagiplu ja qinigaluaqħugħich
 savaatka.
¹⁰Taatnaqluja malġukipiani ukiuni uumitchautriju ja taipchuni ja
 iñuqatigiiñik,
 aasriiň uqaqluja, ‘Pigisupayaakkajet killuuruq.
 Kañiqsimaitchaat ilitqusriġa.’
¹¹Tarra akiqsrutu ja uvajnun uumitchaħħamni, itna,
 ‘Isiqtitchumiñaitchitka nunamun akiqsrutigikkamnun iliżiñun
 minġuiqsiägvigitqukkamnun.’”

Psalm 95:7-11

¹²Taamna Ipqitchuaq Irrutchim uqaġikkajet. Taatnamik qaunatqiägiutisitchi avatmun. Avallangitchumuusrili iñuuruamiñ Agaayyutmiñ pisigilugu killuqsaun ukpiqqutaiħiġlu uummatisitni. ¹³Aglaan pitchuksaagħutisitchi avatmun taiyuġna jaansuli “Uvluvajmik” suli tusraatlañjapsi Agaayyutim nipaanik tupiksritlañjapsi- lu. Tupiksriñgħitchupsi nalliqsi siqquqsiviaqtuq ilaatni killuqsaутmun sagħluqipkaġuni. ¹⁴Takku iluqata pigigaatigut Christ-ju um ukpiqsimau-

raġniāġupta ukpiqsriħaptiktun aullaġnijihaniñaglaan tuniqsimalutalu payaġaiġuta isruanunaglaan. ¹⁵ Itnaqsimaruq,

“Ulvak tusraayupsiuq Agaayyutim nipaa
siqqusilaġniaqasigik isrummatigikkasi
taipchunatitun akilliliqsuiruatu uvlumi taivrumani
suviksrailaami.”

Psalm 95:7,8

¹⁶ Kisut tusraaniqpatruj Agaayyutim nipaa akilliliqsuipmata ilaanik?

Aa, iluqatinj taipchuaġjurut iñuich Moses-ġum annisikkajnej Egypt-miñ.

¹⁷ Kisutmi Agaayyutim uumitchautiniqpagich malġukipiani ukiuni? Aa, iluqatinj taipchuaġjuniqsut killuqsaqtaw tuquplutijaasriiñ suviksrailaami. ¹⁸ Agaayyun akiqsruġniqsuq ijmiñun, “Isiqtitchumiñaitchitka nunamun akiqsruutigikkamnun ilijitñun minguiqsiägvigitqukkamnun.” Kisut Agaayyutim uqautigivagich taatna? Aa, iluqatinj taipchuaġjurut tupiksriñgitchuat Agaayyutmik. ¹⁹ Tarra iljtchuġigikput ukpiqsriñgisi-laajat, taatnaqħutijaasriiñ tikitchumiñaiñniqsut kinilirviksraġmiknun, taavrumu ja nuna Agaayyutim akiqsruutigikkamnun ilijitñun.

4 ¹ Taatnamik Agaayyutim akiqsruutaa minguiqsiägviksarakun itchu-gaaqtuq. Anayasuktuaqta nalliqsi tikiñġitpiaqtuq taavrumu ja minguiqsiägvijmun. ² Takku iñuktitun suviksrailaami ijilgaallapiaq uvaguttuuq tusraapmigikput ilaan nipaa tusraayugaġiksukun. Aglaan tusraakkajata anniqsungiñniġai, takku Agaayyun ukpiġingitlugu.

³ Uvagut ukpiqsruuan minguiqsiaqataurugut Agaayyutmi nipliutaatun, “Akiqsruqtu ja uva mnun uumitchaħħamni,
‘Isiqtitchumiñaitchitka nunamun akiqsruutigikkamnun ilijitñun minguiqsiägvigitqukkamnun.’”

Psalm 95:11

Itnaġniqsuq taamna savaani naasrimagaluaqtitlugin iñiġataħha-niñaglaan nunam. ⁴ Aglausimaruq samma taavrumuuna tallimat malġuguutaatigun uvlut itna, “Agaayyun minguiqsiaqtuq savaaġmiñiñ tallimat malġuguutaatni uvlut.” ⁵ Tusraakkaptitun sivuani itnalgit-chuq, “Isiqtitchumiñaitchitka nunamun akiqsruutigikkamnun ilijitñun minguiqsiägvigitqukkamnun.” ⁶ Tarraasriiñ taipchua tusraaqqaqtaw tuusraayugaġiksuumik isingħitchut Agaayyutim minguiqsiägvianun ukpiqsriñgiżiġmiktigun. Taatnamik isitħasrugħaqtugt minguiqsiaqatauhiksraptriknun Agaayyutmi. ⁷ Agaayyun inillaitqiġi suq atlamic uvlumik taiplugu “Ulvuajnejmik.” Iñugiaktuat ukiut pianikmata uqautigítqikka tumiġiplugu David, uqaġiqtigun tusraakkaptigun itna,

“Ulvak tusraagupsiuq Agaayyutim nipaa
siqqusilaġniaqasigik isrummatigikkasi.”

Psalm 95:7,8

⁸Tarra Joshua-m-tuuq iñui Agaayyutim minguiqsiaqtinniqpagich, Agaayyutim uqağıtqikkayaitchaa atla uvluq David-kun. ⁹Taatnamik iñui Agaayyutim isitlasruagaqtut akiqsruutauruamun minguiqsiağı-viymun. ¹⁰Atakkii kiñapayaaq isiqtaaq Agaayyutim minguiqsiağı-vianun, nutqaqmeliq savaağmiñiñ Agaayyun nutqaqmatun savaağmiñiñtuuq. ¹¹Ki, sakuukta isığuguta minguiqsiağıvianun Agaayyutim. Tupiksriñgitchuksraunǵitchugut atrılıguch sivulliavut suviksraiłaami isingitchuat taavrumuja minguiqsiağı-viymun ukpiqqutailıǵmiktigun. ¹²Uvvatakku uqałha Agaayyutim uumaruaq sañjıllapiaqhuni. Qamuńjaağtlaruq iñuum iñuu-srianunlu irrusrianunlu suli isivǵiuqługu isrummataalu kim-mutala, atriplugu ipillapiaqtaaq avatmulik avguireaqtuq saun-ǵiñik sagviqługu patqa. ¹³Suli Agaayyutim sivuǵaani qanusripayauraq uumaruaq iriqsimanǵitchuq, aglaan supayaaq sagviroq qiniqnaq-huni irraknun ilaan isivǵiugiyumaqtuaq uvaptiknik savaaptikniglu.

Jesus Kamanaqtuaq Agaayuliqsipak

¹⁴Taatnamik, ki ukpiǵilakput payańaiǵuta Jesus, Agaayyutim Iğniňja, kamanaqtuaq agaayuliqsipagikkaput. Ilaa apqusaanjanıñniq-suq qılastigun sivuǵaanun Agaayyutim. ¹⁵Takku agaayuliqsipakput isumaaluqatautlaruq ilisimapluni qanutun sayaisilaaptiknik. Ilaa aniqusaaqsiupmiq uvaptiktitun supayaatigun, aglaan killuqsangıt-ļuni. ¹⁶Taatnamik sivuǵańiutisa iluaqqutriqaqtuaq Agaayyutmun nalupqisrunǵiǵuta, ilisimalugu Agaayyun ilunjuktaqtaaq iłuaqqutrigi-niakkaqput ikayuǵnaqsiraigugpta.

5 ¹İlisimalłapsisun Agaayyutim aglausimaruamiñ uqałhaniñ, qauk-łipayaanat agaayuliqsit piksraqtaańuraǵniqsuq akunǵatniñ iñuich

(Heb 5.1)

savautitquplugu Agaayyun pisigiplugich iñuich. Ilaa qaitchiruksrau-ruq aatchuutinik tunillautiniglu killuqsautinijun Israel-aágmiut. ²Ilaa iñuhiñaupluni ijmiñik ilisimaruq sayaisilaágmiñik. Taatnaqhuni aggañairrutitlagai tamatkua killuqsaqtuat pisagaluaqatij. ³Ilumun aat-chuqtuksraumpiraqtuq tunillautinik killuqsautmiñun pitrigaluaallaǵmi killuqsautinijun Israel-aágmiyuqatmi. ⁴Agaayuliqsiqpaulıq kamak-kutiqaqtuq. Aasriiñ kiňaunniñ iñuk agaayuliqsiqpaułtlaitchuq ijmagun; piksraqtaajuruksrauruq Agaayyutmiñ Aaron piksraqtaajupmatun.

⁵Taatnatuntuq Christ kamanagniaqsanǵitmiuq ijmiñik agaayu-liqsiqpajnun qukliguqsaǵuni. Aglaan Agaayyutim piksraqtaaǵigaa nipliutiplugu,

“Ilvich Iğníigikpiñ.

Uvluvak nalupqinaigikpiñ iğníigiplutin takkuatni iñupayaat.”

Psalm 2:7

⁶Uqaǵipmigaaptuuq atlamiimma,

“Ilvich agaayuliqsigigikpiñ Melchizedek-tun iliplugu,
aasriiñ agaayuliqsaǵisirutin isruitchuamun.”

Psalm 110:4

⁷Jesus nunamiitnami agaayuniqsuq niptusripluni qulvisigun Agaayyutmun annautitqupluni tuqulıgiñi. Kiggusriaqagniqaq suq taluq-sriplunikii Agaayyutmik. ⁸Iğníigugaluaqjaǵmi naglikssaaqtuq atriplugich iñuich naglikssaaqmatun. Taatna naglikssaaqami ijińniqsuq tupiksriiǵmik. ⁹Pakma tuquanikami Jesus naamasiruq, aasriiñ anniqsuitłasiruq iñuj-nik taimuna tupiksriuapayaanik ilaanik. ¹⁰Agaayyutim taiyuutchiqļugu agaayuliqsiqpajmik Melchizedek-tun iliplugu.

Kiliktuutit Qapiqunǵilluta

¹¹Uqautiksraukkaǵaluaqtugut taavrumuuna Melchizedek-kun. Aglaan sakiqnaqtuq kanjıqsipkautigiliksraja taamna ilipsitñun, takku tusraasrun-ǵitchusri alapisaaqpaitļusri. ¹²Pakma ilisautriǵugumiňaqsigaluaqtusri aglaan ilisautriqaqtuksraurusrisuli ilisautriqsaqtuksrauruamik ilipsitñik sivulliqaqsigun ilisauttutauruatigun Agaayyutim uqałhiñi. Aniqammiuraturun miluktuqtuksrausrugaagniqaqsuqniqipiatlaitļusri. ¹³Kisupayaaq miluktuqtuaq aniqammiuraturun ittuq. Taatnatun iñuk ukpiqsrıaqsika-mi Jesus-mik ilitchuǵingitchaasuli atlakaǵiiksilaajak nalaunñaruamlu killuuruamlu. ¹⁴Aglaan niqipiaq pigigaat iñuguaniksímaruat. Taatnatun iñuum ilisaǵuullapiaqtuam uqałhanik Agaayyutim kanjıqsitłasisaiňa-ǵagigai sakiqnaqtuq suli puttuqsrıtlasiragigaa sum nalaunñatilaaja killuqsautautilaajalu.

6 ¹Taatnaǵuta uqautiginǵılavut sivulliich qaǵanaqtuat ilisauttutauruat Christ-kun. Iñugugnaqsiatigut. Ilisautrińgiqsa sivulliuplitinj

iliſauttutauruanik, itnautauruat mumiguni savaaŋiňiň tuqułhum suli mumiguni Agaayyutmun ukpiqsriňikun, ²suli iliſautriluni paptaagiňiq-tigun suli inillaiłuni arganık iňuŋnun, suli iliſautriluni anjtiqiliňhatigun tuqujaruanik atanniiňikunlu isutchuakun. Taapkua iliſauttutigigai aniqammiurat. ³Aasriiň qulvaqtaaqta iliſauttinun iňuguaniktuanun iňuŋnun, ami Agaayyutim pisułgikpauj.

⁴Iňuk ukpiqsriruaǵuaniktaaq kanıqsipkakkaujanikami Agaayyutim qaumaŋagun, uuktuajanikamıl uatchuauruamik qilaŋmiň, piqa-sriutianikamıl Ipqitchuami Irrutchimi, ⁵uuktuajanikamiuňlu nakuuňha uqaňhan Agaayyutim suli saňŋiqaňha Agaayyutim aja-latchisaan, ⁶tarra—taatnasiq ukpiqsriruaǵuaniktaaq taggivaǵumi maliǵuaǵaluaǵiňmiňiň Agaayyutmik mumitqikkumiňaitchuq. Atakkii taatnatchim iňuum kikiaktuutitqiľ-gitmatun pigaa Iğniňa Agaayyutim, suli mitautigiplugu ilaan tuqułha. ⁷Iňuk ukpiqsrimaaqtaaq Christ-mik ikayuuisiaqqaqtuq nunatun quanakkusiaqqaqtuatun silalukman, aasriiň nauriraqtuq niqiksranik tamatkunuňa nunaliqiraunun. ⁸Aglaali iňuk tunutchiruaq Christ-mik suksraungiqsitauruq nunatun nauriraǵaqtuatun kakitlaǵnaqtuanik ikičkaugisiruanik isruani. Taatnasriq iňuk anniqsungitchuq.

⁹Piqqagikkamaaŋ, uqaqapta taatna nalupqisungitchugut itilaapsitňik nunagiksuatun aasriiň annautrauniaqtusri. ¹⁰Agaayyun nalaunjanaruqtakku. Puuyuǵumiňaitchaa qanuq ikayuıllapiáliqsi Agaayyutim iňuiňik piqutigiplugu piqpaksriňiqsi ilaani. ¹¹Suli kaviugigikput atausriullaalusri ikayuiňiapiaqplusri isruanunaglaan sivuanisun. Taatnaǵupsi iňuuniqtutilaapsitňi nalupqinaiňiaǵaksi niǵiugaqaǵiqsi. ¹²Savautrituiňaqugipsigiň Agaayyutmik. Piyummataǵilugu maliǵuutisritchı atlanun ukpiqsri-ruanun akuqtuiruanun ukpiqsriňikun anuqsrułikunlu Agaayyutim akiqsruutigikkajanik.

Agaayyutim Nalupqinaitchuaq Akiqsruutaa

¹³Itnaami, Agaayyutim akiqsruqamiauň Abraham atuǵniǵaa atini takku atqitchuq kamanatluktuamik ilaan atqaniň. ¹⁴Itnaǵniqsuq,

(Heb 6.8)

“Nalupqinaitchuamik quviasaapiägñaigkpiñ aatchuğutin
iñugiallapiaqtuanik kiñuviaksrapnik.”

¹⁵Aasriiñ utaqqilgataqami anuqsruulikun akuqtuiruq Agaayyutim akiq-sruutigikkajanik. ¹⁶Iñuituuq akiqsruğupmiut atuqługu iñuum atqa kamanatluktuaq ijmkniñ. Anjigutauruam nalupqinaiğigaa nalup-qinaiyautikun aasrii uqavaağıtiksraq piiqługu. ¹⁷Uvvali Agaayyutim nalupqinaiğukka tamatkunuja akiqsrukkağmiñun atlanyuğumiñaisilaaja sivunniutini aasriiñ nalupqinaiqługu atuqługu atchi. ¹⁸Agaayyun saglulaitchuq. Taatnamik tunjavigigikput Agaayyun atuqamiuj akiq-sruutini nalupqinaiyautinilu, atakkii uqałha atlanyutlaitlıuni. Ilan akiqsruutaanlu nalupqinaiyautaanlu pitchuksaallapiağaatigut tigum-mitqiąqıquplugu niğugaq qaisauraq uvaptiknun qamannirviuplugu. ¹⁹⁻²⁰Niğugağıkkaqput kitchatun iñuutchipsitñun ittuq aullatlaitlıuniñ sañjipłuniñ. Taamna niğugaq kisaqsamaruq qılajmi sivügaanillapıaq Agaayyutim liilaa talukuyaam tunuani inim ipqiññiqsrauruam iluani. Kisaliqiri isiqtuq taruña piqutigipluta. Taamna kisaliqiri ittuq Jesus agaa-yuliqsiqpaguqtuaq atriplugu taimña Melchizedek.

Agaayuliqsi Melchizedek

7 ¹Tarra taavruma Melchizedek-ŋum, umialgum Salem-mi agaayuliqsaupluniñ kamanağniqsraruamun Agaayyutmun, nalaunnigaa Abraham utiqtuaq akiiliqqaqığugich umialgich. Agaayyutiniğaa ika-yuusriaqaquplugu. ²Aasrii Abraham-ŋum Melchizedek aatchuğniğaa qulijnuğutaanik utqutipayaaqkağmi. Taamna atiq Melchizedek sivulliup-lugu itnautauruq Umialga Nalaunjaruałhum, aasriisuli umialgupmiuq Salem-mi itnautauruami Umialga Qiñuiñnam. ³Iñuich naluniğaiç aja-yuqaak sivulliajlı unniñ sumi annisilaaja tuqqutilaañalu. Atriginigaa Igñija Agaayyutim agaayuliqsiusugaqhuni qańapak taimuja.

⁴Isrummatigisriuñ qanutun kamanaqtilaaña taavruma ajutim, unniikii Abraham-ŋum sivulliağıkkapta kamanautiqaqtua aatchuğniğaa qulijnuğutaatnik utqutikkagağmi. ⁵Aasriili Abraham kiñuviqaqığniqsuq Levi-mik aquagunaasriiñ Moses-mik. Tuvraqługu malığutaksraq Moses-ŋum aglaanja Israel-aağmiupayaat qulijnuğutikuruksrauniqsut taapkunuja Levi-tkuayaanun agaayuliqsiığutuanun. Taatnaqtusrauniqsut iluqatiñ Israel-aağmiupayaat qitungağıgaluaqtitlutiñ Abraham-mun. ⁶Aglaali taamna iñuk Melchizedek Levi-tkuayaanunjiñjağmi akuqtuiñiqsuq qulijnuğutmik Abraham-miñ. Iniqsruqtuq Agaayyutmun ikayuquplugu Abraham akiqsruusriaqatuaq. ⁷Iñuk qaitchiruaq ikayuusriaksramik kamanatluktuq iñuymiñ akuqtuiruamiñ ikayuusriamik. Taamna ilu-mutuuruq. ⁸Aasriili Levi-tkuayaat akuqtuiraqqtut qulijnuğutinik aasriiñ ilisimarugut tuqqutilaañatnik, aglaali Melchizedek akuqtuiruq qulijnu-

ǵutinik, aasriiñ uqaǵimaitchuq tuqunilugu. ⁹Uqautigillaglagu taatnatun, Levi kijuviaqtuummaǵmi kińuagun akuqtuisuugaluaqhuni qulinjuǵutinik, ilaan qulinjuǵutikunigaa Melchizedek-mun atakkii sivulliajan Abraham-ŋum taimmanı taputiplugu. ¹⁰Takku Levi anigaluaqtitnagu inniqsuq liilaa timaani sivulliagmi Abraham-ŋum Melchizedek-ŋum paaqmaur.

¹¹ Taatnamik Levi-tkuayaat akuqtuińiqsut maligutaksramik Moses-kun atuqtaksraqtuummaitnik ajalatchińhatigun agaayuliqsit savautrińhatnik Agaayyutmik. Uvva savaaŋat tamatkua agaayuliq-sit anniqsuińhińaułlapiaǵniqpan naamasilugu, suvaata inuqsraqniqpa atlakauruamik agaayuliqsimik aggisuksrasmik atrilugu Melchizedek kijuviaǵingisaŋa Aaron-ŋum? ¹²Tarra Aaron-ŋum kijuviańi agaayuliq-sauruksraunqiqsut, atakkii nutaaq agaayuliqsi aggisuq, Melchizedek-tun ittuaq. Taatnamik maligutaksraq ajalatchiruaq savautrińhanik nutaam agaayuliqsiqpaum simmiqsuksrauniqsuq. ¹³Christ taamnatarra nutaaq agaayuliqsiqpauruq uqautigikkaput. Christ-tuuq Levi-tkuayaanjunǵit-chuq, nalliatunnińiń sivulliaqatai savautrimaitchut agaayuliqsauplutiń tunillaqtuǵvijymi. ¹⁴Atakkii nalupqinaitchuq Ataniqput kańiqalaḥha Judah-miń. Moses-ŋum uqautigimaitchai taapkua Judah-tkuayaat savaut-ritquplugich agaayuliqsauplugich.

Atla Agaayuliqsi Melchizedek-tun Ittuaq

¹⁵Uvvasuli nalupqinaipsaǵniqsuq atla agaayuliqsi atriplugu Melchizedek sagviqman. ¹⁶Christ agaayuliqsiǵungitčhuq maligutaksram tillisaitigun Moses-ŋum aglakkańatigun Levi-tkuayaanjuruksrauluni, aglaan Christ agaayuliqsiǵuqtuq sajnjiagun ińuułhum simmiǵumińait-chuam. ¹⁷Agaayyutim uqałhan nipliutiginigaa Christ-kun,

“Agaayuliqsaurutin qańapak taimuja
atrisplugu Melchizedek.”

Psalm 110:4

¹⁸Aasiili sivulliq tilliń atuǵumińaiqsuq takku sayaitlunińi sumun ikayuu-tauyumińaitlunińi. ¹⁹Maligutaksram nalaunjasripkaǵumińaitkai ińuich Agaayyutmi. Aglaali nakuutluktuamik niǵiuganiktugut nalaunjasripkaq-huta Agaayyutmi. Tamanna pisigiplugu qallilaǵniaqtugut Agaayyutmun.

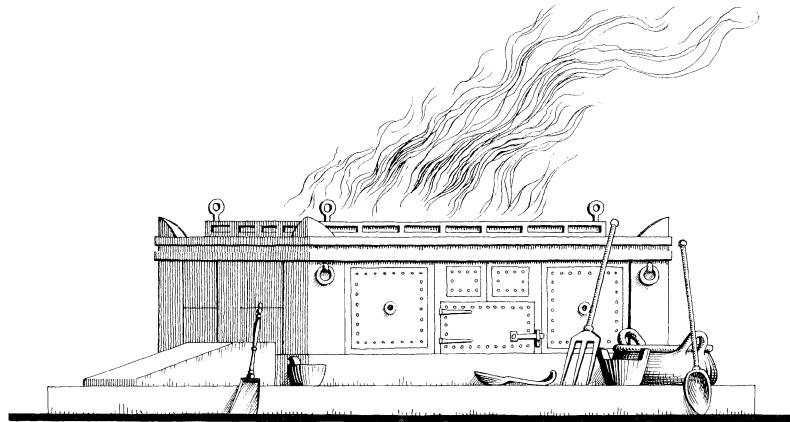
²⁰⁻²¹Agaayyutim nalupqinaigńigaa taamna nalupqinaiyautmigun. Aglaali Levi-tkuayaat agaayuliqsiǵuqtut nalupqinaiyautailaakun. Aasriili Jesus agaayuliqsiǵuqtuq Agaayyutim nalupqinaiyautaagun ilaanun, itnaqhuni,

“Atanǵuruam akiqsrutigigaa
isrummitqikkumińaitluni, itna,
Agaayuliqsaurutin taimuja.”

Psalm 110:4

²²Taapkunuuna uqaqliqtigun Jesus nalupqinaiğutigigaa nakuutluktuam sivunniüğutim. ²³Sulipsuuq, iluqatij sivulliich agaayuliqsit nayuutituiñatlaiññiqsut savaağmikni atakkii tuqułhum piiqittağıgai. ²⁴Aglaan Jesus agaayuliqsauruq nayuutituiñaqtuaq taimuňa. ²⁵Taatnaqhuni annau-titlapiağaǵigai qanumipayaaq tamatkua iñuich utlautiruat Agaayyutmun ij̄migun, ataramik iñuuruq iniqsruutripluni ilipitñik.

²⁶Tarra taatnasriq agaayuliqsipak inuǵigikput ipqitchuaq taqsraq-taitchuaǵlu pigirrutaitchuaǵlu piisimaqtuaglu killuliqiriniñ, aasriiñ kamanaqskipkakaupluni qılańmi. ²⁷Inuǵingitcaa tunillaqtułiksranı uvluǵaǵipman taipkunatitun qauklińisitun agaayuliqsit qaITCHISUURUATITUN tunillaqtuutmiik, sivulliuplugu ij̄mij killuqsautmiknun suliasriiñ Israel-aaqatmij killuqsautińitñun. Aglaan Jesus tuukkami sanniğutami

(Heb 7.27)

tunillautigiruq ij̄miñik atausrığmiaqļugu. ²⁸Moses-ŋum malığutaksra-jagun sayaitchuat iñuich agaayuliqsit qaukliǵuǵuurut. Aglaan taamna malığutaksraq inuqnaiqsuq Agaayyutim iğńi agaayuliqsipaguqtitmauň nalupqinaiyautmigun. Aasiiñ agaayuliqsipaugisiruq taimuňa naamapluni supayaakun.

Agaayuliqsipaşa Sivunniüğutim Nutauruamlu Nakuutluktuamlu

8 ¹Tarra una uqautigikkaqput, naalaǵníllaksiuň, piqaqtugut taat-natchimik agaayuliqsipańmik aquvittuamik taliqpijanun aquppiutaqpańjan kamanaqtuaam Agaayyutim qılańmi. ²Savautriruq agaayuliqsipaupluni inimi ipqińníqsrauruami agaayyuvipiamiittuami [qılańmi], iñuum nappangisajanı aglaan Atanǵum ij̄miñik nappakka-ńjanı. ³Qaukliþipayaanat agaayuliqsit qaITCHISUURUURUKSRAURUT aatchuutinik

tunillautinigu Agaayyutmun. Taatnaqhuni agaayuliqsiqpakputtuuq aatchuutiqaqtuksrauruq Agaayyutmun. ⁴Uvvaami Jesus nunami itchu-gaagumisuli agaayuliqsauñayaitchuq, takku atlanik agaayuliqsiqaqtuq qaitchisuuruuanik aatchuutinik tunillautinigu tuvraqlugu maliġutak-sraq. ⁵Agaayuliqspayaat savaaqaqtaut agaayyuvikpajmi nunami atrijuhħiñaqtuami taġġalħiñauruam iłu tuvraqlugu agaayyuvikpapiaq qilajmiittuami. Moses nappaqsaaqsiġġataqmau tupiq agaayyuvikpaksramun Agaayyutim uqautiniġāa, “Qaunatqiägigutin nappaġumagiñ tupiq tuvraqlugu ilikiġutaa ilisauttusriägikkān iñġimi.” ⁶Aglaan pakma Christ-ġum akuqtugħaa kamanatluktuaq savautriħi l-Atlasiñ agaayuliq-siniñ savautriruaniñ nunami. Taatnamik Jesus-ġum akunniġutauruam atausiñjuqtitkai Agaayyunlu iñu il-nakuutluktuakun sivunniġutikun. Taamna nakuutluktuaq sivunniġun tunjavigigaa Agaayyutim tuniqli-maħħanun, tupiksriħħanuji laaq iñu ich. ⁷Uvvaami sivulliġ sivunniġun patchisaiñniqpan, atlamic inuqnaġġayaitchuq. ⁸Agaayyutim quyagingiñ-niġai iñugikkani aasriiñ itnaqhuni,

“Taimanigu sivunniġutiqaqiġisiru ja nutaamik
iñu iñ Israel-ġum Judah-mlu.

⁹ Itchumiñaitchuq atrijatun sivunniġutim
qaisaptun aapaanjitnun uvlumi taivrumani
tasrirriutikapkich aullautityaqħugħich Egypt-miñ.

Tupigingitmatruj sivunniġutiga taatnaqħugħich suksraaġitka,
niplihsuq Ataniq.

¹⁰ Una sivunniġun inilla jniaġiga Israel-aaġmiupayaanun
taivrumani uvlumi, niplihsuq Ataniq.
Iļlisigiga maliġutaksraġa iñu ġma isrummatiżżejt nuna qiegħi
uummatiżżejt, atriż-ġulu iñuk aglakmatun kaliikkamun.
Ilijiisa kamagigisigaatja kisima agaayyutaulu ja
aasriiñ iliż-żejt iñugħiġiġi.

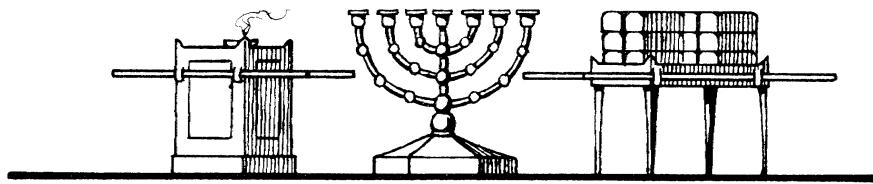
¹¹ Taivrumaniġu kiñaunniñ ilisautriyumiñiġi piaqtuq
nunaqatmiñik ani qatmiñiġlu itnaġuni, ‘Iłitchuġiun
Atanguruaq.’

Atakkii kisupayaam ilisimapiaġiġisiga aq
kamanaiñniq sramiñ agħlaan kama naġġi niqṣramun.

¹² Takku iż-ġunjiġiġis iġiġi tħalliwa qitħi lu ja
Suli itqażiġi kikkumiñiġi iġiġi killu qsaq sutiñiċċi.”

Jeremiah 31:31-34

¹³ Agaayyutim uqautigikam iuqqaq nutaaq sivunniġun tarra uqautiġiġāa
sivunniġut iġruaq utuqqal iruanejplu. Supayaaq atuġnaġġumiñiġi man
utuqqalipluni piġaqtuq.

(Heb 9.2)

Nunamitjaqtauruağlu Qılañmitjaqtauruağlu Agaayumağvik

9 ¹Aasriili sivulliq sivunniığun atuqtaksraqaqtuq agaayuliqsitlu iñiuilli savautrılıksrajetatigun Agaayyutmik suli Agaayyutim irvia gun nunamiittuakun. ²Taamna Agaayyutim irvia malguñnik iniqaqtuq. Sivulligmi inimi kialuuraqqağıqahuni niğgiviqaqhuniļ ipqitchuanik qaqqaligaanik, taiyuutiqaqhuniasrii ipqitchuamik inimik. ³⁻⁴Tuglian talukuyaam tunuani inauraq taiyuutiqağniqsuq inimik ipqiňniqsrauruamik piqaqtuaq ikipkavíliamik tiprägiksautinun piliaq kaviqsaamik manijmkik suli ipqitchuamik suluutmkil iluqani qaaliqaaq kaviqsaamik manijmkik. Iluani ipqitchuam suluutim ilulik piliaq kaviqsaamik manijmkik imalik Manna-mik suli ayauppiajanik Aaron-ŋum akutuq-palitlaruamik suli uyaqqak aglaqaqtuak maliğutaksramik. ⁵Qaanjani suluutim matuan israigullak tuglauqsimaurağniğaak Agaayyutim kamanautaa, ini Agaayyutim natqigutrisimağvia killuqsautinik. Aglaan tamatkua sut uqautigitlaitchivut pakma. ⁶Uqautitqiglagu, Agaayyutim irvia malguñnik iniqaqtuq. Uvlugağıpman agaayuliqsit isiğägnisut silalligmun inimum savauttityaqługu Agaayyun atuumarağalhatigun. ⁷Aglaan kisimi qaukliat agaayuliqsit isiħiňauraqniqsuq ilulligmun inimum aasriiň atausriġmiaqługu ukiuğağıpman saagaqhuni aujmik qaisaksraġmiňik killuqsautmiňun suli killuqsautaatnun Israel-aaqatmi killuqsaqtuat naluğigmiktigun. ⁸Taavrumuuna Ipqitchuam Irrutchim kańiqsipkaǵaatigut apqun inimum ipqiňniqsrauruamun aijmanğısilaajanik uvaptiknun napaniqtutilaşjani silallium inim. ⁹Taamna silalliq ini atrikusrautauruq iñuvigikkaptikni pakma. Aatchuutit ikipkaqħugich tunillautit nalaunjasriptatlaitchaat iñuk Agaayyutmi; iñuum aatchuutaiň patchisailaqtikumiňaitchaat quagrımmağıutillautajani. ¹⁰Tamatkua atuqtaksrat ajalatchiħiňaqqt niqinigu imimigu suli iğġuutiksraq-tuğvikaanik. Iñuich tupiksırıruksrauniqsut tamatkuni ja qaaħiňakun atuqtaksranik inillańniaħhanunaglaan nutaaħjuruam nakuutluktuam sivunniüğutim.

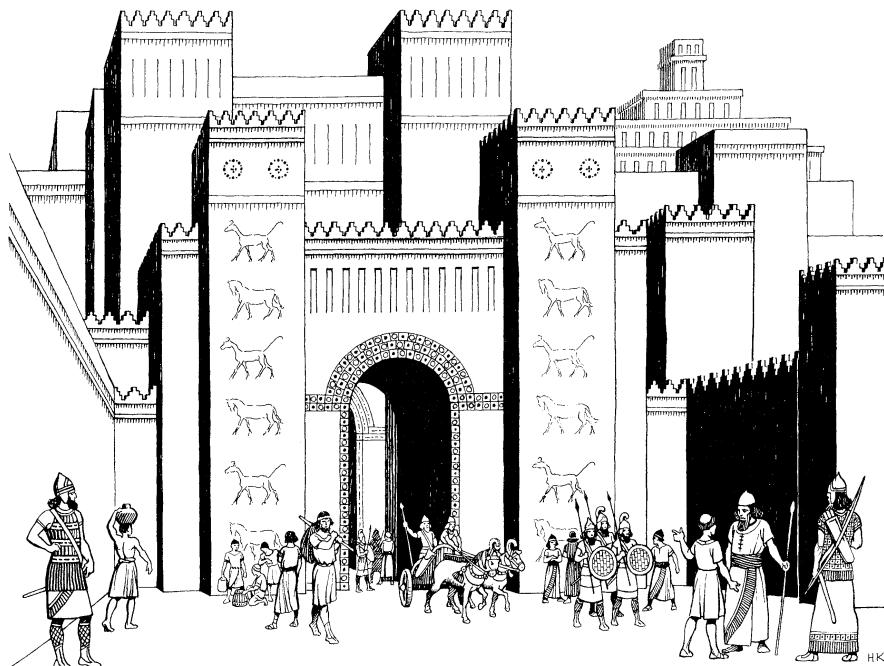
¹¹ Aglaali Christ aggianiktuq. Ilaan agaayuliqsipagigaa sivunniüğutim nutaaħjuruam nakuutluktuam. Christ savautriraqtuq kamanatluktua-miļu nakuutluktuam iļu agaayyuvikpańmi nunakħaqtunaġgitchuami suli

nappangısaqatni iñuich. ¹²Christ isiqtuq ipqiññiqsrauruamun inimun saagasuñaqani auŋatnik niğrutit, aglaan isiqami tunillaqtuutiginigaa auni piqutigipluta atausrıgmaqługu. Taatnaqami anniqsutigaatigut tai-muja. ¹³Atakkii taimani iñuk qaayuqnaqsiruaq killuliqiliğmigun. Ilaa ipqiqsitqigaqtuq agaayuliqsim siqillautipmagu atuqlugu auŋat niğrutit suli kulavauram ikipkaqtam ağraja. ¹⁴Tarra, nalupqinaitlullapiqaqtuq auŋanun Christ-ŋum salummaqtalaŋa qauğrimmağıutillautap-tiknik savaaŋiňiň kaŋigruaqtam, atakkii tunillaqtigiruq iŋmiňik killuutaitluni Agaayyutmun isruitchuakun Irrutchikun. Taatnaqhuta savautriňhiňaağuqtugut Agaayyutmik iňuuruamik.

¹⁵Tuqukami Christ akunniğutiğuňıqsıq Agaayyutmılu iňuŋmi-ļu suli saŋnjıqaqtıtlugu nutaaq sivunniüğün. Taavrumuuna Christ-ŋum tasutlasigai iňuich tuquruksrauruat piqutigiplugu tupiksriňgiňhat maliğutaksramik sivullıgım sivunniüğutiğruami. Tasuňniğai iňuich Agaayyutim piksraqtaağikkani akuqtuitquplugich isuitchuamik pait-chaktaaksrautmik, amiamı iňuulığımık isuitchuamik Agaayyutmı. ¹⁶Sivunniüğün Agaayyutim inillakkaja atriqaqtuq sivunniüğutmik iňuum aglagikkajanık iňuŋňaağmı. Tuquanıkpan iňuich ilisimaraul-laruksraurut tuqułhanik taavruma iňuum aglaktuam sivunniüğutmik. ¹⁷Takku iňuum sivunniüğutaani saŋnjıqutaitchuq iňuuŋjaan taavrumiňa aglaktuaq. Aglaan aglaktuam tuqułhan aquagun sivunniüğutaa saj-ŋinigaqtuqtarra. ¹⁸Taatnatuntuq sivullıq sivunniüğün saŋnjıqaqmıuq tuqułhatiguňiňaq niğrutit auŋatigunlu. ¹⁹Moses-ŋum uqautıqqaqamı-gich iňuich tillisipayaat malığutaksram tiguniğai auŋat nuğğaich ilaplugu imiğmik suli kaviqsaq ipnaim mitqualu hyssop-ŋum akiğuanıglu, aa-srii siqillaklüğich makpiğaat iluqaisalu iňuich, ²⁰niplıqhuni ilipitňun, “Taavruma augum nalupqinağıaa sivunniüğün Agaayyutim tillisigikka-ja ilipsitňun.” ²¹Taatnatunsuli Moses-ŋum siqillajniğaa auk ipqitchua-mun inimun taputiplugich sut atuğuruuat savautriňiğmi Agaayyutmik. ²²Tarra, Agaayyutim malığutaksraqaughuni supayaqaqayaq salummak-kausruuruq aukun. Agaayyun natqigutriyumiňaitchuq killuutinik auk maqipkaǵaluaqnagu.

Christ-ŋum Tunillaqtułhan Piğai Killuqsautit

²³Taatnaqhuni Moses-ŋum ipqiqsaksraqırağniğaa siqillautıqahagun auŋmik ipqitchuamun inimun tuvrautauruamun qılajmiittuamun. Aglaan nakuutlukhuni tunillaun inuqnaqtuq inimun ipqitchuamun qılajmiittua-mun. ²⁴Atakkii Christ isinqitchuq ipqitchuamun inimun savaağikkajanun iňuich, tuvrautauňiňaqtuamun ilumutuuruamun ipqitchuamun inimun. Aglaan Christ isianiktuq qılajmın sivuǵaallapıjanun Agaayyutim akun-niğutchiutaupluni pisigipluta. ²⁵Qaukliata agaayuliqsit Israel-aağmıjuuruat

(Heb 9.19)

isiğuurq ipqiñniqsramun inimum ukiutauǵaǵipman saagaaqhuni auja-nik niğrutim. Aglaan Christ aatchuutigilgataqtusraunǵitchuq iñmiñik akulaiqługu. ²⁶Taatna Christ aatchuutigitqigaqtusraugumi naglikasaatqi-gaaqtusraunayaqtuq iñiqtaułhaniñaglaan nunam. Aglaan pakma Christ sagvığñiqsuq atausrıǵmiaqługu piigiaqługu killuqsaun tunıllautigipluni iñmiñik. ²⁷Iñupayaqaq tuqruksrauruq atautchimi, aasriiñ aquagun taav-ruma atannikauluni. ²⁸Taatnatuntuuq Christ tuqruq atausrıǵmiaqługu piigiaqługich killuutinjich iñupayaat. Sagvitqikkisiruq tuglianı, piigiasru-ñaqnagu killuqsaun aglaan annautityağlugich utaqqiruat ilaanik

10 ¹Maliǵutaksraja sivunniugutıgruum tikkuałhiñagıniqsuq naamasiruamun tunıllautaanun Christ-ınum, taǵǵaǵiłhiñaqługich ilumutuuruam. Ukiuǵaǵipman piqutigiplugich iñuich agaayuliqsit aatchuǵuurut tunıllautinik. Aglaan tamatkua tunıllautit killuutaiqsitłaiñ-niqsut iñuŋnik tunıllaqtuqtuanik. ²Tunıllautit killuutaiǵitlakpata iñuich nutqautianikkayaǵaat tunıllaqtuqliq iñiļgaanimma. Atakkii iñuich ukpiq-tuajuruat salummaqtinniqpata atausrıǵmiaqługu itqaǵitqikkayaitkaich killuutitij qauǵrimmaǵiutillaǵmikni. ³Aglaan tamatkua tunıllau-tauruat itqaqtirruraqtut killuutinjıtńun ukiuǵaǵipman. ⁴Takku auňat

niğrutit piigiyumiñaitchuq killuutmik. 5 Taatnaqhuni Christ uqaqtuq nunamuyasrikami, itna,

“[Agaayyutmaaj,] Piqağukkumiñaitchutin tunillautinik aatchuutiniglu

aglaan timiqaqtilugu uvamnik tunillautigitqulugu.

6 Ikipkaqługich aatchuutit tunillautitlu killuutaigutiksrat quyalisaunǵitchut ilipni.

7 Aasriiñ nipliqsuña, ‘Agaayyutmaaj,

aggiqsuña savaaǵityaqługu pisułhiñ,

aglaksimalhatun makpiǵaani uvapkuń.’”

Psalm 40:6-8

8 Sivulliani itnaǵniqsuq, “Piqağukkumiñaitchutin tunillautinik aat-chuutiniglu, ikipkaqługich aatchuutit tunillautitlu killuutaigutiksrat quyalisaunǵitchut ilipni,” injaŋugaluaŋjaisa maliǵutaksrakun. 9 Tuglianı nipliqsuq, “Agaayyutmaaj, aggiqsuña savaaǵityaqługu pisułhiñ.” Taatnaqami Christ-ı̄um suksraǵniǵaa sivullıq sivunniüğün tunillautituum-maisa aasrii inillakługu nutaaq sivunniüğün. 10 Tarraasriiñ Christ-ı̄um tupiginigaa Agaayyutim pisułha. Tunillautigikamıuń timini pisigiplugich killuutit ipqiqsagaatigut nalaunŋapkaqhuta Agaayyutmi atausrıǵmiaqługu.

11 Aasriili agaayuliqsipayaaq savautriraqtuq uvluǵaqipman qaitchipluni atlaŋŋutlailaanik tunillautinik killuutaigiyumiñaitchuanik. 12 Aglaali Christ qaitchianikami atautchimik tunillautmik killuutinun, aqvittuq taliqopianun Agaayyutim minǵuiqsıǵıqıqhuni savaaǵmińiń taimuńa, 13 taimakjanıń-aglaan utaqqipıluni tarani uomigirini akiiličiksrajanunaglaan. 14 Takkı atautchikun tunillautikun killuutaigıńgai taimuńa tamatkua ipqiqsitauruat.

15 Taavruma Ipqitchuam Irrutchim nalupqinaıǵníǵaa uvaptiknun, itnaqhuni,

16 “Una sivunniüğün inillaŋniaǵıǵa Israel-aaǵmiupayaanun taimani uvulumi, nipliqsuq Ataniq.

Ilıgisigiga maliǵutaksraǵa iňuńma isrummatińitňun aglaglugulu uummatińitňun.”

Jeremiah 31:33

17 Nipliqsuqsuli, itna,

“Killuqsautińich nalaunŋairrutińiń illu itqaǵitqikkumiñaitmigitka.”

Jeremiah 31:34

18 Taatnamik killuutit natqigutikkaukpata, ikipkaqługich tunillautiksrat pisigilugich killuutit inuqnaǵumińaiqsut.

Qallılaaqta Agaayyutmun

19 Aniqatiumaań! Pakma taluqsrautairrutiqaqtugut isińiksrapistik-nun Agaayyutim sivugaanun, atakkii Jesus-ı̄um tunillautiginigaa auni.

²⁰Christ-ňum aňmautinigaatigut nutauruamik apqutmik sivugaanun Agaayyutim. Agaayuliqsiqpaktun qallilaatqatuun Agaayyutmun amuňatchiajanun talukuyaam, uvagutuuq qallilaatlasipmigikput Agaayyut timaagun Jesus-ňum aatchuutigikkajagun tuqupluni. ²¹Suli kama-naqtuamik agaayuliqsiqaqtugut Jesus-mik atanǵuruamik Agaayyutim tupqani, amiamı ukpiqsiruanun. ²²Taatnaǵuta qallilaaqta Agaayyutmun ilumutuǵulgugu uumman nalupqisruutai!lapiaglugu ukpiqsrilıqput, atakkii Christ-ňum siqillaqamisigut auňmiňik salummaǵai qauǵrimma-ǵiutillautavut killuqsautiltikniň suli iǵǵuqhuta imigmik ipqitchuamik. ²³Tigummitqiagıǵıläkput niǵıugaq uqautigikkaput qanuǵlıqaangıǵıta takku Agaayyun akiqsruiruaq tuniqsimaruq. ²⁴Qaunakkutiluta avatmun pitchuksaaǵutilatalu piqpaKKutıhıksrapıtnun savaallautaqaǵılkısraptıknunlu. ²⁵Katiraǵaqtı atautchimun qapiqtanǵıguta, atrisunaqnaǵich ilajıch ińuich katiraǵańaıqsuat. İlitchuǵıgıkı Atanǵum aggıtqıňńıaĺha. Taatnaqılagu pitchuksaaǵutiyumaugut avatmun qapiqtanǵıguta ukpiqsrilıptikni.

²⁶Uvvaami kanjeqqaǵuptı ilumutuulıgmik aasriiň killuqsaqtuiňaǵup- ta ukpiqsrińıgıta Christ-mik, piitchuq niǵıugamik uvaptıknun. Atakkii atlamic tunıllıautmik qaisaksramik killuutiptıknun piiňńıaqtıq. ²⁷Aglaan taatnatun ińuuniagıpta niǵıugiraksraǵıgıkput iqsıńıaqtıaq atanniiviksraq, ittuatun ikualaruatun piyaqqıńıaqtıatun uumiksiruanik Agaayyutmik. ²⁸Ińuk suksraqangıtchumi Moses-ňum maliǵutaksrajanık, taamna ińuk tuquruksrauruq ilenqıktailaakun ilisimariqaǵıńıaqpı malǵuňnik unniň piňasrunik. ²⁹Aglaan ińuk suksraqangıtchumi Iğńıjanık Agaayyutim suksraqangıtınuňi aujanık Christ-ňum ipqıqsitigikkıǵıňik, Agaayyutim taamna ińuk anasrıńıuqsatlukkısigaa. Taavruma pisaanıyatıgaa Ipqitchuaq Irrusrıq ińuaqqutırıuq ilaani. ³⁰İlisimagicıput kisuutilaaja niplıqsuam itna ipqitchuani makpiǵaani, "Akısaun pigigiga. Pigiitchuapayaq aki- saǵısıgiga." Uqaqmıńıqsıq itna, "Atanǵuruam atanniıgısıgai ińugikkani." ³¹Iqsıńıllaǵıataqtıq anasrıńıuqskakauruni Agaayyutmıň ińuuruamıň.

³²Itqallaksigik taipchua uvlut kanjeqqaǵaqapsı ilumutuuruamik ukpiqsiruanıjuqhusri. Iglutuǵıgıkı sakiqniulıq atqunallapiaq. ³³İlaatni pisaanıyatıgikkırausri atniaqsiplusrılu ińuich takkuatni, ilaatnisi- li piqatauhińaaǵıuqhusriunniň tamatkunani taatna ayalatauruanun. ³⁴Uvvıasuli naglikasaqatiqaǵıuurusri isiqtauruanik ikeyuqıǵıchı sulı quviatchauǵıkhıusri ivayaqtukkaugaluaqapsı suurapsıtńık, ilitchuǵıplugu ilipsı suuraǵılkısrıqı nakuutluktuanık nuýuyumińaitchuanık qılajmı. ³⁵Taamna pisigilugu taluqsaarrutıqıǵıtchi Ataniǵımun. Kamanaqtuamik akiliusrıraqnıaqtıusri nikaitkupsi. ³⁶Aglaan anuqsrutıqıaqtuksraurusri tupıksrılaǵıusri pisułhanık Agaayyutim. Atakkii akuqtıaǵıńıgıkı ilaan akiqsrıutıgikkıja. ³⁷Agaayyun niplıqsıq ipqitchuami makpiǵaani,

“Pivikisuurami aggiqsagumaruaq aggigisiruq.
Piñatchiaġumiňaitchuq.

³⁸ Nalaunjasripkakkaga iñuugisiruq ukpiqsriḥagun.
Aglaan quyagiyumiňaitchiga iñuk
tunuttuuaq uvamniň ukpiqsrijaqhuni.”

Deuteronomy 32:35

³⁹ Uvagut, ilaliqsuutingiċħegħut tamatkunani tunutlutinj piyaqquk-kauniaqtuani, aglaan iļaurugħut tamatkunani ukpiqsrimaaqtuani annautikauplutiż.

Urrakusrautai Ukpiqsriḥum

11 ¹Iñuum ukpiqsrikami nalupqisruutigħiġaġigaa niġiugaġikkani. Nalupqigħiġaġigaa atuumaruksraq qiñiġnaqsigaluaqnagu. ²Sivulliavut taimani iñuuniagaġniqsut taavrumuuna ukpiqsrilikun. Taatnaqħugħi uqaġġillautakkaurut. ³Ukpiqsrilikun kajniqsigirkput Agaayyutim iñiċċitilaajja nunamik siqiñiġmigu uvluġianigu uqaliġmigun. Taavrumuuna kajniqsigirkputtuuq iñiċċitilaajja sunik qiñiġnaqtuanik sajnjiagun iñuich iļitchuġingisaġġatnik isrummatigikkāġmikkun. ⁴Ukpiqsrilikun Abel aatchuutiqaqtuq Agaayyutmun nakuutluktuamik tunillautmik Cain-miñ. Agaayyutim akuqtuġniġaa Abel-żum tunillauta uqaġiplugu nalaunjalilaa ja. Abel tuqgaluaqtitlugu iļitchitlarugutsuli ukpiqsriħaniñ. ⁵Ukpiqsrilikun Enoch aullautikkauniqsuq marrumakja iñuunialiġmiñ tuqruksraunġitluni. Taatnaqħugu iñuich paqingiñniġaġaat Agaayyutim aullautipmagu. Aullautikkaugaluaqtitnagu uqaħħum uqautiġigaa ilumutun quyalitniktawu juniplugu Agaayyutmik. ⁶Aglaan iñuk ukpiqsriñiġiċħum quyalitnikkumiňaitchuq Agaayyutmik. Atakkii kisupayaaq piqatiqaġuktuaq Agaayyutmik ukpiqsriku rauruq itilaajjanik suli akiċċiutiqaqtaw iñiġi. ⁷Ukpiqsrilikun Noah-m kilitkuusriaġigaa Agaayyutmien atuumaruksraq qiñiġnaqsigaluaqnagu. Tupiġiplugu Agaayyutim til-lisaa umiaqpaliruq annautiksraġġatnik qitunġami. Umiaqpiġiġmigun sagħiġsinniġaa ukpiqsriñiġiħat nunam iñui, aasriiñ taavrumuuna patchisiqu tiniġi. Pisipiġplugu Noah-m ukpiqsriħha Agaayyutmik akuqtuġniġaa nalaunjasripkakkauplugu.

⁸Ukpiqsrilikun Abraham tupiksriñihsuq Agaayyutim tuqluqmani. Aullaġniqsuq atlamu nuna muakuqtuiviksraġġiñun paitchaktaaksraut-mik, nalugaluaġġa napmun aullaqtaw. ⁹Ukpiqsrilikun iglaajjuruq nunami akiqsruutigikkajjani Agaayyutim, irviqaqħuni palapkaaqpaġni piqatigiplugik Isaac-lu Jacob-lu akuqtuiruak atunim akiqsruuta uruamik Agaayyutmien. ¹⁰Takku Abraham niġiugaqaġnihsuq nuna aqqiġpaġmik payanja itchuanik nappaviliġmik, Agaayyutim iñjniġi nappakkajanik

maliğutlugu sivunniuğutni. ¹¹ Ukpiqsrilikun Sarah akuqtuiruq sayaksramik siňaiyauňiksraǵmiňun kiňuviaksramik. Iğńiruq aaquaǵaluańjaǵmi, takku ukpiġiniǵaa Agaayyun piňlarańuplugu akiqsruqtuaq. ¹² Tarraasriiň atausıq arjun Abraham tuquňaruatun iňmiňi iligaluaqtuaq kiňuvianiň-niqsuq in̄ugiaħutiż uvluġiańisun qilaum suli qaviajatun taǵium siňaan kisitchuǵnaıtchuatun.

¹³ Tamatkua iňuich iluqaǵmiň ukpiġigaat Agaayyun, aasriiň tuqurut akuqtuiġaluaqtıj akiqsruutauruamik. Aglaan qiniqlugich immasraağruk sivuniǵmi quviatchaktitaurut. Piilaagińgitchaat avakjaqtautilaqtıj iglaańutilaqtıjlu marrumanı nunami. ¹⁴ Iňupayaat uqaqamıň iglaańutilaǵmiknik marrumanı nunami nalupqinaǵaat pakaqaǵıqtıj kiňuniksrautmiknik. ¹⁵ Iňuich taipkua isrumagisruuniǵumitruj taimňa nuna unisaqtıj utiħiňaugalaǵniqsut pisukkumiň. ¹⁶ Aglaan ilipich kimmutiqaqtut nakuutluktuamik kiňuniksramik qilańjmi. Agaayyutim itqanaiyautigaa nunaaqqiq ilijitňun, atakkii kanjuginǵitchaa Agaayyutiginiluni Abraham-mun, Isaac-munlu, Jacob-munlu.

¹⁷ Ukpiqsrilikun Abraham tunillautiqaǵħiňaǵuňihsuq Isaac-mik Agaayyutim uuktuaqmani aatchuutigisipmajan iğńitualuni, taamna akuqtuaǵikkajha Agaayyutim akiqsruutaagun. ¹⁸ Piħiňaǵniqsuq ukpiġiplugu Agaayyutim akiqsruutaa iğńiǵmigun itnaqhuni, "Isaac-kun kiňuviaqagańiaqtutin." ¹⁹ Ukpiġiniǵaa Agaayyutmuń aŋipkaǵnialiksraja Isaac tuquňaruaniň. Abraham-ňum akuqtuaǵitqikkaa Isaac iligaluaqtuaq tuquňaruatun liilaa. ²⁰ Ukpiqsrilikun Isaac-ňum piliusriaqaqtitmigik Jacob-lu Esau-lu, isrummatigiplugu Agaayyutmuń atuumapkaǵiſiħha akiqsruutigikkani sivuniksrami. ²¹ Ukpiqsrilikun Jacob tuquaqsikami piliusriaqaqtitmigik atausiullaaplugik iğńak Joseph-ňum. Aasriiň putluni agaayumaaǵvígigaa Agaayyun turvigiplugu nuvua ayauppiáǵmi. ²² Ukpiqsrilikun Joseph-ňum uqautiginigaa aullałiksraja Israel-aágmiut Egypt-miň. Tuquyasrikami urriqsuutigai qanuq savaaǵılıksrajaǵtigun sauniǵmi.

²³ Ukpiqsrilikun Moses-ňum aŋayuqaakkiň iriqsimaniǵaa piňasruni tatqińi aniqqaaqman. Qiňiqamitku piňnaqnaļha iyaalugruam iqsinǵit-chuk umialgum tillisaiňik tuqqutquplugich aŋugaurat aniqammiurat. ²⁴ Ukpiqsrilikun Moses iňuguaničkami taiguquňajęńihsuq iňuňnun iğńińjanik Pharaoh-m panian. ²⁵ Piksraqtaaǵigaa aŋallaqluqatauňiksrańi iňuiňi Agaayyutim, atakkii quviagingiǵniǵaa iňuňuniaļi qagańaqtuaq akisuruatuummaan Pharaoh-m tupqani. ²⁶ Isrummatiginigaa naglik-saaliksraja Christ-ňum kamanatluklugu piqałhaniň akisuruapayaarjińiň Egypt-ňum, takku ukpiqaǵnihsuq Agaayyutmuń akiłiǵńiáǵnipluńi sivuniksrami. ²⁷ Ukpiqsrilikun Moses-ňum aullaǵviginigaa Egypt iqsiginǵitlugu Pharaoh-m qinnautaa. Aullaqtuq ilipluni qiniqtuatun

Agaayyutmik qiniñgnaitchuamik. Taamna qiniñquuraaq siimasraagutiginiğaa.²⁸ Ukpıqsrılikun Moses-ıum inillanjiğaa niğıqpagvikaaq taiyuutiqaqtaaq Apqusraqtıtulığmik. Ukpıgigaa Agaayyun uqaqman iñuich tigusritquplugich ipnaiyat aŋŋatnik sıqıllautiksraŋitník tupqisa taluŋitñun. Agaayyutim ilaksiatqungitchai piyaqquirau mun Israel-aaǵmiut aŋŋayuklıich.²⁹ Ukpıqsrılikun Israel-aaǵmiut ikaaǵniǵaat taǵiuq atiqaqtaaq Red Sea-mik paliumaruakun nunakuqmatun. Egypt-miut taatnatun ikaaqsagaluaǵniqsut, aglaan iluqatiq ipiniqsut imikun.

³⁰ Ukpıqsrılikun Israel-aaǵmiut kaivraaǵniǵaich katchinji Jericho-m tallimat malǵuijní uvlni. Taatnaqhutiq katchich katagaalaniqsut.

³¹ Ukpıqsrılikun Rahab akiisuk tukkuğinigaat nalunaqtuakun takkuuqtit. Taatnaqhuni piyaqqungitchuq piqatigilugich Jericho-ǵmiut ukpiqsrıńǵichtuhat Agaayyutmik.

³² Sumiksulitai uqapsaaǵisivik? Pivikitchuq uqautigisaǵupkich Gideon, Barak-lu, Samson-lu, Jephthah-lu, David-lu, Samuel-lu, sivuniksrıqi-railu Agaayyutim. ³³ Ukpıqsrılikun taipkua akimaraqtut umialıjníñ, nalaunjarualıqiplutıñ, akuqtuiplutıñ akiqsruutigkkajanik Agaayyutim, umitlaplugich qanınjich lion-nat, ³⁴ qamitlaplugu ikualapıaqtaaq ikniq, annakhutiq savikpakun tuqqutaulıǵmiñ, sayaıtchuat sayaktusriplugich, sapiǵınaqsiplugich aŋŋuyaǵıǵmi akiılıtılasıplugich aŋŋuyaktıjich atlat nunat, ³⁵ unniıñ aǵnat akuqtuiplutıñ tuquňaruumınik aŋitqıksitaupmata. Atlat iñuich naŋıtitauniqsut tuqułhiňaǵuqhutiq ayaklugu annagviksraq-tıj, niǵugaqaqhutiq aŋitqılkısrıǵıgmıknik nakuutluktuamun iñuulıǵmun tuquanikkumıñ. ³⁶ Atlattuuq naglıksaaqmıñiqsut mitautigitchiuplutiq ipıgaqtuqsiuplutiñlu qılıqługıllı isıqtaupkaqługich, ³⁷ uyaǵaŋıngılu mılıqtuqsiuplutiq, uluaqtuqüğich avıkługıllı, uuktuaqsiuplutiq, tuq-qutauplutiq savikpakun, qipiplutiq atnuǵaaqhutiq ipnaich aminıtńik tuttułuuraisalu, piiłlıiuqhutiq, iłuıllıuqtauplutiq, atniaqsiuplutiq, ³⁸ qipip-lutiq suviksraiłaami iñgińi, iñuuniaqhutiq sisini nunamılı uyaǵałuŋmılu. Iñuiń nunam naligingıtchaich tamatkua!

³⁹ Iluqatiq tamatkua ilisimariqaqtut nalupqinaiǵutriruat ukpiqsrılıǵımkıknik uqaǵıllautaqüğich. Aglaan nalliat akuqtuıńǵichtuq iñuulıǵıǵıñ Agaayyutim akiqsruutigkkajanik. ⁴⁰ Agaayyun sivunniutiqaqtuq nakuutluktuamik uvaptiknun, itna, taipchua naamasripakkauruksraupmiut piqatigiluta tikińńiaqaptigut aŋŋayuqautaanun Agaayyutim.

Agaayyun Aapakput

12 ¹ Taipkunatitun ukpiqsrıruatitun ilisimariqaqtuguttuuq atanıutriruanık uvaptiknik nuviyatun, aasrıili tamatkua uqaǵılıhińaugaat ukpiqsrılıqput. Aqpalıutraqtıtun piiqługu unaviquta-

ğıkkajani, ki, piiğäglavut qilamipiaq killupayaat unaviqutağıkkavut maliguta Atanigmik. Aqpaliutraqta ığlutiuiłıkun tikiňňiahanunaglaan kinilirviksraptä. ²Ataramik qiniqsimalakput Jesus aullağniiraalu naamasriraalu ukpiqsriłapta, [atakkii tunjavavigigaa Agaayy whole iluqnauqhuuni]. Pisigiplugu quvianaqtuaq akiiliusriaksrani suksrağıngitkaa kanjunaqtuaq tuqulıq sannıgutami. Aasriin aqvittuq Agaayyutim taliqpiyan tujaanun anjalatchiqatapluni. ³Jesus ığlutiupmiňiqsuq qanusripayaanik akiili- liugutinjitňik killuliqirit. Isrummatigiraksrağıgiksi Jesus piyuqaşıugupsi taatnatun, mingüğanğıtchumuusrılı qapınjasrırağıngiğusri maliguałlapsitňi Christ-mik.

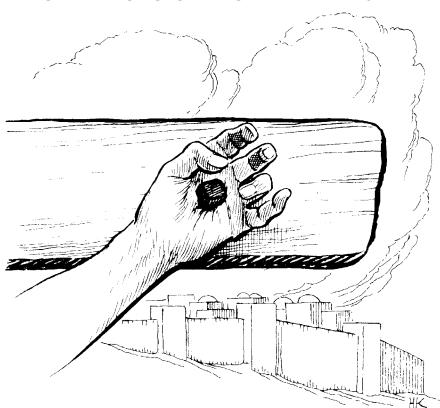
⁴Killuqsaun ayyauqtuġaluaġiksi, aglaan ayyauqtungitchiksi pigiitħuaq tuquɬapsitnunagħlaan. ⁵Puuyuġuknaġiksi Agaayutim pitchuksaġiħha ilipsitnun itna liilaa uqaġipmatun qitunġamun,

“Iñiiñ, suksraiginigñiaqnu nalguqsruuta Atangum unniñ qapinasinak iñiqtiqpatin.

6 Takku Atangum nalguqsruağigai tamatkua piqpagikkani, suli annauksraqğugich iñupayaat iğñiqiliutikkani.”

Proverbs 3:11–12

⁷Iglutuqtaksraigiksi nalguqsruta Agaayyutim. Ajaalattaqigaasri iñigikkaqmisun. Qanusriuva una iñiñiguruuaq aapauruam asanriñjuqsatlaisana? ⁸Agaayyutim iñnipayaaq ataramik iñukkuksaġnígaa taatnatun. Ilipsi nalguqsrusqsimaitchupsı aapałapsisun ilumutun iñiñigiliutipkaqsimaiññiqsusri ilaanun. ⁹Uvvashuliuna, aaparta nunami nalguqsrugaatigut aasriisuli uvagut kamagisuuplugich. Kamaksriruksrauruguttuuq Aapaqatnik irrutchipsa pitluguługu aapaptikniñ nunami, atakkii iñukkucksairuq uvaptiknik isruitchuamun iñuuliğmun. ¹⁰Sivikisuurami aaparta nalguqsrugaġigaatigut nalaunjanasrugikamitruṇ. Aglaali Agaayyutim

(Heb 12:12)

nalguqsruağigaatigut piñnag-
viksraplikun ipqiqatigisrukuta
iñmisun.¹¹ Iluqani nalguqsruun
quvianaitchuuruq atniğñaqmiuq.
Aglaan aquvatigun nalunaığuuruq
qanuq nalguqsruun nakuutilaaña
Agaayyutim qitunğaikkajinun,
tupiksriñigmiktigun iñuguqtut
atuitlasiruat nalaunjaruamik suli
iñuuniqaqtuat qiniñakun.

¹²Taamna pigilugu sayyiqsigiq nivijasriruut argasri suli sayaitchuat niusr; qapinasiñasri.

¹³Qaiqsisigin apqutiksraŋat isigap-

si. Aasriili sayaitlutiň ukpiqsriruat pisrulgitchuatun puukaǵumiňaitchut atniǵutinj, aglaan mamititaulutij saňnjsitqinjñaqtut.

Ilısauttutit suli Kiliktuutit

¹⁴Qińuiňňaqautrisitchi iňupayaanun, iluqnauqsimalusri Agaayyutmun. İnuum iňuuniangitchuam taatnatun qinińlasriyumiňaitchaa Ataniq.

¹⁵Qaunatqiagitchi kiňaunniiň iňuk suliqutiksringiňiaqani iluaq-qutaanik Agaayyutim. Qaunagingitchupsi iňuich tikitpiaqtut akunnapsitňun miqutchisuuruat isrumagiiqliqsitlusri, atriplugu kanjig-ruaq maqupkairuaq nauriamik. ¹⁶Naagaunniň iňuk atlatuqtauviaqtuq agaayyiaqtaitluni Esau-tun injilǵaanimmma. Esau tuniriruq paitchak-taaksrautigaluǵmiňik ajayuklıuǵigmigun atautchimun niǵinígmun. ¹⁷Ilisimakkapsisun, aquvatigun Esau-ňum piňhiňaaǵuqamiň piňňak-taaksrautni itigautiruq. Satuqsaǵaluǵaa qulvimigun aglaan Isaac isrummitqikkumiňaiňjanıňniqsuq.

¹⁸Ilipsiasriiň, tikisimaitchusri ińgimun aksijňaitchuamun atriplugu ińgiq atilik Sinai-mik. Israel-aaǵmiut imani qinińignigaat ińgiq ikualaruaq iknigmik. Kiňuagun taaqsiňiňiqsuq anuqlıǵullapliaqhuni. ¹⁹Taipkua iňuich tusraaniqsut qatrajanik qalǵıqtawtum suli nipiṭullapiaqtuanik nipińik katluktun. Tusraaruat iqswitchakpagitlutiň uqapsaaqtut nipimun uqautitqiqunǵitlutiň. ²⁰Agaayyutim tilińigai, "Niǵrutimunniň aksikpagu ińgiq miňuqtukkauniaqtuq uyaǵajnik." Aglaan iňuich tatamiňallaktut. ²¹Ińgim qiniqsaǵha tatamnallapiaǵataqtuq. Moses-unniň uqaǵniqsuq, "Atqunallapiaq iqswitchakluja uuliksiruňa." ²²Aglaan tikiňjanikutsri Agaayyutim nayuutilhanun tikitmatun ińgimun atiliymun Zion-mik, suli nunaqqiqańjanun iňuuruam Agaayyutim Jerusalem-mun pakmani ittuamun, suli israqulijunun kisińňaǵumiňaitchuanun. ²³Tikitchusri katiq-pagviatnun ajayuklıuplutiň ińnińiň Agaayyutim atirich aglausimaruat pakmani. Utlautirusri Agaayyutmun atanǵatnunlu iňupayaat irrusrıńit-ňunlu nalaunıńjaruat iňuich tuqruuat naamasripkakkauplutiň pakmani. ²⁴Utlautipmiusri Jesus-mun akunniguturuamun aatchuqtuamun nutauruamik sivunniugutmik iňuunjun. Christ-ňum killuqsaútaiquplugich iňuich maqipkaǵniǵaa auni sanniǵutami. Auja Abel-ňum tuqqutauruaq uqautiqaǵhiňaqtuq akisautmik, aglaan auja Christ-ňum uqautiqaqtuq natqigutriǵigmik.

²⁵Naalaǵnisritchi Agaayyutmun uqaqtuamun ilipsitňun pakma. Ayaiňasri ilaanik taipkunatitun Israel-aaǵmiuitun. Annagviksraiňňiňiqsut anasriňjuqsaqsiuǵiňiń ayaummitňikamiń kiliktuqtauruamik ilinjıtňik maani nunami. Agaayyutim anasriňjutlužallakkisigaatigut tunutkup-tigu ilaa kilgityaqtigikaqput qılıajmiń pakma. ²⁶Injilǵaan Agaayyutim iliqliqsaqtihıňaǵaa nuna uqaqami ińgimi atiliymi Sinai-mik, pakmaag-

laan ilaa akiqsruqtuq nipliqhuni, "Atausripsaami iliqsraqtinniağıga nunałhiñaungritchuaq aglaan taputiniaqmigigaptuuq qılık." ²⁷Taavruma uqałhum "atausripsaami" nalupqinaillapiaga Agaayyutmun supayaaq iñiqtağıkkani atlañjuqtikisiñiplugu. Aasriiñ kisimi iliqsraqtitangritchuaq itchumağısipiaqtuq. ²⁸Taatnağuta akuqtuiňiaqtugut isruitchuamik kiňu-niğmik iliqsraqtitangritchuaamik Agaayyutim ajaayuqautaani. Aasriiñ quyyatigilakput Agaayyun savautilugu akuqtuyunağuta kamaksrılikun taluqsrılikunlu, ²⁹atakkii Agaayyutigikkäqput suungıirağaqtuatun ikniqtun ittuq.

Aqulliich Alğaqsruutit

13

¹Piqpakkutititchi ataramik aniqatigiiłapsigun Christ-kun.

²Suksrağıngritchukksraurusi tukkuğijnalağımk takku iļańich iňuich tuyuǵmiaqagańıqsut israǵulijnik nalunjaisa israǵulgutilańıtñik. ³Itqaumasrigik tamatkua isiqsivijmiittuat isiqsivijmiitqatigipmatun iļilugich, tamatkualu ańallaqlukiuruat naglikssaaqtigipmatun timip-ni iļilugich. ⁴Katchuusrimalıq kamakkutiqaqtuksrauruq akunğapsitñi. Ilaqatigiiksuaq katchuusrimalıqtik ipqisittaksraǵigaak tuniqsimmatilutik avatmun. Agaayyutim atannıgisigai atunim iňuich sayunjaruatlu atlauqtuatlu. ⁵Kimmutiqatlusrunaqasri maniğmik, apaigilugu pigikkaqsi. Agaayyun nipliqsimaruq,

"Unitchumińaitchikpiň
unniiň suksraağumińaitchikpiň."

Deuteronomy 31:6

⁶Taatnamik nalupqisrunğıtluta niplihiňaurugut,

"Atanǵuruaq ikayuqtigigiga.
Iqsiyumińaitchuňa iňuum qanuǵaaňaunniň."

Psalm 118:6,7

⁷Itqaumasigik ańalatigikkasri uqautriruat ilipsitňun uqałhanik Agaayyutim. Ukpıgutiqaqıtchi taipchunatitun iňuunialığmikni suli isrummatigilugu qanuq tuqułhat. ⁸Jesus Christ atlañjułtlaitchuq ikpaskräglü, uvłupaglu, taimurjalu. ⁹Iňuymun avallaktitnasri atlakağıisigun atlanaqtuaňoplutiň ilisauttutinjisigun malingıquplusri Agaayyutim ilumutułhanik. Nakuruq sayyikkaugupsi ukpiqsrılipstñi Agaayyutim iļuaqqutaagun; sayyiǵumińaitchusri ukpiqsrılipstñi maliktuiňaǵupsigik iňuuniaqutit tuniļļautitigun niqinik. Tamatkua iňuuniaqutit tuniļļautitigun anniqsuutiginianǵitchaich iňuich iňuuniaqtuat tamatkunuuna. ¹⁰Uvaguttuuq tuniļļautiqaqtugut. Taamna Jesus tuqruuaq sanniǵatami. Tuqułhagun Jesus-üyü piliusriaqaqtugut. Aglaan agaayuliqsit savautrisugaaqtuat ipqitchuami inimi maani nunami niğgivigitlaitchaat tuniļļautigikkäqput. [Taamna itnautauruaq, tamatkua anniqşukkauni-

ruat tupiksriłigmiktigun iñuuniaqutinik piqataulgritchut uvaptikni.]

¹¹ Ukiuǵaqipman qaukhiata agaayuliqsit qamuńautiraǵigaa auńat niǵrutit ipqińníqsramun inimun tunillautigisaqlugich iñuich killuqsautaiquplugich, aasriiň tuqujaruat niǵrutit timijich ikipkaqtitlugich silataani nullaaqtuǵvium. ¹² Taatnatun Jesus-tuuq tuqupmiuq sanniǵutami silataani nunaqqim, tunillautigisaqamiuq auni iñuich killuqsautaiquplugich.

¹³ Taatnaǵutaasriiň ilaanukta silataaniittuamun nunaqqim, iglıtuutiqaǵuta iñuich naǵǵuqsruqpaticut pisigilugu ilaa. ¹⁴ Piitchugut kińunipiamik maani nunami, aglaan niǵiuktugut kińuniksramik isruitchuamik qılańmi, aasriiň utaqqigikput ukpiqsrılıkun. ¹⁵ Pisigilugu Jesus-nüm savaagikkaja uvaptiknun, nanǵaqsimaaǵlakput Agaayyun quyalugu atarallapiamik. Quyyativut asriaǵiksaatitun ittut aatchuutigikkavut Agaayyutmun tunillaqtuitigiplugich. ¹⁶ Nakuurualiqisimaǵitchi ikayuutilusri tamatkunuja inuqsraqtuanun. Taatnatchich qaisauruat Agaayyutim quyagillapiągai. ¹⁷ Tupigisigik iñuich ajalatigikkasri ajalatillusri ilińtün, atakkii kiggutiqaqtaxsraǵigaat Agaayyun pisigilusri. Taatnaqhutıń qounaksrirut iñuuniałlapsıtńik. Tupigigupsıń savaaqtıń quviatchauǵiutinigaǵaat, aglaan sakiqniuqtikupsıń pińńautigiyumińaitchiksi. ¹⁸ Qauǵrimmaǵiutillautaqaqtugut patchisaitchuamik iñuuniallautaǵukhuta supayaakun. Taatnamik agaayutillańniaqtigut. ¹⁹ Suvaluk agaayutqugipsi utiqtitaułiksramnun ilipsitńun qilamipayaaq.

Agaayułiq

²⁰ Agaayuruja Agaayyutmun aatchuiruamun qińuińnamik. Jesus tuqukami sanniǵutami kamanaqsipluni munaqsrıǵuqtuq uvaptiknun, ipnaisun ittuaguut, suli maqipkaqamiuq auni nalupqinaiǵnígaa nutaaq isuksraitchuaq sivunniúgtauruaq. Piquetigiplugu taamna Agaayyun anitqiksitchiruq atannaptiknik Jesus-mik tuqujaruaniń. ²¹ Aasriiň pakma Agaayyutim ikayuǵlisituq pitlaśiļusri pisułigkeitkańjanik supayaakun. Savagliisųq ilipsitńi akuqtuyunaqtuamik ińmińun Jesus Christ-kun. Kamakkutiqaqisigikput pakma qańapaglu. Amen.

Aqulliich İlammiuǵutit

²² Aniqatiumaań, ińiqsruağipsi naalaǵnitquplugich uqałitka pitchuk-saaǵutauplugich ilipsitńun tuyuutigikkatka ukunani naitchuani tuyuutini. ²³ İlisiimatqugipsi aniqatigikkaput Timothy patchisaiqsiteaułhanik isiqtau-vińmiń. Aggipqauraqpan iluqanuk qińigiaǵisigipsi.

²⁴ Tuyuǵivut nayaanjaǵmik iluqaisa ajalatigikkasri ukpiqtuańjuruapa-yaatlu. Taapkua Italy-miń piruat tuyuqmigaasri ilammiuǵutillautamik.

²⁵ Agaayyutimtuq tugluagliśi iluaqqutillautaǵmigun.

James-ŋum Tuyuutai

1 ¹Uvaŋa James, savaktaa Agaayyutimlu Jesus Christ Atanguruamlu. Tuyuqtuŋa nayaanŋaġmik iluqaitnun siaminjāruanun ukpiqtuanun nanipayaaq.

Ukpiġunlu Puqiunlu

²Aniqatiumaaŋ, atlakaagiich uuktuagutit tikitiasi quviat-chauġillapiagičchi. ³Ilisimagiksi ukpiqsriiqliqi si uuktuakkaupman sivutmuulgusrilaaġaġigaa. ⁴Sivutmuulgulħum savaani pianikpagu ilipsi piġuqniaqtusri naamapmilusilu, susruksiungħiġurilu. ⁵Nalliqsi kaŋiq-simaitkumi suvaata uuktaaqsiutilaġmiñik, ki, iŋiġliuŋ Agaayyun isumattutmiġk qaitchiyumaruaq iñupayaanun iġlikkuttutaitluni suli suakatautaitluni. ⁶⁻⁷Taamna iñuk iŋiqsruġli arguaqqutaiġlugu. Ilaa iŋiqsruġumi aasiiň ukpiqsrijičħumi Agaayyutmik akuqtuiyumiňaitchuq isumatulīġmik ataniġmiñ. Iñuk nalupqisuktuaq atriqaqtuq aŋalatchiċsautun taġġumi—qunmukpuuq atmukpuuq. ⁸Taamna iñuk sivunniłgħitchuaq tuniqsimaruaŋħiġitchuq suraġalipayaġmiñi.

Inuqsriuqtatlu Inuqsriuŋħitchuatlu

⁹Ilaippauraq mattumani nunami quviasuktusrauruq Agaayyutim kamanaqṣipkaqmani, ¹⁰suli inuqsriuŋħitchuaq quviasullapiagli Agaayyutim atchiksipkaqmani. Inuqsriuŋħitchuaq tunħajviqaqtauq umialgutmiñun nauriatun ittuq: ¹¹Upingāami uunaqtaqman siqiñġum pannaqłukkai ivgħi. Nauriat katakhutiż, qiniyunaqħalaqtut piungiġaq-tut. Taitnatur umiallik tuqlliňiaqtuq iñnuu juraġġi nallaġmi.

Uuktuaqsiu-liġlu Ajiqusaaqsiu-liġlu

¹²Quvianamiuruq iñuk malijjuġġutrajičħuaq uuktuaqsiukami atakkii payaŋaittuiñaġumiakuqtuigisiruq akiñnaktaksraġġiñik iñuuliġġiġ Agaayyutim akiqsruuttutaanik piqpagirimiñun. ¹³Kisupayaaq ajiqusaaqsiukami taavrumuuna uuktuaqsiu-liġkun patchisigiraksraġi-ħitchha Agaayyun itnaġuni, “Uvaŋa ajiqusaaqsiuruja Agaayyutmiñ.”

Agaayyutim killukuaqtajitchuam aniqusaatlaitchaatigut killuqsaqluta. Agaayyun-unniiñ aniqusaaqsiukami malinjuugutratlaitchuq. ¹⁴ Aglaan kisupayaaq aniqusaaqsiuraqtuq kaviuguksaaqtakami napitaukamiliñ kimmutmiñun. ¹⁵ Tarra, iñuum kimmutmi pigiitchuam killuliqisuupkaǵaa, aasiñ ilaan killuqsautaan tikiutiplugu tuqulıgmun. Taatnałhaiñaq ittuq.

¹⁶ Kimun killukuaǵutipkaqasi, aniqatiumaaq piqpagikkamaaq! Agaayyun patchisiginasiuq aniqusaaqsiugupsı. ¹⁷ Iluqani nakuuruapayaaq pakmakjaqtauruq Agaayyutmiñ. Ilaa simmiqsaǵumiñaitchuq taǵǵatun siqińiq nipipman. Agaayyun aniqusaaqsiutlaitchuq uvaptiktun, aglaan iñuich simmiǵaqqtut payanjakhutinj. ¹⁸ Pisulıǵigmigun Agaayyutim nutaaǵuqtitkaatigut uqałikun iłumutuuruakun sivulliutqupluta akungatni iñiqtägikkaj, iluqnauqhuta qaisimaruaguut Agaayyutmun.

Naalaǵniruatuł Tupiksırıratlu

¹⁹ Isummatigilugu una, piqpagliplusi aniqatiumaaq, kisupayaaq ataramik itqanaiłlı naalaǵnílıksraigmiñun uqaqpańlıksraigmiñunlu qinnaktajlıksraigmiñunlu. ²⁰ Atakkii iñuk qinnaktaqami savakku-miñaıtchuq nalaunjaruamik pisułhani Agaayyutim. ²¹ Taatnamik piiqsillapiaglugu iluqaan nalaunjaitchuaq. Aglaan atchiłikun uqałha Agaayyutim akuqtuglugu inillakkajaa uummatipsitñun. Ilaan uqałhan anniqsutlagaatin.

²² Tusaahıñaqasi Agaayyutim uqałhiñik aglaan tupigilugich. Ukpıqsaqası ilipsitñik naalaǵnílıhiñalikun. ²³ Atakkii kisupayaaq naalaǵnílıhiñaqtaaq Agaayyutim uqałhiñik aasiñ tupiksırınitłuni iñuktun taǵǵaqtuuraaqtuatun ittuq qiniqtuaqhuni iñimiñun. ²⁴ Qiniqtuaqqaqhuni iñimiñun aullaqamiasiñ piiguǵagigaa qanuq qinińaqaqtilaani. ²⁵ Agaayyutim uqałha nalaunjaruaq maliǵutaksrauruq. Tupiksırıruni taavrumeija maliǵutaksramik patchisaǵutauruq. Iñuum pakkiągituiń-qamiuń—piiguqtasujaqnagu tusaakkani aglaan atuqługu—taamna iñuk quviaśukkisiruq suraǵałipayaǵmiñi.

²⁶ Kisupayaaq ukpiqtuarjunasugigumi ańjalalgitńamiuq uqani ilaa sagluqsrutiruq iñimiñik, ukpiqtuanjuuañjuruq. ²⁷ Agaayyutim Aapauruam uqautigaatigut qanuq ukpiqsırıram iñuuniałiksraja ittuksrautilaajanik, ikayuǵlugich ikayuqnaqtuat iłaippauraqtuummaisa uilgaǵnaaqtuummai-salu, suli qaunagiluni iñimiñik ilitqusıqalıksraigmiñiń ukpiqsırıńlıkun.

Irrutrińası Iñuńnik Atlakaǵiiglugich

2 ¹Aniqatiumaaq, ukpiqsrikapsı Jesus Christ-mik kamanaqtuamik irrutrińası iñuńnik atlakaǵiiglugich qinińałhiñajatigun. ² Uvvaasiñ una atrikusaun, Ukuaggwuq iññuk, iłaqataa inuqsrıujińniqsuq iłaqataa-srii inuqsrıuqhuni. Taamnaguuq inuqsrıuńitchuaq atnuǵaallauqaqhuni

qitiqligutiqaqmiuq kaviqsaamik, taamnaliasiiñ inuqsriuqtaq atnuğaa-giitluni. Taamna atnuğallaulik isiğniqpan katimapkağusi, ³ilipsiasiñ irrutillauguglugu itnağayağıksi, “Aqqupiutallauğuvva aqvivirviksran.” Aasiñ inuqsriuqtaq isiqniqpan, ilipsi nipliutilugu, “Qikağıñ tavra-ni, naagaqaa talum saniğaani ayapıgvıuŋjurağıñ.” ⁴Taatnağupsi tavra atlakağıiksitağısı iňuich isummatipsitni naliaqługich iňuich ijmiguugu-tiqaqhusikii. ⁵Naalağnisitchi, aniqatiumaaŋ piqpagnaqtuasi! Agaayyun piksraqtaaqaqtuq ilaippauranik mattumanı nunami ukpiqsriɬlapiaqu-pugich iłitchuğipkaitquplugich agaayyutitjaqturuamik iňuułigmik, amii? Ilan akiqsruutiginigaa tamatkunuja piqpagirimiiňun, amii? ⁶Inuqsriuŋjitchuat ataramik suksraqığınıtkaat inuqsriuqtaq. Taatniittusi. Inuqsriuŋjitchuat iňuiliuqtitkaasi, amii? Tamatkua tikiutipkaqtaǵaası uqaqsittaağvıjmun, amii? ⁷Ilipsi pigigaasi Christ, aglaan inuqsriuŋ-juchuat Christ-ŋum atqa uqautigiraǵigaat pigiliplugu, amii?

⁸Atuğnígupkich Agaayyutim uqałhińi aglausimaruat itna: “Piqpagilugu iňuuniaqatin iļilugu iliptun.” Taatnağupsi piłłautaǵisirusi. ⁹Ilipsi irrutri-gupsi iňuňnik atlakağıiksillugich qinñałhińaǵatigun killuqsaqtusitavra, taavrumuuna patchisińiktusi maliǵutaksraq navikapsiuŋ. ¹⁰Kisupayaaq navgigumi atautchimik tillitmik taamna patchisauruq navgipmatun ilu-qaanik maliǵutaksramik. ¹¹Agaayyun nipliqliq, “Sayuŋayumińaitchutin” nipliqliqunisuli, “Iňuaǵumińaitchutin.” Taatnamik sayuŋajitkaluaǵuvich aglaan iňuaǵuvich navguırıǵuqmiutin. ¹²Taatnamik iňuuniąǵitchi tuvraklıgu maliǵutaksraq patchisaiǵutiksrauruq ilipsitnik, ilisima-lugu Agaayyutmun atanniqsuqtilaaptiknik taavrumuuna tillisikun. ¹³Agaayyun atanniqsuigaqsigumi iňupayaanik ilan anasriŋjuqsaǵisigai nagliktaǵuni nagliktaıtchuat atlanik, aglaan nagligisigai nagliktaqaqtuat. Agaayyutim nagliktaja nakuutlukkisiruq ataniiliksrajanıñ.

Ukpiğunlu Savaatlu

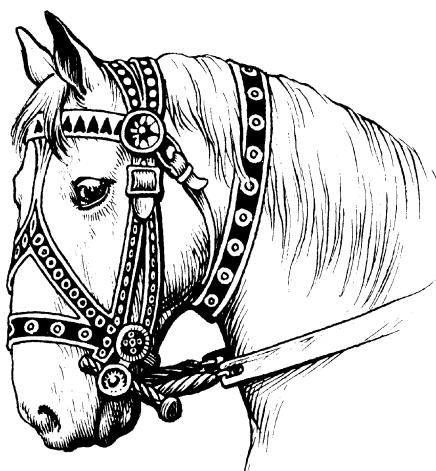
¹⁴Aniqatiumaaŋ, iňuk nipliǵumi ukpiqsrisiqaqniłuni qinńiqtitmińa-gulu ikayuiiliksraǵmigun atlanik, ukpiqsriɬha suuyumińaitchuq, amii? Taatnatchim ukpiqsriɬhum anniqsuǵumińaitchaa. ¹⁵Uvvaina atrikusaun aniqatigiisigun atnuğaaksraılliuqtuanik niqiksraılliuqtuaniglu, ¹⁶iłapsilia-siiñ uqautillaǵaqniqpagich itna, “Iňuuniurallautaǵitchi, qiqsiasunjaqası, niğillautaǵmiliusı,” aatchuurraqmińagilli inuǵikkarajitnik—taatnasiq ukpiqsrisaupiaqpa? Tavra sumun itpa? ¹⁷Ukpiqsrisiqaqniłaqtunı savaa-qaqmińanılu taamna ukpiqsrisauŋjıɬapiaqtuq. Taatnasriq ukpiqsriɬiq suksraıtchuq, iňuktun tuquŋjaruatuın ittuq.

¹⁸Uvvasuli atla iňuk nipliǵaqtuq akikraqtuipluni, “Aa, ilvich ukpiqsrisiqaqtuin aglaali uvaja savaaqaqtuja.” Kiakaa, iłitchuğip-kańja ukpiqsrisipnik savaaqatlaıtchuanik aglaan urriqstutasigikpiń

ukpiqsrisimnik savaaqaqtitamnik. ¹⁹Ilvich ukpigiviuj Agaayyutim atausiutilaaŋa? Aarigaa, nakuullapiaqtuq! Uvva tuunǵaich ukpigipmi-gaat taamna—iqsiliqpaítlutiŋ uulillagaluuaqtut, aglaan anniqsuijtmiut. ²⁰İlitchuǵiraksraǵigiň kaniqsimaitchuatiin, ukpiqsriňiq savaaqaqajitkumi suuyumiňaitchuq. ²¹Kiata, isummatigillakságlaqput sivulliaǵikkäqput Abraham: Agaayyutim nalaunjasipkakkaja savaaqałhagun. Abraham-li qiniqtitkaa ukpiqsriňli inillakamiuj iğniňi Isaac tuniıllaǵvijymun tuqqutlasiplugu. ²²Tavra ilitchigigiň una: ukpiqsriňiglu savaaqałiglu tuglıliutiruk. Abraham-ňum tupigipmagu Agaayyun nalupqinaıgňigaa ukpiqsriňiqapiaqtillaŋa. ²³Pakma ilitchugigikput uqałhan Agaayyutim ilumutuuḥha nipliuttutaupman, “Abraham ukpigiplugu Agaayyun aasiili tupiksripman Agaayyutim nalaunjasipkaǵaa.” Taatnaqhuni taiyuutiqaqtuq İlauraajanik Agaayyutim. ²⁴Kaniqsigikput una, iňuk nalaunjasipkakkautilaŋa Agaayyutmi ukpiqsriňli qiniqtitnamiuŋ suraǵałipayaağmigun, ukpigutiqałhiňakuunjitchuaq. ²⁵Aasiisuli, Rahab-ňum akiisuuruam takkuuqtit tukkuqaqtitnamigich atlakun tumikun annaktitkai. Taatnaanikman nalaunjasipkakkauruq Agaayyutmi quyalitňkhuni Agaayyutmik. ²⁶Tarra ilitchugigikput una, Iňuum ukpiqsriňha suuyumiňaitchuq savaaqaqtinjsuağumiuj; ittuq tuquŋaruatun irrusriq piijanikman timimiň.

Uqam Irrusia

3 ¹İlauraamaan, iňugiaktuasii ilisautrauniasuňaqasi piviksraqaǵalua-ǵupsi. Atakkii Agaayyutim uvagut ilisautrauruani atannigisigaatigut pitluglugu atlaniň. ²Iluqata kin-niqiraqtugut atlakaǵgiikun. Iňuk kinniqiraǵańitňami suraǵałipa-yaağmigun taamna quyalitňiktuq Agaayyutmik. Taavruma iňuum ajalatlagaa timini iluqaan. ³Uvvaukua atrikusautit, Iňuum ajalarrutchiğumiuj qunjich qaniňisigun taavruma ajalatlagaa iluqaan. ⁴Umiaqpaitsuli ajalatchiǵaqtut mikiruuramiň aquutmiň igligvigisukkańagun aquttim. ⁵Taatnatuntuq uqaq, mikigaluaqhuni timimi aglaan uqa-vigaaqpauraǵaqtuq. Uvvasuliuna, Iknijuluuram iknaktittaǵi-gaa nuna napaaqtuqtuummaan.

(Jas 3.3)

⁶Uqaqput taavrumatun ikniqtun ittuq. Uqaq mikigaluaqhuni saqviutri-ruq isummatipayaanik pigiitchuanik iñuum pigikkajinik uummatmiñi. Uqalipayaapta pigiitchuat qilihqtagaágiga piqatigiiliq akungatni iñuich, tuunǵaumkii taatnaqtatluta. ⁷Iñuich taimakjaaglaan nuyuiqsairaqtut atlakaágiiñik niğrutinik: aŋjutinigu tiŋmianiglu paamǵuqtuaniglu taǵium aŋjutaiñiglu. ⁸Aglaan iñupayaam ajalalguitkaa uqani. Uqaq aŋjalatchuǵnaitchuq. Iñupayaam isummataa immaukkaqtuq iñugiaktuanik pigiitchuanik isummatinik, iluliktun immaukkaqtuq tuqunamik. ⁹Uqaptiknik quyaraǵigikput Ataniqput Aapagikkaqput sulipsuuq uqaptiknik uqamaqluutigivut iñuuniaqatiuvut iñiqtanjaruat Agaayyutim atriŋatun. ¹⁰Taavrumakja atautchimiñ qaniǵmiñ quyaǵiq naagaqaa uqapiłuńiq aniraqtuq. Ilauraamaaq, kisimi quyaǵiq aniraǵaqtuksrauruq. ¹¹Uvvatasli atrikusautik ukuak, imillautaǵlu imiǵiilaǵlu atautchimiñ suvlikkumińaitchuk. ¹²Taatnatuntuuq nunaŋiagich nauriyumińaitchut paunǵanik, naagaunniñ uqpiich nauriyumińaitchut aqpińnik. Tarakja ilitchuǵigikput una, kisimi quyaǵiq aniraǵaqtuksrauruq qaniǵmiñ.

Puqiuŋ Pakmakjaqtauruuaq

¹³Akunnapsitñi-samma piqaqpakiaq kańıqsimaǵikkasugiruamik? Taatnatchimik iñujmik piqaqpan, kiikaa urriqsuutigiliuŋ kańıqsisi-qaqtilaani suraǵalipayaǵmigun iñuuniallautaǵigmigunlu. ¹⁴Aglaan piqaqtusi uumiksriǵigmik ilipsitñi killuqsriǵigmiglu kamanaǵniaǵigmiglu. Piqaǵupsi taatnatchiñik kamasaǵutiginagu kańıqsimaǵiqsi atakkii taatnaǵupsi akikjaqtuǵiksi ilumutuupluni ittuaq. ¹⁵Taatnasiq isumatuńiq pakmakjaqtaunjitchuq aglaan iñukmitjaqtauruq, agaayyutitjaqtauǵitchuq, tuunǵaŋnaqtauruq. ¹⁶Ukpiqsriruat killuqqutipmata avatmun kamasaǵutigiplugulu isumatuńiqtiŋ, sanmisińiq atlakaǵiisigun ittaqtuq. ¹⁷Aglaan iñuk isumatuńigmik pakmakjaqtamik piqaqtuaq ipqitchuq, qiniuisaǵuŋnaqmiplınilu, aggajaitmiplınilu, uqautisugnaqmiuq; ilunjuktaupmiplınilu, aasiñ iñuich ikayuusisaqágvigiplugu; tunjaviupluni ukpiŋŋuaqtaunjuńitmiuq. ¹⁸Kiisaimmalu qiniuisitchińiaqtuat ukpiqsiruanik quviagigisivaat iñuuńiq taatnasiq quyalisauruaq Agaayyutmun, atriługich nautchiirit quviasutiqaqtuat katittaǵmiknik.

İlanndaǵılıq Nunam İñuińik

4 ¹Suvaatakiaq qiniǵagvisi uqaalaplusılu avatmun? Atakkii ataramik piñńajniaqhusi sunik pigiyumińaisapsitñik. Taatnaǵupsi pisuiqsimayumińaitchusı, aasiñ sanmisińiq itchaǵataǵisiruq. ²Kimmutiqaqhusi pisuiqsimajitńapsı iñuaqtuǵuktitkaasi. Killuqsriplusi sutigun aglaan piñńaktaaqajıllapsı uqaalapkaǵaasi qiniqtitlusılu. Naagauvva suqanıtchusı atakkii injqsruritlıusi Agaayyutmiñ. ³Injqsrururagniallapsı sumik

akuqtuillaitmiusi killukun isumatiqaqhusikii. Suli akuqtugumakkaqsi ijiqsrułikun atugniałińaqługu iñmiguugniałipsitňun. ⁴Ukpiqsiriit! Sayujaruaqtitun, ilipsi iñuuniañitchusi tuvraqlugu iñuuniaqurrutaa Agaayyutim! Naagauvva kimigiplugu iñuich ilitqusigiiłhat taavrumuuna Agaayyun uumigigiksi. Kanjqsimaaqpisiuŋ taamna? Kisupayaaq taatnamik kimmutiqaqami ilitqusigiiłigmik Agaayyutmun akiłlıliutiraqtuq. ⁵Isumavisi tañigillugich aglausimaruat iñilǵaanimma itna, “Ipqitchuaq Irrusriq Agaayyutim ilińgaa uvaptiknun, taavruma siqñagipluta pigitqupluta Agaayyutmun kisianun”? ⁶Aglaan Agaayyutim iłuaqqutaa kamanatluktuaq taavrumbakja siqñaktamiñ sayyiilaqtuq uvaptiknik akimmataupluni kamagiagutiłygiñi. Taatnamik Agaayyutim uqağıkkajani aglausimaruq,

“Agaayyutim akiłlıliqsimagai tamatkua kamagiagutiruat iñmiknik, aglaan qaitchiraqtuq iłuaqqutmik tamatkunija atchiksuanik sivuǵağmiñi.”

Proverbs 3:34

⁷Taatnamik iluqnauǵusi qaillusi Agaayyutmun. Ayyaуглugu tuuńaq aŋi-qusaqsiułipsitňi qimakkumauglı ilipsitňiñ. ⁸Qallıaǵagusı Agaayyutmun ilaaptuuq ilipsitňun qallıaǵaqipmiuq. Ukpiqsiruasii, Agaayyutim killuqsautisi piiqpagich tavra ipqiǵai isummatisi salummaqmiplugu iñuuniałiqsi. Agaayyun taatnaqpan ilipsi savautitlasitqikkiksi iluqnaulla-piaǵusi. Ukpińjuaqtajuńjaigitchi. ⁹Iłuiłlıuǵutigilugich iñuuniałigikkasi, nunuuragilugich qulvílıusiuńniñ. Quvianniułiqsi simmiqsillugu alianamun. ¹⁰Itqaǵilugu, Agaayyutim nayuutı́ha nanipayaaq ittuaq. Agaayyutimli kamanaqsipkaǵumagaasi atchikkupsi.

Kiliktuun Qanuqinniraǵaqtitchiłykun Aniqatmk

¹¹İlauraamaan, sajurrutinjaiǵitchi avatmun. Atakkii kińaliqaa uqautiksrikami akikjaqługu aniqatni naipiqtuipluniłu ilaanik, taamna ilumun uqautiksırıraqtuq akikjaqługu Agaayyutim maliǵutaksraja. Taatnasiq iñuk tupiksritlaıtchuq Agaayyutim maliǵutaksrajanik atakkii iłisi-matlukkasuńniaqtuq Agaayyutmiñ taatnaqami. Taimmaasiiñ ilipsi, naǵǵuksrıllapsigun maliǵutaksramik atuiraungıqsaqhusı taavrumija aglaan atanıǵuqtqaqtusı. ¹²Aglaan iñuich tupiksırıksraurut Agaayyutmił. Ilaa kisimi maliǵutaksramik iñiqsiruq, suli ilaa kisimi atanǵuruq sajji-qaqhuni anniqsuitłapluni naagaqaa piyaqqitłapluni. Kisunasugivichmi atanıǵuqtqaqvich ilipnik iñuuniaqatiupnun?

Kiliktuun Uqavigaaǵníkun

¹³Atańii nipliqsuasii, “Uvlupak naagaqaa uvlaakun nunaaqqi-mukkisirugut. Tavrani ittuallakkisirugut ukiumi tauqsigńniaǵuta

maniññajniagaqsilutaasiïñ.”¹⁴ İlisimajitkaluağıksiunniiñ uvlaakuksraq! İnuuqliksi suuva? Ittuq puyułhiñatun. Sagvillakkaluaqami mikiruura-mi apyuıllagaqtuq. ¹⁵ Aglaan itnaqtuksraǵaluaqtuasii, “Pisuligikpauj Atanǵum iñuugisirugut aasiïñ savaaqsiłuta sunik.” ¹⁶ Aglaan uqaviutiqaqtusi ilipsitňik nalupqisunjtaptlusikii. Tamanna uqaviutipayaaq pigiitchuq. ¹⁷ Iñuum ilisimagaluaglugu atugaksrani nakuuruaq aasiïñ atunjtñamiuŋ killuqsaqtapiaqtuq.

Kiliktuun Umialıjmun

5 ¹Atanjii, inuqsriunpitchuasi! Alianniugítchi immakii ihülliugutiksrat tikitchağumarut ilipsitňun. ²Umialgutisi suksraunǵiqhutıj piun-qiqsut, quplıgut niǵigaich atnuǵaallausi. ³Maniutisi kaviqsaat qatiqtaatu qalıqtut. Taavruma qałhum ılitchuǵipkaǵaa atuińgiqliksi umialgutipsitňik ikayuutiginjılıgich inuqsrallıuqtuanun. Siqńatuałipsi suunǵıqsinniaqmigaa-si atriplugu ikniq. Atakkii tutquqsituińaqtusi umialgutinik isuanunaglaan iñuuniałipsi. ⁴Akiliqsuurańitmigisi savaktisi. Akińńaktaaksrajich niǵiugikkajich ilijitňun qaitǵaitmigisi. Tusaasigik uqaallatinjich akikjaqhusi! Savaktisi kappiajapmata Atanǵuruamun Sańnipayaqaqtuamun tusaaraǵi-gai aasiïñ ikayuqługich. ⁵Inuqsriunpitchuasi, nunami quviasutigilıhińagisi umialgutisi, aliasujsaǵusı inuqsriusuyaqası. Iñuuuniałipsitńi iǵlikta-rusi quyaliplugu kisian kimmütingikkaqsi. Taatnałipsigun ılapsaǵaǵigisi akikjautiksrat ilipsitňun uvluani atanniuviksram, atriplugich qunjich uqsraqsaqmata tuqqutchilıksram uvluanun. ⁶Suksraunǵıqsusri iñuaqtuq-miusi nalaunjaruamik iñuymik, aasiïñ ilaan akitńaqturitjmigaasi.

Anuqsrulıǵlu Agaayułiǵlu

⁷ İlauraamaaj, taatnamik anuqsrusilusi Agaayyutim Atanǵuruam aggiılıksrajanunaglaan. Atrikusautim uuma kanjıqsipkaǵisigaasi: Kińaliqaa asiagniaǵukami utaqqiraǵigaa upingaallapiaq. Taimmaasiïñ siqińgum silamlu naupkaqmagich asiaǵniagaqsiraqtuq. Taatna iñuk asirriruksramun utaqqiraqtuq nikasunjaiqhuni. ⁸Taatnatuntuuq ilipsi anuqsrusilusi. Nikatchautinagu niǵugaqsi, Atanǵuruam aggiılıksraja galliuraaqmipkaqlugu. ⁹ İlauraamaaj! Uqapiłuutinasi avatmun, Agaayyutimli atanniqsuńpitchumagaasi. Atanjii, Agaayyun atanniqsuq-ti tikiyasiuraqtuq. ¹⁰ İlauraamaaj, iłisaǵítchi sivuniksriqiriniñ qanuq ıglutuiłhatnik sakıqnamic ıglutuitlaśilusı anuqsrusilusı. Ilijittuuq tiliraurut uqaqtiksrauplutıj Agaayyutmun. ¹¹ Uqautigiraǵigivut iñuich quvianaqługich ıglutuiruat anuqsrusiplutıj. Itqaǵilugu Job, iñuuniaqami tuniqsimaruaq Agaayyutmun anuqsrusipluni. Taatnatuntuuq sivulliaptı qıńiqnaqtitkaat uvaptiknun iñuuniałhatigun tuqułhatigunlu Agaayyutim ilunjuktaqaqtılańa nagliksrısilaańalu ilijitňun. Taamna ilisimagikput.

¹²Uvvashuliuna ilauramaaŋ, akiqsruğupsi sumik kiikaa uqağıkkapsik-sun atuqsiuŋ. Ataramik uqağusi ilumutuuruamik. Supayaamik uqağupsi saglusuŋaqaasi. Taatnaŋitkupsi Agaayyutim atanniğisipiagaasi.

¹³Kisupayaaq akunnapsitñi iłuiłlıuğumi ki agaayuli. Kisupayaaq quviasukkumi atuqli quyyatinik. ¹⁴Kisupayaaq akunnapsitñi atniğña-ğumi tuqlıili qauklinjıtñik ukpiqtuaŋjuruat. Ilijisaasiiñ iŋiqsruutiliruŋ uqsruğlugulu atqagun Atanğuruam. ¹⁵Atniğñaqtuaq una iłuaqsikkaugi-siruq iŋiqsruqpata ukpiqsrilikun. Atanğum iłuaqsipkağısigaa. Aasiisuli taamna atniğñaqtuaq killuqsägningpan Agaayyutim natqigutigisipmigaa. ¹⁶Taatnamik, quliagisigik killuqsautisi iŋiqsruutilusilu avatmun; taavr-uma mamititkisigaasi. İnuk atuiruaq quyalisaruamik Agaayyutmun iŋiqsruqami iŋiqsruļha savaaqatlapiaqtuq. ¹⁷Itqağılugu Elijah! Ilaaptuuq iñugaluqaq uvaptiktun aasiiñ inuqsraqami iŋiqsruqtuksrauruqtuuq kisupa-yaatun. Iŋiqsruqman Agaayyutmun sialuquŋitlugu, sialunjitchuq nunami ukiuni pijasuni avvağmik ilaplugich. ¹⁸Aasiiñ aquagun iŋiqsruqman Agaayyutmun sialuquplugu sialulgitchuq, nuna nauritqiaqsilgitchuq. Taatnatantuq Agaayyutim ikayuğukkaatigut.

¹⁹Iłauraamaaŋ, iları tupiksriŋaiqpan ilumutuułigmik aasiiñ ukpiqsriamuam ikayuqpaŋ tupiksritqitlaşipkağlugu Agaayyutmik, ²⁰iłitchiyumausı uumuuna, taavruma ukpiqsriamuam ikayuğumiuŋ piqatauŋaiqsuaq Agaayyutmi utiqtitkisigaa tupiksriŋaiğaluałhaniň Agaayyutmik. Taatnatun ikayuğaa iñuuyumalitqiksitlugu iñuuhiğmik agaayyutitŋaqtauruamik. Aasiiñ Agaayyun natqigutrigisiruq iñugialla-piaqtuanik killuqsautinik.

Peter-m Sivulliich Tuyuutai

1 ¹Uvaja Peter. Uqqiraqtigigaarja Jesus Christ-ŋum. Aglaktuňa ukuniňa tuyuutinik piksraqtaanjiňun Agaayyutim ujutauplutıň sia-mittuanun iluqaani Pontus-mi, Galatia-miňu, Cappadocia-miňu, Asia-miňu, Bithynia-miňu, ²piksraqtaanjiňun maliğtulgugu sivunniutni ilisimaplugich Agaayyutim Aapauruam, ipqiqsakkajıňun Ipqitchuam Irrutchim tupiksritquplugich Jesus Christ-mik siqillaqtitquplugiňlu auňagun. Iňuaqqutaa qىنىيňnaňalu nausaiňaňlik ilipsitňi.

Iňuuruaq Niğıugaq

³Quyyan illi Agaayyutmun Aapaňanun Atannapta Jesus Christ. Iňunjuktaqpaňigmigun anitqisksitkaatigut iňuuruamun niğıugamun aňitqiňhagun Jesus Christ tuquliňmiň ⁴suli paitchaktaaksrautmun piungiqsangitchuamun pigiirrutaritchuamunu unniň piuňganňitchuamun. Ilaan qaunagigaa piksraqsi qilaňmi. ⁵Ilipsi qaunagikkaurusri saňnijagun Agaayyutim pisigiplugu ukpiqsriňiqsi anniqsugiamun sagviňniaqtuamun aqulligmi piviňmi. ⁶Taamna pisigilugu quviasrugitchi, pakma sivikitchuami nagliksaaqtaullakkaluatqusri atlakağıisigun uuktuağutitigun. ⁷Tamatkunuuna uuktuağutitigun ukpiqsriňiqsi uuktuakkauruq iglutuitlapmayaan. Manik kaviqsaaq piungıgaqtuaq uuktuağuugaat iknikun, taatnatuntuuq ukpiqsriňiqsi akisuruaňtuluktuaq kaviqsaamiň manijmiňnuuktuakkauruksrauruq. Ukpiqsriňiqsi ilumutuukpan akuqtuigisirusri nangautmik kamanautmik kamagikkauňigmiglu sagviğataqpan Jesus Christ. ⁸QiňiqliksimaITCHALUAJJAAN piqpagigiksi. Pakmaunniiň qiniňgitchaluaqlugu ukpiğigiksi quviasrullapiaqhusri quvianaqpauramik uqaqilgunaitchuamik. ⁹Takku ilisimarusri aatchuuşriağiniaqtilaaňapsitňik annautiksrajanik iňuutchipsi, tarjutauluni ukpiğikkapsitňun. ¹⁰Sivuniksriqirit uqaqtuat Agaayyutim iňuaqqutrisaanik aatchuuşriagikkapsitňik pakaqallapiaqmiut ilitchuginiaqlugu. ¹¹Tarra Irrusian Christ-ŋum taimani uqaqtitmatıň nagliksaaňiksrajanik Christ-ŋum suli kamanautmik tikitchuksramik aquagun nagliksaaňhan, ilinjich ilitchugisullapiaqtut qakugun naagaqaa qanuq atuumaniaqtilaaňjanik.

¹²Agaayyutim ilitchuğipkağnígai savautriñğısilaanat ijmknik aglaan ilipsitňik. Tamanna tusraayugağıksuaq pakma uqautauruq ilipsitňun taipchunuuna quliaqtuağıkkajatigun tumigiplugu Ipqitchuaq Irrusriq tuyuuruaq qılaŋmiň; israqulgıtunniiň inuğrugipmigaat kaŋıqsisuklugu tamanna.

Iňuuniałiksraq Ipqilluni

¹³Taatnamik paqnammağıksilugich isrummatisri, qauğrimmaa-ğıkkitchi niğiugusri iňuaqqutrisaanik qaisaugisiruamik ilipsitňun sagviğataqpan Jesus Christ. ¹⁴Atriļugu tupiktauruqaq iňilgaaq, atriu-niasrujaqasri pigiitchuanun kimmutiqağuňlapsitňun iňuuniaqapsi nalunjapsi tusraayugağıksuamik. ¹⁵Aglaan iňuuniağıtchi ipqillusri iňuuniažlapsitňi atriļugu ilaa tuqluqtigikkaqsi ipqitchuaq killuq-sautaitluniļu. ¹⁶Atakkii Agaayyutim uqałhani aglausimaruq itna, “Ipqitchuksraurusri, takku uvaŋa ipqitchuaŋjuruňa.” ¹⁷Aasrii agaayu-kapsi Agaayyutmun taisuugiksi Aapamik atanniisuuруamik iňuňnik atlakağıiksitasuňaqnagich savaaňisigun. Iňuuniağıtchi taluqsriňikun ilaanik irvigiuraallaňhani marruma nunam. ¹⁸Iliſimagiksi tasukkauňiqsi taňığılıaňiň iňuuniaňhatňiň sivulliapsi. Tasukkaungitchusri piungı-gaqtuatigun sutigun, ami manikun qatiqtaakun unniň kaviqsaakun, ¹⁹aglaan akisuruakun auňagun Christ-ňum [tunillaqttauřuam] ipnaiyaa-tun patchisaitchuatun taqsaqtaitchuatunlu. ²⁰Ilaa piksraqtaanjuruqaq iňigaluqaqnu nuna, aglaan sagvikauruq makunani aqulliğni piviňni pisigiplusri. ²¹Christ-kun ukpiğıgiksi Agaayyun aŋipkairuaq ilaanik tuqu-lıgmiň qaitchiplugu kamanautmik, ukpiqsrıtquplusri niğiugaqaplusriļu Agaayyutmik.

²²Pakmaasriiň ipqiqsitnapsiuq iňuuřiqlikiň tupiksriňikun iňumutuuruamik tumigiplugu Ipqitchuaq Irrusriq piqpaksritlaſrirusri aniqatiupsitňik. Taatnamik piqpaKKutisritchi piňiqillapiągusri [ipqitchuamiň] uummattmisiň. ²³Qitungağıliutigaasri Agaayyutim tuqqutlaitchuam anitqiksimekapsi nautchiaksrakuňgitchuaq piungıgaqtuakun aglaan piungıganğitchuakun, ami uqałhangun Agaayyutim iňuuřuakunlu isuklitlaitchuakunlu. ²⁴Takku Agaayyutim uqałha aglausimaruq, itna,

“Iňupayaaq atriqaqtuq ivigauramik,
suli iluqani kamanautaa iňuum atriqaqtuq nauriaŋatun ivgum.

Ivik pannaqlugaqtuq, aasrii nauriaq katakhuni piigaqtuq.

²⁵ Aglaan uqałha Atanğuruam itkisiruq qajanvak taimuňa.”

Isaiah 40:6-8

Taamna uqałiq tusraayugağıksuaq quliaqtuağıkkauruq ilipsitňun.

2 ¹Taatnaqļugu piiqsitaksrağıgiksi iluqaan pigiliq, kinnitňiliğlu, ukpiňjuqaqtauňuňiļlu, siqňaliğlu, pigiitchuakun uqautiksrisuuňiļlu.

²Atrılıgu aniqammiuraq miluguktuatun kimmutiqağıtchi Agaayyutim ipqitluni uqałhanik, ilipsili taavrumuuna nauyumuusri. ³Takku uuktuağaksi Atanguruam nakuułha.

Iñuuruaq Uyağak Piksraqtaajuruatlu

⁴Utlautisitchi ilaanun, iñuuruamun uyağamun ayakkajatnun iñuich, aglaan piksraqtaağıkkajanun Agaayyutim akisuruağıplugu. ⁵Suli atri-ŋurusri iñuuruatuun uyağaktitun. Atanğum atuğumagaasri nappağumių qiniığnaitchuaq irrutchikun agaayyuvikpaŋni. Aasrii Agaayyutim ipqitchuatun agaayuliqsaisun tunillaqtutlaniaqtsusri tunillautinik irrutchikun. Taapkualiasrii akuqtuyunaqsiyumuut Agaayyutmi tumigilugu Jesus Christ. ⁶Taatnatun aglausimaruq Agaayyutim uqałhani, itnaqhuni,

“Piksraqtaaqaqtuja akisuruamik uyağamik
quaukliutquplugu tunŋavik Zion-mi,
aasrii iñuum tunŋavigiyumių ilaa
qapiqpaŋayumiňaitchuuq.”

Isaiah 28:16

⁷Ilipsitňunaasrii ukpiqsiruanun ilaa akisuruaŋjuruq, aglaan tamatkunuňa ukpiqsriňgitchuanun

“Taamna uyağak tuppirlit ayakkajat,
taamna uyağak piitchuiłłapiağaqtuq tuppirauni.”

Psalm 118:22

⁸Suli

“Taavruma uyağam putukkisinniağai iñuich.
Taamna uyağak paallaktitchiraǵaqtuq iliŋitňik.”

Isaiah 8:14

Takku injmiknik putukkisaqtut tupiksriňgitlutiň uqałigmik. Taatnatun Agaayyutim sivunniüğutigigai. ⁹Aglaan ilipsi iñuksraqtaajurusri, agaayuliqsigiplusri umialgum, suli ipqitchuaŋjuplusri takku Agaayyutim iñugiplusri. Piksraqtaajurusri quliaqtuağıtquplugin quviqnaqtuat savaanji Agaayyutim tuqļuqtigikkapsi taaqtuamiň quviqnaqtuanun quamamiňun. ¹⁰İlaatniimma qaanjıqsuami iñugingipiaǵaluuakkajasri, aglaan pakma iñugiliutigaasri Agaayyutim, suli akuqtuimaitļusriunniň nagliktuutaanik, pakmaaglaan akuqtuğaksi nagliktaja.

Agaayyutim Savaktai

¹¹Piçpagiplusri iłauraamaaj, avakıjaqtauļhiňaqtusri iglaaŋjuplsruli mattumanı nunami. Taatnamik siimasaağıpsi piisimaquplusri timim pisugruağutaaniň ajuvaktuamiň akilliliqsuqļugich iñuutschisi. ¹²Nalaunŋaraukun iñuuniągıtchi akungatni ukpiqsriňgitchuat. İlaatni uqamaqļuutigigumisi pigiitchuakun savaktığuńlıusri, qiniığumagaich

nakuuruuat savaasi aasriiñ kamaksruğlugu Agaayyun uvlumi ilaan tikiumakpatigut.

¹³Pisigilugu Ataniq kamakkutiqaqusri iñupayaanik sañjiquaqtaunik, Rome-mağmiut umialigigaluaqpatruŋ ¹⁴naagalu kavanaugaluaqpatua tillisiaqaqtuat ilaaniñ anasriññuqsaquplugich savaaqaqtaut pigiitchuakun suli nañgaquplugich tamatkua savaaqaqtaut nalaunjaruakun. ¹⁵Atakkii pisułigigaa Agaayyutim savaallautapsigun nutqautitquplugu piiñili-qı̄hat naluruat iñuich. ¹⁶Iñuuniagitchi patchisaitchuatitun iñuktitun, aglaan atuqnagu patchisaiñiqsi mattutiginiaqlugu pigiitchuamun, aglaan iñuuniagitchi savaktiñisun Agaayyutim. ¹⁷Kamagilugich iñupayaat, piqpagilugich ukpiqtuañjuraqatisri, taluğilugu Agaayyun, kamakkutiqaqlugi umialik.

Urrakutauļha Christ-ŋum Naglikasaļhan

¹⁸Savaktauruasrii, tupiksrisitchi atannapsitñik taluğipiaqlugich, kisiitñun tamatkunuja iłuatmun ajanlatipsitñun pisuñaqasri, aglaantuq tamatkunuja atanäguturuanun. ¹⁹Iñuk akuqtuyunaqtuq Agaayyutmi qauğrimmağıutiillautağmigun iğlütüigumi najinnamik nalaunjaitchua-liqingitchaluaqhuniunniñ. ²⁰Pisigilugu savaağıierrutin ipığaqtuqsiuguvich kamakkutmik piksraitchutin Agaayyutmiň iğlütügaluaqgupkuunniñ najinnaq. Aglaan iğlütügupku najinnaq anuqsrułikun nalaunjarualiqinqaqpich, taamna akuqtuyunaqtuq Agaayyutmi. ²¹Taavrumuja ilipsi tuqłukkaurusri. Christ-tuuq naglikasaqtuq piqtigiplusri. Unitchiruq tuvraaksrapsitñik maliglugich tuvligagniiji.

²²“Ilaa killuqsatlaitchuq.

Kinnitñijniutmk uqatlaitchuq.”

Isaiah 53:9

²³Uqamaqļuutikkaukami uqamaqļuutmik kiumakliñgitchuq. Naglikasaqami aniqsraaqtuñgitchuq. Aglaan tunjaviqaqtuq ilaaniñ atanniisuuruamik nalaunjaruakun.

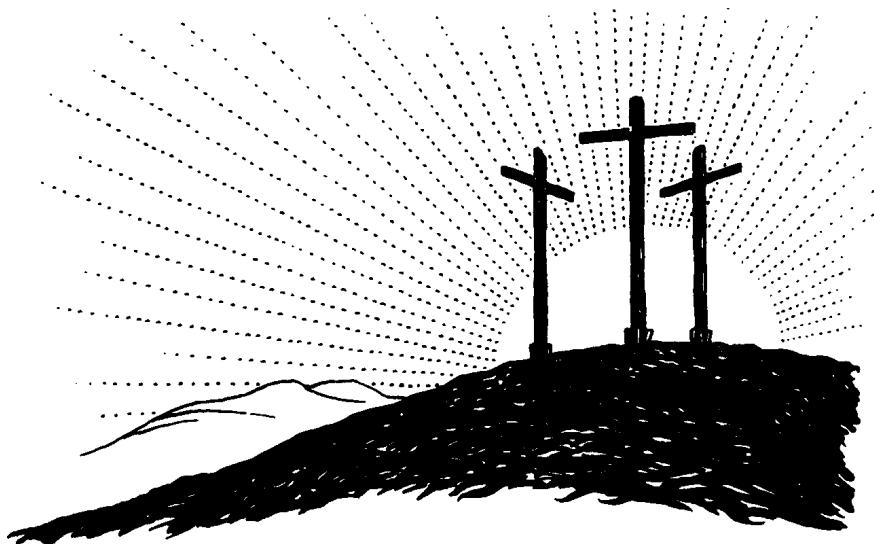
²⁴Ilaan akiyağıgai killuutivut timimigun tuqupluni sanniğutami tuqqutqupluta sañjianun killuqsautim aasrii iñuutqupluta nalaunjarualikun. Ilaan ipığaqtuğníjigun mamititaurusri.

²⁵Ilipsi atriqaqtusri ipnaisun killukuaguktuan, aglaan pakma utiqsimarusri munaqsrımun suli qaunaksraanun iñuutchipsi.

Ilaqatigiich

3 ¹Taatnatullapiaq nuliajuruasrii kamaksrisitchi uipsitñik.

²Ilañichaasiif ukpiqsrıñgitpata uqalıgmik mumiksitaaviaqtut nuliamij iñuuniallautaħatigun ³ilijsa qiniğumitruŋ ipqiññiaqliqsi taluqsrıliqslı iñuuniaħlapsitñi. ³Qiniyyunaqusriqsuqasri qaaħhiñakun,

(1 Pe 2.24)

nutchiqiżapsigun naagaqaa kaviqsaanik manijñik uyamitqualiqliksułlikun suli atnuġaġiksuanik atukkapsigun. ⁴ Aglaan piññaqnaqliqsit ititchiuñ iriqsimaaqtuakun qamuuna uummatipsigun, piungiġangitchuakun piññaq-naqutaanik irrutchim piisaangħitchuaŋpluni qñuññaqħunilu. Taamna kamanallapiaqhuni akisuruq qiniżħani Agaayyutim. ⁵ Taatnatuntuuq taipchua ipqitchuat aġnat ukpiqsiruāt Agaayyutmik iñuuniusriqaqtut piññaqnaqutiqaqħutir qamuuna kamigiplugich uisir, ⁶ Sarah-tun tupiksri-ruatun Abraham-mik taiplugu ajaayuqaġmiñik. Ilipsi ilaan panigħaasri nakuuruanik savaaqaġupsi iqſiċħanġitchupsilu tupażjanaqtuatigun.

⁷ Taatnatuntuuq uiġjuruasii iñuuniaqatigisigij nuliasri kañiq-simaugaġlusrī aġnat sayaktuitluktuajutilaqjaħatnik aġutiniñ suli paċċhaqtqaqtiplugich iħuaqqutaanik iñuuħhum. Taatnaġupsi piñailu-taitkisruq injiqsruļiqsi.

Naglikasaħaq Piquṭiġiplugu Nalaunjaruaħaq

⁸ Pakmapak uqallautilapsi uumija, iluqasri atunim isrumaqaqiħchi, kañiqsiquṭiniuraġusri avatmun, piqpakkutilusri aniqatigiisun, iżunġuk-kutilusri, iħuaqqutilusri lu atchiżi kunk. ⁹ Akisaqtuq nagħiġi piggħiċċuakun atnixxummatmiglu naagaqaa uqamaqħuutmiglu uqamaqħuutrigikkasri, agħali injigħusri tamatkua ikayuusria qaqulugħiċ īl-isimalu tuqħukkau li-qi si injiqsruutraksraqiġi plugħiċ, aasriiñ taatnaġupsi ikayuusria qaqiġi sippmiusri, ¹⁰ aglausimaruatun Agaayyutim makpiġa anjīni,

“İñuk piqpaksriruaq iñuulıgmk
suli uvliıllautaǵuktuqaq quviasrukhuni
qaunagiliuŋ qaniǵikkani uqałiksrajanıň pigiitchuamik
suli qaqluuŋni uqałiksrajakniň sagluuqtuanik.

11 Savangiǵlı pigiitchuanik aglaan savagli nakuuruanik.

Pakaǵılıuŋ qıñuiňñaq pigiliutiniapiaglugu.

12 Atakkii irراك Atanǵuruam qaunaksriruk iñuŋnik nalaunŋaruanik,
suli siuttak naalaǵniruk iñiqsrułhatnun,
aglaan kigiňajan Atanǵuruam akiłlıliqsimagai tamatkua
savaaqaqtuat pigiitchuamik.”

Psalm 34:12-16

13 Aasriiň kia atniagaraqpi pasri nakuuruanik savaaqagupsi. **14** Aglaan naglikssaaǵupsi pisigilugu nalaunŋaruaq quvianamiugisirusri. Iqsiginagu iñuich tatamqısaǵaǵhat, unniň iłuilliuǵutiginagich tamatkua.

15 Kamagisriuŋ Atanǵuruaq Christ uummatipsitňi, Ataniǵikkaqsi. Itqanairutilugu ataramik kiggutiqqałiksraqsi iñuum apiqsruqpa-sri niǵiugakun pigikkapsigun. **16** Aglaan kiuyumagiksi piisaangılıkun taluqsrılikunlu, ataramik patchisaisillugich qauǵrimmaǵiutilla-tu-sri. Taimmali kisut uqamaqluutigikpasri savaaqaqǵnilusri pigiitchuamik, ilińich kanjutchaǵhiňagumuut iłitchuǵilutıň iñuuniallautalıpsitňik Christ-kun. **17** Tarra iłuatluktuq, Agaayyutim pisułigikpaŋ, naglikssaaǵutigigupsiuŋ savaaqallautaǵıqsi uumakıja savaaqalaǵımiň pigiitchuamik. **18** Christ-tuuq naglikssaaqmıuq. Ilaa tuqunjaruq pisigiplugich killuqsau-tit atausrıǵmiaqlugu, nalaunŋaruaq iñuk pisigiplugich nalaunŋaitchuat tikiutisrukhuta Agaayyutmun. Timaa ilaan tuqqutagaluaqtuq aglaan irrusia iñuuruqqsuli. **19** Aasriiň irrusriupluni ilaan utlańıǵaa irrut-chich tigutaqsiuvıňmiittuat quliaqtaǵıaqhuni tusraayugaǵıksuamik. **20** Taipchua irrusrich tupiksrińgitchut Agaayyutmik ijlgaanımma uvlujiňi Noah-m, Agaayyutim anuqsrutikkagmigun utaqqikamigich isrummitqıquplugich Noah umiaqpalipkaqługu. Ikituurat iñuich, tallimat piňasruuplutıň, annautikkaurut umiaqpaŋmi uliqpakman. **21** Taamna atrıjuruq paptaǵutmun pakma anniqsutigikkapsitňun. Paptaǵutigun iñuk salummakkaungıtchuq puyajanık timim, aglaan iñuk iñiqsruqtuq Agaayyutmun salummaquplugu qauǵrimmaǵiutilla-tu-ni killuqsau-tipayaaniň, pisigiplugu anıtqı́ha Jesus Christ-ınum, **22** qılańımkıtuq-aquppiplıuni taliqopian tujaani Agaayyutim. Israqulgıllı sańıqutıqqaqtua-lu sańıqqaqtuatlu ataniǵigaat ilaa.

Atlańıqtuq Iñuuniaǵıq

4 **1** Tarra Christ naglikssaaqtuksraupman timimigun pisigiplugu nalaunŋaruaq, isrumaqaqtuksraupmiusri Christ isrumapmatun

itqanaillusri nagliksaagutigiraksraukpan nalaunjaruaq. Atakkii kiňapayaaq nagliksaágumi timimigun nutqautipmigaa killuliqiňiq. ²Taamna iňuk iňuuniangıqsuq pisuliguakun tuquńialığmiňunaglaan, aglaan pisułhagun Agaayyutim. ³Taimma qaańjaniktuami iňuuniaqpaaniktusri pisuułhatitun ukpiqsriňgitchuat iňuuniaqapsi suvaalłałikun, pisugruağutiłikun, imilivaalłałikun, aliasrunğıňiałikun, piqłuktałikun taajnyaqhuni, qaayuǵnaqtuakunlu aanǵuaqtułikun. ⁴Pakma ukpiqsriňgitchuat atlagigaasri ıłaliqsuutingiçapsi ilinjıtňun qıňhuqtaiňhatni, aasriiň uqamaqluutigiaqsiplusri. ⁵Aглаан ilinjich kiggutiksraqaqtuksraugisirut savaağmiktigun ilaanun atanniiňhiňaağuqtuamun iňuuruuaniglu tuquńaruaniglu. ⁶Tarra taamna piqutigiplugu Christ quliaqtaağniqsuq tusraayugaallautamik taipchunuňa tuquńiktuunun taimani ilinjilli annautroutquplugittuuq. Atannikkauyumiňaqsipługich iňupayaatuntuq nunami, aglaan Agaayyutim iňuyumiňaquniňai irrutchiğmiktigun Agaayyutitun iňuuruuatun.

Ajalatchiňlautaqtuat Agaayyutim Aatchuutaiňik

⁷Aглаан supayaurat isruksrajet qalliułlapiaqtuq. Taatnağusri qaugrimmaağigitchi qaunatqiağigusrlı aasriiň iňiqsrutlasrlıusri. ⁸Pitłuktaksraq una supayaamıň, piliqillapiağusri piqpakkitisritchi avatmun, atakkii piqpakṣriňhum maturağıgai iňugiallapiaqtuat killuq-sautit. ⁹Tukkiqsuutisritchi avatmun uqapılıułtailaakun. ¹⁰Iňullaajuplusri akuqtuaqaqtusri aatchuutmik Agaayyutmiň. Taatnağusri savautisritchi avatmun savaktillauteaulusri atullautaǵlugich atlakaağiich aatchuutai Agaayyutim, itna, ¹¹kiňapayaaq uqaqpan, Agaayyun uqaǵlı taavruma uqaǵikkaǵagun, suli kiňapayaaq savautrigumi, ki savagli sayaksrirru-taagun Agaayyutim, Agaayyunli kamagikkauyumuúq supayaurakun tumigelugu Jesus Christ, pigikkaja kamanaun ajalatchisiļu taimuňa isruitchuamun. Taatnatuq.

Nagliksaalıq Ukpiqtuańupluni

¹²Piqpagikkamaań, tupanjanasri ukpiqsriňiqsi uuktuaqsiukpan sakiq-naqtuatigun ikniqtun ittuatigun; atlayuağinagu niğıunailaakun taamna atuumakpan ilipsitňun. ¹³Aглаан quviatchauığigitchi piqasiutiniļusri Christ-mun nagliksaalhagun quviatchallapiağumuusri quyalusri kamanautaa sagvíqpan. ¹⁴Pisańńatchiugpsi pisigilugu atqa Christ-ňum quvianamiurusri, atakkii Agaayyutim Irrusrian, Irrusria kamanau-taan, nayuǵaatin. ¹⁵Sumiunniiň nallıqsi nagliksaaqani iňuaqtuqtauluni, unniňiň tiglinniaqtauluni, unniňiň savvaǵluktauluni, unniňiň naipiqtuqtauluni iňuich sutilaanatnik. ¹⁶Aглаан kisupayaaq nagliksaqtikkaugumi pisigilugu ukpiqsriňha Christ-mik kanjusruutigingiliuň, aglaan kamak-

sruğliun Agaayyun ilisimanağılmigun Christ-mun iñugitilaagmînik.

¹⁷Pakma atanniiħum aullaġniiviksraja tikitchuq, aasrii Agaayyutim iñuji atanniqsukkauqqaaqtuksraurut. Tarra atanniqsuqqaaġnīqpatigut, qanutchimik isruksraqaġisivat tamatkua tupiksriñgitchuat tusraayugaallautamik Agaayyutikun?

¹⁸“Nalaunqaruat iñuich annaliksrajanat qaġanangiññiqli, sugisiñiqli patmi iñuich agaayyutaitchuatlu killuliqiritlu?”

Proverbs 11:31

¹⁹Tarraasrii tamatkua nagliksaaqtikkauruat pisuħagun Agaayyutim nakuurualiqilich. Qaisimaapiaqtaksraqigaich iñuutchisij iñiqlirimiknun ilaanun tuniqlimaruamun ataramik.

Munaqsrajan Agaayyutim

5 ¹Pakma silgiqsuġniaġitka qaukliuruat akunnapsitni, uva-ŋaptuuq qaukliupluja. Qiñiqsimaga nagliksaaqman Christ aasrii quliaqtuagiplugu, piqatauyumaaqħuŋaptuuq kamanautaanun sagviqsaqġumaruamun. ²Qaunagilugich iñugikkaj Agaayyutim, munaq-sraqikkasri akunnapsitniittuat, [Agaayyutim atuqukkaja ilipsitnun]. Nunurausruņaqasri aglaan piyummätiġipiaġlugu, piñnaġniasruja-qasri aglaan savautiyumaapiġlugu. ³Atangūnijaġvigisrujaqnaġiċ Agaayyutim iñugikkaj qnaqariksriusiasri, aglaan tuvraaksrallautausit-chi munaqsranun. ⁴Aasrii qaukliat munaqsrut sagviqpan, akuqtuġisirusri niaquġutaanik kamanautim akiññaktaatun piunġiġaġumiñaitchuamik. ⁵Taatnatuntuuq, nukatpiajruasrii kamakkutiugaġitchi qaukliuruani. Iluqasri kamañaġasrugisrujaqasri savauṭtutilusri atchiksuałikun, atakkii

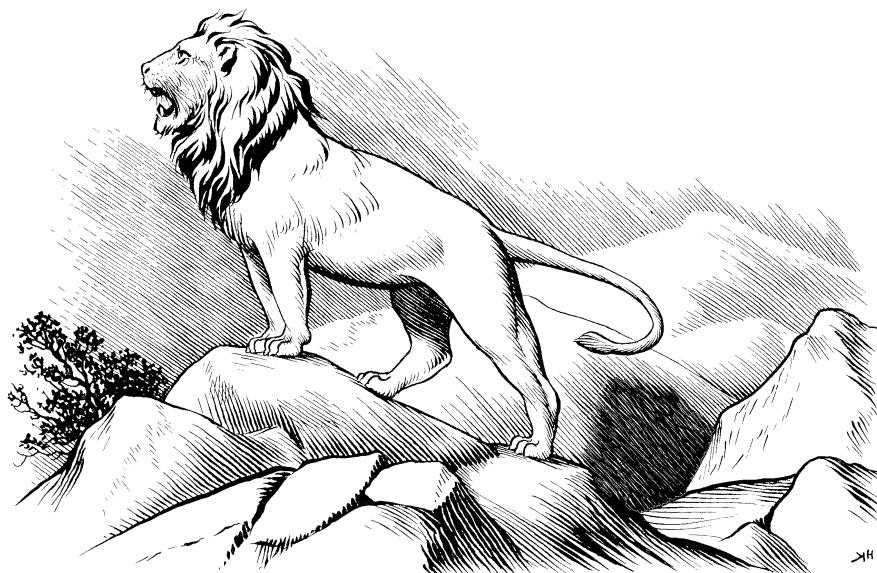
“Agaayyutim ayaksimaġai kamañaġasrugiruat
aglaan ikayuqsimaaġai atchiksuaqtuat.”

Proverbs 3:34

⁶Taatnamik atchiksimaġitchi ilipsitni ataatni sayakturuat argaiñ Agaayyutim, ilaanli kamañaqsiġħuġħaq magħasri piviksraq nalautitpan.

⁷Igillugu iluqaan isrumaalutigikkäqsi ilaanun aasrii tutqikslisusri, takku ilaan qanagħiġisigaasri. ⁸Qaġrimmaġiġitħi qnaqatqiägħusri. Uumiksriks Tuunġaq ataramik ukpiġutaiq-sitħiñiqtuq ilipsitni, qali-juularuatu lion-tun kukiluktuatu sumunliqa niqiksraqsu qħunni.

⁹Taatnamik akiłlılıqsuqsiuż payaġaiġvigelu ukpiqsriliqsi, ilisimalugu aniqatiusri nanipayaaq nagliksaalhattuq ilipsisun. ¹⁰Aasrii naglik-saaqtuallaanikkupsi sivikitchuami, Agaayyutim iħuaqqutipayaqaqtuam tuqħuqtigikkapsi Christ Jesus-kun isruitchuamun kamanautigikkägħiñun, naamasriqkaġġiġaasri, nalupqinaiġusri ukpiqsriliqsitni, sayaktusriġi suli payaġaiġusri. ¹¹Ilaanun illi kamañaun sajnejlu qajavak taimuna. Taatna.

(1 Pe 5.8)

İlammiuğutit

¹²Aglaktuna naigliplugu Silvanus-kun isrummatigikkapkun tuniq-simapluni aniqatauħha. Pitchuksaaġukkipsi aglagikkapkun uqautilusri Agaayyutim iħuaqqutigillapiaħhamik. Iļisimalugu taamna iħuaqqun tuniq-simavigisiu. ¹³Ukpiqtuañjuruattuuq Babylon-mi ittuat piksraqtaajjuruat ilipsisun, tuyuqmigaasri nayaajnejjamik, suli Mark-juum iġñiġipmatun itaqma. ¹⁴Paġlatiśritchi avatmun kunigutmik ipqitchuakun piqpakkutiħlikun. Qiñuiññaq illi iluqapsitni ittuani Christ Jesus-mi. [Taatnatuq.]

Peter-m Tugiat Tuyuutaiñ

1 ¹Uvaja Simon Peter. Savaktigigaanja uqqiraqtigipluŋalu Jesus Christ-ŋum. Tuyuqtuŋa ukuniŋa iňuŋnun akuqtiruanun akisuruamik ukpiqsriňigmik uvaptiktun nalaunŋaruaňhagun Agaayyutiptä suli anniq-suqtipa Jesus Christ-ŋum. ²Ilitchuňsaiňaqsıuntuq Agaayyun suli Jesus Ataniqput. Uvvatuq iňuaqqtıqaňgitchi atqunaq qiniuiňnamiglu.

Agaayyutim Tuqluutaalı Piksraqtaajalu

³Agaayyutim pakmakjaqtaruakun saňniagun qaitchiňigaati-gut supayaanik iňuutlasripluta agaayyutiqammaagiňlikun tumigiplugu ilitchuňsriňiptigun ilaanki tuqluqtigikkaptiknik ilaňiutitqupluta kamanaut-miňun nakuuniqsraultigmiňunlu. ⁴Tumigiplugik tamatkuak qaitchigaatigut kamanallapiaoquuanik akisuruanik akiqsrutinik. Ukpiġigupsigik akiq-sruutit annatlasrigisirusri qaayuňnaqtuamiň ittuamiň nunami iňuich kanjigruaqtanjsigun, aasrii piqatautlasriňusri Agaayyutim irrusriani ilaatum ililiusri. ⁵Tamanna pisigilugu pisuqtilaapsitňi illatigisriuj ukpiqsriňlapsitňun nakuuňiq, suli nakuuňiq tapiğlugu ilitchuňgimmaagiňigmik, ⁶suli ilitchuňgimmaagiňiq tapiğlugu ijmun ajanalguligmiň, ijmun ajanalguliq tapiğlugu anuqsruligmiň, anuqsruliq tapiğlugu agaayyutiqammaagiňigmik, ⁷suli agaayyutiqammaagiňiq tapiğlugu piqpaksriňigmik aniqatinik, suli piqpaksriňiq aniqatinik tapiğlugu piqpaktamik iňupayaanun. ⁸Tamarra taatnatchich irrusriksrat pigiraksrası. Pigigupsigij nausaiňaqtusri taapkunuuna, imailaatun ingitchusri asrirringitchuatunlu, aasriiň ilitchuň-srisaiňaagniaqtusri Atannaptiknik Jesus Christ-mik. ⁹Aglaan kiňapayaaq iňuk piqangiňnígumi tamatkunija irrusriksranik irigiitchuq qiniitlaitluni. Puuyuqmigaa salummakkautilaani killuqsatígruaňgumiňiň. ¹⁰Taatniitman, aniqatiuumaaŋ, sakuugitchi pisuqtilaagusri tuqlukkauňiqsi piksraqtaaňuňiq silu nalupqinaiqsiillugu, atakkii taatna piyupsi paasraaňgumiňaitchusri. ¹¹Suli akuqtuigisirusri kamanaqtuamik paňlatmik isigupsi isruitchuamun anaayuqautaanun atannapta anniqsuqtiptalu Jesus Christ.

¹²Taatnaqluňa itqautisraňgataqipsi tamatkunija, ilisimagaluaňgisiun-niiň payaňaigvigiplugulu Agaayyutim ilumutuuruaňa pakma pigikkaqsi.

¹³Nalaunjaruagigiga iñuuniqtutilaamni maani nunami itqaqtitaǵukhusri sunik tamatkunija. ¹⁴İlisimagiga timikułiksraǵma tikitchaqtuurał-ha. Taatna atannapta Jesus Christ-ŋum nalupqinaıqługu uqautigaaja. ¹⁵Aglaan sakuugutiginiaǵitka ilipsitňun itqaǵitquplugich tamatkua ataramik tuquanikkaluaǵuma.

Christ-ŋum Kamanautaa suli Sivuniksriqutauruaq

¹⁶Quliaqtuaǵutinǵitchipsi unipchaaliajisigun iñuich iłitchuǵip-kaisaqapta aggigńiałhanik Atannapta Jesus Christ kamanaqtuakul sańńiqpauraǵmigun. Uvagut qinillapiaqsimagikput kamanaqtuaq qaum-magińńińa. ¹⁷Nayuutirugut akuqtuiplaman Agaayyutmiń Aapauruamiń kamakkutmik kamanautmiglu, taavruma nipim nipliutipmagu kama-naǵniqsrauruam supayaaniń nipliqlihuni, “Tarrataamna piqpagikkaǵa Igńiǵa quyalimaqaqtigillapiakkaǵa.” ¹⁸Aasrii taimani tusraagikput taamna nipi nipliqliuaq qilańmiń piqatigiplugu Jesus iñgimi taivrumani Agaayyutim sagviqmagu kamanautni. ¹⁹Uvaguttuuq nalupqisruutigingip-saaǵikput uqautigikkajat Agaayyutim sivuniksriqirijisa iñińgaanimma. Pillautaqtusri naalagnitqiagikkupsigij uqałhich, takku uqałńich kaniqsiplakaǵaasri aggitqinńiaqtilaanjanik Jesus-ŋum atriplugu nanǵum qaumapkaiħha taaqtuaq ini qausraigataǵnijanunaglaan uvlum suli nuiłga-taǵnijanunaglaan uvlugiajan uvlaam. ²⁰Sivulliulugu iłitchuǵiraksraqsi uvva, sivuniksriqirim iñmiktuińa kaniqsiplakaǵumińaitchaa sivuniksri-qutauruaq Agaayyutim uqałhaniń. ²¹Atakkii iñuich sivuniksriqingiħtut sumiunniń pisułiǵmiktigun, aglaan Agaayyun uqaǵniqsut iñuńmigun ajarlatkaqsipmatiń Ipqitchuam Irrutchim.

İlisautrit Tanjiǵilaakun

2 ¹Iñińgaanimma tanjiǵilaakun sivuniksriqirit iñukpalliǵníqsut akungatni iñuich [Israel-mi]; taatnatun tanjiǵilaakun ilisautrit iñukpalliǵníqaqmiut akunnapsitňi. Tikiutrińiaqtut nalunautchilutiń tanjiǵilaanik ilisauttutitnik suksraunǵiutauyumińaqtuanik, piiłaagiluguunniń Atanǵuruaq tuquruaq annautisukługich. Aasrii pisigiplugu piiłaaqał-hat Ataniǵmik taimmaińa piyaqqukkauniaqtut. ²Suli iñugialapiaqtaut piqasriqsuutigisirut piginillapiaqtautigun kanjunaqħutiń iñuuniałhatigun, aasrii iñuńnun uqamaqłuutigipkaaqsilugu ilumutuuruaq pisigiplugich ilijich. ³Pitłatulığmiktigun manińńaŋniaǵvígigisigaasri, ilisautilusri uqautilusriłu ilumutuunǵiħtchuanik. Agaayyutim atanniqsuirijata pasri-ńiǵai taimkjaaglaan, aasriiń sińiktuanǵitchuq piyaqqułhińaagaraqługich ilijich.

⁴Takku israǵulgich killuqsaqmata Agaayyutim anasrińjuqsaqmigai igitlugich naglikasaǵvíjmun qiliqsruiplugillu taagniqsrami tikińńiał-

hanunaglaan uvluvan atanniuviksram. ⁵Suli Agaayyutim piyaqqumqigai iñuich iñuuruat taimani uvlujiñi Noah-m, ipipkaqlugich agaayyutaitchuat nunami uliqpajmun kamanaqtuamun. Noah quliaqtaqtaqtuq iñuujnun nalaunjasriruksrauniplugich sivugaani Agaayyutim, aasriili Agaayyutim annautigai Noah-lu tallimat malguk iñuillu. ⁶Suli Agaayyutim patchisiquitiniçai iluqaisa iñuich iñuuruat nunaqqiq-paaqni Sodom-milu Gomorrah-milu, aasriiñ aqralipkaqataqplugik iñnikun. Taavrumuuna Agaayyun urriqsuutiqaqniqsuq qanuq suk-sraunçigñiaqtilaanatnik iluqaitñik agaayyutailaanik. ⁷Suli Agaayyutim annautipmigaa nalaunjaruaq Lot, qinupkakkauruaq atqunaq qaa-yugnaqtuakun iñuunialhatigun killuliqirit iñuich. ⁸Atakkii taamna nalaunjaruaq iñuk iñuuniaqami akunçatni tamatkua killiqiruat iñuich uvluqagipman, iluilliuiqtatuuruq qiniqplugillu tusraaplugillu pigiitchuat savaajich. ⁹Taatnaqhuni Atançum ilisimagaa qanuq annautriçiksranj agaayyutiqaqtuanik uuktuaçusriajitñiñ suli qanuq tigummiçiksranj nalaunjaitchuat iñuich uvluuanunaglaan atanniuviksram anasriñjuqsaç-viksrajanun. ¹⁰Agaayyutim anasriñjuqsaçisiñigai suvaluk tamatkua iñuich ajalataqipaqtuat timim kimmütiçruajinun qaayugnaqtuanunu, suli suksraqançitchuat Agaayyutim ajalatchisaanik. Tamatkua ilisautrit tanjilaakun aaajarut arguaçaplutij. Sivuğagingitchaat uqamaqluutiqä-çiksraqtin qiniqnaitchuanik saññiqaqtuanik qilajmi. ¹¹Israçulgitungniiñ kamanatluktuat saññikun sayaktulikunlu tamatkunakja uqamaqluutigitlaitchaich taapkua nayuqtigikkaji Atançuruam. ¹²Aglalii tamatkua ilisautrit atriqaqtut isrumatlaiñaatun niğrutitun, ajalatitautun aul-lasigmiknun, aniruatuñ aquniagaksrauplutiñ tuqqutaksrauplutiñlu. Uqaçuurut pigiiliplugich sunik kanjısimançisaçmiknik. Aasrii piyaq-qugisirut isrumatlaiñaatun niğrutitun. ¹³Taamna akiliusriägigisigaat naglikssaaqsiupkaiçılıqmiktigun atlanik iñuujnik. Ilinjisa kimmütiçira-ğigaat pisulığruaqtin uvluçaluamiunniiñ. Kanjusraağutauçılıñaqtat ilipsitñun niçiqataukamij ilipsitñi, taqsraqtatun suli qilguliktuñ akun-napsitñi, quviasruutigiplugu ukpiqsaiñiqtiñ. ¹⁴Qiniqamitruñ aqnaq ikłitchakhutiñ sayuñayumarut nutqaummisilguitlugu taatnasriq killuqsaun. Ikłisaqnaçigaich pitchigiaqtuat iñuich killuliçiksrajanun. Ilinjisa uummatinjich ajalatiqaqniqsut kaviuqtauçılıgmun. Ilinjich taiyuaniçluutikkaurut, suksraunçiqsaçumaaqtat. ¹⁵Suksraağniqat nalaunjarakuagiaq aasriiñ ulapnaaplutiñ. Ifiuuniagaqsirut ifnuktun ati-liktuñ Balaam iğñija Bosor-m, piqpaksriruaq akiliutaanik killuliçılıhum. ¹⁶Aglaan suakatakkauruq killuliçılıqmigun. Uqatlaiñaam natmaksiçvian nipliutiplugu iñuum nipaatuñ nutqaqtinnigaa sivuniksriqiri kinniqi-sagaluaqtaaq. ¹⁷Tamatkua ilisautrit atriqaqtut nivviatun imğılaamik suli taktugayauratun aqalatajanatun anuçiqluum. Matkua iñuich

Agaayyutim itqanaiyautinigai iniksrajanatnik taaqtuam taagjniqsrajanı isruksraitchuami. ¹⁸Ilijich uqaqamıj niptusriplutiŋ uqaǵaqqtut sumun atugumińailaatigun. Iklısaǵıugaich pisugruaǵıtaagun timim pivaal-ǵılaǵıkulı tamatkua salummaqtıltutıŋ annaqqamıqsuat tamatkunakıja killukun ińuuニアqtuaniň. ¹⁹Ilijisa akiqsruqtuǵıugaich ińuich atanniqsuqtıksraifiplıǵıch ilijich savaktaaǵıruuŋıǵımjı qayuǵnaqtuamun, atakkii ińuk ayalatittaqtuq qanusripayaamun akiilıraǵaqtimiňun. ²⁰Ińuich annaaniyınsut qayuǵnautaitniň nunam ińuiň iłitchuqsrıiǵıgmıktıgın atannaptiknik Anniqsuqtıptıknıglı Jesus Christ-mik. Uvvaami ilijich iłłakkataaǵıtutqikkumıj tamatkunuja akiilıpkıǵıtuılı, isruksrajanı pıgııtlukkısırıq aullaǵnııqqaaǵıgmıknıň. ²¹Iłitchuǵıgaluaqqaaqılgıgu ińuuニアlıq nalaunıaruaǵıkulı, iłuatlukkayaǵınsıq ilinjıtńi naluugaǵımitrunı taamna ińuuニアlıq uumakıja tunutchıiǵıgmıknıň ipqitchuamık tillıtmık qaisaruamık ilinjıtńun. ²²Uvva atuumapkaǵaat taimńa nipliutaumaruaq, “Qıpmım uttaqıraǵıgaa ijmı miǵıakkani,” suli “Kuniaq iǵǵıuanikkıjaqt utıǵıaqtuq maǵǵıaǵımuq maǵǵılkıtaǵıaqhuni.”

Akiqsruutaa Atanǵum Aggiǵnıaǵhan

3 ¹Pıqpagikkamaań, ukua tuyuutit tuglıǵıgaich tuyuutma ilipsitńun. Taapkujnuuna tuyuutipkun itıqsıǵıkkıpsi itqaqtıllıgıch tamatkua uqautıgikkatka ińuuニアquplısrı ipqitchuakun. ²Ilipsitńun itqaǵıtqugıtkıa sivuniksrıqıtauruat ipqitchuatıgın sivuniksrıqıritıgın suli tillısaurat uvaptıknun atannaptıknıňlu anniqsuqtıptıknıňlu uqqıraqıtıgın. ³Kanıqsıraksragıgıksi una sivullıulgı, mitautıksrıruat tiktkısırıut ilipsitńun aqullıǵıı uvluni ayalatıttıat pisułıgrıaǵımkınnı. Mitautıgıniaǵıasrı ⁴uqaqıhutıŋ, “Jesus-ınum akiqsruutıgıgaa aggitqıńıaǵıı. Naamimi imma? Taimakıaqaqa aapaavut [Christ-kun] tuqugaluaqıtut, aglaan sua iluqani tamarra atlajıunıǵıtchuq aullaǵnıılgıatahınińaglaan nunam ińiqtauł-han.” ⁵Aglaan itqaǵıiyummataiılıapiagıaat una, Inıǵıaan Agaayyutim ińıǵaa uqałhagun qıłak suli nuna, aasrıi nuna nunaǵıuqılgıgu imıǵıniň suli imıkuń, ⁶suli tamarrumuuna imıkuń nunaqqaaq piyaqquqılgıgu ulıqpaktıllı. ⁷Taatnatuntuuq qıłaiılı nunalı pakma ittuat qaunaksrıqaqtut Agaayyutim uqałhagun piyaqquǵınaǵıhanunaglaan ikniǵımnı. Taimanıgun uvluni Agaayyutim atanniqsuǵısigai ińuich agaayyutaitchuat aasrıińpiyaqquqılgıch.

⁸Aglaan piqpagikkamaań, puuyumanagu una, isrumaraqtugut atausrıq uvlıq pivikisilaajanık suli 1,000 ukiut pivikpauraqaqtılaajanık, aglaan Atanıǵmı atiruk. ⁹Atanǵum sukaisaǵıtigingıtchaa immiumasra-qamıuń akiqsruutıgıkkani, ińuich iłańıch sukaińıǵıaǵıluagaqtut. Aglaan anuqsrutıgıasrı, atakkii piyummätigingıtchaa kińaunnıiń piyaqquqılgıgu, aglaan iluqaisa mumıqugaluaǵıı killuqsautmıknıň Agaayyutmuń.

¹⁰ Aglaan uvlua Atanġuruam tikitkisiruq niġiļautiluni aggiħatun tigħiżnajt. Taivrumani qilaich piigisirut qukiġnaqtuamik tusraq-naqħutiż suli qaummatit qīlaejmiittu siqumitkisirut iknikun suli nuna ikiniaqtuq supayaatlu nunamiittu. ¹¹ Iluqażmij tamatkua sut piyaq-quġumaaqmata taatnatun, qanutchimigli iñuuniaħiqaqtuksrauniqpisi? Iñuuniaqtuksraurusri ipqillapiagħusri suli agaayyutikuagħusri supayaakun, ¹² utaqqiżlu Agaayyutim uvlu tikitchumaaqtuaq suli pisuqtillaapsitni tikiu mapkaġġnaġġiaġluq taimnha uvluq. Taivrumani uvlumi iknijum uunallapiaqtuam qīlaich piyaqqugħisigai suli qaummatit aukkisigai. ¹³ Aglaan utaqqigivut Agaayyutim akiqsruutigikkajji, itnaami, niġiuga-qaqtugut nutaanik qīlaejnik suli nutaamik nunamik iñuuviksrajanatnik nalaunjasripkakkauplutin iñuich tupiksiru Agaayyutmik.

¹⁴ Taatnamik piqpagikkamaaŋ, utaqqisiuj taamna uvluq. Pisuqtillaapsitni iñuuniaġħitchi taqṣraqtailaakun puuyiżuktautailaakun sivuġaani Agaayyutim suli qinu iñnākun. ¹⁵ Isrummatigisiuj anuq-srullapiha atannapta kajniqsimalugu anniqsuquriħha uvaptiknik. Taatnatuntuq piqpagiplugu aniqatiupta Paul-ħum aglakmigaasri puqiut-kun Agaayyutim qaisajagun. ¹⁶ Iluqażitni tuyuqtuutmiň uqautigipmigai tamatkua sut. Uqanjiñ ilanjich kajniqsilguna itchaluaqtut. Aasriiñ iñuich naluruat payaċaiqsima itchhuatlu qipititchiñiqsut Paul-ħum tuyuqtut-taiñik suliunniñ atlani uqaħħiñik Agaayyutim. Taamna pisigiplugu Agaayyutim piyaqqugħniġai.

¹⁷ Ilipsiasriiñ piqpagikkamaaŋ, tamatkua sut ilitchuġikkasri sivuani qaunatqiagħixsigik. Taatnanġiċħupsi sivullikkauviaqmiusri killukuaġġutiżżejx maliġutchiñ ġitchuat. Aasrii li qaunagiyumagiksi paallangiżiksraqsit payaċaiqsimmavigikkapsitniñ. ¹⁸ Aglaan nausrai-ñaġħitchi iluaqqutrisaagun ilitchuġimmaġik sisaiñāġluq Ataniqput anniqsuqtigikkaqputlu Jesus Christ. Illaanun illi kamanaun pakma suli qanjavak taimu ja. Taatnatuq.

Sivulliich Tuyuutai John-ŋum

Uqaļiq Iňuunaqtuaq

1 ¹Aglaktuňa ilipsitňun Jesus-mik taiyuutiliniňmik uqaļigmik. Taamna iňuk Jesus qaitchiraqtuq iňuuļigmik inniqsuamik aullağniiļigmiňaglaan. Taamna tusaagikput qiniqługulu suli tautukługulu aksiapluguunniň. ²Taamna iňuk qaitchiruaq nutaamik iňuuļigmik tautujnaqsipman qiniquraaqsiňiagikput. Sagviqqaaqman ijmiňik uvaptiknun uqautiaqsigipsi Agaayyutitjaqtaruakun iňuuļikun inniqsuakun aapami aullağniiļigmiň. ³Tamanna qiniikkäqput suli tusaaplugu uqağıpmigikput ilipsitňun, ilaliutitqugaluaqhusi piqatigilugik Aapaauruağlu suli Igňijalu Jesus Christ taatnatantuq uvagut piqatiqaqmatun iliňiknik. ⁴Taatnaqhuta aglaaqsirugut ilipsitňun iňuuļigmik ilitchuğitquplugu Jesus. Taatnaǵuta quviatechallapiağisirugut.

Agaayyun Qaummatauruq

⁵Uvvauna uqaļiq uvagut tusaajanikaqput Agaayyutim Igňijaniň aasiiň quliaqtuağıgikput ilipsitňun, itnailiplugu, Agaayyun qaumaupluni suli ilaani taaqtuanjitchuq suuramikunniiň. ⁶Iňuk uqaqami piqataunipluni Agaayyutmi killuqsaqtautigalugu, taatnasiq iňuk sagluqsrugaqtuq piqatauňitluni Agaayyutmi killuliqituiňaqhunikii. Taatnailiplugu atrıňjurugut iňuktitun taaqtuami pisuktuatitun. ⁷Iňuuniągupta piqatauluta Agaayyutmi piqatigiisksilluta avatmun, taatnailiplugu atrıňjurugut iňuktitun qaumami pisuktuatun. Uvvaasiiň salummaǵaatigut killuqsapayaaniň, atakkii Agaayyutim Igňija Jesus tuqqutaupluni maqipkaqługu augikkani uvaptiknun. ⁸Nipliakpta uvagut killuqsaǵumiňaitluta ukpiqsaǵaqtugut uvaptiknik. Taatnaqapta ilisimańjitchugut Agaayyutim ilumutuułhanik. ⁹Quliağıkaptigu Agaayyutmun killuqsaǵniluta ilaan natqigutiniaǵaatigut nalaunjaipayaaptiknik, atakkii ilaa tuniqsimarųq nalaunjaaruaŋupluni suraǵaipayaağmiňi. ¹⁰Agaayyun nipliqsuq killuqsaǵnipluta aglaan

nipliakapta killuqsatlaitluta uqaġigikput Agaayyun saglutuniplugu, tavrasiin Agaayyutim uqaħagun iñuunianjitolta.

Christ Uqapsaaġutrikkut

2 ¹Ilauraamaaq, aglaaqsiруja ilipsitnun killuqsaqujtkaluaqhusi. Aglaan kiñapayaaq killuqsaqnikpan piqaqtugut uqapsaaġutriksrap-tiknik Aapamun. Taamna Jesus Christ killuqsaqsimaitchuaq. ²Taamna tuukami sannigutami aatchuutigiruq iżmiñik piqutigipluta, taavru-muunnaqługu piigai killuutivut suli killuqsautiżiċċi iluqatiż iñuich nanipayaaq.

³Taatnaqhuta tupigiguptigik Agaayyutim tillisai, nalupqisukkumi-niħiħtchugħi ilisimatilaaptiknik ilaani. ⁴Iñuk nipliqman ilisimaniplu Agaayyun aglaan tupiginjitolu ilaan tillisaa sagluqsruġaqtuq. Taatnasiq iñuk ilisimanjitchuq ilumutuuruamik. ⁵Kisupayaaq tupiksripman Agaayyutim nipliutaanik ilaan piqpagiraġigħa Agaayyun atakkii ilitchuq-sruiruq Agaayyutitjaqturuamik piqpaksriżiġmik. Tupiksriguptaasiiñ Agaayyutmik nalupqinaiġikput atausiñjuqtilaaqput ilaani. ⁶Kisupayaaq nipliqami iñuuniagniżi luni atausiñjuqatigimaaqługu Agaayyun iñuuniaq-tuksrauruq ataramik Jesus Christ-żum iñuuniāħħatun.

Nutauruaq Iñuuniaqrur

⁷Ilauraamaaq, tuyuqnejtchu ja ilipsitnun nutaamik tillitmik aglaan utuqqaqmik injaniktua mik taimknaagħlaan. Taamna tilliñ ilisimak-kaqsi tusaaħħlapsitniñagħlaan. ⁸Uvva taamna tilliñ tuyuutigikkäga ilipsitnun nutaajupmiuq. Iñuich ilitchuġigaat taatnasiq piqpaksriżiġ Christ-żum iñuuniāħħagħun ilipsiżu am iñuuniāħħapsigun, atakkii taaq-tuaq qaajniqsaiħaqtuq aasiiñ ilumun qasma qaqma qaqmaġiksiruq. ⁹Iñuk nipliakami qaumamiinnipluni uumiksriuraġġutigalugu ukpiqtawqatiu-miñik tavra kajjigħruaqta ja simmijietħuq—taaqtuam iħħittuq sivuanisun. Iñuuniagaqsilgħitchaqtuq killuliqipluni. ¹⁰Aglaan iñuum naku aġikamigħiċċ ukpiqtawqatiuni qaumamiittaqtuq, iñuuniāħħani sumunniiñ paasaq tit-taġġumiñ ħażżeekha. ¹¹Aglaan iñuk uumiksrikami ukpiqtawqatiumiñik ilaa taaqtuam ittuq, pisukħuni taaġmi. Kiisaimma-tai qanutnamuqausiksrai-ġaġivuq atakkii taaqtuam qid-niġi liqiplugu.

¹²Qitungamaaq, taatnaqlu ja aglaktu ja iluqapsitnun,
atakkii Agaayyutim natqigutigai
pigiliqutisi Jesus Christ savaaqaħħagħun.

¹³Aglaktu ja ilipsitnun utuqqanaanun
atakkii ilisimaaniklugu Agaayyun
taimna injaniktuaq aullaġġiñiħħaniñagħlaan.
Aglaktu ja ilipsitnun nukatpianun

atakkii akiiliqiksi Tuunǵaq pigiitchuapayaam aullaǵniiraa.

¹⁴ Aglaktuja ilipsitňun, iĺilgaanun,
atakkii ilisimaaniklugu Aapauruaq.

Aglaktuja ilipsitňun utuqqanaanun ilisimaaniktuanun
taivrumija injanikuamik aullaǵniiłhanińaglaan.

Aglaktuja ilipsitňun nukatpianun sajnırıuanun
tuniqsimaruanun Agaayyutim uqałhanun ittuanun ilipsitňi.
Taavrumuuna akiiliqiksi pigiitchuapayaaq,

Tuungauruq taamna.

¹⁵ Kaviuginagich suuramik unniiń ilitqusiat nunam ińuvisa. Atakkii ińuum kaviugikpagu taamna ilitqusiq piqpagiyumińaitkaa Agaayyun.

¹⁶ Suami taavruma ilitqutchim ilagivauq? Kanıǵruaqtam kaviugikkaja, sut ińuich qíñikkaja pińnaktaágusıkługu, suli supayaat mattumani nunami ińuich kamasaágutigikkajch—taatnasiq ińuaqnajitkaluaqtuq Agaayyutim irrusiani. ¹⁷ Taamna ilitqusiat ińuvisa nunam suli kaviugikkajlılı pügumaqtut. Aglaan ińuk tupiksırıuaq Agaayyutim pisułhanik ińuutuińaqtuq Agaayyutmi.

Akilılılıqsuqtı Christ-mun

¹⁸ İlauraamaań, piviksram isua tikitchumaaqtuq. Tusaamagiksi akilli-liqsuqtaa Christ aggiqságumaniplugu. Aasiiń ilitchuǵigikput ińugiaktuat akilli-liqsuqtai Christ aggianiksimaniplugich. Taatnamik ilisimarugut piviksram isua qallisiaanjanik. ¹⁹ Tamatkua akilli-liqsuqtai Christ unniiń piqataugaluqaqtuat uvaptikni iĺaliutillapijanitkaluanńağmın, taatnaqhutin aullaǵniqsut uvaptikniń. Tuniqsimagaluaǵumıń Agaayyutmun akilli-liqsuńayaıtchut Christ-mik, aasiiń nayuǵayaǵatigut. Unitńamisigut nalupqinaisitkaat sumiunniiń piqatauńiqtıń uvaptikni. ²⁰ Aglaan iluqası, ilumutuulıq ilisimagiksi, atakki Christ-ńum qaitchińigaasi ilitqusiǵmınik. ²¹ Aglaktuja ilipsitňun naluruagilusi ilumutuuruaǵımk aglaan ilisimagi-ga ilitchuǵianikkalualıqsi taavrumija aasiiń ilisimapmigiksi saglaturuaq ińaginjıtkaa ilumutuuruam. ²² Kińali saglaturuaqunıqpa? Kisupayaaq pii-laqaqtuaq Jesus-mik Christ-ńuniplugu (“Christ” itnautauruq, Agaayyutim tuyuǵikkaja anniqsutiksrauplugu uvaptiknun). Taatnaqtuaq taamna akilli-liqsuqtırauq Christ-mik, aasiiń ayakługik Aapauruaǵlu Iğńijalu. ²³ Kińapayaaq pii-laqaqtuaq Iğńiǵuruamik piqatauyumińaitchuq taavruma Aapańani; kisupayaqaasiiń uqaqtuaq ukpiǵiniługu Iğńiǵuruaq taamna piqataullapiaqtuq taavruma Aapańani. ²⁴ Aglaan ilipsi, ukpiqsrituińaǵit-chi tupiksırıusrılu tusaakkapsitňik aullaǵniiłhaniń ukpiqsriqqałapsi. Taatnaǵupsi atausinjumanaqtusi Iğńiǵmılı Aapauruamılı. ²⁵ Itqaǵglugu Christ nipliutigikkaja uvaptiknun, “Piqataułlapsıgun Aapami qaitchigisi-gipsi ińuulıǵımk Agaayyutitjaqtırauamik.”

²⁶Piruksraukama aglaktuja ilipsitnun tamatkunuuna uqaqtuanik ilisautrauniplutij. Ilumun akilliliqsuqtaurut Christ-mik qanugviiqsitchiñiaqhutij ilipsitnik. ²⁷Aglaan ilipsitnun Christ qaitchiñiqsuaq Irrusigmiñik nayuutiruamik ilipsitni. Taatnamik ilipsi inuqsrainchusatlamicili-sautrimik, atakkii Christ-jum Irrusian ilisautigaasi supayaanik, aasiin ilitchugipkautaa ilumutuuruq. Iñuuニアqatigiigitchi Christ-mi.

²⁸Ki, qitungamaaj, iñuuニアqatigiigitchi ilaani. Taatnağupta tatavrualanayaitchugut tikitpan suli kanjusukkayaitchugut sivugaani aggipan. ²⁹Ilısimaplugu Christ-jum killuqsaqsimalaajuha nalupqiginjitchiksi taamna nalaunjaruualiqiruaq Agaayyutmun qitungagitalaaja.

Agaayyutim Qitungai

3 ¹Uvvaami, qanutunaglaan Aapam piqpagivaitluta! Piqpaksriňha uvaptiknun kamanaqpaítłuni taiyuutiqaǵaatigut qitungaǵmiñik, ilumun ilaan qitungaǵillapiqaǵaatigut. Aglaan iñuich akitñaqtuiruat Agaayyutmik kaniqsińtkaatigut atakkii Aapauruaq ilitchugimaitlugu. ²Iłauraamaaj, Agaayyutim qitungaǵiliutianikkaatigut. Ilısimajitkikputsuli qanutchiuluta ılıńiksraqput, aglaan sagviqpan ilaaturiligidirugut, atakkii ilaa qiniǵisigikput kaniqsilugulu irrusipiaja. ³Taatnamik, kisupayaaq niiguaqqaqtuaq Christ-jum sagviłiksrajanik ipqińniuraǵaqtaq atakkii Ilısimaplugu Christ-jum ipqisilaaja.

⁴Iñupayaaq killuqsaqtuaq atiruq atiruamik tupiksritlaitchuam atuǵagikkaniňik. Iñuk killuqsaqami ayairaqtuq Agaayyutmik navgipluni iñuuニアqurrutaanik. ⁵Uvvashuliuna Ilısimagiksi Christ-jum iñuguha piigit-yaqhuni killuqsaqtipayaanik. Killuqsaǵumiňaitchuq atakkii killuutaitluni. ⁶Taatnamik, kisupayaaq atausinjuqatausimaruuaq Christ-mi killuqsaqtajitchuq. Aglaan killuqsaqtuaq kaniqsimaitchaa ilitchugisimaitlugu Christ qanyaunniň. ⁷Iłauraamaaj, iñujmun ukpiqsaqtitnasi. Iñuk atiruaq nalaunjaruamik nalaunjaruajuruq Christ-tun killuqsaqsimalaajruruatuun. ⁸Iñuk killuqsaqtuaq tuungaqlaqtauruaq atakkii Tuungaq killuliqiniqsuq aullaǵniihanniňaglaan. Pakma Iğniňa Agaayyutim aggigniqsuaq piyaq-quqiaqlugu iluqaan Tuungaum savaagikkaja. ⁹Kisupayaaq Agaayyutim qitungaǵiliutikkaja killuqsaqtajitchuq atakkii Agaayyutim qaitchisimaaqługu iñuuńigmiňik. Iñuk taamna killuqsaqtajumaniňaitchuq atakkii Agaayyutitjaqtauruaq. ¹⁰Tavrakii Ilısimagiksi atlakağıiksilaajak qitungaiň Agaayyutim suli qitungaiň Tuungaum taavrumuuna, iñupayaaq killuqsaqtuaq suli piqpakksrińjitchuaq ukpiqtuaqatiumiňik Agaayyutitjaqtaurujitchuq.

Piqpakkutititchi Avatmun

¹¹Uqałhi Agaayyutim inniqsuaq aullaǵniihanniňaglaan tusaamak-kapsili uqautigaatigut piqpakkutitqupluta avatmun. ¹²Ilısimagikput

Cain piqpaksrinjituñuni Abel-mik nukatchiağmiñik, taatnaqñugu iñuaq-taçigaa atakkii tuunqñaqtaapluni ilaa. Suvaata tuqqutpaun? Ilaan savaağikkari pigiitlutiñ. Aglaan Abel nalaunqjanisq taatnamik ilaan savaağikkari nakuuplutin. Ittuksrauyumiñaitchugut Cain-tun.

¹³Ukpiqtuaqatmaaq, quvígusukkasi iñuich akitñaqtuiruat Agaayyutmik uumigikpasi. ¹⁴Piippagikaptigik ukpiqtuaqatiuvut ilisimagikput annaut-rautilaqput. Akilliliqsuikapta Agaayyutmik atriqaqtugut tuquñaruatun aglaan annautraupluta pakma iñuutlasirugut Agaayyutikun. Iñupayaaq piqpaksrijitchuaq ukpiqtuaqatiumiñik tuquñaruqsuli piqataujitluni Agaayyutmi. ¹⁵Kisupayaaq uumiksriuaq ukpiqtuaqatiumiñik tuunqñaqtauruq, ilaa iñuaqtuqtaapluni uummatmiñi. Iñisimapmigiksi iñuaqtuqtı piqağumiñaiñniplugu iñuułigmik Agaayyutitjaqtauruamik. ¹⁶Christ tuqutikamisigut taavrumuunnaqñugu kapiqsiplakaatigut piqpaksriñhum suutilaañjanik. Taatnaqhuta tuqqutisugaaqtaksraigipmigivut ukpiqtuaqatiuvut. ¹⁷Uvvaasiñ iñuk umialgutiqağumi inuqsriujitluni suni aasrii ilitchugiplugu aniqatiuni inuqsriuqtuaq suli ikayunjatkumiun inuqsriuqtuaq, ilumun piqpaksrijitchuq Agaayyun piqpaksrípmatun. ¹⁸Iłauraamaaq, piqpaksriñata uqałhiñakun aglaan piqpaksrisa savaağik-kaptigunlu ilumutuuruakunlu.

Taluqsrautairrun Sivugaani Agaayyutim

¹⁹Piqpaksrigupta taatna ilisimagisigikput pigitilaqput ilumun Agaayyutmun. Taatnaqhuta tutqiksut uummativut Agaayyutmi iqsi-saiñaakun. ²⁰Qakugupayaaq uummatipta iluilliuqtitkaqskpatigut tunñaruksraurugut Agaayyutmun atakkii Agaayyun kamanatluktuq uummatiptikniñ, aasiñ ilaan ilisimagaa supayaaq. ²¹Iłauraamaaq, pasikkutmiik piitkupta uummatiptikni tavra taluqsrautairrutiqaqtugut sivugaani Agaayyutim, ²²aasiñ qanumipayaaq iniqsruğupta supayaanik akuqtuigisirugut ilaaniñ apiqsruağikkaptiknik atakkii tupigiplugich tillisai suli atuqñugu quyagikkaja. ²³Aasiñ taamna Agaayyutim tillisigaa, tunñaluta Igñiğmiñun Jesus Christ-mun suli piqpakkutiluta avatmun, kamagilugu Christ-jum tillisaa uvaptiknun. ²⁴Iluqağmiñ tupik-sriruat Agaayyutim tillisaiñik atausiñjuqatigimaağaat Agaayyun, aasiñ Agaayyun piqataapluni iliñitñi. Nalupqigijitchikput Agaayyutim nayuu-tiħha uvaptikni atakkii qaitlugu irrusiñi uvaptiknun.

Irrusia Agaayyutim suli Tañiġiħlaaq Irrusiq

4 ¹Iłauraamaaq, iñugiaktuat tañiġiħiċċiruat ilisautrit siamit-tut napmupayaaq. Taatnamik tunñaviginagu iñupayaaq uqaqtuaq Agaayyutim irrusiagun nipliñipluni, aglaan uuktuagli-gu Agaayyutitjaqtaugaluaqmagaan. ²Uumuuna nalupqigijitchikksi

Agaayyutim irrusia, Iñupayaaq nalupqinaiqhuni uqaqaqtuaq Jesus Christ timiqaqtilaanjanik piqaqtuq Agaayyutitjaqtaruamik irrutchimik. ³Kisupayaaq uqaqanǵitchuaq nalupqinaiqhuni Christ-mik taatna piqanǵitchuq Agaayyutitjaqtaruamik irrutchimik. Taamna irrusiǵigaa akilliliqsuqtaruam Christ-mun. Tusaaniǵiksi taavruma aggıqsagumaǵha naagaunniiň ilaa imma nayuutianiktuq iñuŋni nanipayaaq.

⁴Iłauraamaaj, pigigaasi Agaayyutim aasiiň akińianikkisi tamatkua tańigiliqirit, atakkii Agaayyun ittuaq ilipsitňi kamanatluktuajuruq tańigiliqiriniň. ⁵Tańigiliqirit tuungaqnjaqtaurut. Taatnakii uqaǵigaat sutigun akitńaqtuiruat Agaayyutmik. Iñuituuq tuungaqnjaqtapmiruat naalag-nipmiraǵigaich. ⁶Aglaan uvagut Agaayyutim pigigaatigut. Tamatkua piqataruat Agaayyutmi naalaǵnigaatigut. Uqautigikkaqput suuńiń-lapiaǵaluqaqtuq iñuŋni qitungaǵinisańińi Agaayyutim. Taavrumuuna iłitchuginiaǵivut iñuich malikpatruń ilumutuuńiń naagaqaa malikpatruń killiqińiń.

Agaayyun Piqpaksrińhuruq

⁷Iłauraamaaj, piqpakkutisa avatmun atakkii Agaayyutim ilisautipluta piqpaksrińgmic aasiiň kisupayaaq taatnatun piqpakkutiqaqtuaq qitungaǵigaa Agaayyutim ilisimaanikhuniň ilaanik. ⁸Iñuk piqpaksrińitchuaq iłitchuqsrisimańtchuq Agaayyutmik atakkii Agaayyun piqpaksrińhuruq. ⁹Agaayyutim urriqsuǵnígaa qanutunaglaan piqpaksrisilaani uvaptiknik tuyuǵikamiuń nunamun Iğńitualuni atrıńińlaaq iñuutqupluta ilaagun. ¹⁰Qanuutaupiaqtillańja piqpaksrińhum uvva, taimani uvagut piqpaginjitaluaǵikput Agaayyun, aglaan Ilaan urriqsuǵnígaa piqpaksrińli uvaptiknik tuyuǵikamiuń Iğńitualuni piiquplugich killuqsautivut tuquńgigmigun qıńuiqtsitlugu Agaayyun. ¹¹Iłauraamaaj, Agaayyutim piqpagivaitluta, uvaguttuuq piqpakkutiruksrauniqsugut avatmun taatniińińlugu. ¹²Iñuum sumiunniiň Agaayyun qıńinganǵitchaa. Piqpakkutigupta avatmun Agaayyun iñuuruq uvaptikni aasiiň ilisautipluta piqpaksritqupluta atlanik ilaa piqpaksripmatun iñuŋnik.

¹³Nalupqiginjitchikput atausińjuqatigitillańja Agaayyun suli ilaa iñuutilaanjanik uvaptikni, atakkii ilaan irrusińi inillaklugu uvaptiknun.

¹⁴Uvvasisuliuna Aapauruaq tuyuqaǵniqsuq Iğńituaḿińik anniqsuqtiksraulugu iñupayaanun, aasiiň qıńigikput ilisimarauplatalu.

¹⁵Kisupayaaq uqautigumiuń nalupqinaǵlugu Jesus Iğńigińilugu Agaayyutmun, tavra Agaayyun iñuuruq ilaani aasiiň ilaa atausińjuu-mapluni Agaayyutmi. ¹⁶Uvagut iłitchuǵigikput ukpiǵiplugulu piqpaktaja Agaayyutim uvaptiknun.

Agaayyun piqpaktauruq. Taamna piqpaksriruaq atausińjuqsimaruq Agaayyutmi suli Agaayyun ilaani. ¹⁷Taatnatun iñuuniaqapta piqpaksri-

rugut Agaayyun piqpaksripmatun, aasiñ attaqsraultiqaqumiñaitchugut uvluani atanniiñhum, atakkii iñuuñiqput atrigigaa iñuuniałhan Christ-ñum mattumani nunami. ¹⁸Iñuk piqpaksiruaq attaqsrägumiñaitchugut. Piqpaksrigupta Agaayyun piqpaksripmatun ilaa talugiyumiñaitchikput. Iñuk iqsiruaq ilaanik piqpaksriñgitchuqsuli Agaayyun piqpaksripmatun, atakkii iqsisiqaqtuqsuli Agaayyutmun anasiñjuqsağisiñipluni.

¹⁹Piqaqigikput, atakkii Agaayyutmik piqpagiqqaagaatigut. ²⁰Iñuk nipligumi piqpaksriñluni Agaayyutmik aasiñ umiksrluni ukpiqtuaqatmiñik ilaa sagluruq. Itniittuq: iñuk piqpaksriñtñami ukpiqtuaqatiumiñik qiniitlakkağmiñik piqpaksritlaşıyumiñaitchugut Agaayyutmik qiniitlaisağmiñik. ²¹Tillisiusiaqput Christ-miñ [aasiñ taatnatun ilaan iñuuniaqugaatigut], iñuk piqpaksrikami Agaayyutmik piqpaksiruksraup-miuqtuuq ukpiqtuaqatiumiñik.

Akimaruañjurut

5 ¹Iñupayaaq ukpiqsiruaq Jesus Christ-ñutilaañjanik Agaayyutmik qitungeägigaa. Taatnaqhuta piqpaksrigupta Aapaptiknik piqpak-sriruguttuuq ukpiqtuaqatiuptiknik. ²Piqpaksrikapta Agaayyutmik tupiksrikaptalu tillisaiñik ilisimanaqtuq piqpaksriñiqput Agaayyutmik qitungeägaiñik. ³Piqpaksrikapta Agaayyutmik uvagut tupiksirugut tillisaiñik, aasiñ tupiksriñiqput tillisaiñik sakiqnañitchuq, ⁴atakkii qitungeägapayaanja Agaayyutmik akimatlasiruq nunam iñujisa ilitqusianiñ. Aasiñ akimatlasirugut ukpiqsrituiñałiptigun [Jesus-mik]. ⁵Kiñaasiiñ akimatlasiva tuungaňaqtauruanıñ suli piginitchuam kaviuğikkapayañañjaniñ? Iñuk taamna kisimi ukpiqsiruaq aŋutim Jesus-ñum Iğñiğutilaañjanik Agaayyutmun.

İlisimarauruat Jesus Christ-kun

⁶⁻⁸Aasiñ nalupqigijitchikput ilaa Agaayyutmun Iğñiğutilaaña atakkii piqaqtut pijasunik ilisimarauruaniñ. Jesus paptaakkaupman imiğmik suli maqipkağaluaqtinagu augikkani tuqukami, Agaayyun nipligñiq-suq qilañmiñ Jesus Iğñiğiniplugu. Taatnatun Agaayyutmik irrusiaptuuq ilumutuuruaq ilisimaraupmiuq taavruma ilumun Iğñiğutilaañjanik. Ilaa ilisimarauruq imikunlu aukunlu suli Agaayyutmik irrusiagun, aasiñ taapkua pijasut atirut ilisimaraulığmikni. ⁹Iñuich ilisimaraupmata akuqtuğagigivut, naagaqaa Agaayyutmik ilisimaraujułha ukpiqnatluktuq atakkii pijasuurautigun nipliçsuq ilumutuuplugu Jesus Iğñiğutilaañjanik. ¹⁰Kisupayaaq ukpiqsiruaq Agaayyutmik uqałhanik Iğñiğmigun ilisimagaa uummattimiñi taavruma ilumutuutilaaaja. Kisupayaam ukpiqsrijitchuam taavrumija ilumutuulığmik uqağıpiägaa Agaayyun saglutuniplugu, atakkii tunjanitluni Agaayyutmik ilisimaraulhanun Iğñiğmigun.

¹¹ Agaayyutim ilisimapkaǵaatigut taavrumija itnaqhuni: Agaayyutim qaisaja uvaptiknun iñuulıq Agaayyutitjaqtaruq, aasiin taatnasiq iñuulıq Igñijaniittuq. ¹² Kisupayaaq iñuuqatiqaqtuaq Igñijanik Agaayyutim iñuulıqtaqtuaq ilaani Agaayyutitjaqtaruamik. Kisupayaaq iñuuqatiqaqtuaq Igñiǵuruamik iñuyumińaitchuǵguuq.

Iñuulıq Isutchuaq

¹³ Tuyuqtuja taapkunija ilipsitnun ukpiqtuanun Igñijagun Agaayyutim nalupqinaitquplusi piqaaniktilaapsitnik iñuulıgimik Agaayyutitjaqtaruamik. ¹⁴ Una pisigiplugu ukpiǵillapiagikput Agaayyun iniqsrusqapta supayaamik pisułhagun tusaaraǵiňha uvaptiknik. ¹⁵ Ilitchuǵipluguasiiň tusaaraǵiňha iniqsrupayaaqapta tavra ilisimapiaǵikput qaisaqaaniňha uvaptiknun iniqsrusqagikkaptiknik ilaaňiň. ¹⁶ Kisupayaam qiniǵumiňukpiqtuaqatni killuqsaǵlugu taamna tuqulıǵmuunjtikaluanjjaan, ki iniqsrutiliuq Agaayyutmun. Taatnaǵuni ukpiqtuaqataa iñuugisiruq, atakkii killuqsautai tuqulıǵmuunjtılıt. Aglaan killuqsaǵlıq itmiuqtuuq tuqulıǵmun ittuq, aasiin uqautigipsi iniqsrutigitquıtılıgu taamna Agaayyutmun. ¹⁷ Iluqani killuliqiňkilluqsautaruq, aglaan killuqsautipayaat tuqulıǵmun ingitimut.

¹⁸ Ilisimagikput kińapayaaq qitungaǵiliutikkaja Agaayyutim killuq-saaqsitlaisilańja atakkii Igñijan Agaayyutim tugluqsimaragigaa, aasiin Tuungaum atniǵumińaitchaa kinniyumińaitlulgulu. ¹⁹ Ilisimagikput qitungaǵitilańqput Agaayyutmun, aasiin ilisimagikputtuuq atlat iñuich mattumanı nunami pigitilańjat Tuungaǵmun suli ilań kinniplugich ilinjich. ²⁰ Ilisimagikputtuuq Igñiǵikkajan Agaayyutim aggianiňha, aasiin ilań kańqisipkaǵaatigut ilańnik ilumutuuruamik. Atausińjuqsimarugut ilańun ilumutuuruamun, Igñijanunlu Jesus Christ-mun. Ilaa Agaayyutaullapiaqtuaq suli iñuułhuruq isutchuaq. ²¹ Ilauraamańja, agaay-yutiqaqası agaayyutinjjanik.

Tugliat Tuyuutaiñ John-ŋum

¹ Uvaña John ukpiqtuaŋuruat qaukļiñich, tuyuqtuña aġnamun Agaayyutim piksraqtaaqikkajanun suli qitunǵaŋiñun piqpagikkamnun ilumun. Uvañałhiňauŋitchuña piqpaksriruaŋaa, aglaantuq iluqatiŋ tamatkua ilisimaruat ilumutuuruamik piqpagipmigaasi. ²Piqutigiplugu ilumutuuruuaq uvaptikni ittuq suli itkisipluni qaŋapak taimuña.
³ Uvvatuq Agaayyutim Aapauruam suli Jesus Christ Aapam Iğniňan iħuaqqutillaŋniaġlısik suli ilunŋugilusik tutqiksılutiglu ilumutuuruakun suli piqpaksriłikun.

İlumutuulıgılu Piqpakkunlu

⁴ Uvaña quviatchallapiaqtuña atakkii ilitchuǵigiga ilajich qitunǵavich iňuuniaħhat ilumutuuruakun, maliġutlugu Agaayyutim Aaparuam tillisaa uvaptiknun. ⁵Aasiiň, aġnaaq, aglaŋitchuña nutaamik tillitmik ilipnun aglaan taavrumeja pigikkaptiknik aullaġniiħhaniňaglaan. Injikpiň uumiňa, uvagut piqpakkutiruksraruġut avatmun. ⁶Taamna piqpaksriłiq uqautigikkaǵa itnautauruq: Iňuuniaqtuksraurusi tupiksriłikun Agaayyutim tillisaiňik tusaakkapsitňik aullaġniiħhaniňaglaan. Atakkii ilaan tiligaatigut iňuuniaqupluta piqpaktakun.

⁷Iňugiaktuat kinnirit tikitchut iňupayaanun uqaqaqtuat nalupqinaiqħutij Jesus Christ-mik timiqaqiňiňiplugu. Taatnatchich iňuich kinniraurut suli akilliliqsuqtaurut Christ-mi. ⁸Qaunagisitchi ilijitňiň. Tavra tammaiňtchumaiksi savaaġikkaqsi aasiiň Agaayyutim akiliġisigaasi inuŋaiġlugu. ⁹Kisupayaaq simmiiruaq ilisauṭṭutaiňik Christ-ŋum piqatauŋitchuq Agaayyutmi. Taamnaasiiň tupiksriuaq ilisauṭṭutaiňik Christ-ŋum piqataruq Aapauruamiļu suli Iğniġuruami. ¹⁰Kiňaliqaa utlautikpan ilipsitňun quliaqtaqaqajilluni Christ-ŋum ilisauṭṭutaiňik tukkuliqñagu tupiqnun naagaqaa ilaliňagu. ¹¹Atakkii kisupayaam paġlagumiuj kinniri piqasiqniägħaa pigiitchuakun savaaŋagun.

Aqulliich Iłammiuğutit

¹²Uqaksraukkaǵaluaqtuja aglaan uqautigisujitkitka ukunuuna tuyuuitigun, aglaan taamuńaǵuktuja ilipnun uqaqatigilutinaasii. Quviasuutigillapiaǵayaǵikpuk. ¹³Qitungańisa aǵnam aniqatvich Agaayyutim piksraqtaaǵikkajiń tuyuǵaatin nayaanńaǵmik.

Piñayuak Tuyuutai John-ŋum

¹ Uvaŋa John ukpiqtuaŋjuruat qaukliŋich, tuyuqtuŋa uumuŋa Gaius-mun piqpagipiaakkamnun. ² Iłauraamaŋ, agaayyutigikpiň supayaqaq iłuaquplugu ilipni atniğñaquqitlutiŋlu. Ilisimagiga iłuaqtilaan irrutchip-kun. ³ Quviasuqpauraqtuŋa iłanlıch aniaqatiut tikitchuat uqautipmatja ilipnik iluqnaullapiagniplütin Agaayyutmun suli iñuuniağniplutin iłu-mutuuruakun. ⁴ Quviatcaktillapiägaatja sumipayaqaq tusaakapkich qitunġatka iñuuniağniplugich iłumutuuruakun.

Gaius Nanġausiaqqaqtuq

⁵ Iłannamaaŋ, tuniqsimmatrirutin savautrikavich aniqatiunik, suvaluk iglauruanik. ⁶ Uqautigillautağaat ukpiqtuaŋjuruat iłuaqqutriħhiň. Pillautaġniaqtutin qaisaksraqaquvich inuġikkajnatnik iglauniyatni. Quyaliňiaġiksi Agaayyun taatnaġupsi. ⁷ Atakkii piqtigiplugu Christ aullaqtut akuqtuisuŋjaqatiŋ ikayuutmik Jew-ŋuŋtitchuaniň. ⁸ Uvagut ukpiqtuaguut ikayuqtaksraġigivut taapkua iglauplutij agaayuliqsit, sava-qatauyumaugutli siamitchiħatni Agaayyutim iłumutuuruuanik uqaħħiňik.

Diotrepes-lu Demetrius-lu

⁹ Aglakkaluaqtuŋa ukpiqtuaŋjuruapayaanun, aglaan Diotrepes qaukliutlaturuam suliqutiginjtkaaŋa. ¹⁰ Taatnamik aggiguma sagviġ-niagħitka savaaŋi uqaqhuni sagluqsruutigipluta. Taruŋa nutqallajitmiuq. Paġlayumiňaitmigai aniaqatiut suli pitchaiłiraqħugitunniň tukkiisuktuat iliżiňik anitqataqħugilu akunġatniň ukpiqtuaŋjuruat.

¹¹ Iłannamaaŋ, tuvraqnaq pigiitchuaq aglaan nakuuruaq. Kisupayaqaq atuiruaq nakuuruamik agaayyutitjaqtauruq naagasuli taamna atuiruaq pigiitchuamik ilitchuqsriňgajtitchuq Agaayyutmik. ¹² Aglaali Demetrius iñupayaat uqautigillautağaat suli iñuuniaħhan ilitchuġipkaġaatigut ili-similaŋjanik iłumutuuruamik. Uvagutuuq uqautigillautaġikput ilaa. Ilisimagiň uqaġikkapta iłumutuutilaŋjanik.

Aqulliich Ilammiugutit

¹³Uqaksraukkaǵaluaqtuja aglaan uqautigisujitkitka ukunuuna tuyuuitigun. ¹⁴Tautukkasuaǵukkikpiń aasiń uqaǵunuk atautchimi kii-ńaǵruińaǵutilunuk. ¹⁵Tutqiutiqaǵiń. Ilauraat tuyuqtut nayaanńaǵmik. Nayaanńaǵuugivut ilauraavut iluqaisa.

Jude-ŋum Tuyuutai

¹ Uvaja Jude, savaktaa Jesus Christ-ŋum suli aniqatigiplugu James-ŋum. Tuyugigitka ukua iňuňnun tuqlukkajinun piqpagikkajinun Agaayyutim Aapauruam, qaunagikkajinunlu Jesus Christ-ŋum. ² Uvvatuq Agaayyutim iňunjuktaqaqtillisi qiniňňaqaqtillusriň suli piqpakkutiqaq-tillusri ataramik.

Atanniqsuiňksraq İlísautriňňuatigun

³ Piqpagikkamaaň, pisuqtalaaptun aglaguktuňa ilipsitňun uqautigisuk-kaluaqňugu anniqsuňiaq iluqata pigikkaqput, aglaan piyumaatchaktuňa pitchuksaaňgukhusri itna, anjuautisiuň ukpiqsriliq ipqisimaqulugu Agaayyutim qaisaňa atausriaqňugu iňuňmiňun. ⁴ Atakkii iňaňich agaay-yutaitchuat iňuich nalunautchiplutiň ilitatiniqsut uvaptiknun. Atuňagaňa killukun iňuaqqutrisaa Agaayyutipta qaayuňnaqtuanun pisugruaň-taitňun timimiň suli ilinjisa ayaktuaqmiplugulu Jesus Christ Ataniqput Aňaayuqaqputlu. Agaayyutim taatnatchich iňuich atanniqsuňniň pat-chisauniplügich injilgaan.

⁵ Itqaqtitchukkipsi sunik ilisimaanikkaluakkapsitňik. Itqaqsiuň una, Atanguruam annautigaluaqňugich Israel-aaqmiut Egypt-miň, aglaan aquagun piyaqquňniň tamatkua ukpiqquaitchuat. ⁶ Suli israňulgich saňňiqaňaluaqhutiň savaaqaňaluaqhutiň qilaňmi uniňňiňaat irvigiga-luakkaqtin. Agaayyutim tigutaagniňai taaqtuallapiaqtuami pitukňugich isruritchuanik kalimniňnik taivrumuňaaglaan kamanaqtuamun uvlu-mun ilaan atanniqsuiviksrautmiňun. ⁷ Sulipsuuq Sodom-lu Gomorrah-lu nunaaqqiluň avataatniittuat: İňugikkajich aatchuutigirut iňmiknik sayuňaliňmun, aňutigaluatunniň aňutinun. Savaaňich kilgutaurut tuvraqunňitluginch, aasriiň nagliksaagisirut tatapsausriaqmiknik isruk-sraitchuami ikniňmi.

⁸ Taatnatullapiaq tamatkua siňňaktuuraaqtit qaayuňnaqsgaat timiriň pigiitchuakun, suksraġinġiqligu Agaayyutim aňjalatchisaa, uqamaq-ħuutigiplugillu tamatkua kamanaqtuat pakmani. ⁹ Qaukliatunniň israňulgich Michael taatna uqanġitchuq. Qanaaqatigikamiuň tuunġaç

uqavaaǵutigiplugu nalligmiknun timaa Moses-ŋum piginiaqtalaaja, akit-ńaqtungińnígaa uqamaqluutilugu aglaan uqautilhińagaa, "Atanǵumtuq ińiqtigilisín." ¹⁰ Aglaali tamatkua ińuich uqamaqluutiqaǵguurut supayaanik kanjqsimmaǵińǵisaǵmiknik. Niǵrutitun aullasriqałhińaqhutij ilijich kanjqsıhińagaat malikluguļulu pisugruaǵutriń, aasriiń taatnaqamij piyaqqukkauniaqtut. ¹¹ Iqsıńamiurut tamatkua! Ińuuniusriqaqtut Cain-tun, akińńajniałhińaqhutij killuliqıłhińaaǵuqhutij pisigiplugu manik Balaam-tun, aasrii Korah-tun piyaqqugniaqtut pisigiplugu uqavaaǵutrilıqtij. ¹² Taatnatchich ińuich puyyıluktaqtitun ittut niǵiqatigiikapsi, aasrii niǵiqataukamij ilipsitńi qaunagiraqtut ińmiknułhińaq taluqsrisailaakun. Taapkua atrigigaič nuviyat imǵilaat ajalatalań anuǵim. Ittut napaaqtutitun asrirritlaiqsuatitun, amusrimaplutij kanjituummaǵmij tuqullupiaqhutij. ¹³ Qaiqpaisun taǵium itmiut ańniqłukman, aasrii kanjunaqtuat savaanich itlutiń qapukluuatun qaim. Uvluǵiatun pamulkutun ittut [taimmausruuruatun]. Taatnatchich ińuich iniksraqaǵniaqtut taǵniqsrapiajanı taaqtuam qańavak taimuja.

¹⁴ Enoch-ŋumtuuq, tallimat malǵuata kińuviajiń Adam-ŋum, sivuniksriqutigpmigai tamatkua ińuich, uqaqhuni, "Atanji. Ataniq aggigńiaqtuq piqatigilugich kisitchuǵnaitlıutij ipqitchuat israǵuligikkani. ¹⁵ Atanniqsıǵniaǵai ińupayaurat. Anasrińjuqsıǵniaǵai killuliqiraupa-yaat agaayyutaiłaqhutij savaapayańisigun, suli agaayyutaiłaqhutij ińuuniałhatigun, suli uqamaqluutipayaatigun uqaǵikkajanisigun akitńaq-ługu Agaayyun." ¹⁶ Tamatkua ińuich uqapiłuutıriraqtut uqaqtuyaqaqhutij, ińuuniaqhutij ińmiń pisuǵrugaǵmiktigun, uqvıkhutij suli nańgaqługich atlat ińuich pińńajniaǵiaqhutij pisukkaǵmiknik.

Kilgutit Alǵaqsruutitlu

¹⁷ Aglaan ilipsi piqpagikkamań, itqaǵiraksraǵigisi sivuniksriqutigikanich uqqiraqtijin Atannapta Jesus Christ-ŋum. ¹⁸ Ilinisa uqautigaasri aqullığńi uvluni ińuqaǵisińiplugu mitautiksırıuanik ińuuniaǵutij ińmiń pisuǵrugaǵmiktigun pigiitchuakun. ¹⁹ Tamarra tamatkua ińuich agvisauruat atingírrutinun, ajalatitlıutij nunakqjaqtam pisuǵruańińun, suli piqanǵıtılıtij Ipqitchuamik Irrutchimik. ²⁰ Aglaan ilipsi piqpagikkamań, nappaisitchi ilipsitńik tunjıavigilugu ipqińńiqaŕsauruaq ukpiǵun, agaayulusri Ipqitchuakun Irrutchikun. ²¹ Irvıqaqtuińaǵusri piqpkactaani Agaayyutim, niǵiugituińaǵlugu Atannaptiknun Jesus Christ-mun tikiuititqulusri ińunıjuktańagun isruitchuamun ińuulıǵmun. ²² Ińunıjuktsrisitchi tamatkunińa nalupqisruktańanik ukpiqsrılıǵmiktigun. ²³ Annautrisitchi ilanıtńik nuqitchipmatun ińknıǵmiń. Ińunıjuktsrisitchi atlanik anayasruutigilugu, uumigilugich atnuǵaańich puyyıluktakkań killuqsańtim.

Agaayuļiq

²⁴Uvva, nangağlakput ilaa qaunaksritłaruaq ilipsitñik paasraatiksrap-sitñiñ ukpiqsriļipsitñi suli tikiutitlaplusri patchisaunğığusri quvianakun sivuğaanun kamanautaan. ²⁵Kisimi Agaayyutauruq, aasiiñ ilaan anniqsuǵaatigut Jesus Christ-kun Atannaptigun. Kamanautipayaaq, kamanagniqsraq sanji suli anjalatchisipayaaq pigigai taimakñaqaja pak-manunaglaan suli qajavak taimuja. Amen.

Sagvikkauruat John-mun

1 ¹Ukunani makpiñaani aglausimaruut sut Jesus Christ sagvikka-
ŋi. Agaayyutim qaiññigai ilaanun qiniqtiquplugich savaktimiñun
sut akuniisrujaqatij atuumasraqumaruat. Christ-njum ilitchuqipkaǵai
savaktimiñun John-mun tuyuqiplugu israquligikkani ilaanun. ²John-njum
nalupqinaiqługu quliaqtuaqiniǵaa Agaayyutim uqałhalu Jesus Christ-njum
sagvikkaŋalu. Uqautiginigai sut iluqaisa qinikkani. ³Quvianamiuruq iñuk
agliqiruaq ukuniňa sivuniksriqutmik suli quyanaqniaqpat taapkua tusraa-
ruat uqałiŋnik ukuniňa suli tupiqiplugillu sut aglausimaruut taapkunani
makpiñaani, atakkii tamatkua atuumaviksraŋat qallillapiagataqtuq.

Paǵlatit Tallimat Malǵuṇnun Agaayyuvinqñun

⁴Uvaşa John aglañniaqtuňa ukpiqtuañjuruuanun ittuanun tallimat malǵuňni agaayyuvijni nunami Asia-mi. Iluaqqutriňiqagitchisuq qıñuiň-ňamiglu Agaayyutmiň, pakma ittuamiň, taimakraqaşa ittuamiň suli aggıqsagumaruamiň, taapkunakrjalu tallimat malǵuňniň irrusrianň sivuǵaanıittuaniň aquppiutaqpajan Agaayyutim, ⁵suli Jesus Christ-miň tunıqsimpluni ilisimarauruamiň, anıruamiň tuqujaruaniň sivulliqpi-ŋupluni suli sivulliuqtinjtňiň umialguruat nunami. Jesus Christ-ŋum piqpagigaatigut patchisaiqstluta killuutiptikniň ilaan auñmigun.

6Ilaan umialiguqtikaatigut agaayuliqsigüqtitlugillu savautitquplugu Agaayyutini aapagikkaniļu. Kamanaun ajalatchisiļu pigigaa Jesus Christ-ņum taimuņa isruitchuamun. Amen.

⁷ Uvva, aggigñiaqtuq nuviyatigun.

Iriqaqtuapayaam qiniqisigaa,
iliqisalu kapiriruat ilaanik.

Iluqatinq̄lu atlakaagiich iñuich nunami uigualalutiq qiaqisirut ilaa pisigilugu.

Aa, taatna itkisipiqaqtuq.

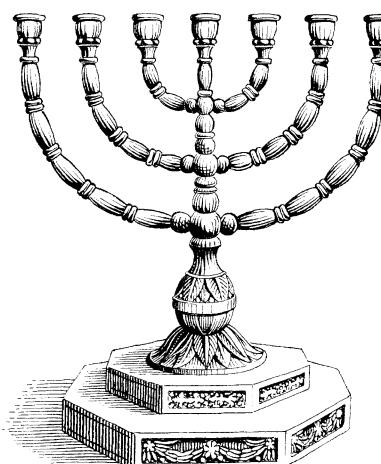
⁸“Uvaja Alpha-ηuruŋa suli Omega-ηupluŋal, aullaŋniisaq suli isruk-ħitchaaq.” Taatna nipliqsuq Atanguruaq, pakma ittuaq suli taimakŋaqaña ittuaq aggisagumaruağlu, Sañnipayaqaqtuaq Agaayyun.

John-ŋum Qiňiqquuraalha Christ-mik

⁹Uvaja John-ŋuruja aniqatigikkaqsi atausriňjuqataupluja piqatigi-gipsi nagliksaagutinik pisigiplugu Christ, piqatigipkaqtuaq ilipsitňun arjaayuqautmiňi suli piqatigipkaqhuni ilipsitňun igitutuiľigmi. Qikiqtamun atiqaqtuamun Patmos-mik ilikkauruja quliaqtuaqałipkun uqałhaniglu Agaayyutim ilumutuułhaniglu Jesus Christ-ŋum. ¹⁰Iňhamni Irrutchimi uvluani Atanǵuruam tusraaruja nipimik nipturuuamik tunumniň, itna liilaa qalǵuqtautiqpaktun, ¹¹nipliqhuni, "Aglakkumagitin tautukkatin makpiǵaanun aasrii tuyugilugich ukpiqtuaŋjuruuanun ittuanun tallimat malǵuŋni agaayyuvijni Asia-mi: Ephesus-mun, Smyrna-munlu, Pergamos-munlu, Thyatira-munlu, Sardis-munlu, Philadelphia-munlu, Laodicea-munlu."

¹²Tarani qiviaqtuja qiňiguklugu uqaqtuaq uvamnun. Qiviaqama qiniǵitka tallimat malǵuk kaviqsaat maniich kialuuraqaǵviich. ¹³Aasrii qitqatni tallimat malǵuk kialuuraqaǵviich qiňigiga atausriq atrilik iňuktun, atnuǵaaqaqhuni akuqturuuamik isigańmiňunaglaan, suli tapsiqaqhuni kaviqsaaq maniymeniň satqamigun. ¹⁴Ilaan niaqua nuyańlı qatiqniqsut ipnaim mitquatun qatiqhutijlu aputitun. Irraksuli inniqsuk ikualaruatun ikińqtun. ¹⁵Isiganjksuli qivliqtägniqsuk patukpatun ipqiqsaqtatun unaksaatiqpkun. Nipaasuli tusraǵnaǵniqsuq quǵluqtaqpatun. ¹⁶Ilaan taliqpińmiňi tigummińiqsuq tallimat malǵuŋnik uvlugianik. Savikpaksuli ipiktuaq avatmulik anniugaaqtuq qanǵaniň. Suli ilaan kiiňaşa qaummaǵińniqsuq siqińňaaǵikmatun.

¹⁷Tarra qiniqapku ulǵuniqsuja isigaiňun tuqujaruatuńilipluja, aasriiň iligai taliqpiich argani uvaŋnun nipliutipluja, "Iqsiňak. Sivulliuruja aqulliuplujalu. ¹⁸Uvaja iňuuruuajuruja. Tuqgaluaqluja iňuusraǵataqtuja taimuja isruitchuamun. Iňuktun aymautiqaqtuatuń ayalatchilıqaqtuja tuqılıǵmik suli tuqujaruaqaǵviymik. ¹⁹Pakma aglakkich sut qinińkkatin suli pakma ittuań suli itchaǵumaruat aquagun taavruma. ²⁰Taapkua kanjqısilǵunaıtchuat qinińkkatin—tallimat malǵuk uvlugiat taliqpińi argańma suli tallimat malǵuk kaviqsaat maniich kialuuraqaǵviich—qanuutautilaanatuvva, tallimat malǵuk uvlugiat israǵuligiaich tallimat malǵuk

(Ap 1.20)

agaayyuvich, suli tallimat malğuk kialuuraqaǵviich tallimat malğuk agaayyuvigipmigaich.

Agaayyutim Uqautai Ephesus-miunun

2 ¹“Israǵulganun agaayyuvium Ephesus-mi aglagiń itna: Tamatkua uqaǵigai tigummiruam tallimat malǵujník uvlúgianik taliq-piňmińi, pisruktuam akungatni tallimat malğuk kaviqsaat maniich kialuuraqaǵviich.

² “Ilisimagitka savaasri, sakuugutisriłu ıglutukkasrılı anuqsrulı-kun. Ilisimagigaptuuq ilatchitlaısilaaqsi killuliqiruanık iňuňnik suli isivǵiuqtilaaqsi tamatkuniňa uqaqtuanik uqqiraqtauniplutiň piungit-chaluaqńaǵmiń suli ilipsi ilitchuǵiplugu saglututilaŋat. ³ Ilisimagiga anuqsrutilaqaqsi naglikasaatilaqaqsilı pisigipluňa suli ilipsi nikalinjitchusrisuli. ⁴ Aglaan uumija akitňaummatıqágıpsi, piqpaginǵigipsitňa iňilǵaanisun. ⁵ Itqaqsaqsiuň piqpaksrıliqqaqsi uvamnik ukpiqsrı-ruaǵuqapsi. Isrummitqigitchi aasriiň savautitqigluňa sivuanisun. Isrummitqiňgisuágupsı aggıqiniágıpsi piiǵluqasrii kialuuraqaǵvíksi inaaniń. ⁶ Aglaan nakuuruqaǵaluaqtusri uumija, uumiksırırusı savaa-ńtńik piginchuanik Nicolait-aagrurat uvaptuntuuq. ⁷ Iňuk siutiqaqtuaq tusragatiksrajnık naalaǵníli Irrutchim uqautigikkajanik ukpiqtuaju-ruanun. Iňuich akimaruat nigipkaǵniaǵitka napaaqtuanıń iňuunaqtuam nauruamiń nautchiaqaǵviani Agaayyutim.

Agaayyutim Uqautai Smyrna-ǵmiunun

⁸ “Israǵulganunli agaayyuvium Smyrna-mi aglagiń itna: Taapkua uqaǵigai sivulliuruam aqulliuruamlı, tuqgaluaqtuamlı ańitqıksuamlı.

⁹ “Ilisimagitka iňuiıllıuǵutisri ilaippaulıqsi (aglaan umialgurusı). Ilisimagitka saňutchisınich tamatkua Jew-ŋuniruat iňusingitchaluaq-titlutiň Agaayyutmun, aglaan ilumun savautriruajurut tuunǵaǵmik. ¹⁰ Sivuǵaginagu naglikasaagutigiyasrikkaqsi. Uvva, tuunǵaum isiqtaup-kaǵumaagaqsiigai ilasri isivǵiukkauviksranıtńun, aasrii iňuiıllıuǵisırusri qulini uvluni. Tunıqsimatitchi tuqulıpsitňunaglaan, aasriili akiľiňňiaǵıpsi iňuulıǵmik isruitchuamik niaquǵusrıqmatun. ¹¹ Iňuk siutiqaqtuaq tusragatiksrajnık naalaǵníli Irrutchim uqautigikkajanik ukpiqtuajuruanun. Iňuich akimaruat atnikkauyumińaitchut tuglianı tuqułhum.

Agaayyutim Uqautai Pergamos-miunun

¹² “Israǵulganunli agaayyuvium Pergamos-mi aglagiń itna: Taapkua uqaǵigigai piqaqtuam ipiktuamik avatmulıňmik savikpańymik.

¹³ “Ilisimagiga iňuuniaqtillaqaqsi tuunǵaum ajalatchiviani. Aglaan tunıqsimarusrı uvamnun ukpiqqtıqaqtuiňaqhusrı, uvluiňiunnıń tuq-

qutaupman tuniqsimapluni ilişimariga Antipas akunnapsitñi tuunǵaum iňuviani. ¹⁴ Aglaan ikituuranik akitñaummatıqagipsi: ilipsi ilaqaqtusri tuvrairuanik ilişsauttutinigun Balaam ilişsauttriuam Balak-mik killuqsaqtıqupluginch Israel-ağımiut. Killuqsaqtut niğikamiñ niqinik tunillautauruanik aangularun suli sayujakamınj. ¹⁵ Sulipsuuq ilipsi ilaqaqmıusri tuvrairuanik pigiitchuakun ilişsauttutinisigun Nicolait-aągruat. ¹⁶ Isrummitqritchiasriiň. Taatnangısuągupsı aggıqinıağıpsi ajuyyıağılugich taapkua iňuich savikpajmik annięaaqtuamik qanımnıň. ¹⁷ Iňuk siutiqaqtuaq tusraggatiksrajanık naalagnıň Irrutchim uqautigikkajanık ukpiqtuađuruanun. Iňuk akimaruqaq niqıksrıiňniagıga irıqsımaaqtuamik Manna-mik suli qaitchılıgu qatiqtamık uyağamı. Aasrii uyağamı nutaaq atiq aglaqagısisırıq, kia-unniň iňuum ilişsimanğısajanık kisiaglaan taavruma iňuum akuqturuam.

Agaayyutim Uqautai Thyatira-ǵmiunun

¹⁸ “Israǵulganunli agaayyuvium Thyatira-mi aglagıň itna: Taapkua uqańıgai Iğńıjan Agaayyutim, irıqaqtuam atrıplugu ikualaruaq ikniq, suli isigańı atrıqaqhutıj qıvlıqsaqtuatun patukpatun.

¹⁹ “İlisimagitka savaasrı, piqpkarsılıqsiň, ukpiqqutrıň, savautrılıqsiň, suli anuqsrılıqsi. İlisimagogaptuň una, savaağikkapsı pakma qaańıummatıpaǵaich savaağikkasrı ukpiqsrıruaǵuqqaaqapsı. ²⁰ Aglaan uumiňa akitñaummatıqagipsi, ilipsi ilatchıqlıgu ağnaq Jezebel tayıuqtuaq iňmiňik sivunıksrıiřimik. İlisautigai kinniplugich savaktitka sayujatqupluginch suli niğitqupluginch niqinik tunillautauruanik aangularun. ²¹ Piviqaqtıkaluagıga isrummitqiňıksrajanun sayuňaňhanıň, aglaan isrummitqigungıňniqsuq. ²² Uvva, inillaktinnıagıtka ilaalu tamatkualu sayuňaqatigikkajı naglıksaaǵutıqpauraǵvıksrajanıtnun inillakmatun siňigviňiňun najirrutim. Taamna piňıagıga isrummitqiňgisuaqpata killulıqılıgımikniň. ²³ Suli tuqunniağıtka ililgaanji. Tarra ukpiqtuađurua-payaat ilıtchugınıaǵaıt uvaňautilaağa ilişsimaruaq iňuich ikpikkutaatnik isrummatınitníglı. Suli akińıgısıkpsi atasrıullalusrı maliǵullapiaglıgu savaaqsı. ²⁴ Aglaan ilasrı Thyatira-miittuat qapsıugaluaňıja malıńıgıtchuat taavruma pigiitchuamık ilişsauttutaanık suli ilişsaagińgitlıgich kalipsıksuat nalunaqtuaŋı tuunǵaum, ilipsi uqautigipsi, Uqumailıliugutı gitqikkumiňaıtchipı, ²⁵ aglaan tıgummitqıaǵıktaksraǵıksi pigianikkıaqsı aggıgıňıaňamnunaglaan. ²⁶ Iňuk akimaruqaq savaaqaqtuiňaqtuaǵılu pisuňıgikkamnik isruanunaglaan, saňıqutıksrıiňniagıga ajanalatchitlaſilugu nunaaqqıpaŋınik. ²⁷ Uuma ajanalataagaqısiňiagai saňıqpańıamık saagaqtuatun ayaupiamık saviňhamık,

ajanalataaǵıglıgich iňuum siqvıraqıpmatun qiku ilulik.

Taatnatun akuqtuaqaqtuja sañjiquitiqalimnik Aapamniñ. ²⁸Suli aatchugisigiga uvlaam uvluğianjanik. ²⁹İňuk siutiqaqtuaq tusraggatiksrajnık naalağnilı Irrutchim uqautigikkajanik ukpiqtuañjuruuanun.”

Agaayyutim Uqautai Sardis-miunun

3 ¹“Israğulganunli agaayyuvium Sardis-mi aglagiñ itna: Tamatkua uqaliğigai piqaqtuam tallimat malğuñnik Irrusriñiñik Agaayyutim, suli tallimat malğuñnik uvluğianik.

“İlisimagitka savaasri. Ilipsi taiyuutiqagaluaqtusri iňuuruañjuniplüsri, aglaan tuquñjarusri. ²Qiptaitqigitchi. Sayyiqsimaaqsiñ tamatkua iňuqliqaqtuatsuli tuqugaluaq nagich, atakkii isivgiuñigkeitka savaasri nalaunnajitlugich sivugaani Agaayyutim. ³Taatnamik itqagilugu qanuq akuqtuiñqsi tusraayugağıksuamik tusraakkapsitník. Tupigisiñ taamna isrummitqigusri. Qiptaiñgitchupsi aggiqigisigipsi atrılıgu tigliñjiaqtı. İlisimayumiñaitchiksi kisumi sassañigmi aggigñialiksraşa ilipsitñun. ⁴Aglaan piqaqaluaqtusrisuli ikituuranik iňuñnik Sardis-mi atnuñağmiknik puyyaktairağanğıtchuanik. Ilijisa iňuuniaqatiginiağaatja qatiqtaanik atnuñaqaqagutıñ atakkii ilijich nalliummatirut. ⁵İňuk akimaruuaq atnuñaagisiruq qatiqtaanik atnuñaanik, suli piigumiñaitchiga atığikkaja makpigaaniñ iňuułhum. Uqautiginiağiga sivugaani Aapama israğuligikanjisalu piginilugu. ⁶İňuk siutiqaqtuaq tusraggatiksrajnık naalağnilı Irrutchim uqautigikkajanik ukpiqtuañjuruuanun.

Agaayyutim Uqautai Philadelphia-ǵmiunun

⁷“Israğulganunli agaayyuvium Philadelphia-mi aglagiñ itna: Tamatkua uqalığigai ipqitchuañjuruuam, ilumutuuruuamlı, piqaqtuamlı sañjiquitiqalhanik David-ŋum saagaqaqtuatun aymautinik. Aymaqpañj kia-unniñ iňuum umikkumiñaitchaa, suli umikpañj kia-unniñ iňuum aymağumiñaitlugu.

⁸“İlisimagitka savaasri. Uvva, aymağniağıga talu ilipsitñun kia-unniñ iňuum umikkumiñaisaya. İlisimaruja mikiruamik sañjiquilaçpitník. Naagasuli tupiksirusri uqağıkkamnik suli tuniqsimaaqtusri uvamnun piiläagiñgitlugu atığikkaga. ⁹Naalağnisitchi, taapkua iňuich pigikkanı tuungäam, nipliaruat Jew-ŋuniplutıñ Jew-ŋunęñiňağmını sagluplutiñ—uvva, utlautipkağısigitka ilipsitñun aasrii purvigipkağlugich sivügapsitñun suli ilitchuğipkağlugich uvamnun piqpagitilaapsitník. ¹⁰Ilipsi, tupiksirusri uqautikapsi iglutuitquplusri. Taatnamik qaunaginiağıpsi iňuilliuğviymı tikiňňiaqtuami iluqaanun nunamun uuktuuakauviksrajanun iňupayaurat nunamiiittuat. ¹¹Aggisiruja qila-mipiaq. Tigummitqiagıksıñ payaŋaiługu pigikkaqsi, kisumununniñ aatitchumiñaitlusri akiňňaktaapsitník akimagupsi. ¹²İňuk akimaruuaq

ayaguqtinniağıga agaayyuvikpaŋjani Agaayyutma, aasrii ilaa anitqikkumiňaiqsuq. Aglakkisigiga ilaanun atığikkajı Agaayyutma atığikkajalu nunaaqqıjan Agaayyutma, taamna nutaaq Jerusalem atqaňniaqtaaq qılıŋmiň Agaayyutimniň. Suli aglakkisipmigiga ilaanun nutauruaq atığa.¹³ İñuk siutiqaqtuaq tusraggatiksraŋnik naalağnilı Irrutchim uqautigikkaŋjanik ukpiqtuaŋjuruuanun.

Agaayyutim Uqautai Laodicea-ǵmiunun

¹⁴ “Israqulganunli agaayyuvium Laodicea-mi aglagiň itna: Tamatkua uqałigigai Amen-ŋjuruam, tuniqsimaruam iłumutuupluni ilisimarauruam, aullağnirauruam iňiqtapayaajanik Agaayyutim.

¹⁵ “Ilisimagitka savaasri, nigliňallapiangisilaaqsi unniiň uunal-lapiangisilaaqsi. Uvvatuq nalliaknı ititchi nigliňallapiaqtuamlu uunallapiaqtuamlu. ¹⁶ Uvvaasriiň pisigiplugu uunaavyuļıqsi, nigliňa-piangiňniqapsi uunallapiangitlısrılı, tivvuaqsałhiňaağuğipsi qanımniň. ¹⁷ Uqaqtaqtusri itna, ‘Uvaŋa umialguruŋa. İñugiaksisaiňaqtut suurat. Inuqsrənaiqısuja.’ Taatna uqaqapsi nalurusri qanutun iłuiłlıiuqtilaapsit-nik nagliňnaqtilaapsitníglı. Inuqsrəqtusri qinítlaıtlısrılı atnuğaitlısrılı. ¹⁸ Alğaqsruğipsi tauqsiquplusri uvaŋniň maniŋník kaviqsaamik ipqiq-sakkauruamik iknikun umialgutquplusri, suli tauqsiquplusri qatiqtaanik atnuğaanik qaliguağlugu kanŋunaqtaaq atnuğaiňıqsi suli uqsrəğutiksramik mamirrutiksraŋatnik irigikkapsi qinítlasrılgitchumuusrılı. ¹⁹ Tamatkua piqpagikkatka suagağıgitka nalguqsrəqļugıllı. Taatnamik piļiqipiağitchi isrummitqıgusrılı. ²⁰ Uvva, qichaqtuŋa talumi katchak-tuqluŋa. Kisupayaam tusraayumiň nipiga aŋmautiluŋalu talumik, isığisiruŋa ilaanun niğiqatigiaqsiługuasrii suli ilaan niğiqatigiluŋa.

²¹ İñuk akimaruuaq aquppiqatigipkaňiağıga aquppiutaqpamni, uvaptun-tuuq akimapluŋa aquppiqataupmatun Aapaa ilaan aquppiutaqpaŋjani. ²² İñuk siutiqaqtuaq tusraggatiksraŋnik naalağnilı Irrutchim uqautigikkaŋjanik ukpiqtuaŋjuruuanun.”

Nangairuat Qılıŋmı

4 ¹ Taapkua aquatigun qiníqtuŋa talumik aŋmaruamik qılıŋmı. Aasrii sivullıq nipi tusraakkäga uqaqman uvamnun qalguqtautiqlaktun itnaqqaŋa, “Mayuğin ūvuŋa. Qiniqtiňiağıkpiň sunik atuumaniaqtuanik uuma aquagun.” ²Taimmaiňaq Ipkitchuam Irrutchim aŋalatkaqsaŋa. Qiniqtuŋa aquppiutaqpaŋmik inillaksimaruamik qılıŋmı, aasriiň taav-rumiňa aquppiutaqpaŋmik aquppiutaqpaŋmı. ³Aasrii taamna aquppiruaq tarani qinňaqaňıqsuq akisuruatitun uyağaktitun kavviağıksaŋatun-lu, suli aquppiutaqpaŋk kaivraqutiqaňıqsuq niggamik qinňaqaqtaamik akisuruatitun uyağaktun sujauraaqtaatun. ⁴Avataani aquppiutaqpaum

iñuiññaq sisamat aquppiutaqpaqaqmiut. Qiñiqtuja iñuiññaq sisamanik umialijnanik aquppiruanik aquppiutaqpañji, atnuغاaligaat qatiqtaanik. Niaquğutıqägniqsut kaviqsaamik manijmik niaqumikni.⁵ Aquppiutaqpañjiñ anniüğgaägniqsut ikniqpalaich katlulatlu suli niprualaruatlu. Sivugaani aquppiutaqpaum naniuraqaqmiñiqsut tallimat malğujnik ikummatiliñnik ikniğmik. Taapkua tallimat malğuk nanipiat Irrusriginiğai Agaayyutim.⁶ Aasrii sivugaani aquppiutaqpaum tağıuqpauraqägniqsuq tapinniluktuatun. Sisamat uumaruat irihaiñalgich saamiktigun tunumiktigunlu inniqsut avataani aquppiutaqpaum.⁷ Sivulliq uumaruaq atriqaqniqsuq lion-tun, aasriiñ tuglia uumaruam pañiqtun, piñayuatsuli uumaruat kigiñaqägniqsuq iñuum kigiñaşatun, aasrii sisamaňat uumaruat atriqaqniqsuq tijmiaqpunktun.⁸ Aasriiñ taapkua sisamauruat uumaruat, iñmikkullaa itchaksallaanik israğuqägniqsut irihaiñauplutijlu ataanilu silataanilu israğujisa. Aasrii nipliatuiñaqäniqsut uvluvakpauraq unnuaqtuummaan,

“Ipqitchuaq! Ipqitchuaq!

Ataniq Sañjipayaqaqtuaq

Agaayyun killuqsaautaiñniqsuq ipqitchuañupluni,

ilaa inniqsuaq taimakja, ittuagliu pakma, suli aggiqsagumaruağlu.”⁹

⁹Qakugupayaaq taapkua uumaruat qaitchipmata nanğautmik kamakkutmiglu quyyatmiglu taavrumuja aquppiruamun aquppiutaqpañji iñuuruamun taimuja isruitchuamun,¹⁰ iñuiññaq sisamat umialijnat sitqummiraqäniqsut sivugaanun aquppiruamun aquppiutaqpañji purvigiplugu iñuuruaq taimuja isruitchuamun, mattaqlugich niaquğutitij aasrii ilipługich sivugaanun aquppiutaqpaum, nipliqhutij,

¹¹ “Ataniqpuut Agaayyutikputlu, ilvich nalliummatiruañjurutin
akuqtuiñiksrapnun nanğautmik kamakkutmiglu sañjimiglu,
atakii iñiqtağıgitin supayaurat,
suli pisułłapkun iñiqtaurut iñuulıqaqhutiñlu.”

Imurat Makpiğaat Ipnaiyaağlı

5 ¹Aasriiñ qiñiqtuja taliqpijmi arganani taavruma aquppiruam aquppiutaqpañji imuranik makpiğaanik aglaqaqtuanik iluatniñlu silataatniñlu suli umiktuqsimaruanik tallimat malğujnik nalunaitmiutanik. ²Qiñiqmiuja sañjipaqtuanik israğulinmik nipliraqtuanik nipiaturuamik nipimik, “Kiña nalliummativa qauqtığuklugich nalunaitmiutat aymağlugillu imurat makpiğaat?” ³Aglaan kiapayaaq qilaşmisi naagaqaa nunami naagaqaa ataaniunniiñ nunam aymatlaiññığaich imurat makpiğaat naagaunniiñ qiñiglugich imaňat. ⁴Tarra qiaruña atqunapiaq iñuiññiqman nalliummatiruamik aymatlalugich makpiğaat agliqiruksramik unniñ qiñiqtuksramik imağikkaňatnik. ⁵Tarani ilążata

umialijnat nipliutigaaja, "Qianak. Lion-ŋat kiňuviaŋiň Judah-m, maŋ-ŋuat David-ŋum, akimaruq aŋmatlasriplugich imurat makpičaat suli tallimat malguk nalunaitmiutat."

⁶Aasrii aquppiutaqpaum akunǵatnili umialijnat qiniqtuja ipnaiyaamik qichaqtuamik qinńaqaqhuni tuqqutauruutun. Taamna nagruqańiqsuq tallimat malgujnik. Iriqaqmiuqtuuq tallimat malgujnik, aasriiň taapkua tallimat malguk Irrusriǵigaich Agaayyutim tuyugikkauruat iluqaanun nunamun. ⁷Ipnaiyaam aggiquhu-ni tigugai makpičaat taliqpijan arganjiiň taavrumakja aquppiruamiň aquppiutaqpaŋmi. ⁸Tigupmagich makpičaat sisamat uumaruat iñuińñaq sisamatlu umialijnat sitquǵiqsut sivuǵaanun ipnaiyaam, atuqturaqallaaplutiq nuqaqtılıjnik suli pijaluuraqallaaplutiq piňiuqtamik kaviqsaamik manijmik immaukkaqhutiq tipraǵiksautinik. Taapkua injqisrulıǵigaich Agaayyutim ipqiqsitanjisa. ⁹Taapkua atuqtut nutaamik atuutmik itna,

"Ilviňhiňaq tigutlagitin imurat makpičaat
suli qauqtitlalugich taapkua nalunaitmiutat.

Nalliummatirutin atakkii tuqqutaurutin
suli augikkapun tasuiplutin iñujnik Agaayyutmun
qanusripayaaňiň iñujniň atlakaagiiňik uqautchilıjniň, iñujitňik
nakitňapayaaniň.

¹⁰Ilvich umialiguqtikai agaayuliqsiǵuqtitlugillu
savautitquplugu Agaayyutikput,
suli atanǵuniaqtut nunami."

¹¹Aasrii qivialgitchuja tusraapluja iñugialapiaqtuanik israǵulijnik kia iňuum kisitlaisaŋitňik. Avataani inniqsut aquppiutaqpaum uumaruat umialijnatlu, ¹²nipliqliusat niptusriplutiq,

"Ipnaiyaaq tuqqutauruaq nalliummatiruq
akuqtuitłapluni saňnjimik,
umialgutmiglu isrumatułigmiglu, sapiǵnautmiglu, kamakkutmiglu,
kamanautmiglu suli nańgautmik."

¹³Aasriiň tusraagitka uumaruapayaaurat qilaŋmi, siłamılı, nunamılı, ataaniňu nunam, taǵiumılı—uumaruapayaat nanipayaaq—uqautiqaqtuat itna:

"Nańgaun kamakkunlu, iluqaan kamanaunlu aŋalatchilıgli
pigigaa aquppiruam aquppiutaqpaŋmi
suli ipnaiyaam taimuja isruitchuamun."

¹⁴Sisamat uumaruat nipliǵvígigaat, itna, "Amen." Suli iñuińñaq sisamat umialijnat purvigigaat [sivuǵaanun iñuuруamun taimuja isruitchuamun].

Nalunaitmiutat

6 ¹Qińiqtuágiga ipnaiyaaq aŋmaipman sivulliatnik nalunaitmiutat tallimat malguruut, aasrii tusraagiga ilajat sisamat uumaruat nip-

liqsuaq nipitusripluni liilaa katlularuatan itnaqhuni, “Qağǵaiñ.” ²Aasrii qiviaqama qiniqtuja qatiqtaamik tuttuqpañmik, suli natmaksiqsuaq tuttuqpañmi qiliññaqagñiqsuq, suli qaitchikkaupluni niaquutmik. Ilaa aullağniqsuq akimaraupluni akimatyatqikhuni.

³Ilaan aymaqmauj tuglia nalunaitmiutam, tusraagiga tuglia uumaruam nipliqsuaq, “Qağǵaiñ.” ⁴Tarra atla tuttuqpak kaviqsaquniqsuaq anılgitchuq aasrii natmaksiqsuaq sañjimik qaitchikkauqiqsuq piiğitqulugu qinuiñnamik nunamiñ, iñuich tuqqutautitqulugich avatmun. Tarra qaitchikkauqiqsuq savikpauramik.

⁵Ilaan aymalgitmauj piñayuat nalunaitmiutat, tusraagiga piñayuat uumaruat uqallaktuaq, “Qağǵaiñ.” Qiviaqama qiniqtuja taaqtaamik tuttuqpañmik, aasriiñ natmaksiqsuaq taavrumanı saagaqaqñiqsuq uqumaisilağtijnik argaŋmiñ. ⁶Suli tusraalgitchiga nipi akunǵatniñ taapkua sisamat uumaruat uqallaktuaq, “Sisamat qallutit imajat mukkaaq akiqagñiaqtuq savaktuam akiññakaaksrajanik uvlumi, suli qulit malǵuk qallutit imajat barley mukkaaq akiqagñiaqtuq savaktuam akiññakaaksrajanik uvlumi, aglaan minillugik uqsruglu misruğuǵlu.”

⁷Aasrii aymalgitmauj sisamajat nalunaitmiutat, tusraagiga nipi sisamajatniñ uumaruat uqallaktuaq, “Qağǵaiñ.” ⁸Qiviaqama qiniqtuja qatiagyaktaamik tuttuqpañmik. Natmaksiqsuaq taavrumanı atiqagñiqsuq tuqqutmk suli tuquaniktuat maliklugu. Qaitchikkauqiqsut sañjimik tuqqutçitləplugu sisamajat iñupayaat nunami savikpaku, kakkaağnakunlu, tuqunakunlu, iqsiňaqtuatigunlu niğrutiŋjigun nunam.

⁹Suli ilaan aymaqmagu tallimajat nalunaitmiutat, qiniğitka ataani tunillaǵvium iñuusrijich tamatkua tuqqutauruat piqutigiplugu uqałha Agaayyutim suli pisigiplugu ilisimaraulıqtıj tuniqsimalaikun. ¹⁰Ilijich niplianiqsut nipayitllapıaqhutıj, “Aatai, Atanıiq ipqitchuami suli iłumu-tuuruami, qakugun atanniğňiaqpiгich tuqqutigikkavut iñuuruat nunami aasrii akisautiluta?” ¹¹Iluqaǵmij qaitchikkauqiqsut qatiqtaanik akuqturuanik atnuğaanik aasrii uqautiplugich utaqqiuraallaktuksrauniplugitsuli naatchianiňhatnunaglaan iñugiaktılaaksrautaat savaqatiňisa aniqatiňiňlu ukpiqsrilikun tuqqutausaǵumapmiruat ilijisituntuuq. ¹²Aymaqmagu itchaksrajanat nalunaitmiutat nuna iliqsraqpauraǵniqsuq siqińiq taaqsip-mipluni taaqtaatun ukiňhaatun suli tatqiq kaviqsipluni auktun. ¹³Suli uvlığıat katagaalaplutıj nunamun, katagaalapmatun asriağıkkani fig-ınum napaaqtuanıñ piňaqsigaluaq nagich, ipsullakkaja liilaa anuğiq-paum. ¹⁴Qılagliu piiğniqsuq imupmatun kaliikkaqtun. Iğgipayauratlu qikiqtatlu nuuttut inimikniñ. ¹⁵Aasrii umialiji nunam, qutchiksaatlu ajalatit iñuich qaukliuruatlı ajuystaktini umialguruatlı sapiğñaqtaatlu iñuich, iluqatıj savaktaağruiťlu savaktaağruiungitchuatlu, iriqtut iñmik-nik qaiğusrujnun akunǵatnunlu uyaǵanısa iğgich, ¹⁶kappianaplutıj

iggiñun uyaqanunlu, “Kattaqisigut aasrii irığuta kiiñajaniñ taavruma aquppiruam aquppiutaqpajmi suli qinnautaaniñ ipnaiyaam. ¹⁷ Atakkii kamanaqtuaq uvluq qinnautaaknik tikitchuq. Kiñami igluttuitigisiñiqpa taavrumani?”

144,000 Israel-aaǵmiut

7 ¹ Tamatkua aquatigun qiniqtuja sisamanik isragulijnik makitaruanik sisamani iqirguñiñ nunam. Tigummiugaǵniǵaich sisamat anuǵiñi nunam, anuqlıqungitlıgu sumiunniiñ nunamun naagaunniiñ tagiumun naagaunniiñ napaaqtunun. ² Qiniqtuja atlamic isragulijmik qunmukhuni nuiragaǵvianiñ siqińgum, saagaqhuni talugníqusriqsajaniñ iñuuruam Agaayyutim. Ilaa tuqluǵaqtuq nipitusriplugu sisamanun isragulijnun saŋniksrıñjaniksamaruanun piyaqquluktatlasiplugu nuna taǵiuǵlu. ³ Nipliqhuni, “Piyaqquluktaqnagu nuna, taǵiuǵlu, napaaqtutlu uvagut nalunaitmiutchiigaluqaata qaujisigun savaktipiñik Agaayyutipta.” ⁴ Tarra tusraagiga kisirrataat tamatkua nalunaitmiutchikkauruat. Inugiaktilaqaǵniqsut 144,000-tun kiñuviapayaanitniñ Israel-aaǵmiut.

⁵ 12,000 kiñuvianjisi Judah-m nalunaitmiutchikkaurut,

kiñuvianjisuli Reuben-ŋum 12,000,

kiñuvianjisuli Gad-ŋum 12,000,

⁶ kiñuvianjisuli Asher-ŋum 12,000,

kiñuvianjisuli Naphtali-m 12,000,

kiñuvianjisuli Manasseh-ŋum 12,000,

⁷ kiñuvianjisuli Simeon-ŋum 12,000,

kiñuvianjisuli Levi-ŋum 12,000,

kiñuvianjisuli Issachar-ŋum 12,000,

⁸ kiñuvianjisuli Zebulun-ŋum 12,000,

kiñuvianjisuli Joseph-ŋum 12,000,

kiñuvianjisuli Benjamin-ŋum 12,000.

Iñugaǵruich Nunaqqipayaaniñ

⁹ Taavruma aquagun qiniqtuja iñugiallapiaǵataqtuanik iñujnik kiaunniiñ iñuum kisitchumiñaisanjiñik nunaaqqipayaauraniñ atlakaǵiñiñlı iñujniñ suli uqausripayaaniñ. Qichaǵniqsut sivuǵaanun aquppiutaqpau suli sivuǵaanun ipnaiyaam, atnuǵaaqaqhutiq qatiqtaanik akuqturuuanik qisiqsiutiniglu tigummiugaqhutiq, ¹⁰ nipliraqhutiq nipitusriplugu itna,

“Agaayyutipta aquppiruam aquppiutaqpajmi

suli ipnaiyaam annautigaatigut.”

¹¹ Iluqatiq isragulgich qichaǵniqsut avataani aquppiutaqpau suli umialiňnat sisamatlu uumaruat, sitquqhutiq sivuǵaanun aquppiutaqpau nanǵagaat Agaayyun. ¹² Niplianiqsut,

“Amen,
 nang'aun, kamanaunlu,
 isrumatuļiglu, quyyanlu, kamakkunlu,
 sajñilu, sapiğñaunlu
 illi Agaayyutiptknun taimuja isruitchuamun.
 Amen.”

¹³ Aasrii ilaŋata umialijnat apiſruġaaja, “Kisut makua iñuich atnu-
 ġaaqaqtuat qatiqtaanik akuqturuuanik? Nakikñalu aggıqsuaŋuvat?”

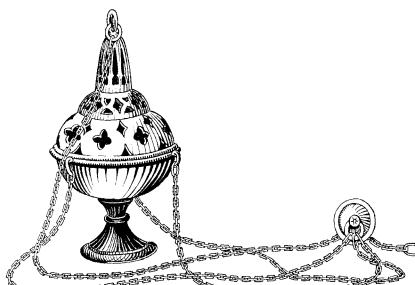
¹⁴ Nipliutigiga, “Ajuun, ilisimaruajurutin.” Aasrii ilaŋ uqallautigaaja,
 “Tamatkua iluiiliuļipauraq apqusraaġniġaat. Iggugniġaich
 atnuġaatiġ akuqturuat, aasrii qatiqsiplaqħugħiç auŋjanun
 Ipnaiajam.

¹⁵ Taatnaqhutij ittut sivuġaani aquppiutaqpajan Agaayyutim
 savautiplugu uvulumi unnuamiļu agaayyuvikpaġani,
 aasrii taavruma aquppiruam aquppiutaqpaġmi
 tuglaqsimaaġisigai nayuutiliġmigun.

¹⁶ Iljinjich niġiſuksiutqikkumiňaitchut
 naaga imiġuksiutqikkumiňaitchut.
 Siqiñġumlu atlamlu uunaum uunniuqtitqikkumiňaitchai.

¹⁷ Atakkii ipnaiajam qichaqtuam sivuġaani aquppiutaqpaġmi
 niġipkaġisigai munaqṣritun
 sivulliġlūgiļu iñuunaqtuanun suvliktuağuraaqtuanun,
 suli Agaayyutim allaqtiġisigai qulvipayaat iriŋitniñ.”

Tallimat Malġuijat Nalunaitmiutat

8 ¹Uvva ipnaiajam aqmaqmauj tallimat malġuijat nalunaitmiutat
 nipurisaġataqtut qilaŋmi sivisutilaaliġmi sassäġniġum avvaġjani.
²Aasrii qiñiġitka tallimat malġuk israġulgħiċ makitaruat sivuġa-
 ni Agaayyutim. Aatchukkauniqsut tallimat malġuġnik qalguqtawtinik.
³Tarra atlaptuuq israġulik aggigħniqsuq. Sivuġamkuq tuniilläġviġju, saagaqħuni ikipkaiviġiāmik tipra-
 ġiksautmik piļiuqtamik maniżmi
 kaviqsaamiñ. Aatchukkauniqsuq
 atqunaq tipraġiksautmik avvu-
 tigitquplugu iñiqsruħhatnun
 ipqiqsitaupayaat maniżmi kaviqsa-
 mi tuniilläġviġju sivuġaaniittuami
 aquppiutaqpaum. ⁴Aasrii isija
 tipraġiksautmik piqatigiplugħiċ-
 iñiqsruħhat ipqiqsittu mayuqtuq
 israġulgħum arganjini sivuġaanun

(Ap 8.3)

Agaayyutim.⁵ Suli israğulgum tiguplugu ikipkaiviliaq tiprägiksautmik immiğñigaa iknijaniñ tunillägvium, igitluguasriiñ nunamun. Taimma tusraqnaqtut nипит katlulatlu, suli iknipalagaqhuni nuna iliqsraqhuniñ.

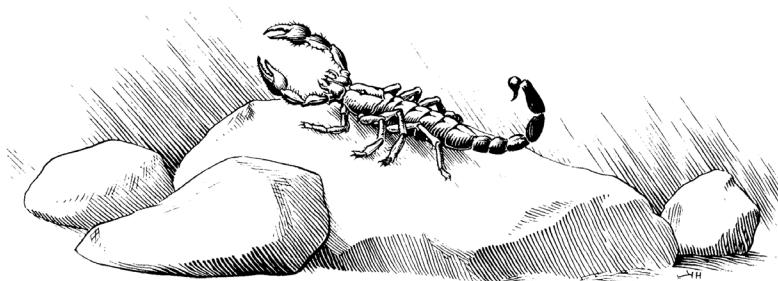
Qalguqtautit

⁶Tarani tallimat malguk israğulgich piqaqtuat tallimat malguñnik qalguqtautinik itqanaiyaqqtut nipliqsitchisukhutiñ. ⁷Sivulliq israğulik nipliqsitchipman, natatquğnat ikniglu avulik auyñik katañniqsut nunamun. Tarraasriiñ piñayuagun nunam napaaqtui sujaaqtuatlu ivgich ikirut tamatkiqhutiñ. ⁸Aasriiñ tugliat israğulgich nipliqsitchipman liilaa imña iñgiqpauraq iknaktitaq igauniqsuq tağıumun. Tarra piñayua tagium auguqtuq. ⁹Suli piñayuatni tağıumi uumaruat tuquniqsut. Suli piñayuinjich umiaqpaich tamatkiğñiqsut. ¹⁰Piñayuat israğulgich nipliqsitchilgitman uvlugiaqpauraq ikualaruqaq liilaa auktuğun kataktuq qilañmiñ, katakhuni piñayuinjituñ kurgillu suvliktuağuraaqtuatlu. ¹¹Atqa taavruma uvlugiam taiyuutiqağniqsuq “Sujağñiñ.” Piñayuinjich imgich tuqunağuğniqsut aasrii iñugiaktuat iñuich tuqurut imiğiliämiiñ sujağñitchuamiñ. ¹²Sisamanjat israğulgich nipliqsitchilgitman, taimmaiñaq piñayuinjich siqiñgum tatqimlu uvlugiatlu taaqsılıgnıqsut. Tarraasrii uvlum qaummataan piñayua qaumanğığñiqsuq, suli unnuam qaummataan piñayua qaumanğığñiqsuq.

¹³Qiñiqtitluña tusraagiga tiymiaqpak tiymiruaq qutchikhuni qilañmi uqaqhuni nипitusriplugu, “Naklıuñ! Aa, naklıuñ iñupayaanun iñuuranun nunami, atakkii atlat piñasrut israğulgich nipliqsinniaqpatigik qalguqtatiqpat tatamnagisiruq.”

9 ¹Tarra tallimanjat israğulgich nipliqsitchipman qalguqtautiqpañmik qiñiqtuja uvlugiamik kataktuamik qilañmiñ nunamun, aasrii qaisauniqsuq ajmaun natiqsiñaitchuamun ajmaniğmun. ²Ajmaqmañ natiqsiñaitchuaq ajmaniç isiq mayuqtuq tarakja, itchialajatun uunaksautiqlaum, siqiñiglu silalu taaqsiruk isiagun ajmaniğmiñ. ³Itchialamiñ mitiglagaqtuat anirut qaañanun nunam. Qaisauruq sañji atriplugich putyuutilgich nunami sañjiqaqhutiñ kapuutilgich tuqunaliñnik. ⁴Ilijich tillisiaqaqtut piyaqquluktaitqungitlögich ivgijinik nunam naaga qanusri-payaanik sujaaqtuanik naurianik napaaqtuniglu, aglaan kisiisa tamatkua iñuich piqanğıtchuat taluğniqusriqsañanik Agaayyutim qaupjisigun. ⁵Suli tillisiaqaqtut tuqqutchtinqitlögich iñuñnik, aglaan atniğñapiağataqtukan naglikssaaqtitquplugich tallimani tatqiñi, atniğñajatun putyuutilgum kapitnikmatun iñuñnik. ⁶Aasrii taipchunani uvluni iñuich pakakkisigaat tuquqliq aglaan paqitchumiñaitchaat. Tuqusrulilläpiägisigaluaqtut aglaan tuquqliq qimakkisiruq iliñitñiñ.

⁷Tarra qiññañich mitiglagaqtuat atriqağniqsut tuttuqpaktun itqanai-yaatun ajuyalığmun; niaqunxitñi inniqsuq niaquğun liilaa kaviqsaaq

(Ap 9.10)

manik, suli kigiñajich kigiñanjisitun iñuich. ⁸Suli ilijich nuyaqaǵ-niqsut nuyaŋisitun ağnat, kigutiqaqhutiq suli kigutiŋisitun lion-nat. ⁹Satqagutiqaǵniqsut satqagutititun saviňhatun, aasrii siaksruŋniŋiat israǵunisa inniqsuq siaksruŋniŋitatun aksraliganjisa tuttuqpagau-tit iñugiakhutiq sukasriplutiq aŋuyaliǵmun. ¹⁰Suli pamiuqaǵniqsut kapuuтиqaqhutiq atriplugich putyuutilgich. Ilijich atniaǵutiaqtut pamiumiktigun, aasrii atniaǵiruksrauplutiq iñuŋnik tallimani tatqińi. ¹¹Ataniqaǵniqsut israǵulganiк natiqsiňaitchuam aŋmanǵum. Jew-ŋuruat atiqaǵniǵaat Abaddon-mik, aasriili Greek-ńich taggisipaqlugu Apollyon-mik, itnautiqaqtuaq Piyaqquqtimik. ¹²Sivulliq naglikasaágun qaaŋiqliquq. Uvva malǵuk nagliksaágutik tikiňńiaqtuk aquagun taavruma.

¹³Tarani itchaksrajat israǵulgich nipliqsitchipman qalǵuqtautiqaŋ-mińik, tusraaniqsuja nipińik sisamaniń iqırǵuňiń tuniňlagvijnimíń piliuqtamiń manijmik kaviqsaamik ittuamiń sivuǵaani Agaayyutim. ¹⁴Uqautiniǵaa itchaksrajat israǵulgich piqaqtuaq qalǵuqtautiqaŋmik, "Pituikkich sisamat israǵulgich pituksimaruat kamanaqtuami kuuŋmi Euphrates-mi." ¹⁵Tarra pituiǵaich sisamat israǵulgich itqanaiqsimmat-riuat taavrumuňa sassagińgmun, uvlumunlu, tatqimunlu, ukiumunlu, tuqqutchiruksrauruanik piňayuińitník iñupayaat. ¹⁶Aasrii tusraagi-ga kisirrataat anjuýaktit suli tuttuqpiraqtaat. Iñugiaktilaaqaǵniqsut 200,000,000-mik. ¹⁷Suli qiniǵitka tuttuqpaich qiniqquuraamni itna, tamatkua aquppiruat ilinjtińi satqagutiqaǵniqsut kaviqsaatun ikniqtun suli uquaqtaatun sapphire-tun suli suŋqpaluktun sulfur-tun. Aasrii tuttuqpaich niaquńich qinńaqaǵniqsut niaquńisitun lion-nat, suli qani-ǵitniń anniúgaágniqsuq ikniq, itchiglu, suli sulfur. ¹⁸Taapkunuuna piňasrutigun nagliksaágutitigun piňayuińich iñuich tuqqutauniqsut iknikunlu, itchikunlu, suli sulfur-kun anniúgaáquakun qaniǵitniń tut-tuqpaich. ¹⁹Tamatkua saŋniqaǵniqsut qaniǵmikkun pamiumikkunlu. Pamiuqaǵniqsut nimigiatun ittuanik niaqligaanik, aasrii atniaǵutigini-ǵaich iñuŋnun.

²⁰Suli kisiñjuqtat iñuich tuqqutaungitchuat tamatkunuuna naglik-saágutitigun isrummitqigunǵitchut savaanjatniň argagikkägmiň. Nutqautingitchaat putqatalıqtıň tuunganun, aanganunlu pińiuqtanun kaviqsaanik qatiqtaanıglu manıjñun, patukpańıglu uyaǵańıglu qırıuńıglu, qıńıltaitchuanik tusraatlaitchuanikunniň pisrutlaitchuanıglu.
²¹Naagaunniň isrummitqigunǵitchut iñuaqtuqtaulıgmikniň ajanatkuulıg-mikniňlu, sayuńjalıgmikniňlu, tigliktuqtaulıgmikniňlu.

Israqulik suli Imurat Makpiǵaurat

10 ¹Suli qıńıqtuja atlamic sapıǵnaqtuamik israqulijmik atqaqtua-mik qılańmıň, atnuǵaaqaqhuni nuviyamik, niaquǵutıqaqhuni niggamik, kigińaşa qaumaplnı siqińıqtun, niuk ilińılutik ayanaktitun iknıgum. ²Ilaa tigummiaqaǵınsuq makpiǵauranık ajanmaruanık arganjıňı, aasriiň inillakkaa taliqpiich isigańı taǵiumun, suli saumiich isigań-nı nunamun. ³Nipruaǵınsuq nipitusrıllapıaqhuni, atriplugu lion-ınum ugiaǵuulanǵa. Tarraasrii nipruaqman, tallimat malǵuk katlulat niplıqsut. ⁴Tarraasrii tallimat katlulat niplıqmata aglaksagaqmańılu. Tusraagiga nipi qılańmıň uqautriga, “Aglasrujaqnaǵıch uqaǵikkajıch tamatkua tallimat malǵuk katlulat, uqautiginagıtunniň.”

⁵Tarra israqulgum qıńikkäǵma qichaqtuam taǵiumılu nunamılu, israutigai argajni qılaum tujaanun. ⁶Akiqsruutigiruq ilaagun iñuuuruakun taimuja isruitchuanun iñiqliksruakun qılańmik, nunamıglu, taǵiumıglu, suli uumaruaپayaanık taapkunani itna, “Tarani Agaayyutim atuumap-kayasrigai sivunniutigikkani. ⁷Aglaan tarani uvluni tallimat malǵuata israqulgich niplıqsitchisaǵataqpan qalǵuqtautmik Agaayyutim naan-nıaǵai kaiqısilgunaitchuat sivunniutini, uqautigikkani savaktimiňun sivuniksriqırınun.” ⁸Aasriiň nıpım tusraakkaǵma qılańmıň uqautil-gitchaańa, “Utlautilitin tiggutyakkich makpiǵaurat ajanmaqsimaruarat arganjıfiň israqulgum qichaqtuam taǵiumılu nunamılu.” ⁹Utlakapku israqulik nipliutigiga, “Qaıllakkich makpiǵaurat uvajnun.” Aasrii nipliutigańa, “Tigulugich niǵikkich. Siiǵlanjulıgısigaqtutin aqıǵupni, aglaan siiǵnaágıaqtuq honey-tun qanipni.” ¹⁰Aasrii tigukapkich makpiǵaurat israqulgum arganjıňı niǵigitka. Tarra qanımni siiǵnaaqqtut honey-tun aglaan tarra iirgauraanıkapkich aqıǵuǵa siiǵlanjulıqsuq. ¹¹Aasriiň uqautigańa, “Sivuniksriqırıuksraulgitchutin iñugiaktuatıgın iñuktigun, nunaaqqisigun, uqautchisigun, umialiktigunlu.”

Malǵuk ilisimarık

11 ¹Tarani aatchuurıaqaqtuja uuktuutmik ayaupiatun ittuamik, aasrii israqulgum uqautigańa, “Makillutin, uuktuúŋı agaay-yuvikpańa Agaayyutim tunıllagvıalı, suli kisillugich iñugiaktilańat

taapkuua agaayuruat tarani. ²Aglaan uuktuğnagu silalliq katimmavik ittuqaq silataani agaayyuvikpaum. Taamna iläginagu atakkii aatchuutau-ruq Jew-ñungítchuanun. Ilinjisa tutmaluginiaqaat ipqitchuaq nunaaqeq malgukipiaq malgüñni tatqiñi. ³Suli tuyuğigisigikka malguk ilisimariikka, atnuğaaqaqgutik miissuñnik ukiñaanik. Aatchugisigikka sañjimik 1,260 uvluni sivuniksriqirautqulugik.”

⁴Taapkuak malguk olive napaaqtuk suli malguk kialuuraqagvíik-tarra naparuak sivugaani Agaayyutaan nunam. ⁵Aasriiñ kia iñuum atniägniaqumigik taapkuak, ikniq anniügaagniaqtuq qangakniñ, suli suksraungiägniaqaiq uumigiritik. Kisupayaam atniägniaqumigik taatnatchikun tuqqutauraqagisiruq. ⁶Taapkuak sañjiqaqtuk umik-sitłalutik qilañmik sialukkumiñaiqlugu uvluvitñi sivuniksriqilígmij, sañjiqaqmilutik imgich auguqtitlalugich suli nuna qanusripayaamik iñuilliuqtiqaqtitlaplugu, qanutupayaaq akulaisigilugu pisukkumik. ⁷Tarraasrii taapkuak naatpakku uqaqttauqliqtik, iqsiñaqtuam niğrugaaq-ħuum mayuqtuam natiqsinaitchuamiñ aejmaniğmiñ ajuyyiutigisigik aasrii akiililugik suli tuqullugik. ⁸Aasrii tuquñaruak timiñik nalagisi-ruk apqutaani nunaqqim, atannapsi kikiaktutikkauviani. Ilitqsiagun taamna nunaqqeq atrigigaa Sodom-ñum Egypt-ñum. ⁹Tarani iñuich nunapayauramiñ nakitñapayaaq qiniñgisigaich tuquñaruak timiñik piñasruni uvlni uvlumlu avvajani. Tuvvaqtitchumiñaitchaichunniñ tuquñaruak timiñik iluvigmun. ¹⁰Iluqatiñ iñuich nayuutiruat nunami quviasruutigigaich tuquħakkun, aasriiñ tuyuqtuutipmiplutij aatchuutinik avatmun. Quviasrullapiägniqsut atakkii taapkuak sivuniksriqirik iñuilliuqtitchiñiqsuk tamatkuniña iñuuruanik nunami. ¹¹Tarra uvlut piñas-rut avvägmik ilaqaqtuat pianikmata Agaayyutim anığnijan iñuuħan isiñgiğik taapkuak, aasriiñ makitiqtuk. Iqsitchallapiägniqsut tamatkua tautktuut taapkujnija. ¹²Aasrii tusraagaat nipuruaq nipi qilañmiñ uqaqtuaq ilinjiknun, “Qağgisitchik,” aasrii ilinjik mayuqtuk qilañmun nuviyakun, uumiksrimiknun qiniñtuqtitlulutik. ¹³Taavrumanı sassagiñġmi nuna aulaqpauraqtuq, aasrii qulijjuğutaa nunaqqim ulguruq, suli nunam aularuam iñuich tuqqutkai iñugiaktutilaalgich 7,000-tun. Aasriiñ kisiñjuqtuut tatamillapiaqhutiñ nangaiñiqsut kamanautaanik Agaayyutim qilañmiittuam. ¹⁴Tarra tuglia naglikasağıtut aggiyasriuraqtuq. Uvva piñayuat naglikasağıtut aggiyasriuraqtuq.

Tallimat Malguijat Qalguqtaun

¹⁵Tarani tallimat malguijat israqulgich qalguqtautiçpajmiñik nipliq-sitħiñiqsuq. Aasriiñ sapiğñaqtuat nippit qilañmiñ itnaqtut,

“Uvakjaniñaglaan ajaayuqautaa nunam
ajaayuqautigiliutigaa Agaayyutipta suli Christ-ñjan,

aasrii ilaa ajalatchigisiruq taimuja isruitchuamun.”

¹⁶Suli iñuiññaq sisamat umialijnat aquppiruat aquppiutaqpajmikñi sivugaani Agaayyutim, sitquqhutiñ nangañaat Agaayyun, ¹⁷uqaqhutiñ,

“Ataniq Agaayyuun Sañnipayaqaqtuaq, ittuami ataramik pakmalu, qaitchigiptigiñ quyyatmik,
atakkii urriqsuğin kamanallapiaqtuaq sañjiñ
suli ajanlatkaqsigitin iñupayaat.

¹⁸Iñuñi nunam qinnallapiaqtut,
aglaan qinnautaiñ tikitchuq atanniçsuiviksrağlu
tuqujaruapayaanik.

Pakma akiliigaqsiрутin savaktigikkapnik sivuniksriqirinik
ipqiqsittuaniglu,
suli taluqsriruanik atığikkapnik kamanaiñjaanlu kamananjaanlu.
Suli piyaqquğnağıtin tamatkua piyaqqutairaut nunamik.”

¹⁹Tarani agaayyuvikpaşa Agaayyutim arjmaqtuq qılışmisi, aasrii suluun imalik sivunniugutaanik qiñığnaqsiруq ilüani agaayyuvikpaşan. Tarani ikniqpalagaqtuq katlulauraqhuniñ, suli nuna aulapluni, atqunallapiaq natatquğnaqhuniñ.

Ağnağlu Tiritchiaqluglu

12 ¹Tarra atlayuağnaqpauraqtuaq sagviğñiçsuq qılışmisi, sua-una ağnaq atnuğaalik siqiniğmik, aasrii tatqiqi ataaniitluni isigañiñ, suli niaquğmiñi niaquğutiqaqhuni qulit malğuñnik uvlugianik. ²Iğniyasriñiçsuq. İgjalaugaqtuq atníñaliutiplugu iğñisuum. ³Aasrisuli sagviçsuq atla atlayuağnaqpaktuaq qılışmisi. Tarrali, kamanaqtauaq kaviqsaaq tiritchiaqluk tallimat malğuñnik niaqulik aasrii qulinik nagrulik suli tallimat malğuñnik niaquğutililik niaquğmiñi. ⁴Ilaan pamiuñan salikuğniğai piñayurijich uvlugiañiñ qilaum aasriiñ iksautigiplugich nunamun. Tarra tiritchiaqluk makittuq sivuğaanun ağnam iğñiyasri-ruam niğisükługu ililgaaña anirgauraqpan. ⁵Ağnaq iğñiruq aŋugauramik ajalatchiruksramik saviñhamik ayaupiamik, aglaan ağnam ililgaaña nuqitauruq Agaayyutmun aquppiutaqpajyanunu. ⁶Tarakja ağnaq aul-lauruq suviksraiñaamun, iniksriukkajanun Agaayyutim ilaanun. Tarani munağıgisiñigaat 1,260 uvluni.

⁷Tarra aŋuyyiğñiçsut qılışmisi. Michael-lu israqulijilu akilliiliutiniq-sut tiritchiaqlujmum. Tiritchiaqluk aŋuyakmiuq israquliktuummağmisi.

⁸Aglaan tamatkua akiilikkaurut iniksraqatqikkumiñaiqhutiñ qılışmisi.

⁹Tiritchiaqlukpauraq igitauruq atmum, taamna taimakjaqtaq nimigiaq, atıqaqtuaq tuungağmik Satan-miglu, kinnitñiktuaq iñupayaanik nani-payaaq. Igitauruq nunamun israquliktuummağmisi. ¹⁰Aasrii tusraaruja nipitullapiaqtua mik nipimik uqaqtua mik qılışmisi,

“Pakma tikitchuq anniqsuġiaja, sañjialu, aŋaayuqautaalu
 Agaayyutipta suli aŋalatchisaa Christ-ŋan,
 atakkii taamna patchisiqutri aniqatiuptiknik
 sivuġaani Agaayyutipta uvlumilu unnuamiļu igitauruq atmun.

¹¹ Ilinisa akiiligaat aŋagun ipnaiyaam
 suli ilisimaraulığmiktigun Agaayyutim uqałhanik,
 atakkii sugingitkaat tuqqutauniksraqtinj.

¹² Taatnamik quviasrugitchi, qilaak
 suli iluqasri iňuuruani qilaqmi.
 Nakliun! Nagliksaağun itkisiruq iňuunun nunami tağıumılu
 ittuanun,
 atakkii tuunġaum tikitkaasri qinnautiqpañmigun
 ilisimaplugu sivikitchuami piviqałlı.”

¹³ Uvvaasriiň tiritchiaqļuum ilritchugħikami sijitautilaġmiňik nunamun, maliqsruaqsiňigħaa aġnaq iġñiruaq aŋugauramik. ¹⁴ Aasrii aġnaq qaitchikkauqiṣsq israqquknik tiżmaqpaum tiżżeqplugu nimiġiamiň suviksrailaamun, pamatchiġviksrajanun piňasruni ukiuni avvaġmik ilaplugich. ¹⁵ Uvvaasriiň qaniġmigun nimiġiaq'luk anitchiňiṣsq imiġmik kuuktun ulirrutisrukkaluaq'lugu aġnaq, aullautitqegaluaq'lugu ulittuamun. ¹⁶ Aglaan nunam ikayugħaa aġnaq aŋmaq'lugu qaniġikkani. Iigħa kuuk tiritchiaqļuum anitaja qaniġmigun. ¹⁷ Tarani tiritchiaqļuum qinnautiillapiagħaa aġnaq, aasrii aullaqħuni aŋuyyiägħi kisijjuqtauruat aġnam kiňuvianji, tamatkua tupiksiruati tillisaiňik Agaayyutim suli uqautiqaqtuat Jesus Christ-mik. ¹⁸ Aasrii tiritchiaq'luk qichaġniqṣsq siñaani taġium.

Malġuk Niğrugħaaqļuu

13 ¹ Aasrii qiñiqtu ja niğrugħaaqļumik mayuqtuamik taġiumiň tal-imat malġuġnik niaqulik qulinik nagruliglu. Niaquġutiqaqmiuq qulini nagruġmiňi, suli niaquġmiňi atiqaqħuni pisaanġjatauruani.

² Aasrisuli niğrugħaaq'luk qiñikkaga atriqaqtuq leopard-mik, isigaqqaqħ-niasrii akħlam isigañiun, aasrii qanġa lion-ŋum qanġatun itluni. Tarra tiritchiaqļuum aatchuġniġħaa niğrugħaaq'luk sañjimiňik, aquppiutaġmiňigħlu, kamanaqtuamiglu aŋalatchiħiġmiňik. ³ Qiñiġiga il-aqwaq niaquġiňi niğrugħaaqļuum ikiliqsmaruaq liilaa tuqusrimaplugu, aglaan ikiġi mamisrimaniqṣsq. ⁴ Inu ich purviginiġaat tiritchiaq'luk aatchuqtuaq aŋalatchiħiġmiňik niğrugħaaqļumun suli purvigipmigaat niğrugħaaq'luk uqaqħutiż, “Kamanaġnieni qpat taamna niğrugħaaq'luk! Suli kia aŋuyakkumiňaqpaun akilli liliġħlu?”

⁵ Suli niğrugħaaq'luk uqaqtitauniqṣsq pigiillaplaqtaunik pisaanġjatinik aŋalatchitquplugu malġukipiaq malġuġni tatqinj. ⁶ Taavruma aŋmaq-

ługu qanni uqamaqluutiniğaa pisaañjatinik akitñaqtuqlugu Agaayyun ilaan atqalu iñuuniägvialu taputiplugich iñupayaat nayuutiruat qilaçmi.
7 Ilaa anuyaktitauniqsuq ipqiçsitañiñik Agaayyutim akiillilugich. Suli qaïtchikkauruq sanjimik ajalatchiliğmik qanusripayaanun iñuunjnun atla-kaägiñik uqautchiliğñunlu, iñuujitñun nunaaqkipayaat. 8 Aasrii iluqağmij iñuich nunami purvigisigaat niğrugaqlüjmun, iñuich atiñich aglaksimaïtchuanun Ipñaiyaam Tuqqutauruam makpiçaañitñi iñuuruatigun sivuani nuna iñiqtauñaiññaan. 9 Kiñapayaaq siutiqaqtuaq ki tusraali.

¹⁰ Kiñapayaaq sivullikkaugumi tigutaanjułigmun
tigutaanuyinmunniagtuq.

Kiñapayaaq tuqqutauruksraugumi savikpakun
savikpakun tuqqutaugsiruq.

Tarra taatniitpan Agaayyutim iñuji iglūtuutiruksraurut
ukpiqsriiliqaqtuinägutin.

¹¹ Tarrasuli qīñilgitchuňa atlamic niğrugaaqļuňmik sagviqsuamik nunamiň. Malǵuňnik nagruqaǵniqsuq ipnaiyaatun aasrii iqsińaqtuanik nipiqaqhuni tiritchiaqļuktun. ¹² Aŋalatchiruq sivullium aŋalatchiļhagun niğrugaaqļuum takkuani. Purvigipkaǵnígai iñupayaat nunami sivulligum niğrugaaqļumun, ikiliqsimakkauruamun aasriiň mamititaupluni. ¹³ Ilaa savaaqaǵniqsuq kamanaqtuanik quvíqnaqtuanik, ikniqunniiň kataktitlugu qilańmiň nunamun takkuatni iñuich. ¹⁴ Aasriiň kin-nitńiňniqsuq iluqaitňik iñuňnik iñuuruanik nunami tamatkunuuna quvíqnaqtuatigun savaagikkaǵmigun takkuani sivullium niğrugaaqļuum. Uqautiniǵai tamatkua iñuich nunami iñiqsitquplugich atrijanik taavruma niğrugaaqļuum ikiliqsimaruam savikpakun iñuuplunisuli. ¹⁵ Ilaan iñuulíksritkaa atrijanun niğrugaaqļuum suli atrija niğrugaaqļuum uqatlapkaqļugu. Tamatkua putchungitchuat kamaksrisungitchuatlu atrijanun niğrugaaqļuum tuqqutaupkaǵnígai. ¹⁶ Suli taavruma nalunaitmiutchiqsinniágai qaunjisigun iluqaisa iñuich kamanaitchuat kamanaqtuatlu, umialguruatlu ilaippauruatlu, savaktaağruunǵitchuatlu savaktaağruuruatlu, talliqpiagun arganjisa naagaqaa. ¹⁷ Aasrii kińali-qaa tauqsigumińaitchuq naaga tunniuqqaiyumińaitchuq, kisimiňaglaan tamatkua piqaqtuat nalunaitmiutamik atiǵikkajanik niğrugaaqļuum naaga kisirrutanik atqan. ¹⁸ Uvva taamna kalipsiksue suli iñupayaaq kanjiqsiqaqtuksrauruq. Iñuum kanjiqsitlaruam kisillių kisirruttaa niğrugaaqļuum. Taamna kisirrutigigaa iñuum, aasrii kisirrutiqaqtuq 666-mik.

Atuutaat 144,000 Annautikkauruat

14 ¹Tarani qiviaqama qiniigiga ipnaiyaaq makitaruaq qimiqaajani Zion-ηum. Piqatiqaagniqsuq 144,000 iñuŋnik piqaqtuanik atigminik Aapamilu atqanik aglausimaruaniq qauqmikni. ²Aasrii tusraaruña

nipinik qilaqmiñ nipaatus qugluqtaqpauam katalulaqpauraqtuamlu aasrii-suli nipaatus atuqtuuraqtuat nuqaqtiliijnik atuqtuuramiknik.³ Ilijich atuqtut nutauruamik atuutmik sivugaani aqppiutaqpauam suli sivugaatni sisamat uumaruatlu umialijnatlu. Aasrii kia-unniñ iñuum iljitchumiñaiññigaa taamna atuutaat aglaan kisimij taapkua 144,000 iñuich tasukkauruut nunamiñ.⁴ Taapkua iñuich qaunagirut ijmkiknik atlatułigmiñ, atakkii tuvaaqataitchtut. Ilijisa malijñigaat ipnaiyaaq napmupayaaq aullaqman. Taapkua tasuqsimakkaurut akungatniñ iñuich auñagun ipnaiyaam. Suli taapkua sivulliurut qaisaksrauplughich Agaayyutmun ipnaiyaamunlu.⁵ Uqaqamin sagluuqtuatlaitchut. Patchisiqutinağumiñaitchut sivugaani Agaayyutim, atriplugich iñuktitun taqsraqtailaatun.

Piñasrut Israqulgich

⁶Tarani qiniqtuna atlamic israqulijmik tiymiruamik qutchikhuni qilaqmi isruitchuamik tusraayugaagiksuaqagañiqsuaq uqautiksragmikan tamatkunuña nayutiruanun nunami, qanusripayaanun iñuujnun atlakaagiiñik uqautchiliññun, iñuujtñun nunaaqqiqpapayaat.⁷ Uqaqtuq nipitusillapliaqhuni, “Taluqsrishitchi Agaayyutmik kamaksruqlugu, atakkii tikitchuq sassaagnik atanniiviksraja. Purvigisriuñ ilaa iñiqsiruaq qilaqmiq nunamiglu taqiumiglu suvliktuağuraaqtuaniglu.”⁸ Atlam israqulgum malijñiga uqaqhuni, “Suksraunçikkauruq, kamanaqtuaq nunaqqiq taggisiqtaaq Babylon-mik suksraunçikkauruq, atakkii kin-niplugich iñupayaat nunami killuqsaqtinnigai ijmiñun, imiliqtitlughich iñupayaat sayuñałhan sanjiruamik wine-najanik.”⁹ Atlasuli piñayuak israqulik maliqutipmiq taapkunjuuna uqaqhuni nipitusripluni, “Uvva, kisupayaam iñuum purvigigumiñ niğrugaaqłuk atrijalu akuqtuqługu-lu nalunaitmiutaja uuma qaumigun naagaqaa argajmigun,¹⁰ taavruma iñuum imiğisipmigaa wine-naşa qinnautaan Agaayyutim, kuvikkauruaq avuiłaaq qallutaanun ilaan qinnautiqpaqjan. Taamna iñuk nagliksaaq-titaugisiruq iknikun sulfur-kunlu sivugaatni ipqitchuat israqulgich suli sivugaani ipnaiyaam.¹¹ Aasrii itchiulança iknigum nagliksaaqtituruati-gun mayuqtuağısiruq taimuña isruitchuamun. Ilijich iñiqtuiqsiägviitchut uvulumi unnuamiju, tamatkua putqataqtuat niğrugaaqłujmun atrija-nunlu, suli kisupayaaq akuqtuiruaq nalunaitmiutajanik atqaniglu.”¹² Uvvaasriiñ ipqiqsittuat iglütuutiqaqtuksratur, tamatkua tupiksiruat tillisainik Agaayyutim suli ukpiqsiruat Jesus-mik.¹³ Aasriiñ tusraaruuyaq nipimik qilaqmiñ uqaqtuamik, “Aglagiñ. Quvianamiurut tuquniaqtuat uvakjanıñaglaan tuniqsimaligmiktigun Ataniğmün.” “Tarrallapliaq! Ilijich minguiqsiägisisirut savaağmikniñ suli akuqtugisigaich akiñnaktaatiñ savaağmiktigun.” Taamna irrusrıq uqautigikkaña.

Kiprivik Katitchiviglu Nunami

¹⁴Tarani qiniqtauaqtluja qiniqtuja qatiqtaamik nuviyamik, aa-sriiñ una aquppiugaqtaaq qaajani nuviyam inniqsuq iğñijatun iñuum. Niaquġmiñi maniymik kaviqsaaamik niaquġutiqaġniqsuq, suli arganmiñi saagaġniqsuq ipiktuaamik kipritmik. ¹⁵Suli atla israġulik aniruq agaayyu-vikpaġmiñ, tuqluqħuni taavrumuja aquppiruamun nuviyami, “Tigulugu kiprisin kipriiñ, atakkii katitchiviksraq tikitchuq. Piñjuqtuat asriat katin-naqsirut nunami.” ¹⁶Tarra taavrūma aquppiruam nuviyami atuqsagħaa kiprisini nunami, aasrii nunami piñjuqtuat asriat katitlughich.

¹⁷Tarani atla israġulik aniġgħiċċuq agaayyuvikpaġmiñ ittuamiñ qilaġmi, ilaaptuuq kiprisiqaġmiñiġi qipktuamik. ¹⁸Aasriiñ atla israġulik amaknajtuq tuniġġaqvijmiñ sajnqiaqtaaq ajjalatlaplugu ikniq. Nipruaqtuq nippusripluni taavrumuja tigummiruamun ipiktuaamik kipritmik uqaqhuni, “Atuġun ipiktuaq kipriñ, aasrii katillugħich asriat siġġnaqtuat nunamiñ, takku asriat piñġullapiaqtut.” ¹⁹Tarra israġulgum kiprisautigħiġi kiprisini nunamun. Katatkai asriat nunamiñ igitlugin misriqqivikpaurajjanun qinnautaan Agaayyutim. ²⁰Misriqqivium imja tutmiqataġġigaat siłataani nunaqqim, aasriiñ auk maqiruq misriqqivij-miñ uñasriksila jaqa 200 mile-latun aasriiñ ittilaaliqħuni tuttuqpaum qaqluġutiknunagħlaan.

Israġulgħich Aġjalatchiruat Iħuilliġutiqpauranik

15 ¹Qiniqtuja atlamic atlayuġnaqtuaamik qilaġmi kamanaqħu-ni quviqnaqtuaamik. Tallimat malġuk israġulgħich piqaġniqṣut tallimat malġuġnejn iħuilliġutiqpauraksranik. Aqullihsa anjurut atakkii qinnautaan Agaayyutim nujitchhaaqtaaqtuq taapkunija.

²Tarani qiniqtuja taġiūmik taġġaqtuutitun liilaa il-iaratun iknigmik suli taapkunija akimaruāniki niġrugħa aqħluġi miñ suli atrijaniñ kisirrutaaniñlu atqan. Qichaġniqṣut siñaani taġiūm ittuam taġġaqtuutitun, tigummiplu-għiex nuqaqtigħiżi atuqtu urat Agaayyutim aatchuutai. ³Ilinja atuġaġaat atuutaa Moses-nejn savaktaan Agaayyutim suli atuutaa ipnaiyaam uqaqhutin,

“Kamanaqtut quviqnaqħutin lu savaatin,

Ataniiq Agaayyuun Sajnji paxxaqqaqtuaatiin.

Nalaunjarua anjurut suli iż-żumru u rur pilġusritin,

Umialigi plutin iñu iċči nunaqqi qippani.

⁴ Ataniiq, kia taluġingi kisivat

kamakkut iqäġġugħiġi atiġġikk,

atakkii kisivich ipqitchua ġurutin.

Iñu iċči nunaqqi qippani aggisirut purvigilutin,

atakkii qiniñigiaich iluqagmij suraǵautitin nalaunjaruat.”

⁵Taavruma aquagun qiniñigiga ipqiñniqsrauruaq ini agaayyuvikpaŋmi qilaŋmiittuami aŋmaqataqtaq. ⁶Aasrii tallimat malguk israqulgich anirut agaayyuvikpaŋmiň, piqaqhutiq tallimat malguŋnik iłuiłlıuqutiqpauraksranik, atnuǵaaqaqhutiq salumaruaniq qaummaǵiksaaŋnik ukiłhaaǵiksaaŋnik, suli tapsıqaqhutiq maniŋmik kaviqsaamik satqaŋmiktigun. ⁷Tarra iłaŋjata sisamat uumaruat aatchuǵai tallimat malguk israqulgich tallimat malguŋnik piŋalunik kaviqsaamiň maniŋmiň pilianik immaukkaqtuanik qinnautaanik Agaayyutim iňuuruam taimuja isruitchuamun. ⁸Aasrii agaayyuvikpak immaukkaqtuq itchimik kamanautaaniiň sajnjalaniňlu Agaayyutim. Kiňaunniň iňuk isitlayumiňaitchuq agaayyuvikpaŋmun naatchigaluqnaqgich tallimat malguk israqulgich taapkunija tallimat malguŋnik iłuiłlıuqutiqpauranik.

Iłuligaurat Imalgich Qinnautaanik Agaayyutim

16 ¹Tarani tusraarua nipiřuruamik nipimik taavrurumakja agaayyuvikpaŋmiň uqaqhuni taapkunuja tallimat malguŋnun israqulijun, “Kuvvityaqsigij nunamun imajich iłuligaurat qinnautaa Agaayyutim.” ²Tarra sivulliq israqulik aullaqtuq kuviplugu iłuligaurani nunamun. Tarraasrii tatamnaqtuat atniqńapiagataqtuaatl killigruat iłirut iňuŋnun piqaqtuanun nalunaitmuitajanik niğrugaaqħuum purvigiplugu lu atrija. ³Tuglian israqulgum kuviniňgaa iłuligaurani tağıumun. Tarra iłiruq liilaa auja tuquŋjaruam iňuum, aasrii uumaruapayaat tağıumi tuquplutiq. ⁴Piňayuaknik israqullak kuviniňgaa iłuligaurani kuujnun suvlıktuaǵuraaqtuanunlu. Suli tamatkua imġat auguqtuq. ⁵Tarra tusraagiga israqulik aŋjalatlaruaq imiġmik uqaqtuaq,

“Nalaunjapiaqtutin atanniikavich taatna,
ilvich ittuami ataramik pakmalu ipqitchuamilu.

⁶ Atakkii iňuich maqipkaiňiqsut auŋatnik ipqiqsittuatlu sivuniksriqirautlu,
aasriili aatchuǵit in aŋmik imigaksraŋatnik.
Taatnagaksrauruttakku.”

(Ap 16.2)

⁷Suli tusraaruja nipimik tunillağviñmiñ uqaqtuamik,

“Aa, Ataniiq Agaayyuun Sañjipayaqaqtuatiin,
atanniqsuutitit ilumutuuruut nalaunñapiaqhutin.”

⁸Sisamanjata israğılgich kuviniñgaa iluligaurani siqiñigmun.

Tarakjaaglaan siqiñgum uunajan iñuich unniqipkaǵnígai atniłuutiqaq-
ħugich. ⁹Suamaruam uunaum iñuich ikigai. Aasriisuli taimaqħuutiniġaat
atqa Agaayyutim iluilliuġutiqpauraqtitchiruam, suli isrummitqiñgħitchut
kamakkutiqaqħuglugu kamanautaa.

¹⁰Tallimañat israğılgich kuvisiruq iluligauraġmiñik aquppiutajanun
niġruġaqħuum, aasrii ajaayuqautaa taaqsillapiaqtuq. Iñuich kiżmaġaich
uqqatij atniġħnaqpagħitluji ¹¹taiħaqku tħalli Agaayyun qilaġmiittuaq
pisigħplu atniġħnatij killiġruatiñlu. Naagasuli mumiguliñġitmiut pigiit-
chuaniñ savaaġmikniñ.

¹²Itchaksrajet israğılgich kuvisiruq iluligauraġmiñik kuukpaura-
janun Euphrates-ġum, aasrii taamna kuuk paliġniñgaa itqanaiqsaqħugu
apqutiksrajet umiallijch kivaknam tujaaniñ. ¹³Tarraasrii qiniqtu
piñasrunik salumaitchuanik irrutchiñik liilaa naaġaayinik anniuġaqtu-
nik qanġaniñ tiritchaqħuum suli qanġaniñ niġruġaqħuum suli qanġaniñ
tanjiġilaqtuam sivuniksriqirim. ¹⁴Taapkua irrusriqħu jich tuungħaum
savaaqaqtut quviqnaqtuam. Taapkua piñasrut irrusriqħu jich aullaġaq-
tut umialipayauranjiñun nunam nanipayaaq, atautchimuktitchaqħugħi
ajuyaqplugħiġi kamanaqtuami uvluani Agaayyutim Sañjipayaqaqtuam.
¹⁵(“Naalagħnisitchi! Aggiġnijaqtu atriługu tigħixnaqt. Quviasruktuq
iñu itqummaaqiksa qaqnagiġiħha atnuġaani. Tarrakii aullaġumi-
ñaħħiħuq atnuġħailaġġuni suli kanġugilu atnuġaisilaani.”) ¹⁶Taapkua
irrusriqħu jich katinniġaich atautchimun inimun taiyuutiqaqtuamun
Armageddon uqautchisun Hebrew-t.

¹⁷Tallimat mal-ġuata israġulgħi kuviniñqsuq iluligauraġmiñik siла-
mun. Tarraasrii kamanallapiaqgħataqtaq nipi niplihsuq aquppiutaqpañjiñ
agaayyuvikpañmi uqaqhuni, “Naatchirut.” ¹⁸Tarani tusraqnaqtuq kat-
lulat, ikniqpalagaqħuni suli nuna il-qiexra qaqnagiġiħha
taatnatun nuna il-qiexra qaqnagiġiħha. Taamna nunam il-qiexra qaqnagiġiħha
suaġġaniqsraruq nunam aullaġniivianiñagħlaan. ¹⁹Kamanaqtuaq nunaaq-
qiġi avguġniqhsuq piñasruutluni, suli nunaaqqiħiħha nunami piyaqqukkaurut.
Agaayyutim itqaġġigħha kamanaqtuaq Babylon qaitchukħlu għallugauraq
immaukkaqtuaq wine-naħjanik, tarra il-aħħar tatamnaqtuaq qinnaħħi.
²⁰Suli qikiqtapayaurat piiq-sut iñġipayauratlu paqinnatqikkumiñaiqħutin.
²¹Suli natatquġnaqpaurat kataktut iñjuñun qilaġmiñ uqumaisilaqaqtu
100-pound-tunħħi. Aasrii iñuich taimaqħuutigaat Agaayyun piqutig-
ħlu iluilliuġutiqpauraq natatquġnatigun, taamna iluilliuġutiqpauraq
tatamnaqpagħiġi.

Akiisuqpaglu Niğrugaaqlıuglu

17 ¹Tarani ilaŋat tallimat malguk israǵulgich piqaqtuat tallimat malguňnik ilüligauranik uvamnukhuni uqautigaaja, “Ki. Qińiqtitkisigikpiń tatapsausriksrajanik akiisuqpaum aquppamuam ińugiaktuanı imińni. ²Umialıji nunam sayuńaqatiqagńiqsut taavrumińja akiisumik, suli iluqatıj ińui nunam imilińiqsut imiqhutiń wine-mik sayuńańhanik akiisum.” ³Uvvaasriiń Ipcritchiamun Irrutchimun aňalatlıluja israǵulgum aullautigaaja suviksraiňaamun. Aasriiń qíńiqtuja aǵnamik aquppamuamik qaańjani kavviığksaam niğrugaaqlıum agla-qauqtuaq piginchuamik pisańnjatinik iluqaani qaamińi. Taamna niğrugaaqlıuk tallimat malguňnik niaquqaqtuq suli qulinik nagruqaqhuni. ⁴Aǵnaq atnuǵaaqagńiqsuq qíńıńagıksuanik tujuqaqtaanik kavviığksaaniglu, suli qíńiyunaqusriqsuq huni manińmik kaviqsaamik suli akisuruanik uyaǵauraanik suli qatiqtaanik suńauraqpajnik. Arganmıńi tigummińi qsuq qallutmik piliuqtamik manińmiń kaviqsaamiń immaukkaqtuaamik naǵǵunallapiagataqtuanik atuummiruanik sayuńańlıgmigun. ⁵Aǵnam qauńjani aglaqagńiqsuq atiǵmik kańiqsilgunaitchuamik,

“Babylon, kamanaqtuaq,

Aakańat Akiisut

naǵǵunallapiagataqtuaapayaatlu nunamiittuami.”

⁶Tarra qíńigiga aǵnaq imiliqsuaq aujatnik ipqiqsittuat suli aujatnik tuqutauruat pisigiplugu ukpiqsrılıqtiń Jesus-mik.

Qińiqapku aǵnaq atqunaq quvígusruktua ⁷Aasrii israǵulgum uqautigaaja, “Suvaata quvígusrukpich? Uqautigisigikpiń kańiqsilgunaitchuajanik aǵnam suli taavruma niğrugaaqlıum usriaqsiǵvian, niaquqaqtuaq tallimat malguňnik nagruqaqhuni lıq suli qulinik. ⁸Niğrugaaqlıuk qíńikkın itkaluaqtuaq inǵıqsuq pakma, suli mayuǵumaaqsirıuq natiqsińaitchuamiń aymaǵnímiń aasriiń piyaq-quvíjmuktuksrauluni. İnuich ińuuruat nunami tamatkua atińich aglaksimaitchuat makpiǵaańjani ińuułhum ińiqtaulgatańhanińaglaan nunam quvígusrukkisirut qíńigumitruj niğrugaaqlıuk itkaluaqtuaq suli inǵıqhuni pakma suli sagvitqikkisipluni ilańatnigu. ⁹Ińuk kańiqsisuktuaq taavrumija isrumatuńiqaqtuksrauruq Agaayutmiń. Tallimat malguk niaqut tallimat malguk qimigaanjurut taavruma aǵnam aquppivigikkajı. Tallimat malguk umialgupmiuttuuq. ¹⁰Tallimat umialgich umialguńaigńiqsut, atausriq umialgusugaqhunisuli, suli atla aggıqsaǵumapluni. Taimma aggıǵumi umialguurallakkisigaluaqtuq sivikitchuami pivıjımı. ¹¹Aasriili niğrugaaqlıuk itkaluaqtuaq inǵıqhuni pakma, taamna tallimat pińayuǵigaat atanǵich aglaan ilaǵigaat tallimat malguk atanǵich. Suli piyaqquǵvińmukkisırıq. ¹²Aasriiń qulit nagruich qíńikkatin qulit umial-

gurut akuqtuimaitchuatsuli ajanatchiiliksramik umialiktitun, aglaan sajnjiqagumaqtut umialiktitun sivikitchuami pivijmi piqatigilugu niğrugaqluuk. ¹³Taapkua atautchiiñamik sivunniutiqaqtut, suli qaitkisigaat sajnigikkatqin ajanatchiiliksraqtiñlu niğrugaqluujmun. ¹⁴Ilinjich arjuyyiagisirut ipnaiyaamun aglaan ipnaiyaam akiiligisigai, atakkii Ataniigigaat atangich suli umialigigaat umialgich, suli tamatkua piqataruat ilaani tuqluutiqaqtut piksraqtaajuplutuij suli tuniqsimaplutuij.”

¹⁵Aasriiñ israigulgum uqautigaaja, “Imgich qiniikkatin akiisum aqappivigikkañi, tamarra iñuich iñugiallapiaqhutij nunaaqkipayaurañiñ uqausriqaqtuat atlakaagiiñik. ¹⁶Suli qulit nagruich qiniikkatin suli niğrugaqluum uomigiagutigisigaat akiisuq. Ilijisa aatkisigaat suurapaayaanjiñk unillugu atnugailaaq aasriiñ niçipmilugu timaa ikipkaqmilugu iknigmik. ¹⁷Atakkii Agaayyutim kipiigniugutiqaqtinnigai taniguklughich ilaan sivunniutini atausriñjuqulugillu qaitchitqulugillu ilinjich ajanatchiiliksrajatnik umialiktitun niğrugaqluujmun, Agaayyutim uqañhi immiuumaniañhatnunaglaan. ¹⁸Aqnaq qiniikan nunaaqqigigaa kamanaqtuaq atanniqsimatniktaaq umialiñitñik nunam.”

Babylon Suksraunçikkauruq

18 ¹Tamatkua aquatigun qiniqtuja atlamic israigulijmik atqaqtuamik qilañmiñ ajanatchiiliqpauraqahuni, aasriiñ iluqaan nunaqaummaqiksipkañaa qaumaniñmiñik. ²Tarra nipruagniqsuq itna,

“Babylon kamanaqtuaq suksraunçikkauruq, tarra ilumutuuruqlu Inigiliutigaat tuungailillu qanusripayaatlu irrusriqluich sulipsuuq qaayuqnaqtuapayaatluuumiñaqtualtu tiñmiaqruich.

³Babylon qaitchigai wine-mik iñujich nunaaqkipayaat imiliqtitlugich sayuñañhan sajnjiaruamik wine-nañjanik.

Umialiji nunam sayuñaqatiginigaat ilaa, suli tauqsiñiqaqtijin nunaumialguugvigiplugu umialgutitigun akuqtukkanjich ilaan atugauñhagun.”

⁴Tarra tusraapmiuja atlamic nipimik qilañmiñ uqaqtuamik, “Iñuñmaaj, annisitchi taavrumerakja nunaaqqimiñ.

Ilipsi ilauruksraunçitchusri killuqsañtaiñi, piqataunçitchumauriñi iluilliuugutiksrautaiñi.

⁵Killuqsañtai iñugiaktut qutchiksipletuij qilaktun, suli Agaayyutim itqağıgai savamaqluutai.

⁶Utiqtitchivigisriuj Babylon qaisaqatun ilipsitñun, akılıglugu malguktun ilaan savaanjigun, immiğlugu qallugauraña malguktun ilaa imiksriuqmatun ilipsitñun.

⁷ Atqunallapiaqlugu ijmiñik kamagiruaq iňuuniugaqmiuq susrunğısaallapiaqhuni.

Pakma aatchuqsiuq nagliksaağutiksramik alianallapiaqtuamiglu. Atakkii uqaqtuq ijmiñun,

‘Uvaja aquppiuraağisiruja ataniqtun. Uilgaangitmiuňa.

Iłitchuqsrıyumiňaitchuja alianamik.’

⁸ Taatnaqqlugu iňuiňliugutiqpauraksrajiň tikitkisigaat atautchimi uvulumi,

tuqułhum, alianamlu, kakkaağnamlu.

Suli ikigisiruq ikniğmik,

atakkii Atanğuruaq Agaayyun sapiğñaqtuq atanniiruaq ilaanik.”

⁹ Tarraasriiň umialijisa nunam sayunjaqatiqaqtuat akiisumik pisuŋnau-taigun qıagisigaat alianniüğutigilugu taamna ağınaq qıñığumitruj isia ikualanijan. ¹⁰ Qichağısirut uňasriksılıtiň sivuuğagilugu ilaan naglik-saaqtitauňha uqağutinj,

“Naklıuň, naklıuň, ilvich Babylon, kamanaqtuaq nunaaqqiq, sajnjiqağaluaqtuaq nunaaqqiq.

Atautchimi sassağıñgmi anasrıňjuqsakkaujaniktutin.”

¹¹ Uvvaasriiň tauqsiğniutilgich nunapayaami qiarut kiňuvğuplugu ilaa, atakkii tarakňaaglaan kimikunniň tauqsiqisksraiğniqsuq suuranjıtňik.

¹² Suuraqpaurat kaviqsaatlü qatiqtaatlu maniich, akisuruatlu uyağauraat, qatiqtaatlu sujauraqpaich, ukiňhaağiksaatlü suli ukiňhaat turjuqaqtatlu, siluillü kavvigiksaatlü, qanusrılımaatlu ayuğnaqtuat qırıuch, qanusrılımaat suurat tuugaaniň, akisuruatlu qırıuch, patukpailly, saviňhatlu, uyağaiňlu siqquqtatun, ¹³ sinimatlu, avuuğutit, tipraqiksautit ikipkaq-ħugich, myrrh-lu, frankincense-lu, wine-nat, uqsrut, mukkaağiksaat, mukkaaksratlu, niğrutitlu, ipnaich, tuttuqpaich, tuttuqpagautitlu, suli-unniň iňuuruat iňuich. ¹⁴ “Asriatluunniň kipiğniüğutigikkatin piiqsut ilipniň, suli suurapayaatin akisuruat qıñiyunaqtuatlu taimmaurut ilipniň, aasrii sumiunniň paqitchumiňaigitin.” ¹⁵ Tauqsiğniutilgich tamatkuniňa suuranik umialguqtuat taavrumakja ağnamıň qichağısirut uňasriksuami, sivuuğagilugu nagliksaaqtitauňha alianapiaqtuamik qialutinj, ¹⁶ uqağutinj,

“Naklıuň, naklıuň. Kamanaqtuaq nunaaqqiq

atnuğaaqąğuuruq ukiňhaağiksaanik turjuqaqtaniglu

kavvigiksaaniglu,

qıñiyunaqusriqsuqhuni maniymik kaviqsaamik,

akisuruaniiglu uyağauraanik, qatiqtaatlu sujauraqpañnik.

¹⁷ Atautchimi sassağıñgmi tammaigai iluqaisa umialgutiniň.”

Suli iluqağmın umiaqpaich umialijich tağıuqsiuqtillü suli iluqağmınlu akiňnaňniaqtat tağıumi qichağınsut uňasriksuami, ¹⁸ suli nipaalarut qıñiqamitruj isia ikualanijan uqaqhutinj, “Piitchuq atlamic nunaqqimik

taavrumatun kamanaqtuatun nunaqqisun.”¹⁹ Ilijisa nalluqsruğnígaat nunam apuya niaqumiknun, qiallagmíj kijuvğullağmíjlu nipaalaplutinj,

“Nakliuj, nakliuj. Taamna kamanaqtuaq nunaqqiq!

Iluqagmíj umiaqpaqaqtuat tağıumi umialguğníqsut suurajigun akisuruatigun!

Atautchimi sassağnígmi suksraunğıqsauruq.”

20 “Qilaak, quviasrukpautigiuj suksraunğıqsauħha.

Quviasrukpagitchi Agaayyutim iñuiħlu uqqiraqtauruasiilu sivuniksriqirauruasiilu,

atakkii Agaayyutim akiisuq anasriñjuqsaġutigigaa pisigiplugu savaaŋagun ilipsitfūn.”

21 Tarani sapiğñaqtuaq isragulik tigusriruq uyağagraruamik anjruatun mukkaaksriuġütitun aasrii miliuqsaġtiplugu tağıumun, itnaqhuni,

“Taatnatun kamanaqtuamik nunaqqiq Babylon iksautikkaugisiruq, aasriiñ qiniġnatqikkumiňaġisiruq sumiunniñ.

22 Suli nipiġich nuqaqtiligaqtit atuqtuuralgich

suli supluaqtuğnaqtuatlu qalguqtautitlu tusraġnatqikkumiňaitchut ilipni uvaknejaniňaglaan.

Suli uqtaġħiġi qanu ripayaanik paqinnatqikkumiňaitchut ilipni,

suli qatraġnija mukkaaksriuġütim tusraġnatqikkumiňaitchuq ilipni.

23 Suli qaumanġa kialuuram

qaummagitqikkumiňaitchuq ilipni uvaknejaniňaglaan.

Nipaat uiksrautimlu nuliaksrautimlu

tusraġnatqikkumiňaitchuq uvaknejaniňaglaan ilipni.

Ilvich tauqsiġñiaqtitin kamanaġniqsaġġiunqasut nunami.

Suli aqatkuułipkun iluqaisa nunam iñui kinnigitin.

24 Suli Babylon anasriñjuķkauruq

atakkii aujat sivuniksriqirit ipqitchuatlu iñuich

suli iluqagmíj tuqqatauruat nunami qiniġnaqtut nunaqqimi.”

Qatchallautiqaliq Qilaġmi

19

¹ Taavruma aquagun tusraaruna nipiqa paurajanik iñugaağruk-paum qilaġmi, uqaqħutiż,

“Quyanaqniaqpat!

Anniqsuġiäglu kamanaunlu [kamakkunlu] sajnjiļu pigigaa Atanġuruam Agaayyutipta.

² Atanniqsuutai iż-lumutuūrut nalaunjaġplutij.

Atakkii akiisuqpaum asinjuġħaa iñupayaaq nunami sayuňaġliġmigun.

Taatnaqħlugu Agaayyutim atanniġħaa anasriñjuqsaqħlugu

piqutigipluginich tuqqutauruat ilaan savaktaiñ.”

³ Iläqatchiqługu niplitqiksut.

“Quyanaqniaqpat!

Isiq ikualaruamiñ nunaaqqimiñ qunmuktuq taimuja isruitchuamun.”

⁴ Suli iñuiññaq sisamatlu umialiqnat sisamatlu uumaruat putiqtut nangaqługu Agaayyun aquppiruaq aquppiutaqpajmiñ, uqaqhutij,

“Amen! Quyanaqniaqpat!”

Ipnaiyaam Katchuutiviksrautaa

⁵ Suli nipi nipliqsuq aquppiutaqpajmiñ,

“Nanǵaqsiuj agaayyutigikkaqput,

iluqapsi savaktauruasrii

talauqsriruasriju ilaanik,

kamanaiñjaǵmiñ, kamanajŋaǵmiñ.”

⁶ Aasrii tusraagiga nipiqauraq itna liilaa nipaatinut iñugiallapiaǵataq-hutij iñuich, nipaatinunlu iñugiaktuat imǵich, nipaatinunlu suajaruuam katlulam, uqaqhutij,

“Quyanaqniaqpat!

Atanǵuruaq Agaayyutigikkaqput Saŋŋipayaqaqtuaq ajalatchiruq.

⁷ Quviatchakta quviasrullapiaǵutalu.

Nanǵaǵlakput kamanautaa;

atakkii katchuutiviksrautaa ipnaiyaam tikitchuq,

suli ilaan nuliaksrautaa iñmiñik itqanaijaniktuq.

⁸ Nuliaksrautaa atnuǵaaksrisauruq

qatiqtaamik ukižhaágiksaaq qaummaǵiksuumiglu
salumaruumiglu.”

Atakkii ukižhaágiksaaq nalaunjaruat savaágigaat ipqiqsitanjñ
Agaayyutim.

⁹ Aasriiñ israqulgum uqautigaaña, “Aglagun una, quvianamiurut tamatkua aiyugaqaqtauruat katchuutiruakun nullautchiqpagviksrajanun ipnaiyaam.” Uqautitqikkaaña, “Taapkua ittut ilumutullapiaq Agaayyutim uqałhi.” ¹⁰ Taranitarra puttuja israqulgum isigaiñun purvigisrukługu, aglaan uqautigaaña, “Taatnaqnak, uvaŋaptuuq savaktiħiňaǵigaaña Agaayyutim iliptyn aniqatiuptinlu tupiksriuat Jesus-ñum sagvikkanjaknik. Purvigilugu nanǵaǵuq Agaayyun. Atakkii taapkua uqaksrisimaruat pisigiplugu Agaayyun sivullikkaurut irrutchikun sivuniksriqirititun sivuani.”

Usriaqsiqsuaq Qatiqtaami Tuttuqpańmi

¹¹ Suli qiniǵiga qılık aŋmaqtuaq, atanji qatiqtaaq tuttuqpak!

Taamnaasrii aquppiruaq taavrumani atiqágnisuuq Tuniqsimaruamik suli

İlumutuuruamik, aasrii atanniqsuiruq ajuvakhuniļu nalaunjaruaļikun. ¹²Ilaan irrik inniqsuk ikualaruatun ikniftun. Niaquani iñugiaktut niaquğutit. Atqa aglausimaniqsuq ilaani, kia-unniň iñuum ilisimanğısa ja aglaan kisi. ¹³Atnuğaaqäniqsuq akuqturuamik misruktaqsimaruamik auymun, suli taiyuǵaat uumija atığmik "Uqałha Agaayyutim." ¹⁴Suli ajuvaktaiň qılaum malijniǵaat usriaqsıqhutıq qatiqtaani tuttuqpańı, atnuğaaqäqahutıq ukiłhaágıksaanik qatiqtaanik salumaruanik. ¹⁵Ilaan qanǵaniň anniugäg-niqsuq ipiktuaq savikpak. Taavrumija ipigaqtuğisiňigai nunaaqqiqaich iñuńich, suli ayalatkisigai saviłhamik ayaupiamik. Tutmaǵisigaa misriq-qivia tatamaqsiłuni qinnautaa Sanjipayaqaqtuam Agaayyutim. ¹⁶Suli akuqturuamiňi mumiǵmiňiļu atıqaqniqsuq aglausimaruamik itna,

"Umialgat umialgich,
suli Atanǵat Atanǵich."

¹⁷Qińilgitchuja israǵulijmik qichaqtuamik sicińiǵmi niptusrılla-piaqhuni uqautiplugich iluqaisa tińmiat tińmiruat siłami, "Qağgisitchi. Katittitchi niğityağusri nullautchiqpagviani Agaayyutim. ¹⁸Nigiyumagisri timińich umialgich, timińich ajuvaktit qaukłlıjisa, suli timińich kama-naqtuat ajuvit, tuttuqpanjisalu timińich tamatkualu tuttuqpaginaqtı. Niğiyumagisri timińich iluqaisa iñupayaurat, savaktaagrüunğıňjaanlu savaktaagrüunğıňjaanlu, suli kamanaiňjaanlu kamanajňjaanlu." ¹⁹Suli qıńiǵiga niğrugaaqłuk suli umialini nunam ajuvaktituummaisa katiruat ajuvakságumaqługu taamna aquppıruaq tuttuqpańı ajuvaktińiļu. ²⁰Aglaan niğrugaaqłuk tigurauruq taputiplugu sivuniksrıqinjıuqaqtı savaa-qaqtuaq quvíqnaqtuanik ilaan takkuani. Kinnitńińiqsuq tamatkunija akuqtiruanik nalunaitmiutanjanik niğrugaaqłuum suli putqataqtuanik ilaan atrıjanun. Iluqatik taapkuak sıjıtauruk iñuuşşaaknik narvajanun iknığum ikualaruamun sulfur-mik. ²¹Suli kisińjuqtat tuqqutaurut savik-pańagun taavruma aquppıruam tuttuqpańı, anniuǵaqtuakun qanǵaniň; aasrii iluqaǵmij tińmiat niğisuiǵataǵvigigaich timińich.

1,000 Ukiut

20 ¹Tarra qıńiqtuja israǵulijmik atqaqtuamik qılaımjiň, saagaq-huni arganjımiňi aymautaanik natiqsıňaitchuam aymańgum kalimňaqpaańniglu. ²⁻³Ilaan tigugaa tiritchiaqłuk, taamna taimakqaqtıq nimiǵiaq, tuungauruaq Satan-ηupluniļu, qılıqsruqługu sivunniqługu 1,000 ukiunik. Aasriiň sıjinniǵaa natiqsıňaitchuamun aymaniǵmum umikługu umıjutmk piillakkumiňaitchuamik, Satan-mun sagluqiyumińaiglugich iñuich tarakjanińaglaan 1,000 ukiut naanniałhatnunaglaan. Aglaan taapkuak aquatigun pituisallaktuksraupmiuq sivikisuurami.

⁴Qińiqmuja aquppiutaqpańınik, suli iñuich aquppıruat tamatkunani sajnjiqutinińijsut atanniqsuitqupluginch. Aasriiň qińigitka iñuusrińich

tamatkua niaquikkauruat tuniqsimakamij Jesus-mun uqałhanunlu Agaayyutim suli payaqaitñamiq ukpiqsriłigimikni. Tamatkua put-qatanǵitchut niğrugaaqlıunmun atrijanunlu unniñ akuqtungitlıugu nalunaitmiutanja qaumiktigun naaga argaŋmiktigun. Ilijich iñuutqiñiŋ-sut atanǵuqatauplutiq Christ-mi 1,000-ni ukiuni. ⁵Taamna tarra sivulliq aŋitqigviksraq. Kisijŋjuqtajich tuqujaruat aŋitqiñgitchut 1,000 ukiut naanjaiñjaisa. ⁶Quvianamiurut ipqitlıutiq taapkua piqataruat sivullıgmı aŋitqiłigmi. Tuglian tuqułhum saŋjiksraipiagai, aglaan agaayulıqsigisigai Agaayyutim suli Christ-ŋum, suli atanǵuqatigisigaat 1,000-ni ukiuni.

Satan Akiilırauruq

⁷Tarraasriiñ 1,000-gich ukiut naatpata, Satan pituikkaugisiruq isiqtau-viŋmiñiñ. ⁸Aasrii anigisiruq kinnitñigiağuni iñuŋiñik nunam nanipayaaq ilagilugik Gog-lu Magog-lu. Katinniağai iluqaisa aŋuyyaqulugich. Iñugiaktutilaaqaqtut qaviaŋatun tağıum siñaan. ⁹Aasriiñ ilijich siamin-niqsut iluqaanun nunamun aasrii iļuplugu iñuiñ Agaayyutim nunaaqqıgılu piqpagillapiakkaja. Tarraasriiñ iknıq atqaqtuq qilaŋmıñ aasrii suksraunqıqlugich. ¹⁰Aasriiñ tuunqaq kinnitñiktaaq ilijitfiik sijitauruq narvajanun iknıqum sulfur-ŋumlu, sijitaoviaknun sivuani niğrugaaq-lıum sivuniksriqinjuaqtimlu. Aasrii ilijich nagliksaqisirut uvlumiłu unnuamiłu taimuña isruitchuamun.

Aqulliq Atanniivik

¹¹Suli qiniqtuja aŋiruamik qatiqtaamik aquppiutaqpajmik taav-rumiŋalu aqappiruamik taavrumanı. Ilaan sivugaaniñ nunalu qılıagli aullauruk, sumiunniiñ paqinnağumiñaiqhutik. ¹²Suli qiniğitka tuqujaruat, kamanaiñjaanlu kamanaiŋjaanlu, qichaqtuat sivugaani aquppiutaqpam. Tarra makpiğaat aŋmakkaurut, sulipsuuq makpi-ǵaaŋich iñuułhum. Taapkua tuqujaruat atannikkaurut savaaŋisigun aglaksimakkaŋisitun makpiǵaani. ¹³Tağıum suli tuqułhum aŋalatchivialu utiqtitkai tuqujaruapayaat. Ilijich atannikkaurut atausriuttaaqlıugich maliğutlugu savaaŋat. ¹⁴Aasriiñ tuqułglı ilaan aŋalatchivialu sijitauruq narvajanun iknıqum. Tarra taamna tuglıgigaa tuqułhum. ¹⁵Tarraasriiñ kisupayaaq, atiğikkaŋa aglaksimaitman makpiǵaaŋiñi iñuułhum, siji-taupmiuq narvajanun iknıqum.

Nutaaq Qılak Nutaağlı Nuna

21 ¹Tarani uvaŋa John qiniqtuja nutaamik qilaŋmik nutaamiglu nunamik. Sivulliq qılak sivullıglı nuna piiqsuk, tağıuq piiqmiuq-tuuq. ²Suli qiniğiga ipqitchuaq nunaqqıq, nutaaq Jerusalem, atqaqtuaq

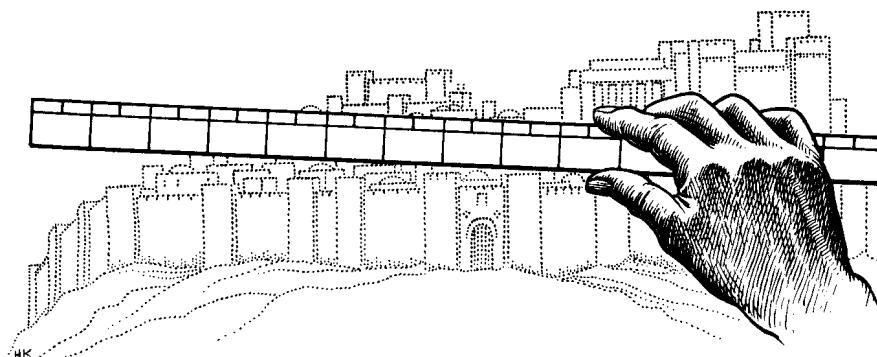
Agaayyutmiñ qilaŋmiñ, itqanaiyaqsimapluni suli qiniyuunaqsrıqsuk-kaupluni nuliaksrautitun uiksrautmiñun. ³Aasrii tusraaruja nipiqaŋmik aqappiutaqpaŋmiñ uqaqtuaŋik, “Uvva, ipqitchuaq inaa Agaayyutim piqasriutiruq iñuŋnun. Agaayyutim nayuqatiginaġai, aasrii iliŋich iñuginaġai. Agaayyun iñmiňik itqatauniaqtuq iliŋitni. ⁴Agaayyutim allaqtigisigai qulvipayaat iriŋitniñ. Iliŋich tuqqutqikkumiñaiqst. Alianniutqikkumiñaiqst kiňuvġulutij atniġħautiqaġutiļu tarakjaniñag-laan, atakkii sut sivuani itchuuruat piġniqst.”

⁵Suli taamna aqppiruaq aqappiutaqpaŋmi uqaqtuq, “Ataŋji, pak-mapak savakkitka supayaat nutaġuqħlūgħiċċi.” Aasriiñ uqautipsaġaġa ja, “Aglakkich ukua, atakkii uqaħħich uqautigikkatka ukpiġnaqtut ilu-mutuuplutiļu.” ⁶Sulipsuuq uqautiga ja, “Naanjaniktuq. Uva ja Alpha-ġurūja suli Omega-ġuplużjalu, aullaġniisaaq suli isrukklitchaaq. Kimunliqaa imiġiliqsu amun aatchuutiginaġiga imiq akiiläaġlugu suv-liktuaġuraaqtuanjaniñ imġum iñuunaqtua. ⁷Kiňapayaaq akimaruaq paitchaktaaqagħisiruq taapkunija. Suli ilaan Agaayyutigisiga ja suli ilaa iġniġigisiga. ⁸Aglaali iqsisuruatlu, ukpiqsrīsa itchuaatlu, naġġu-naqtuanik savaaqaqtuatlu, iñuaqtuqtitlu, sayuŋjaruatlu, arjakkuuruatlu, aangwaqtuqtauthu, iluqatiļu saglaturu, iniqägniaqtut narvami ikual-ruami iknigmik sulfur-miglu. Taamna tugħligħaa tuquħhum.”

Nutaaq Jerusalem

⁹Tarani iļaŋata tallimat malġuk israġulgħich tikitchaa ja piqaqtuaq tallimat malġuġnik iżuligauranik immaukkaqtuanik tallimat malġuġnik aqulliġñik iżu illi luġutiqpaūranik. Uqautiga ja, “Qaġġaiñ, qiniqtinni-ġikpiñ katchuutityaqtu amik, nuliaksrautaanik ipnaiyaam.” ¹⁰Ilaan akiyaġa ja Ipqitchuakun Irrutchikun iñġi qpaūramun qutchiksu amun, aasriiñ qiniqtika ja ipqitchu amik nunaqqimik Jerusalem-mik atqaqtuanik qilaŋmiñ Agaayyutmiñ. ¹¹Taamna nunaqqi qumaqqaġniq suq kamanautaanik Agaayyutim qaummaġiñiqaqtuanik akisuruatun uyaġaktun taiyuutiqaqtuatun jasper-mik tapinni luktun igaliqtun. ¹²Suli katchikpaqaqtuq qutchiġġiapaqtuanik qulit malġuġnik paaqaħħuni, suli qulit malġuk israġulgħich qaunaksrirut paanik. Paani aglaqqaġniq suq ati-ġiħi qulit malġuk sivulliaji Israel-ġum. ¹³Piňasrut paaqpaqaġniq suq avatilla ja, kivaknam tujaani piňasrut paaqpaich, nigiqpaum tujaani piňasrut paaqpaich, u jallam tujaani piňasrut paaqpaich, suli kanaknam tujaani piňasrut paaqpaich. ¹⁴Suli katchi ji nunaqqim turviqaġniq suq qulit malġuġnik uyaġaġnix aglaqqaqtuanik qulit malġuġnik atiġi tħixx uqqiraqtijien iż-żebbuġ.

¹⁵Taamna israġkulik uqaqtuaq uva jnun piqaġniq suq uuktuut mik piljamik maniżżejjha kaviqsa am iñi uuktuġuk lugu nunaqqim paaŋju.

(Ap 21.15)

katchijilu. ¹⁶Nunaaqqiq sisamanik iqirguqaġniqsuq suli taktilaaġalu iraqtutilaaġalu atiplutik. Israqgħul gum uuktuġāa nunaaqqiq uuktuutmiñik, taktilaaġalu iraqtutilaaġalu kiġi ktilaaġalu inniqsut 1,500 mile-latun atunim. ¹⁷Suli uuktuġai katchiġi nunaaqqim. Qutħiksilaaqaġniqsut 216 isigaġnijqtun iñnum uuktuġu uħħatun, uuktuun israqgħul gum atukka jaġatantu uq. ¹⁸Suli katchit piliajuniqsut qivliqtaaniň uyaġaġnijniň taiyuutiqaqtuanini jasper-mik. Nunaaqqigħi piliajuniqsuq maniżjimiň kaviqsaamiň, tapinniżukklu igaliqtun. ¹⁹Suli turvii katchiġi nunaaqqim qinnyunaqusraqsuqsimarut qanusripayaanik akisullapiaqtuanigu qivliqtaanigu uyaġaġnik taiyuutiqaqtuanik jasper-miglu, sapphire-miglu, agate-miglu, emerald-miglu, ²⁰onyx-miglu, carnelian-miglu, chrysolite-miglu, beryl-miglu, topaz-miglu, chrysoprase-miglu, jacinth-miglu, suli amethyst-mik. ²¹Aasriiň qulit malġuk paajji qulit malġuuniqsut qatiqtaat sunjaraqpaich akisuruat. Paallaa piliajuniqsuq atautchimiň qatiqtaamiň sunjaraqpaġi miň akisuruamiň, suli apqutaa nunaaqqim inniqsuq saluma-ruamiň maniżjimiň kaviqsaamiň, tapinniżukħuni igaliqtun.

²²Uvana John qinġiċchuja agaayyuvikpaġmik nunaaqqimi, atakkii Ataniq Agaayyun Sanjipayaqaqtuaq ipnaiyaġlu agaayyuvikpagħinigik taavrūma. ²³Suli nunaaqqiq inuqsrang iññi qsuq siqiñiġmik naaga tatqmik qaummatiksraġġimiñik, atakkii kamanautaan Agaayyutim qaumagigaa suli ipnaiyaq naniġi plugu taavrūma. ²⁴Iñui nunapayaat pisruktauġiśi rut nunaaqqim qaumaraġġani, suli umialgi nunam tikiutrigi sibbi suurapayaġmik niktaru ja. ²⁵Suli paajji taavrūma umiksimayumiña itčħut uvluqtutilaaġatun. Itqaġi siu, unnuatlaiñ niqataq taran. ²⁶Tikiutigisigaich taru ja umialgutai suuraġġilu nunam nunaaqqipaya ja. ²⁷Aglaan kiñapayaqq saluma itčħuaq naaga savaaqaqtaaq naġġunallapiaqtua mik naaga sagħlaturuaq isiġġumiña itčħuq taru ja, aglaan kisimiż tamatkua iñuich atijiet agħla qaqta Ipnaiyaam makpiġa anjī iñu uru atiġi.

22 ¹Tarra israqgulgum qiniqtitkaaja kuujjanik imgan iñuunaqtuam, tapinniñuklugu igaliqtun, suvliguraaqtuamik aqappiutaqpa-ñaniñ Agaayyutim suli ipnaiyaam, ²sagvaqhuni qitqagun apqutaan nunaqqim. Suli avatikni kuugum inniqsut napaaqtut iñuunaqtuat asirriugaqtuat qulit malguiñik tatqiñaqpman ukumi. Akutuqpalinjich napaaqtut mamirrutiginigaich nunam iñupisa. ³Suapayaaq Agaayyutim naqgugikkaaja piqutigiplugu killuqsaun paqtqikkumiñaitchuq nunaaq-qimi. Aqappiutaqpaaja Agaayyutim ipnaiyaamlu tarani itkisiruq, suli ilaan savaktijin purvigisigaat. ⁴Ilijisa qiniqisigaat kiiñaja [kanjiqsilu-gu irrusrripiaja]. Suli ilaan atqa aglaqagniaqtuq qaujitiñi. ⁵Taavrumani unnuaqatqikkumiñaitchuq; iñuich inuqsratqikkumiñaitchut qaumanjaknik nañgumlu siqiñgumlu, atakkii Ataniq Agaayyun qaumagigisigaat. Suli iñuich ajalatchiqataugisirut taimuja isruitchuamun.

Jesus Christ-ñum Aggiñha

⁶Suli israqgulgum uqautigaaja, “Tamatkua uqautauruat ukpiñnapiaqtut suli ilumtuuplutij. Suli Atanġuruam, Agaayyutaata irrusrrijich sivunik-sriqirit, tiliñigaa israqguligikkani ilitchuqipauplugich savaktigikkani sunik atuumayasriuraqtuanik. ⁷Naalagnisitchi, uvaja aggilaqisiruña. Quvianamiuruq iñuk kamaksriruaq uqañijitnik sivuniksriqutijisa ukua makpiñaat.”

⁸Uvva John-ñjurunaq tusraaruaq qiniqługu tamatkuniña sunik. Tarraasriiñ tusraakapkich qiniqługillu sitquqtuja purvigisrukługu sivu-ğaatnun isiganiñ israqgulgum qiniqtitchirima tamatkuniña sunik. ⁹Aglaan ilaan uqautigaaja, “Taataqnak, uvaja savaktauqatauruja ilipni aniqatiupnilu sivuniksriqiriniñu, suli piqatigiplugich tamatkua kamaksriruat uqautijitnik ukua makpiñaat. Purvigilugu nañgaqun Agaayyun.”

¹⁰Tarra ilaan uqautigaaja, “Iriqsimaniaqnagich uqañijich sivuniksriqutijisa ukua makpiñaat, takku piviksraq qalliruq. ¹¹Iñuk pigiitchualiqiruaq pigiitchualiqituiñagli. Suli iñuk salumaitchuaq salumaittuiñagli. Suli iñuk nalaunñaruuaq nalaunñatuiñagli. Suli iñuk ipqitchuaq ipqiqsautuiñagli. ¹²Naalagnisitchi, aggilaqisiruña. Saagaqñiägiga akiliutiksraǵa qaisak-sraǵa iñupayauramun maligullugu qanutchimik savaaqaqpan. ¹³Uvaja Alpha-ñjurunaq suli Omega-ñuppluñalu, sivulliq suli aqulliq, aullaqniisaaq suli isrukłitchaaq.”

¹⁴Quvianamiurut [tamatkua kamaksriruat uuma tillisianik, suli] tamatkua iğguqtuat atnuqaatin salummaqługich. Ilijich isitlasriñiaqtut paatigun nunaqqimun suli nigitlasriplutij asrianik napaaqtuaniñ iñuu-naqtuam. ¹⁵Nunaqqim silataani ittut qipmich, aŋatkutlu, atlatuqtitlu, iñuaqtuqtitlu, aanganun putqataqtitlu, kisupayaqǵu piqpkasriruaqǵu piliqiruaqǵu saglutiñigmik. ¹⁶“Uvva Jesus-ñjurunaq, tuyugigiga israquli-

ga uqautitquplusri ukpiqtuañuruasri agaayyuvijni tamatkunija sunik. Uvaja kanjigaaja kiñuviağıpluñalu David-ŋum. Qaummağıksuaq uvlaam uvluğiağıgaaña.”¹⁷ Suli Ipqitchuaq Irrusriq nuliaksraunlu uqaqtuk, “Qaǵǵisitchi.” Suli kiñapayaaq tusraaruaq taavrumiň uqaqtuksraupmiuq, itna, “Qaǵǵisitchi.” Suli kiñapayaaq imiǵuliqsuaq utlautili. Kiñapayaaq imiǵuktuaq akuqtuiļi imiǵmik iñuunaqtuamik aatchuuusriaǵilugu.

Uqaliqsaaǵun

¹⁸ Uvaja John, kilillapiąǵiga iñupayaaq tusraaruaq uqałińitník sivuniksriqutijisa ukua makpiǵaat. Kiapayaaq ilakpagich tamatkua, Agaayyutimtuuq ilłatiqaǵisipmigaa iñuilliuǵutiqpauranik aglausimaruaniuk ukunani makpiǵaani. ¹⁹ Suli kiñapayaaq piiqsikpan uqautińitník makpiǵaańat tamatkua sivuniksriqutit, Agaayyutimtuuq piiǵńiaqmigaa ilanjiutińiksraja asriańiň napaaqtuan iñuunaqtuam suli ipqitchua-miň nunaaqqimiň, aglausimaruaniň ukunani makpiǵaani. ²⁰ Taamna nipliǵńiqsuaq iluqaitník tamatkunija uqaqtuq, “Nalupqinaitchuamik aggiliuǵisiruja.” Amen. Aggiǵiň Ataniiq Jesus. ²¹ Ihuaqqutrisaa Atannapta Jesus Christ-ŋum nayuutili iluqapsitní. Amen. Taatnapiaq.